

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

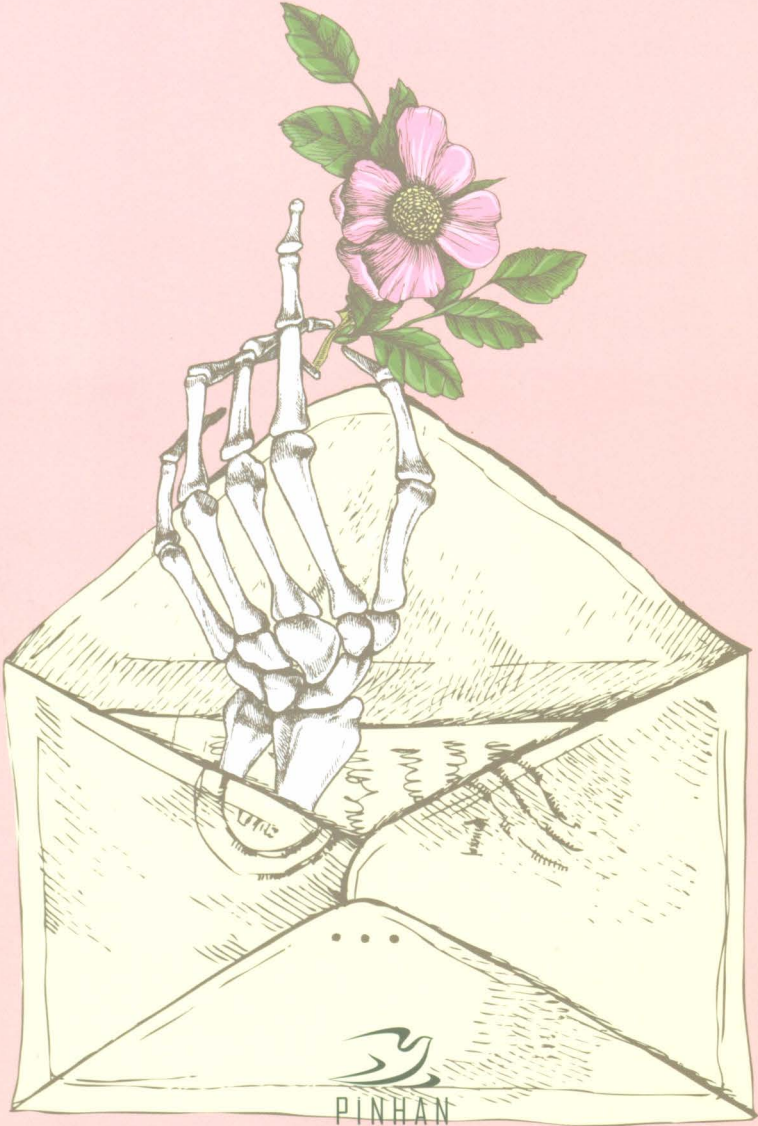
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SEVGİNİN İŞLERİ

SØREN KIERKEGAARD

Danca Aslından Çeviren:Nur Beier

PINHAN

felsefe

PINHAN YAYINCILIK
Litros Yolu, Fatih San. Sitesi No: 12/214-215
Topkapı/Zeytinburnu İstanbul
Tel: (0212) 259 27 60 Faks: (0212) 565 16 74
www.pinhanyayincilik.com
info@pinhanyayincilik.com
Sertifika No: 40676

Esas metin: *Kjerlighedens gjerninger*
Nogle Christelige Overvejelser i Talens Form

Sevginin İşleri
Sohbet Tarzı Birkaç Hristiyan Mütalaa
Søren Kierkegaard

© Pinhan Yayıncılık, 2020
Türkçe çeviri © Nur Beier 2020

Birinci Basım: Mart 2020

Genel Yayın Yönetmeni: Mahmut Sever
Son Okuma: Adem Beyaz
Kapak Tasarımı: Mahmut Sever
Dizgi: Özlem Sümbül

Teknik Hazırlık, Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu Fatih San. Sitesi No: 12/197-203
Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 567 80 03
Sertifika No: 44865

Pinhan Yayıncılık: 233 | Felsefe Dizisi: 66

ISBN: 978-605-7768-16-2

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metnin, gerek görsel malzemenin yayınevinden izin alınmadan herhangi bir yolla çoğaltılması, yayımlanması ve dağıtılması 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun hükümlerine aykırıdır ve hak sahiplerinin maddi ve manevi haklarının çiğnenmesi anlamına geldiği için suç oluşturur.

Sevginin İşleri

Sohbet Tarzı

Birkaç Hristiyan Mütalaa

Søren Kierkegaard

Danca Aslından Çeviren

Nur Beier

İçindekiler

Çevirmenin Notu ♦ 7

I. Kısım ♦ 11

Yazarın Önsözü ♦ 11

Dua ♦ 12

Sevginin Mahrem Hayatı ve Meyvelerinden

Tanınabilir Olması ♦ 13

Seveceksin ♦ 27

"Komşunu" Seveceksin ♦ 57

"Sen" Komşunu Seveceksin ♦ 75

Sevgi Yasanın İfasıdır ♦ 107

Sevgi Bir Vicdan Meselesidir ♦ 155

Gözümüzle Gördüğümüz İnsanları Sevme Vecibesi ♦ 173

Birbirine Sevgi Borçlu Olma Vecibesi ♦ 195

II. Kısım ♦ 227

Yazarın Önsözü ♦ 227

Sevgi İmar Eder ♦ 229

Sevgi Her Şeye İnanır —

ve Yine de Hiçbir Zaman Aldanmaz ♦ 247

Sevgi Her Şeyi Ümit Eder —

ve Yine de Hiçbir Zaman Utanca Düşmez ♦ 269

Sevgi Kendi Çıkarını Gözetmez ♦ 289

Sevgi Günahların Çeşitliliğini Gizler ♦ 307

Sevgi Bakidir ♦ 329

Merhametlilik Hiçbir Şey Veremese ve Elinden Hiçbir Şey

Gelemese de Bir Sevgi İşidir ♦ 345

Sevgide Tavizkârlığın Galibi Galebe Çalan Zaferi ♦ 363

Sevginin Bir Öleni Yâd Etme işi ♦ 377

Sevginin Sevgiyi Övme işi ♦ 391

Sonuç ♦ 409

Çevirmenin Notu

Søren Kierkegaard ilk kez 29 Eylül 1847’de yayınlanmış olan bu kitabında beşeri sevgiyi, beşeri hareket ve davranışları, hareket tarzlarımızı tahlil ediyor, yorumluyor ve önerilerde bulunuyor. Kierkegaard’un fikrinde, beşeri sevgi Tanrı tarafından bahşedilmiş bir şey, ve kitapta bu ışık altında, Tanrıyı ve komşuyu sevmeye buyruğu üzerine bir dizi tahlil okura sunuluyor. Kierkegaard’a göre burada odak noktası, komşunun kim olduğu, bir insanın komşusuna (karşındakine, yanındakine veya bir özne olarak “öteki”ne), ve dolayısıyla, hareket tarzı itibarıyla sevgi sahibi denebilecek kişiye karşı nasıl doğru davranacağı; bu bağlamda karşılıklı sevgi, sevgiye karşılık koşulu, ve buna ayak direyebilecek birtakım olgu, bu başlık altında alışkanlık, itimatsızlık, bencillik, kıskançlık, gıpta, haset, kibir, kusur buluculuk ve eleştirelilik de, insan yapısına has vasıflar olarak mercek altına yatırılıyor.

Bir insan topluluğunu bir arada tutan şey nedir? İnsanları birbirine bağlayan şey nedir? Kişiliği ne/neler oluşturur? Bunlar, Kierkegaard’un bu kitapta sorduğu, izah ve yanıt sunduğu ana sorular. Ve bu sorulara zaman içinde birçok farklı yanıt verilmiş. Ve bu sorular politika, terapi ve tedavi, eğitimlik, danışmanlık, teoloji sahalarını geçmişte olduğu kadar bugün de meşgul eden merkezi sorular, dolayısıyla bu sorular çerçevesinde tahmin ve öneriler sunula gelmiş. Kitap bu açıdan güncelliğini korumaya devam ediyor. Yazılışından 173 yıl sonra bile dünya dillerine sürekli çevrilmekte olması da buna işaret ediyor.

Kierkegaard’un da bir önerisi var; hem insanları genel olarak birbirine bağlayan şey hakkında, hem de uygar olmanın ne icap ettirdiği hakkında. Kierkegaard bunda belirleyici unsur olarak sevgiye işaret ediyor. Yani sevgi aynı zamanda bir fırsat, bir imkan da oluşturuyor. Lakin Tanrı, tin ve tutku da yazara göre bu çerçevede merkezi konumlu unsurlar.

Sevgi kavramı esasında Kierkegaard’un tüm eserlerinde ortak payda oluşturuyor, yol gösterici olarak merkez konumda yer alıyor. Dolayısıyla, Kierkegaard’un yazarlık hayatının başından be-

ri olduğu gibi, bir ironi ve hiciv ustası addedilmesinin yanı sıra bir sevgi elçisi addetmek de yerinde olur.

Bir insan diğeri bir insanı ahlaki ve manevi yönden nasıl geliştirebilir, Kierkegaard'un ifadesiyle, "opbygge", yani imar edebilir? Bunu o diğeri insanın içinde sevgi olduğunu varsaymak suretiyle yapabilir, diyor Kierkegaard. Bunu sen de yaşamadın mı diye soruyor:

"Sevgi, sevginin mevcut olduğunu varsaymak suretiyle imar eder. Sen bunu bizzat tecrübe etmedin mi, sevgili dinleyicim? Eğer herhangi biri sana karşı bir hareketiyle veya sözüyle, seni hakikaten imar olmuş hissettirmiş ise bu, sen o kimsenin senin içinde sevgi olduğunu varsaydığını hakikaten capcanlı biçimde hissettiğin içindir."

Kierkegaard'a göre vecibe ve sevgi girift biçimde birbirine bağlanmış durumda. Vecibeden ayrılabilir olan sevgi, Kierkegaard'un savunuculuğunu yaptığı sevgiden farklı bir sevgi. Kierkegaard'da sevgi birbirine his yoluyla bağlanmak değil. Sevgi her ne kadar hislere odaklı ve hislerle dolu olsa da esasen öyle değil. Sırf varoluş nedeni (*raison d'être*) olarak sevgi, hisse sahip olduğu takdirde, öz itibarıyla yeis verici bir şey oluyor. Sevginin başka bir alana rabıtalanmış olması gerekiyor, ki bu vecibe oluyor. Kierkegaard'un fikrinde, sevgiyi özgür kılan şey, ebedi ile olan rabita. Sevgi ancak onunla rabıtalı olduğu takdirde, hakkıyla inkişaf edebiliyor. Herhangi bir alana rabıtalanmış olması gerekse de eğer ki onu rabıtalandıran şey hissiyat ise o vakit sevginin önünde temel itibarıyla güvensiz, huzursuz ve yeisli bir ömür uzanıyor. Kendini hislerin ertesi gün de var olmasına tabi kılan sevgi kırılgan, boynu bükük bir sevgi oluyor.

* * *

Kitabın başlığını "Sevginin İşleri" (*Kjerlighedens Gerninger*) olarak Türkçeye çevirmeyi tercih ettim. "Gerninger" sözcüğü, davranışlar, hareketler, vazifeler vs. olarak da çevrilebilirdi. Ancak "Sevginin İşleri" başlığı, yazarın bu kitapta dolaylı ve dolaysız sürekli gönderme yaptığı, Eski ve Yeni Ahit'in, "Elçilerin İşleri" (*Apostlenes Gerninger*) adlı kitabının başlığını anımsatıyor; aradaki paralelliği aktarabilmeyi, eserin ruhuna sadık kalabilmek açısından uygun gördüm.

Tabiatıyla Kierkegaard'un görüş ve değerlendirmeleri Hristiyan faraziyeleri temel alıyor. Kitabın orijinal ana başlığındaki, "Hristiyan Mütalaa" ibaresinden, ve kitaba bir dua ile başlanmasından da açıkça anlaşıldığı gibi, kitapta dile gelen düşünceler, Eski ve Yeni Ahit'ten dikkatlice seçilmiş metinleri ve alıntıları temel alıyor.

Lakin savlar dogmatik ve dışlayıcı değil, Kierkegaard metin boyunca klasik felsefeye ve her şeyden evvel, "antiğin o seçkin, saf bilgisi" dediği, Antik Yunan düşünürü Sokrates'e de göndermeler yapıyor. Metin yakinen incelendiğinde, Sokrates'in hakiki sevgiye istinaden Kierkegaard'a bir yan örnek oluşturduğu da görülebiliyor. Kierkegaard burada Sokrates'e ithafen "platonik sevgi" denen olguyu dışlamaktan çok uzak; aksine amacı, bu sevgiyi Hristiyanlık esaslarıyla bütünleştirebilmek gibi görünüyor.

Sokrates'in yanı sıra, kitapta bir başka düşünürün, Alman Immanuel Kant'ın varlığı da seziliyor. Bu sevginin umursamaz tabiatı ve iyi niyet koşulu etrafında kendini belli ediyor, ki bu, Kant'ta "iyiyi isteme iradesi" olarak ifade bulur. Ancak Kierkegaard bu koşulu Kant'ın yaptığından da ileri bir seviyeye taşıyor. Kitabın başlığı ve içindeki birçok bölüm sevginin her şeye rağmen bir şey *yapmak* zorunda olduğuna işaret ediyorsa da, yapılan şeyin değeri, nihayet itibarıyla, o şeyi ifa edenin niyetine gelip dayanıyor. Ben bir başkası açısından iyi bir neticeye yol açmış olsam bile, bu ancak ben bunu sevgi içinde, sevgi niyetiyle yaptığım vakit, bir sevgi işi sayılabiliyor.

* * *

Çevirinin diline ve burada izlediğim yola ilişkin olarak da şu hususları kısaca belirtmek isterim. Çeviride bolca kullandığım dipnotların, yazarın doğrudan ve dolaylı İncil'e gönderme yapan ifadelerini değerlendirmemin amacı, çeviriye dinsel bir kalıp vermek değil, aksine, yazarın dine eleştirel yaklaşımını yansıtabilmek ve metindeki alt anlamların eserin bütününde anlatılmak istenen hususlara temel teşkil edebilmesidir.

Yazarın kendi üslubuna ve yazıldığı dönemin Danimarkacasına uygun kurulmuş cümleleri, aslına sadık kalarak çevirmeye özen gösterdim. Bu Türk okur açısından çeviride dil zorlukları, modern Türkçeden uzak durmak şeklinde yorumlanabilir. Ancak, yazarın ifade tarzı ve dil kullanımı modern Danimarkacaya

da ters düşmekle birlikte, kitabın Danimarkaca en yeni baskılarında bile, güncel Danimarkacaya uyarlamalardan titizlikle kaçınıldığını göz önüne alarak, bunun eserin ruhuna en uygun düştüğü inancındayım.

Zevkli okumalar dilerim.

Nur Beier
Odense, Danimarka
Kasım 2019

I. Kısım

Yazarın Önsözü

Bir hayli mütalaanın semeresi olan bu Hristiyan mütalaalar ağır ağır ama dolayısıyla kolay anlaşılacak; lakin onları üstünkörü bir merakla okumak isteyen biri bu suretle bunu kendine güçleştirmiş olacak.

“Bu mahut kişi” evvela okumak mı yoksa yazmak mı istediği üzerinde kendi başına düşünüp taşınır da okumayı seçerse, güçlük veya kolaylık, tartırın kefelerine düşüncelice konulduğunda, birbiriyle bihakkın ilişkili olsun ya da olmasın, Hristiyan unsurlar, güçlüğü ya da kolaylığı abartılmakla yanlış arz edilmiş olmaz.

Bunlar “Hristiyan mütalaalar”, ve bu cihetle — *sevgiyi* değil, — onun *işlerini* konu alıyorlar.

Bunlar “sevginin işleri”, ama böylelikle sevginin bütün işleri hesaba katılmış ve tarif edilmiş olmuyor, haşa; her bir şey ilk ve son olarak tarif edilmiş de olmuyor, Tanrıya şükür haşa!

Tüm zenginliği içinde *özde* tükenmez olan, aynı zamanda en cüzi uğraşında da *özde* tarifsizdir; tastamam şu nedenle ki, o, *özü itibarıyla* her yerde tümüyle mevcuttur, ve *özde* tarif edilebilir değildir.

1847 Sonbaharı.

S.K.

Dua

Ey sevginin Tanrısı, Sen ki unutulmuş olsaydın, sevgiden nasıl hakkıyla söz edilebilirdi, Sen ki, yeryüzündeki ve gökyüzündeki tüm sevgilerin membaisın, Sen ki, hiçbir şeyi esirgemedin, her şeyi sevgiyle ihsan ettin; Sen ki sevgisin, o halde sevgi gösteren sadece sende var olmak suretiyle vakidir!

Sevgiden nasıl hakkıyla söz edilebilirdi, eğer ki Sen unutulmuş olsaydın, Sen ki, sevginin ne olduğunu gözler önüne serdin, Sen ki kurtarıcımız ve koruyucumuzsun, Sen hepimizi kurtarmak için kendini feda ettin!

Sevgiden nasıl hakkıyla söz edilebilirdi, eğer ki Sen unutulmuş olsaydın, Sen, sevginin manevi gücü, Sen, kendine hiçbir şey almayan, lakin bize bu sevginin fedakârlığını hatırlatan, mümine, nasıl seviliyorsa öyle sevmeyi ve komşusunu kendisi gibi sevmeyi hatırlatan Sen!

Ey, ebedi sevgi, sen ki, her yerde varsın, ve yardıma çağrıldığın hiçbir yerde kendini tanıksız bırakmazsın, sen burada sevgiye yahut sevginin işlerine dair denilenlerde de kendini tarıksız bırakmuyorsun.

Zira sadece birkaç hareket var ki, beşeri dil bunlara bağnazca ve bhusus sevgi hareketi der; lakin Tanrı katında hiçbir hareket sevgi hareketi olmadıkça hoş karşılanmaz: O, nefis feragati içinde dürüst kalplidir, o bir sevgi tutkusudur, ve aynen bu yüzden onda telafi talebi yoktur.

Sevginin Mahrem Hayatı ve Meyvelerinden Tanınabilir Olması

Zira her ağaç kendi meyvesinden tanınır. Deve dikeninden incir toplanmaz, kengerden üzüm devşirilmez.

Lukas İncili 6:44

Eğer ki, aldanmamakla gururlanan gösteriş düşkününü kurnazın sandığı gibi, bir insanın, bedenî gözle göremediği hiçbir şeyi inanmaması gerektiği doğru olsaydı, o vakit insanın hepsinden önce sevgiye inanmaktan vazgeçmesi gerekirdi. Ve insan bunu yapmış olsaydı ve bunu aldatılmak korkusundan dolayı yapmış olsaydı, o vakit bu insan aldanmamış mı olurdu?

Lakin insan birçok şekilde aldanabilir; insan doğru olmayana inanarak aldanabilir, ama insan doğru olana inanmamakla da pekâlâ aldanabilir; insan dış görünüşe aldanabilir, ama insan kurnaz dış görünüşe de, kendini aldanmaya karşı tam emniyete almış, sırasık kibre de pekâlâ aldanabilir.

O halde hangi aldanma en tehlikelidir?

Hangisinin tedavisi en muğlaktır, gözü görmeyenininki mi, yoksa gördüğü halde görmeyenininki mi?

Hangisi en zordur, uyuyan birini uyandırmak mı, yoksa uyanıkken uyanık olduğunu düşleyeni uyandırmak mı? Hangi manzara en hazindir, insanı bir çırpıda ve hepten gözyaşlarına boğan mı, sevgiyle sefilce aldatılmış olanın manzarası gibi, yoksa bir anlamda kahkahayı tahrik edebilen mi, kendi kendini aldatanın, ben aldanmam diye gösterişçilik içinde, kahkaha attıracak kadar gülünç olan manzarası gibi, tabii şayet burada gülünçlük, onun gözyaşına değmediği anlamına gelmesinden doğan dehşetin daha şiddetli bir ifadesi değil ise?

Kendini sevgi için aldatmak en fecisidir, sonsuz bir kayıptır, ki ne zaman içinde ne ebediyen hiçbir telafisi yoktur. Zira ekseriyetle, farklılık¹ içerebilse dahi, sevgiye istinaden aldanandan söz

¹ Veya başkalık. (Dan.) *forskellighed*. Yazar bu kelimeyi/ kavramı sıkça kullanıyor. -çn.

edilirken, aldanan hâlâ sevgiyle ilişkilidir, ve aldatma sadece onun düşünölmüş olan yerde olmamasından ibarettir; fakat kendi kendini aldatan kendini dışarı çekmiş ve sevgiyle irtibatı kesmiştir.

Hayat tarafından aldatılan ya da hayatta aldanandan da söz edilir; fakat kendi kendini aldatarak yaşamaya aldanan var ki işte onun kaybı telafisizdir. Ömrü boyunca hayat tarafından aldatılmış olana bile ebediyet pek çok telafi saklamıştır; fakat kendi kendini aldatan, ebedi olanı elde etmeyi kendine engellemiş olur.

Sevgisi yüzünden beşeri riyaya kurban giden kişinin hakikatte kaybı acaba ne olurdu, sevginin ebediyette sürdüğü, lakin rıyanın bittiği bir ortaya çıkınca!

Ancak kurnazlığın tuzağına kurnazca düşerek kendini — ustaca— aldatan kişi var ki, maalesef, o, aldanışının içinde ömrü boyunca kendini mutlu saysa dahi, kaybı ne olacaktır, ebediyette kendi kendini aldatığı bir ortaya çıkınca!

Zira zamansallıkta, insan sevgisiz kalmaya belki muvaffak olabilir, belki zamanı, kendi kendini aldatığını idrak etmeksizin, geçirmeye muvaffak olabilir, belki de o, korkunç olana, orada — bir aldanma içinde, bununla gururlanarak— kalmaya, muvaffak olabilir; fakat o, ebediyette, sevgisiz idare edemez ve her şeyi boşa harcadığını idrak etmekten kaçınamaz.

Yaşam ne kadar da katı, ne kadar da korkunçtur, bir cezalandırıcı olarak, bildiğinden dönmeyenin kendine nasihat etmesine izin verir, ki o vakit bu kişi —aldanmış olmanın— gururuyla yaşar gider, ta ki sonunda bir gün kendini ebediyen aldatmış olduğunu doğrulamasına izin verilene dek!

Doğrusu şudur ki ebediyetle alay edilmez, sonra onun bir nebze güç kullanmaya bile ihtiyacı yoktur, lakin her şeye gücü yeten haddini bilmezi korkunç şekilde cezalandırmak için bir nebze alay kullanır.

Zamansalla ebediyeti haddi zatında birbirine bağlayan nedir, sevgiden başka nedir ki tam bu cihetle her şeyden önce gelir, ve her şey bittiğinde o kalır.

Lakin, sevginin ebediyetin bağı olmasından ve zamansallıkla ebediyetin ayrışık olmasından ötürü, sevgi, zamansallığın dünyevi idrakine bir külfet gibi görünebilir, ve bu yüzden zamansallıkta tensel olana ebediyetin bu bağına başından atmak müthiş bir rahatlık gibi gelebilir.

Kendini aldatan tabii esasen kendini teselli edebileceğini, evet

hatta, kazandığından da daha fazlasına sahip olduğunu düşünür: beyinsizin kibri hayatının ne biçare olduğunu ondan gizler. “Yas tutmayı bırakmış olduğunu” tabii inkar edemeyiz ama bu neye yarar ki, kurtuluş tam da kendi için ciddi olarak yas tutmaya başlamak olduğuna göre!

Kendini aldatan, hatta belki, tesellisizliğin oyununa kurban giden, diğerlerini teselli edebileceğini düşünür; lakin ebedi olana bizzat hasar vermiş olanın kalkıp da en had safhada ölesiye hasta oları iyileştirmek istemesi ne çılgınlıktır!

Kendini aldatan, hatta belki de, anlaşılmasız bir öz-çelişkiyle, sefilce aldatılmış olanla duygudaş olduğunu düşünebilir. Fakat onun teselli verici sözlerine ve şifa verici bilgeliğine güzelce dikkat edersen, sevgiyi meyvelerinden tanımış olursun: o alayın burukluğundan, akliselimin keskinliğinden, itimatsızlığın zehirli soluğundan, katılığın keskin soğuğundan, burada² hiç sevgi olmadığı o meyvelerden belli olacaktır.

Ağaç meyvelerinden tanınır; “Deve dikeninden üzüm toplanmaz, kengerden incir devşirilmez.” (Matta İncili, 7:16); onları oradan toplamayı umuyorsan, sadece boşuna toplamakla kalmayacaksın, dikenler sana boşuna topladığını da gösterecek. *Zira her ağaç kendi meyvesinden tanınır.* Tabii ki birbirine tıpatıp benzeyen iki meyve bulunabilir; biri sağlıklı ve lezzetlidir, diğeri acı ve zehirlidir; ama bazen, zehirli olan lezzetli, sağlıklı olanın tadı da acımsıdır.

Sevgi de aynı şekilde, *kendi meyvesinden tanınır.* Hataya düşersen bu ya meyveleri tanımamaktan ya da her bir durumda doğru değer biçememekten ötürü olabilir. Misal, hataya düşüp de öz sevgiye³ sevgi dediğinde olduğu gibi: bir insan kendini, sevdiği olmadan yaşamayacağına dair yüksek sesle temin edip de, sevginin işlerine ve ihtiyacına dair hiçbir şey duymak istemediğinde, bu kendini inkar etmek ve tensel sevginin öz sevgisinden vazgeçmektir.

Veya bir insan hataya düşüp de, azıcık müsamahaya sevgi dediğinde olduğu gibi; şımarık dırlanmayı, veya zararlı birlikteliği, veya mağrur yaradılışı, veya marazi hodbin ilişkileri, veya iltifatın rüşvetlerini, veya anlık tavırları, veya zamansallığın bağınıtlarını sevgi diye adlandırdığında olduğu gibi.

² Bu duygudaşlığın içinde. -çn.

³ Veya kendini sevmeye. (Dan.) *selvukærlihged*. -çn.

Tabii, ebediyetin çiçeği⁴ denen bir çiçek vardır ama, ne garip-
tir ki, ebediyet-çiçeği⁵ diye bir şey de vardır, geçici çiçekler gibi,
yılın belli bir mevsiminde çiçek açar: ikincisine ebediyet-çiçeği
demek ne hatadır!

Ve yine de çiçeklenme esnasında göze öyle aldatıcı görünür
ki. Velakin her ağaç kendi meyvesinden tanınır, aynı şekilde
sevgi⁶ de kendi meyvelerinden, ve Hristiyanlığın söz ettiği sevgi,
kendi meyvesinden tanınır: ki bu, ebedi hakikati haiz olmasıdır.
Tüm diğer sevgiler, beşeri anlamda, ister erkenden solar ve de-
ğişir, ister zamansallığın mevsimlerinde kendini sevgiyle muhafa-
za eder olsun: yine de geçicidir, sırf çiçek açar. Onda aciz ve
hazin unsur tam da budur, ve bu hazinlik, ister bir saatliğine is-
ter 70 seneliğine çiçek verir olsun, onun sırf çiçek vermesinde ya-
tar; lakin Hristiyanlık sevgisi ebedidir.

Velhasıl hiç kimse, şayet kendini idrak ediyor ise, Hristiyan-
lık sevgisine binaen, çiçek açıyor demeyi aklının ucundan geçir-
mez; hiçbir şair⁷, şayet kendini idrak ediyor ise, ona methiye
düzmeyi aklının ucundan geçirmez. Zira şairin methiye düzeceği
şeyde, kendi hayatının muamması olan, hazinlik bulunmalıdır.
Çiçek açmalıdır — ve, ne yazık ki, yitmelidir. Lakin Hristiyanlık
sevgisi kalıcıdır, ve o tam da bu yüzden vakidir; zira yiten ne
varsa çiçek açar, ve çiçek açan ne varsa yiter, lakin vaki olana
methiye düzülemez, ona inanç duyulmalıdır ve o yaşanmalıdır.

Yine de sevgi, meyvelerinden tanınır derken, aynı zamanda
bizzat sevginin belli bir anlamda mahrem olduğu da söylenmiş
olur ve tam da bu yüzdendir ki o sırf görünür edilen meyvele-
rinden tanınır. Durum aynen böyledir. Her bir ömür, sevgi dahil,
haddi zatında gizlidir, lakin bir başka olarak görünür edilmiştir.

Bitkinin hayatı gizlidir, meyveninki görünürdür; düşünce
hayatı gizlidir, sözle anlatım görünür edilendir. Yukarıda zik-
redilen kutsal sözler çift dille konuşur, gizli olarak bunların bi-
rinden bahsederken, bu söylemde görünür edilmiş bir düşünce
vardır, lakin aynı zamanda gizli tutulan bir diğerini de haizdir.

⁴ (Dan.) *evighedens blomst.* -çn.

⁵ Bir çiçek adı. (Dan.) *evighedsblomst.* (Lat.) *helichrysum.* -çn.

⁶ Yani *manevi sevgi* aşk sevgisi. (Dan.) *kærlighed.* Buna karşılık (Dan.) *elskov, tensel sevgi* anlamında kullanılır. Alışılmış Türkçe kalıba nazaran zaman zaman alışıl-
madık gelebilse de bu ayrımı sadık kaldım. Dolayısıyla metin içinde geçen “sev-
gi” sözcüğü “aşk sevgisi”, “asıl sevgi” anlamındadır. -çn.

⁷ (Dan.) *digter.* Danimarkacada bu kelime *şair, yazar* ve hepsini birden tanımlar şe-
kilde *edebiyatçı* olmak üzere farklı anlamlarda kullanılır. -çn.

Şimdi gelin her iki düşünceyi de öne çıkararak mütalaa edelim, zira şimdi konuşacağımız husus:

Sevginin Mahrem Hayatı ve Meyvelerinden Tanınması.

Sevgi nereden gelir, kökeni ve kaynağı nerededir, ona korunaklık eden, içinden kaynaklandığı yer nerededir?

Evet, bu yer mahremdir veya gizli tutulandadır. Bu yer insanoğlunun en derinindedir; sevgi hayatı oradan zuhur eder, zira "sevgi yürekten kaynaklanır."⁸ Fakat sen bu yeri göremezsin; ne kadar derinden deşersen deşele, kökeni kendini daha bir uzağa ve gizliye çeker; en derinden bile deşelemiş olsan, menşei mütemadiyen bir parça daha derinde kalmaya devam eder, tıpkı pınarın membaı gibi, o da böyledir, ona en yakın olduğunda, o daha bir uzaktadır.

Bu yerden sevgi kaynaklanır, türlü türlü yollardan; fakat sen bu yolların hiçbirinden onun gizli hilkatine kadar nüfuz edemezsin. Nasıl ki Tanrı yeryüzünü aydınlatan her bir huzmenin, içinden kaynaklandığı bir ışıktaymış⁹, ama o yolların hiçbirinden Tanrıyı göreyim diye içeriye nüfuz edilemez, zira insan yüzünü ışığa dönünce, ışığın yolları karanlığa dönüşür: işte sevgi de bu misal, gizlide yaşar, yahut en derinde gizlidir.

Nasıl ki pınarın membaı nırnu söyler gibi şırl şırl akarak insanın aklını çeler, evet hatta, ona o yoldan gitmesi, ve tecessüsten uzak olarak onun kaynağını bulup, sırrını gözler önüne sermesi için neredeyse yalvarır; nasıl ki güneş huzmesi insanı, onun yardımını sayesinde dünya saltanatını izlemeye davet eder, ama aşırı tecessüsle yüzünü dönüp de ışığın kaynağını keşfetmeye kalkan cüretkârı ibret olsun diye körlükle cezalandırır; nasıl ki inanç, el ederek, insanoğluna hayat yolunda refakat etmeyi teklif eder, ama onu kavramak için arsızca yüzünü dönen cüretkârı taşaya çevirir; işte sevginin dileği ve duası da tıpkı bu misaldir, en derindeki gizli membaı ve gizli hayatı bir sır olarak kalmalıdır, kimse tecessüsle ve arsızlıkla oraya nüfuz etmeye kalkarak onu taciz etmemelidir, ki zaten etse de bir şey göremez, ne var ki tecessü-

⁸ Yeni Ahit, Atasözleri 4:23: "Her şeyden önce de yüreğini koru, Çünkü yaşam ondan kaynaklanır." -çn.

⁹ Yeni Ahit, 1 Timoteyus 6:16: "...ölümsüzlüğün tek sahibi, yaklaşılmaz ışıktaymışayan, hiçbir insanın görmediği ve göremeyeceği Tanrı, Mesihi belirlenen zamanda ortaya çıkaracaktır..." -çn.

sün bedelini¹⁰, kendini bu zevk ve nimetten mahrum bırakarak ödemiş olur. Hekim bir hasta vücudunun daha mahrem ve dolaşısıyla daha gizli kısımlarına el atmak zorunda kalınca, bu hasta için her zaman en acılı kahrıdır; aynı şekilde bir insan sevginin belirtilerinden zevk almak yerine, nedir diye onu didik didik inceleyerek, yani onu taciz ederek, zevk almak isterse, bu en acılı kahr ve aynı zamanda en büyük hayasızlıktır.

Sevginin mahrem hayatı ta en derinlerdedir, odeşelenmez, ona akıl sır ermez, ve yine de tüm yaşamla akıl sır ermez bir bağdaşım içindedir.

Nasıl ki sakın göl ta derinlerden, gizli, her gözden uzak pınarlardan hasıl oluyorsa, insanoğlunun sevgisi de aynı misal, daha da derinlerden, Tanrı sevgisinden hasıl olur. Şayet ta dipte hiçbir memba olmasaydı, şayet Tanrı sevgisi olmasaydı, o vakit ne o küçük göl olurdu, ne de insan sevgisi. Nasıl ki sakın bir göl derin bir membadan doğarsa, insanoğlunun sevgisi de anlaşılmaz şekilde, Tanrınınkinden doğar. Nasıl ki sakın bir göl seni onun seyrine davet eder de, karanlığın yansıısıyla onu iyice görebilmeni önlerse, sevginin, Tanrı sevgisindeki o anlaşılmaz membaı da tıpkı böyle, onun menşeyi görmeyi önler; sen onu gördüğünü sandığında, o seni aldatan bir yansımadır, sanki menşeyi imiş gibi görünür ama o aslında alttaki daha derin menşeyi örterek senden saklar. Nasıl ki hazineyi hünerlice gizleyen kapak, hazineyi bihakkın gizleyebilmek için kendini sanki onun dibiymiş gibi gösterirse, o¹¹ da aynen böyle, sanki menşeyi dibiymiş gibi göze görünür, ama o sadece daha bir derindeki gözden saklar.

Sevginin hayatı da aynen bu şekilde gözden gizlidir; ama onun mahrem hayatı kendi içinde hareket halindedir. Nasıl ki sakın bir göl, her ne kadar sessizce uzanıyor gibi görünse de, esasen akan bir sudur, dipteki pınar değildir, sevgi de aynen böyle, gizliliği içinde ne kadar sakın durursa dursun yine de akar halindedir.

Fakat pınar bir gün kesilirse, sakın göl kuruyabilir; buna karşılık sevginin hayatı ebedi bir pınara sahiptir. Bu hayat capcanlı ve ebedidir; hiçbir soğuk onu donduramaz, o bunun için fazlasıyla sıcaktır, ve hiçbir sıcak onu helak edemez, o, kendi serinliği içinde, bunun için ziyadesiyle capcanlıdır.

¹⁰ Veya karşılık. (Dan.) lön. -çn.

¹¹ Yani "sevginin Tanrı sevgisindeki o anlaşılmaz membaı." -çn.

Lakin o, gözden gizlidir; ve İncil’de onun hayatının meyvelerinden tanınır olduğundan bahsediliyorsa, burada öncelikle demek istenen, bu gizliliğin huzursuz ve rahatsız edilebileceği, insanın kendisini bu gizliliği izlemeye veya yalnız “ruhu kederlendiren”¹² ve inkişafı ağırlaştıran tetkik ve teftişe adayabileceği değildir.

Yine de bu sevginin mahrem hayatı *meyvelerinden tanınır*, evet, ve sevgide meyvelerinden tanınmaya karşı bir tutku¹³ vardır. Ah, en acınası perişanlığın alameti olanın, aynen en yüce zenginliğe de delalet etmesi ne kadar da hoştur! Zira tutku, bir şeye tutku duymak¹⁴, tutkulu biri¹⁵ olmak, bütün bu sözler o insana istinaden nasıl da zoraki söylenen şeylerdir!

Ve yine de bunu göklere çıkarırız, şair hakkında “şiir yazmak onda bir tutku”, hatip hakkında “konuşmak onda bir tutku”, genç kız hakkında “tensel sevgi onda bir tutku” deriz. Maalesef ki, yaşamış yaşayacak en tutkulu birinin ömrü bile, hâlâ daha sevgiye sahip ise, ömrünü öylesine geçirmiş ve asla hiçbir şeye tutku duymamış birine, o yegane fakire, nazaran nasıl da zengindir!

Zira sevdiğine tutku duymak bir genç kız için elbette en yüce zenginliktir; Tanrıya tutku duymak dindarın en yüce ve gerçek zenginliğidir. Bir sor onlara, bir sor o kıza, bakalım sevgilisinden mahrum kalsa da hâlâ o kadar mutlu olabilir miymiş; bir sor o dindara, bakalım Tanrıdan mahrum kalmayı akli alır mıymış veya bunu arzu eder miymiş! Sevginin meyvelerinden tanınır olması da aynen bu misaldir, özellikle bu nedenledir ki, eğer ilişki tamsa, meyveler tutkuyla fışkırır¹⁶ denir, ki bu, zenginliğe ve berekete delalet eder.

Eğer gerçekte durum şöyle olsaydı; sevginin kendinde, sevgiyi sevgiden saklı tutmak, tanınmaz kılmak istemesi şeklinde bir öz-çelişki olabilseydi, o vakit bu herhalde işkencelerin en büyüğü olurdu. Bu, hayatın bereketini ve nimetini hisseden bir bitkinin

¹² Yeni Ahit, Efesliler 4:30: “Tanrının Kutsal Ruhunu kederlendirmeyin. Kurtuluş günü için o Ruhla mühürlendiniz.” -çn.

¹³ Veya *itki*. (Dan.) *trang*. -çn.

¹⁴ (Dan.) *at have trang til*. -çn.

¹⁵ (Dan.) *en trængende*. -çn.

¹⁶ Yazarın (Dan.) *trang* (tutku, arzu) sözcüğü ve aynı sözcüğün fiil hallerinden biri olan (Dan.) *trænge sig frem* ile yaptığı kelime oyununu, Türkçe karşılığı bulunmadığı için aynen nakletmek olanaksız, dolayısıyla “tutkuyla fışkırmak” olarak çevirmeyi uygun gördüm. -çn.

bunu tanınır kılmaya cesaret edememesi, nimetin bir lanet olması icap edermişçesine, onu, anlaşılmaz solup gidişi içinde, maalesef, bir sır olarak saklaması gibi bir şey olmaz mıydı!

Tam da bu sebeple böyle olmaz.

Zira tek, muayyen bir sevgi ifadesi, — yürekte aniden filizlenen minik bir duygu bile, sevgi tarafından kahırlı bir gizliliğin içine zorla geri çekilmiş olsaydı: Sevginin bu tıpatıp aynı hayatı yine de kendine bir başka ifade sağlar ve yine de meyvelerinden tanınır olurdu.

Ey, mutsuz tensel sevginin sessiz şehitleri; sevgi bir sevgiyi saklı tutmak isteyince çektikleriniz tabii bir sır olarak kaldı; asla açığa çıkmadı, zira sizdeki sevgi size bu fedakârlığı yaptıracak kadar muazzamdı: Yine de sizin sevginiz meyvelerinden tanındı! Ve belki de paha biçilmez olanlar tam da bu meyvelerdi, onlar ki, gizli acının sessiz yangınıyla olgunlaştılar.

Ağaç *meyvelerinden tanınır*; ağaç tabii yapraklarından da tanınır ama yine de temel nişanesi meyvedir. Velhasıl, ola ki sen bir ağacın hangisi olduğunu yapraklarından tanır da, meyve mevsiminde üzerinde hiç meyve vermediğini görünce — işte o vakit onun, yaprakları sayesinde kendine oyum süsü verdiği ağaç olmadığını anlarsın. Sevginin tanınırılığı da tıpkı böyledir. Elçi Yuhanna der ki (1 Yuhanna Kitabı 3:18): “Yavrularım, sözle ve dille değil, fiiliyatla ve doğrulukla¹⁷ sevelim.”

Ve bu sevgiyi, söz ve dille, bir ağacın yapraklarından başka ne ile daha iyi mukayese edebiliriz ki; zira söz de ve ifade de ve dilin icatları da sevginin bir nişanesi olabilse de, bu güvensizdir. Aynı söz birisinin ağzında bu denli zengin içerikli, bu denli güvenilir olabilirken, bir ötekinin ağzında yaprakların o belli belirsiz fısıltısı gibi olabilir; aynı söz birisinin ağzında o “kutsal bereketli¹⁸ tahlul tanesi” gibi olurken, bir ötekinin ağzında yaprağın o meyvesiz¹⁹ güzelliği gibi olabilir.

Velhasıl lafını esirgemeyeceksin, tıpkı duygu sahici olduğunda ne kadar az saklanması gerekirse öyle; zira bu, tıpkı insanın birine olan borcunu esirgediğinde olduğu gibi, ona insafsızca haksızlık etmek olur. Arkadaşın, sevgilin, evladın, veya her kim ise, senin içindeki sevgi gerçekten harekete geçtiğinde, sözle beyanını da duymaya hakkı vardır.

¹⁷ (Dan.) *retteligt*. -çn.

¹⁸ (Dan.) *nærende*. Burada verimli anlamında. -çn.

¹⁹ (Dan.) *ufrugtbar*. -çn.

Duygularım senin mülkün değildir, diğerininkidir, bunun beyanı da onun alacağıdır, zira sen o duygularım içinde, seni duygulandıran kimseye aitsin, ve ona ait olduğunun bilincine varırsın. Yürek dolunca, husumetle, azametle, aldırılmazca, dudaklarını sessizce birbirine kenetleyerek onu rencide etmeyeceksin; ağzın, yürek taşkınlığı²⁰ içinde konuşacak; kendi duygularından ve bundan da öte, her kim olsa hakkını vermekten utanç duymayacaksın.

Ama kelimelerle ve söz oyunları ile sevmek olmaz, ve sevgi bunların nişanesi de olmamalıdır. Aksine, böylesi meyvelerden ve sadece yapraklardan, sevginin olgunlaşacak vakti olmadığı anlaşılmalıdır. Sirak şöyle öğütler (6:4): “Meyvelerini yiyip bitirirsen, meyveni yitirirsin ve kurumuş bir ağaç gibi dikilip kalırsın²¹”; zira sevginin yegane meyvesi diye bilinen kelimelerden ve söz oyunlarından, bir insanın yaprakları mevsimsiz kopardığı ve haliyle de hiç meyve almadığı anlaşılır, bundan da beteri, aldatanın ara sıra kendi kelimelerinden ve söz oyunlarından tanınır olması da, cabasıdır.

Velhasıl ham ve sahte sevgi, kelimelerin ve söz oyunlarının onun tek meyvesi olmasıyla tanınır. Bazı oluşumlara istinaden, yürek vermek²² gerektiğinden bahsedilir; bir insanın sevgisine istinaden de böyle denebilir: Gerçekten meyve verecekse, ve dolaısıyla meyvesinden tanınır olacaksa, o vakit ilk evvel *yürek vermek* zorundadır.

Zira sevgi elbet yürekten gelir, ama buna bakıp da ayaküstü, ebedi olanı unutmamak gerekir, ki bu, sevginin yürek vermek olduğudur. Hercai bir yüreğin gelip geçici iç kıpırtılarına her insan kapılabilir, ancak doğası icabı yürek sahibi olmak, ebedilik bakımından, tek yürek olmaktan²³ sonsuz farklıdır.

Ve tam da bunun, yani ebedi olanın, bir insana, içindeki sevgi ebediyen pekişebilecek, ya da tek yürek olabilecek kadar egemen olduğu nasıl da enderdir. Yine de bu, sevginin, kendini tanır

²⁰ Yeni Ahit, Matta İncili 12:34: “Sizi engerekler soyu! Kötü olan sizler nasıl iyi sözler söyleyebilirsiniz? Çünkü ağız yürekten taşanı söyler.” -çn.

²¹ Eski Ahit, Sirak Kitabı (6:2-3): “Hiddetlenme, çünkü öfke çılgın bir boğaya benzer, Boynuzuyla ruhunda derin bir yara açabilir. Çünkü öfke yapraklarını yutabilir, Böylece meyvelerini kaybeder, Sararıp solan bir ağaç gibi ortada kalırsın.” -çn.

²² (Dan.) *sætte hjertet*. Türkçede tam karşılığı olmamakla beraber, *yürek vermek*, *tek yürek olmak* anlamlarını içeren bir deyim. -çn.

²³ Yani *yürek verip tek yürek olmak*. -çn.

kılacak kendi meyvesini vermesi için gerekli temel koşuldur. Yani sevgi bizzat görünür olmadığı için insan haliyle ona öylece inanmak zorundadır, aynı şekilde o herhangi bir beyanından kesin ve doğrudan tanınabilir gibi de değildir.

Beşeri dilde, hakkında şunu diyebileceğimiz hiçbir, bir tek bile, en ulvi bir kelime bile, yoktur: Bir insan bu kelimeyi kullandı mı, içinde sevgi olduğu da bu suretle kesinkes kanıtlanmış olur. Hatta şöyle bir durum vardır; birinin bir kelimesi bizi onun içinde sevgi olduğuna emin kılarken, bir başkasının bunun tam aksi bir kelimesi de hakeza bizi onun içinde sevgi olduğuna emin kılabilir; öyledir ki, tıpatıp aynı bir kelime bizi, bunu söyleyenin içinde sevgiyi barındırdığına emin kılarken, aynı kelimeyi zikreden bir başkası emin kılmayabilir.

Hakkında kesinkes şöyle demeye cesaret edebileceğimiz hiçbir, bir tek bile, en iyi bile olan, bir iş yoktur: Böyle yapan bu suretle sevgiyi koşulsuz kanıtlamış olur. Mesele işin *nasıl* yapıldığına bakar. Nitekim, özel bir anlamda sevgi işlevleri denen davranışlar vardır.

Ama hakikatte, bir insan hayırseverlik yapıyor diye, dulun ziyaretine gidiyor ve çıplağı giydiliyor diye, ondaki sevgi henüz ne kanıtlanmıştır, ne de bilinir kılınmıştır; zira sevginin işlevsel davranışları kaba, evet hatta hodsensent biçimde olabilir, ve hal böyle olunca, sevgi işlevi hiçbir suretle sevgi işi olmaz.

Sen bu üzücü durumla muhakkak sık sık karşılaşmış, muhtemelen ara sıra kendini de bu durumda yakalamışsındır, ki bu her dürüst insanın kendine itiraf edeceği bir şeydir, çünkü o, *ne* yapıyorum tasasıyla *nasıl* yaptığına bakmayıp, temel olanı göz ardı edecek kadar acımasız ve nasırlaşmış değildir.

Yazık, Luther'in, ömründe bir kere bile olsun, her bir dikkat dağıtıcı düşünceden tamamen arınmış olarak dua etmediğini söylediği rivayet edilir; aynı şekilde dürüst insan da, ne kadar sık, ve ne kadar çok defa canı gönülden ve hoşnutlukla hayırseverlik yapmış olsa da, bunu hiçbir zaman, zafiyet içinde olmaksızın, belki rastgele bir intiba ile oluşan bir kafa karışıklığı sonucu, belki geçici bir zaafı, belki zevahiri kurtarmak için, belki yön değiştiren bir bakışla — lakin İncil'deki anlamda değil²⁴, belki sol el bilmeden — lakin düşüncesizlik içinde, belki kendi derdini düşünerek — fakirinkini düşünecek yerde, belki hayırseverlik

²⁴ Yeni Ahit, Matta İncili, 6:1-18. -çn.

yapmakta teselli arayarak — muhtaç olanı teselli edecek yerde, kendine itiraf eder: Ne var ki böyle hallerde sevgi işi, en yüksek anlamda, sevginin bir işi olmaz.

O halde, kelimenin nasıl dendiği ve her şeyden evvel onunla ne kastedildiği, yani, işin nasıl yapıldığı, işte bunlar, sevgiyi meyvelerinden anlamak ve tanımak babında belirleyicidir. Lakin burada yine şu söz konusudur; hiçbir şey, “bu kabilden” hiçbir şey, yoktur ki, hakkında, işte bu, sevginin var olduğunu kesinkes kanıtlıyor, ya da olmadığını kayıtsız şartsız kanıtlıyor denebilir.

Ve yine de, sevginin meyvelerinden tanınacağı hususu kesinliğini korur.

Ve bahsi geçen metindeki kutsal sözler de bizi birbirimiz hakkında yargıda bulunmakla uğraşmaya teşvik etmek için söylenmemiştir; bilakis, her bir kişiye, sana, sevgili dinleyicim, ve de bana, ihtar babında söylenmiştir, her birimizi, sevgisini meyvesiz bırakmayıp, başkalarınca bilinir olsun olmasın, onun, meyvelerinden tanınabilmesi için çalışmaya teşvik maksadıyla söylenmiştir.

Zira insan elbette sevginin meyvelerinden tanınmasına değil, tanınabilmesine çalışacaktır; buna çalışırken, sevginin meyvelerinden tanınır olması kendisi için, tek önemli olandan: sevginin, meyveleri olması ve buna binaen tanınabilmesinden, daha önemli hale gelmemesi için de kendini göz hapsinde tutacaktır.

Bir insana, başkalarına aldanmamak için ihtiyatlılığı elden bırakmamayı telkin ederek verilebilecek akıllı öğüt başka şeydir, İncil’in bireye verdiği öğüt başka şeydir, ve çok daha önemlidir, ki ona ağacın meyvelerinden tanınır olduğu ve İncil’de ağaçla mukayese edilenin, o²⁵ ve onun sevgi olduğu üzerinde derinlemesine düşünmesini salık verir.

İncil’de, kurnaz dilin demek isteyeceği üzere, “sen yahut herkes o ağacı meyvelerinden tanıyacaktır”, denmez, “ağaç, meyvelerinden tanınacaktır,” denir, mealen, o ağaç sensin, İncil’in bu sözlerini okuyan sensin.

Peygamber Natan’ın “du est manden”²⁶ meseline iliştirdiği şeyi, İncil’in iştirilmesi gerekmez, zira bu zaten söylemin tarzında, ve İncil’in sözü olmasında içkindir. Zira İncil’in ilahî otoritesi bir kula hitaben bir başka kuldan söz etmez, sana hitaben de,

²⁵ Yani o birey. -çn.

²⁶ Sen o kulsun. -çn.

benden söz etmez, sevgili dinleyicim, yahut bana hitaben, senden, hayır, İncil konuşunca, bireye hitaben konuşur; o, biz kullar hakkında konuşmaz, senin ve benim hakkımda, fakat o, biz kullara hitaben konuşur, ve sevginin, meyvelerinden tanınacağından söz eder.

Dolayısıyla, şayet biri, aşırı heyecan ve duygusallıkla, yahut riyakârca, sevginin meyve veremeyecek kadar asil olan gizli bir duygu, ya da meyvelerinin ne bir şeyin kanıtı yahut karşı kanıtı olduğu gizli bir duygu olduğunu, evet hatta öyle ki, zehirli meyvelerin bile bir şey kanıtlamadığını öğretmeye kalkacak olsa: O vakit İncil'in şu sözlerini hatırlayacağız: "Ağaç, meyvelerinden tanınacaktır."

Saldırmak için değil, fakat kendimizi böylelerinden korumak için, İncil'de muteber olan her bir kelimenin burada da muteber olduğunu hatırlayacağız, ki orda şöyle der: "Buna göre hareket eden, kaya üzerine ev yapan adama benzer."²⁷ "O vakit sağanak geldiğinde" ve bu narin sevginin asil zaafını yok ettiğinde; "fırtına geldiğinde" ve riyakarlığın "ağına takılıp kaldığında": İşte o vakit sahici sevgi meyvelerinden tanınacaktır.

Zira doğrusu, sevgi, meyvelerinden tanınacaktır, ama bundan elbet yine de, bilirkışı rolü üstleneceksin sonucu çıkmaz; ağaç meyvelerinden tanınacaktır, ama bundan elbet bir ağacın diğerleri hakkında hüküm verme görevi üstleneceği sonucu çıkmaz, tam aksine, o tek ağaç sürekli meyve verecektir. Lakin bir kul ne bedeni öldürebilenden²⁸, ne de riyakârdan korkacaktır. Bir kulun korkacağı tek şey vardır ki, o Tanrıdır; ve bir kulun korkacağı tek şey vardır ki, o kendisidir.

Doğrusu, Tanrıya karşı korku ve titreme içinde kendinden korkmuş olan kişi hiçbir zaman bir riyakâra aldanmamıştır.

Fakat riyakârın harıl harıl izini süren, ister başarsın ister başarmasın, bunun da bir riyakârlık olmadığını elbet görecektir; zira bu kabil takiple ancak zar zor sevginin meyveleri olabilir. Buna karşılık, içindeki sevgi sahiden kendi meyvesini veren kişi, ona yaklaşan her riyakârı, istemeksizin ve imrenmeksizin, meydana çıkaracak ve utandıracaktır; seven kişinin belki bundan haberi bile olmayacaktır.

²⁷ Yeni Ahit, Matta İncili 7:24. "İşte bu sözlerimi duyup uygulayan herkes, evini kaya üzerine kuran akıllı adama benzer." -çn.

²⁸ Yeni Ahit, Matta İncili 10:28. "Bedeni öldüren, ama canı öldüremeyenlerden korkmayın. Canı da bedeni de cehennemde mahvedebilen Tanrıdan korkun." -çn.

Riyakârlığa karşı en beylik tedbir kurnazlıktır, lakin, bu zar zor bir tedbir olabilir, daha ziyade tehlikeli bir komşuluktur; riyakârlığa karşı en iyi sığınak sevgidir; evet o sadece bir tedbir değil, esneyen uçurumdur, onun riyakârlıkla ebediyen hiçbir alakası yoktur. Bu da sevginin tanındığı²⁹ bir meyvedir, seven kişinin, riyakârlığın tuzağına düşmemesini sağlar.

Lakin, sevgi, meyvelerinden tanınır olsa bile, birbirimizle olan sevgi ilişkilerimizde sabırsızca, itimatsızca, kınarcasına, mütemadiyen onun³⁰ meyvelerini görmeyi talep etmeyelim. Bu söylevde işlenen ilk husus, sevgiye inanmak gerektiği, yoksa onun var olduğunun hissedilmeyeceği idi; şimdi söylevi yine ta başa çeviriyoruz ve tekrar ediyoruz: Sevgiye inan!

Sevgi tanınmak isteniyorsa, hakkında denecek ilk ve son şey budur; fakat bu ilk defa, sevginin mevcudiyetini inkâr eden küstah akliselime karşı olarak söylenmişti, lakin şimdi bunu, sevginin meyvelerinden tanınır olduğu hususu işlendikten sonra, bunu küçük fikirli ve acınası bir itimatsızlık içinde, meyveleri görmek isteyen o marazi, kuruntucu, ince hesapçı katı yürekliliğe karşı olarak söylüyoruz.

Şunu unutmayın ki, olur da siz, sevgisi belki ihtimal daha cı-lız meyve vermiş bir başkasıyla ilişkinizde, ona karşı, onu³¹ olduğundan daha güzel görecektensevki dolu olsaydınız, o vakit içinizdeki sevgi kendini güzel, asil, kutsal bir meyve olarak açığa vururdu. Nasıl ki itimatsızlık bir şeyi gerçekte olduğundan daha küçük görebiliyorsa, o vakit sevgi de bir şeyi olduğundan daha büyük görebilir.

Şunu unutmayın ki, sevginin meyveleriyle halinizden memnun olsanız bile, onlarda, sevginin o diğer insanın da içinde bulunduğunu gördüğünüzde, unutmayın ki, o vakit sevgiye inanmak daha da mutluluk vericidir. Tam da bu, sevginin derinliğinin yeni bir ifadesidir, şöyle ki, insan onu bir defa meyvelerinden tanıdı mı, yeniden başa, sevgiye inanmaya geri döner, ve ona en üst raddede geri döner. Zira belki sevgi onu görünür kılan meyvelerinden tanır ama hayatın kendisi yine de o tek meyveden daha fazladır, ve her an tek tek sayabildiğiniz meyvelerin tümünden daha fazladır.

²⁹ Sevginin tanınmasına yarayan anlamında. -çn.

³⁰ Yani sevginin -çn.

³¹ Yani sevgiyi -çn.

Velhasıl, sevginin en sonuncu, en mutluluk verici, koşulsuz ikna edici nişanesi: kendini bilinir kılan ve başka birindeki sevgiden bilinen ve tanınan sevginin ta kendisidir. Yalnız dengi dengini bilir; yalnızca sevgide kalandır ki sevgiyi bilebilir, ve sevgisi tarunabilir.

Seveceksin

Fakat ikinci buyruk da bunun gibidir: Komşunu kendin gibi seveceksin.

Matta İncili 22:39

Her söylev, özellikle söylevin bir parçası, bir şeyi çıkış noktası olarak önceden varsaymak ister; dolayısıyla, bu söylevin veya bu savın üzerine eğilmek isteyen kimse önce bu ön varsayımı bularak oradan yola çıkmakla yerinde hareket etmiş olur.

Aynı şekilde, yukarıdaki alıntı da bir ön varsayım içerir, tabii en sonda gelir ama buna rağmen başlangıç noktasıdır. Şöyle ki, “komşunu kendin gibi seveceksin” derken, bu zaten her insanın kendini sevdiği şeklinde bir ön varsayım içerir. Velhasıl, Hristiyanlık her surette bunu varsayar, yükseklere uçan o mahut düşünürler¹ gibi, ön varsayımınız — hatta nabza göre bir ön varsayım bile olmadan başlangıç yapar.

Ve tabii Hristiyanlığın bu kabilden bir varsayımında bulunduğunu inkar etmek bizim ne haddimize?

Diğer taraftan, kimse çıkıp da Hristiyanlığı yanlış anlayarak, onun hedefi dünyevi zekanın, ittifakla — ne yazık ki, ve yine de ihtilaf içinde yaptığı misal, “herkes kendine en yakındır” diye öğretmektir diyebilir mi; kimse çıkıp da bunu Hristiyanlığın hedefi öz sevgiye itibar kazandırmaktır diyerek ters anlayabilir mi?

Tam aksine onun gayesi öz sevgiyi biz kullardan zorla çekip almaktır. Bu aslında kendini sevmeyi ima eder; fakat insan komşusunu “kendisi gibi” sevecekse, o vakit bu buyuru öz sevginin kilidini, hem de bir vuruşta, açar, ve insanın elinden onu kapar alır. Eğer komşuyu sevme buyurusu o küçük “kendin gibi” ibaresinden daha başka, aynı zamanda hem idaresi kolay, hem de hâlâ ebediyetin elastikiyetini haiz bir şekilde ifade edilmiş olsaydı, buyuru bu şekilde öz sevgiyle baş edemezdi.

Bu “kendin gibi” hedefini şaşırmaz, ve böylece en içteki o, bir insanın kendini sevdiği gizli barınağı ebediyetin metanetiyle, pe-

¹ Hegel ve onun takipçisi olan Danimarkalı düşünürler. -çn.

şin hükümle delip geçer; öz sevgiye en ufak bir özür, en ufak bir kaçış yolu bile bırakmaz. Ne tuhaftır! Bir insanın komşusunu sevmesi gerektiğine dair uzun ve keskin görüşlü söylevler pekala yapılabilir de, bu söylevler kesildiğinde, öz sevgi yine de bir bahane uydurup, bir çıkış yolu bulabilir, çünkü konunun içi tamamen boşaltılmamıştır, tüm örnekler sayılıp dökülmemiştir, zira unutulmuş bir şey, yahut yeterince isabetli ve muteber olarak ifade ve tarif edilmemiş bir şey daima mevcuttur.

Velakin o “kendin gibi”ye gelince — evet, hiçbir güreşçi hasmını, bu buyruğun yerinden kıpırdıyamayan öz sevgiyi kısıp aldı gibi kısıp alamaz. Doğrusu, öz sevgi, anlaşılması kimse-nin kafa patlatmasına hacet kalmayacak kadar kolay olan bu ibareyle mücadeleye bir girişti mi, kendinden daha güçlüyle mücadeleye bir girişti mi, işte o vakit bu kafasına dank eder.

Yakup’un Tanrıyla mücadeleden sonra aksak kaldığı misal,² öz sevgi de, haddi zatında bir kula kendini sevmemeyi değil de aksine, ona tam da doğru öz sevgiyi öğütleyen bu ibareyle mücadeleye bir girdi mi, aynı şekilde yenik çıkacaktır. Ne tuhaftır! Hangi mücadele öz sevginin kendini savunma savaşı kadar uzun vadeli, korkutucu, karmaşıktır ki, ama yine de Hristiyanlık her şeyi tek sillede halleder.

Her şey çabucak olur biter, her şey hükme bağlanmıştır, ahiretteki ebedi karar gibi, “bir çırpıda, göz açıp kapayana kadar” (1 Korintliler 15:51)³. Hristiyanlık, her insanın kendini sevdiğini ilkten varsayar, ve buna sonra sadece komşuya binaen “kendin gibi”yi ekler. Halbuki ilk ve son arasında ebediyetin değişimi⁴ yatar.

Lakin bunun en yükseği⁵ olması da mı gerekir, bir insanı *kendinden daha yüksek*⁶ sevmenin imkanı yok mudur?

² Eski Ahit, Tekvin 32:31: “Yakup Peniel’den ayrılırken güneş doğdu. Uyluğundan ötürü aksıyordu. Bu nedenle İsraililer bugün bile uyluk kemiğinin üzerindeki siniri yemezler. Çünkü Yakup’un uyluk kemiğinin başındaki sinire çarpmıştı.” -Çn.

³ Yeni Ahit, 1 Korintliler 15:51: “İşte size bir sır açıklıyorum. Hepimiz ölmeyeceğiz; son borazan çalınınca hepimiz bir anda, göz açıp kapayana dek değiştirileceğiz. Evet, borazan çalınacak, ölümler çürümez olarak dirilecek, ve biz de değiştirileceğiz.” -Çn.

⁴ *Ebedi değişim* olarak çevrilebileceği düşünülebilse de, tam karşılığını verecek şekilde aynen Türkçeye çevirmeyi uygun gördüm. Zira *ebedi değişim*’in Danimarkaca karşılığı: *evig forandring*, ancak yazarın kullandığı tabir: (Dan.) *evighedens forandring*. -Çn.

⁵ (Dan.) *det højeste*. -Çn.

⁶ Yani *yüksek derecede*. (Dan.) *højere end sig selv*. -Çn.

Şair-coşkusu ürünü bu tür söylemler tüm dünyada ses verir; o vakit, muhtemelen sokaktaki sıradan insana da hitap etmek açısından, komşunu "kendin gibi sev" talebinde sefilce durup kalan ve kendini o kadar yükseklerle savurmayı beceremeyen, Hristiyanlık olamaz mıydı, ki o böylece, yükseklerden uçan sevginin övgülerle terennüm edilen hedefi: "bir sevgili, bir arkadaş"ın yerine, görünüşe göre çok az şairane bir "komşu" koymuş olur — zira komşuya sevgi hakkında herhalde hiçbir şair, "kendisi gibi" sevmek kadar az methiye düzmemiştir: Acaba böyle olabilmesi gerekmez miydi?

Yoksa, *adına övgüler terennüm edilen sevgiye, emredilen sevgiye* kıyasla, yine de bir ayrıcalık tanıdığımıza göre, Hristiyanlığın hayata daha makul ve itidalli bakışını, gerçeğe, belki de "beni az ama uzun sev" özdeyişindeki anlamda, daha bir akli başında ve daha bir ölçülü bağlı kalıyor diye kötülememiz mi icap ederdi, ne münasebet!

Hristiyanlık yine de herhalde sevginin ve sevmenin ne olduğunu değme şairden iyi bilir; tam da bu sebepten, şairlerin belki gözünden kaçan şeyi: methiyeler düzdükleri sevginin gizliden gizliye bir öz sevgi olduğunu, ve o mest edici ifadenin: bir başka insanı kendinden daha yüksek sevmenin, bu yüzden anlatılabilir olduğunu bilir. Tensel sevgi daha henüz ebedi olan değildir, sonsuzluğun tatlı sersemliğidir, en yüksek ifadesi anlaşılmazlığın gözü karalığıdır, ki daha bir mest edici ifadede: "bir insanı Tanrıdan daha yüksek sevmek"te şansını denemesi bundan ileri gelir.

Ve bu gözü karalık, şairi ziyadesiyle memnun eder, kulağına tatlı gelir, şevke getirip terennüm ettirir. Yazık ki, Hristiyanlık bunun Tanrıya küfür olduğunu öğretir. — Ve tensel sevgi için muteber olan şey, aynı şekilde, düşkünlükten ileri geldiği sürece, arkadaşlık için de geçerlidir, ki bu: o tek insanı tüm diğerlerinden önce sevmek, onu tüm diğerlerinin hilafına sevmektir.

Tensel sevginin de arkadaşlığın da hedefi, bu cihetle düşkünlüğün adını da haizdir: "sevilen", "arkadaş", ki bunlar tüm dünyanın hilafına sevilir. Buna karşılık komşusunu sevmek, tüm insan soyunu, tüm insanları, hatta düşmanını bile sevmek, ve, ister yeğ tutmaktan ister tiksismekten ötürü olsun, ayrıcalık yapmamak, Hristiyan öğretisidir.

Bir insanın ebediyetin hakikatiyle, kendisinden yüksek sevebildiği tek biri vardır ki, o Tanrıdır. Bu yüzden "Tanrıyı kendin gibi seveceksin," denmez, fakat "Rabbin olan Tanrıyı tüm kalbinle ve tüm ruhunla ve tüm zihninle seveceksin," denir.

Bir insan Tanrıyı koşulsuz *itaatkâr*⁷ sevecektir ve *taparcasına*⁸ sevecektir. Ola ki herhangi bir insan kendini bu şekilde sevmeye cüret edecek olursa, yahut bir başka insanı bu şekilde sevmeye cüret edecek olursa, yahut başka bir insanın onu bu şekilde sevmesine meydan vermeye cüret edecek olursa, bu Tanrısızlık⁹ olur.

Şayet sevgilin veya arkadaşın senden, onu içtenlikle ve üzerine titreyerek sevdiğin için, onun zararına olacağını düşündüğün bir şey isteyecek olursa: Onu bu dileği yerine getirmeyi reddedersek sevmek yerine, boyun eğerek seversen, o vakit sen bir sorumluluk taşıyacaksın.

Fakat Tanrıyı, O senden, gözüne senin zararına olacak gibi — evet hatta, Onun davası için zararlı olabilecek gibi, gelebilecek bir şey talep etse dahi, koşulsuz itaatkâr seveceksin; zira Tanrının hikmeti seninkiyle gayri kabili kıyastır, ve Tanrı denetiminin senin dirayetine istinaden sorumluluk mükellefiyeti yoktur.

Buna karşılık, sen bir insanı sırf — ama hayır, bu ne de olsa en yüksek olandır¹⁰ — velhasıl, sen bir insanı kendini sever gibi seveceksin; onun en hayrına olanı ondan daha iyi idrak edebiliyorsan, o vakit zararlı olanın onun kendi dileği olması, onu bizzat kendisi istemiş olması seni hiçbir şekilde mazur göstermeyecek.

Hal böyle değil ise, bir başka insanı kendinden daha yüksek sevmek o vakit pek tabii söz konusu olabilirdi; zira bunu: kendine zararlı olacağını o kendince idrak etmiş de olsa, ısrarla istediği için *uysalca*¹¹, yahut arzuladığı için *taparcasına* yapıyor olurdu. Fakat senin buna iznin yoktur; yaparsan, sorumluluk sendedir, aynı şekilde, öbürü seninle olan ilişkisini bu yolla kötüye kullarsa, o da sorumlu olur.

Binaenaleyh — “kendin gibi.” Şayet dünyadan gelmiş geçmiş en sinsi aldatıcı (veya onun gelmiş geçmişlerden de daha şeytan olduğunu tahayyül edebiliriz), mümkünse, bir alay laf etme fırsatı bulmak ve lafı alabildiğine uzatmak için, zira aldatıcı o vakit çoğa galip gelir, “kral yasasına”¹² yıllar yılı “komşumu nasıl se-

⁷ (Dan.) *lydende*. -çn.

⁸ (Dan.) *tilbedende*. -çn.

⁹ (Dan.) *ugudelighed*. -çn.

¹⁰ (Dan.) *det høieste*. -çn.

¹¹ (Dan.) *adlydende*. -çn.

¹² Yeni Ahit, Risalelerde, Yakub 2:8: “‘Komşunu kendin gibi seveceksin’ diyen Kutsal Yazıya uyarak Kralımız Tanrının Yasasını gerçekten yerine getiriyorsanız, iyi ediyorsunuz.” -çn.

veceğim" diye özendirircesine sorup durmuş olsa, o vakit ağzı az laf yapan buyuru o kısa ve öz "kendin gibi" lafını boyuna tekrarlayıp duracaktır.

Ve şayet aldatıcının teki — bu meseleye binaen türlü çeşitli laf kalabalığıyla kendini bir ömür boyu aldatmış olsa, o vakit ebediyet onu ancak buyruğun kısa ve öz "kendin gibi" ibaresiyle yüz yüze getirecektir.

Doğrusu hiç kimse bu buyruktan kaçamayacaktır, onun "kendin gibi"si öz sevgiye olabildiğince yaklaşacak olursa, "komşu" bu mütecavizliğiyle öz sevgi için yine mümkün olabildiğince ölümcül bir koşul haline gelir. Oradan sıyrılıp çıkmanın imkanı olmadığını, öz sevgi kendisi idrak eder.

Tek kaçış yolu, vaktiyle Farisinin de kendini haklı çıkarmak için denediği şeydir: komşusunun kim olduğunu müphem bırakmak, bu yolla onu hayatından çıkarmak.

O vakit bir insanın komşusu¹³ kimdir?

Bu söz belli ki *en yakın*'dan¹⁴ türetilmiştir, yani komşu¹⁵ sana tüm diğerlerinin en yakını olandır, ancak bu, düşkünlük anlamında değildir; zira düşkünlük anlamında, tüm diğerlerinden daha yakın olanı sevmek öz sevgidir — "Putperestler de aynıu yapmaz mı?"¹⁶

O halde "komşu"¹⁷ sana tüm diğerlerinden daha yakındır. Fakat o sana senin kendine olduğundan da daha mı yakındır?

Hayır, değildir, ama o sana harfiyen bir o kadar yakındır, yahut da olması icap eder. "Komşu" kavramı esasen senin kendinin¹⁸ bir suretidir; "komşu" düşünürlerin "öbürü" diyeceği şeydir, ki öz sevgideki bencillik bununla sınanacaktır. Hatta "komşu"nun, düşüncenin yüzü suyu hürmetine, kaim olması bile gerekmez. Kimsesiz bir adada yaşayan bir insana binaen, zihnini ilahi buyruk uyarınca geliştirdiği takdirde, öz sevgiden feragat ederek komşusunu sevdiği söylenebilirdi.

¹³ (Dan.) *ens næste*. Bu kelime esasen Türkçede tam karşılığa sahip: *yakın, birinin yakını*. Ancak yazarın "komşu" teşbihlerine istinaden böyle çevirmekten sakındım. -çn.

¹⁴ (Dan.) *nærmeste*. -çn.

¹⁵ (Dan.) *næsten*. -çn.

¹⁶ Yeni Ahit, Matta İncili 5:46-47. "Eğer yalnız sizi sevenleri severseniz, ne ödülünüz olur? Vergi görevlileri de öyle yapmıyor mu? Yalnız kardeşlerinize selam vererseniz, fazladan ne yapmış olursunuz? Putperestler de öyle yapmıyor mu?" -çn.

¹⁷ (Dan.) *næsten*. -çn.

¹⁸ (Dan.) *dit eget selv*. -çn.

Elbette ki “komşu” kendi içinde çoklu çeşitlidir, zira “komşu” “tüm insanlar” demektir, ama yine de, bir başka anlamda, kutsal yasarun ifası için bir insan yeterlidir. Yani benci anlamda, bilinçlice, iki kişi olarak kendisi olmanın imkanı yoktur; öz sevgi bunu tek başına olmak zorundadır. Üç kişi de gerekmez, zira iki kişi var ise, bu, Hristiyan anlamda, “kendin gibi” sevdiğin, veya onun şahsında “komşunu”, dolayısıyla tüm insanları sevdiğin bir başka insan var anlamına gelir.

Bencil olanın kesinkes hazmedemediği şey: suret olmaktır, ve ilahi buyruktaki “senin gibi” sözü düpedüz suret demektir. Tensel sevgi içinde yarıp tutuşan kimse suret olmayı ne bu ateşin nedeniyle ne de onun sayesinde hazmedebilir, ki burada şu anlama gelir: Eğer sevilen kimse öyle talep ediyorsa, tensel sevgiden el çekmek.

Şu halde, seven kimse sevdiğini “kendisi gibi” sevmez, zira o talep edendir, lakin bu “senin gibi” tam da ona karşı bir talep içerir — maalesef ki, yine de seven kimse diğer insanı hâlâ daha kendinden daha yüksek sevdiğini zanneder.

“Komşu” bu şekilde öz sevginin hayatına mümkün olduğunca yakındır; sadece iki insan var ise, diğer insan komşudur; milyonlarcası var ise, bunların her biri komşudur, ve ayrı şekilde, “arkadaş”tan ve “sevgili”den, bunlar onun içindeki öz sevgiye az da olsa bağlı olabildiğinde, daha yakındır.

Bir insan, komşunun bu şekilde var olduğunun ve kendine bu kadar yakın olduğunun, ona karşı hakları olduğunu, ondan bir şeyler talep edebileceğini düşündüğü zaman, umumiyet itibarıyla da farkındadır.

Şayet biri çıkıp, bu anlamda, komşusunun kim olduğunu sorarsa, İsa’nın o Farisiye verdiği karşılık kendine özgü bir tarzda cevabı içerir, zira soru esasen ilkin cevapla tersine çevrilir, ki bu, sorunun ne tarzda sorulması gerektiği anlamına gelir, şöyle ki, İsa, merhametli Samiriyeli hakkındaki meseli anlattıktan sonra, Farisiye şöyle sorar (Luka¹⁹ 10:36): “Sence bu üç kişiden hangisi haydutların arasına düşen adama komşu gibi davrandı?”, ve Farisi “doğru olarak”²⁰ şöyle yanıtlar: “ona merhamet eden”; yani, sen vazifeni müdrik olmakla, komşunun kim olduğunu kolayca keşfedersin.

¹⁹ Yeni Ahit, Luka İncili -çn.

²⁰ (Dan.) *riktigt*. -çn.

Farisinin cevabı, İsa'nın, o Farisiyi o şekilde cevap vermeye zorlayan soruda, biçim ve tarz itibarıyla, içkindi. Vazifem kime karşıysa, o kimse benim komşumdur, ve ben bu vazifeyi yerine getirdiğim zaman, komşu olduğumu ona göstermiş olurum.

Yani İsa komşunu bilmekten söz etmez, bizzat senin komşu olduğundan, komşu olduğunu, Samiriyelinin merhametiyle kanıtladığı gibi, kanıtlamaktan söz eder; zira o, böyle yapmakla, saldırılan kişinin komşusu olduğunu kanıtlamış olmadı, lakin kendinin onun komşusu olduğunu kanıtladı.

Levili ve papaz, daha dar anlamda, saldırılanın komşusuydu, ama onlar buna dair hiçbir şey bilmek istemiyordu; buna karşılık, önyargılarla yanlış algılar yüzünden yanlıya vesile olmuş o Samiriyeli, kendisinin saldırılanın komşusu olduğunu doğru anladı.

Bir sevgili seçmek, bir arkadaş bulmak, evet, bunlar zahmetli iştir, fakat komşusunu tanımak bilmek kolaydır, bulmak kolaydır, yeter ki insan vazifesini müdrik olmak istesin.

Buyruk, "komşunu kendini gibi seveceksin," der, fakat ilahi buyruk doğru olarak anlaşılırsa, tam tersini de der: *Kendini doğru yolla seveceksin*. Şayet bu nedenle, kişi Hristiyanlıktan dolayı olmadan kendini doğru yolla sevmeye kalkarsa, komşusunu da sevmeyiz; o vakit o belki "ölümde de kalımda da"²¹ denebilecek kabilden — bir veya birçok insana bağlı olarak kalabilir, ama bu hiçbir suretle komşusunu sevmek anlamı taşımaz.

Kendini ve komşusunu doğru yolla sevmek tamamen birbirine tekabül eder, ve temelde tıpatıp aynıdır. Sevginin "kendin gibi"si seni Hristiyanlığın, ne yazık ki, her bir insanda olması gerektiğini varsaydığı öz sevgiden çekip çıkardığında, işte sen tam o vakit kendini sevmeyi öğrenmiş olursun.

Dolayısıyla buyruk şudur: Kendini, komşunu kendin gibi seerken olduğu şekilde seveceksin. İnsanları bir parça tanıyan biri onları sık sık öz sevgiden imtinaya teşvik etmek isterken, onlara kendilerini sevmeyi öğretmenin de mümkün olabilmesini temenni etmeden edemediğini elbet itiraf edecektir. Telaşçı adam vaktini ve gücünü fuzuli, ehemmiyetsiz işlerle heba ediyorsa, bu kendini doğru sevmeyi öğrenmemiş olduğu için değil midir? Pervasız adam kendini, bir hiç gibi, anlık budalalıkların eline teslim ediyorsa, bu da kendini doğru sevmeye akli ermediği için değil midir?

²¹ (Dan.) *i liv og død*. -çn.

Karamsar adam hayatı, evet hatta kendini, elden çıkarmak istiyorsa, bu o vakit kendini ısrarla ve ciddiyetle sevmeyi öğrenmek istemediği için değil midir?

Bir insan, hayat yahut da bir başka insan onun imansızca ihanete uğrattı diye, kendini yeisin eline teslim ediyorsa, o vakit hatası (zira burada onun masum acılarından bahsetmiyoruz) kendini doğru yolla sevmiyor olmaktan başka nedir? Bir insan kendini davasına feda ederek Tanrıya hizmet ettiğini sanarak kendine eziyet ediyorsa, o vakit onun hatası kendini doğru sevmemekten başka nedir? Maalesef, ve bir insan haddini bilmezlik içinde, kendine gem vuruyorsa, o vakit hatası kendini doğrulukla, bir insanın kendini sevmesi gerektiği anlamda sevmemesi değil de nedir?

Bu dünyada hıyanetin ve imansızlığın pek çok lafı edilir; ve Tanrı yardımcımız olsun, maalesef ki ziyadesiyle doğrudur ve o kadarla da kalmaz, bunun için, gelin şunu hep hatırdta tutalım; içlerinde en tehlikelisi, her insanın kendi içinde olan haindir. Bu hainlik, kendini ister bencilce sevmekten, ister doğru yolla sevmekten mütevellit olsun, evet bu hainlik, tam bir sırdır, ona dair, hıyanet ve imansızlık hallerinde olduğu gibi, hiç yaygara kopartılmaz; fakat, bir insanın komşusunu kendi gibi sevmesi, yani kendini sevmesi gerektiği gibi sevmesi gerektiği şeklindeki Hristiyan öğretisini tekrar tekrar hatırlamanın daha da bir ehemmiyetli olması sırf bu sebepten değildir.

O halde komşu sevgisi buyruğu, bu sevgiden ve kendine olan sevgiden birbirinin aynısı bir ibareyle, “senin gibi” ile, söz eder — ve bu söylevin girişi şimdi itibara alınmak istenen hususla son buluyor: Zira, komşu sevgisini ve kendine sevgiyi birbiriyle eşanlamlı hale getiren, sırf bu “senin gibi” değil, ondan da ziyade “seveceksin” ibaresidir. Şimdi bundan söz edeceğiz:

Seveceksin,

Zira Hristiyan sevginin göstergesi ve belirleyici niteliği, içerdiği şu bariz tezattır: sevmek bir vecibedir.

Seveceksin, velhasıl bu, “kral buyruğunun” dediğidir.

Ve doğrusu, sevgili dinleyicim²², eğer sen dünyanın bu kelimeler edilmeden önceki halini tasavvur edecek kabiliyete sahip

²² (Dan.) *tilhører*. -çn.

isen, veya kendini anlamaya çalışıyor ve onların, kendilerine Hristiyan deseler dahi, yine de esasen pagan mefhumlar içinde yaşayanların, hayatını ve onların düşünce yapısını dikkate alıyorsa: o vakit sen, bu Hristiyan anlayışına istinaden de, tüm Hristiyan anlayışına istinaden olduğu gibi, böyle bir şeyin bir insan yüreğinden doğmuş olamayacağını, iman hayretiyle naçizane itiraf edersin.

Madem ki o, Hristiyanlıkta on sekiz yüzyıldır, ve ondan da önce Yahudilik zamanında buyrulmuştur, madem ki her birey onunla eğitilmiş, manen idrak edilmiştir, tıpkı varlıklı anne babanın evinde yetişenin, günlük rızkın bir Tanrı lütfu olduğunu unutmamasına ister istemez sebep olduğu gibi, madem ki Hristiyanlık mucibince yetiştirilenler çeşit çeşit yeniliklere kıyasla küçümsenmiştir, tıpkı sağlıklı gıdanın hiç aç kalmamış biri tarafından tatlı şekere kıyasla küçümsendiği gibi, madem ki Hristiyanlık ön koşul olarak varsayılır, bilindiği üzere, itirazsızca, öyle varsayılır, önerilir — daha ileriye gitmek için; şimdi de bu sevgi buyruğu herkes tarafından öylece sorgusuz sualsiz ağza alınır, ne yazık ki, ama yine de dikkate alındığı kim bilir ne nadirdir; bir Hristiyanın, şayet Hristiyanlık bu dünyaya gelmemiş olsaydı, ne halde olmuş olabileceği üzerinde, içtenlikle ve minnettarlıkla kafa yorduğu kim bilir ne nadirdir!

Yine de ilk defa “seveceksin” demek nasıl da cesaret ister, yahut daha doğrusu, bu sözü ederek doğal insanın hayallerini ve fikirlerini altüst etmek nasıl da ilahi otorite icap ettirir! Zira insan dilinin durakladığı ve cesaretin teklediği o yerde, sınırda, işte orada tecelli ilahi menşeiyle zuhur eder ve derin hikmetle veya beşeri kıyaslamalarla idraki güç olmayan, ama yine de insan yüreğinden doğmamış olanı ifşa eder.

Söylendiğinde idrak etmesi esasen güç değildir, ve o sırf ifa edilmek üzere idrak edilmek ister; lakin o, insan yüreğinden doğmamıştır.

Bir pagan düşün, Hristiyanlık esaslarını düşüncesizce sayıp dökmeyi öğrendiği için, veya kendince bir Hristiyan olduğunu sandığı için şırmamış olsun — bu “seveceksin” buyruğu onu sırf şaşırtmakla kalmayacak, şoke de edecek, infiale²³ uğratacaktır. Tam da bundan dolayıdır ki, Hristiyanlığın nişanesi olan “her

²³ (Dan.) *forargelse*. -çn.

şey yeni olmuştur"²⁴ bu sevgi buyruğuna da uygun düşer. Bu buyruk ezkaza anlamında yeni bir şey değildir, tecessüs anlamında da yeni bir şey değildir, keza zamansallık anlamında da yeni bir şey değildir.

Sevgi paganlık devrinde de var olmuştur; fakat bu "seveceksin" denen şey ebediyetin değişimidir — ve her şey yeni olmuştur. Bu duygunun ve sonra meylin ve ihtirasın, sözün kısası, dolaysızlığın²⁵ güç oyunları²⁶, bahsi geçen şiiriyatın tebessüm veya gözyaşları içinde, arzu veya yoksunluk içinde terennüm edilen ihtişamı arasında nasıl da farklılık vardır; bununla, ebediyetin, buyruğun hayal ve hakikat içinde, dürüstlük ve nefis feragati içinde içtenliği arasında nasıl da farklılık vardır!

Fakat beşeri nankörlük, ah, onun belleği neden o kadar kısa solukludur! Çünkü en yüksek olan şimdi herkese veriliyor diye, insan onu bir hiçmiş gibisinden alır, onun sayesinde, onun nadi-de niteliğini hesaba kattığını söylemek dışında hiçbir şey duyumsamaz, öyle ki sanki en yüksek olan, herkesin sahip olduğu veya olabileceği bir şey olmakla kendinden bir şeyler kaybetmiştir.

Bakın şöyle; şayet bir aile belli bir hatırası olan değerli bir servete sahip ise, ebeveynler çocuklarına bunun nasıl vuku bulmuş olunduğunu anlatır, onlar da sonra kendi çocuklarına; soydan soya böyle gider. O halde, Hristiyanlık da onca asırdır tüm insan soyunun mülkiyetinde olmuş ise, Hristiyanlık kanalıyla bu dünyada hangi ebediyet değişiminin vuku bulmuş olduğuna dair edilen laflara son verilmesi mi gerekir?

Her bir insan soyu, bunu kendine bariz kılmak açısından, ona eş yakınlıkta, yani ona karşı eş mükellefiyet altında, değil midir? Değişim on sekiz yüzyıl önceki bir şey diye, daha mı az kayda değer olur?

Yoksa on sekiz yüzyıldır bu dünyadan gelmiş geçmiş nesiller bir Tanrının var olduğuna inandı diye, bu şimdi daha mı az kayda değer hale gelmiş olur; dolayısıyla benim için daha az kayda değer hale mi gelmiştir — yani eğer ki ben inanıyor isem? Ve zamarımızda yaşayan biri için, on sekiz yüzyıl sonra, bu böyle midir²⁷ — Hristiyanlık bundan on sekiz yüzyıl önce dünyaya geldi diye?

²⁴ Yeni Ahit, 2 Korintliler 5:17. "Bir kimse Mesih'teyse, yeni yaratıktır; eski şeyler geçmiş, her şey yeni olmuştur." -çn.

²⁵ (Dan.) *umiddelbarhed*. -çn.

²⁶ (Dan.) *spil af kræfter*. -çn.

²⁷ Yani daha az kayda değer. -çn.

Ve o kadar uzun zaman önce vuku bulmamış olsaydı, herhalde bu kişi o vakit Hristiyan olmadan önceki halini, ve binaenaleyh kendi içinde hangi değişimin vuku bulduğunu hatırlayabilirdi— şayet onun içinde, Hristiyan olmak suretiyle bir değişim meydana gelmiş ise. O halde, paganlık on sekiz yüzyıl önce çökmüş diye, paganlığı dünya tarihi gibi serimlemeye hacet yoktur; zira, sevgili dinleyicim, senin de benim de pagan olarak yaşamamızın, öyle olmamızın, üzerinden hiç de o kadar uzun zaman geçmedi — yani eğer biz Hristiyan olmuş isek.

En üzücü ve en Tanrısız neviden aldanma, insanın idraksizlik yüzünden, bizzat sahip olduğunu sandığı, ama maalesef ki, sahip olmadığı o en yüksek olan için aldanmaya meydan vermesidir. Zira en yüksek mülkiyet nedir ki, her şeyi sahiplenmek nedir ki, ona sahip olduğumun, ve neyin sahibi olduğumun hiçbir zaman layıkıyla farkına varmayacak isem?

Çünkü, İncil'in sözüne göre, dünyevi nimetlere sahip olan, onlara sahip olmayan gibi olacaktır²⁸, acaba dolayısıyla bu: ona sahip olmak ve yine de ona sahip olmayan gibi olmak, en yüksek olana istinaden de doğru mudur?

Bu acaba doğru mudur, ama hayır, gelin en yüksek olana bu şekilde sahip olmak mümkün müydü sorusuna aldanmayalım, gelin bunun bir olanaksızlık olduğu üzerinde hakkıyla bir düşünelim. Dünyevi nimetler fuzulidir ve dolayısıyla Kitab-ı Mukaddes, onlara sahip olunduğunda, bunun fuzuli bir sahiplik olacağını öğretir; fakat en yüksek olana fuzuli yere ne sahip olunabilir ne de olunmalıdır.

Dünyevi nimetler dışsal anlamda bir *gerçekliktir*²⁹, dolayısıyla, insan onlara sahip olmayan gibi olsa dahi, onlara sahip olabilir; fakat manevi nimetler sırf içseldir, ve onlar sadece *sahiplenilmiş mülk* olarak vardır, ve dolayısıyla da insan onlara gerçekten sahip ise, onlara sahip olmayan gibi olamaz; tam aksine, insan eğer böyle ise, onları kesinlikle sahiplenemez.

²⁸ Yeni Ahit, 1 Korintliler 7:29-31: "Kardeşler, şunu demek istiyorum: Zaman daralmıştır. Bundan böyle, karısı olanlar karıları yokmuş gibi, yas tutanlar yas tutmuyormuş gibi, sevenler sevinmiyormuş gibi, mal alanlar malları yokmuş gibi, dünyadan yararlananlar alabildiğine yararlanmıyormuş gibi olsun. Çünkü dünyanın şimdiki hali geçicidir." -çn.

²⁹ (Dan.) *virkelighed*. SK, "realitet" tarumuru nadiren, "virkelighed"i çok sık kullanır. "Realitet"ın başat anlamı özgünlük, meşruluk olarak gerçeklik iken, "virkelighed" zaman ve uzay içinde varlığını göstermeye ve varoluşa vurgu yapar. -çn.

Şayet herhangi biri, inanca sahip olduğunu sanıyor, ama yine de bu mülkiyeti, ne sıcak ne soğuk, fuzuli sayıyor ise, inanca da sahip olmadığından emin olabilir. Şayet herhangi biri, Hristiyan olduğunu sanıyor, ama öyle olmayı yine de fuzuli sayıyor ise, o vakit o gerçekten öyle değildir. Yoksa aşık olduğundan emin, ama bunun kendine fuzuli olduğundan da bir o kadar da emin biri hakkında ne hükme varacaktık?

O halde gelin, şimdi olduğu gibi her vesileyle de, Hristiyanlık hakkında konuşurken, onun özgünlüğünü³⁰, yani, onun herhangi bir insan yüreğinden kaynaklanmadığını unutmayalım³¹; onun hakkında, şayet bir insanın içinde ise, başkaları daima inanmış diye değil, fakat o da, ondan önceki sayısız birçoklarının kavradığı gibi, onu kavradığı için inanır olan inancın özgünlüğüyle, lakin bu suretle yine de daha az özgün olmadan, konuşmayı unutmayalım.

Zira bir el işçisinin kullandığı bir alet yılların geçmesiyle aşınır, yay germe gücünü kaybeder ve gevşer ama ebediyetin germe gücünü haiz olan, bunu tüm zamanlar boyunca aynen değişmeksizin muhafaza eder. Bir güç ölçme aygıtı uzun zaman kullanılınca, nihayet en güçsüz olanı bile bu sınavdan başarıyla geçer; fakat her bir insanı sınavacak olan ebediyetin güç ölçütü, insanda inanç olsun olmasın, tüm zamanlarda değişmeksizin kalır. — İsa (Matta 10:17)³² “kendinizi insanlardan sakının,” derken, acaba bu, şunu da içermez mi: Kendinizi insanlardan, yani diğer insanlarla, ister adet ister dışsallık itibarıyla, sürekli kıyaslamaktan sakının ki, kendinizi kandırıp en yüksek olandan mahrum etmeyesiniz!

Zira bir aldatıcının oyunbazlığı o kadar tehlikeli değildir, insan bunu nispeten kolay fark eder; fakat o, yüksek olana, bir nevi umursamaz ortaklık içinde, bir adetin uyusukluğu içinde sahip olmak, evet hatta, kuşağı³³ bireyin yerine koymak isteyen, kuşağı lehtar³⁴ ve bireyi de bundan ötürü ezbere yordakçı³⁵ yapmak is-

³⁰ (Dan.) *oprindelighed*. -çn.

³¹ Yeni Ahit, 1 Korintliler 2:9: “Yazılmış olduğu gibi, ‘Tanrının kendisini sevenler için hazırladıklarını Hiçbir göz görmedi, Hiçbir kulak duymadı, Hiçbir insan yüreği kavramadı.’” -çn.

³² Yeni Ahit, Matta İncili 10:17. “İnsanlardan sakının. Çünkü sizi mahkemelere verecek, havralarında kamçılacaklar.” -çn.

³³ Burada yaklaşık aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını paylaşan, benzer ödevlerle yükümlü kişiler topluluğu anlamında. (Dan.) *slægten*. -çn.

³⁴ (Dan.) *modtageren*. -çn.

teyen bir adetin uyuşukluğu içinde sahip olmak var ki, işte bu en fecisidir.

En yüksek olan elbette bir ganimet olmamalıdır; ona benci anlamda kendin için malik olmayacaksın, zira yalnız kendin için malik olduğun şey hiçbir zaman en yüksek olan değildir; fakat en derin anlamda olsa bile en yüksek olana herkesle müştereken maliksen (ki bu tam da en yüksek olandır, ona herkesle müştereken malik olabilirsin), sen yine de ona, tüm diğerleri de belki onu muhafaza ederken, lakin tüm diğerleri ondan el çekmiş olsa da, inanarak, kendin için olacaksın, onu muhafaza edeceksin.

Kendini bu bakımdan da insanlardan sakın, “yılan gibi zeki ol” — inancın gizliliğini kendine saklamak için, herkesin bu itibarla senin yaptığın gibi yapmasını ümit ediyor ve diliyor ve bunun için çalışıyor olsan bile; “güvercin gibi saf ol”³⁶, zira inanç aynen bu safliktir. Dirayetini, inancı başka bir şeye çevirmek için kullanmayacaksın, fakat, dirayetini, insanlara karşı dirayetle, imanının gizliliğini kendi içinde korumak için, kendini insanlardan sakınarak, kullanacaksın.

Bir parolanın, sırf tek tek herkes onu biliyor diye, tek tek herkese emanet ediliyor ve tek tek herkes tarafından bir sır olarak muhafaza ediliyor diye, hiç gizliliği yok mudur? Lakin parolanın gizliliği bir gün bir şeydir ertesi gün bir başka şeydir, fakat inancın mayası gizlilik, her bir kişi için var olmaktır; ama o her bir kişi tarafından, onu ikrar ettiğinde bile, bir sır olarak muhafaza edilmiyorsa, o vakit bu kişi inanıyor da olmaz. Bu şekilde bir gizlilik olması ve öyle kalması ve kalacak olması yoksa inançta noksan bir taraf mıdır?

Bu tensel sevgide de böyle değil midir, acaba birden beliren ve hemen akabinde kaybolan, geçici iç kıpırtıları ve o derin tesir değil midir daima gizliliğini muhafaza eden, öyle ki biz hatta, ve haklı da olarak, bir insanı gizli kapaklı yapmayan sevdaya tutulmanın³⁷ hakikaten sevdaya tutulmakla hiç alakası olmadığını söyleriz?

Gizli sevdaya tutulma inancın bir timsali olabilir, fakat gizlenmiş insanın inanç içinde o dokunulmaz iştiağı hayatın ta ken-

³⁵ (Dan.) *delagtige*. -çn.

³⁶ Yeni Ahit, Matta İncili 10:16. “İşte, sizi koyunlar gibi kurtların arasına gönderiyorum. Yılan gibi zeki, güvercin gibi saf olun.” -çn.

³⁷ Veya *tutulmak*. (Dan.) *forelskelse*. -çn.

disidir. Kim ki güvercin gibi saftır ve "inancın gizliliğini muhafaza edebilmek" için kendini insanlardan yılan gibi zekice sakınır, işte bu kimsenin, Kitab-ı Mukaddesin dediği üzere (Markus 9:50) "kendi içinde tuzu"³⁸ da vardır; fakat kendini insanlardan sakınmaz ise, tuz tesirini kaybeder ki, o vakit neyle tuzlanacaktır?

Sevdanın gizliliği bir insanın mahvı olsa dahi, inanç ebediyen ve daima saadet ve selamet getiren gizliliklidir! Bakın şöyle, o kanamalı kadın³⁹ var ya, onun kalabalığı ite kaka öne çıkması İsa'nın şalına dokunmak için değildi; o kadın, maksadının ne olduğunu, ve neye inanç duyduğunu diğerlerine söylememiştir: O kendi kendine gayet usulca, "giysisinin ucuna bir dokunursam, şifa bulacağım!" dediği kadar.

O kadın bunu kendi içinde gizli tuttu; bu onu hem muvakkaten hem ebediyen kurtuluşa erdiren imanın gizliliğiydi. Bu gizemi sen de, imanı cesurca, dobra dobra ikrar ederken de, kendi içinde gizli tutabilirsin; ve sen hasta yatağında bitkin halde yatarken, ve hiçbir uzvunu hareket ettiremezken, dilini bile kıpırdatamazken, bu gizeme yine de kendin için malik olabilirsin.

Fakat inancın özgünlüğü tekrardan Hristiyanlığın özgünlüğüyle ilişkilidir. Paganlığın bitmez tükenmez serimleri, yanılgıları, ayırıcı niteliği, zerre kadar zaruri değildir, Hristiyanlığın nişaneleri Hristiyanlığın bizzat kendinde içkindir. Şunu bir dene: Hristiyanlığı bir an için unut, sevgi hakkında başkaca bildiklerini bir düşün, şairlerin yazarların yazdıkları üzerinde bir düşün, ve aklına hayaline ne gelebilirse; ve sonra bir söyle; şunu düşünmek hiç aklından geçti mi: *seveceksin?*

Dürüst ol, eğer bu sana külfet verecekse, o vakit ben dürüstçe itiraf edeyim ki, sevgi her şeyi kazanır olsa da, bazen bana böyle yapmakla⁴⁰ her şeyi kaybetmiş gibi gelmesi karşısında hayatım boyunca çok ama çok defa hayretler içinde kalmışım.

Dürüst ol, itiraf et ki, tensel sevgiye veya arkadaşlığa dair şairlerin yazarların ateşli tasvirlerini okumakta olan çoğu insana bunlar, şu fakirane sözden kat kat daha yüksek görünmüştür: *"Seveceksin."*

"Seveceksin." Ancak sevmek bir vecibe olduğunda, ancak o vakit

³⁸ "Tuz yararlıdır. Ama tuz tuzluluğunu yitirirse, bir daha ona nasıl tat verebilirsiniz? İçinizde tuz olsun ve birbirinizle barış içinde yaşayın!" -çn.

³⁹ Yeni Ahit, Matta İncili 9:20. "Tam o sırada, on iki yıldır kanaması olan bir kadın İsa'nın arkasından yetişip giysisinin eteğine dokundu." -çn.

⁴⁰ Yani dürüst ve samimi olmak. -çn.

sevgi her bir değişime karşı ebediyen güvendedir; kutlu bir bağımsızlık içinde ebediyen serbest kılınmıştır; yeise karşı ebediyen kutlulukla emniyete alınmıştır.

İnsiyakın ve temayülün sevgisi, dolaysız sevgi, haddi zatında ne kadar neşeli, ne kadar mutlu, ne kadar tarifsiz güven dolu olabilse de, tam da en harikulade anında, içinde yine de, mümkün olsa, daha sınıksı bağlanmaya karşı bir tutku duyar.

O yüzden ikisi de yemin eder, birbirlerine adanmışlık veya dostluk yemini ederler; ve biz onlardan gayet resmi tarzda bahsederken, onlar için, "birbirlerini seviyorlar" demeyiz, "birbirlerine adanmışlık yemini ettiler" veya "birbirlerine dostluk yemini ettiler" deriz. Ama bu sevgiye ne üzerine yemin edeceklerdir?

Lakin biz şimdi bu sevginin sözcülerinin, "şairin"⁴¹ türlü türlü zikirlerini hatırlatarak, kafa karıştırıp dikkati dağıtmayacağız — zira bu sevgiye istinaden, ikisine yemin ettiren şair vardır, ikisini birleştiren şair vardır, ikisine cennet vaadinden dönerek⁴², yemin ettiren şair vardır, kısacası burada şair, rahiptir.

O halde şimdi bu sevgi kendinden daha yüksek bir şey üzerine mi yemin eder?

Hayır, öyle yapmaz. Hoş, dokunaklı, gizemli, şiirsel yanılığ şudur ki, o şeyi bizzat ikisi de keşfedemez, ve tam da bundan dolayı şair onların yegane aziz sırdaşıdır, çünkü o da o şeyi keşfedemez.

Bu sevgi yemin ederken, yemin ettiği şeyin taşıdığı anlam ve öneme kendini gerçekten verir, ki bu, üzerine yemin edilen şeye ışık saçan sevginin kendisidir, böylece sırf daha yüksek bir şey üzerine yemin ediyor olmaz, aslına bakılırsa, kendinden daha naçiz bir şey üzerine de yemin etmiş olur. Yarı bu sevgi kendi yanılığsı içinde bu denli tarifsiz zengindir, çünkü o kendinde sonsuz bir zenginlik, sırur tanımaz bir güvenilirliktir, yemin ederken, daha naçiz bir şey üzerine yemin etmeye kalkacak olsa, kendisi bunun farkına varmaz.

Dolayısıyla da, en yüksek ciddiyet olması icap eden ve kendisi de tüm samimiyetiyle öyle olduğunu düşünen bu yemin yine de en isabetsiz⁴³ şakadır. Ve o gizemli can dostu, şair, ki bu sev-

⁴¹ (Dan.) *diğteren*. Bu sözcükle hem şair hem yazar, edebiyatçılar kastediliyor. Lakin metinde bu sözcüğe ilişkin diğer bahisler ve benzetmeler göz önüne alınarak, "şair" olarak çevirmeyi uygun gördüm. -çn.

⁴² (Dan.) *afsværge Eden*. -çn.

⁴³ (Dan.) *yndig*. -çn.

giyle olan yakın sırdaşlığı vasıtasıyla onu en azamde anlayabilecek olan odur, o da bunu anlamaz.

Lakin, insan gerçekliği içinde yemin edecek ise, daha yüksek bir şey üzerine yemin etmek zorunda olduğunu, böylece gerçekliği içinde ve bu münferit durumda, kendisi üzerine yemin edebilen tek varlığın göklerdeki Tanrı olduğunu anlamak pek kolaydır.

Gelgelelim şair bunu anlayamaz, yani, şair olan tekil birey bunu tabii anlar da, şair olduğu kadarıyla anlayamaz, zira “şair” bunu anlayamaz; zira şair her şeyi anlayabilir — muamma gibi, her şeyi harikulade biçimde anlatabilir — muamma gibi, fakat kendini anlayamaz, yahut kendinin bir muamma olduğunu anlayamaz.

Bunu anlamaya zorlanırsa, o vakit anlar, eğer ki öfkeye ve hursa kapılmamışsa, hüznlenerek şöyle der: Keşke bunu anlamaya zorlanmasaydım, bu hiçbir işime yaramazken, bana en güzel gelene sekte vuruyor, hayatıma sekte vuruyor. Ve şair bunda bir bakıma haklıdır, zira hakiki idrak onun yaşamı için hayati mesele olarak belirleyicidir.

Böylece iki muamma vardır, ilki ikisinin sevgisidir, ikincisi de şairin bunu izahıdır, yahut şairin izahının da bir muamma olduğudur.

Bu sevgi böylece yemin eder, ve sonra ikisi bu yemine, birbirlerini “ebediyen” seveceklerini ekler. Bu eklenmezse, şair o vakit o ikisini birleştirmez, bu tür bir dünyevi sevgiden umursamazca yüz çevirir, yahut da istihzayla aleyhlerine döner, zira o, ebediyen, o mahut ebedi sevgiye bağlıdır.

O vakit aslında iki birliktelik vardır, biri birbirini ebediyen sevmek isteyen ikisinininkidir, öbürü ebediyen bu ikisine bağlı kalmak isteyen şairinkidir. Ve şair bunda, yani iki insan birbirini ebediyen sevmek isterse, sevgilerinden söz etmeye değmeyeceğinde, hele hele methiyeler düzmeye daha da bir değmeyeceğinde haklıdır. Gelgelelim şair yanılgıyı sevmez, velhasıl o ikisi birbirlerine *ebediyet üstüne* sevgi yemini vermek yerine, birbirlerini ebediyen sevmeye *sevgileri üstüne* yemin eder. Ebediyet daha yüksek olandır; insan yemin edecekse, daha yüksek olan üzerine yemin etmelidir, fakat ebediyet üzerine yemin edecekse, “seveceksin” vecibesi üstüne yemin eder.

Ama maalesef, sevenlerin o mahut gözdesi, şair, asıl kendisi, hasretle peşinden koştuğu o birbirini hakkıyla seven çiftten de

daha ender olan o şair, asıl kendisi sevimlilik⁴⁴ harikası o şair şımarık çocuk gibidir de; bu “ceksin”i kaldıramaz, o zikredilir edilmez, ya huysuzlanır ya ağlamaya başlar.

Velhasıl bu dolaysız sevgi, en hoş bir hayal anlamında, ebediyeti pekâlâ kendinde haizdir, ama bu bilinçlice ebedi olana dayanmaz ve dolayısıyla *değiştirilebilir*. Değiştirilmemiş de olsa, yine de değiştirilebilir, zira o mutlu olandır; fakat mutluluk için ne muteberse, mutlu olan için de muteberdir, ki bu, ebedi olan düşünülduğünde, hüznlenmeden düşünülmemesidir, tıpkı şu sözün ürpererek söylendiği gibi: “Mutluluk geçince var olur.”

Yani, o sürdüğü müddetçe veya var olduğu müddetçe bir değişim mümkündür; ancak o geçmişte kalınca, ancak o vakit onun sürmüş olduğundan söz edilebilir. “Hiçbir insan yaşadığı müddetçe mutlu sayılamaz”; şöyle ki, insan yaşadığı müddetçe, mutluluk değişimden geçebilir, ancak insan öldüğünde, ve yaşadığı müddetçe mutluluk onu terk etmemiş ise, işte ilk o vakit bu insanın mutlu olmuş olduğu ortaya çıkar.

Bir tek hiçbir değişime uğramamış olan şey, değişimi sürekli⁴⁵ kendi haricinde haizdir; o daima en son anda devreye girebilir, ve ancak hayat sona erdiğinde: Değişim olmadı — veya belki de oldu, denebilir. Hiçbir değişime uğramayan şey tabii *sürmüş* demektir ama bu *sürekliliği*⁴⁶ haiz değildir; o, sürekliliği olduğu sürece vardır, lakin değişim içinde süreklilik kazanmadı ise, kendisiyle zamandaş olamaz, ve o vakit o, ya bu uyumsuzluktan bihaber olarak mutludur yahut da hüzn içinde dir.

Zira sırf ebedi olandır ki, her bir zamanla zamandaş olarak var olabilir ve o duruma gelebilir ve öyle kalabilir; buna karşılık zamansallık kendi içinde farklılık gösterir, ve halihazırdakiler, gelecektekilerle, yahut gelecek olan geçmiş olanla, yahut geçmiş olan halihazırdakiyle zamandaş olamaz.

Binaenaleyh, değişimden geçmekte olan şey sürekli kendini kazanmış olur, insan onun hakkında, sürüp bittikten sonra sadece, “o vardı” diyemez, ama “o sürdüğü sürece vardı” diyebilir. Güvenlilik tam buradadır, ve mutluluğun durumundan bambaşkadır.

Sevgi vecibe olmakla ebediyetin değişiminden geçince, süre-

⁴⁴ (Dan.) *elskelighed*. -çn.

⁴⁵ (Dan.) *bestandigt*. -çn.

⁴⁶ (Dan.) *bestandighed*. -çn.

lilik kazanmış olur, ve gayet aşikâr olarak sürekli kalır.⁴⁷ Fakat burada aşikâr olan, o an var olanın bir sonraki an da hâlâ var olduğu değil, sürekli olanın var olduğudur.

Bir kimsenin sınavını geçtiğinden söz ederiz, ve sınavını⁴⁸ geçti⁴⁹ diye onu överiz; fakat bu söz na-mükemmel olana istinaden söylenen bir şeydir, zira sürekli olanın sürekliliğinin bir sınavı geçmekle kendini belli etmesi icap etmez ve edemez de — o ne de olsa sürekli olandır; safi geçici olandır ki kendine, bir sınavı geçerek süreklilik kazanmış süsü verebilir. Dolayısıyla, yılların sınavından geçmek zorunda olduğunu söylemek, som gümüşün⁵⁰ hiç aklından geçmez, zira o ne de olsa som gümüştür.

Sevgide de böyledir.

Ne kadar talihli, ne kadar mutluluk verici, ne kadar güvenilir, ne kadar şairane olursa olsun, sırf öylece sürmüş olan sevgi de yılların sınavından geçerek baki kalmak zorundadır; fakat vecibe olmakla ebediyetin değişiminden geçmiş olan sevgi, işte o, som gümüşdür. Hayatta daha bir az kullanılabilir⁵¹, daha bir az kullanışlı olması bundan dolayı olabilir mi?

O halde som gümüş daha az mı kullanışlıdır⁵²? Hiç de değil; fakat lisan, ister istemez, ve fikir, bilinçli olarak, bu som gümüşü kendi usullerince onurlandırır, zira sırf “insan onu kullanır” dense de, bunun bir sınav olduğundan söz edilmez; insan onu sınavdan geçirmek isteyerek rencide etmez, som altının sürekli olduğunu⁵³ insan ne de olsa önceden bilir.

İnsan o yüzden daha az güvenilir bir bileşim kullanınca, daha bir mütecevaz olmaya, ve daha az safça konuşmaya, ve “insan onu kullanır, ve kullanırken aynı zamanda sınar” diye yuvarlak laf ederek, adeta iki yüzlüce konuşmaya mecbur kalır, zira onun değişiklikten geçebilmesi sürekli olarak mümkündür.

Velhasıl, *ancak sevmek bir vecibe olduğunda, ancak o vakit sevgi*

⁴⁷ (Dan.) *bestå*. -çn.

⁴⁸ (Dan.) *prøve*. -çn.

⁴⁹ Yazarn *bestandigt* / *bestandighed* / *bestå* sözcükleri ve bunları içeren deyimler kurduğu anlamsal paraleli, Türkçede bire bir karşılıkları bulunmadığı için bire bir aktarmak mümkün olamıyor. (Dan.) *har bestået sin prøve*. -çn.

⁵⁰ (Dan.) *prøve-sølv*. Türkçede tam karşılıkları bulunmayan bu terime en yakın anlam “som gümüş” olmakla beraber, yazarn “*prøve*” (sınav, deneme) sözcüğüyle yaptığı anlam paralelini tam olarak yansıtmak mümkün olamıyor. -çn.

⁵¹ (Dan.) *anvendelig*. -çn.

⁵² (Dan.) *brugbar*. -çn.

⁵³ Burada mukavim olmak anlamına yaklaşıyor. -çn.

her bir değişime karşı ebediyen güvendedir. Ebediyetin bu güvenliliği tüm korkuyu defeder ve sevgiyi m kemm l, mükemmelen emniyetli yapar. Zira sırf sürekliliği haiz olan o mahut sevgide, ne kadar güven dolu olsa bile, yine de hâlâ bir korku, değişim korkusu vardır.

Bunun korku olduğunu kendisi de, şair kadar, az anlar; zira korku gizlidir, ve tek ifadesi o ateşli arzudur, ki temelde gizlenen korkunun üzerini örttüğü neredeyse hissedilmez. Yoksa dolaysız sevginin sevgiyi sınav etmeye bu denli meyilli, evet hatta bu denli müptela olması başka neden ileri gelebilir ki?

Bu ne de olsa hassaten sevgi, vecibe olmakla, en derin anlamda "sınavdan" geçmemiş olduğu içindir. şairin, tatlı huzursuzluk, diyeceği şey bundan ileri gelir, ki giderek daha bir izansızca sınav etmek ister. Sevilen seveni sınamak ister, arkadaş arkadaşı sınamak ister; sinamanun nedeni elbette sevgidir ama bu şiddetle alevlenmiş sinama tutkusunu, sınava tabi tutulabilmeye karşı bu arzu h rsi, sevginin, kendi fark etmeksizin, emin olmadıęını⁵⁴ izah eder.

Yine burada, dolaysız sevgide ve şairin izahlarında anlaşılmaz bir yanılğı vardır. Sevenler ve şair bu sevgiyi sınav etme işteğinin tam da onun şüphede olduğunun ifadesi olduğunu sanır. Ama acaba böyle midir? İnsanun umursanmayanını sınav etmek istememesi gayet münasiptir de, bundan haliyle, sevileni sınav etmek istemenin eminlik⁵⁵ ifadesi olduğu sonucu  kmaz.

 kisi birbirini sever, birbirlerini ebediyen severler, o kadar emindirler ki — bunu sınamak isterler. O halde bu eminlik en yüksek olan mıdır? Burada durum, t pk  sevg  yemin ederken, ve yine de sevgiden daha aşağı olan bir şey üzerine yemin ederken olduğundaki gibi değil midir?

O halde burada, sevenlerin sevgisinin sürekliliğinin en yüksek ifadesi, onun sırf sürekliliği haiz olmasının bir ifadesidir, zira insan sırf süreklilikten ibaret olanı dener, onu sınava tabi tutar. Fakat sevmek vecibe olunca, o vakit sınamaya ve kırıcı bir izansızlıkla sınava tabi tutmaya hiç hacet kalmaz, o durumda sevgi her bir sınavdan daha yüksektir, o zaten sınavı geçmekten fazlasını yapmıştır, ki bu, inancın "galip gelmekten fazlasını"⁵⁶ yapmasıyla aynı anlamdadır.

⁵⁴ (Dan.) *usikker*. - n.

⁵⁵ (Dan.) *sikkerheden*. - n.

⁵⁶ Yeni Ahit, Romalılar 8:37. "Ama bizi sevenin aracılığıyla bu durumların hepsinde galiplerden  st n z." - n.

Sınamak her zaman imkanla ilişkilidir, ve yine de sınananın sınavı geçmemesi daima mümkündür. Şayet bu cihetle bir kimse inanca sahip olup olmadığını sınamak isterse, yahut imanı kazanmayı sınamak isterse, o vakit bu esasında onun imanı kazanmayı kendine engellemek istemesi, kendini, imanın hiçbir zaman kazanılmadığı, o hırsın huzursuzluğu içine sokması demektir, zira "inanacaksın."

Eğer ki bir inanan, inancının sınav edilmesini Tanrıdan niyaz etmiş olsaydı, bu o vakit o inananın fevkalade yüksek derecede inanca sahip olduğunun bir ifadesi değil (böyle sanmak bir şair-yarulgısıdır, aynı şekilde, imana "fevkalade" derecede sahip olmak da bir yanılgıdır, çünkü o "fevkalade" derece, hassaten en yüksek olandır), aksine onun zerre kadar inanca sahip olmadığı-nun bir ifadesi olurdu, zira "inanacaksın."

Bu "öyle yapacaksın"dan daha yüksek bir eminlik hiçbir zaman olmadığı gibi, ebediyetin istirahatgâhı hiçbir zaman bu "öyle yapacaksın"dan başka bir yer olmanıştır. Yine de, ne kadar huzur verici olsa bile, "sınamak" huzursuz bir düşüncedir, ve bunun daha yüksek bir inanç olduğuna seni inandıran da bu huzursuzluktur; zira sınamak bizzatı hünerli ve yaratıcıdır, ve di- rayetin şimdiye dek bütün durumları⁵⁷ hesaba katabildiği kadar az tükenebilecek gibidir, ama öte yandan, ciddi olanın öyle mü- kemmelce dediği gibi, "inanç tüm durumları hesaba katmıştır."

Ve insan yapacak olunca, buna sonsuza dek hükmolunmuştur; ve sen sevecek olduğunu anlamak isteyince, senin sevgin sonsuza dek emniyettedir.

Ve sevgi, bu "öyle yapacaksın" ile, her bir değişime karşı da ebediyen emniyettedir. Zira sırf süreklilik olan sevgi değişime uğrayabilir, kendi içinde değişime uğrayabilir, ve kendinden başka bir şeye dönüşebilir.

Dolaysız sevgi kendi içinde değişime uğrayabilir, kendi zıddına, nefrete, dönüşebilir. Nefret, kendi zıddına dönüşmüş bir sevgidir, dibi boylamış bir sevgidir. Dipte sevgi hâlâ yanar hal- dedir ama alevleri nefretinkidir; ancak sevgi yanıp kül olduğun- da, ilk o vakit nefretin alevi de sönmüş olur.

Nasıl ki dil için "kutsayan da lanetleyen de aynı dildir," de- niyorsa, sevgi için de aynı şey denebilir, seven de nefret eden de odur; fakat tam da aynı sevgi olduğu için, tam da bu sebeple, o,

⁵⁷ (Dan.) tilfælde. -en.

ebediyet anlamında, *değişmeksizin aynı* kalan o sahi olanı⁵⁸ değildir, ama buna karşılık dolaysız olanı da, değişime uğrayınca, temelde gene *aynıdır*. Sahici sevgi, vecibê haline gelerek ebediyetin değişiminden geçti mi, bir daha hiç değişmez, saf ve sadedir⁵⁹, sever — ve asla nefret etmez, asla nefret etmez — sevdiğinden.

Mahut dolaysız sevgi daha güçlü gibi görünebilir, çünkü iki şeyi birden yapabilir, çünkü *hem* sevebilir *hem* nefret edebilir; “Beni sevmeyen, senden nefret ederim” derken, hedefi üzerinde bambaşka bir kudrete sahipmiş gibi görünebilir. Lakin bu bir algı yanılsasıdır.

Zira değişebilirlik değişmezlikten elbet daha güçlü bir kudrettir; zira “beni sevmeyen senden nefret ederim” diyenden, yahut “sen benden nefret etsen de ben yine de seni sevmeye devam edeceğim” diyenden daha güçlü kim vardır? Evet tabii, sevginin nefrete dönüşmesi korku verici ve korkunçtur da, aslında kimin için korkunçtur, ilgili kişi için, acaba sevgisi nefrete dönüşmüş olan kişinin bizzat kendisi için değil mi!

Dolaysız sevgi kendi içinde değişim geçirebilir, kendiliğinden tutuşarak kıskançlığa dönüşebilir, en büyük mutluluk olmaktan çıkıp en büyük azap haline gelebilir. Dolaysız sevginin harareti, hazzı ne büyük olursa olsun, o kadar tehlikelidir ki, bu hararet kolaylıkla bir hastalık haline gelebilir.

Dolaysız olan tabir caizse mayalanmakta olana benzer, zaten ona tam da bu cihetle öyle denir, şöyle ki, o henüz hiçbir değişim geçirmemiştir, ve dolayısıyla içindeki zehri dışarı boşaltıp kendini ondan arındırmamıştır, ki mayalanmakta olanın içinde o yakıcı harareti oluşturan budur. Sevgi bu zehri dışarı boşaltacağı yerde, onunla kendini tutuşturursa, o vakit kıskançlık⁶⁰ ya da hasetlik⁶¹ denen şey zuhur eder, maalesef; ki bu kelimenin⁶² anlamı izaha gerek duymayacak kadar açıktır, hasta olmaya karşı heves-tir⁶³ ⁶⁴, bir heveslilik⁶⁵ hastalığıdır.

⁵⁸ Yani *hakiki sevgi*. (Dan.) *den sande*. -çn.

⁵⁹ (Dan.) *enfoldig*. -çn.

⁶⁰ (Dan.) *skinsyge*. -çn.

⁶¹ (Dan.) *iversyge*. -çn.

⁶² Yani *iversyge*. -çn.

⁶³ (Dan.) *syg(dom)*. -çn.

⁶⁴ (Dan.) *iver*. -çn.

⁶⁵ (Dan.) *iver*. Yazarın, *skin / iver / syg* sözcüklerini taşıyan bileşik sözcüklerle yaptığı kelime oyunlarını Türkçeye tam aktarmak olanaksız, dolayısıyla anlam katman-

Kıskanan kimse sevginin hedefinden nefret etmez, haşa, ama o, paklayıcı gücüyle sevgisini temizleyecek olan sevgi karşılığının ateşiyle kendine işkence eder. Kıskanç olan, sevdiğiindeki her bir sevgi huzmesini adeta bir dilenci gibi yakalar, lakin bu huzmeleri kıskançlığın pertavsızıyla kendi sevgisinin üzerine toplar, ve ağır ağır yanıp kül olur.

Buna karşılık, vecibe olmakla ebediyetin değişiminden geçmiş olan sevgi, işte o, kıskançlığı bilmez; o safi sevildiği gibi sevmez — ama o, sever.

Kıskançlık sevildiği gibi sever; sevilip sevilmediğine dair düşüncelerin vesvesesiyle eziyet çekerekten, o kendi sevgisine karşı, bunun öbürünün umursamazlığıyla oransız olup olmadığı ihtimaline karşı, öbürünün sevgisinin ifadesine karşı olduğu kadar kıskançtır; o, zihni vesveselerin işkencesi altında kendiyile meşgul halde, ne sevdiğine tamamen inanmaya cesaret edebilir, ne de kendini ona tamamen verebilir, aşırıya kaçarak vermemek için, ve bu yüzden sürekli olarak yanıp tutuşur, bir insanın yakıcı olmayan bir şeyle kendini yakması gibi bir şeydir — vesvesenin temas noktası haricinde. Benzerlik kendiliğinden tutuşturmadadır.

Kıskançlık haline gelebildiği için, dolaysız sevginin içinde bambaşka bir ateş varmış gibi görünebilir; lakin, bu ateş korkunçtur. Saf ve sade sevgi tabir caizse sevgisine tek gözle bakarken, kıskançlık, hedefini yüzlerce gözle kollayarak, ona bambaşka bağılmış gibi görünebilir.

Ama acaba ayrışım birleşimden daha güçlü değil midir, acaba paramparça bir yürek bütün ve parçalanmamış olanundan daha güçlü değil midir, acaba sürekli vesveseci bir kavrayış hedefine saf ve sadeliğin birleşik kuvvetinden daha mı bir sımsıkı sarılır!

Ve bahse konu sade ve basit sevgi şimdi kıskançlığa karşı hangi suretle emniyettedir? Acaba kabili kıyas şekilde sevmemek suretiyle değil midir? O işe sevdiğini tercihi olarak dolaysızca sevmekle başlamaz; dolayısıyla sevdiğini hastalık derecesinde⁶⁶ kabili kıyas şekilde sevmeye raddesine de hiçbir zaman gelemmez.

Dolaysız sevgi *kendinden başka* bir şeye dönüşebilir, yıllar zarfında değişim geçirebilir, ki bu oldukça da sık görülür. O vakit sevgi ateşini, neşesini, hevesini, orijinalliğini, canlı tazeliğini yiti-

larını ve çağrışımlarını tam olarak aktarmak olanaksız olduğundan, dipnot düşerek buna dikkat çekmeyi uygun gördüm. -çn.

⁶⁶ (Dan.) *sygeligt*. -çn.

rir; nasıl ki kayalıklardan fıskıran ırmak daha ötede sakin suların rehaveti içinde durulursa, sevgi de böyle, bir alışkanlığın donukluğu ve kayıtsızlığı içinde durulur.

Maalesef, alışkanlık tüm düşmanların içinde belki de en şeytan olanıdır, ve o her şeyden önce, asla göze görünmeyecek kadar kurnazdır, zira alışkanlığı bir kere gören kimse o alışkanlıktan kurtulmuş olur; alışkanlık tüm öbür düşmanlar gibi değildir, insan onu görür ve onunla mücadele ederek kendini korur, mücadele esasen, onu⁶⁷ görebilmek için, kendisiyledir.

Kurnazlığıyla tanınmış bir yırtıcı hayvan vardır, uyuyanın üzerine sinsice saldırır; sonra bir yandan uyuyanın kanunu emerken, bir yandan da onun üzerine bir serinlik salar ve uykuyu onun için daha da tatlılaştırır. Alışkanlık da böyledir — yahut daha da beterdir; zira o mahut hayvan avını uyuyanların arasından seçer ama elinde uyanıklara rehabet verip uyutacak hiçbir vasıta yoktur.

Ancak adetin vardır; bir insanın yanına uyku getirici şekilde sinsice sokulur, ve böyle olunca da, uyuyanın aklını emer, ve bir yandan da onun üzerine bir serinlik salar ve uykuyu onun için daha da tatlılaştırır. — Dolaysız sevgi de bu şekilde kendinden başka bir şeye dönüşür, ve tanınmaz olur — zira nefret ve kıskançlık yine de sevgiden tanınır.

Sonra bazen insan, alışkanlığın, tıpkı hemen olup bitip unutuluveren bir rüya gibi, kendisini değiştirdiğini hissediverir; durumu düzeltmek ister, fakat sevgiyi alevlendirmek için nereye gidip de yeni yağ alacağını bilemez⁶⁸. O vakit insan meyuslaşır, huysuzlaşır, kendinden bezer, sevgisinden bezer, onun bu şekliyle perişan olmasından bezer, onu değişimden geçirtememekten bezer, maalesef, zira o, ebediyetin değişimine vakitlice itibar etmemiştir, ve şimdi hatta şifaya dayanma kabiliyetini bile yitirmiştir.

Ah, bazen insan bir zamanlar refah içinde yaşayan birini şimdi sefil yoksul görerek üzüdür, ve yine de, bir sevginin adeta bezginliğe dönüştüğünü görmek bundan nasıl da kat kat daha üzücüdür!

⁶⁷ Yani alışkanlığı. -çn.

⁶⁸ Yeni Ahit, Matta İncili 25:3-5. "Akılsızlar yanlarına kandillerini aldılar, ama yağ almadılar. Akıllılar ise, kandilleriyle birlikte kaplar içinde yağ da aldılar. Güvye gecikincehepsini uyku bastı, dalıp uyudular." -çn.

Buna karşılık şayet sevgi vecibe olmakla ebediyetin değişiminden geçmiş ise, o vakit alışkanlık tanımaz, o vakit alışkanlık hiçbir zaman onun üzerinde güç kuramaz. Ebedi hayata istinaden ne iç çekiş ne gözyaşı olduğu söylenir ki, buna şu eklenebilir: alışkanlık da yoktur; doğrusu böylece hiç de daha az sunturlu bir şey söylemiş olmayız. Ruhunu veya sevgini alışkanlığından şeytanlığından kurtarmak mı istiyorsun — evet, insanlar burada kendini uyanık ve emniyette tutmak için birçok yol olduğuna inanır ama doğrusu tek bir tane vardır: Ebediyetin “öyle yapacaksın”ı.

İstersen atılan yüz topun gümbürtüsü sana günde üç kez alışkanlığın gücüne karşı koymayı hatırlatsın; Doğudaki o haşmetli imparator gibi bir esir tut kendine, sana her gün hatırlatsın, istersen yüz tanesini tut; istersen bir arkadaş edin, seni her gördüğünde hatırlatsın, istersen bir zevce edin, sevgi içinde, sana erken ve geç hatırlatsın: lakin şuna dikkat et ki, bunlar alışkanlık haline gelmesin!

Zira sen yüz topun gümbürtüsünü duymaya o kadar alışabilirsin ki, masanın başında oturabilir ve en kayda değmez şeyi bile o duymaya alıştığın yüz topun gümbürtüsünden çok daha bariz duyabilirsin. Ve yüz esirin sana her gün hatırlatmasına o kadar alışabilirsin ki, artık kulağına çarpamaz olur, çünkü sen duysan da duymamayı kulak alışkanlığı edinmişsindir.

Hayır, ancak ebediyetin “öyle yapacaksın”ı — ve bu “öyle yapacaksın”ı duymak isteyen kulak seni alışkanlıktan kurtarabilir.

Alışkanlık en elim değişimdir, öte yandan, insan her değişime kendini alıştıracaktır; sırf ebedi olan, ve dolayısıyla, vecibe olmakla ebediyetin değişiminden geçen şey değişmez olmalıdır, ama değişmez olan alışkanlık haline tabii ki gelemaz.

Bir alışkanlık ne kadar yerleşse bile, hiçbir zaman değişmez olan durumuna gelmez, insan iflah olmaz hale gelse bile; zira alışkanlık sürekli *değişecek* olmalıdır, mamafih değişmez olan, ne değişim geçirebilir ne de *geçirecektir*. Fakat ebedi olan hiçbir zaman eskimez ve hiçbir zaman alışkanlık olmaz.

Sadece sevmek vecibe olduğunda, ancak o vakit sevgi mutluluk dolu bağımsızlık içinde ebediyen serbest kılınmıştır. Peki o vakit dolaysız sevgi hür değil midir, seven bağımsızlığına tam da sevgisi içinde sahip olmaz mı?

Fakat, diğer taraftan, söylemin gayesinin, öz sevginin o, kendini bağlayacak cesareti olmadığı için bağımsız kalan, yani kendi

ödlekliğine bağımlı kalan biçare bağımsızlığını, kendine hiçbir gaye bulamadığı için öylece bekleyip duran, ve “orada burada sallanan birine, nerede akşam çökmüşse orada biten silahlı bir hayduda” benzeyen, bağımsızca kendine pranga vurmayan bu biçare bağımsızlığı öğütlemek olması gerekmez miydi — hiç olmazsa görünüşte?

Ah, haşa, sohbetin daha önceki kısmında tam aksine şuna işaret etmiştik; en yüksek zenginlik bir tutkuya sahip olmaktır; ve bu şekilde özgürlüğün gerçek ifadesi de özgürlük içindeki bir tutku olmasıdır. Sevgiyi içinde bir tutku olarak barındıran kimse tabii ki sevgisi içinde özgürdür, ve kendini kesin bağımsız hissedenden yalnız odur, öyle ki o sevdiğini yitirmekle her şeyini yitirir, yalnız o bağımsızdır.

Lakin bir şartla; sevgiyi sevdiğini sahiplenmekle birbirine karıştırmayacaktır. Şayet biri “ya seversin ya ölürsün” diyecek olsaydı, ve bununla sevgisiz bir hayatın yaşamaya değmediğini tanımlamak isteseydi, ona tamamen hak verirdik.

Fakat o ilkiyle, sevdiğini sahiplenmeyi, ve bu şekilde sevdiğine ya sahip olmayı ya da ölmeyi, bu can dostunu ya kazanmayı ya da ölmeyi kastetmiş olsaydı, o vakit böyle bir sevginin sahte anlamda bağımsız olduğunu söyleyebilirdik.

Sevgi, hedefindeki nesneyle olan ilişkisinde, bu ilişki içinde kendiyile bir o kadar ilişkili olmaz duruma gelir gelmez, tamamen bağımsız olmakla beraber, yaşamının buyruğunu kendi haricinde haizdir, ve haliyle geçici, dünyevi, zamansal anlamda bağımsızdır. Fakat vecibe olmakla ebediyetin değişiminden geçmiş olan, ve sevecek olduğu için seven sevgi bağımsızdır, yaşam buyruğunu bizzat sevginin ebediyetle olan ilişkisi içinde haizdir.

Bu sevgi hiçbir zaman sahte anlamda bağımsız olmaz, zira onun tek bağımlı olduğu vecibedir, ve bir tek vecibe özgürleştiricidir. Dolaysız sevgi bir insanı özgür kılar, ve bir an sonra bağımlı kılar. Durum bir insanın oluşumunda⁶⁹ olduğu gibidir; var olmak suretiyle, bir “kendilik” olmak suretiyle, bir insan özgür olur, fakat bir sonraki an bu kendiliğe bağımlı olur.

Buna karşılık vecibe bir insanı bağımlı kılarken aynı anda da sonsuz bağımsız kılar. “Özgürlüğü sadece sevgi sağlayabilir.” Maalesef, insanlar özgürlüğün var olduğu, ve özgürlüğü bağlayanın buyruk olduğuna nasıl da sık sık inanır. Lakin tam tersidir;

⁶⁹ Varlıkların oluşumu / türümü anlamında. (Dan.) tilblivelse. -Çn.

buyruk olmaksızın özgürlük zerre kadar var değildir, ve özgürlüğü sağlayan, buyruktur. Fark gözetenin buyruk olduğu da farz edilir, zira buyruk yoksa, hiçbir farklılık da yoktur. Lakin tam tersidir; farklılık gözetin buyruk olduğuna göre, herkesi buyruğun nezdinde eşit kılan da aynen buyruktur.

Bu suretle bu “öyle yapacaksın”, sevgiyi mutluluk dolu bağımsızlık içinde özgür kılar; böyle bir sevgi ayakta kalır ve hedefinin keyfiliğiyle yıkılmaz; o ebedi buyrukla ayakta kalır ve yıkılır — lakin haliyle hiçbir zaman yıkılmaz; böyle bir sevgi şuna buna tabi değildir, o sadece bir tek şeye bağımlıdır — özgürleştirici olana, velhasıl o ebediyen bağımsızdır. Lakin hiçbir şey bu bağımsızlıkla kabili kıyas değildir.

Bu dünya, sevgi görmeye karşı hiçbir tutku duymazken, diğer taraftan yine de “diğer insanlara — ama onlar tarafından sevilme için değil, sırf sevecek biri olsun diye, ihtiyacı olduğunu düşünen” o büyük bağımsızlığı zaman zaman pek metheder. Ah, bu bağımsızlık nasıl da sahte değil midir! Sevilmeye hiçbir *tutku*⁷⁰ duymaz, ve yine de sevecek birine *ihtiyaç*⁷¹ duyar; yani bir başka insana ihtiyaç duyar — kendi gösterişçi gururunu tatmin edebilmek için.

Bu, beyhudeliğin bu dünya olmadan da edebileceğini sanırken, bu dünyaya karşı yine de tutku duyması, yani bu dünyanın, beyhudeliğin ona muhtaç olmadığına bilincinde olarak tutku duyması gibi bir şey değil midir! Fakat vecibe olmakla ebediyetin değişiminden geçen bu sevgi tabii ki sevilmeye karşı tutku duyar, ve bu tutku da o “böyle yapacaksın”la ebediyen uyumlu bir uzlaşma içindedir; fakat o, “öyle yapacak” olması gerekiyorsa, dünyasız edebilir ama bir taraftan da sevmeye gene devam eder. Bu, bağımsızlık değil midir?

Bu bağımsızlık, ebediyetin “öyle yapacaksın”ı vasıtasıyla sadece sevginin kendisine bağımlıdır, başka bir şeye bağımlı değildir, ve dolayısıyla, sevginin hedefindeki nesne ona bir başka gözükmür gözükmez, ona da bağımlı değildir. Yine de bu o vakit bağımsız sevginin bittiği, mağrur kendini beğenmişliğe dönüştüğü anlamına gelmez; bu bağımlılık demektir.

Hayır, sevgi kalır; o bağımsızlıktır. Değişmezlik asıl bağımsızlıktır; her değişim, ister zafiyetin mahzunluğu ya da gururun

⁷⁰ (Dan.) *trang*. -çn.

⁷¹ (Dan.) *behov*. -çn.

cakası olsun, ister iç çeker ister kendini beğenir olsun, bağımlılıktır. Eğer ki bir insan ona: “ben artık seni sevemem” diyen bir başkasına cevaben gururla; “o vakit ben de seni sevemem” derse: Bu bağımsızlık mıdır? Maalesef, bu elbette bağımlılıktır, zira o insanın sevmeye devam edip etmeyecek olması, öbürünün sevmek isteyip istemediğine bağımlıdır. Lakin; “ben yine de seni sevmeye devam edeceğim” diye cevap verenin sevgisi mutluluk dolu bir bağımsızlık içinde ebediyen serbest kılınmıştır. O bunu gururla — kendi gururuna bağımlı olarak demez, hayır, o bunu naçizane, ebediyetin “öyle yapacaksın”ı karşısında kendini küçülterek söyler, o tam da bu sebeple bağımsızdır.

Ancak sevmek bir vecibe olunca, ancak o vakit sevgi yeise karşı ebediyen ve mutlu olarak emniyettedir. Dolaysız sevgi mutsuz olabilir, yeise düşebilir. Bu da gene aşkın kuvvetinin bir ifadesi, onun yeisin gücüne sahip olduğunun bir ifadesi gibi görünebilir, fakat bu sırf görüntüdür; zira yeisin gücü, ne kadar öğütlenirse öğütlensin, yine de acizliktir, olabileceğinin en azamisi onun resmen çöküşüdür.

Yine de, dolaysız sevginin yeis etme raddesine kadar gelebilmesi onun yeisli olduğunu, mutlu olduğunda bile yeisin güçleriyle sevdiğini — bir diğer insanı kendinden, Tanrıdan daha yüksek sevdiğini gösterir.

Yeis hakkında şu denebilir: Sadece o, yeisli olan yüzünden yeis duyabilir. Dolaysız sevgi mutsuzluk yüzünden yeis duyduğunda, ancak o zaman sadece onun yeisli olduğu, mutluluk içindeyken bile adamakıllı yeis içinde olduğu görünürlük kazanır. Yeis, muayyen biriyle sonsuz bir ihtirasla ilişki kurmaktan ileri gelir; zira sonsuz bir ihtiras içindeki insan, eğer yeisli değil ise, sadece ebedi olanla ilişki kurabilir. Dolaysız sevgi bu cihetle yeis içindedir; fakat, dendiği gibi, mutlu olduğunda, yeisli olduğundan gizli haldedir, onun yeis içinde olduğu, mutsuz olduğunda görünürlük kazanır.

Buna karşılık, vecibe olmakla ebediyetin değişiminden geçen sevgi hiçbir zaman yeis duyamaz, çünkü ne de olsa o yeisli değildir. Yani yeis, bir insanın başına gelebilen bir şey, talih ve talihsizlik kabilinden bir olay, değildir.

Yeis o insanın en derin varlığındaki bir uyumsuzluktur — öylesine uzakta, öylesine derindedir ki hiçbir kader veya olay ona müdahale edemez, sadece orada bir uyumsuzluk olduğunu açığa vurabilir. O yüzden yeise karşı tek bir güvence vardır ki o da:

Vecibenin “öyle yapacaksın”ı vasıtasıyla ebediyetin değişiminden geçmektir. Bu değişimden geçmemiş her kim ise o kişi yeis içindedir; talih ve iyi zaman bunu gizleyebilir, buna karşılık talihsizlik ve kötü zaman, kişinin kendinin sandığı gibi, o kişiyi yeise düşürmez ama şunu açığa vurur — onun yeis içinde olduğunu.

Aksi deniyorsa, bu en yüksek kavramların sathı bir şekilde birbirine karıştırılmış olmasında yatar. Bir insanı tam da yeise düşüren şey, şanssızlık değil, onun ebedi olandan yoksun olmasıdır, yeis ebedi olandan yoksun olmaktır; yeis, vecibenin “öyle yapacaksın”ı ile ebediyetin değişiminden geçmemiş olmaktır. Şu halde yeis, sevdiğini kaybetmek, yani şanssızlık, acı, kahr değildir, lakin yeis, ebedi olandan yoksun olmaktır.

Peki o vakit sevgi buyruğu yeise karşı ne vasıtasıyla emniyet alınır! Gayet basit, ilahi buyruk vasıtasıyla, ondaki “seveceksin” vasıtasıyla. Bu da her şeyden önce şunda yatar; sevdiğini yitirmenin seni yeise düşürdüğünü açığa vuracak şekilde sevmeyeceksin, yani, katiyen yeis içinde sevmeyeceksin.

Sevmek memnu mu kılınmıştır? Hiçbir suretle, zaten “seveceksin” buyruğunun, bu komutu hasebiyle sevmeyi memnu kıldığını söylemek elbet garip olurdu.

Velhasıl ilahi buyruk sadece buyurulmayan şekilde sevmeyi memnu kılar; esas itibarıyla bu buyruk yasaklayıcı değil, buyrukçudur, sevmeni emreder. Dolayısıyla sevgi buyruğu kendini yeise karşı, bir insanın hiçbir şeyi öyle fazla ciddiye almaması gerektiği kabilinden cılız, cansız avuntular sayesinde emniyete almaz. “Kederlenmeyi bırakmış” böylesi zavallı bir idrak acaba sevenin yeisinden daha düşük yeis midir, bilakis, çok daha beter türünden bir yeis değil midir!

Hayır, sevgi buyruğu yeisi — sevmeyi buyurarak, memnu kılar. Kim ebediyet olmaksızın buna cesaret edebilirdi; sevgi, talihsizliğinden dolayı tam yeise düşeceği anda ona sevmeyi buyuran ebediyet olmaksızın kim “öyle yapacaksın”ı söyleme hakkına sahip olabilirdi; bu buyruk ebediyetten başka nerede kendine bir yuva edinebilirdi? Zira zamansallık içinde sevdiğine sahip olmak imkansız kılınırken, ebediyet ona “seveceksin” der, yani ebediyet o vakit sevgiyi ebedi kılarak yeisten kurtarır.

Birakalım ikisini ölüm ayırsın da — sonra geride kalan yeise gömülünce: neyin yardımı olur! Zamansal yardım daha da acınası tür bir yeistir; ama o vakit ebediyet yardım eder. “Seveceksin” derken, bununla “sevgin ebedi geçerliliğe sahip” der; fakat

bunu teselli diye söylemez, zira bunun bir yardımı olmazdı, bunu buyururcasına söyler, sırf ortada tehlike var diye. Ve ebediyet “seveceksin” deyince, bunu sağlamak onun davası olur. Ah, tüm diğer manevi destekler ebediyetinkinin yanında nedir ki, tüm diğer manevi destekler ebediyetinkinin yanında nedir ki! Daha yumuşak konuşmak istemiş olsaydı da, “kendini avut” deseydi, o vakit keder sahibi buna itiraza hazır olurdu; fakat o — tabii ebediyet hiçbir itirazı gösterişçilikle sineye çekmek istemediği için değil — keder sahibinin iyiliğini düşündüğü için “seveceksin” diye buyurur.

Olağanüstü bir teselli; olağanüstü bir merhamet; zira yeisliye, yegâne dileği olan, lakin imkansızlığı karşısında yeise düştüğü şey için *bunu yapacaksın* demek beşeri anlamda ziyadesiyle tuhaf kaçır, adeta alay gibi gelir. Sevgi buyruğunun ilahi kaynaklı olduğuna dair bundan başka bir karuta ihtiyaç var mıdır?

Bunu denemişsen, yahut denemek istersen, sevdiğini yitirmenin acısı böyle bir keder sahibinin tam üzerine çöktüğü anda bir devreye gir de gör bakalım, ona diyecek ne bulacaksın; itiraf et ki teselli etmek isteyeceksindir; ve ona demeyi düşünemeyeceğin tek şey “seveceksin” olacaktır.

Ve öbür taraftan, bu daha ilk denildiği anda keder sahibinin öfkelenir gibi olup olmadığına bir bak, çünkü böyle bir durumda denmesi en münasebetsiz gelecek şey budur. Ah, ama sen bu ağır tecrübeyi edindin, sen o hazin anda beşeri avuntularda bir kofluk ve iğrençlik buldun — ama hiçbir teselli bulmadın; sen ebediyetin tembihinin bile seni yıkılmaktan kurtaramadığını dehşet içinde keşfettin: Sen, yeisten kurtaracak olan bu “öyle yapacaksın”ı sevmeyi öğrendin!

Sen hafif ilişkilerde belki sık sık tecrübe etmiş olduğun şeyi, asıl terbiyenin katı ve kati konuşmaktan geçtiğini sen şimdi en derin anlamda öğrendin, ki bu, yeisten ebediyen mutlulukla kurtaracak olanın sadece bu “öyle yapacaksın” olduğudur. Ebediyen mutlulukla — evet, zira sadece bu, yeisten kurtarılmıştır, yeisten ebediyen kurtarılmıştır.

Vecibe olmakla ebediyetin değişiminden geçmiş olan sevgi, talihsizlikten muaf tutulmamıştır ama yeisten kurtarılmıştır, yeisten talih içinde ve talihsizlik içinde müsavi olarak kurtarılmıştır.

Bak şöyle; ihtiras kızıştırır, dünyevi dirayet ferahlatır, fakat ne bu hararet ne bu ferahlık, ne de bu hararetle ferahlığın karışımı ebediyetin nezih nefesidir.

Bu hararete fevri bir şey vardır, ve bu ferahlıkta keskin bir şey vardır, ve bu karışımında belli belirsiz bir şey, veya belli belirsiz bir kurnazlık vardır, İlkbaharın tehlike vaktinde olduğu gibi. Fakat bu “seveceksin” sağlıklı olanın tümünü alır götürür ve sağlıklı olanı ebediyet için muhafaza eder. Böylece o her yerdedir, ebediyetin “öyle yapacaksın”ı kurtarıcı olandır, artırıcı olandır, yükseltici olandır.

Derin kederlinin yanına geç otur; eğer sende, kederlinin kendi elinden gelmediği halde, ihtirasa yeis ifadesi verme kabiliyeti var ise, bu bir an için teskin edebilir, ama yine de sahi değildir; eğer sende, kederlinin hiçbir şey göremediği yerde, geçici bir ümit kapısı açacak dirayet ve tecrübe var ise, bu bir an için ferahlatarak cezbedici gelebilir, ama yine de sahi değildir.

Ancak bu “keder çekeceksin” hem sahi hem güzel olandır. Benim hayatın acılarına karşı kendimi katılaştırma hakkım yok, zira ben *keder çekeceğim*, ve buna rağmen benim yeis duymaya da hakkım yok, zira ben *keder çekeceğim*.

Sevgide de böyledir.

Senin bu duygu karşısında kendini katılaştırma hakkın yok, zira sen *seveceksin*; ama senin yeis içinde sevme hakkın da yok, zira sen *seveceksin*; ve senin bu duyguyu yüzüne gözüne bulaştırmaya da bir o kadar az hakkın var, zira sen *seveceksin*. Sen sevgiyi koruyup idame ettireceksin, ve sen kendini koruyup idame edeceksin, ve sen kendini bu sevginin sayesinde ve içinde muhafaza ederek idame ettireceksin.

Salt beşeri olanın öne atılmak istediği yerde ilahi buyruk yine sabit kalır, salt beşeri olanın cesaretini kaybedeceği yerde ilahi buyruk güçlenir; salt beşeri olanın bıkın ve kurnaz olacağı yerde, ilahi buyruk alevlenir ve bilgelik verir. İlahi buyruk senin sevginde sağlıklı ne varsa yakıp kül eder, lakin onun beşeri anlamda son bulacağı yerde, sen bu buyruk vasıtasıyla onu yine alevlendirebilirsin.

Kendinin de pekâlâ akıl verebileceğini düşündüğün yerde sevgi buyruğundan akıl alacaksın: Kendine yeis içinde akıl vermek istediğin yerde, bu buyruktan akıl alacaksın; fakat akıl vermeyi bilmediğin yerde, her şey tekrar yoluna girebilirsin diye, bu buyruk sana akıl verecek.

“Komşunu” Seveceksin

Komşunun var olduğunu, ve, birbirinin aynısı olduğunu, her bir kişinin o olduğunu tespit eden ve bilen haddi zatında Hristiyan sevgidir. Şayet sevmek bir vecibe olmasaydı, bu kavram da hiç olmazdı; ama insan bir kere sevince, ancak o aşırı düşkünlükteki benci unsurun kökü kazınır, ve ebedi olanın eşitliği idame olur.

Hristiyanlığa, farklı tarz, farklı ruh, farklı coşku ve amaçla da olsa, tensel sevgiyi ve arkadaşlığı birbirine karıştırıyor diye sık sık itirazlar yöneltilir.

Sonra da Hristiyanlık yine savunulmak istenir, ve bu amaç için de, insanın Tanrıyı ve komşusunu tüm yüreğiyle ve sanki kendi gibi seveceği öğretisi mazeret gösterilir. Muhalefet bu minval üzere sürünce, insan muhalefet de etse hemfikir de olsa bu oldukça abestir, zira hayali bir rakiple dövüşmek de uzlaşmak da eş ölçüde anlamsızdır.

İnsanın daha ziyade, ihtilaf noktasını hakkıyla bariz kılmaya bakması icap eder, zira Hristiyanlığın tensel sevgiyi ve arkadaşlığı tahtından indirdiğini o vakit huzur içinde kabullenebilir, zira insiyakın ve temayülün sevgisi, aşırı düşkünlük hissi, kendi yerine tensel sevgiyi, komşu sevgisini geçiren bir sevgi, içtenlik ve gerçeklik açısından tensel sevgiden çok daha derin muhabbetlidir — iki insanın birlikteliğinde, ve yakınlık ve bağlılık açısından en fazla nam salmış arkadaşlıktan da dürüstlük açısından çok daha güveniliridir.

İnsanın daha ziyade, tensel sevgi ve arkadaşlık övgüsünün paganlığa mahsus olduğunu, “şairin” esasında paganlığa mahsus olduğunu, böylece vazifesinin ona mahsus olduğunu hakkıyla bariz kılmaya — böylece, Hristiyanlığa ait olanı, komşu sevgisini, paganlıkta bu sevgiden hiçbir iz olmasa dahi, tam bir inanç ve kanaat ruhu içinde Hristiyanlığa teslim etmeye bakması icap eder.

İnsanın daha ziyade, mümkünse, hakkıyla idare ve pay et-

meye, böylece bireyin kafasını bulandırmak ve karıştırmak ve bu yolla hangisinin hangisi olduğuna dair kesin bir intiba edinmesini engellemek yerine, bireyi seçim yapmaya teşvik etmeye bakması icap eder. Ve her şeyden önce de, insanın Hristiyanlığı savunmaktan ve her şeyi — Hristiyanlık dışı unsurları bile — ona muteber kılmaktan vazgeçmesi icap eder.

Bu mesele üzerinde içgörüyü ve ciddiyetle düşünen herkes ihtilaf noktasının şu olması icap ettiğini kolayca görecektir: Tensel sevgi ve arkadaşlık, sevginin en yükseği mi olmalıdır, yoksa bu sevgi tahtından indirilmeli midir? Tensel sevgi ve arkadaşlık ihtirasla ilişkilidir; lakin tüm ihtiraslar, ister atağa kalkmış ister kendini korumaya almış olsun, tek tarzda savaşırlar: Ya — ya da: “Ya ben varım ve en yüksek olanım, ya da ben hiçbir suretle var değilim, ya hep ya hiç.” Şaşkınlık ve karışıklık (ki paganlık ve şair buna Hristiyanlığın olduğu ölçüde karşıdır), muhakkak ki daha yüksek bir sevgiyi öğretiyor, ancak ilaveten tensel sevgiyi ve arkadaşlığı da öğütlüyor olmasıyla aynı kapıya çıkmasıyla zuhur eder. Bu tarz bir söylem iki misli aldatır: Zira söyleyende ne şairin maneviyatı vardır, ne de Hristiyanlığın.

Manevi ilişkilere binaen, — eğer ki kötü konuşmaktan kaçınılmak isteniyorsa — malın en iyisine, ve ayrıca neredeyse bir o kadar iyi olarak tavsiye etmeye göze aldığı bir vasatına sahip bir esnafın konuştuğu misal söz söylenmez.

Hayır, Hristiyanlığın, Tanrıya ve komşuya sevginin hakiki sevgi olduğunu öğrettiği muhakkaksa, o vakit “kendini Tanrı bilgeliliği seviyesine yükselten ve her düşünceyi emrine amade eden” her azameti alaşağı etmiş olacağı, böylece tensel sevgiyi ve arkadaşlığı alaşağı etmiş olacağı da muhakkaktır.

O halde Hristiyanlık, ona dair, ekseri saldırıdan daha beter olan pek çok savununun onu yapmak istediği gibi, şaşkın ve karmakarışık bir söylem olsa, bu garip olmaz mıydı, o halde *Yeni Ahit*in tümünde, tensel sevgiye dair, şairin methiye düzdüğü ve paganlığın tanrılaştırmış olduğu anlamda tek bir kelime bulunmaması garip değil midir; o halde *Yeni Ahit*in tümünde arkadaşlığa dair, şairin methiye düzdüğü ve paganlığın tapınmış olduğu anlamda tek bir kelime bulunmaması garip değil midir, yahut bırakalım *Yeni Ahit*in tensel sevgi hakkında ne ders verdiğini şair olmaktan anlayan şair bir incelesin, ve o vakit yeise kapılacaktır, çünkü onu şevklendirecek tek bir kelime bulamayacaktır — ve sözüm ona şairin biri yine de kullanacak bir kelime bulur da onu

kullansa, bu uydurmaca bir kullanım, bir cürüm olacaktır, çünkü o, Hristiyanlığa hürmet etmek yerine, nadide bir kelimeyi çalmış ve onu kullanım yoluyla tahrif etmiş olacaktır.

Bırakalım şairi, *Yeni Ahitte* arkadaşlığa dair, onu memnun edebilecek kelimeyi o bulup çıkarsın, ve yeise kapılana dek beyhude yere arayacaktır. Ama bırakalım da komşusunu sevmeye hazır bir Hristiyan arasın, doğrusu o beyhude yere aramayacaktır, bir kelimeyi öbüründen daha güçlü ve daha yetkin, bu sevgiyi körüklemekte ve onu bu sevgide muhafaza etmek açısından kendine yararlı bulacaktır.

Şair beyhude yere arayacaktır. Ama şair o vakit hiç Hristiyan değil midir?

Nitekim böyle dememiştik, demiyoruz da, sadece onun, şair olduğu kadarıyla Hristiyan olmadığını söylüyoruz. Yine de bir ayırım yapılması gerekir, zira haliyle rabbani şairler de vardır. Ancak bunlar tensel sevgiye ve arkadaşlığa methiye düzmez; bunların şarkıları Tanrıya övgüdür, iman ve umut ve sevgiye dairdir¹. Bu şairler sevgiye, bir şairin tensel sevgiye düzduğu anlamda methiye düzmez, zira komşu sevgisine methiye düzülmez, o ifa edilir.

Şairi komşu sevgisine methiye düzmekten alıkoyan başka şey olmasa dahi, Kitab-ı Mukaddesteki her bir kelimede, görünmez harflerle yazılı, ona kafa karıştırıcı gelen bir ihtarnın bulunması yeter de artar bile, orada şöyle der: Git ve aynını yap — Bu acaba onu şarkı söylemeye teşvik eden bir şair çağrısı gibi gelir mi kuşağa — velhasıl rabbani şair için kendine mahsus bir durum vardır, ama dünyevi şair için mevzubahis olan onun şair olduğu kadarıyla Hristiyan olmadığıdır.

Ve yine de umumiyet itibarıyla, şair derken aklımızdan geçen dünyevi şairdir. Şairin Hristiyan âlemde yaşıyor olması durumu değiştirmez. *Onun* Hristiyan olup olmadığına karar vermek bize düşmez, fakat o, şair olduğu kadarıyla Hristiyan değildir. Tabii Hristiyanlık bu kadar uzun zamandır ayakta kaldığına göre, haliyle tüm ilişkilerin — ve hepimizin — içine nüfuz etmiş olması gerekirmiş gibi bir manzara arz edebilir. Ancak bu bir duyu yanlışlığıdır.

Ve sonra Hristiyanlığın o kadar uzun zamandır var olmuş

¹ Yeni Ahit, 1 Korintliler 13:13: “İşte kalıcı olan üç şey vardır: İman, umut, sevgi. Bunların en üstünü de sevgidir.” -çn.

olması, elbette ki bizim de o kadar uzun zaman yaşamış olduğumuz veya o kadar uzun zamandır Hristiyan olduğumuz anlamına gelmez. Bilfiil şairin Hristiyanlık âlemindeki mevcudiyeti, ve ona orada tahsis edilen mevki (zira şaire yönelik kabalık ve kıskançlık saldırılarının *Hristiyanca* karşı duruşla veya onun mevcudiyetinden duyulan tedirginlikle hiçbir alakası yoktur), ileride olacakların ne kadarnın önceden görüldüğüne, ve kendimizin çok ilerisinde olduğumuza kendimizi inandırmaya ne kadar kolay heveslendiğimize dair ciddi bir hatırlatmadır.

Maalesef, zira Hristiyan öğretisine dönem dönem tek tük kula verilirken, şairi herkes dinler, takdir eder, ondan ders alır, onun sihrine kapılır; rahibin dediği çabucak unutulurken, şairin dediği nasıl da eksiksiz ve nasıl da uzun süre hatırdadır, özellikle de tiyatro oyuncusu kanalıyla dedikleri!

Bundan çıkan anlam tabii ki şairin, belki de zor yoluyla, izale edilmesi gerektiği olamaz; zira böyle yapmakla yeni bir algı yayılması ortaya çıkarılır. Hristiyanlık âleminde şairin tasarrufundaki hayat anlayışını paylaşan oncası zaten varken, şair hasreti çeken oncası varken, ortada hiç şair olmaması neye yarardı!

Sonra zaten Hristiyan kimseden, kendini körcesine ve mantıksız bir hevesle, bir şairi okumaya artık tahammül edememe raddesine getirmesi de talep edilmez ki — Hristiyan kula diğerleriyle beraber alışlagelmiş yemekler yememesi, veya diğerlerinden irak, inziva içinde yaşaması öğütlenmediği gibi. Hayır, lakin Hristiyan kimsenin her şeyi Hristiyan olmayandan farklı anlaması icap eder, kendisini, farklılık gözettiğini bilerek anlaması icap eder. Hiçbir insan her bir anı münhasıran en yüksek Hristiyan fikirlerle yaşayamaz, sırf Tanrı sofrasında olandan başka şey yemeden yaşayamayacağı gibi.

Onun için şairi kendi haline bırakalım, her bir şair hak ettiğince takdir edilsin, eğer sahiden öyle² ise; ama bırakalım tekil birey de Hristiyanların arasında kendi Hristiyan kanaatini: şaire nasıl yaklaştığına, şair hakkında ne düşündüğüne, onu nasıl okuduğuna, onu nasıl takdir ettiğine bakarak sinayıp kendi tayin etsin.

Şimdi şöyle; böyle meselelerden günümüzde neredeyse hiç söz edilmez, maalesef, bu fikir belki de çoğuna, sırf böyle şeylerden söz ediyor diye, ne yeterince Hristiyan ne de yeterince ciddi

² Yani şair ise. -çn.

gelir; ne var ki, yine de, insanlar haftanın altı gününü, hatta yedinci günün birçok saatini bile, şeylerden ziyade bunlarla iştigal ederek geçirir. Mamafih kendimizi sağlama alınız — hem iyi eğitim almış ve çocukluktan beri Hristiyanlıkla yetişmiş olduğumuz, hem de olgunluk çağında tüm günümüzü ve tüm enerjimizi onun emrine amade olmaya vakfettiğimiz için, her ne kadar “yetkisiz” konuştuğumuzu tekrarlayıp dursak da — bu devirde nasıl konuşulacağını, ve özellikle de ne konuşulacağını iyi bildiğimize kendimizi temin ederiz.

Ne de olsa hepimiz vaftiz edilmiş ve Hristiyanlık eğitimi almışızdır, yani Hristiyanlık nutku çekiyormuşuz gibi bir şey söz konusu olamaz; haşa, diğer taraftan biri hakkında hüküm vermek üzerimize vecibe değildir, yani İsa’yı, İsaçı olmayanın hılfına yere göğe ilan ediyormuşuz gibi bir şey de söz konusu olamaz.

Diğer taraftan, tekil bireyin kendini itinayle ve bilinçlice gözetmesi, ve mümkünse diğerlerinin giderek daha derin anlamda Hristiyan olmalarına yardım etmesi (tek bir insanın edebileceği şekilde, zira asıl yardımcı yüce Tanrıdır) elbette hayırlı ve elzemdir.

“Hristiyanlık” sözcüğü bir halkın tümüne dalalet eden bir genel tabir olması hasebiyle bir serlevhadır, rahatça haddinden fazla konuşur, ve dolayısıyla bireyi rahatça kendisi hakkında fazla şeye inanmaya sevk eder. Anayollarda — hiç değilse başka yerlerde — o yolun nereye götürdüğünü bildiren işaretlerin bulunması adettir. Diyelim ki insan daha yola çıktığı anda, o yolun onu gideceği yere götürdüğünü gösteren böyle bir işaret görmüş olsun: İnsan o vakit o yere varmış mı olur?

Hristiyanlık denen bu yol işaretinde de durum böyledir.

O, istikameti bildirir, ama insan bu nedenle hedefe erişmiş mi olur, yoksa insan her daim sadece — yolda mıdır? Veya insan haftada bir gün az çok o yoldan gidiyor da, diğer altı gün tamamen bambaşka hayaller içinde yaşıyorsa, ve bütün bunların birbiriyle nasıl alakalı olduğuna anlamak için hiçbir gayret göstermiyorsa, bu, o yolda ilerlemek mi olur?

Ve o vakit şöylesi aslında dürüst ve samimidir: katıksız bir resmiyetle, bu ciddi meselelerle olan bağıntısı açıklanmaz ise keşmekeşe sürüklenebilecek en ciddi şeylerden aşırı dürüst söz etmek için, meselenin mahiyeti ve keyfiyetler arasındaki asıl bağıntı hakkında sessiz kalmak mı? O vakit hangisinin vazifesi da-

ha güç olur? Ciddi olana dair, gündelik hayattan bir meteor uzaklığındaymış gibi söylev veren öğretmen mi, yoksa bundan yarar görecektir olan öğrenci mi? Bir yanıltmacadan ibaret değil midir: En ciddi olan hakkında sessiz kalmak? Ve bir o kadar da tehlikeli bir yanıltmaca değil midir: bundan söz etmek — lakin belli koşullarda, ve onu teşhir etmek — lakin gerçekliğin günlük hayatından tamamen farklı bir ışık altında?

Şayet dünyevi hayatın, onun şaşaasının, onun oyalamalarının, onun büyüünün bir insanı birçok şekilde kendine hayran bırakıp esir edebilmesi gibi bir durum olsa, o vakit hangisi dürüst ve samimidir: — Katıksız bir resmiyetle, kilisedeki dünyevilik hakkında sessiz kalmak mı, yoksa orada ondan söz etmek, böylece, mümkünse, insanları dünyevi tehlikelere karşı güçlendirmek mi?

Dünyasal olandan ağırbaşlı ve sahiden dürüst ve samimi bir şekilde söz etmenin gerçekten imkansız mı olması gerekir? Ve diyelim imkansız ise, o vakit bundan onun ilahi nutuklardan en ciddi surette memnu kılınması sonucu mu çıkar?

Şu halde Hristiyan kanaati şimdi şairde deneyeceğiz. Şair o vakit tensel sevgi ve arkadaşlık hakkında ne öğretir? Burada mesele şu veya bu, yani belli bir şair hakkında değil, sırf *şairin* hakkındadır, yani, kendine ve vazifesine şair olarak inanç duyduğu kadarıyla, onun hakkındadır.

Şayet bu kabilden bir şair tensel sevgi ve arkadaşlığın şiirsel değerine ve bunun algısına olan inancı yitirmiş de bunun yerine bir başka şey koymuş ise, o vakit o bir şair değildir, yerine geçirdiği öbür şey de Hristiyan değildir, ve her şey bir aldatmacadır.

Tensel sevgi içgüdüye dayanır, eğilim olarak nitelenirse, en yüksek, en kesinkes, şairanelikte kesinkes, yegâne ifadesi, dünya yüzünde *sadece* bir tek sevgili bulunduğudur, ve tensel sevgi tek bir defa tensel sevgidir, her şeydir, bir dahaki defa hiçbir şeydir — şöyle bir özdeyiş vardır; ilk defası sayılmaz denir, mamafih burada tek defa her şeydir, öbür defası her şeyin kesinkes mahvidir.

Bu şiiriyattır, ve vurgu kesinkes iştiağın en azamisinde: olmak ya da olmamak. Bir ikinci defa sevmek aslında sevmek değildir, ve bu, şiiriyat için iticidir. Eğer ki böylesi bir şair bizi tensel sevginin aynı insanda tekrarlanabileceğine inandırmak isterse, böylesi bir şair, ihtirasın anlaşılmaçlığını muhtemelen di-

rayetin “niçin”inde tüketecek sinsi budalalıklarla haşır neşir olmak isterse: o vakit o şair değildir.

Şiiriyatın yerine koyduğu şey Hristiyan da değildir. Hristiyan sevgi tüm insanları, kesinkes herkesi, sevmeyi öğretir. Tıpkı tensel sevginin sırf tek bir sevgili olduğu istikametine zorladığında ki kesinlik ve güçle, tıpkı Hristiyan sevginin aksi yöne zorladığındaki kesinlik ve güçle.

Hristiyan sevgiye ilişkin olarak, tensel sevgiyle sevimlik istenmeyen bir tek insan için istisna yapılmak isterse, böyle bir sevgi o vakit “hem de Hristiyan sevgi” değildir, Hristiyan sevgi kesin değildir. Ve yine de söz konusu Hristiyanlıkta az da olsa böyle bir kafa karmaşası yaşanır: Şairler tensel sevginin ihtirasını salıvermiştir, boyun eğmeler, ihtirasın zorlamasını azaltır, mutabakat sağlarlar (hesaba ekleyerek), ve sanırlar ki bir insan, tensel sevgi bağlamında, defalarca sevebilir, yani neticede bir sürü sevgili vardır; Hristiyan sevgi boyun eğme, ebediyetin zorlamasını azaltır, mutabakat sağlar, ve sanır ki, bir hayli sevildiğinde bu Hristiyan sevgidir. Böylece *hem* şiirsel *hem de* Hristiyan olan şaşkınlığa uğratılmış olur, ve yerine geçirilmiş olan ise *ne* şiirsel olandır *ne de* Hristiyan olandır. İhtiras her zaman şu kesinkes belirleyici niteliği haizdir: üçüncüyü hesaptan hariç tutar, yani, üçüncü kafa karmaşası demektir.

İhtiras olmadan sevmenin imkanı yoktur; fakat tensel sevgi ve Hristiyan sevgi arasındaki farklılık bu nedenle ihtirasta mümkün olan yegâne ebedi farklılıktır. Tensel sevgiyle Hristiyan sevgi arasında başka bir farklılık düşünülemez. Eğer, bu yüzden, insan zaman zaman hayatını şairin yardımıyla ve Hristiyan izahıyla bir çırpıda anlayabildiğini sanacak olursa, bu izahları birlikte anlayabileceğini — ve o vakit böyle de hayatında anlam olacağını — sanacak olursa: O bir yanılma içindedir.

Şair ve Hristiyanlık tam aksini anlatır; şair temayülleri ilahlaştırır ve dolayısıyla mütemadiyen sırf tensel sevgiyi düşünmesi hasebiyle, sevmeyi emretmenin en büyük budalalık ve en mantıksız laf olduğunu söylemekte tamamen haklıdır; lakin mütemadiyen sırf Hristiyan sevgiyi düşünen Hristiyanlık da temayüllü tahtından indirip yerine “öyle yapacaksın”ı geçirmekte elbette tamamen haklıdır.

Şair ve Hristiyanlık birbirinin tam aksini anlatır, veya daha isabetli bir ifadeyle, şair aslında hiçbir şey anlatmaz, zira o tensel sevgiyi ve arkadaşlığı anlatır — bilmece gibi, tensel sevgiyi ve

arkadaşlığı bir bilmece olarak anlatır, fakat Hristiyanlık sonsuza dek sevgiyi anlatır.

Bundan görülür ki, eş zamanlı olarak her iki izaha ayak uydurarak yaşamının imkanı yoktur, zira iki anlatım arasındaki olası en büyük tezat, biri hiçbir izah oluşturmazken, diğerinin izah oluşturmasıdır.

Dolayısıyla tensel sevgi ve arkadaşlık, şairin bunu anladığı kadarıyla, hiçbir ahlaki görev içermez. Tensel sevgi ve arkadaşlık bahtiyarlıktır; şiirsel anlamda bir bahtiyarlıktır, (ve hiç şüphesiz şair bahtiyarlıktan mükemmelen anlar), en yüksek bahtiyarlık sevmektir, yegâne sevgiliyi bulmaktır; yegâne arkadaşı bulmak da neredeyse bir o kadar büyük bahtiyarlıktır. O halde en büyük görev, bahtiyarlığına hakkıyla şükredebilmektir. Buna karşılık bir insanın bu sevgiliyi veya bu arkadaşı bulmak mecburiyetinde olması hiçbir zaman görev değildir; bu imkan haricidir, ki şair bunu mükemmelen anlar. Binaenaleyh görev bahtiyarlığın kişiye bu görevi verip vermeyeceğine bağlıdır; ama bu da hassaten ahlaki anlamda hiçbir şekilde görev olmadığının ifadesidir.

Diğer taraftan insanın komşusunu sevmesi *icap edince*, bu bir *görevdir*, ahlaki bir *görevdir*, ki bu da tüm görevlerin menşeidir. Hristiyan unsur asıl ahlaki olan olması hasebiyle, Hristiyan kanaatleri kısaltmasını ve uzun boylu takdimleri kesip atmasını, tüm muvakkat bekleyişi bertaraf etmesini ve tüm vakit israfını muaf tutmasını bilir; Hristiyan unsur derhal görevinin başındadır, çünkü onu haizdir. Nitekim en yüksek olana ne ad verileceği hususunda bu dünyada büyük bir ihtilaf süregitmektedir. Lakin şimdilik adına ne derirse densin, bu farklılık ne olursa olsun: bunu kavramak için yapılan onca laf kalabalığı akla sığmaz. Buna karşılık Hristiyanlık bir insana derhal en kısa yoldan en yüksek olanı bulmayı öğretir: Kapını kapat ve Tanrıya dua et — zira Tanrı kuşkusuz en yüce olandır.

Ve bir insan hayata atılacağı zaman, evet o zaman belki uzun yol gidebilir — ve beyhude yere gidebilir, tüm dünyayı dolaşabilir — sevgiliyi ve arkadaşı bulmak için — beyhude yere. Fakat Hristiyanlık bir insanı asla beyhude yere bir tek adım bile atma zahmetine sokmaz; zira sen Tanrıya dua etmek için kapattığın kapıyı açıp da dışarı çıkınca karşılaştığın ilk insan, *sevecek olduğun* komşundur. İnanılmaz! Belki bir kız, tecessüs ve batıl inanç içinde, kısmetini öğrenme, bahtına düşecek olanı görme arayışında girebilir; ve aldatıcı zekâ onu, şunu ve şunu ve şunu yaptı-

ğında, onu, şu veya şu gün göreceği ilk kişi olmasından tanıyacağına inandırabilir.

Acaba insanın komşusunu görmesinin de bu kadar güç olması mı icap ederdi — eğer insan onu görmeyi kendine engellemiş olsaydı —, zira Hristiyanlık onun hakkında yanlışlığa düşmeyi ebediyen imkansız kılmıştır; bu yeryüzünde birine komşu olduğu bu denli emin ve bu denli rahat anlaşılmayacak bir tek insan yoktur. Onu hiçbir zaman bir başkasıyla birbirine karıştıramazsın, zira her insan senin komşundur.

Başka bir insanı komşunla birbirine karıştırırsan, esasen burada bir hata yoktur, zira bu başkası da haliyle komşundur; hata senden, senin, komşunun kim olduğunu idrak etmek istemenden kaynaklanır. Bir insanı karanlıkta komşun olduğunu farz ederek kurtarırsan — ama o senin arkadaşınsa, bu o vakit hiç de bir hata olmaz; maalesef, sırf arkadaşını kurtarmak istersen, bu tam bir hata olur.

Arkadaşın senin, kendi kanısınca, sadece onun için yapmak istediğin şeyi bir komşuna yapmandan yakındığında, hiç huzurun bozma, hata yapan arkadaşındır.

Şairle Hristiyanlığın arasındaki ihtilaf noktası gayet isabetlice şöyle tanımlanabilir: *Tensel sevgi ve arkadaşlık düşkünlüktür ve düşkünlük tutkusudur*; Hristiyan sevgi nefis feragatinin sevgisidir, o mahut “öyle yapacaksın” a bu yüzden inanır.

Bu aşırı tutkuları tüketmek kafa karmaşası yaratır. Fakat hariç tutmada sınır tanımayan düşkünlük tutkusu, sadece tek bir kişiyi sevmektir; kendini adamakta sınır tanımayan nefis feragati bir tek kişiyi bile hariç tutmamaktır. Hristiyanlığın hâlâ hayatın bir parçası olarak anlaşıldığı diğer devirlerde, insanlar Hristiyanlıkta tensel sevgiye ters düşen bir yan olduğu zannediyordu, zira bu sevgi içgüdüye dayanır; Hristiyanlığın, manevi olarak, tenle ruh arasında bir kınılma oluşturduğu, tensel sevgiden şehvaniyet diye nefret ettiği zannediliyordu.

Ancak bu bir yanlış anlamaydı, maneviyatın mübalağasıydı.

Kaldı ki, Hristiyanlığın, bir insana mübalağaya kaçmayı öğreterek, şehvaniyeti ona karşı körüklemek isteyecek kadar mantıksız olmaktan fersah fersah uzak olduğu kolayca kanıtlanabilir; Pavlus, şehvani arzudan muzdarip olmaktansa evlenmek daha evladır demez mi!³

³ Yeni Ahit, 1 Korintliler 7:9: “Ama kendilerini denetleyemiyorlarsa, evlensinler. Çünkü için için yanmaktansa evlenmek daha iyidir.” —çn.

Hayır, Hristiyanlık, tam anlamıyla manevi olması hasebiyle, şehvani olandan, insanların açık açık şehvani dedikleri şeyden çok daha başka bir anlam çıkarır, yemeyi içmeyi insanlara men etmek istemediği gibi, bir insanın haliyle kendine bizzat tahsis etmediği bir içgüdüden dolayı da infiale uğramaz.

Hristiyanlık şehvani olanı, tensel olanı bencilik olarak anlar; tenle ruh arasında hiçbir ihtilaf düşünülemez, eğer ki ten tarafında isyankâr bir ruh olup da, ruh o vakit bununla ihtilafa girmez ise; aynı şekilde ruhla bir taş arasında, veya ruhla bir ağaç arasında da haliyle bir ihtilaf düşünülemez.

Velhasıl, öz sevgi şehvanidir. Tam da bu yüzdendir ki Hristiyanlık tensel sevgiye ve arkadaşlığa karşı şüphe besler, çünkü tutkuda düşkünlük veya tutkulu düşkünlük esasen öz sevginin bir başka türüdür, ki bu paganlığın hiç de hatırından hayalinden geçmemiştir.

Paganlık, bir insana “sevmesi” buyrulan komşusuna yönelik nefis feragatinin sevgisinden hiç haberi bile olmadığı için, şöyle hükmetmişti: Öz sevgi mekruhtur, zira o, öz sevgidir; fakat tutkulu düşkünlük olan tensel sevgi ve arkadaşlık, işte o, sevgidir. Lakin sevginin ne olduğuna görünürlük kazandırmış olan Hristiyanlık başka türlü hükmeder: Öz sevgi ve tutkulu düşkünlük özü itibarıyla birdir, der; ama komşu sevgisi sevgidir. Sevgiliyi sevmek, der Hristiyanlık, bu sevmek midir, ve şöyle ekler: “Paganlar da aynınu yapmıyor mu?”

Arkadaşı sevmek sevmek midir, der Hristiyanlık, “paganlar da aynınu yapmıyor mu?” Şayet bundan dolayı birisi çıkıp da, paganlıkla Hristiyanlık arasındaki farklılığı, sevgilinin ve arkadaşın Hristiyanlıkta, paganlıktakinden bambaşka bir bağlılıkla ve şefkatle sevdiği zannına kapılacak olursa, bu bir yanlış anlama olur.

Paganlık tensel sevginin ve arkadaşlığın, şairin onlara ders alarak rücu edeceği kadar mükemmel örnekler de sunmuyor mu? Lakin paganlıkta hiç kimse komşusunu sevmezdi, hiç kimsenin onun varlığından bile haberi yoktu. O halde paganlığın, öz sevginin hilafına, sevgi dediği şey, düşkünlüktü.

Fakat tutkulu düşkünlük özü itibarıyla öz sevginin bir başka biçimi değilse, insan o vakit burada muhterem pederin tespitindeki doğruluğa bir kez daha şahit olmuş olmaz mı: “Paganlığın meziyetleri göz kamaştırıcı kusurlardır.”⁴

⁴ Aurelius Augustinus Hipponensis, *De civitate Dei*, bölüm 19, 25. -çn.

Aşın tutkulu düşkünlüğün öz sevginin bir başka biçimi olduğu şimdi, bunun tam karşıtı olan, nefis feragatinin sevgisinin, bir insana sevmesi buyrulan komşuyu sevdiği ile birlikte açıklanacak.

Öz sevgi, sayesinde öz sevgi olduğu bu “ben” duygusunu ne kadar bencilce benimsiyorsa, tensel sevginin tutkulu düşkünlüğü o yegâne sevgiliyi, ve arkadaşlığın tutkulu düşkünlüğü de o yegâne arkadaşı o kadar bencilce benimser.

O yüzden sevgiliye ve arkadaşla, ne dikkate şayan ve ne anlamlıdır ki, *diğer benlik*, *diğer ben* denir — zira komşu *diğer sen*’ dir veya tıpatıp dengi üçüncü kişidir.

Diğer benlik, diğer ben. Peki ama öz sevgi nerede yatar?

Ben’de, benlikte, yatar. Öyleyse öz sevginin de diğer ben’i, diğer benliği sevmeyi aynen sürdürmesi gerekmez mi? Doğrusu, insanın bu ipucunun yardımıyla tensel sevgi ve arkadaşlık hakkında, diğerleri açısından düşündürücü ve kendi benliği açısından küçük düşürücü keşiflerde bulunması için öyle uzun boylu insan sarrafı olması gerekmez.

Öz sevgideki ateş kendi kendine tutuşur, “ben” kendiliğinden tutuşur; lakin tensel sevgi ve arkadaşlıkta da, şiiriyat bakımından, kendiliğinden tutuşma mevzu bahistir. Nitekim kıskançlığın sadece arada bir ve de o vakit marazi olarak kendini gösterdiği söylenir; fakat bundan onun temel itibarıyla daima tensel sevgi ve arkadaşlık olduğu sonucu çıkmaz. Bir deneyin; sevenle sevilenin arasına orta terim olarak, sevilmesi buyrulan komşuyu koyun; arkadaşla arkadaşın arasına orta terim olarak sevilmesi buyrulan komşuyu koyun. Ve bakın, kıskançlığı anında göreceksiniz.

Fakat yine de komşu elbette nefis feragatinin orta terimidir, ve öz sevgideki sen ve ben’in arasına girer, ama tensel sevgideki ve arkadaşlıktaki ben ve diğer ben’in de arasına girer.

Bir vefasız, sevgiliden kurtulmak ve arkadaşla yarı yolda bırakmak istediğinde, bunun öz sevgi olduğunu, paganlık da gördü, şair de görür.

Lakin sevenin kendini o yegâne insana bağlılıkla teslim ederken, hatta ona dört elle sarılırken adanmışlığının öz sevgi olduğunu sadece Hristiyanlık görür. Ama nasıl olur da *adanmışlık* ve sınırsız *teslimiyet*, *öz sevgi* olabilir? Tabii, diğer ben’e, diğer benliğe karşı bağlılık olduğunda.

Bırakalım bir insandaki tensel sevginin, ona tensel sevgi di-

yebilmesi için nasıl olması gerektiğini şair anlatsın; burada değinmediğimiz çok şeyden söz edecektir, ama sonra şöyle ekleyecektir: “Ve sonra hayranlık olmalı, seven kişi sevdiğine hayranlık beslemeli.” Buna karşılık komşu hiçbir zaman bir hayranlık objesi olarak sunulmamıştır, Hristiyanlık hiçbir zaman bir insanın komşusuna hayranlık besleyecek olduğunu öğretmemiştir — ama onu sevecektir.

Velhasıl tensel sevgi ilişkisinde hayranlık olmalıdır, ve bu hayranlık ne kadar şiddetli ve ne kadar yoğunsa, o kadar iyidir, der şair. Şimdi, bir başka insana hayranlık beslemek elbette öz sevgi değildir; fakat, iş hayranlık beslenen yegâne insan tarafından sevilmeye gelince, bu ilişki o seven “ben”e — onun “diğer ben”ine benci bir şekilde dönüş yapmış olmaz mı?

Ve arkadaşlıkta da bu misaldir. Bir başka insana hayranlık beslemek elbette öz sevgi değildir, fakat hayranlık beslenen bu yegâne arkadaş tarafından hayranlık beslenmiş olmaya gelince, bu ilişki düşündürücü bir şekilde, çıkış yapmış olduğumuz o seven ben’e benci bir şekilde dönüş yapmış olmaz mı? Öz sevgi için düpedüz tehlike teşkil eden şey, hayranlığının bir tek objesi olması, ve bu tek hayranlık duyulanın mukabil biçimde onu kendi tensel sevgisinin yahut arkadaşlığının yegâne hedef nesnesi haline getirmesi değil midir?

Ancak, komşuyu sevmek nefis feragatinin sevgisidir, ve nefis feragati öz sevgiyi tekmilen savdığı gibi düşkünlüğü de tekmilen savar — yoksa nefis feragati de haliyle fark gözetmiş, ve aşırı düşkünlüğe karşı aşırı düşkünlük göstermiş olurdu.

Aşırı tutkulu düşkünlükte başka hiçbir bencilik olmasa bile, onda yine de bilinçlice veya bilinçsizce bir başına buyruluk vardır — doğal eğilimlerin gücü dahilinde olduğu ölçüde bilinçsizce, kendini bu güce sınır tanımaksızın teslim ettiği ve ona rıza gösterdiği ölçüde bilinçlice. “Yegâne hedefine” bu muhteris teslimiyetteki başına buyruluk ne kadar gizli, ne kadar bilinçsiz dahi olsa, orada yine de bir gelişigüzellik vardır.

Yegâne hedef haliyle kral yasasındaki “seveceksin”e itaatkârlıkla değil, bir seçim yapmakla, evet bir tekini kayıtsız şartsız seçip ayırmakla bulunmuştur — zira Hristiyan sevginin de tek bir hedefi vardır, komşu, fakat komşu hiçbir şekilde sırf bir tek kişi değildir, bundan fersah fersah uzaktır, zira komşu bütün herkestir.

Seven kişi veya arkadaş, ki onların sesi şaire keyif verir, dünya yüzünde sadece bir tek insanı sevdiği vakit, bu muazzam bağ-

lılıkta muazzam bir başına buyruluk vardır, ve seven kişi bu galeyanlı, sınır tanımaz bağlılık içinde aslen, öz sevgi içindeki kendisiyle ilişkidedir.

Bu öz sevgiyi, başına buyrukluğu, nefis feragati ebediyetin “öyle yapacaksın”ıyla yok etmek ister. Ve öz sevgiyi denemek için peşin hükümle bastıran nefis feragati çift ağızlıdır, öyle ki iki tarafı da müsavî olarak kesip atar: vefasız öz sevgi denebilecek bir öz sevgi olduğunu çok iyi bilir, fakat, vefalı öz sevgi denebilen bir öz sevgi olduğunu da bir o kadar iyi bilir.

O yüzden nefis feragatinin vazifesi özü itibarıyla, bu iki farklılık arasındaki uyumsuzlıkla ilişkili olarak, ikilidir.

Kendini sakınmak isteyen vefasız öz sevgiye ilişkin olarak vazifesi: kendini ada; vefayı öz sevgiye ilişkin olarak vazifesi ise: bu düşkünlükten vazgeçtir.

Ve şaire tarifsiz bir keyif veren şey, sevenin şöyle demesidir: “Başka birini sevemem, onu sevmeden edemem, ben bu sevgiden el çekemem, bu ölümüm olur, sevgiden ölürüm”; nefis feragati bundan bir nebze keyif almaz, ve böyle bir vefanın sevgi diye el üstünde tutulmasını kesinlikle hazmedemez, zira o, öz sevgidir. Nefis feragati bu şekilde ilk hükmünü vermiş olur, ve sonra da vazifeyi saptar: Komşunu sev, onu *seveceksin*.

Hristiyanlığın var olduğu her yerde, nefis feragati de Hristiyanlığın temel tarzı olarak vardır. Hristiyan esaslarıyla bağdaşabilmek için bir insanın her şeyden önce ayık olması icap eder; fakat nefis feragati bir insanın tam da sayesinde ebediyet anlamında ayık kaldığı başkalaşımıdır.

Buna karşılık, Hristiyanlığın bulunmadığı her yerde öz saygının sarhoşluğu en yüksektir, ve bu sarhoşluğun azamiliği hayranlık beslenen bir şeydir. Fakat tensel sevgi ve arkadaşlık öz saygının tam da en azamisiidir, “diğer ben”le sarhoş olmuş “ben”dir. Bu ikisi bir tek “ben” oluşturmak için birbiriyle ne kadar iyice pekişirse, bu birleşik benlik de kendini tüm diğerlerinden bir o kadar bencilce çekip ayırır. Tensel sevginin ve arkadaşlığın en azamisinde, bu ikisi tam anlamıyla *bir* benlik, *bir* ben haline gelir.

Bu sadece aşırı düşkünlüğün bünyesinde doğal eğilimler (içgüdüsel yatkınlıklar) ve ikisini yeni bir benci benlikte birleştiren öz sevgi bulunmasıyla izah edilebilir.

Buna karşılık tensel sevgi öz sevgideki tüm doğal eğilimleri ve tüm öz sevgiyi izale eder; bunun içindir ki komşu sevgisi beni

komşu ile tek bir benlik haline getiremez. Komşu sevgisi birbirinden ilanıhaye ayrı tinsel nitelikli iki varlık arasındaki sevgidir; komşu sevgisi tının sevgisidir, fakat iki tın benci anlamda hiçbir zaman tek bir bütün haline gelemmez.

İkisi tensel sevgi ve arkadaşlık içinde birbirini, farklılıklar yahut farklılığa dayanan benzerlikler sayesinde sever (iki arkadaşın birbirini, ahlak, karakter, uğraş, uygarlık vs. yönünden benzerliklerden ötürü, yani onları diğer insanlardan farklı kılan benzerliklerden ötürü, yahut diğer insanlardan farklı olarak birbirleriyle olan benzerliklerden ötürü sevdiğinde olduğu gibi), dolayısıyla ikisi benci anlamda tek bir benlik haline gelemmez; hiçbir henüz “kendiliğin” tinsel niteliğini haiz değildir, hiçbir henüz kendini Hristiyanlık mucibince sevmeyi öğrenmemiştir.

Tensel sevgide “ben” duyumsal-duygusal-düşünsel⁵ niteliklidir, sevgili duyumsal-duygusal-düşünsel niteliklidir; arkadaşlıkta ben duygusal-düşünsel niteliklidir, arkadaş duygusal-düşünsel niteliklidir; sadece komşu sevgisinde seven benlik salt düşünsel niteliklidir, ve komşu salt düşünsel niteliklidir.

Dolayısıyla bu mütalaanın başında belirtilmiş olan, insanın öz sevgisini imar etmek için komşu olarak kabullendiği tek bir insana — eğer ki onda komşu seviyorsa — hacet olduğu hususu tensel sevgi ve arkadaşlık için hiçbir surette geçerli değildir; zira bir insan sevdiğinde ve arkadaşında komşusunu sevmez, “diğer ben”i, yahut ilkin bir kere daha, daha da bir azamde sever.

Öz sevgi her ne kadar mekruh olsa dahi, yine de sık sık insanlarda öz sevgide yalnız hareket edecek güç yokmuş gibi gelir. Bu nedenle de o kendini ancak diğer ben bulunup da iki “ben” ittifak içinde öz sevginin benciliği için gereken gücü bulabildiğinde bihakkın belli eder.

Şayet bir insanın birine aşık olarak yahut bir arkadaş edinerek Hristiyan sevgisini öğreneceğini sanan biri var ise o büyük bir yanılğı içindedir.

Hayır, bir insan, şair onun hakkında “o sahiden sevdaya tutulmuş” diyecek kadar sevdaya tutulursa, sevgi buyruğu o vakit ona hitap ederken bir parça değişikliğe uğrayabilir, ve yine de aynı şeyi söyler: Sevgi buyruğu şöyle diyebilir: Komşunu sevgilini sevdiğin gibi sev. Ve hal böyle olsa da o sevdiğini gene de “kendisi gibi”, komşu sevgisine dair buyrukta bildirildiği gibi sevmez mi?

⁵ (Dan.) *sanselig-sjælelig-åndelig*. -çn.

Hiç şüphesiz öyle yapar, fakat “kendi gibi” sevdiği sevgili komşusu değildir, onun sevdiği, diğer ben’dir. İster ilk ben’den ister ikinci ben’den söz edelim, komşuya bir adım yaklaşmış olmayız; zira komşu ilk sen’dir.⁶

Öz sevginin en dar anlamda sevdiği, temelde diğer ben’dir de, zira diğer ben bizzat kendisidir. Ve bu da tabii aslında öz sevgidir. Fakat aynı anlamda sevgili veya arkadaş olan diğer ben’i sevmek de öz sevgidir. Ve nasıl ki öz sevgi en dar anlamda kendini tanımlaştırma olarak tanımlanıyorsa, tensel sevgi ve arkadaşlık da (şairin onu anladığı şekilde, — ve bu sevgi onun anlayışıyla ayakta kalır ve çöker) aynı şekilde idole tapmacadır.

Zira son kertede belirleyici olan Tanrı sevgisidir, komşuya sevgi ondan kaynaklanır, fakat paganlık bunun hakkında bir şey bilmiyordu. İnsanlar Tanrıyı es geçtiler, insanlar tensel sevgiyi ve arkadaşlığı sevgi haline getirdiler, ve öz sevgiyi mekruh buldular. Fakat Hristiyanlık inancındaki sevgi buyruğu Tanrıyı her şeyden daha çok sevmeyi, ve sonra komşuyu sevmeyi tembihler.

Tensel sevgide ve arkadaşlıkta aşırı düşkünlük orta terimdir, komşu sevgisinde Tanrı orta terimdir, Tanrıyı her şeyden çok sev, o vakit komşunu, ve komşunda da her bir insanı seversin; insan yalnızca Tanrıyı her şeyden çok sevmekle bir diğer insanda komşuyu sevebilir. Diğer insan ki o komşudur; o, diğer insanın tüm diğer insanlar olması anlamında diğer insan olan komşudur.

Bu şekilde anlaşıldığında mütalaa en başta beyan ettiği üzere: bir insanın diğer tek bir insanda komşuyu sevmekle tüm insanları seviyor olması hususunda haklıdır.

Dolayısıyla komşu sevgisi sevgide ebedi eşitliktir, ancak ebedi aşırı düşkünlüğün zıddıdır. Bu öyle uzun boylu bir izah gerektirmez. Eşitlik harfiyen ayırın yapmak, fark gözetmektir, ve ebedi eşitlik, kesinkes en ufak bir ayırın bile yapmamaktır, sınır tanımaksızın en ufak bir ayırın bile yapmamaktır; diğer yandan düşkünlük fark gözetmektir, aşırı tutkulu düşkünlük, sınır tanımadan fark gözetmektir.

Fakat o vakit Hristiyanlık o “seveceksin”iyle tensel sevgiyi ve arkadaşlığı tahttan ederken onun yerine daha yüksek bir şey koymamış mıdır? Kat kat daha yüksek bir şey — yine de biz tedbirli söz edelim, tutuculuğun tedbirliliğiyle. Hristiyanlık birçok bakımdan karman çorman edilmiştir, ki bu arada onun için en

⁶ (Dan.) *det første du. -çn.*

yüksek, en derinlikli denerek, ona salt beşeriye nazaran Hristiyanlığa en yüksek veya en yüksek olana yakın daha yakın veya en yüksek süsü de verilmiştir.

Maalesef; lakin bu aldatıcı bir söylemdir; Hristiyanlığı, yalan yanlış ve yakışsız yoldan, beşeri meraka veya tecessüse yandırmaya çalışır. Acaba insanoğlunda, haddi zatında doğal insan-da, en yüksek olana karşı olandan daha fazla tutkunluk uyandıracak hiçbir şey yok mudur?

Sıradan bir haber tellalı, ondaki yeni haberin hepsinin en üstünü, en müthişi olduğunu davul zurna ilan ederken olduğu gibi, ezelden beri aldatılmaya karşı tarifsiz bir düşkünlük ve derin bir ihtiyaç duymuş dünyamızda kendine dalkavuk bulma işi güle oynaya süregider.

Hayır, Hristiyanlık elbette en yüksekteki ve en doruktakidir, ne var ki, bu doğal insanı infiale uğrattır. Hristiyan esaslarını en yüksek olarak tanımlayan, infialin orta terimini es geçmiş, ona karşı günah işlemiş olur; iffetli bir ev hanımının bir dansöz gibi giyinmeye kalkmasından bile, katı hâkim Yuhanna'nın⁷ bir züppe gibi giyinmeye kalkmasından bile daha mekruh bir haddini bilmezlik sergilemiş olur.

Hristiyanlık esasları haddi zatında ağırdır, hareketleri daha yüksek, en yüksek, en doruktaki hakkında havaice, uçarcasına dans edermiş gibi haldır haldır laf edemeyecek kadar sunturludur. İnfialden geçen yol Hristiyanlığa gider. Ama bu, Hristiyanlığa kabul için onun tarafından infiale uğratılmak icap eder demek değildir, zira bu kendini Hristiyanlığı kavramaktan bir başka şekilde alıkoymak olur; lakin infial Hristiyanlığın girişini kollar.

Onun karşısında infial duymayana ne mutlu.

Komşu sevgisi buyruğunda da böyledir. Onu sadece kabul ve teyit et, ve eğer ondan böyle söz edilmesi seni rahatsız ediyorsa, pekâlâ, o vakit onun beni de çok kere geri ittiğini, ve bu buyruğu yerine getiriyor olduğum hayalinden henüz fersah fersah uzak olduğumu kabul ve teyit ederim, o et ve kan için töhmet, ve hikmet için budalalıktır.

Sen, sevgili dinleyicim, sen elbet uygarsın⁸, pekâlâ, ben de uygarım; ama şayet sen bu "uygarlık" sayesinde en yüksek olana

⁷ Yeni Ahit, Matta İncili 3:4: "Yuhanna'nın deve tüyünden giysisi, belinde deri kuşağı vardı. Yediği, çekirge ve yaban balıydı." -çn.

⁸ Kültürlü, eğitilmiş, görgü kurallarına uyan anlamında. (Dan.) *dannet*. -çn.

yanaşacağına inanıyorsan, büyük hataya düşmüş olursun. Ve hatta tam da burada köklenmiştir; zira uygar olmayı hepimiz arzu ederiz, ve uygar olma, ağızlarda en yüksek olandır, evet hatta, öyle ki tek kelime öğrenmiş hiçbir kuş bu kelimeyi daha mütemadi haykıramaz, hiçbir karga kendi adını, uygar olmanın hep “en yüksek” olanı haykırdığından daha mütemadi haykırmaz.

Ancak Hristiyanlık esasları uygarlığın hiçbir surette “en yüksek” kertesı değildir, ve Hristiyanlık esasları tam da infialin iticiliği sayesinde ki sertlikle terbiye eder. Sen bunu derhal kolayca göreceksin; zira sen herhalde sendeki uygarlığın sana, veya herhangi bir insandaki uygar olma coşkusunun ona, komşu sevgisini öğretmiş olduğuna inanıyorsundur? Yazık, ne yazık, uygarlık ve öyle olma coşkusu yeni bir tür farklılık, uygar olanla olmayan arasında bir ayrımlılık oluşturmuş olmaz mı?

Sen uygar olanlar arasında tensel sevgi ve arkadaşlık hakkından edilen sözlere, bir arkadaşta uygarlık açısından ne benzerliğe sahip olması gerektiğine, bir genç kızın ne kadar uygar olduğuna ve ne şekilde uygarlık dersi almış olması gerektiğine ver tüm dikkatini bir; uygarlığın muazzam hükümranlılığı karşısında açık sözlüklerini nasıl muhafaza edeceklerini adeta bilemeyen, tensel sevginin tüm farklılıkların zincirini kırarak güce sahip olduğuna kendileri inanmakta zorlanan şairleri oku bir — o vakit o söylem, o şiir, yahut o söyleme, o şiire uyum sağlayan bir yaşam, insanı komşuyu sevmeye daha yaklaşıyor gibi gelmez mi sana? İşte, burada yine infialin izleri göze çarpar.

En uygar olanı bir düşün, hepimizin hayranlıkla “o öyle uygardır ki,” dediğimizi, ve sonra da, ona “komşunu seveceksin!” diye buyuran, tabii bu arada, çevresine karşı terbiye, herkese karşı nezaket, daha naçizlere karşı munis bir tenezzül, güçlülerin karşısında yüreklilik, gayet temkinli bir ruh özgürlüğü: Evet, işte uygar olma budur — peki sence bu hakeza komşu sevgisi midir?

Komşu eşit olandır. Komşu senin aşırı tutkulu bir düşkünlük duyduğun bir sevgili değildir, aşırı tutkulu bir düşkünlük duyduğun bir arkadaşın da değildir.

Komşu, eğer sen kendin uygar biriysen, aranızda uygarlık açısından denklik olan uygar biri de değildir — zira sen komşunla Tanrı nezdinde beşeri eşitliğe⁹ sahipsin.

Komşu senden daha üstün olan biri de değildir, yani o sen-

⁹ (Dan.) *menneskelig lighed for Gud*. -çn.

den daha üstün olduğu takdirde senin komşun değildir, zira o vakit onu daha üstün olduğu için sevmek kolayca düşkünlük ve o cihetle öz sevgi olabilir. Hayır, fakat komşun senden daha naçiz biri de değildir, yani, senden daha naçiz olduğu takdirde o komşun değildir, zira o vakit birini senden daha naçiz olduğu için sevmek rahatça düşkünlüğün tenezzülü ve o cihetle öz sevgi olabilir.

Hayır, komşuyu sevmek müsaviliktir¹⁰. Üstün olanla ilişkide, onun şahsında komşunu *sevecek olman* teşvik edici bir unsurdur; daha naçiz olana istinaden, onda daha naçiz olanı seviyor olmaman, ama komşunu *sevecek olman* küçültücüdür; öyle yaparsan bu selamete erdiricidir, zira *öyle yapman buyrulmuştur*. Komşu her bir insandır¹¹; zira o farklılık itibarıyla senin komşun olmadığı gibi, diğer insanlardan farklılık kapsamında seninle benzerlik¹² itibarıyla da komşun değildir.

Tanrı nezdinde seninle arasındaki eşitlik itibarıyla o senin komşun olur, fakat bu eşitliğe kayıtsız şartsız¹³ her bir insan sahiptir ve ona kayıtsız şartsız sahiptir.

¹⁰ Veya *denklik, eşitlik*. (Dan.) *ligelighed*. -çn.

¹¹ (Dan.) *ethvert menneske*. -çn.

¹² Veya *müşahebet*. Denklik anlamında benzeşim / benzerlik. (Dan.) *lighed*. -çn.

¹³ (Dan.) *ubetinget*. -çn.

“Sen” Komşunu Seveceksin

O halde hadi git böyle yap, farklılığı ve benzeşimi ortaya çıkar ki¹ komşunu sevebilesin. Düşkünlüğün ayrımlılığını yok kılar ki² komşunu sevebilesin. Bu nedenle sevdiğini sevmeye son vermen gerekmez, haşa. Öyle olsaydı, eğer senin, komşunu sevmek için, kendisine karşı düşkünlük duyduğundan vazgeçerek başlangıç yapman icap etseydi, o vakit komşu kelimesi de şimdiye kadar icat edilmiş en büyük aldatmaca olurdu.

Üstelik bir kavram kargaşası da olurdu, zira komşu, tüm insanlar olduğuna göre tabii herhalde hiç kimse hariç bırakılamazdı — o vakit şimdi şöyle dememiz mi icap eder: hiç olmazsa sevgiliyi? Hayır, zira bu düşkünlüğün lisanıdır. Velhasıl ortadan kaldırılacak olan sırf düşkünlüktür — ve gene de komşuyla arasında, senin onu sapkın bir düşkünlükle, sevgilinin hilafına olarak sevmek isteyeceğin şekilde, bir bağlantı kurulamaz. Hayır, nasıl ki kimsesizlere: Kendine dikkat et de öz sevginin tuzağına düşmeyesin, deniyorsa, iki sevgiliye de: Dikkat edin de safi tinsel sevgi yüzünden öz sevginin tuzağına düşmeyesiniz, demek icap eder. Zira düşkünlük tekil insanı ne kadar kesin ve münhasıran sahiplenmişse, o kimse komşusunu sevmekten bir o kadar uzaktır.

Siz, kocalar, zevcenizi şeytana uydurup da sizin yüzünüzden komşusunu sevmeyi unutmanın cazibesine kapırmayın; siz, zevceler, sizler de kocalarınızı bu hususta şeytana uydurmayın! Sevenler tabii tinsel sevginin en yüksek olduğunu farz eder, lakin öyle değildir, zira onlar orada ebedi ile güvencedeki ebediye henüz sahip değildir. Şair tabii sevenlere ölümsüzlük vadeder, eğer doğru seviyorlarsa; ama şair de kim olur, verdiği güvence ne işe yarar, kendisi kefil olamıyorsa! Buna karşılık kral yasası, sevgi buyruğu hayat vadeder, ebedi hayat, ve bu buyruk aynen “komşunu seveceksin,” der.

¹ (Dan.) *tage frem*. -çn.

² Veya *ortadan kaldırmak*. (Dan.) *tage bort*. -çn.

Ve nasıl ki bu buyruk her insana kendini nasıl seveceğini öğretmek istiyorsa, aynı şekilde tensel sevgiye ve arkadaşlığa da doğru sevgiyi öğretmek ister: Komşu sevgisini kendini sevmekte muhafaza edeceksin, komşu sevgisini tensel sevgide ve arkadaşlıkta muhafaza edeceksin. Bu belki seni rencide edecek — ne de olsa sen Hristiyanlığın daima infialin izlerini taşıdığını biliyorsun.

Fakat sen yine de inan; sen, hiç yanan mum söndürmemiş bir öğretmenin bir insanın içindeki asil ateşi söndürmek isteyeceğine inanma; sen, içinde sevgi olanın, asıl onun her bir insana sevgiyi öğretmek isteyeceğine inan; sen, eğer tüm şairler tensel sevgiyi ve arkadaşlığı öven bir şarkıda bir araya gelmiş olsalardı diyceklerinin, “seveceksin, komşunu kendin gibi seveceksin” buyruğunun yanında hiç kalacağına inan!

Sen, buyruktaki söylem kulağına, nağmeleriyle sana yalalaklık eden şairinki gibi iltifatçı değil de, seni düşkünlüğün aziz korunağından adeta çekip çıkarmak istermişçesine, itici ve korkutucu geldiği için seni adeta töhmet altında bırakıyor diye, inanmaktan vazgeçme — bu sebebe inanmaktan vazgeçme, iyice bir düşün, sadece buyruk böyle diye, söylem böyle diye, sırf bu sebepten, hedef inancın hedefi olabilir!

Ödünleşebileceğin, bazı insanları, akrabaları ve arkadaşları severek komşunu sevebileceğin yanılgısına kendini kaptırma — zira bu Hristiyanlığı kavramaksızın şairden vazgeçmek olur, ve bu ödünleşmeyi engellemek içindir ki söylem seni şairin tüm ödünleri alaya alan gururuyla, her şeyi kabahat haline getiren kral yasasının ilahi haşmeti arasına yerleştirmeye çalışmıştır.

Hayır, sen sevgiliyi inançla ve muhabbetle sev, fakat bırak komşuya sevgi, Tanrıyla aranızdaki birlik akdinde kutsayıcı olsun; arkadaşını dürüstçe ve muhabbetle sev, ama bırak komşuya sevgi sizin, arkadaşlığın Tanrıyla olan yakınlığı içinde birbirinizden öğrendiğiniz şey olsun!

Ölüm tüm farklılıkları bertaraf eder, ama düşkünlük daima farkla ilişkilidir, yine de yaşama ve ebediyete giden yol ölümden ve farklılıkların izalesinden geçer. O nedenle sadece komşuya sevgi hakikatte yaşama götürür. Hristiyanlığın müjdesi insanın Tanrıyla olan hısnınlığına dair öğretide içkin olduğu gibi, vecibesi de insanın Tanrıyla benzerliğidir.

Fakat Tanrı sevgidir³, dolayısıyla biz Tanrıya sadece sevmekte benzeyebiliriz, bir elçinin dediği gibi, nasıl ki ancak "Tanrının — sevgide — emektaşları olabiliyorsak."⁴ Sen sevdiğini sevdiğin kadıyla Tanrıya benzemezsin, zira Tanrı nezdinde düşkünlük diye bir şey yoktur, ki sen elbet bunun üzerinde çok defa kendini küçülterek, ama çok defa da başın dimdik düşünmüşsündür. Sen arkadaşını sevdiğin kadıyla Tanrıya benzemezsin, zira Tanrı nezdinde farklılık diye bir şey yoktur. Lakin sen komşunu sevdiğin vakit Tanrıya benzersin.

O halde git ve öyle yap, farklılıklardan feragat et, ki komşunu sevebilesin. Ah, belki bunu sana söylemeye hiç hacet yok, belki sen bu dünyada sevecek hiçbir kimse bulamadın, hiçbir arkadaş çıkmadı yoluna, o yüzden sen yapayalnız ilerliyorsun; yahut belki Tanrı senin yanından aldı⁵ ve sana bir sevgili verdi, fakat ölüm geldi ve onu⁶ senin yanından aldı, yine geldi ve arkadaşını aldı, ama hiçbirini sana geri vermedi, onun için sen şimdi yapayalnız ilerliyorsun, o yüzden senin zayıf yanını örtecek hiçbir sevgilin yok ve sağında hiçbir arkadaşın yok; yahut da belki hayat sizleri ayırdı, her ne kadar hepiniz değişmeden kalmış dahi olsanız — ayrılığın yapayalnızlığı içinde. Ah, belki de farklılık ayırdı sizi, o yüzden sen keder içinde, yapayalnız ilerliyorsun, çünkü sen aradığını buldun ama buna karşın o bulduğunu — değişmiş buldun!

Ne hazin! Evet, sen sadece şaire sor ne kadar tesellisiz olduğunu yapayalnız yaşamamış, yapayalnız yaşamış olmanın, sevilmeden ve seven kimsesi olmadan; sen sadece şaire sor, ölüm sevenlerin arasına girdiğinde, tesellisizlikten başka şey biliyor mu diye, yahut, hayat, arkadaş arkadaştan ayırdığında, ya da farklılık onları düşman olarak birbirinden ayırdığında; zira şair yapayalnızlığı elbet sever, onu sever — yapayalnızlıkta tensel sevginin ve arkadaşlığın yitik mutluluğunu bulabilsin diye, tıpkı insanın karanlık bir yer araması gibi, yıldızları merak ve hayranlıkla seyredebilsin diye.

Ve yine de, şayet bir insan kendi hatası olmaksızın hiç sevgili bulmamış olsaydı; ve kendi hatası olmaksızın kendine bir arka-

³ Yeni Ahit, 1 Yuhanna İncili 4:8. -çn.

⁴ Yeni Ahit, 1 Korintliler 3:9: "Biz Tanrının emektaşlarıyız. Sizler de Tanrının tarlası, Tanrının binasıdır." -çn.

⁵ Tekvin 2:22: "Ademden aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaratarak onu Ademe getirdi." -çn.

⁶ Kadın için o. (Dan.) *hende*. -çn.

daş bulmak için boş yere aranmış olsaydı; şayet yitim, ayrılık, değişim kendi hatası olmasaydı: şair o vakit burada tesellisizlikten başka şey bilir miydi? Fakat haliyle o vakit şair, o neşe tellalı, muhtaçlık gününde tesellisizliğin yasalı feryadından başka bir şey bilmezse, kendisi değişime maruz kalmıştır.

Yahut sen buna — onun tesellisiz keder sahibiyle birlikte tesellisizce keder çekmesine, değişim demek istemez de, şairin vefası mı demek istersin? Pekâlâ, bu' hususta çekişmeyeceğiz. Ama eğer sen bu beşeri vefayı tanrı katının ve ebediyetinkiyle karşılaştırmak istersen, işte o vakit kendin de itiraf edeceksin ki, bu bir değişimdir. Zira tanrı katı, herhangi bir şairden ziyade, sevinçli olanla birlikte sadece neşelenmez, tanrı katı kederliyle sadece kederlenmez, hayır, tanrı katının hazırında keder sahibi için, daha kutlu bir sevinç vardır.

Nitekim Hristiyanlıkta daima teselli vardır, ve ondaki tesellinin, insani teselliden farkı, yiten sevince bir ikame oluşturduğunun bilincinde olmasıdır: Hristiyan tesellisi *sevinçtir*. Beşeri anlamda, teselli daha yakın tarihli bir icattır: Önce acı ve kahır ve neşe kaybı gelmiştir, ve sonra, akabinde, zaman zaman uzun gecikmeden sonra en nihayetinde, insanoğlu tesellinin izine rast gelmiştir.

Ve kişinin hayatında da aynısı söz konusudur: Önce acı ve kahır ve neşe kaybı gelir, ve sonra, akabinde, maalesef zaman zaman uzun gecikmeden sonra en nihayetinde, teselli gelir. Fakat Hristiyan tesellisi için akabinde gelir diye bir şey hiçbir zaman denemez, zira o ebediyetin tesellisi olması hasebiyle tüm dünyevi neşelerden daha eskidir; bu teselli daha geldiği anda ebediyetin üstünlüğüyle gelir, ve acıyı tabir caizse bir çırpıda silip süpürür, zira acının ve neşenin yitimi anlıktır — bu an, yıl dahi olsa — ve anlık olan, ebedinin içinde boğulur.

Ve Hristiyan tesellisi neşe kaybına hiçbir şekilde bir ikame oluşturmaz, çünkü o sevinçtir; tüm diğer neşeler, Hristiyan teselliye kıyasla, alt tarafı sadece tesellidir. Maalesef, yeryüzünde insan hayatı, ebediyetin sevincin ona, sahip olmuş ve bizzat heba etmiş olduğu sevinç olarak tebliğ edebileceği kadar mükemmel olmamıştır ve de değildir; ebediyetin sevincinin ona sadece teselli olarak tebliğ edilmesi bundan dolayıdır. Nasıl ki insan gözü güneş ışığına bakmaya arada opak bir cam olmadan dayanamazsa, bir insan da ebediyetin sevincine ancak bunun⁷ ona teselli ola-

⁷ Yani *ebediyetin sevinci*. -çn.

rak tebliğ edilmesindeki opaklık vasıtasıyla dayanabilir. — Velhasıl, tensel sevgide ve arkadaşlıkta kısmetin ne olmuş olursa olsun, mahrumiyetin ne olmuş olursa olsun, kaybın ne olmuş olursa olsun, hayatındaki o, şairle sır olarak paylaştığın, tesellisizlik her ne olursa olsun: En yüksek olan hâlâ ayakta — komşunu sev! Gösterilmiş olduğu üzere, onu rahatça bulabilirsin; gösterilmiş olduğu üzere, onu kesinlikle her zaman bulabilirsin; onu hiçbir zaman kaybedemezsin. Sevgilin sana sanki elden gitmiş gibi muamele edebilir, ve bir arkadaşı kaybedebilirsin; fakat komşun sana ne yaparsa yapsın, onu kaybedemezsin. Elbette sevgilini ve arkadaşını, sana nasıl muamele ederlerse etsinler, sevmeyi sürdürebilirsin de, eğer ki onlar, maalesef, sahidene değişmişlerse, onlara hakikatte sevgili ve arkadaş demeyi sürdüremezsin. Buna karşılık komşunu hiçbir şey senden alamaz, zira seni sıkı sıkı tutan, komşun değildir, senin sevgindir komşunu sıkı sıkı tutan; komşuna olan sevgin değişmeden kaldığı takdirde, komşun da değişmeksizin var olmayı sürdürür.

Ve ölüm seni komşundan mahrum edemez, zira o birini alırsa, hayat hemen bir diğerini sana verir. Ölüm seni bir arkadaştan mahrum edebilir, çünkü sen bir arkadaşı sevmekle esasen o arkadaşla birlik olursun, fakat komşunu severken Tanrıyla birlik olursun, bunun için ölüm seni komşundan mahrum edemez. — Eğer o yüzden her şeyini tensel sevgide ve arkadaşlıkta yitirmişsen, bu mutluluktan hiçbir şey geçmemişse eline: Sen her şeye rağmen komşunu sevmekle en hayırlısını elinde tutmuş olursun.

*Şöyle ki, komşu sevgisi ebediyetin mükemmeliyetini haizdir. O halde hedefindeki nesnenin üstün, muhteşem, biricik olması acaba sevgiye özgü bir mükemmeliyet midir? Ben bunun hedef nesneye özgü bir mükemmeliyet olduğuna, ve de sevginin mükemmeliyetine karşı üstü kapalı bir vehme yol açacağına inanıyorum. Senin sevgin *sırf* fevkalade, nadir olanı sevebilir olsa, bu onun üstün bir vasfı olmaz mı? Ben fevkalade ve nadir olmasının, sevgi için olmasa da, fevkalade ve nadir olan için bir meziyet olduğuna inanıyorum.*

Sen de aynı fikirde değil misin?

Yoksa sen Tanrı sevgisi üzerinde hiç düşünmedin mi; eğer fevkalade olanı sevmek sevginin üstün bir meziyeti olsaydı, o vakit Tanrı, deyim yerindeyse, müşkül durumda kalmış olurdu, zira Ona göre fevkalade olan hiçbir surette yoktur. Şu halde *sırf* fevkalade olanı sevebilme meziyeti bir suç isnadı gibidir, fevka-

lade olana karşı değil, sevgiye karşı da değil, fakat sırf fevkalade olanı sevebilen sevgi için. Yoksa bir insandaki o, dünyanın sırf bir yerinde, türlü imtiyazlar içinde kendini iyi hissedebildiği, çıtkırıldım hali üstün bir meziyet midir?

Hayatru bu şekilde tasarlanmış bir insan gördüğünde methettiğin şey ne olur? Herhalde tasarının rahat verici kolaylığı. Fakat bütün o saltanata düzdüğün methiyedeki her kelimenin aslında kulağa, sırf o saltanatlı muhitte yaşayabilen bu zavallıyı alaya alma gibi geldiğini hiç fark etmedin mi?

Velhasıl hedef nesnenin mükemmeliyeti sevginin mükemmeliyeti değildir. Ve tam da bunun içindir ki komşuda, sevgilinin, arkadaşın, hayranlık beslenenin, uygar olanın, nadir olanın, fevkalade olanın bu denli sahip olduğu mükemmeliyetten hiç eser yoktur; tam da bunun içindir ki, komşu sevgisi, sevgiliye, arkadaşına, uygar olana, hayranlık beslenene, nadir olana, fevkalade olana duyulan sevgide olmayan mükemmeliyete tekmlen sahiptir. O halde bırak dünya âlem hangi sevgi hedefinin en mükemmeli olduğu hususunda ihtilaf etsin. Komşu sevgisinin en mükemmel sevgi olduğu hususunda asla ihtilaf olmaz.

Dolayısıyla tüm diğer sevgilerde, iki soru olması ve buna binaen bir miktar müraile bulunması cihetiyle, gayri mükemmelik vardır: önce hedef nesne sorusu ve sonra sevgi sorusu vardır, yahut hem hedef nesne hem sevgi sorusu vardır. Ama komşuya sevgi bakımından sadece bir soru vardır, sevgi hakkındaki, ve ebediyetin sadece bir cevabı vardır: İşte bu sevgidir. Zira komşuya sevgi diğer sevgi türleriyle bir tür olarak ilişkişel değildir.

Tensel sevgi hedef nesneyle, arkadaşlık hedef nesneyle tayin edilir, sadece komşuya sevgidir ki sevgi ile tayin edilir. Komşu her bir insan, kayıtsız şartsız her insan, olduğuna göre, haliyle hedef nesnedeki tüm farklılıkları kaldırmıştır, ve bu sevgi tam da hedef nesnenin, farklılığın kesin hatlarına sahip olmamasından tanınır, ki bu da bu sevginin sadece sevgiden tanınır olması demektir.

Bu en yüksek mükemmeliyet değil midir? Zira sevginin, bir başka şeyden tarınabilir ve tanınması gerekir olmasına binaen, bu başka şey, tam da ilişkinin içinde, sevgiye karşı sanki yeterince kucaklayıcı değilmiş ve bu cihetle ebedi anlamda sonsuz da değilmiş babında bir şüphe gibi durur. Dolayısıyla bu şüphede, tensel sevgiyi ve arkadaşlığı hedef nesneye bağımlı kılan gizli bir kaygı vardır, bu kıskançlığı körükleyebilen kaygıdır, bu yeise götürebilen kaygıdır.

Lakin komşuya sevgide, ilişkideki şüphe yoktur, ve dolayısıyla sevgiliye karşı şüphecilik haline de gelemaz. Yine de bu sevgi, hedefiyle bağımsızca mağrur değildir, ondaki eşitlik, sevginin, hedef nesnesine karşı kayıtsızlık içinde, övünçle kendi içine dönmesiyle zuhur etmez, hayır eşitlik sevginin te vazuyula, herkesi kucaklayarak, ve yine de her birini teker teker, lakin hiçbirini özellikle olmaksızın, severek, dışa yönelmesiyle zuhur eder.

Gelin yukarıda belirtilmiş olan, bir insandaki sevginin onun için bir tutku ve zenginlik ifadesi olduğu hususu üzerinde bir düşünelim. Bu tutku ne kadar derinse, zenginlik o kadar büyüktür; tutku sonsuz ise, zenginlik de öyledir. O halde şimdi şöyle, bir insandaki sevgi tutkusu tek bir kişiyi sevmek olduğu vakit, bu tutkunun bir zenginlik olduğu kabulleniliyor da olsa, burada bu insanın o kişiye gerçekten ihtiyaç hissettiği de ifade edilmiş olur.

Diğer taraftan, bir insandaki sevgi tutkusu herkesi sevmek olduğunda, hakiki bir tutku vardır, ve kendi sevgi hedefini neredeyse kendisi yaratabilecek kadar kudretlidir.

Vurgu ilk durumda hedefteki nesnenin kendine has özelliği üzerindeyken, ikinci durumda tutkunun gerekliliği üzerindedir, ve sadece bu son bağlamda tutku zenginlik ifadesidir; ve sadece son durumda tutku ve hedef nesne birbiriyle sonsuz bağlamda müsavı olarak ilişkilidir, zira ilk insan en iyi insandır, her bir insan, insana komşudur, yahut, *özellik* bağlamında hiçbir hedef nesne yoktur, diğer yandan her bir insan sonsuz bağlamda hedef nesnedir.

Bir kimsede belli bir insanla konuşma tutkusu olduğu vakit, bu kimse esasen o insana ihtiyaç hisseder; fakat ondaki konuşma tutkusu, metruk bir adaya dahi bırakılsa da, tek başına hapse konsa da, onu konuşmak zorunda bırakacak kadar büyükse, bu tutku her bir insanın onun gözünde konuşmak istediği kimse yapacak kadar büyükse: o vakit bu tutku bir zenginliktir.

Ve içinde komşu sevgisi olan insanın içindeki sevgi bir tutkudur, en derin bir tutkudur; o, insanlara sadece seveceği biri olsun diye ihtiyaç hissetmez, fakat o insanları sevmeye ihtiyaç hisseder. Yine de bu zenginlikte ne gurur ne gösteriş vardır, zira Tanrı orta terimdir, ve ebediyetin “öyle yapacaksın”ını, o kudretli tutkuyu, yolunu şaşırmaz ve gurura dönüşmesin diye sınıksız tutar ve ona yol gösterir.

Ama hedef nesnede hiçbir sınır yoktur, zira komşu tüm insanlardır, kayıtsız şartsız her insandır.

Komşusunu gerçekten seven kimse, dolayısıyla düşmanını da sever. Bu “arkadaş yahut düşman” farkı sevginin hedefindeki nesnede olan bir farktır, fakat komşuya sevgi haliyle fark içermeyen hedef nesneye sahiptir; komşu, insanla insan arasındaki o tamamen tanınamaz farklılıktır, veya Tanrı nezdinde ebediyen benzerliktir⁸ — bu benzerliğe düşman da sahiptir.

Bir insanın düşmanını sevmesinin imkansız olduğu düşünülür, maalesef, zira düşmanlar ne de olsa birbirini görmeye tahammül edemez. Peki gel şimdi gözlerini yum — düşmanın o tam da komşuna benzer; şimdi de gözlerini yum ve ilahi buyruğu düşün, seveceksin buyruğunu, o vakit seversin — ama düşmanını mı; hayır, o vakit komşunu seversin, zira, onun senin düşmanının olduğunu haliyle göremezsin.

Haddi zatında, sen gözlerini yumduğun vakit dünyevi hayatın farklılıklarını görmezsin ama düşmanlık da dünyevi hayatın farklılıklarından biridir. Ve sen gözlerini yumduğun vakit, zihnin tam da ilahi buyruğun sözünü duyacağın anda dağılıp karışmaz. Zihnin, senin sevginin hedef nesnesini ve o nesnenin farklılığını görmekle karışıp dağılmayınca da, sen sadece ve münhasıran sana konuşan ilahi buyruğun, “sen” komşunu seveceksin, sözünü can kulağıyla dinlersin. İşte sen o vakit, gözlerini yummuş, ilahi buyruğu can kulağıyla dinlerken, komşu sevgisine giden mükemmellik yolundasın.

Şu halde bir insanın komşusunu sadece kapalı gözle ya da farklılıkları göz ardı ederek görebildiği de hakikatte doğrudur (ki komşunun salt düşünsel nitelikli olduğu yukarıda etraflıca açıklanmıştır). Beden gözü⁹ her zaman farklılıkları görür ve farklılıklara gözünü diker. Bu yüzden dünyevi zekâ er geç şöyle haykırır: “Gözünü aç, kimi sevdiğine dikkat et.” Maalesef ki, bir insan komşusunu gerçekten sevecekse, mühim olanı: Fıldır fıldır etrafa bakmamaktır; zira bu dirayet hedefteki nesneyi dikkatle incelemekle, senin komşunu hiçbir zaman görmemene yol açar, çünkü o ne de olsa tek tek herkeştir, en ilki en iyisi, tamamen kör bir kavrayışla.

Şair, dirayetin insana gözünü açıp kimi sevdiğine dikkat et-

⁸ (Dan) *lighed*. -çn.

⁹ Veya *nefsani göz*. -çn.

mesini öğreten bakar körlüğü hakir görür; o, insana, sevginin kör ettiğini öğretir; şairin korusınca, seven kimse sevgisinin hedefini muammalı, izah edilmez bir şekilde bulacak veya ona tutulacaktır — sevgiden gözü kör olarak, sevdiğindeki her bir kusura, her bir gayri mükemmelliğe karşı kör olacaktır, sevgiliden gayri her şeye karşı kör olacaktır, — ama yine de onun tüm dünyada bir tane olduğuna karşı olmayacaktır. Böyle olursa, tensel sevgi bir insanı elbette kör etmiştir, ama ayrıca onu, bu biricik insanı başka hiçbir insanla birbirine karıştırmayacak kadar keskin gözlü de yapar, ona bu biricik sevgiliyle tüm diğer insanlar arasında fark gözetmeyi öğreterek de bu sevgiliye karşı kör eder. Fakat komşuya sevgi bir insanı en derin ve en asil ve en kutlu anlamda kör eder, öyle ki o tek tek herkesi körcesine, tıpkı sevenin sevdiğini sevdiği gibi, sever.

Komşu sevgisi ebediyetin mükemmeliyetini haizdir — dünyevi ilişkilere ve dünyeviliğin zamansal farklılıklarına bu denli az uyar görünmesi, bu denli kolayca küçümsenmesi ve nefrete maruz kalması, ve komşu sevgisinin behemehal çok layıksız olması muhtemelen bu nedendir.

Tanrıya ve Hristiyanlığa şükretmeye sair zamanda bir meyil hissetmeyen kimse bile, bütün o korkunçluk üzerinde, paganlıkta veya kast sisteminde insanın insandan dünyevi hayatın farklılıkları nedeniyle nasıl zalimce ayırt edildiği, veya bu imansızlığın bir insana diğerini hısumlıktan reddetmeyi nasıl zalimce öğrettiği, ona diğerinin var olmadığını, “doğmamış” olduğunu nasıl küstahça ve çılgınca telkin ettiği üzerinde dehşetle ürpererek düşünürken bunu hisseder.

Hatta o vakit, insanla insan arasında hısumluğu insanların kafasına derinden ve ebediyen unutulmayacak şekilde kazıyarak onları bu musibetlerden kurtarmış olan Hristiyanlığa şükür bile eder, çünkü bu hısumluk her bir kişinin birbiriyle arasındaki ve İsa’nın şahsında Tanrı karşısındaki eşit hısumluk bağıyla güvenceye alınmıştır; çünkü Hristiyan öğretisi her bir kişiye eşit olarak hitap eder, onu Tanrının yaratmış olduğunu ve İsa’nın selamete erdirmiş olduğunu ona öğretir; çünkü Hristiyan öğretisi her insanı tek tek bir kenara çeker ve ona şunu der: “Kapıyı kapat ve Tanrıya dua et, o vakit sen bir kulun sahip olabileceğinin en yücesine sahipsin, kurtarıcını sev, o vakit sen hayatta ve ölümden her şeye sahipsin, ve sonra farklılıkları orada öylece bırak, onlardan ne fayda gelir ne zarar.”

Acaba dağın doruğundan aşağıyı, altında uzanan bulutları seyreden kişi de bu manzaradan rahatsız olmuş mudur, acaba o da aşağılarda dünyanın alçak bölgelerinde esip gürleyen yıldırım fırtınadan rahatsızlık duymuş mudur? Ve Hristiyanlık her insanı, kayıtsız şartsız her bir insanı, bu kadar yükseğe yerleştirmiştir — çünkü İsa'nın nezdinde de, tıpkı Tanrı nezdinde olduğu gibi, hiçbir sayı, hiçbir miktar yoktur, sayısız olan Onun nezdinde sayılmıştır, — münferit fertlerden ibarettirler; Hristiyanlık her bir insanı bu kadar yükseğe yerleştirmiştir, çünkü o, dünyevi hayatın farklılıkları üzerinde böbürlenerek veya altında ezilip inleyerek ruhuna zarar vermeyecektir. Zira Hristiyanlık *farklılıkları bertaraf etmemiştir*¹⁰, bunu bizzat İsa'nın, elçileri bu dünyadan uzaklaştırmak istemiş veya bunun için Tanrıya dua etmek istemiş olabileceği kadar az istemiştir — ve bunlar tıpatıp aynı kalır.

O yüzden Hristiyanlıkta da, tıpkı paganlıktaki gibi, dünyevi farklılıklara bürünmemiş veya onlara örtünmemiş insan hiç yaşamamıştır, nasıl ki Hristiyan kişi bedensiz yaşamıyor veya yaşayamaz ise, nasıl ki her bir kişinin doğuş itibarıyla, mevkî itibarıyla, koşullar itibarıyla, görgü bilgi vs. itibarıyla ona mahsus olan dünyevi farklılıklar olmadan yaşamayacağı gibi — hiçbirimiz nezih insan¹¹ değiliz. Hristiyanlık temiz insan hakkında har vurup harman savurarak konuşamayacak kadar ciddi ve ağırbaşlıdır — o sırf insanları pak etmek ister. Hristiyanlık peri masalı değildir — vadettiği nimet ve saadet peri masalındakinden daha şaşıla dahi olsa; o güç anlaşılması gereken, ve de bir koşulda — nafil bir kafa ve boş bir beyinde — direnen yaratıcı bir hayal gücü de değildir.

Velhasıl, paganlığın o mahut kâbusunu Hristiyanlık tek kalemde def etmiştir; lakin dünyevi hayatın farklılıkları bertaraf edilmemiştir. Bu, zamansallık kaldığı sürece sürmelidir, ve bu dünyaya ayak basan her insanın aklını çelmeyi sürdürmelidir; zira o, Hristiyan olmakla farklılıklardan muaf tutulmamıştır, lakin o, farklılıkların cazibesine galip gelerek Hristiyan olur. Dolayısıyla, bahse konu Hristiyanlıkta, dünyevi hayat farkı hâlâ mütemadiyen akıl çeler, maalesef, belki akıl çelmekten de fazlasını

¹⁰ Yeni Ahit, 1 Yuhanna İncili 17:15: "Onları dünyadan uzaklaştırmanı değil, kötü olandan korumanı istiyorum." -çn.

¹¹ Yani *saf, temiz insan*. (Dan.) *det rene menneske*. -çn.

yapar, öyle ki biri üstünlük taslar, öbürü cüretkârca haset eder. Her ikisi de haliyle isyandır, Hristiyan olana karşı isyandır.

Doğrusu, sırf kudretli ve üstün olanların suçlu olduğu şeklinde cüretli bir yanlış kanıyla, herhangi birine güç kazandırmak bizim üzerimize vecibe değildir; zira şayet naçiz ve âciz olanlar, Hristiyanlığın kutlu eşitliğine tevazu içinde kendini kaptırmak yerine, dünyevi hayatın onlara nasip edilmemiş ayrıcalıklarına meydan okurcasına kendini kaptırıyorsa, o vakit bu da kendi ruhuna zarar vermektir.

Hristiyanlık kör değildir, tek yanlı da değildir; o, dünyevi hayatın farklılıklarını ebediyetin huzuru içinde eşit olarak görür, bir tekiyle bile bulaşkan bir biçimde birlik olmaz; o, dünyevi koş-turmaların ve dünyeviliğin sahte yalvaçlarının Hristiyanlık adına, sanki dünyevi hayatın farklılıklarına kendini kaptırabilenler sırf kudretli olanlarmış, sanki naçiz olanın eşitlik kazanmak için her şeyi yapmaya — ancak ciddiyet ve doğruluk içinde Hristiyan olmak dışında — hakkı varmış gibi uydurma bir görüntü yarat-tığını, hiç şüphesiz teessürle, görür. Acaba insan o yoldan Hristiyan kalıbına ve eşitliğe yaklaşır mı?

O vakit, Hristiyanlık farklılıkları bertaraf etmek istemez, ne üstünlüğünkini ne naçizliğünkini; ama diğer yandan, Hristiyanlığın, tarafını tutmak istediği hiçbir zamansal farklılık zaten yoktur, dünyanın gözünde ister en hakiri ister en makbulü -olsun.

Bir insanın dünyevi olarak sınıksız yapışıp bağlandığı zamansal farklılığın dünyanın gözünde göze batıcı ve çileden çıkarıcı mı, yoksa dünyanın gözünde masum ve sevimli mi olduğu, Hristiyanlığı hiç meşgul etmez, ne de olsa o, dünyevi fark gözetmez, bunu bir insanın kendi ruhunda hasar yaratma vasıtası olarak değil, onun kendi ruhuna — yoktan yere — hasar vermesi olarak görür?

Kim bilir; fakat kendi ruhuna zarar vermek şüphesiz ki yok yere bir şey değildir. Üstünlüğün ve naçizliğin aşırı uçları arasında, dünyevi farklılıklara mahsus çok sayıda daha kesin nitelik yatar; fakat bunların hiçbiri daha ayrıntılı değildir ve dolayısıyla Hristiyanlık daha az göze çarpıcı olan farklılıklarda bir istisna yapar. Farklılık, zamansallığın içinde tutulduğu muazzam bir ağ gibidir; ağ gözleri de farklı farklıdır, öyle ki bir insan hayata bir diğerinden daha fazla yakalanmış ve bağlanmış gibi görünür; fakat bütün bu farklılıklar, bir farkla diğer fark arasındaki farklılıklar, mukayeseli farklılıklar Hristiyanlığı hiç meşgul etmez, zerre

kadar bile, bu tür bir meşguliyet ve alaka da haddi zatında dünyeviliktir.

Hristiyanlık ve dünyevilik birbirini hiç anlayamaz, bir an için bile — daha az ince hesapçı birine bu hayal kırıcı görünebilir. Bu dünyada insanlar arasında benzerlik sağlamak, zamansallığın koşullarını insanlara orantılı olarak, mümkünse eşitçe, pay etmek: dünyasallığı ziyadesiyle meşgul eden şey budur.

Fakat bir insanın, deyim yerindeyse, dünyevi çaba diyebileceği şey, Hristiyanlıkla bu bakımdan ortak bir anlayışa hiçbir zaman varamaz. İyi niyetli dünyevilik mutaassıptır; o, tabir caizse, eşitlik içeren zamansal bir koşul, dünyevi bir farklılık olması gerektiğine kanidir — ki bir insan bunu ince hesaplar ve genel bakışlar sayesinde veya lalettayin bir şekilde bulur.

Bu koşul tüm insanlar için tıpatıp aynı olmuş olsa: o vakit eşitlik sağlanmış olurdu. Bir taraftan bu mümkün değildir, diğer taraftan, herkesin, ortak ve aynı zamansal farklılığa sahip olma itibarıyla benzerlik hiçbir suretle Hristiyan eşitlik değildir; dünyevi benzerlik, eğer ki mümkün olsaydı, Hristiyan eşitlik olmaz.

Ve dünyevi benzerliği bihakkın sağlamanın imkanı yoktur. Bunu iyi niyetli dünyeviliğin kendi de aslında kabul ve teyit eder; zamansal koşulların giderek daha fazla insan için benzer olmasında başarı sağlanınca sevinçten uçar, fakat çabasının dindar bir arzu olduğunu, muazzam bir vazife olduğunu, başarı şansının uzak olduğunu da bizzat idrak ve takdir eder — kendini bihakkın anlayabilseydi, buna zamansallık içinde hiçbir zaman ulaşılmayacağını, bu çaba yüzyıllar sürse de hiçbir zaman hedefine ulaşamayacağını kavrardı. Buna karşılık Hristiyanlık ebediyetin kestirme yolundan bir çırpıda hedefe ulaşır: Tüm farklılıkları olduğu gibi bırakır, ama ebedi eşitliği öğretir.

Herkese kendini dünyevi farklılıkların *üzerinde yüceltmesi* gerektiğini öğretir. Nasıl eşitçe konuştuğuna iyi dikkat et; kendini yükseltmesi gereken olandır ama kudretli olanın da kendini belki o yücelikten indirmesi gerekir demez, hayır maalesef, böyle bir söylem eşitçe değildir, ve kudretli olanın alçalması ve naçiz olanın yükselmesiyle sağlanan benzerlik Hristiyan eşitlik değildir, dünyevi benzerliktir.

Hayır, en tepedeki kral bile olsa, kendini yücelik farkının *üzerinde yüceltecektir*, ve dilenci kendini naçizlik farkının *üzerinde yüceltecektir*. Hristiyanlık dünyevi hayatın farklılıklarını ayakta tutar, fakat sevgi buyruğunun, komşuyu sevmenin, bünyesinde

tam da bu, kendini dünyevi hayatın farklılıkları üzerinde yüceltme eşitliği vardır.

Topyekun herkes, naçiz olanı da seviyeli ve kudretli olanı da, kendini Hristiyanlıkla dünyevi hayatın farklılıkları üzerinde yüceltmek istememekle, kendine özgü bir şekilde ruhunu kaybedebildiği, maalesef, ve bu ikisi için de gayet farklı şekillerde olabildiği içindir ki, komşu sevgisi sık sık iki katı, evet hatta, kat kat daha fazla tehlikeye maruzdur.

Dünyevi hayatın farklılıklarından herhangi birine yeis içinde sınıksız sarılmış ve hayatını oraya — Tanrıya değil — yoğunlaştırmış her insan, aynı farklılığa sahip herkesin de onunla birlik olmasını ister — ama iyilik içinde bir birlik değil (zira iyi olan hiçbir şekilde birlik olmaz, iki insanı veya yüzlerce insanı veya tüm insanları birlik bağıyla bağlamaz), evrensel olarak insani olana karşı cephe alan günahkâr bir birlik içinde; yeis sahibi, başkalarıyla, diğer insanlarla ittifak oluşturmak istemeye hıyanet der.

Öte yandan, bu diğer insanlar da diğer zamansal farklılıklar içinde farklı kılınmıştır, ve belki onlar da, kendi farklılıklarının bir parçası olmayan birinin onlarla birlik olmak istemesini yanlış anlar. Zira bu yanlış anlamada dünyevi hayatın farklılıkları bakımından, ne gariptir ki, hem ihtilaf hem ittifak vardır: Biri bir farklılığı kaldırmak ister, ama yerine bir diğerinin konulmasını istemez.

Farklılık, kelimenin de ifade ettiği gibi, hayli farklı olan, en farklı olan anlamına gelebilir; fakat farklılıkla, muayyen bir taneisini kaldırıp yerine bir diğerini koymak ister şekilde mücadele eden herkes haliyle farklılığa karşı mücadele vermektedir. O vakit kim komşusunu sevmek ister, bu suretle şu veya bu farklılığı kaldırmayı, veya hepsini dünyevi yoldan kaldırmayı kendine dert etmez de, kendi farklılığını imanla kutluluğa ulaştıran Hristiyan eşitliği fikriyle zoraki kabul ettirmek isterse: işte onun dünyevi hayatla, hatta sözü edilen Hristiyanlıkla bile bağdaşmayan biri haline gelmesi işten bile değildir, dört bir yandan kolayca saldırıya maruz kalması işten bile değildir, azgın kurtların arasında yitip gitmiş kuzuya dönmesi işten bile değildir.

Baktığı her yerde doğal olarak farklılıklarla karşılaşır (zira, demiş olduğum üzere, hiçbir insan temiz insan değildir, ama Hristiyan, kendini farklılıkların üzerinde yüceltir); ve herhangi bir zamansal farklılığa dünyevince sınıksız yapışmış olanlar azgın kurt gibidirler.

Bu hususa açıklık getirmek için gelin dünyevi hayatın farklılıklarından birkaç örneği ele alalım, ve gelin gayet isabetlice ilerleyelim. Ve sen de bunları okurken kendine, benim onları yazarken harcadığım gayret ve vakit kadar sabır harcamak lütfunda bulun; zira benim yegâne meşguliyetim ve yegâne görevim yazar olmak, o vakit ben isabetli, şayet sen öyle istersen müşkülpesent, lakin elbet yararlı da olacak, ve diğerlerinin başaramayacağı bir titizlikle — zira onlar bir ihtimal daha uzun günlerini, bir ihtimal daha zengin hünerlerini, bir ihtimal daha büyük emeklerini, yazar olmaya ilaveten, daha başka şekillerde de kullanmak zorundadırlar — işe koyulabilirim ve böyle yapmaya mecburum. — Senin anlayacağın, sadece kudretli ve üstün olanın, insan, diğerlerininse toptan köle ve ırgat olduğu devirler geçti.

Bunu Hristiyanlığa borçluyuz; lakin bundan, seviyelilik ve hükümrancılık artık insana tuzak olamaz, onun için o kendini bu farklılığa kaptırır, ruhuna zarar verir, komşusunu sevmenin ne olduğunu unuttur gider gibi bir sonuç hiçbir suretle çıkmaz. Bu olacak olursa, o vakit elbette daha mahrem ve gizli kapaklı şekilde olması icap eder, ama temel itibarıyla aynı kalır.

Bir insan ister gösterişin ve gururunun hazzı içinde, diğer insanlara onun için var olmadıklarını barizce gösteriyor olsun, ister kibrini beslemek için onlardan kendine karşı köle gibi itaat talep ederek bunu onlara hissettiriyor olsun, ister bunu onlarla her türlü temastan sinsice ve gizlice kaçınarak (belki de barizliğin insanları tahrik edeceği ve kendisi için tehlikeli olacağı korkusuyla) belli ediyor olsun, hepsi temel itibarıyla aynıdır.

İnsaniyetsiz ve Hristiyanlığa aykırı olan bunun yapılış şeklinde değil, tüm insanlarla, kayıtsız şartsız her bir insanla hısmılığı kendine inkâr etmek istemekte yatar. Maalesef, maalesef, kendini bu dünyadan sakınarak temiz tutmak, Hristiyanlığın vazifesi ve öğretisidir — gönül ister ki hepimiz böyle yapalım; lakin buna, sanki tüm farklılıkların en saltanatlısıymış gibi, dünyevce sımsıkı yapışmak tek kelimeyle kirlenmedir¹².

Zira kirleten, kaba iş değildir — temiz kalple yapıldığında; ve kirleten, naçiz koşullar değildir — sen sessiz sedasız bir hayat yaşamaya imanla, canı gönülden baş koyduğunda; lakin ipek ve ermin kirletici olabilir, eğer bir insanı ruhuna zarar vermeye kadar götürürse.

¹² Yani ahlaki ve manevi açıdan kirlenme. (Dan.) *besmittelse*. "Ren menneske" (temiz insan) kavramıyla karşılaştıralım. -çn.

Naçiz kimse perişanlık içinde, Hristiyanlık esaslarıyla imar olmak isteyecek cesareti kendinde bulamaz şekilde sinip kalırsa bu kirlenmedir, fakat Hristiyanlık esaslarıyla imar olmak karşısında siner şekilde kendi seviyeliliğine gösterişle sarmıyorsa bu da kirlenmedir; ve eğer farklılığı, çoğu insan gibi olmak olan bir kimse, Hristiyan yücelişle hiçbir zaman bu farklılığın dışına çıkmıyorsa, bu da kirlenmedir.

Dolayısıyla o vakit bu seviyeli yozlaşma¹³ seçkin olana, onun sadece seçkinler için var olacağını, sadece o çevreyle birlikte yaşayacağını, nasıl ki başka insanlar onun için var olamıyorsa, onun da aynı şekilde başka insanlar için var olamayacağını öğretecektir.

Fakat, temkin gerekir, böyle denir, mümkün mertebe yumuşakça ve kıvrakça hareket etmelidir ki, insanları galeyana getirmesin, yani, işin sırn ve sanatı tam da bu sırn kendine saklamaktır; temastan kaçınmak ilişkinin bir ifadesi olmamalıdır, hayır, bu, dikkat uyandıracak kadar çarpıcı bir şekilde de yapılmamalıdır, hayır, bu kaçınış kendini emniyete almaya yönelik olmalıdır, ve dolayısıyla hiç kimsenin, rencide olmak bir yana, dikkatini bile çekmeyecek şekilde, temkinli yapılmalıdır.

O yüzden, insan kalabalığının arasında, gözü kapalı dolaşır gibi (maalesef, ama Hristiyan anlamda değil) hareket etmelidir; gururla — ve yine de bir seçkin çevreden bir diğerine kaçmak istiyormuş gibi sessiz sedasız; bütün o diğer insanlara bakmamalıdır — görülmemek için, ama yine de bir yandan gözleri bu ka- buğun ardında tetikte olmalıdır — eğer karşısına onun gibi bir insan kulu veya daha seçkin olan biri çıkacak olursa diye; bakışları etrafı belli belirsiz süzecektir, bütün bu insanların üzerinde lalettayin gezinecektir, ki kimse gözüne çarpmasın ve aradaki hı- sımlığı aklına getirmesin; hiçbir zaman naçizlerin arasında, hele hele onlarla teşriki mesai halinde, görünmeyecektir, ve bundan kaçış yoksa, o vakit seviyeli olana tepeden bakacaktır — ama en yumuşak tarafından — ki rencide edip sinirlendirmesin; daha naçizlere karşı mübalağalı kibarlık yapabilir, fakat onlarla hiçbir zaman eşitçe yârenlik etmeyecektir, bu suretle kendisinin — in- san, velakin — seviyeli bir insan olduğunu ifade etmiş olacaktır.

Ve bunu yumuşaklıkla, kıvraklıkla, tadıyla, uçarcasına ve yi- ne de bu sırn (ne diğer insanların kendisi için, ne de kendisinin

¹³ (Dan.) *fordærvælse*. -çn.

diğer insanlar için var olduğunu) daimi koruyarak yapabildiği takdirde, seviyeli yozlaşma onu bunun adabı muaşeret¹⁴ olduğuna dair temin eder.

Evet, dünya değişmiştir — ve yozlaşmışlık da değişime uğramıştır; lakin insan dünya değişti diye onun daha iyi olduğuna inanacak olsaydı bu acele hüküm vermek olurdu. “O insancıklara” perişanlıklarını aleni hissettirerek oynadığı imansızca oyunla keyif süren o gururlu, dik başlı şahsiyetlerden birini düşün, onca temkinin şimdi bu sırn korumak için zaruri hale gelmiş olduğunu öğrendiğinde nasıl da şaşkına dönerdi!

Yazık, ama dünya değişmiştir; ve dünya tedricen değişirken, yozlaşmışlığın kalıpları da daha gizli saklı hale gelir, onlara parmak basmak daha zorlaşır — ama daha iyiye gitmiş olmadıkları muhakkaktır.

Seviyeli yozlaşmışlık da böyledir! Ve şayet hayatı, doğuş ve koşullar itibarıyla kesin ayrı dünyevi farklılığın bir parçası olan seçkin biri olsaydı, genel olarak insana özgü olana, yani komşuya, karşı, bu bulaşkan kumpasa muvafakat etmek istemeyen bir seçkin; şayet bunu yapmaya gönlü el vermeseydi; şayet, bunun neticelerini elbet idrak ederek, kendinde güç olmasa bile, bunları omuzlayacak güce sahip olması için Tanrıdan medet umsaydı — bağrına taş basmak için: tecrübe ona ne riske atıldığına muhakkak öğretirdi.

İlk evvela, bu seviyeli yozlaşmışlık onu bir hain ve benci olmakla itham ederdi — çünkü o, komşusunu sevmek isterdi; zira, yozlaşmışlıkla birlik olmak, sevgi ve sadakat ve dürüstlük ve fedakârlıktır! Ve eğer o vakit, sık sık olduğu gibi, naçizler, farklılıklarının görüş açısından onu yanlış anlasaydı ve yanlış tanısaydı — onların havrasına mensup değil diye; ona alay ve hakaretle karşılık verseydi — komşusunu sevmek istiyor diye: Evet, işte o vakit o tam orada, çifte tehlikenin ortasında duruyor olurdu.

Lakin o naçizlerin başına geçmek istemiş olsaydı, ve seçkinliğin farklılığını isyan içinde ayak altında çiğnemiş olsaydı: o vakit tabii onu payelendirir ve severlerdi. Ama o bunu istemezdi, onun tek istediği, içindeki bir Hristiyan arzuyu: komşu sevgisini, ifade etmektir. Ve tam da bu itibarla onun akıbeti o kadar muallak olurdu, çifte tehlike tam da bu itibarladır.

O vakit seviyeli yozlaşmışlık muhakkak onu muzafferce ala-

¹⁴ (Dan.) *god tone*. -çn.

ya alır, horgörüyle ve peşin hükümle şöyle derdi: “O bunu sahi-
den hak etti;” onun adını, seçkin acemi çaylakların — yozlaşmış-
lığın adabı muaşeret kurallarından ayrılıp — yollarını kaybetme-
lerini önlemek için bostan korkuluğu diye kullanırdı.

Ve seçkinlerin arasındaki daha iyi olan birçokları¹⁵, ki yoz-
laşmışlığın adabı muaşereti onların üzerinde yine de baskı kur-
mak ister, onu savunma riskine atlamaz, “alaycılar takımıyla”¹⁶
birlikte gülmeden edememeye cüret edemez, ve biri onu savun-
ma riskine atlsa, bu herhalde en azamisi¹⁷ olur. Bu cihetle seçkin
birinin seçkin çevrelerde bile komşuya sevgiyi coşkuyla, dilbaz-
lıkla müdafaa etmesi belki havsalaya sığar da, nihayet itibarıyla
o, aklını, belki muzafferce savunduğu görüşe tabi kılamaz.

Yine de farklılığın ara duvarının dahilinde, gerisinde, aksi bir
görüşü, farklılığı Hristiyan anlamda (isyankâr anlamda değil)
kaldırmak isteyen bir görüşü, savunmak ne de olsa o farklılıkta
berdevam olmaktır. Bilgelerin meclisinde veya onun farklılığını
öylece sağlama alan ve öne çıkaran bir ortamda, belki de bilge ki-
şi tüm insanların eşitliğine dair öğretiyi coşkuyla vaaz etmeye
hazır olacaktır; ama bu, haliyle farklılıkta berdevam olmaktır.

Zenginlerin meclisinde, tam da zenginliğin üstünlüğünü göze
çarpıcı kılan bir ortamda, zengin kişi insanla insan arasındaki
benzerlik bağına her tavizi vermeye hazır olacaktır; ama bu ha-
liyle farklılıkta berdevam olmaktır. O daha iyi olan, ki o seçkinler
meclisinde tüm itirazları belki muzafferce geri püskürtebilecek
biridir, o da belki gerçekliğin farklılığa itirazıyla temastan göste-
rişlice ve namertçe kaçacaktır. — “Tanrı ile yürümek,” bu ifadeyi
bir kutlama gibi kullanırız. — Eğer seçkinler arasındaki o daha
iyi olanı, gururla kaçmak yerine, insanların arasından Tanrı ile
yürüyecek olsa: Kendisinin görme fırsatı bulduğu şeyi belki ken-
dinden ve dolayısıyla Tanrıdan gizlemeye kalkışacaktır — ama
onun ne gizlediğini Tanrı görmüştür.

İnsan Tanrı ile yürürken tabii tehlikesizce yürür; lakin gör-
meye ve tamamen kendi usulünce seyretmeye zorlanır. Sen Tan-
rının refakatinde yürüdüğün vakit sadece bir tek zavallı görmene
hacet kalır, ve sen, Hristiyanlığın senin anlamını istediği şeyi, in-

¹⁵ (Dan.) *de mange bedre*. -çn.

¹⁶ Zebur 1:1: “Ne mutlu o insana ki, kötülerin öğüdüyle yürümez, günahkârların
yolunda durmaz, alaycılarının arasında oturmaz.” -çn.

¹⁷ Yani *yapabileceğinin en azamisi / en fazlası*. -çn.

sani benzerliği, es geçemezsin. Maalesef, fakat o daha iyi olan, Tanrı eşliğindeki bu yolculuğu ve bunun etkisine dayanmayı belki gözüne kestiremeyecektir, belki bundan kaçınacaktır — diğer taraftan daha aynı akşam o seçkinler cemiyetinde yine Hristiyan görüşün savunuculuğunu yapacaktır.

Evet, hayatı ve kendini tanımak için Tanrı ile yürümek (ve haliyle insan sırf Onun refakatinde “komşusunu” keşfeder, zira Tanrı bir orta terimdir) ciddi bir adımdır. O vakit şeref, kudret ve saltanat dünyevi şaşaasını yitirir; sen Tanrının refakatinde bunlardan dünyevince keyif alamazsın.

Sen, belli bir sınıftan, belli hayat koşullarına sahip başka bazı insanlarla, bu sırf zevcen dahi olsa, birlik olduğun vakit (zira bu ittifak hayrına değildir): Dünyevilik cezbedici olur, senin gözünde büyük bir önem taşımasa dahi, diğerlerinin görüşü itibarıyla seni cezbeder, seni belki onun¹⁸ hatrına cezbeder. Fakat sen Tanrı ile yürürken, sadece Tanrıyla birlik olursun, ve idrak ettiğin her şeyde Tanrıyı idrak edersin: İşte o vakit sen keşfedersin — ki burada senin kendi zararına olarak demem daha uygun olur sanırım, işte o vakit sen komşunu keşfedersin; o vakit Tanrı senin onu sevmeni zaruri kılar — ki burada da, senin kendi zararına olarak demem daha uygun olur sanırım; zira komşuyu sevmek nankör iştir.

Düşünceyi düşünceye karşı mücadeleye sokmak bir şeydir, söz dalaşıyla galip gelmek bir şeydir, hayatın gerçekliği içinde mücadele verirken kendi aklına galip gelmek başka bir şeydir; zira bir düşünce diğerinin yaşamına çekişe çekişe ne kadar yaklaşırsa yaklaşınsın, biri diğerinin yaşamına söz dalaşıyla ne kadar yaklaşırsa yaklaşınsın, tüm çekişme yine de mesafelidir ve gölge dövüşüne benzer.

Buna karşılık bir insanın nasıl bir zihin yapısı barındırdığının kıstası: kavradığı şeyle yaptığı şey arasındaki mesafedir, kavrayış ve eylem arasında ne kadar büyük mesafe bulunduğudur. Temel itibarıyla hepimiz en yüksek her şeyi kavrarız; bir çocuk, en bönü, en bilgisi, hepsi en yüksek olanı ve hepsini aynen kavrar; zira bu, deyim yerindeyse, hepimizin üzerine düşen bir ödevdir. Fakat farkı yaratan, onu uzaktan mı — ki o vakit onu örnek almayız, yoksa yakından mı kavradığımızdır — ki o vakit onu örnek alırsın ve “başka türlüünü yapamayız”, kendimizi onu

¹⁸ kadın için o. -çn.

yapmaktan alıkoyamayız, vaktiyle Martin Luther'in: "Başka tür-lüsünü yapamam, Tanrı yardımcım olsun, Amin," derken ne yapmakta olduğunu gayet yakinen anladığı misal.¹⁹

Yaşamın ve dünyanın tüm karmaşasına sessiz bir saatlik me-safede her insan en yüksekünün ne olduğunu kavrar; oradan ayrı-lırken onu kavramıştır; hayat ona sakin hava vadeder göründü-ğünde, onu daha da bir kavrar: Ama kafa karmaşası başladığın-da, bu kavrayış kaçıp gider, veya bu kavrayışın ona uzak olduğu ortaya çıkar.

Her şeyin bir kum taneciğinin düşüşünü duyabileceği kadar sessiz olduğu bir odada oturmak, ve en yüksek olanı kavramak; bunu her insan yapabilir; lakin, mecazi olarak ifade edecek olur-sak, bakırcının çekiçle dövdüğü kazanın içinde oturmak zorunda olmak ve sonra aynı şeyi anlamak: Evet, o vakit kavrayışın insa-nın yakınında olmuş olması icap ederdi, yoksa uzak olduğu kendini belli eder — zira kavrayış onda namevcuttur. — Hayatın karmaşasından bir sessiz saat de, çocuk da, en bönü de, en bilge-si de, ve komşu da her insanın ne yapacağını — ne yapması ge-rektiğini, eşit kolaylıkla kavrar; ama hayat karmaşası içinde, sırf ne yapacağı mevzu bahis olduğu vakit bu kavrayışın belki uzak-ta olduğu belli olur — ne de olsa ona beşeri mesafedir.

Eylemin bir söz dalaşı uzağında, eylemin bir yüce gönüllü karar uzağında, eyleme bir ciddi vaat, bir tövbelik mesafede, her insan en yüksek olanı kavrar. Eski adetlerden ötürü değişmeden kalmış şartların güvenliği içinde, her insan bir değişikliğin gerektiğini kavrar, bunu kim olsa yapabilir, zira bu kavrayış uzaktadır — değişmezlik değişime muazzam bir mesafede değil midir?

Maalesef, bu dünyada bunun neye kadar olduğu ve neye ka-dir olup neye olmadığı sorusu telaş içinde, fasılasız süregider. Ebediyet, en yüksek olandan söz ederken her insanın bunu ya-pabileceğini sakince kabullenir, ve onun için de sadece onun bu-nu yapıp yapmadığını sorar.

Seviyeli tenezzül mesafesinde, seçkin kimse insanla insan arasındaki benzerliği kavrar; gizli kapaklı üstünlük mesafesinde, bilge de, uygar olan da insanla insan arasındaki benzerliği kav-rar; farklılığı çoğunun olduğu gibi olmak olan da, küçük bir ayrı-

¹⁹ 1521 yılında Almanya'nın Worms şehrinde toplanarak, Martin Luther'i Hristi-yanlığa ve Papaya karşı çıkmaktan dolayı aforoz eden meclisin bu kararına gön-derme yapıyor - çn. -çn.

calık hakkı çerçevesinde, insanla insan arasındaki benzerliği kavrar — uzaktan hepsi komşusunu tanır: Ama sadece Tanrıdır ki, kaçının onu gerçekte tanıdığını, yani, yakınında olduğunu bilir.

Ve yine de uzak mesafede, komşu bir hayal ürünüdür, lakin o, yakınlığı hasebiyle, en ilki en iyisi olarak, kesin herkeştir. Uzak mesafede komşu bir gölgedir, hayal gücü yoluyla her insanın zihninden geçer — maalesef o, tam aynı anda hakikatte yanından geçmiş olan komşu da olsa, bunu fark etmez. Uzak mesafede herkes komşusunu tanır bilir de, onu uzak mesafede görmenin imkanı yoktur; şayet sen onu Tanrı nezdinde kayıtsız şartsız her insanda göreceksin kadar yakın göremiyorsan, hiçbir zaman da göremezsin.

Gelin şimdi bir de naçizliğin farklılığını düşünelim. Naçiz diye adlandırılanların kendileri hakkında hiçbir fikre sahip olmadığı, yahut da sadece köle oldukları, naçiz insan olmakla kalmayıp, esasen zerre kadar bile insan olmadıkları fikrine sahip olduğu devirler geride kalmıştır; o kâbusu, dehşeti, izleyen çılgın isyan da muhtemelen geride kalmıştır da, acaba bu böyle diye yozlaşmışlık bir insanın içinde gizlenmiş olarak yaşamaz mı?

O vakit haliyle yozlaşmış naçizlik naçiz olanı, kudretli ve üstün olanların, bir ayrıcalık tarınmış herkesin onun düşmanıymış gibi düşünmeye sürükleyecektir.

Lakin tedbirli olacaksın, denir, zira bu düşmanlar hâlâ daha o kadar güce sahiptir ki, onlardan tamamen kopmak tehlikeli olabilir. Bu yüzden yozlaşmışlık naçize isyan etmeyi öğretmek istemediği gibi, her hürmet göstergesini esirgemeyi de öğretmek istemez; gizli tutulmanın açığa vurulmasına da izin vermez; fakat bunun yapılacak olduğunu vehalböyle olsa da yapılmayacak olduğunu, yapılacak olduğunu vehalböyle olsa da kudretli olanın bundan hiç zevk alamayacağı, diğer yandan bunun ondan esirgendiğini de söyleyemeyeceği bir şekilde yapılacağını öğretmek ister.

Binaenaleyh övgünün içinde bile, gizliden içlerlendiren sinsî bir meydan okuyuşun, ağzın yere göğse ilan ettiğini gizliden tekzip eden bir ağırkanlılığın, kudretliye itibar eden sevinç tezahüratında, tabir caizse, imrentinin verdiği haşın yavanlığın bulunması icap eder. Hiç güç kullanılmayacaktır, bu tehlikeli olabilir; hiçbir kopuş husule gelmeyecektir, bu tehlikeli olabilir; fakat gizli bir gazap, belli belirsiz hissedilen kahredici bir keyifsizlik, güç ve kudreti ve şerefi ve itibarı, güç ve kudret, şeref ve itibar sahibi

için bir cefaya çevirecek, ama onlar yine de hayıflanacak belirli bir şey bulamayacaktır; zira işin sanatı ve sırrı tam burada yatar.

Ve şayet bu naçizlerin arasında, yüreğinde bu gizli haset uyanmamış olan ve hariçten gelen yozlaşmanın onu hükmü altına almasına izin vermeyen biri, ödleğe itaat etmeksizin, insanlardan korkmaksızın, tevazuyla, ama hepsinden önce dünyevi hayatın her ayrıcalığının hakkını seve seve veren, ve çoğu zaman da vermekle, alan birinin olabileceğinden belki de daha fazla mutluluk ve sevince gark olan biri var ise o vakit bu kişi de elbet o çifte tehlikeyi fark edecektir.

Akranları belki onu hain diye iterek kendinden uzaklaştıracak ve köle kafalı diye ona tepeden bakacaktır, maalesef, ve imtiyaz sahipleri belki onu yanlış anlayacak ve yılışık diye hor görecektir. Bir önceki durumda, seçkin olan için naçizlik sayılacak şey — komşuyu sevmeye, belki burada naçiz olan için fazla istismarcı²⁰ sayılacaktır.

Velhasıl komşuyu sevmek bu kadar tehlikelidir. Zira bu dünyada yeterince farklılık vardır, zamansallıkta farklılık her yerde mevcuttur, ki o zaten tam da bu, farklılık, çok çeşitlilik, demektir.

Bir insan tam da kendi farklılığının sayesinde tüm farklılıklarla ılımlı ve munis bir ittifak içinde, bir taraftan bir parça verip başka taraftan bir parça dayatarak, onlara uyum sağlamayı belki de başarabilir: *Fakat ebedi eşitlik, komşusunu sevmek isteği, hem haddinden az hem haddinden fazla gibi gelir, ve dolayısıyla komşuyu sevmek dünyevi ilişkilerin şablonuna tam tamına uymaz gibidir.*

Bir insan düşün, ziyafet düzenlemiş ve kötürümleri, körleri, sakatları, dilencileri davet etmiş olsun: Şimdi, dünya hakkında bunu acayip olsa bile güzel bulacağından başka bir şeye inanmak bana düşmez ama, bir düşün, ziyafeti düzenleyen bu adamın bir arkadaşı olsun, ve ona “dün büyük bir ziyafet verdim” demiş olsun — o vakit arkadaşı ilk evvela, davetlilerin arasında kendisinin bulunmamasına hayret ederdi, öyle değil mi?

Bilahare davetlilerin kimler olduğunu öğrenmiş olsun: bu arkadaş hakkında onun bunu acayip bile olsa güzel bulacağına inanmak tabii bana düşmezdi.

Lakin o belki de, “böyle bir camiaya ziyafet demek, böyle bir ziyafete — arkadaşların hazır bulunmadığı bir ziyafete — önemli olan şeyin şarabın mükemmeliyeti, katılanların kalitesi, ziyafet

²⁰ (Dan.) *anmassende*. -çn.

sofrasında hizmet eden uşakların sayısı olmayan bir ziyafete ziyafet demek ne garip bir anlatım tarzı,” diyerek buna hayret edecektir; velakin bu arkadaş böyle bir yemek ikramına olsa olsa bir hayırseverlik işi denebileceğini düşünürdü, ama bir ziyafet değil. Zira ikram edilen yemek ne kadar güzel olmuş olsa, fakir evindeki gibi “mide doyurur ve yenebilir” olmakla kalmayıp gerçekten leziz ve pahalı olmuş olsa, evet hatta, on türlü şarap bile sunulmuş olsa: bizzat davetliler olsun, etkinliğin genel düzeni olsun, ne olduğunu tam çıkaramadığım bir eksiklik buna ziyafet denmesini engellerdi, böyle bir dil kullanımına ters düşerdi — ki bütün bunlar farklılık yaratıcıdır.

Farzı mahal, ziyafeti veren zatın cevaben, “ben de dil kullanımı benden yana sanmıştım,” dediğini bir tasavvur et, nitekim Luka İncilinde (14:12-13) İsa’nın şöyle dediğini okumaz mıyız: “Öğle ve akşam yemeği verdiğinde arkadaşlarını davet etme, keza erkek kardeşlerini, akrabalarını, zengin komşularını, ki o vakit onlar da seni davet ederek karşılık vermek zorunda kalmaz. Fakat bir ziyafet verdiğin vakit fakirleri, kötürümleri, sakatları, körleri davet et;”²¹ zira “ziyafet” kelimesi burada öyle bir şekilde kullanılır ki, ilk başta daha az şenlikli olan “öğle ve akşam yemeği” tabiri geçer, “ziyafet” tabiriye ancak laf fakirleri ve sakatları davet etmeye gelince kullanılır.

İsa sence şunu ihsas etmek istememiş midir: Fakirleri ve sakatları davet etmek sadece yapmakla yükümlü olduğumuz bir şey olmakla kalmaz, arkadaşlarla ve akrabalarla ve zengin komşularla öğle ve akşam yemeği yemekten çok daha şenliklidir; ama buna ziyafet denemez, zira bunu ziyafet yapan, fakirleri davet etmektir. Fakat ben dil kullanımımızın farklı olduğunu gayet iyi görebiliyorum, zira günlük kullanımındaki anlamıyla, bir ziyafete davet edilenlerin listesi kabaca şöyledir: arkadaşlar, kardeşler, akrabalar, zengin komşular — karşılık verebilecek durumda olanlar.

Lakin Hristiyan eşitlik ve bunun dil kullanımı o kadar titizdir ki, senden fakirleri yedirmeni talep etmekle kalmaz, buna ziyafet

²¹ Yeni Ahit, Luka İncilindeki (14: 12-14) metin şöyle: “İsa kendisini yemeğe çağır-mış olana da şöyle dedi: ‘Bir öğlen ya da akşam yemeği verdiğin zaman dostlarını, kardeşlerini, akrabalarını ve zengin komşularını çağırma. Yoksa onlar da seni çağırarak karşılık verirler. Ama ziyafet verdiğin zaman yoksulları, kötürümleri, sakatları, körleri çağır. Böylece mutlu olursun. Çünkü bunlar sana karşılık verecek durumda değildirler. Karşılığı sana, doğru kişiler dirildiği zaman verilecektir.’” -çn.

demeni de senden talep eder. Amma velakin, sen günlük hayatın gerçekliği içinde, bu dil kullanımına sık sıkıya bağlı kalmak istediğin, ve yemeğin hangi ad altında fakirlere sunulduğunun Hristiyan anlayışına göre ehemmiyetsiz olduğuna inanmak istemediğin takdirde, insanlar seni elbette kahkahalarla alaya alacaktır.

Bırakalım gülsünler, Tobit'e de gülmüşlerdi; velhasıl, komşu sevgisi daima çifte tehlikeye maruzdur, daima çifte tehlikeye maruz olduğunu Tobit örneğinde görürüz. Hükümdar ölülere gömmeyi ölüm cezasıyla menetmişti; fakat Tobit hükümrandan çok Tanrıdan korkardı, ölülere yaşamaktan çok severdi: Onları gömdü.

Birinci tehlike buydu. Ve sonra, Tobit bu kahramanca davranışı göze alınca — "komşuları onu alaya aldı" (Tobit'in Kitabı 2:8). Bu da ikinci tehlikeydi ... Ziyafet veren adam da böyle yaptı; sevgili dinleyicim, sence bu adam haklı değil miydi? Davranışında itiraz edilecek başka bir şey yok muydu? Sadece sakatları ve fakirleri davet etmekte niye öyle dikbaşlılıkla ısrar etti de, arkadaşlarını ve akrabalarını davet etmekten adeta büyük bir gayret ve özenle, evet hatta isyankârlıkla imtina etti, hepsini mütesaviyen²² davet edebilirdi.

Bu inkâr edilemez; ve o böyle dikbaşlı olunca, ne onu ne onun dil kullanımını överiz. Fakat Kitab-ı Mukaddeste yazılı olanın anlamı, o diğerlerinin gelmek istemediğiydi. Bunun içindir ki, o arkadaşın, davet edilmedi diye duyduğu şaşkınlık, hangi camianın davetli olduğunu duyar duymaz geçirirdi.

Eğer ki bu zat, o arkadaşın dil kullanımına uygun düşecek şekilde bir ziyafet vermiş de o arkadaş davet etmemiş olsaydı, o vakit öfkelenirdi; ama şimdi öfkelenmedi — zira zaten gelmezdi.

Sevgili dinleyicim, sence burada bahis mevzuu olan sırf ziyafet kelimesinin kullanımına dair bir söz dalaşından mı ibarettir? Yoksa sen bu ihtilafın komşu sevgisine dair olduğunu görmez misin; zira kendi aklına, fakiri yedirmeye ziyafet diyecek şekilde üstün gelemeyen kimse, fakir ve naçiz olanda sadece fakirlik ve naçizlik görür, "ziyafeti" verene gelince, işte o kişi, fakirde ve naçizde komşusunu görür — bu, dünyanın gözüne ne kadar gülünç görünürse görünsün.

Maalesef, zira bu dünyanın şu veya bu insan için, ciddi değil

²² Veya müsavî olarak, eşit olarak yani birbirini diğerinden ayırmadan, birini diğerine tercih etmeden. (Dan.) ligeligt. -çn.

diye, hayıflandığı hiç de o kadar nadir değildir; mesele dünyanın ciddiyetten ne anladığıdır, bunu üç aşağı beş yukarı dünyevi gailelerin telaşesi olarak anlayıp anlamadığıdır; ve mesele dünyanın ciddiyet ve kibir üzerindeki o hiç bitip tükenmeyen kafa karışıklığı yüzünden, tüm ciddiyetine rağmen, bir insanın, eğer ciddiyete en yüksek anlamda sahip olsaydı, bunun sayesinde ciddi davranacağını görmeyecek kadar gülünç olup olmadığıdır, mesele dünyanın o vakit gayri ihtiyari kakhahalara boğulup boğulmayacağıdır.

Dünya bu kadar ciddidir. Şayet zamansallığın çeşitliliği ve çeşitlice oluşmuş farklılıklar bir insan için komşusunu sevip sevmediğini anlamayı, “insanoğlunu” anlamak kadar zorlaştırmış olmasaydı: o vakit bu dünyanın elinde mütemadiyen gülebileceği yeteri kadar malzeme olurdu — yani şayet komşusunu sevenlerin sayısı yeterli olsaydı.

Komşusunu sevmek, bir insanın, ona bahşedilmiş olan dünyevi farklılıklar içinde kalarak, istisnasız herkes için öz itibarıyla eşitçe var olmasıdır. Diğer insanlar için, sırf kendi dünyevi farklılığının ayrıcalığına dayanarak, alenen var olmak istemek, gösterişçilik ve istismarcılıktır²³; ama kendi farklılığının verdiği ayrıcalığın keyfini akranlığıyla birlikte sürebilsin diye, başkaları için zerre kadar var olmak istememek şeklindeki o zeki icat da namert bir kibirdir.

Her iki durumda da ihtilaf vardır; fakat, komşusunu seven, sükûn bulmuştur. Dünyevi hayatın ona bahşedilmiş farklılığı içinde —bu ister üstünlüğünki ister aşağılığınki olsun — hoşnut olmak suretiyle sükûn bulmuştur, ve üstelik o, dünyevi hayatın her bir farklılığının ağırlığını korumasına izin verir ve onları bu hayatta mevzubahis olan ve olması gereken şeyler için muteber sayar; zira sen komşunun sahip olduklarına, zevcesine, eşeğine, ve haliyle ona hayatta bahşedilmiş olan ayrıcalıklara göz koymayacaksın²⁴; bunlar senden mahrum edilmişse, sen yine de bunların ona nasip edilmiş olmasından sevinç duyacaksın.

Komşusunu seven kişi o şekilde sükûn bulmuştur ki, ne kudretli olandan namertçe, ne de naçiz olandan azametle uzak durur, fakat komşusunu sever, ve onu gerçekten hayatta tanıyıp bi-

²³ (Dan.) *anmasselse. Buse.* -çn.

²⁴ Eski Ahit, Çıkış 20:17: “Komşunun evine, karısına, erkek ve kadın kölesine, öküzüne, eşeğine, hiçbir şeyine göz dikmeyeceksin.” -çn.

lenler ister çok olsun ister olmasın, tüm insanlar için öz itibarıyla eşitçe var olmayı temenni eder.

Bunun kayda değer bir kanat boyu oluşturduğu inkâr edilemez ama uçuş dünyanın tepesinden gururla süzülürcesine değildir, nefis feragatinin yer seviyesinde zorlu kaçıdır. İnsan eğer seçkin biriye hayatı, daha gösterişli bir tecrit içinde, eğer naçiz biriye göze çarpmayan bir sükûnet içinde geçirmek suretiyle, sessizce ve sinsice kat etmek çok daha rahat ve çok daha elverişlidir, evet hatta insana, ne kadar garip olursa olsun, bu sessiz ve sinsi yaşam tarzıyla daha çok şey ortaya koyuyormuş gibi bile gelebilir, çünkü insan bu şekilde kendini çok daha az muhalefete maruz bırakmış olur.

Fakat muhalefetten kaçınmak et ve kan için ne kadar hoş olsa da, ölüm saatinde acaba teselli verici midir? Ölüm saatinde yine de herhalde tek teselli verici olan, insanın ondan²⁵ kaçınmış olması değil, ona katlanmış olmasıdır.

Bir insanın ne başarıp ne başaramayacağı kendi hâkimiyetinde değildir, dünyayı yönetecek olan o değildir; o sadece bir sestir. Dolayısıyla herkes her şeyden önce kendisini (hangi konum onun için daha elverişli, hangi ittifak onun için daha avantajlı diye sormak yerine), ilahi yönetimin ondan — eğer ki bu, ilahi yönetim için memnun edici olacaksa — faydalanabileceği noktada konumlandırmaya bakacaktır.

O nokta tam da komşuyu sevmektir veya tüm insanlar için öz itibarıyla eşitçe var olmaktır. Bir diğer konum görünüşte ne kadar avantajlı ve elverişli ve görünürde hatırı sayılır dahi olsa, öbür bütün noktalar bulaşkanlıktır; ilahi yönetim kendini orada konumlandırmış olandan faydalanamaz, zira o, ilahi yönetime isyan içindedir.

Fakat hakir görülen ve imtina edilen emin konumu, dünyevi farklılığına sınıksız yapışmaksızın, tek bir insanla bile ittifak kurmaksızın, tüm insanlar için öz itibarıyla eşitçe var olarak seçen kimsedir ki, işte o, görünürde bir şey başarmış olmasa da, naçiz insanların yergisine ve üstün insanların alayına yahut her ikisinin de yergi ve alayına maruz kalsa dahi — ölüm saatinde ruhuna teselli edici şu sözlerle hitap etmeye cesaret edebilir: “Ben elimden geleni yaptım; ortaya bir şey koyabildim mi, bunu bilmiyorum, kimseye fayda sağladım mı, bunu bilmiyorum, fa-

²⁵ Yani *muhalefetten*. -çn.

kat ben onlar için var oldum, bunu biliyorum, beni alaya aldıkları için bunu biliyorum.

Ve tesellim şudur; ben bu hayatta iyi ve sakin ve rahat günler geçireyim diye, aşağı insanlarla birlikte gösterişli bir çekingenlik içinde, üstün insanlarla birlikte de gizli bir göze çarpmazlık içinde yaşayabileyim diye, kendimi diğer insanlarla hısnımlıktan men ettim.” O halde bırakalım, kendi ittifakı sayesinde ve diğer insanlar için var olmayarak onca şey başarmış olan kişi gözünü dört açsın da ölüm ona sorumluluğunu hatırlatarak hayatını değiştirmesin.

Zira, aşağı veya üstün, bütün insanlarda farkındalık sağlamak için elinden geleni esirgemeyen kimsede, öğrenerek, davranarak, çabalayarak herkes için eşitçe var olan kimsede, insanlar peşine takılıp da farkında olduklarını ona gösteremedikleri takdirde, hiçbir sorumluluk yoktur; hayır, hiçbir sorumluluk yoktur, hatta hiçbir faydası dokunmamıştır, zira fayda sağlamanın şartı her şeyden önce her zaman farkındalık edinmektir.

Fakat öyle ki sadece kendi ittifakının ayıncı duvarları dahilinde kalarak, orada bir sürü iş başarmış ve bir sürü ayrıcalıklar kazanmış olan kişi; insanlarda farkındalığın su götürür bir nimet olduğu sanısıyla, insanlara, naçiz veya üstün olsun, farkındalık kazandırmayı — öğütleyecek meşru bir şey olduğunda — gözüne yedirememiş olan kişi; kendi şanlı uğraşını öyle ki kişisel itibarın güvenliği dahilinde tutmuş olan kişidir ki, o: Komşusunu sevmemiş olmakla — sorumluluk taşır.

Şayet biri çıkıp: Evet de, hayatını böyle bir kıstasa göre düzenlemenin ne faydası olabilir ki? diyecek olursa, o vakit şu cevabı veririm: Sen bu mazeretin ebediyette ne hayra yarayacağını sanırsın? Zira ebediyetin hükmü, böyle fazlaca mahirane her mazeretten alabildiğine daha yüksektir.

İlahi yönetimin, hakikatin hizmetinde bir araç olarak (ve şunu unutmayalım ki her insanın bu olması icap eder ve olacaktır, en azından hayatını bu²⁶ olabilecek biçimde düzenlemesi icap eder) kullanmış olduklarının arasında bir teki bile hayatını her bir kişi için eşitçe var olmaktan farklı bir biçimde düzenlemiş midir acaba?

Bu türden hiç kimse naçizlerle hiçbir zaman ittifak kurmamıştır, ve üstünlerle hiçbir zaman ittifak kurmamıştır, fakat üstün olanı için eşitçe var olmuştur, ve naçiz olanı için eşitçe var ol-

²⁶ Yani araç. -çn.

muştur. Doğrusu, bir insan sadece komşusunu sevmekle en yükseğini başarabilir; zira en yükseği, ilahi yönetimin elinde bir araç olabilmektir. Fakat demiş olduğum gibi, kendini herhangi başka bir noktada konumlandırmış, parti veya birlik kurmuş, yahut bir partiye, bir birliğe katılmış herkes kendi hesabına göre yönetir, ve bütün başarıları — bu, dünyayı yeniden şekillendirmek bile olmuş olsa, bir algı yanıltmasıdır. Nasıl olsa bunun ilelebet büyük bir yararını da görmeyecektir, zira ilahi yönetim, belki, o kimsenin başardığı işten yararlanmıştır da, maalesef, o kimseden araç olarak yararlanmamıştır; o başına buyruk, kendi kafasının dikine giden biri olmuştur, ancak ilahi yönetim böyle bir çabadan da yarar sağlar, o kişinin zahmetli işini alır ve bu hizmetin bedelini ona bırakır. — Komşusunu sevmek dünyaya ne kadar gülünç, ne kadar ters, ne kadar isabetsiz görünebilse dahi yine de bir insanın yapabileceğinin en yükseğidir.

Fakat *en yüksek olan* dünyevi hayatın ilişkilerine hiçbir zaman tam tamına uymamıştır, o *hem haddinden az hem haddinden fazladır*.

Tüm rengarenk çoklu çeşitliliği içinde önünde uzanan dünyaya iyice bak bir kere; sanki bir sahne oyunu seyrediyor gibisindedir, sadece çok çeşitlilik kat kat daha fazladır. Bu hadsiz hesapsızlık içinde her birey kendi farklılığıyla özgül bir objedir, özgül bir görünüm sergiler, fakat öz itibarıyla bir başkadır; lakin sen hayatta bunu görme fırsatı bulamazsın, sen burada her bireyin ne görünüm sergilediğinden ve bunu ne şekilde yaptığından başka bir şey görmezsin. Sahne oyunundaki gibi.

Fakat sonra sahnede perde kapandığında, kralı oynamış olan, ve dilenciye oynamış olan, ve tüm diğerleri, tek tek hepsi birbiriyle eşittir, hepsi birbirinin aynıdır: Oyuncu.

Ölümde gerçeklik²⁷ sahnesinin perdesi kapandığı vakit (lakin ölüm anında ebediyet sahnesindeki perdenin kalktığını söylemek kafa karıştırıcı bir tabirdir; zira ebediyet hiçbir suretle sahne değildir, o mutlak hakikattir)²⁸, herkes birdir, hepsi insandır, ve hepsi öz itibarıyla olduğu şeydir, senin farklılıklar yüzünden görmediğin şeydir: İnsan.

Sanat sahnesi sihirli bir dünya gibidir; ama bir düşün, bir akşam sıradan bir unutkanlık sonucu bütün oyuncular gerçekten ne rol oynadıklarını unutuvermiş olsun. Bu, sanatın sihrinin ak-

²⁷ Yani *edimsel gerçeklik*. (Dan.) *virkeligheden*. -çn.

²⁸ (Dan.) *sandheden*. -çn.

sine, bir kötü ruhun büyü, kara büyü²⁹ denebilecek bir şey olmuş olmaz mıydı? Ve sonra aynı şekilde, gerçekliğin büyü içinde (zira hepimiz kendi farklılığımızın büyüüne kapılmışızdır) temel fikrin³⁰ kafamızda karman çorman olduğunu ve sergilediğimiz rolün özde olduğumuz şey olduğunu sandığımızı bir düşün.

Maalesef, ama durum böyle değil midir? Dünyevi hayatın farklılıklarının, bağcıklarının güzelce ama gevşekçe, sahnede değişim anında oyuncunun derhal üzerinden atabileceği şekilde, düğüm yapmadan gevşekçe bağlanmış olmasına her oyuncunun kendisinin icabına bakması ve göz kulak olması gereken bir oyuncu kostümü veya bir pelerine benzediği, işte bu, unutulmuş gibidir. Ve yine de hepimiz, sahnedeki oyuncu, değişim anında üzerindeki fırlatıp atması gerekirken, bağcıkları çözmek için koşarak sahneden dışarı çıkacak olması, zorumuza gidecek kadar sanat anlayışına sahibizdir.

Ama maalesef, gerçekteki hayatta³¹, farklılığın üst giyeceği, eşitliğin iç görkemi, sürekli görünebilmesi ve görünmesi gerektiği halde, hiç aradan sızmasın veya sızacaksa nadiren sızsın diye, bu farklılığın üst giyeceğinden ibaret olduğunu gözden tamamen gizleyecek şekilde, bağcıklarından sımsıkı bağlanır.

Zira oyuncunun sanatı aldatıcıdır, sanat aldatmacadır, aldatılabilmek onun büyüklüğüdür, aldatılmaya izin vermek bir o kadar büyüktür; bu yüzden insan kostümünün arasından oyuncuyu görmemelidir ve görmeye niyetlenmemelidir; dolayısıyla en yüksek sanat, oyuncunun, sergilediği rolle bir bütün oluşturmastır, çünkü bu, aldatmanın en yüksek kertesidir. Fakat yaşamın gerçekliği, ebediyetin olduğu gibi mutlak hakikat olmasa dahi, yine de mutlak hakikatin bir parçasıdır, ve dolayısıyla, her bir insanın özünde olduğu ötekilik, sahte kılığın arasından hayal meyal görünebilmelidir.

Maalesef, ama gerçekteki hayatta, orada birey, zamansallığın inkişafı içinde, farklılıkla giderek iyice kaynaşır³²; bu, ebediyetin inkişafının tam aksidir, zira orada, farklılıktan uzaklaşarak³³ geli-

²⁹ Artık kullanılmayan ve tam Türkçe karşılığı olmayan bir sözcük. (Dan.) *förgørelse*. -çn.

³⁰ (Dan.) *grundtanke*. -çn.

³¹ Veya *edimsel hayat*. (Dan.) *virkelighedens liv*. -çn.

³² (Dan.) *vokse sammen*. *Kaynaşıp adeta tek vücut olur* anlamında. -çn.

³³ (Dan.) *vokse fra*. -çn.

şir, giderek şekli bozulur, böyle herkes, ebediyet açısından, bir hilkat garibesidir. Maalesef, gerçek hayatta birey kendi farklılığıyla o kadar kaynaşır ki, ölümün sonunda onu oradan zorla koparıp almak icap eder.

Velakin, bir insan komşusunu sahiden sevecekse, farklılığın sahte kılık olduğunun ona habire her an hatırlatılması icap eder. Zira, demiş olduğum gibi, Hristiyanlık, farklılığı — ister üstünlüğünki ister naçizliğinki olsun, kaldırmak için öne atılmak istememiştir, farklılıklar arasında dünyevi yoldan, bir dünyevi muatabakat sağlamak da istememiştir; fakat o, farklılığın bireyin etrafından gevşekçe, haşmetli hükümdarın, kim olduğunu göstermek için, üzerinden çıkarıp attığı cübbe gibi; altında doğaüstü bir yaratığın saklandığı pejmürde kıyafet gibi, gevşekçe sarkmasını istemiştir.

Farklılık böyle gevşekçe sarkınca, her bireyin özündeki ötekilik, o herkes için ortak olan, sonsuz benzeşme, o denklik³⁴ daima hayal meyal gözükecektir. Bu böyle olsaydı, her birey böyle yaşasaydı, o vakit zamansallık en yüksek kertesine ulaşmış olurdu, lakin ebediyet gibi olamazdı; ama bu ümitle beklenen, hayatın akışını kesmeden, her gün kendini ebedi olanla ve ebediyetin eşitliğiyle yeniden gençleştiren, ruhu her gün, hâlâ içinde bulunduğu, farklılıktan selamete çıkaran bu ihtişam: İşte bu, ebediyetin yansıması olurdu. Sen o vakit, hayatın gerçekliği içinde, elbet hükümrânı göreceksindir, ona sevinçle ve saygıyla sadakat yemini edeceksindir; fakat sen buna rağmen o hükümrânın iç ihtişamını, saltanatının gizlediği o ihtişam benzerliğini de göreceksindir.

O vakit sen dilenciye, belki de onun öbüründen³⁵ daha çilekesi olmasından dolayı üzüntü içinde, göreceksindir, ama sen onda, üzerindeki sefil kıyafetin ancak gizlediği iç ihtişamı da göreceksindir. Evet, o vakit sen, gözünü nereye çevirirsen, komşunu göreceksindir. Zira dünyanın başlangıcından bu yana, kralın kral olduğu, bilgenin bilge olduğu, akrabanın akraba olduğu anlamda — yani, hususiyet anlamında veya bununla bir olan farklılık anlamında — komşu olan hiçbir insan kulu var olmamıştır ve de olmayacaktır; hayır, her insan senin komşundur.

Biz, kral olmakla, dilenci, bilge, zengin, fakir, erkek, kadın vs.

³⁴ (Dan.) *ligningen*. -çn.

³⁵ Yani *dilencinin hükümrândan*. -çn.

olmakla birbirimize benzemeyiz, bu suretle birbirimizden farklı oluruz; fakat komşu olarak kesinlikle birbirimize benzeriz. Farklılık, zamansallığın kafa karıştırıcı unsurudur, her bir insana farklı damgası vurur, lakin komşu, ebediyetin damgasıdır — her bir insandaki.

Eline bir sürü not kağıdı al, her birinin üzerine farklı bir şey yaz, o vakit kağıtların biri diğerine benzemez; ama sonra her bir kağıt parçasını teker teker eline al, ışığa tut, üzerlerinde yazılı olanın farklılığına aldırma, o vakit üzerlerinde hepsinin ortak özelliği olan bir filigran işareti göreceksin. Velhasıl komşu müşterek damgadır, fakat sen onu sadece ebediyetin ışığı sayesinde, o, farklılığı, arkasından ışık vererek aydınlattığında³⁶ görürsün.

Sevgili dinleyicim, bunun sana şahane görünmesi gerekeceği hususunda, ve sen bu şekilde sessiz bir vecd içinde ebediyet fikrine teslim olup tefekküre daldığın her sefer böyle olması gerekeceği hususunda elbet hiç şüphe yoktur; yeter ki sen o vakit bu idrake uzaktan bakmakla yetinmeyesin. Hal böyleyken senin kendi hesabına Tanrıyla mutabakat sağlamaya karar vermiş olmanın, bu idraki muhafaza etmek için, yani, onu yaşamunda ifade etmek için, Onunla birlik olmak istemiş olmanın, Onunla birlikte bu idraki, bu yüzden başına ne gelecek olursa olsun, evet hatta, bu hayatına bile mal olacak olsa, senin her şeye rağmen ona, Tanrıyla birlikte, bütün ihlallerin ve bütün hataların üzerinde kazanılmış bir zafer olarak sımsıkı sarılmanın, onu tek esas olarak muhafaza etmenin, sana gene de o kadar şahane görünebilmesi gerekmez miydi?

Unutma ki, tek şeyi hakikatte istemek için hakikatte iyilik istemeyi seçen kişi şu kutlu teselliye sahiptir: İnsan bir kerelik cefa çeker ama ebediyen galip gelir. Senin anlayacağın — şair, tensel sevgiye bağlılıktan, sevmenin ve sevilmenin bir insanın üzerinde nasıl yüceltici bir gücü olduğundan, tüm varlığının bu suretle nasıl başkalaşarak yüceleceğinden, sevgiyi tatmış olanla, sevginin değişimini asla hissetmemiş olan arasında, şairin kanaatine, nasıl muhteşem bir fark olduğundan uzun uzun söz etmeyi bilir.

Ha, halbuki, hakiki bağlılık hayatın tüm ihtiyaç ve taleplerinden, bu ister güç ve kudret, ister şan ve şeref, ister menfaat ve ayrıcalık için olsun, tüm ihtiyaçlardan el çekmektir — fakat tensel sevgide ve arkadaşlıkta mutluluk en büyük ihtiyaçlardan bi-

³⁶ (Dan.) *gennemlyse*. -çn.

ridir — buna binaen, tüm ihtiyaç ve taleplerden, Tanrının ve ebediyetin bir insanın şahsı üzerinde ne muazzam bir ihtiyaç ve talep oluşturduğunu anlayabilmek için el çekmektir. Bu anlayışı benimsemek isteyen kişi komşusunu sevmek yolundadır.

Bir insanın hayatı, karşısında, ta uzaklarda, uzun, upuzun bir vakit ve bütün bir dünya yatıyormuş şeklinde bir algı yanılmasıyla başlar, sahip olduğu onca beklentiyi gerçekleştirecek bol zamarı varmış şeklinde deli duman bir hayal gücüyle başlar; şair bu deli duman ama nefis hayal gücünün belagatli, coşkulu dert ortağıdır. Fakat insan sonra ilanihaye bir değişim içinde, ebediyetin, yaşamına, *onun* tam şimdi, tam bu anda, tam bu kutlu anda *yapması icap eden* şeyle arasında tek bir taleplik, tek bir kaytarmalık, tek bir bahanelik, tek bir anlık bile mesafe olmayacak kadar yakın olduğunu keşfeder ki: İşte o vakit o bir Hristiyan olma yolundadır.

Bana, bana — hep bana demek çocukluğun nişanesidir; *Ben — ve ben — ve hep ben*, demek gençliğin nişanesidir; olgunluğun ve ebediye bağlılığın nişanesiyse, bu ben'in, ebediyetin, mütemadiyen: 'Sen' öyle *yapacaksın*, *sen* öyle yapacaksın, *sen* öyle yapacaksın, deyip durduğu sen'e dönüşmedikçe hiçbir anlam ifade etmediğini idrak etmek istemektir. Genç kafasıdır ki bütün dünyada bir tek ben o olmak ister, olgunluk insanın bu sen'i kendisi olarak idrak etmesidir, bir başka kişiye hitaben söylenmemiş da-hi olsa. *Sen* öyle yapacaksın; *sen* komşunu seveceksin.

Evet, sevgili dinleyicim, *ben* sana hitaben konuşmuyorum, ebediyet *bana* hitaben: "*Sen* öyle yapacaksın," diyor.

Sevgi Yasanın İfasıdır¹

Sevgi yasanın ifasıdır.
Romalılar 13:10²

“Söz doğruluktur³, fakat tutmak zordur”⁴ der atasözü; ama hangi hakla? Velakin doğru olan şeyin sözü tutmak olduğu bi-hakkın aşıkardır, ki o vakit atasözü, verilen sözü tutmak doğrudur ve bir o kadar da zordur demekte haklı olabilir.

Ama o vakit söz vermek ne hale gelir⁵?

Atasözü, nakledilmiş olan izah veçhile, buna dair hiçbir şey demez; o vakit belki söz vermek hiçbir şey değildir; belki hiçten de az bir şeydir; hatta belki de atasözü söz vermeye karşı uyarır, şöyle demek ister gibidir. Söz vermeye vaktini harcama, sözü tutmak, ki doğrusu budur, zaten yeterince zor. Ve doğrusu, söz vermek, bu söz hiçbir suretle doğruluktan uzak olarak denmek istenmemiş dahi olsa, doğruluktan çok uzaktır.

Onca şeye dair yalandan söz veren bir dünyada, söz vermeye ve söz vererek kendini doğrulukla aldatmaya fazlasıyla temayüllü bir insan soyunda, “söz vermeye” doğruluk demek zaten düşündürücü olmaz mıydı, bu atasözünün hesabına düşündürücü olmaz mıydı, zira dünyayı ve insanları tecrübeyle bir o kadar bilen bir başka atasözü de, “ödünç para, söze binaen, geri ödendiğinde beleş paradır” der?

Dolayısıyla, insan daha ziyade, aksi aşırı uca gitmeyi, ve söz

¹ (Dan.) *fylde*. Bu sözcük *doygunluk*, *doyuruculuk*, *doluluk*, *bereket*, *ceoher* anlamına da geliyor, ve Danimarkaca kullanımda bu alt anlamları içeriyor. Dolayısıyla daha geniş bir ifade olarak: *ifa yoluyla doygunluk kazanmak* denebilir. Burada yazarın daha sonra değineceği açıklık ve doygunluk teşbihlerine dikkat çekmek isterim. -çn.

² Yeni Ahit, Romalılar 13:10. “Seven kişi komşusuna kötülük etmez. Bu nedenle sevmek Kutsal Yasayı yerine getirmektir.” -çn.

³ Veya *dürüstlük*. (Dan.) *ærligt*. -çn.

⁴ (Dan.) *At love er ærligt, men at holde at besværligt*. Türkçe karşılığı: “Sözü vermek kolaydır ama tutmak zordur” olsa dahi, anlam bütünlüğü açısından Danimarkaca aslında kullanılan sözcüklere sadık kalarak çevirmeyi uygun gördüm. -çn.

⁵ (Dan.) *blive til*. -çn.

vermekle vakit harcamamanın, söz vermemenin, söz vermekle vakit harcamamanın, söz vererek kendi kendini aldatmamanın, önce verilen söz için sonra da bu sözün ifası için çifte bedel talep etmemenin hakiki sadakatın hususiyeti olduğunu varsayarak, "söz vermek dürüst olmamaktır" demeyi tercih edebilir.

Yine de en tercihen, dikkatleri yalnızca ve kati surette, muhafaza etmek üzerinde toplamaya, ve diğer yandan, bir girizgâh misali, yetkili ağızdan gelen uyandırıcı bir nasihat havasında, söz vermeye karşı uyarmaya çalışmalıdır.

Kitab-ı Mukaddeste (Matta 21:28-31)⁶, dini söylemde çok ender ele alınan, lakin pek öğretici ve uyandırıcı olan bir mesel vardır. Gelin üzerinde biraz düşünelim. "İki oğul sahibi bir baba varmış", bu cihetle o mahut yitik oğulun⁷ babasına benzer, o da iki oğul sahibiydi; evet hatta, bu iki baba arasındaki benzerlik daha da büyüktür; zira burada mevzubahis olan babanın oğullarından biri de yitik oğuldu, şimdi onun hikâyesini dinleyeceğiz. Baba birinci oğula gidip, "Oğlum, git bugün bağda çalış," demiş. Oğlu, "Gitmem!" demiş. Ama sonra pişman olup gitmiş. Adam ikinci oğluna gidip aynı şeyi söylemiş. O, "Olur, efendim" demiş, ama gitmemiş. Bu oğullardan hangisi babanın dileğini yerine getirmiştir? Başka şekilde de sorabiliriz: Bu oğullardan hangisi yitik oğuldur?

Acaba o "evet" diyeni, o söz dinler olanı, sırf evet demekle kalmayıp, babasının dileğine kayıtsız şartsız, hürmetkârane baş eğdiğini göstermek için, "Olur, efendim" de diyeni değil midir? Acaba o "evet" diyeni, malını mülkünü fahişelerle saçıp savuran ve sonunda kendini domuz çobanlığı yaparken bulan o yitik oğul gibi rahatça herkesin diline düşmesin diye, göze çarpmadan yoldan çıkarı, ama sonunda geri kazanılanı değil midir?

Acaba o "evet" diyeni, o mahut yitik oğulun kardeşine — ki her ne kadar o kendisine doğru veya iyi oğul dese de, İncil onun doğruluğunu zan altında bırakır — göze çarpar şekilde benzeyeni, acaba belki bu kardeş de (ki onun sözlükte kendine has bir adı

⁶ Yeni Ahit, Matta İncili 21:28-31: "Ama şuna ne dersiniz? Bir adamın iki oğlu vardı. Adam birincisine gidip, 'Oğlum, git bugün bağda çalış' dedi. Oğlu, 'Gitmem!' dedi. Ama sonra pişman olup gitti. Adam ikinci oğluna gidip aynı şeyi söyledi. O, 'Olur, efendim' dedi, ama gitmedi. İkisinden hangisi babasının isteğini yerine getirmiş oldu? 'Birincisi' diye karşılık verdiler. İsa da onlara, 'Size doğrusunu söyleyeyim, vergi görevlileriyle fahişeler, Tanrının Egemenliğine sizden önce giriyorlar' dedi." -çn.

⁷ İşlediği günahlardan dolayı pişman olan kimse anlamında. (Dan.) *den forlorne sən*. -çn.

vardır, biz burada sözü kısa tutmak adına ona “evet efendimci kardeş” diyelim) kendine iyi oğul nazarıyla bakmış olamaz mı — o da “evet” dememiş midir, o da, “Olur, efendim,” dememiş midir, ne de olsa atasözü, söz doğruluktur, der!

Gelgelelim, öbür kardeş “hayır” demişti. Böyle bir “hayır”, insanın tam da “hayır” dediği şeyi yapması anlamına dahi gelse, ara sıra izahı güç olmayan bir ayrıksılığa dayanıyor olabilir.

Bazen böyle yapmacık bir “hayır”da, bu dünyaya yasak ve yabancı türden bir doğruluk gizlidir, çünkü konuşana, bir insanın söylediği şeyi yapmaması anlamına gelen o “evet”i tekrar tekrar iştikten öyle tiksinti gelmiştir ki, başkaları “evet” derken, o, evet efendimci kardeşlerin yapmayı es geçtiği şeyi yapmak için, hayır demeye alışmıştır; yahut konuşan, kendine karşı adamakıllı bir itimatsızlık duymaktadır, ve dolayısıyla, çok fazla şey söz vermemek için herhangi bir şeye söz vermekten kaçınır; yahut da konuşan, yürekten bir hevesle, iyi olanı yapmak için, söz vermenin riyakâr kalıbını bertaraf etmek ister.

Yine de İncil’de bu “hayır” o şekilde, kast edilmeksizin söylenmemiştir⁸, gerçekte oğul açısından bir itaatsizliktir; fakat o pişman olur, ve gene gidip babanın dileğini yerine getirir.

Peki o halde bu meselin vurgulamak istediği şey nedir, acaba, o anda kastedilerek denmiş de olsa, “evet” demeyi aceleye getirmenin ne kadar tehlikeli olduğu mudur? Evet efendimci kardeş, “evet” derken bir sahtekârmuş gibi değil, bir sahtekâr durumuna düşmüş gibi gösterilmiştir, çünkü o sözünü tutmamıştır, ve daha doğrusu, aynen söz vermedeki hevesinden dolayı sahtekâr durumuna düşmüştür, yani, söz ona aynen tuzak olmuştur; bir şey söz vermemiş olsaydı, belki daha sağlam⁹ hareket etmiş olacaktı.

Söyle ki, insan “evet” dediği veya bir şey söz verdiği vakit kendini rahatça aldattığı gibi, diğerlerini de gayet kolayca sanki söz verdiği şeyi şimdiden yapmışçasına veya söz vermekle, söz verilen şey kısmen de olsa yapılmışçasına, veyahut sözün kendisi ödüle layık bir şeymişçesine, aldatabilir. Ve insan söz verdiği şeyi sonra yapmadığı vakit, mutlak hakikate geri dönmekten ve söz verdiği şeyin hiç olmazsa birazını yapacağı başlangıç noktasına ulaşmaktan çok uzaktır.

⁸ (Dan.) *sagt uden at være ment.* -çn.

⁹ (Dan.) *snarere.* -çn.

Maalesef, insanın yapmaya söz verdiği şey belki yeterince aşırı olabilirdi de, şimdi insan, yerine getirilmemiş sözün yardımıyla, başlangıçtan bir algı yanılması uzağa gitmiştir. Artık şimdi durum, insanın yolu şaşırdığı ve işe girmek yerine, sözün yardımıyla etrafından dolandığı o mahut anki gibi değildir. İnsan şimdi, başlangıç noktasına tekrar ulaşmadan evvel, o dolambaçlı yolu gerisin geriye kat etmek zorundadır.

Buna karşılık, “hayır” demiş olmaktan gelen yol, pişmanlıktan geçerek durumu düzeltmeye giden yol, çok daha kısadır ve bulması çok daha kolaydır. “Olur, efendim,” diyen kimse, daha aynı anda kendinden hoşnut olur; “hayır” diyense, neredeyse kendinden korkar. Fakat bu fark ilk anda çok kayda değer, bir sonraki anda çok belirleyicidir; ne var ki ilk an, anın hükmüdür, bir sonraki an ise ebediyetin hükmüdür.

Tam da bu sebeple, dünya, söz vermeye o kadar meyillidir; zira dünyevi olan anlık olandır, ve söz, anında iyi görünür; tam da bu sebeptendir ki ebediyet söze şüpheli yaklaşır, anlık her şeye şüpheli yaklaştığı gibi.

Erkek kardeşlerden hiçbirinin babalarının dileğini yerine getirmeye kalkmadığını farz edelim, o vakit “hayır” diyeni, babasının dileğini yerine getirmeye, babasının dileğini yerine getirmemiş olduğunun farkına varmaya daha yakın olduğu ölçüde, daha yakındır. Bir “hayır” hiçbir şeyi gizlemez, fakat bir “evet”in bir algı yanılması, tüm güçlüklerin arasında alt edilmesi en güç olanı olduğu şeklinde bir algı yanılması halini alması pek kolaydır.

Ha, “mahvoluşa¹⁰ götüren yol vaat taşlarıyla döşenmiştir,” sözü çok doğrudur, ve bir insan için en tehlikelisi, vaatlerin, ve ayriyeten sözlerin, yardımı sayesinde gerilemektir¹¹. Bunun gerçekten bir gerileyiş olduğunu keşfetmek pek zordur.

Bir adam birine sırtını dönüp yürüdüğü vakit onun yürüyüp gittiğini keşfetmek kolaydır da, adamın aklına eser de, öbürüne sırtını dönmeksizin, yüzünde ve bakışlarında ve sesinde, hemen döneceğine dair onu temin eden sıcak bir ifadeyle, hatta, gide gide daha uzaklaşmasına rağmen, habire “işte geldim” diye diye geri giderse: İşte o vakit bunu keşfetmek o kadar kolay değildir.

Vaat açısından zengin ve söz açısından eli çabuk kişiyle de durum böyledir, iyilerden geriye doğru git gide daha fazla uzak-

¹⁰ Kesin ve sonsuz mahvoluş. (Dan.) *fortabelse*. -çn.

¹¹ (Dan.) *gå tilbage*. -çn.

laşır. Şöyle ki, vaadin ve sözün yardımı sayesinde iyiye doğru istikametini korur, yüzü iyiye doğrudur, ve yine de o bu istikamet üzerinde geri geri uzaklaşır. Her yeni vaatle ve sözle sanki ileriye doğru bir adım atar gibi görünse de, o sırf olduğu yerde durmakla kalmaz, gerçekte geriye doğru bir adım atar. Beyhude yere vaat, tutulmayan söz arkasında bir cesaretsizlik, bir keyifsizlik tortusu bırakır, ki bu çok geçmeden daha da fevri bir vaat içinde tekrar canlanabilir de, geride sadece daha büyük bir şevksizlik bırakır. Nasıl ki bir ayyaş git gide daha fazla uyarıcıya ihtiyaç duyarsa — sarhoş olabilmek için; söz ve vaat düşkünü de aynı şekilde daha fazla uyarıcıya ihtiyaç duyar — gerilemek için. Biz burada “hayır” diyen oğlu methetmiyoruz, ama biz Kutsal Kiptan, “Olur, efendim,” demenin ne kadar tehlikeli olduğunu öğrenmeye çalışıyoruz.

Bir söz, bir eyleme ilişkin olarak bir değiş tokuştur, onun için insanın gözünü dört açması gerekir; bakın şöyle, bir bebek daha gözünü dünyaya açtığı anda, annenin sevinci en büyüktür, çünkü acıları dinmiştir; sevincinden dolayı dikkati dağınıktır, ve o vakit kötü güçler gelir, bebeğini alıp yerine bir başka bebek bırakır.¹²

Ve başlangıcın o büyük, lakin bu nedenle tehlikeli de olan arunda, işte o vakit, insan tam başlangıç yapacakken, kötü güçler gelir ve sözün yerine bir diğerini koyar, gerçek başlangıcı yapmasına engel olur, maalesef; kim bilir, bu şekilde kandırılmış, evet, sanki kara büyüye uğramış, ne çok insan vardır acaba!

İşte, tüm ilişkilerinde ve her bir uğraşına istinaden, dikkatin derhal, bölünmeksizin, tümüyle, temel ve belirleyici olan üzerinde toplanması, bir insan için bu yüzden o kadar önemlidir.

Sevgide de bu böyledir, hiçbir an olduğundan farklı görünmeye fırsat bulamasın, yahut tutum ve davranışlar kökleşip bir tuzak haline gelmesin, sevgi yavaştan alamasın, iltifatçı bir hayal gücü içinde kendiyile gönül eğlendirmesin de, bunun yerine derhal uğraş versin, ve önceki her bir anın harcanmış bir an ve sadece zaman israfı olmaktan öte olduğunu, onun başka herhangi bir ifadesinin gecikme ve gerileme olduğunu idrake zorlansın diye. Aşağıdaki ibarede dile getirilen de aynen budur:

¹² (Dan.) *skifting*. Nordik mitolojisinde geçen bir hikâye. Kötü güçler yeni doğan bebeği alarak yerine kötü (kötü ruhlu ve çirkin, sakat) bebek bırakır. -çn.

Sevgi yasanın ifasıdır, ve şimdi bu ibareyi mercek altına yatıracağız.

Velhasıl biri "Aşk nedir?" diye sorduğunda, Pavlus şu cevabı verir: "yasanın ifasıdır", ve böylece daha o anda tüm diğer sorular bu cevapla engellenmiş olur. Zira yasa, maalesef, o zaten derin ve karışık bir meseledir, fakat yasayı yerine getirmek — evet, sen de idrak edersin ki, bunu başarmak şarttır, o halde boşa harcanacak hiçbir an yoktur.

Bu dünyada "Aşk nedir," sorusu muhakkak çok sorulmuştur, ve cevap vererek tecessüsle muhatap olan bir nafîle de bir o kadar çok çıkmıştır, ve bu ikisi, tecessüs ve nafîlelik, birbirinden öyle hoşlanır ki, birbirlerinden veya soru sorup cevap vermekten neredeyse hiç usanmazlar. Fakat Pavlus soru soranla muhatap olmaz, nafîleliklerle hiç olmaz, bilakis, sorusuyla hapseder, soru sahibini yasaya itaatkârlıkta hapseder; cevabıyla derhal yönü saptar ve bu doğrultuda hareket edecek ivme sağlar.

Bu sadece Pavlus'un bu cevabına mahsus değildir, Pavlus'un tüm cevaplarında ve İsa'nın tüm cevaplarına da hal böyledir; bu şekilde cevap vermek, sorunun istikametini uzağa çevirerek, soruyu soranı daha o anda vazifesinin, yapacak olduğu şeyin, başına, hayatın mümkün olduğunca yakırına getirmek, işte bu Hristiyanlığın ayırtıcı niteliğidir.

Antik dönemin o seçkin, saf bilgesi, ki idrakın hizmetinde, paganlığa hüküm giydirmişti, işte o zat, soru sormaktan, sorusuyla her soru sahibini cehalette hapsedmekten anlardı; idrakle değil eylemle ilgilenen Hristiyanlık, cevap verme, ve her insanı cevap vasıtasıyla uğraşa esir etme niteliğini haizdir.

Bu yüzdendir ki, İsa'ya soru sormak Farisiler ve de safsatacılar ve kılı kırk yaranlar ve derin düşünenler için o kadar tehlikeliydi; zira soru sahibi daima cevap alırdı ama cevaba ilaveten, belli bir anlamda, çok ama çok şey öğrenirdi; soruya dair onca laf kalabalığına öyle dahiyane bir katkıda bulunmayan, lakin soru sahibini ilahi otoriteyle kısıkrak kavrayan, ve onu bu doğrultuda hareket etme yükümlülüğü altına sokan, el kol bağlayıcı bir cevap alırdı, halbuki belki soru sahibinin tek dileği tecessüsü veya bilgi hırsını veya kavramsal hükümleri ziyadesiyle uzak tutmaktı, kendisinden — ve doğru olanı yapmaktan.

"Gerçek doğruluk nedir?" diye sormamış ve bunun yine de aslında ona, tam o anda yapmakla mükellef olduğu şeyi kayıtlayacak kadar yaklaşıma şansının uzak olmasını ümit etmemiş kaç

kişi vardır acaba bu dünyada? “Kendini haklı çıkarmak için”, “komşum kim,”¹³ diye sorduğu vakit muhakkak ki bunun çok karmaşık ve sürüncemeli bir araştırma olabileceğini, epey vakit alabileceğini ve belki de her şeye rağmen komşu kavramını kesinlikle belirlemenin imkansız olduğunu itirafla son bulabileceğini düşünüyordu — onun için tam da bunu sormuştu, bir kaçamak yol bulup kendini müşkülden kurtarmak için, boşa vakit harcamak için, kendini haklı çıkarmak için.

Lakin Tanrı bilgeleri akılsızlıklarında yakalar¹⁴, ve İsa soru sahibini, görev içeren cevapta hapsedmiştir. Ve İsa’nın her cevabında bu böyledir. O sırf usanç ve mazeret doğuracak işe yaramaz sorulara karşı, laf kalabalığıyla sözü uzatarak uyarmaz, maa- lesef ki, laf kalabalığı, tam aksine, karşı çıkmak istediği şeyden hiç de daha matah değildir; hayır, nasıl öğrettiyse öyle cevap verir, ilahi otoriteyle, zira otorite harfiyen görev koymak demektir.

Riyakâr soru sahibi hak ettiği soruyu aldı, istediği cevabı değil; o tecessüsü besleyebilecek bir cevap almadı, kazançlı çıkabileceği bir cevap da almadı, zira cevapta öyle garip bir vasfa sahiptir ki, başkalarına nakledildiğinde, nakledilen kimseyi derhal farklı bir biçimde göreve bağlar. Biri çıkıp, İsa’nın herhangi bir cevabını bir anekdot gibi anlatmaya yeltenme cüretini gösterse dahi, bir işe yaramaz, imkanı yoktur; cevap, kendisine nakledilen kişiyi, görevle mükellef kılarak hapseder.

Beşeri yaratıcılığa hitap eden yaratıcı zekâlı bir cevap esasen onu kimin dediğine ve kime dendiğine karşı aldırışsızdır. İsa’nın her cevabı tam aksi bir niteliği haizdir, ancak çiftlidir: Demiş olanın İsa olması son derece önemlidir, ve birine söylendiğinde, sadece ona söylenir, ebediyet vurgusu tam da bu söylenen kişinin üzerindedir, bu şekilde tüm herkese söyleniyor dahi olsa.

Yaratıcılık haddi zatında içe dönüktür ve buna binaen kör gibidir, birilerinin onu gözleyip gözlemediğinden bihaberdir, ve hiç kimse onu gözlemekle yarına öyle fazla yaklaşamaz; halbuki ilahi otoritenin gözü tetiktedir, ilk evvela, hitap ettiği insanı kiminle konuştuğunu görmek zorunda bırakır, ve sonra da, delici bakışlarını onun üzerine kenetler, ve gözleri şöyle der: Laf sana deniyor. İnsanlar bunun için yaratıcı zekâ ve derin hikmetle mu-

¹³ Yeni Ahit, Luka İncili 10:29: “Oysa adam kendini haklı çıkarmak isteyerek İsa’ya, ‘Peki, komşum kim?’ dedi.” -çn.

¹⁴ Yeni Ahit, 1 Korintliler 3:19: “Çünkü bu dünyanın bilgeliği Tanrının gözünde akılsızlıktır. Yazılmış olduğu gibi, ‘O, bilgeleri kurnazlıklarında yakalar.’” -çn.

hatap olmaya can atar, zira bunlarla körebe oynanabilir, ama otoriteden ödleri kopar.

Ve insanlar bunun için Pavlus'un, demiş olduğum gibi, el kol bağlayıcı cevabının üzerine eğilmeye öyle can atmaz.

Şöyle ki, aşkın ne olduğu sualine karşılık, lalettayın bir cevap verilir verilmez, zaman, bir zaman aralığı, boş bir vakit de kazanılmış olur, ve o suretle tecessüse ve nafileliğe ve bencillığe karşı tavizde bulunulmuş olunur. Ama eğer sevgi yasanın ifası ise, bir tek söze bile vakit yoktur — zira sevmek tabiri burada, sevgiyi eylemden, görevi bir çırpıda üstlenmekten uzaklaşan yanlış bir istikamete sokmak isteyen son çare anlamında kullanılmıştır; ne de olsa söz ta başlangıçta yatar ve, öyle olmaksızın, aldatmacaya benzer.

Dolayısıyla, eğer ki bu sevgi sözü o kadar kolayca anlık bir hissi galeyan, geride bir ağırlık, bir şevksizlik bırakan anlık bir feveran, geriye götüren bir ileri sıçrayış, geciktirerek alıkoyan bir beklenti, konuya götürmeyen bir giriş olmamış dahi olsaydı — bu böyle olmamış olsaydı da, söz sevgide oyalanmadır; sevgide hülyalı veya keyifli veya pervasız veya düşlemsel bir oyalanmadır, önce kendini toparlaması yahut bir düşünüp taşınması yahut da kendine veya üstesinden gelmesi icap eden şeye hayret ediyormuş gibisinden oyalanmadır, söz sevgide oyalanmadır, ve o yüzden bir şakadır, tehlikeli olabilecek bir şakadır, zira ciddiyet itibarıyla, sevgi yasanın ifasıdır.

Fakat her şeyi etrafa bağışlayan Hristiyan sevginin tam da bu yüzden verecek hiçbir şeyi, hiçbir anı ve hiçbir sözü yoktur. Yine de bu bir koşturma, en azından dünyevi bir koşturma değildir, ve dünyevilik ve koşturma¹⁵ birbirinden ayrılmaz fikirlerdir.

Peki o vakit koşturmak nedir?

Umumiyet itibarıyla, bir insanın bir şeyle meşgul olma¹⁶ biçiminin onun bir koşturma içinde olup olmadığını tanımladığı farz edilir. Ama öyle değildir. Yapılış şekli, tanımın daha dar bir çerçevede, ve ancak hedef saptandıktan sonra, belirleyici unsurdur. Sırf ebedi olanla, aralıksız, her an, iştigal eden kişi — bunun mümkün olması halinde — koşturuyor olmaz.

¹⁵ (Dan.) *travlhed*. Veya başı kalabalık olmak. Ancak meşgul olmak olarak çevirmekten kaçındım. Zira Türkçe karşılığı (bir şeyle) meşgul olmak / iştigal etmek olan (Dan.) *beskæftige sig* metinde bolca geçiyor. İkisini bir şekilde ayırmak gerekiyor. -çn.

¹⁶ (Dan.) *beskæftige sig med*. -çn.

Şu halde, ebediyetle iştilal eden kimse hiçbir zaman koşturuyor olmaz. Koşturuyor olmak, içinde bir bütün olarak kalmasının, ister topyekûn ister muayyen bir kısmıyla, bir insan için tek kelimeyle imkansız olduğu türlü türlü her şeyle, bölük ve dağınık bir şekilde (meşguliyetinin hedefine bağlı olarak) iştilal etmesidir, öyle ki bunu sırf çılgınlar başarabilir. Koşturuyor olmak, bölük ve dağınık olarak bir şeyle iştilal etmektir, ki bu da o kişiyi bölük ve dağınık yapar. Fakat yasarun ifası olan Hristiyan sevgi her anlatımında bir bütün ve toplu olarak vardır; ve yine de safi eylemdir; velhasıl ataletten de koşturmadan olduğu kadar uzaktır.

Hiçbir zaman bir şey hakkında peşin hüküm vermediği gibi, eyleme geçmek yerine söz vermez; hiçbir zaman bitirmiş olma hayaliyle tatmin olmaz; hiçbir zaman kendine dalmaktan keyif almaz; hiçbir zaman kendine hayret ederek nafile yere oturup kalmaz. Anlaşılmazlık mahfazasının gerisindeki o mahut gizli, mahrem, muammalı duygu değildir, ki şairin pencereye çekmek istediği budur; şımarıkça hiçbir yasa tanımayan, hiçbirini tanımak da istemeyen, yahut da kendi yasasını kendisi koymak ve sırf teranelere kulak vermek isteyen bir ruh hali değildir. O safi eylemdir, ve her hareketi ulvidir, zira o yasarun ifasıdır.

Hristiyan sevgi işte böyledir; herhangi bir insanın içinde bu şekilde var olmamışsa da ve olmasa da (oysaki her Hristiyan sevgide kalarak sevgisinin bu olabilmesi için uğraşır), yine de o onun, Efendimiz Hazreti İsa'nın içinde, böyle bir sevgidir. Bu yüzdendir ki aynı elçi ona istinaden (Romalılar 10:4)¹⁷: “İsa yasarun sonuydu,” der. Yasarun sağlamaya muktedir olamadığı — bir insanı saadet ve selamete erdirebilecek kadar azı, işte o İsa'ydı.

Bu cihetle yasa, talep ettiği¹⁸ şey olmadıkları ve günahı sırf bu yolla tanımayı öğrendikleri için herkesin mahvı olurken, İsa yasarun mahvı oldu, çünkü o kendisi talep ettiği şeydi. Onun mahvı, onun sonu — zira talep yerine getirildiğinde, talep sadece ifa içinde¹⁹ vardır, ama o vakit haliyle talep olarak var olmaz.

Nasıl ki susuzluk, giderildiğinde, sadece ferahlayış olarak var

¹⁷ Yeni Ahit, Romalılar 10:4: “Oysa her iman edenin aklanması için Mesih, Kutsal Yasarun sonudur.” -çn.

¹⁸ Veya gerekli kılmak. (Dan.) *fordre*. -çn.

¹⁹ (Dan.) *i opfyldelsen*. -çn.

ise, İsa'da durum bu misaldir; o, yasayı kaldırmak üzere değil onu tamamlamak²⁰ üzere geldi; dolayısıyla o bundan böyle tamamlanışta var olur.

Evet, o, sevgiydi, ve onun sevgisi yasanın ifasıydı. "Hiç kimse onu günaha ikna edemezdi"²¹, vicdanıyla her şeyi bilen yasa bile. "Onun ağzında hile yoktu,"²² ama onun içindeki her şey gerçek doğruluktı; onun sevgisinde, yasanın ifa talebine karşı bir anlık, bir duyguluk, bir vaatlik mesafe yoktu. O, o mahut erkek kardeş gibi "hayır" demedi, öbür erkek kardeş gibi "evet" de demedi, zira onun gıdası²³ Babasının dileğini yerine getirmektir. Böylece o, Babasıyla bir bütündü, yasanın her bir talebiyle bir bütündü, öyle ki bunu hakkıyla tamamlamak onun için bir ihtiyaçtı, bir tutkuydu, yegâne hayati ihtiyaçtı.

Ondaki sevgi safi eylemdi; onun hayatında, içindeki sevginin sırf duygusal ataletten ibaret olduğu, kendine kelime ararken, bir yandan da zamanın akıp gitmesine izin verdiği bir an, tek bir an olmadığı gibi, kendi kendinden memnun olduğu, hiçbir işin ucundan tutmadan kendiyse oyalanıp durduğu bir ruh halinden de eser yoktu, hayır, onun sevgisi safi eylemdi; o ağladığında bile, bu zaman doldurmak değildi, zira onda huzur ve sükunu sağlayan şeyin ne olduğunu Kudüs bilmeseyse de, o bunu bildi; Lazarus'un mezarı başında yas tutanlar ne olacağını bilmeseyse de, o ne yapacağını biliyordu.

Onun sevgisi en küçükte de en büyükteki gibi külliye mevcuttu. Belirli büyük anlarda güç kazanmadı, günlük hayatın saatleri yasanın talepleri dışındaymışçasına, belirli büyük anlarda güç toplamadı; o her bir an eşitçe var oldu, çarmıhta son nefesini verirken, doğrulduğundakinden²⁴ daha büyük değildi; "Maria iyi olanı seçti,"²⁵ diyen aynı sevgiydi, ve Petrus'u bir bakışta cezalandıran — veya affeden de²⁶ aynı sevgiydi; elçileri kabul etti-

²⁰ (Dan.) *fuldkommengøre*. -çn.

²¹ Yeni Ahit, Yuhanna İncili 8:46: "Hanginiz bana günahlı olduğumu kanıtlayabilir? Gerçeği söylüyorsanız, niçin bana iman etmiyorsunuz?" -çn.

²² Yeni Ahit, 1 Petrus İncili 2:22: "O günah işlemeyi, ağzından hileli söz çıkmadı." -çn.

²³ *Onu besleyen, ona can veren* anlamında. (Dan.) *spise*. -çn.

²⁴ (Dan.) *lade sig føde*. -çn.

²⁵ Yeni Ahit, Luka İncili 10:42: "Oysa gerekli olan tek bir şey vardır. Meryem iyi olanı seçti ve bu kendisinden alınmayacak." -çn.

²⁶ Yeni Ahit, Luka İncili 22:61: "Rab arkasına dönüp Petrus'a baktı. O zaman Petrus, Rabbin kendisine, 'Bu gece horoz ötmeden beni üç kez inkâr edeceksin' dediğini hatırladı ve dışarı çıkıp acı acı ağladı." -çn.

ğinde, Onun adına mucizeler gerçekleştirip de²⁷ sonra neşe içinde evine döndüğünde bu aynı sevgiydi, ve onları uyurken bulduğunda²⁸ bu aynı sevgiydi.

Onun sevgisinde başka herhangi bir insana, başka herhangi bir insanın zamanına, emeğine, desteğine, hizmetine, karşılıklı sevgisine dair hiçbir talep yoktu, zira İsa'nın ondan talep ettiği tek şey diğer insanın iyiliğiydi²⁹, ve o bunu ondan sırf diğer insanın yüzü suyu hürmetine talep etti; onunla birlikte, kendini İsa'nın onu sevdiği kadar derinden seven hiçbir insan yaşamadı. Onun sevgisinde, herhangi bir insanla arasında, onun, kendi içinde, yasanın sonsuz talebiyle olan mutabakatı dışında, hiçbir pazarlıkçı, müsamahakâr, tarafgir bir mutabakat yoktu; İsa'nın sevgisinde kendisi için hiçbir istisna talebi yoktu, zerre kadar dahi, bir metelik dahi. — Onun sevgisi, anneyle diğer insanlar arasında hiç fark gözetmezdi, en müşfikini dahi, zira o, elçilerini işaret etti ve "bunlar benim annem,"³⁰ dedi; onun sevgisi elçileri arasında da fark gözetmedi, zira onun tek dileği her insanın onun müridi olmayı arzu etmesiydi, ve o bunu her insanın kendi iyiliği için dilemişti; ve onun sevgisi gene de elçileri arasında hiç fark gözetmedi, zira onun ilahi-beşeri sevgisi, onları kurtarma³¹ arzusu içinde, tüm insanlara eşitti, ve kurtarılmak isteyen herkeşe eşitti.

Onun hayatı safi sevgiydi ve yine de bütün hayatı tek bir iş günüydü; o, artık iş göremez olacağı³² gece gelene kadar durup dinlenmedi; o vakte kadar da onun işi gece gündüz değişimiyle değişime uğramadı³³, zira o iş yapmadığı zaman, duayla koruyup gözetti.

Böylelikle o, yasanın ifasıydı. Ve hiçbir bedel talep etmedi, zira onun tek talebi, doğumdan ölüme dek tüm ömrü boyunca yegâne amacı, kendini masumane feda etmektir — ki bu, yasanın

²⁷ Yeni Ahit, Luka İncili 10:17: "Yetmişler sevinç içinde döndüler. 'Ya Rab' dediler, 'Senin adını andığımızda cinler bile bize boyun eğiyor.'" -çn.

²⁸ Yeni Ahit, Matta İncili 26:40: "Öğrencilerin yanına döndüğünde onları uyumuş buldu. Petrus'a, 'Demek ki benimle birlikte bir saat uyanık kalamadınız!' dedi." -çn.

²⁹ (Dan.) *andet menneskes gunst.* -çn.

³⁰ Yeni Ahit, Matta İncili 12:49: "Eliyle öğrencilerini göstererek, 'İşte annem, işte kardeşlerim!' dedi." -çn.

³¹ *Günahtan kurtarmak, günahtan arındırmak.* (Dan.) *frelse.* -çn.

³² Yeni Ahit, Yuhanna İncili 9:4: "Beni gönderenin işlerini vakit daha gündüzken yapmalısınız. Gece geliyor, o zaman kimse çalışamaz." -çn.

³³ (Dan.) *veksle.* -çn.

bile, imanına kadar talep ederken talep etmeye kalkışamayacağı bir şeydir.

Böylelikle o, yasanın ifasıydı. Onun, tabir caizse, onu az çok izleyebilecek tek bir bilgi ortağı vardı, onu tahkik edebilecek kadar dikkatli ve uyanık bir görgü tanığı, ki bu, sonsuz talebiyle onu adım adım, her saat takip eden yasanın kendisiydi; fakat o, yasanın ifasıydı.

Hiç sevmemiş olmak ne fakirliktir, ah, lakin, sevgisiyle en zengin olan bile, ondaki onca zenginlik bile, bu ifaya kıyasla sadece fukaralıktır. Ve yine de, öyle değildir; şunu hiç unutmayalım, İsa ile her Hristiyanın arasında sonsuz bir fark vardır; yasa kaldırılmış dahi olsa, burada hâlâ hükmünü korur, ve Tanrı-insan ile, akıl erdiremese de, ilahi yasanın kabullenmesi gereken şeye, yani onun yasanın ifası olduğuna sadece inanç duyabilen tüm diğer insanların arasına, ilelebet genişleyen bir uçurum koyar. Her Hristiyan buna inanır ve inançla sahiplenir, fakat yasanın ve yasanın ifası olan onun³⁴ haricinde bunu hiç kimse bilmemiştir.

Zira bir insan en güçlü anında, içinde gayet zayıfça bulunan şeyin, her diğer anda çok daha güçlü ve yine de eşitçe bulunduğunu anlayabilir, fakat bir sonraki an anlayamaz, ve o yüzden de, bir an anlayıp diğer anlarda anlamamakla hayatını altüst etmemek için inancına bağlanmak zorundadır.

“İsa yasanın ifasıydı.” Bu fikri ne şekilde anlayacağımızı biz ondan öğreneceğiz, zira o *mutlak açıklamaydı*, ve ancak açıklama açıkladığı şey olduğunda, ancak açıklayan açıklanan şey olduğunda, ancak açıklama uluhiyette tecelli ettirilmiş olan³⁵ olduğunda, ancak o vakit, ilişki doğru ve gereği gibidir.

Maalesef, biz bu şekilde açıklayamazdık; lakin aksini yapmazsak da, o vakit bundan Tanrı ile ilişki içinde tevazuyu öğrenebilirdik. Zafiyet içindeki dünyevi hayatımız, açıklamak ile var olmayı birbirinden ayırmak zorundadır, ve bizim bu acizliğimiz aslen Tanrıyla nasıl bir ilişki içinde olduğumuzun göstergesidir. Bırakalım bir insan Tanrıyı, beşeri anlamda, tüm dürüst kalpliliğiyle sevsin, heyhat, yine de onu ilk Tanrı sevmiştir, Tanrı bir ebediyet öndedir — insanoğlu bu kadar geridedir. Ve her ebedi görevde de³⁶ bu böyledir.

³⁴ Yani İsa'nın. -çn.

³⁵ (Dan.) *det forklarede*. -çn.

³⁶ (Dan.) *evighedens opgave*. -çn.

Bir insan, önünde sonunda, başlama noktasına geldiğinde, o vakte kadar ne sonsuz sayıda şey heba olup gitmiştir, biz, en nihayet başlangıç yapabilmiş bu gayretin içinde tüm noksanları, tüm gayri mükemmellikleri bir an unutacak olsak bile! Bırakalım bir insan ilkin Tanrının krallığına ve onun adaletine, dürüst kalplilikle beşeri anlamda göz dikmiş olsun, ah, bunu doğru anlamayı sırf öğrenmeden evvel nasıl da uzun vakit geçmiştir, ve dolaşısıyla o, Tanrı krallığına ve onun adaletine *ilk kez* göz dikmiş olmaktan nasıl da alabildiğince uzaktır!

Ve böylece her bir noktada, her bir beşeri başlangıcın önünden, zaman israfı gider. Dünyevi ilişkilerde ekseriya, üzücü bir unsurdan, bir insanın bir iş başlatabilmesi için borca girmesi gerektiğinden, söz ederiz. Tanrıyla ilişkide her insan sonsuz bir borçla başlangıç yapar, oysa burada, borcun başlangıçtan itibaren her gün talep edildiğini unuturuz. Bu, hayatta genellikle unutulmuş bir şeydir, ve acaba nedendir, Tanrı da unutulduğu için olması haricinde.

Böylece bir insan kendini diğeriyle kıyaslar, ve diğerlerinden biraz fazlasını anlamış olan, bir matah olmakla övünür. Keşke Tanrı nezdinde bir hiç olduğunu da kendi kendine anlayabilmiş olsaydı. Ve insanlar bir matah olmayı o kadar istediğine göre, Tanrı sevgisinden o kadar söz etseler de, Onunla hakkıyla yaşmakta zorlanmalarına hiç şaşmamalı, neden mi, çünkü Onun talebi ve Onun kıstası onları hiçe sayar.

Zira sana bahşedilmiş olan gücü sonuna kadar kullanırken, onda birini kullanıyor ol, sonra Tanrıya sırtını çevir, kendini insanlarla kıyasla — ve gayet kısa zamanda insanların arasında büyümüş de küçülmüş olursun!

Fakat sonra geriye dön, Tanrıya yüzünü çevir, bu sefer onun onda biri kadarını kullan, mümkünse son çare olarak bunu en azamiye çıkar — yine de bir hiç gibi, bir şeye nail olmaktan sonsuz uzakta, sonsuz bir borç içinde kalakalırsın!

İşte, bu yüzden, bir insana en yüksek olandan³⁷ söz etmek bir bakıma fayda etmez denebilir, çünkü herhangi bir sözün sağlayabileceğinden daha bambaşka bir köklü değişikliğin vuku bulması gerekir. İşlerin tıkırında gitmesini ve kolay yoldan bir matah olmak istiyorsan, o vakit Tanrıyı unut, seni hiçten yaratarın o olduğu sende hiç tesir bırakmasın ve sana hiç tam anlaşılır gibi

³⁷ (Dan.) *det højeste*. -çn.

gelmesin, bir insanın her şeyi alabildiğine ve kayıtsız şartsız ki-me borçlu olduğu üzerinde düşünüp taşınmakla harcayacak vak-ti olmadığı varsayımından yola çık, ne de olsa bu hususta bir in-sanın diğerine soru sormaya hakkı olamaz, onun için unut gitsin, ve sonra kalabalığın içinde yaygara kopar, gül veya ağla, sabah-tan akşama kadar koştur, arkadaş olarak, devlet erkanı olarak, kral olarak, ölü taşıyıcı olarak sevil ve sayıl ve itibar gör; her şeyden önce en ciddi yegâne şeyi — Tanrıyla muhatap olmayı, bir hiç haline gelmeyi, unutmuş olarak, ciddi biri ol.

Ha, ama, şu da aklında olsun — konuşmak bir işe yaramaz ama yine de; keşke ne kaybettiğini bir anlayacak olsaydın; yani bu yok edimin Tanrı nezdinde her şeye rağmen kutsal ve saadetli olduğunu, öyle ki sen her an bu yok edime geri dönmek için ça-balarsın, kanın zorla çıkarıldığı o yere geri dönmeye çabalaması gibi, ama ondan daha kuvvetlice, daha sıcakça, daha coşkunca. Lakin bu dünyevi zekâ için en büyük akılsızlıktır ve öyle olması gerekir.

Onun için sen asla Tanrıya tutunma (Sahte lafla da kendine Tanrıya tutunuyor süsü veren bocalamanın sırrı doğru lafla nak-ledilecekse herhalde böyle demek gerekirdi); Asla Tanrıya tu-tunma, zira ona tutunmakla, dünyaya tutunan birinin, en fazla-sını yitirmiş olanının bile, şimdiye kadar hiç yitirmedeği şeyi yiti-rirsin — kayıtsız şartsız her şeyi yitirirsin.

Ve bu sahiden doğrudur, zira işin doğrusu bu dünya sırf her şeyi veremiyor diye her şeyi alamaz, her şeyi, her şeyi, her şeyi alan sadece Tanrıdır — her şeyi vermek için; ki o peyderpey az az veya fazla veya ziyadesiyle fazla almaz, ona hakikaten tutu-nursan sonuna kadar her şeyi alır. “Onun içinden ondan kaç, bir krala bile yaklaşmak yeterince tehlikeli olabilir, bir matah olmak istiyorsan, üstün kabiliyetli zekâyâ yakınlık tehlikelidir ama Tan-rıya yakınlaşmak son derece daha tehlikelidir.”

Bununla birlikte, Tanrı hariç tutulacak ve unutulacaksa, o va-kit böyle ifadelerle konuşmak ne demek olabilir, veya: Aşk yasa-nın ifasıdır, ifadesi üzerinde konuşmanın, itici bir anlamsızlık haricinde, ne anlamı olabilir, bunu bilemem.

O halde gelin kendimize karşı ödleklilik ve namertlik edip, sanki biz de doğal insanın, her ne kadar bilgi ve irfan hırsı diye yaygara ediyor da olsa, elbet korktuğu şeyden — çok fazla şey bilmekten, korkuyormuşuzcasına, anlama gücünü kendimizden esirgemeyelim; zira sevginin, yasanın ifası olduğundan söz et-

menin, aynı zamanda kendi suçunu idrak ve kabul etmedikçe, ve her insanı suçlu kılmadıkça, zaten imkanı yoktur.

Sevgi yasanın ifasıdır, zira yasada tüm hükümlerine rağmen yine de bir parça belirsizlik vardır, fakat sevgi, yerine getirmedir; yasa zar zor konuşan, onca gayretine rağmen yine de her şeyi diyemeyen biri gibidir, lakin sevgi yerine getirmedir.

Sevginin belirsiz olduğunu söylemek garip gelebilir, zira onun gücü kesin hükümlerdedir, ne de olsa o hükümlerin hepsi onun tasarrufundadır. Ve yine de öyledir³⁸, ve yasanın acizliği de bunda yatar. Nasıl ki gölgede edimsel gerçekteki yeğinliğe kıyasla bir zayıflık varsa, yasa da böyledir; lakin nasıl ki bir gölgede hep bir belirsizlik varsa, yasanın hatlarında da, ne kadar kesin ve isabetlice işlenmiş dahi olsa, bir belirsizlik vardır.

Bu yüzden Kitab-ı Mukaddesle de “yasa gelecektekilerin gölgesidir,”³⁹ denir, zira yasa sevginin edimselliğini izleyen bir gölge değildir, ne de olsa yasa sevgide özümlenmiştir, fakat yasa gelecektekinin hayalidir.

Bir sanatçı bir şey tasarımlarken, bir çalışma taslağı hazırlarken, taslak ne kadar tam da olsa, belirlenmemiş olan bir şey hep vardır; ancak üzerinde çalışması tamamlandığında, ilk o vakit bir insan: Artık belirlenmemiş en ufak bir şey, bir çizgilik, bir noktalık bir belirsizlik bile yok, diyebilir. Nitekim, bütünüyle belirlenmiş tek bir taslak vardır ki o da çalışmanın kendisidir, ama bu, haliyle sadece hiçbir eskizin tamamen ve kesin belirlenmiş bir şey olmadığı veya olamayacağı anlamına gelir. Şu halde yasa taslaktır, sevgi ifadır ve kesin belirlenmiştir; yasa sevgide mükemmelen belirlenmiştir.

Yasanın tasarını teşkil ettiği çalışmayı ifa edebilecek bir tek güç vardır ki bu tastamam sevgidir. Velakin, taslak ve çalışmanın tıpatıp aynı sanatçının ürünü olması gibi, yasa da tıpatıp aynı menşein ürünüdür; birbirleriyle, taslakla ona eş olan sanat ürününün olduğundan daha fazla çelişkide değildirler, çünkü sanat ürününün ayıncı hususiyetleri taslağın tüm hususiyetlerinden daha da mükemmelen belirlenmiştir.

Bunun içindir ki Pavlus bir başka yerde (1 Timoteyus 1:5) şöyle der: “Sevgi ilahi buyruğun yekûnudur.”⁴⁰ Fakat bu hangi

³⁸ Yani belirsiz. -çn.

³⁹ Yeni Ahit, Koloseliler 2:17: “Bunlar gelecek şeylerin gölgesidir, aslı ise Mesihtedir.” -çn.

⁴⁰ Öz itibarıyla bütün, bütünlük. (Dan.) *summen af*. -çn.

anlamda denmiştir? Evet, bu, sevgi yasanın ifasıdır dendiğindeki anlamda denmiştir. Diğer bir anlamda, tek tek her buyruğun, çalmayacaksın vs. vs., ceman yekûnudur.

Lakin bu yekûnu sen bulmayı bir dene, ne kadar sayarsan say, bunun boşuna emek olduğunu görürsün, çünkü yasa kavramı, hükümleri itibarıyla bitmez tükenmezdir, namütenahidir, mütemadidir; her hüküm daha bir tamı tamuna diğerini doğurur, ve sonra tekrardan yeni hükme istinaden ve kıyasla daha bir tamı tamuna diğerini; ve bu ilanıhaye böylece süregider.

Sevginin yasayla ilişkisi burada akıl ve idrakin⁴¹ inançla olan ilişkisi gibidir. İdrak gücü sayar da sayar, hesaplar da hesaplar, fakat inancın sahip olduğu kesinliğe hiçbir zaman ulaşamaz: Yasa da bu misaldir, hüküm koyar da koyar, ama sevgi olan yekûna hiçbir zaman varamaz. Yekûndan bahsedilirken, bu ibarenin bizzat kendisi saymaya davet eder gibidir; fakat insan sonra saymaktan yorulduğu ama öbür yandan yekûnu bulmaya da daha bir can attığı vakit, bu kelimenin daha derin bir anlamı olması gerektiğini anlar.

Ve aynı şekilde, yasa tabir caizse tüm hükümlerini insanın üzerine saldı ve onu helâl edip kısırdığı vakit — zira her yer hüküm doludur, ve her bir hükümde, en kesininde bile, daha bir kesinleşebilme belirsizliği vardır (zira mütemadi belirsizlik hükümlerde ve onların izdihamındaki o hiç dinmeyen huzursuzluktadır): İşte o vakit insan, yasanın ifası olan başka bir şey olması icap ettiğini anlamayı öğrenir.

Fakat yasa ile sevginin arasındaki ihtilaf, yekûn ile yekûnu olduğu şeyin arasındaki, yekûnu bulmak için boşuna çaba ile onu bulmuş olmanın sevinci, bunun sevindirici vargısı arasındaki kadar cüzidir.

İnsanoğlu yasanın altında ezilip inler. Nereye bakarsa baksın orada sırf talep görür ama sınır hiç görmez, maalesef, denizi seyreden biri gibidir, ardı ardına dalga görür ama sınır hiç göremez; yüzünü nereye dönerse dönsün, sırf o katlılıkla, sonsuza dek mütemadiyen daha da katlaşılabilecek olan o katlılıkla karşılaşır, onun ılımlılık haline geldiği sınırı hiç göremez. Yasa tabir caizse aç bırakarak teslimet zorlar; insan onun yardımı sayesinde doluluğa kavuşmaz, zira onun hususiyeti vermek değil almaktır, en sonuna kadar talep etmektir, iflahını kesmektir, ve tüm hüküm-

⁴¹ (Dan.) *forstanden*. -çn.

lerin izdihamında daima baki kalan belirsizlik, taleplerin amansız tahsilat talebidir.

Yasa her bir hükümle bir şey talep eder, ve yine de hükümler için hiç sınır yoktur. Velhasıl yasa, hayatın tam tersidir, fakat hayat doluluktur.⁴² Yasa ölüme benzer. Ama hayat ve ölüm esasen tıpatıp aynı şeyi bilmez mi acaba; zira nasıl ki hayat can bulmuş olan her şeyi tamı tamına tanıyorsa, ölüm de can bulmuş olan her şeyi tamı tamına tanır.

Şu halde yasa ile sevginin arasında bilgi itibarıyla bir bakıma hiç ihtilaf yoktur, fakat sevgi verici, yasa alıcıdır, veya ilişkiyi daha sarıh olarak ifade etmek açısından denebilir ki, yasa talep eder, sevgi verir.

Yasada, sevginin lağvetmek istediği, bir hüküm yoktur, bir tek bile, bilakis sevgi onlara her şeyden önce tümüyle doluluk ve kesinlik kazandırır, sevginin içinde yasanın tüm hükümleri yasadakinden çok daha kesin belirlenmiştir. İhtilaf açıklık ile onu doyma durumuna getiren nimet arasındakinden bir nebze daha fazla değildir.

Sevgi yasanın ifasıdır; zira sevgide vazife kaytarmacılığından⁴³ eser yoktur, onda muafiyet talep ederek veya muafiyet vererek, şımartarak veya şımarıklık yoluyla, sevgi ile yasanın ifasının arasına — sanki sevgi nafile bir duyguymuşçasına, kendini eylemle ifade edemeyecek kadar üstünmüşçesine, ne doyuma ulaştırabilen ne de ulaştırmak isteyen gösterişçi bir acziyetmişçesine, gölge gibi giriveren müsamahadan da eser yoktur.

Sırf akılsızlık sevgi hakkında böyle konuşur — sanki yasayla sevginin arasında ihtilaf varmış gibi, ki muhtemelen de vardır, ama sevginin içinde, yasa ile, yasanın doyuruculuğu olan, sevgi arasında hiç ihtilaf yoktur — sanki yasanın talebiyle sevginin arasında esasen bir fark varmış gibi, ki muhtemelen de vardır, ama sevginin içinde yoktur, ifa ve talep orada birbiriyle tıpatıp aynıdır.

Sadece akılsızlık yasa ile sevginin arasına ihtilaf sokar, ortadan konuşurken, bilgece konuştuğunu sanır, veya hatta birini öbürüne fitneler.

Yasanın doyuruculuğu; ancak burada söz konusu edilen hangi yasadır? Alıntımız Apostolik⁴⁴ kaynaklıdır, Hristiyan sevgiden söz

⁴² Veya doygunluğudur. (Dan.) fylde. -çn.

⁴³ (Dan.) skulken fra opgaverne. -çn.

⁴⁴ (Dan.) apostoliske ord. Elçilere ait öğreti. -çn.

ediyoruz, yani burada ancak *Tanrı yasa*sı söz konusu olabilir. Dünya (bunun yine de, “akılsızlık” diye adlandırmış olduğumuz şeyden ne de olsa farklı olduğu göz önüne alınarak) ve Tanrı, dünyevi akıl ve Hristiyanlık sevginin, sevgi olabilmek için yerine getirmesi icap eden bir yasa bulunduğunda hemfikirdir de, hangi yasa olduğunda hemfikir değildir, ve bu fikir ayrılığı haddi zatında sınırsız bir farklılık oluşturur. *Dünyevi akıl sevginin insanla insan arasındaki bir ilişki olduğunu düşünür; Hristiyanlık ise sevginin: İnsan — Tanrı — insan arasındaki bir ilişki olduğunu, yani, Tanrının orta terim olduğunu öğretir.*

İki veya birçok kişi arasındaki sevgi-ilişkisi ne kadar güzel olmuş olursa olsun, her ne kadar karşılıklı fedakârlık ve bağlılık içinde olmuş olursa olsun, her ne kadar hepsinin açısından tüm arzuları mucibince olmuş olursa olsun, tüm insanlar bu ilişkiyi göklere çıkarmış dahi olsa — şayet Tanrı ve Tanrıyla ilişki hariçte bırakılmış ise: Bu ilişki yine de, Hristiyan anlayışıyla, sevgi olmuş olmaz; olsa olsa karşılıklı, büyüleyici bir sevgi yanılsaması olur. *Zira Tanrıyı sevmek, hakikatte kendini sevmektir; başka birinin Tanrıyı sevmesine yardımcı olmak, başka birini sevmektir; başka birinden Tanrıyı sevmeye yolunda yardım görmek, sevilme*ktir.

Dünyevi akıl seven kişinin sevgiden ne anlayacağına kendi keyfince karar vereceğini elbet düşünmez. Sevgi ne de olsa bağlılık ve fedakârlıktır; dolayısıyla, dünya, bağlılık ve fedakârlık gösterilip gösterilmediği, ve gösterilen bağlılık ve fedakârlığın sevgi olup olmadığı hakkında, sevgi objesinin (bu ister bir sevgili, ister bir arkadaş, ister sevgililer, ister bir topluluk, ister o kişinin çağdaşları olsun, biz bu noktadan itibaren buna kısa yoldan “sevilen” diyeceğiz) hüküm vereceğini düşünür.

Şu halde mesele hüküm verecek olan insanların doğru hüküm vermeyi bilip bilmediğine bağlıdır. Eğer sevgi objesi, hâkim, Tanrı nezdinde kendini sevmenin, yani Tanrıyı sevmenin ne olduğu hakkında gerçek bir fikre sahip değilse, o vakit sevilen de bir başkası tarafından sevilmenin, yani Tanrıyı sevmek için yardım görmenin, ne olduğu hakkında gerçek bir fikre sahip değildir; böyle olunca da haliyle, sevilen, asılsız bağlılığı ve fedakârlığı sahici sevgi, sahici sevgiyi de sevgisizlik sayacaktır. Sevgi hakkında salt beşeri irade gerçek hüküm değildir, zira Tanrıyı sevmek hakiki öz sevgidir.

Buna karşılık, Tanrı sevgi hakkında hüküm vermekte orta terim olunca, bunu son ve çiftli bir hüküm izler, ancak bu⁴⁵, temelde yegâne belirleyici olmakla beraber, beşeri hükmün bittiği ve sevgi olup olmadığına dair karara vardığı noktadan itibaren devreye girer. Hüküm şudur: Sevgi objesinin talep ettiği şekilde bir bağlılık göstermek, gerçekte sevgi midir; sonra, böyle bir bağlılık talep etmesi, sevgi objesi açısından, ilahi anlayışa göre, sevgi midir?

Her insan Tanrının mülküdür, dolayısıyla, başka bir insana sevgi içinde ait olmayı, aynı sevgiyle Tanrıya ait olmadıkça, göze alamaz, ve bir başkası insana sevgi içinde sahip olmayı, kendisi ve o diğer insan aynı sevgi içinde Tanrıya ait olmadıkça, göze alamaz. Bir insan bir başkasına, sanki bu insan onun her şeyiymiş gibi ait olmaya cesaret edemez; bir insan bir başkasının ona, sanki o insan için her şeymiş gibi ait olmasına mahal vermeyi göze alamaz.

Şayet iki veya daha fazla kişi arasında, şairin göklere çıkara-bileceği kadar mutlu, o kadar mükemmel, evet hatta, arz ettiği manzara karşısında şair olmayan birinin hayrete ve sevince gark olacağı kadar mutluluk verici bir sevgi-ilişkisi olmuş olsa da: mesele hiçbir suretle bitmiş olmaz. Zira o vakit Hristiyanlık devreye girer ve Tanrı ilişkisi hakkında soru yöneltir, önce her bireyin Tanrıyla ilişkide olup olmadığını, ve sonra sevgi-ilişkisinin muhatabının Tanrı olup olmadığını sorar.

Hal böyle değil ise, her şeye rağmen sevginin koruyucusu olan, Hristiyanlık, veya özellikle de böyle olduğu için, Tanrı adına, bu ilişkiyi koparmakta tereddüde düşmez, ta ki sevgililer bunu anlayana kadar. Ve taraflardan sadece biri bunu anlayacak olursa, o vakit, her şeye rağmen sevginin koruyucusu olan, Hristiyanlık onu, hiçbir şairin hayal etmediği veya tasvir etmeyi göze alamamış olduğu, bir çakışma kâbusuna sürüklemeyi göze almakta tereddüt etmez. Zira bir şair, Hristiyanlık icabı: *düşmanını sevmeyi* ne kadar az benimseyebilirse, Hristiyanlık icabı: *sevgi-den*, sevgiden ötürü ve sevgi içinde, *nefret etmeyi* de o kadar az, hatta mümkün olsa daha da az, benimseyebilir.

Yine de Hristiyanlık ilişkiyi Tanrı adına bu derece fazla kasmakta tereddüt etmez. Hristiyanlık bunu sırf, tabir caizse, Tanrı borcunu tahsil etmek için yapmaz (Tanrı ne de olsa kul olan in-

⁴⁵ Yani hüküm. -çn.

sanın efendisi ve sahibidir), sevgililere karşı sevgiden dolayı da yapar; zira Tanrıyı sevmek kendini sevmektir, bir diğer insanı Tanrı gibi sevmek kendini kandırmaktır, ve bir diğer insanın onu Tanrı gibi sevmesine mahal vermek bu diğer insanı kandırmaktır. Hristiyanlık, talebi, sevgi yasanın ifası olacak ise, bu kadar aşırıya, beşeri anlamda böyle bir çılgınlık derecesine kadar, götürebilir. Dolayısıyla, bir Hristiyanın, talep edildiği takdirde, babasından ve annesinden ve kız kardeşinden ve erkek kardeşinden ve sevgilisinden nefret edebileceğini öğretir — acaba bu, onlardan gerçekten nefret etmesi gerektiği anlamında mıdır?

Haşa, Hristiyanlık böyle bir iğrençlikten çok uzaktır! Ama bu elbette sevginin, ilahi anlayışa göre vefalı ve dürüst sevginin, sevilenler, akraba ve yakınlar, çağdaşlar tarafından nefret sayılması demek olur, çünkü bunlar kendini sevmenin ne olduğunu, bunun Tanrıyı sevmek olduğunu, ve sevilmenin Tanrıyı sevme yolunda bir başka insandan yardım görmek olduğunu, bu suretle hakikatte elde edilen şeyi, bu sevenin nefret edilmeye katlanması olsun veya olmasın, anlamak istemez. Şöyle; dünyevi akılda fedakârlık ve bağlılık için farklı ifadeleri içeren uzun bir liste vardır, acaba bunların arasında şu da yok mudur: Sevgiden dolayı sevdiğinden nefret etmek, sevgiden dolayı sevdiğinden ve bu cihetle kendinden nefret etmek, sevgiden dolayı çağdaşlarından ve bu cihetle kendi hayatından nefret etmek?

Dünyevi aklın bildiği bir sürü ve birbirinden son derece farklı mutsuz sevgi⁴⁶ örnekleri vardır, acaba sen bunların arasında, sevilenden nefret eder görünmesi gerekmiş olmanın ıstırabına, nefreti sevgisinin en son ve tek ifadesi olarak kullanması gerekmiş olmanın ıstırabına, yahut da, taraflardan birinin sevgiden anladığı şeyle diğerinin anladığı şey arasında Hristiyan gerçeğin sonsuz farklılığı bulunduğu için, sevgisine mükâfaten sevdiği tarafından nefret edilmesi gerekmiş olmanın ıstırabına rastlamaz mısınız? Bu dünya Hristiyanlıktan önce, ne mutsuz sevgiler görmüş de olsa, sevginin olayların dehşetiyle çakışmasını görmüş de olsa, onun, sevginin ne olduğuna dair aynı temel fikir çerçevesinde sevginin karşıtı olan şeyle çakışmasını görmüş de olsa, onun kısmen farklı fikirlerle ancak ortak temel fikir dahilinde çakışmasını görmüş de olsa: Bu dünya Hristiyanlıktan önce, sevmek de-

⁴⁶ Danimarkacada tam anlamı: *karşılıksız olduğu için mutsuz sevgi*. (Dan.) *ulykkelig kærlighed*. -çn.

nen şeyde, aralarında ebedi bir fark, ilahi ve salt beşeri fikir farkı, olan iki görüş arasında bir çakışmanın mümkün olabildiğini asla görmemiştir. Ama böyle bir çakışma var ise, o vakit haliyle sevgi, ilahi anlayışa göre, hakiki olana, ebedi fikre sınıksız tuturuna, onun gücüyle sevmektir, oysa sevilen kimse veya kimseler, salt beşeri fikre sahipler, bunu nefret olarak görebilirler.

Gelin en yüksek olan hakkında sadece tam beşeri açıdan konuşalım. Maalesef ki, insan sözü edilen Hristiyan camiası içinde, bir fikre, en azından farkındalık edinmesine yetecek kadarına, sahip olmasa bile yine de inanç duyduğunu hayal edebilir; gelin en yüksek olan hakkında sadece tam beşeri açıdan konuşalım, ama burada bahis konusu olanın her bir insandan ebedi bir farkla ayrıldığını hiç hatırdan çıkarmadan: İsa'nın hayatı esasen tek mutsuz sevgidir. O, ilahi anlayışla, sevgiydi, o, sevginin ne olduğuna ilişkin ilahi fikrin gücüyle sevdi, o tüm insan soyunu sevdi; o — sevgi yüzünden bu fikirden vazgeçmeyi göze alamadı, zira bu, insan soyunu tam kandırmak olurdu.

Bunun içindir ki onun hayatı sevginin ne olduğuna dair salt beşeri fikirle korkunç bir çakışmaydı.

Onu çarmıha geren imansız dünyaydı; fakat elçileri bile onu anlamadı, ve sevginin ne olduğuna dair kendi fikirlerini ona benimsetmeye uğraşıp durdular, öyle ki bir keresinde Petrus'a "yolumdan çık şeytan"⁴⁷ demek zorunda kaldı. Korkunç çakışmanın dipsiz ıstırapı: En dürüst ve en vefalı elçi, sadece salt iyi niyetle değil, ah, hayır, aşktan ateşiyle en iyi öğüdüyü vermeyi isterken, hocasını sırf ne kadar derin sevdiğini ifade etmek isterken, bu elçinin, sevgi hakkındaki fikri yanlış olduğu için, kalkıp da hocasına, ona mecburen şöyle dedirtecek şekilde konuşması: Sen bunu bilmiyorsun, ama sözlerin bana onları sanki Şeytan diyormuş gibi geldi!

Velhasıl Hristiyanlık doğdu, ve Hristiyanlıkla beraber, sevginin ne olduğunun ilahi açıklaması da. Ah, sık sık yanlış anlaşılmaktan yakınırsınız, özellikle de sevgiye en burukçasına karıştırıldığı vakit, onun her anlatımında sevginin karşılıksız mevcut olduğu, kuşkusuz ki seviliyor olduğumuza, sadece anlaşılmadığınıza, her şeyin sevgiden ama bir yanlış anlama ile yapıldığına vakıf olduğumuz vakit: Fakat bu şekilde, şimdiye kadar hiç kim-

⁴⁷ Yeni Ahit, Matta İncili 16:23: "Ama İsa Petrus'a dönüp, 'Çekil önümden, Şeytan!' dedi, 'Bana engel oluyorsun. Düşüncelerin Tanrıya değil, insana özgüdür.'" -çn.

senin bir başkası tarafından asla, ama asla yanlış anlaşılmış olmadığı şekilde yanlış anlaşılacak, İsa'nın olduğu şekilde yanlış anlaşılacak, — ve sonra İsa'nın olduğu şekilde sevgi olmak!

İsa'yla çakışması gereken safi imansızlıkmuş süsü verilir.

Bu ne biçim bir yanlış anlamadır! Hayır, beşeri açıdan, şimdiye kadar yaşamış en iyi ve en sevgi dolu insanın onunla çakışması gerekliydi, onu yanlış anlaması gerekliydi; zira bu en iyi insan ilkin ondan, sevginin, ilahi anlamda, ne olduğunu öğrenecekti. İsa sevgisi, beşeri anlamda, fedakâr değildi, tam tersine; o kendininkini, beşeri anlamda, mutlu kılmak için kendini mutsuz kılmadı. Hayır, o kendini ve kendininkini, beşeri anlamda, mümkün olduğu kadar mutsuz kıldı.

Ve o, İsrail krallığını kurmaya ve kendisi ve kendininkiler için her şeyin en iyisini yapmaya kadırdı, ki çağdaşı olan herkes bunu yeterince bariz görebilirdi! Yani o buna kadırdı, velhasıl bunu yapmak istemedi, o vakit haliyle o, fikirlerini, hayallerini feda etmek istemeyip de, kendini ve kendininkileri zalimce feda etmeyi, yani, kendinin ve sevdiklerinin hayatlarını heba etmeyi yeğlediğine göre, hatanın haliyle ondan, onun yüreğinden, kaynaklanmış olması gerekirdi! O bu dünyada hiç krallık kurmadı, edinimleri elçilerine miras kalabilsin diye de kendini feda etmedi, hayır, şunu demek herhalde, beşeri anlamda, çılgınlık olurdu: O sevdiklerini kendi olduğu gibi mutsuz kılmak için kendini feda etti!

Sahici sevgi bu muydu: saf, naçiz bazı insanları etrafına toplamak, onların bağılılığını ve sevgisini, kimsenin asla kazanamadığı gibi kazanmak, sırf bir an için onların önüne sanki en görkemli rüyalarının gerçekleşmesi için tüm ümit kapıları açılmış gibi bir manzara sermek — sonra da, durup dururken, yeniden ölçüp biçip, plan değiştirmek, sonra da, onların dualarına yüreği sızlamaksızın, onları zerre kadar kale almaksızın, bu baştan çıkarcı yükseklikten tüm vahametlerin uçuşumuna kendini fırlatıp atmak, sonra da, hiç karşı koymaksızın kendini düşmanlarının pençesine teslim etmek, sonra da, dünya bir yanda göklere çıkarırken, bir canı gibi, alay ve hakaretle, çarmıha gerilmek: Bu muydu sahici sevgi!

Sahici sevgi bu muydu: Elçilerinden bu şekilde ayrılmak, onları onun başı için nefrete hedef olabilecekleri bir dünyada bırakıp gitmek, kana susamışlıklarını bizzat kendinin onların üzerine çektiği vahşi kurtların arasına yolunu kaybetmiş kuzular gibi on-

ları salıvermek: Bu muydu sahici sevgi! O halde bu insanın alıp veremediği neydi, bu insanın, o kadar korkunç bir şekilde kandırdığı, kalın kafalı olsa bile masum, dürüst insanlarla alıp veremediği neydi?

Onlarla ilişkisine niçin sevgi dedi, niçin sevgi demeye devam etti, niçin onları kandırdığını itiraf etmeden öldü, o vakit haliyle bunun yine de sevgi olduğu iddiasıyla birlikte öldü — ne yazık, elçileri bir yanda kalpleri kırık ama içe işleyen bir sadakatle, onun davranışı hakkında fikir yürütmeye, muhtemelen onları etkisi altına almış olduğu için, cüret edemezken, diğer herkes onun, belki öyle dahi olsa yine de bir hayalperest gibi görünmek için, elçilerine karşı bir sahtekâr gibi davrandığını rahatça gördü!

Ve o yine de sevgiydi, ve o yine de her şeyi sevgiden yaptı, ve insanları sonsuz saadete erdirmek istedi, ve hangi yolla? Tanrıyla ilişki yoluyla — zira o, sevgiydi. Evet, o, sevgiydi, ve o kendinin ve Tanrının karşısında biliyordu ki, uzlaşmanın armağanıydı⁴⁸, ve elçilerini, tüm insan soyunu, ve kurtarılmak isteyen herkesi sahiden seviyordu!

Sevginin salt beşeri algısının temelinde yatan asılsızlık, sevginin Tanrıyla ilişkiden, ve bu suretle, “sevgi yasanın ifasıdır” denirken bahis konusu edilen yasayla ilişkiden mahrum edilmesidir.

Garip bir yanlış anlama sonucu belki de insan komşuya sevginin Tanrıyla ilişkiden değil, bundan ziyade tensel sevgiden ve arkadaşlıktan uzak tutulacağını düşünmeye meyilli olabilirken — sanki Hristiyanlık yarım bir şeymiş gibi, sanki tüm ilişkilere nüfuz etmeyecekmiş gibi, sanki komşuya sevgi öğretisi, ve dolaşısıyla dönüştürücü tensel sevgi ve arkadaşlık öğretisi tam da buna yönelik tasarlanmamışmış gibi; öte yanda belki birçoğu da,

⁴⁸ (Dan.) *forsoningens offer*. ‘Offer’ kelimesi hem özveri/kefaret hem armağan/adak demektir. Bunu Türkçe karşılığı tam ifade etmiyor. Dolayısıyla şu açıklamayı uygun gördüm: Elçi Pavlus Korintlilere müjde olarak şöyle dedi: “Tanrı, insanların suçlarını saymayarak dünyayı Mesih’te kendisiyle banıştırdı” (2 Korintliler 5:19). Mesih’in ölümü, günahın ve ölümün yol açtığı uçuruma köprü kurup, göksel baba ile uzlaşmamızı sağlamıştır. Yüzyıllar boyunca, Hristiyanlar İsa’nın ölümünün, dirilişinin ve gerçekleştirmeye geldiği uzlaşmanın anlamını düşünmüştür. Bu uzlaşma süreci kefaret olarak adlandırılmıştır. Bu kefaret süreci, “birlik içinde” olma ya da ittifak içinde olma durumudur. Buna göre kefaret bir ilişkideki uyumu ifade eder ve yabancılaşma olduğunda, bu uyum uzlaşmanın sonucu olacaktır. Kilise birliği bu nedenle bu uzlaşmanın bir armağanıdır. -çn.

garip bir yanlış anlama sonucu, komşuyu — sevmeye daha az değer objeyi, sevmek için Tanrının yardımına ihtiyaç olduğunu, buna karşılık tensel sevgiye ve arkadaşla istinaden kendi başının çaresine bakmanın en iyisi olacağını düşünüyordu, maalesef, sanki Tanrının burada işe karışması külfet verici ve yersizmiş gibi.

Fakat hiçbir sevgi ve hiçbir sevgi ifadesi dünyevi ve salt beşeri olarak Tanrıyla ilişkiden mahrum edilemez. Sevgi bir duygu coşkusudur, fakat bu duygunun içinde insan yine de ilkin, hatta sevgisinin hedefiyle ilişkiye girmeden evvel, Tanrıyla ilişkiye girecek ve sevgi yasanın ifasıdır talebinin ne olduğunu bu suretle öğrenecektir.

Sevgi bir diğer insanla ya da diğer insanlarla olan bir ilişkidir ama hiçbir suretle evliliğe ait, arkadaşlığa ait, salt beşeri bir muhabakat olmadığı gibi, bunu hiçbir suretle göze alamaz; o, ne kadar hakikatli ve sevecen de olsa, harfiyen insanla insan arasındaki bir birlikteliktir.⁴⁹

Her bir kişi, sevgiliyle, arkadaşla, sevilenlerle, çağdaşlarla ilişki kurmadan evvel ilkin kendisi Tanrıyla ve Tanrı talebiyle ilişki kuracaktır. Bir insan Tanrıyla ilişkiyi hariç tutar tutmaz, ilgili kişilerin sevmekten ne anlamak istediğine, birbirlerinden ne talep etmek istediklerine yönelik salt beşeri iradesi, ve bundan mütevellit ortak hükümleri, en yüksek hüküm olur. Bir kadına, onun gönlünü hoş etmeye dalıp kalmamak için, bağlanmaması gereken, sırf Tanrı çağrısına bihakkın kulak veren kişi değildir; bir kadına sevgiyle bağlanan kimse de ilkin bihakkın Tanrıya kulak verecektir, ilkin zevcesini hoş tutma arayışına girmeyecek, ilkin sevgisinin Tanrıyı hoş tutabilmesi için çabalayacaktır.

Velhasıl bir erkeğe, onu nasıl seveceğini öğretecek olan kimse zevcesi olmadığı gibi, bir kadına onu nasıl seveceğini öğretecek olan kimse kocası, bir arkadaşla onu nasıl seveceğini öğretecek olan kimse arkadaşı, bir çağdaşla onları nasıl seveceğini öğretecek olan çağdaşları değil, Tanrıdır; her bir insana nasıl seveceğini öğretecek olan O'dur, eğer ki o insanın sevgisinin, Kitab-ı Mukaddeste elçinin "sevgi yasanın ifasıdır," derken söz ettiği yasayla bir nebze de olsa bir ilişkisi olabilecek ise.

Bundan tabiatıyla şu netice çıkar; sevginin ne olduğuna dair sırf dünyevi, yahut sırf beşeri fikre sahip bir kimse bunu ister istemez öz sevgi ve sevgisizlik addedecektir, ancak bu, Hristiyan

⁴⁹ Birliktelik ve bağlılık (içinde birleşme). (Dan.) *sammenhold*. -çn.

anlayışına göre, kesinkes sevgidir. Diğer yandan, insanla insan arasındaki sevginin ne olduğuna Tanrıyla ilişki hükmettiği vakit, sevgi, kendini kandırma veya algı yarılması olan şeyde takılıp kalmaktan alıkonmuş, ve bu arada da nefis feragati ve fedakârlık talebi tekrar sonsuzlaştırılmış olur.

Tanrıya götürmeyen sevgi, tek hedefi sevenleri Tanrıyı sevmeye sevk etmek olmayan sevgi, sevginin ve sevgide fedakârlık ve bağlılığın ne olduğuna dair salt beşeri hükümle kesintiye uğrar, ve su suretle en son ve en korkunç bir çakışma ihtimalinin dehşetini de savuşturmuş olur, ki bu: Sevgi ilişkisinde sevgi fikrinin sonsuz farklılıklar arz etmesidir. Salt beşeri anlayışa göre, bu çakışma hiçbir zaman husule gelemaz, zira salt beşeri anlayışa göre, sevginin ne olduğuna dair temel fikrin özü itibarıyla ortak olması gerekir.

Sadece Hristiyan anlayışa göre bir çakışma olabilir ki, o vakit bu çakışma Hristiyan unsurla salt beşeri unsur arasında vukubulur. Yine de Hristiyanlık kendini bu müşkülün arasından yolunu bulmayı bilir, ve daha hiçbir doktrin, sevgiyi, Hristiyanlıkta olduğu kadar uzun sürdürmeyi öğretmemiştir. Durmaksızın ve metanetle, tam da sevilenlerin iyiliği için, sevginin ne olduğu hakkındaki doğru fikre sıkıca tutunmayı, ve sonra sevgisine karşılık sevdiği tarafında nefret edilmeyi de canı gönülden sineye çekmeyi öğretir — zira bir tarafın sevgiden ne anladığıyla diğer tarafın ondan ne anladığı arasında ne de olsa sonsuz bir fark, ebediyetin dil farkı, vardır.

Sevilenin, sevginin ne olduğu hakkındaki fikrini kabullenmek, işte budur beşeri anlamda sevmek; ve insan böyle yaparsa, sevilir. Lakin, sevilenin, sevginin ne olduğuna dair salt beşeri fikrinin tam hilafına giderek, bu arzuya ve bu cihetle sevilenin kendisinin, salt beşeri anlayış mucibince, arzu edebileceği şeye, Tanrı fikrine sıkıca sarılmak için, karşı durmak: İşte çakışma budur.

Bir insanın bir diğer insan tarafından olabildiğince fazla sevimle bu diğer insana köstek olabilecek olması, sevginin ne olduğuna dair salt beşeri anlayışın asla aklından geçmez. Lakin bu, Hristiyan anlayışa göre, gayet mümkündür, zira bu şekilde sevimle, sevilenin Tanrıyla ilişkisine engel teşkil edebilir.

Peki ama o vakit yapılacak ne vardır? Bu şekilde sevilen diğerini buna karşı uyarmak istese bu büyük bir fayda sağlayamayacaktır, zira ne de olsa böyle yapmakla daha bir sevecen olacaktır — velhasıl sevilen daha da fazla kandırılmış olacaktır. Hristiyan-

lık bu çakışmayı, sevgiyi izale etmeksizin, izale etmeyi iyi bilir, ve ondan tek bir fedakârlık (ki bu birçok durumda fedakârlıkların olabildiğince en ağırdır ve daima da hayli ağırdır) talep eder: Sevgisinin bedeli olarak nefret edilmeyi canı gönülden sineye çekmeye hazır olmak.

Bir insanın diğerleri tarafından bu şekilde sevildiği her yerde, onların Tanrıyla ilişkisi için tehlike teşkil eder şekilde beğenilip takdir edildiği her yerde, çakışma hazır ve nazırdır; fakat çakışmanın olduğu yerde, sevginin ne olduğuna dair salt beşeri fikrin, hakkında hiçbir şey bilmediği fedakârlık da talep edilir. Zira Hristiyanlık esasına göre: Kendini sahiden sevmek Tanrıyı sevmektir; bir diğer insanı sahiden sevmek, her türlü fedakârlıkla (nefret edilmek olsa bile), o insana Tanrıyı sevmeye yolunda veya Tanrıyı sevmekte yardımcı olmaktır.

Hiç kuşkusuz ki bu gayet kolay anlaşılır bir şeydir; lakin hiç kuşkusuz ki, bu dünyada büyük güçlükler yaşar, çünkü sevginin ne olduğuna dair karşı görüş, dünyevidir, salt beşeridir, bununla beraber hem dâhiyane hem şairane geliştirilmiş bir görüştür, ya Tanrıya dair her şeyin esasen bir hayal ürünü, bir gerilik, olduğunu beyan eder, ya da sevgiden söz ederken Tanrı ilişkisini harsırlatır eder.

Nasıl ki zamanımızda insanlar, faydalıları da dahil tüm bağlardan türlü çeşitli yollarla kurtarılıp özgür kılınmaya çalışılıyorsa, aynı şekilde insanla insan arasındaki duygu ilişkisi de, kişiyi Tanrıya bağlayan bağdan, ve onu her şeyin, hayattaki her bir anlatımın içinde rapteden bağdan, kurtarılıp özgür kılınmaya çalışılır; sevgiye istinaden insanlara tamamen yeni bir şey öğretilmek istenir, ki artık zaman aşımına uğramış Kitab-ı Mukaddeste bunu tanımlayıcı terim zaten vardı: "dünyada Tanrısız olmak"⁵⁰; insanlara öğretilmek istenen özgürlük budur. Mekruh esaret dönemi geride kalmıştır, onun için şimdi niyet şu mekruhluğun yardımı sayesinde ileriye gitmektir: İnsanın Tanrıyla olan esaret bağını — doğuştan değil, fakat hiçlikten yaratılmış olarak, Ona kul köle⁵¹ gibi, şimdiye kadar hiçbir kölenin, fikirlerin ve duyguların özgür olduğunu yine de kabul ve teslim eden dünyevi efendisine bağlanmadığı gibi bağlandığı esaret bağını feshetmek

⁵⁰ Yeni Ahit, Efesliler 2:13: "O zaman Mesihsiz, İsrailde vatandaşlıktan yoksun, vade dayanan antlaşmalara yabancı, dünyada umutsuz ve tanrısızdınız." -çn.

⁵¹ (Dan.) træl. -çn.

suretiyle; lakin o, en gizlisi de olsa her bir düşüncede, en mahremi de olsa her bir duyguda, en içseli de olsa her bir harekette Tanrıya aittir.

İnsan bu esaret bağıını yine de bir külfet sayabilir, ve onun için de Tanrıyı tahttan indirip insanı tahta geçirmeye neredeyse uluorta hazırdır — insanların haklarınınkine mi? Hayır, buna ihtiyaç yoktur, Tanrı bunu zaten yapmıştır — haliyle Tanrının haklarınınkine; Tanrı kaldırılınca haliyle bu yer de boş kalmıştır.

İşte, böylesi bir küstahlığın bedeli olarak insan tüm yaşamını şüphe ve har hura çevirme raddesine gitgide daha bir yaklaşıacaktır. Peki o halde yasa netice itibarıyla nedir, yasanın bir insan üzerindeki talebi nedir? Evet, buna insanlar karar verecektir.

Hangi insanlar? İşte şüphe burada başlar.

Bir insan özü itibarıyla bir diğerinden daha yüksekte bulunmadığına göre, en yüksekin ne olduğuna hüküm vermekte kiminle birlik olmak isteyeceğim tamamen benim keyfime bırakılmıştır, velev ki ben mümkünse daha da keyfince, kendi başıma yeni bir hüküm icat edebilecek ve bir işe alan olarak bunun için ittifak kazanabilecek durumda isem. Hakeza yasanın talebi olarak bir gün şey, öbür gün bir başka şey ileri sürmek de benim keyfime bırakılmıştır. Yoksa acaba yasa talebinin ne olduğuna dair hüküm tüm insanlar arasında varılan bir mutabakat, bireyin bilahare boyun eğmesi gereken bir ortak karar şeklinde mi olacaktır?

Harika, keşke bütün bu insanların (yaşayan herkesin; herkesin mi? — peki ama ölenler ne olacak?) bir araya toplanacağı bir yer bulmak ve bir vakit saptamak mümkün olsaydı, ve de eğer, bir bu kadar mümkün olmayan şey, hepsinin tek şey üzerinde hemfikir olması, mümkün olabilmiş olsaydı! Yoksa bir grup insanın hemfikir olması, belli bir oy sayısı, bu karar için yeterli olur mu? Peki o vakit bu sayının ne büyüklükte olması gerekir?

Ve dahası, eğer ki yasanın talebinin ne olduğuna dair salt beşeri hüküm, yasanın talebi ise (ancak tekil insanınki değil, zira o suretle, evvelce belirtildiği gibi, katışıksız bir keyfiyet içine girmiş oluruz), o vakit tekil birey nasıl harekete geçme raddesine gelebilir, yoksa herkes başından başlayacakken, onun hareketinin başlayacağı yer tesadüfe mi kalır?

Harekete geçebilmek için kişi ilk önce yasanın talebinin ne olduğunu "diğerlerinden" öğrenmek zorundadır; bu diğerlerinin her biri de bunu yine, birey olarak, "diğerlerinden" öğrenmek

zorundadır. Bu suretle insan hayatı tümüyle koca bir mazerete dönüşür — acaba o heybetli, benzersiz ortak teşebbüs, insan soyunun muhteşem kazanımı, bu mudur? “Diğerleri” hükmü masallaştırılır, ve o vakit de, masal gibi izlenen, yasa talebinin ne olduğuna dair hüküm, bir kör telaş⁵² olup çıkar.

Ve şimdi şayet bu, insanlık dışı şümulü, bütün insanlar arasındaki ortak mutabakat işi bir akşam zarfında tamamlanmaz da, nesilden nesle uzar giderse, o vakit haliyle, bireyin nereden başlayacağı gayet tesadüfi hale gelir, onun, tabir caizse, oyuna ne zaman katıldığına bağlı olurdu.

Bazıları başından başlar, ama daha yarı yola varmadan ölür, diğerleri yarı yolda başlayıp sonunu göremeden öldü, ki zaten sonunu esasen kimse görmezdi, zira son, ancak her şey bittiğinde, dünya tarihi sona erdiğinde, gelir; yasanın talebinin ne olduğunu insan ancak ilk o vakit tam tamına öğrenmiş olur. İnsan hayatının şimdi başlayacağı yerde, tam da her şey sona erince başlayacak olması ne yazık, ve dolayısıyla, bütün insanların, yasanın talebinin ne olduğu tam tamına bilmeden yaşayıp gitmesi.

Eğer ki, diğerleri tarafından işlenmemiş bir suçla suçlanan yedi kişiden yedincisi kalkıp şöyle dese: “Ben yapmadım, diğerleri yaptı,” insan bu “diğerleri”ni öbür altı kişi olarak anlardı; fakat yedisi birden “diğerleri yaptı” demiş olsa, o vakit ne olacak? O vakit gerçek yedi kişi sanki teksir edilerek çoğaltılmış da, sadece o yedi kişiden çok daha fazla insan varmış gibi uydurma bir görüntü yaratılıp, buna kendimizi inandırmamız isteniyor gibi bir durum vaki olmaz mı?

Bu şekilde “diğerleri” demek tüm insan soyunun, tek tek her neslin, aklına esecek olsa, o vakit her neslin, gerçek yaşamına ilaveten ikinci bir yaşamı varmış gibi uydurma bir görüntü uyandırılmış olur, ancak burada epey güç olan şey, derin hikmet kalıbı içinde göz kamaştıran asılsızlığı tanıtlamak olurdu, çünkü insan soyu sayıya gelecek gibi değildir.

Yine de aradaki ilinti insanın *yedi ve diğer yedisi hakkında masal* diyese gelebileceği örnekte olduğu gibidir. Şimdi şöyle; yasanın talebinin ne olduğuna dair salt beşeri hüküm, yasanın talebi olacaksa, o vakit ilinti tas tamam şudur: İnsan o masal gibi mest edici “diğerleri” ile birlikte kendini kendi başına yükseltmeye bakar, ve biraz bağlılıkla da birbirini alttan destekler.

⁵² Veya boş ikaz. (Dan.) *blind alarm*. -çn.

Zira insan soyunun ikinci yaşanı olduğu muhakkaktır da, masal gibi değildir: Bu ikinci yaşanı onun Tanrıda yaşamasıdır⁵³, daha doğrusu, bu onun ilk yaşanıdır, ki bu sayede her birey yasanın ne olduğunu Tanrıdan öğrenir; gerçek yaşanı⁵⁴ ikincisidir. Ama o vakit bu söz konusu şaşkın evre neyi andırıyor denebilir? Acaba başkaldırma hareketini⁵⁵ değil mi? Yoksa ona böyle demeden bir düşünüp taşınmamız mı gerekir?

Yoksa belirli bir zamanda bundan suçlu bulunmuş olan tüm insan soyu olsaydı da, biz bunun Tanrıya başkaldırma olduğunu ilave edecek olsaydık, böyle demekte tereddüt mü etmemiz gerekir? Yoksa ahlak, çok sayıda insan yanlış yaptığı veya yapmak istediği vakit bu yanlışın doğru olacağı şeklinde bir keyfiliğe mi tabidir?

Bu izah yine de başkaldırma düşüncesinin veya düşüncesizliğinin bir tekrarından ibaret olurdu, zira yasanın talebinin ne olduğuna son kertede hüküm koyan Tanrının yerine insanlar olsaydı, o vakit bunu unutan kimse, sadece kendi hesabına Tanrıya isyan içinde⁵⁶ olmaz, başkaldırma hareketinin başarıya ulaşmasına da şahsen katkıda bulunmuş olurdu.

Zira böyle bir başkaldırma hareketi olmuş olsa, kim durdurabilirdi? Başkaldırma hareketindeki yanılşamayı, ancak yeni bir kalıp içinde, tekrarlamaz mıydık muhtemelen, ve her birimiz şöyle demez miydik: Ben durduramam, “diğerleri” durdurmalı? Acaba her bir insan başkaldırmayı durdurmakla yükümlü değil midir, tabii bağıra çağıra ve kendini bir şey sanarak, kurumla değil, diğerlerine hükmederek onları Tanrıya itaate zorlayarak da değil, fakat bizzat kendisi kayıtsız şartsız itaat ederek, Tanrı ilişkisine ve Tanrının talebine bizzat kendisi kayıtsız şartsız bağlı kalarak, ve böyle yaparak, Tanrının var olduğunu ve tek hükmedenin O olduğunu, buna karşılık kendinin kayıtsız şartsız baş eğen olduğunu bizzat göstermek suretiyle?

Ancak her birimiz, deyim yerindeyse, emirleri bir yerden aldığımız ve sonra her birimiz tıpatıp aynı şeye kayıtsız şartsız ria-

⁵³ Yeni Ahit, Risalelerde, 1 Yuhanna 4:14-16: “Kim İsanın Tanrının Oğlu olduğunu açıkça kabul ederse, Tanrı onda yaşar, o da Tanrıda yaşar. Tanrının bize olan sevgisini tanıdık ve buna inandık. Tanrı sevgidir. Sevgide yaşayan Tanrıda yaşar, Tanrı da onda yaşar.” -çn.

⁵⁴ Edimsel gerçeklik içindeki yaşanı. (Dan.) *den virkelige tilværelse*. -çn.

⁵⁵ (Dan.) *mytteri*. -çn.

⁵⁶ (Dan.) *oprør mod Gud*. -çn.

yet ettiğimiz vakit, hayatta özgüllük ve anlam ve hakikat⁵⁷ ve gerçeklik⁵⁸ vardır. Emir aynı olunca, insan bunu, bir bakıma, diğer bir insandan öğrenebilirdi — yani şayet o diğer insanın bunu doğru olarak bildirdiği kesin, veya en azından yeterince kesin olsaydı. Mamafih, her şeye rağmen, bir çapraşıklık, sanki bu, Tanrının emrine ters düşüyormuş gibi bir durum olurdu, zira Tanrı, kesinlik ve eşitlik ve sorumluluk adına, yasanın talebini her bireyin Ondan öğrenmesini ister.

Bu böyle olunca, hayatta bir dayanak noktası olur, çünkü Tanrı onu sınırsız, elinde tutar; hiçbir har hur yoktur, zira her bir kişi “diğerleriyle” ve dolayısıyla kaytarma ve mazeretle başlangıç yapmaz, fakat Tanrı ilişkisiyle başlangıç yapar, ve dolayısıyla ayağını yere sağlam basar, ve böyle yapmakla, başkaldırma hareketinin başlangıcı olan taşkınlığı, el verebildiği ölçüde, duraklatmış da olur.

Sevginin yasasına istinaden de böyledir — uyacağımız talebin ne olduğunu hepimiz, teker teker, Tanrıdan öğrendiğimiz, ve sonra hepimiz, teker teker, kendimizi beşeri karmaşadan (lakin, hepimiz bunu yapsak, hiçbir karmaşa olmayacağı da aşikârdır), evet hatta, icabında, kendimizi, sevginin kesin hedefleri olsalar da, sevilenden, arkadaştan, akraba ve yakından sakındığımız vakit, bunlar bize herhangi bir şekilde bir başka izah yolu öğretmek veya caydırmak istediği, doğru yolu göstermek isterse karşılığında onlara müteşekkir olmamızı istediği ölçüde, hayatta özgüllük ve hakikat ve bir dayanak var demektir.

Şunu hatırdan çıkarmayalım, sevginin ne olduğuna dair belli belirsiz, bulanık fikirlerle aldatmayalım veya bunlara aldanmayalım, gelin Tanrı izahını nazarı dikkate alalım, sevilenin ve arkadaşın ve sevilenlerin ne düşündüğüne veya düşünmediğine aldırmadan, lakin, bizle hemfikir değillerse buna aldırmadan değil, hayır, bilakis buna derinden kaygılanarak, ama yine de onları sakince ve hep aynı sevmeye devam ederek.

Esasen dünyanın sevgiden anladığı şeyle Tanrının bundan anladığı şey arasında bir ihtilaf mevcuttur. Gözle görünür bir fikir birliği sağlamak (ki bu, aynı kelimenin kullanılmasıyla zaten barizleşmiştir: sevgi) yeterince kolaydır da, fikir birliğini bihak- kın keşfetmek daha bir zordur; fakat bu zorluk, mutlak hakikate

⁵⁷ (Dan.) *sandhed*. -çn.

⁵⁸ (Dan.) *virkelighed*. -çn.

vakıf olmak açısından kaçınılmazdır. Dünyada sık sık duyulan bir deyiş vardır: Dünyada yine de en zekicesi öz sevgi sahibi⁵⁹ olmaktadır.

Bu deyiş bile dünya hakkında en iyi bir fikre sahip olmaya yaramaz; zira o, öz sevginin en akılcısı olduğu, veyahut en fazla yarar sağladığı, güç bela iyi olan bir dünyadır. Ama dünya öz sevgiye en zekicesi gözüyle baksaydı dahi, bundan, sevgiyi de buna mukabil daha asil sayamayacağı sonucu çıkmazdı. Ki o böyle yapar, yalnız dünya sevginin ne olduğunu anlamaz. Yine de, Tanrıyla dünyanın sevgi algısı arasında gözle görünür bir fikir birliği sağlamak yeterince kolaydır, ki bu şu ortak ifadenin kullanımıyla zaten barizleşmiştir: sevgi asildir. Velakin gözden saklanan bir yanlış anlama vardır.

O vakit sevgiyi asil diye öve öve göklere çıkarmak — ki Hristiyanlık böyle de yapar— ne fayda eder, dünya sevgiden başka bir şey, asillikten daha başka bir şey anladığına göre! Hayır, dünya bariz olmak istiyorsa, şöyle demesi gerekir: “Öz sevgi sırf en zekicesi değildir, fakat eğer ki sen, dünyanın seni sevmesini, senin sevgini ve de seni asil diye öve öve göklere çıkarmasını istiyorsan, o vakit senin, Hristiyan anlayışına göre, öz sevgi sahibi olman gerekir, zira dünyanın sevgi diye adlandırdığı şey öz sevgidir.” Yani dünya şu şekilde bir ayırım yapar: Bir kimse tek başına öz sevgi sahibi olmak istediğinde, ki bu çok ender görülür, dünya bunu öz sevgi diye adlandırır, ancak bir insan diğer birkaç öz sevgi sahibiyse, tercihen birçok öz sevgi sahibiyse, öz sevgi içinde birlik olmak istediğinde, dünya bunu sevgi diye adlandırır.

Dünya sevginin ne olduğuna hüküm koymakta hiçbir zaman bundan daha ileriye gidemez, çünkü orta terim olarak ne Tanrıyı ne de komşuyu haizdir. Dünyanın sevgi adı altında saygı ve sevgi duyduğu şey, öz sevgi içinde birlikteliktir. Birliktelik, sevgi dolu diyeceği kimseden fedakârlık ve bağlılık talep eder; müşterek bir öz sevgiyle bir arada kalmak için kendi öz sevgisini kısmen feda etmesini ondan talep eder, ve Tanrıyı devre dışı bırakan veya onu olsa olsa görüntü icabı yanına katan birliğe bağlı kalmak için, Tanrıyla ilişkiyi dünyevi olana feda etmesini ondan talep eder. Mamafih Tanrı sevgiyi fedakâr sevgi, Tanrıya yer açmak için her şeyi feda eden, ilahi anlamda, fedakâr sevgi olarak anlar, her ne kadar bu ağır bir fedakârlık, hiç kimsenin onu an-

⁵⁹ Veya kendini sevmek. (Dan.) *selokærlig*. -çn.

lamamış olmasından ötürü daha da ağırlaşmış bir fedakârlık olsa dahi, ama yine de bir başka açıdan mutlak fedakârlığın bir parçasıdır; şöyle ki, insanların anladığı fedakârlık insanların tasvi-biyle ne de olsa karşılığını almıştır, ve bu cihetle, kesinlikle karşılıksız olması gereken, mutlak fedakârlık değildir.

Bu yüzden biz, sevginin yasanın ifası olduğu şeklindeki Apostolik öğretiyi anlamaya çalışırken, bir insanda gerçekten sevgi varsa, o vakit insanlar tarafından da sevineceği şeklindeki o üstünkörü lafa muvafakat etme cüretini gösteremeyiz. Bilakis o, öz sevgiyle suçlanacaktır, çünkü o, insanları, onların öz sevgiyle kendilerini sevdikleri anlamda sevmek istemez. Durum şöyledir: Dünya öz sevginin en yüksek derecesine öz sevgi de der; dünya birlik içindeki öz sevgiye sevgi der; asil, fedakâr, yüce gönüllü beşeri, ama yine de Hristiyanlık mucibince olmayan, sevgi dünya tarafından akılsızlık diye alaya alınır; fakat Hristiyan sevgi dünya tarafından beğenilmez ve mekruh sayılır ve gadre uğrar.

Ve gelin yine sakat bir mutabakat içinde şöyle diyerek, sakatlıkları örtbas etmeyelim: Dünyada bu böyledir ama Hristiyan âlemde başkadır. Zira bu tamamen doğrudur, fakat eğer herkes vaftizli birer Hristiyan ve vaftizli Hristiyanlık halis Hristiyanlık ise, Hristiyanlık âleminde “dünya” diye bir şey hiçbir suretle mevcut değildir, ki bu kilise memurunun ve polis muavininin listeleri sayesinde kanıtlanabilecek bir husustur.

Hayır, Tanrının sevgiden ne anladığıyla dünyanın bundan ne anladığı arasında gerçek bir ihtilaf vardır. Ah, millet ve vatan için mücadele etmek ne nefes kesicidir, Tanrı için mücadele etmek de tıpkı böyledir; Onun Tanrıyla ilişkiye ve onun, sevginin ne olduğu hükmüne, Tanrı nezdinde, Tanrının nazarında, dört elle sarılırken yaptığı budur! Şu muhakkak ki, Tanrının bir insana karşı duyduğu ihtiyaç, tüm insan soyuna veya Onun gözündeki bir anlığına var olacak olan, hiçlikten yarattığı her şeye karşı duyduğu ihtiyaçtan daha fazla değildir; fakat o yine de Tanrı için mücadele eder, Tanrının var olduğunu ve onun Rab olduğuna, açıklamalarına kayıtsız şartsız riayet edileceğini dile getirmek için Tanrı yolunda mücadele eder.

Tanrı ilişkisi insanlara karşı sevginin sahi olduğunu bildiren işarettir. Bir sevgi ilişkisi beni Tanrıya götürmediği anda, ve ben bir başka insanı sevgi ilişkisi içinde Tanrıya yönlendirmediğim anda, o sevgi, temayülün en yüce mutluluğu ve hazzı dahi olsa, sevenler için dünyevi hayatın en yüce nimeti dahi olsa, hakiki

sevgi değildir. Tanrının bu suretle her sevgi ilişkisinde üçüncü şahıs olmakla kalmayıp, aslında yegâne sevgi hedefini oluşturduğu, böylece bir zevcenin sevgilisinin kocası değil Tanrı olduğu, ve Tanrıyı sevme yolunda bir kadının, kocasından ve buna mukabil bir erkeğin de zevcesinden yardım gördüğü, ve bunun bu minval üzere gittiği, dünyanın hiçbir zaman kafasına girmez.

Sevgiye dair salt beşeri algı hiçbir zaman karşılıklılıktan: Sevenin sevilen ve sevilenin seven olmasından öteye geçemez. Hristiyanlık böyle bir sevginin doğru hedefini: Tanrıyı, henüz bulmamış olduğunu öğretir. İşte o vakit sevgi ilişkisi üç taraflıdır: Seven, sevilen, sevgi: Fakat sevgi Tanrıdır. Ve o yüzden bir başka insanı sevmek onun Tanrıyı sevmesine yardım etmektir, ve sevilme de bu yolda yardım görmektir.

Dünyanın sevgiye dair ettiği laflar kafa karıştırıcıdır. Şöyle ki, hayata atılan bir genç insana, “sev ki sevilesin,” dendiğinde, bu — özellikle de atıldığı bu yolculuk ebediyete doğru, mükemmellik diyarına doğru ise — gayet doğru bir laftır. Ama bu genç insan ne de olsa hayata atılacaktır, ve dolayısıyla, sevginin ne olduğunu öğrenmek için Tanrıya sınıksız tutunmasını ona hatırlatmaksızın, dünyanın — şayet aynı şeyi Tanrıdan öğrenmemiş ise (zira bu genç insan o vakit haliyle mükemmellik diyarına adım atmıştır) — bambaşka bir fikre sahip olduğunu ona hatırlatmaksızın, böyle laf etmek aldatıcıdır.

Eğer İsa sevgi olmamış ve sevgi onda sevginin yasanı olmamış olsaydı, acaba o vakit çarmıha gerilmiş miydi? Eğer o kendine olan talebi kısmış ve sevgiyi ilahi anlamda yasanın ifasından gayri her şey yapanlarla fikir birliği yapmış olsaydı, eğer o, sevgisiyle bu dünyanın öğreticisi ve kurtarıcısı olmak yerine, sevmenin ne olduğuna dair bu dünyanın kanısına uyarak kendi kanısını değiştirmiş olsaydı: acaba o vakit herkesçe sevilmiş ve öve öve göklere çıkarılmış mıydı, veya daha da ötesi (ah, o korkunç çılgınlık), müritlerince ilahlaştırılmış mıydı?

Eğer elçiler sevginin yasanın ifası olduğunda, ve bu cihetle beşeri mutabakatların ifasından ve buna binaen beşeri birlikteliklere dahil olmaktan daha başka bir şey olduğunda sebat etmemiş olsaydı, eğer ki onlar insanları bu anlamda sevmekte, kendilerini bu dünyanın, sevmenin ne olduğu hakkındaki fikrine uyarlamak istemeksizin, sebat etmemiş olsalardı: acaba gadre uğramış olurlar mıydı?

Zira dünyanın sevdiği ve sevgi dediği o, yarım yamalaklıktan

ve zamansallık içindeki tamamen dünyevi birliktelikten başka bir şey olmayan şey, elbette, ebedi anlamda, yarım yamalaklıktır. Acaba şimdiye kadar hiç kimse öz sevgi yüzünden, Tanrının talebine gerçekten sınıksız sarılmış ve buna sadık kalarak insanları sevmiş ve gadre uğramış ve küçümsenmiş de olsa bu sayede onları sevmeye devam etmiş birinden daha fazla dile düşmüş müdür?

Bir insanın dünyayı sevdiğinden daha fazla sevdiği böyle biri⁶⁰ var diye, ona olan sevgisinin insanlara karşı sevgiyle ifade bulunduğu böyle biri var diye, dünyanın gazaba gelmesi zaten doğal da değil midir? Eğer bir insanın amacı dünyevi faydalar elde etmek ise, o vakit elbet dünyadan dolayı insafsızca hayıflanır, eğer ki hiçbir arkadaş bulamadığına hayıflanıyorsa; zira bir insan bu suretle elbet sevinebilir, arkadaş kazanabilir, severek birlikte olduğu az çok birileri olabilir ama, bir insanın amacı kayıtsız şartsız, tüm fedakârlıklarla, her şeyden fedakârlık ederek, sefil, yoksul, hor görülmüş, havra dışı edilmiş halde, Tanrıya, insanları severek, bağlı kalmak ise: O vakit sen bu cihetle bir arkadaş aradığını gazetede ilan etsen daha iyi olur — eğer ki koşulları da ekleyecek, ve bu başlık altında “yarar için olmadığını” özellikle vurgulayacak olursan; birini zor bulursun.

İsa’nın kendine elçi diye öyle naçiz insanları seçmiş olmasına hayret ederiz, fakat, bu seçimde kuşkusuz belirleyici olan unsurdan sarfınazar ederiz; elçiler insan olarak ne kadar naçiz ise, onlara bağışlanmış ilahi otorite üzerindeki vurgu bir o kadar daha sertleşmiş oluyordu; acaba bundan daha da hayret verici olanı, İsa’nın onları her şeye rağmen kabullenmesi, onlarla birlikte, koşulu kırbaçlanmaya, zulme uğramaya, sövülmeye, çarmıha gerilmeye, kelleleri uçurularak öldürülmeye canı gönülden hazır olmak olan, ve koşulu ayrıca, kendi aralarında birbirini pohpohlamaktan sakınmak, ama buna karşılık, Tanrı huzurunda tevazu yolunda birbirine karşılıklı yardım etmek olan, on bir üyelik bir birlik kurmayı bihakkın başarmış olması değil midir?

Bu kulağa belki dünyanın sevgiden ne anladığını alaya almak gibi gelebilir ama acaba, onca birliklerin kurulduğu zamanımızda biri çıkıp bu kabilden bir sevgi birliği kurmaya niyetlendiğini ilan etseydi, bu hayırlı bir uyanış vazifesi göremez miydi?

Biri her şeyi feda etmek istediğinde, bu fedakârlıklardan tam bir atalet içerisinde yarar sağlamak isteyen birilerinin çıkacak ol-

⁶⁰ Yani Tanrı. -çn.

duğu, elbet dünyanın anlayabildiği şeydir; kazancın tümüne ama işin zar zor yarısına ortak olma şeklinde bir ortaklık, dünyada elbet rastlanan şeydir. Ve yeryüzünde doğru ortaklıkların da bulunduğu gayet aşikârdır ama onu nerede bulursun bul, dünya tarafından nefrete ve gadre uğramış halde bulursun.

Şunu dene, bir insan düşün (ve tabii burada, kuşağınca dışlanmış halde, kuşağın medarı iftiharına haline gelmiş o mahut haşmet sahibinin mükemmeliyetini haiz birini düşünmen gerekmez), bir insan düşün ki, bu dünyanın nimetleri ve dünyevi faydalar gözünde tüm çekiciliğini yitirecek kadar bedbaht halde olsun, “inleye inleye bitmiş halde” (Zebur 6:6)⁶¹ halde, Kutsal Kitapta okuduğum gibi, o bahtsız Sara (Tobit’in Kitabı 3:11) gibi, “kendini asacak kadar müteessir,” halde olsun; düşün ki, muhtaçlığın tam en karanlık saatinde, şüphesiz dindirilemez olan tüm bedbahtlığına rağmen, dünyanın tüm nimetlerine sahip olsa dahi, onlara sahip olmanın sevincine kendini feda etmenin, onun için perişanlığının ıstıraplı bir anısı olacağı, ve bu üzüntünün dünyevi ezalarla artmayacağı, daha ziyade, karanlık havanın kederiyle uyum sağladığı misal, kendi ruh haliyle uyum sağlayacağı, kafasında tamamen netleşmiş olsun; düşün ki, en yüce duyguların: insanları sevmek istemenin, iyiliğe hizmet etmek istemenin, sadece mutlak hakikate mutlak hakikatin hayrı için hizmet etmenin, gönlünde hâlâ berdevam olduğu, ve bunun dertli gönlünü gerçekten ferahlatabilecek ve ona sonsuza dek yaşama coşkusu bahsedebilecek tek şey olduğu, kafasında tamamen netleşmiş olsun — böyle birini düşün bu dünyada, ve göreceksin ki, işi ters gidecektir, dünyanın sevgisini kazanmayacaktır, dünyaca anlaşılmayacak, sevilmeyecektir.

Dünyayla ne kadar yakından veya uzaktan alakalı olduklarına bağlı olarak, insanların bazıları ona acıyacak, bazıları ona bıyık altından gülecek, bazıları da sızıyı hissettikleri için ondan kurtulmak isteyecektir, bazıları ona gıpta edecek ve yine de gıpta etmeyecektir, bazıları ona çekim duyup yaklaşacak, ama sonra itici bulup yine geri çekilecektir, bazıları onun aleyhine çalışacak, fakat yine de hepsi, ölümünden sonra onu ululamak için her şey hazır tetikte bekleyecektir, bazı yeni yetmeler kadını bir şekilde ona tutulacak, ama biraz yaşlandılar mı onu artık pek anlamayacaktır; lakin dünya onun öz sevgisini apaçık ve uluorta karutla-

⁶¹ “İnleye inleye bittim. Döşeğim su içinde bütün gece ağlamaktan. Yatağım sınıksız gözyaşlarımdan.” -çn.

mak isteyecektir, çünkü o kendine veya başkalarına, başka tek bir insana bile, dünyevi fayda sağlamamıştır.

Dünya bundan daha matah bir şey değildir; kabullendiği ve sevdiği en yüksek şey en yükseğe ulaştığında: iyiliği ve insanlığı sevmek, lakin bunu, kendisinin ve diğer birkaçının dünyevi yararını gözeterek yapmaktır.

Bunun ötesinde ne varsa dünya ne kadar isterse istesin — tabii bu sırf laf gelişidir — aklına sığdıramaz; bir adım daha öteye geç, ve dünyanın dostluğunu ve sevgisini kaybediverirsin.

Dünya ve onun sevgisi işte böyle bir şeydir.

Elinde aleti, bir sıvının yoğunluğunu ölçen hiçbir gözlemci, onun kaç derece olduğuna, benim dünyanın sergilediği bu sevgi algısına — ki ara sıra hararetle ileri sürüldüğü gibi topyekûn kötü değildir, yozlaşmış da değildir, fakat bir dereceye kadar iyi ve kötüdür — kefil olabileceğimden daha emîn bir şekilde kefil olamaz. Zira ne de olsa bu Hristiyan anlayışıyla “bir ölçüde” kötülüdür.

Yine de bunu hüküm vermek için demeyiz, bununla vakit harcamayız; müşahade faslı sadece, fikrin ve bir nebze insan birliğinin yardımı sayesinde yanılmalara nüfuz etmeye, veya o Apostolik öğretiyi, bu yanılmalara esasen ait oldukları günlük hayattaki ilişkiler dahilinde anlamaya çalışır.

Sevginin ne olduğuna dair acele tarafından, hayali bir fikir edinmek, ve sonra bu hayalle iktifa etmek tabii en kolaydır ama, birkaç insanla öz sevgi içinde birliktelik kurmak, sonuna dek onlarca sevilme ve sayılmak çok daha kolaydır. Yolunu kaybetmek kadar kolay ve sürücül⁶² olan başka hiçbir şey yoktur.

Fakat hayatı rahat ve sürücül yapmak senin sonuncu ve en yüce gayen ise, o vakit Hristiyanlığa hiç bulaşma, ondan kaçmaya bak, zira o tam tersini yapmak, hayatı zorlaştırmak ister, ve bunu da seni Tanrı nezdinde tek kelimeyle yapayalnız bırakarak yapar.

Bu yüzdendir ki hiç kimse yanılmalara takibe almaktan ağır ölçüde usanmaz, zira düşünen biri olduğu kadarıyla, her şeyden çok, yanılma içinde olmaktan korkar — düzen ne kadar elverişli, ortaklık ne kadar makbul olursa olsun; ve Hristiyan olarak en çok, bilmeksizin yolunu kaybedip mahvı perişan olmaktan korkar — çevre şartları ve ortaklık ne kadar fevkalade olursa olsun.

⁶² (Dan.) *selvskabelig*. -çn.

Bu şekilde bir talepkârlığın sevgi olmadığını algılamak o kadar kolay görünür ki, insan hiç kimsenin bu fikri aklına bile getiremeyeceğine inanır. Oysa durum her zaman böyle değildir, ve bu, salt beşeri hüküm belirleyici olabildiği kadarıyla, algı yanıltmasına isabetli bir örnektir.

Şayet buna sevgi demek talepkârın aklına gelecek olursa, o vakit insan tabii buna karşı çıkar, ki o vakit bir algı yanıltması da olmaz; yanılsama sadece başkaları bu talepkârlığın hedefi olmak istediğinde, bunu sevgi addettiğinde, bunu sevgi diye ve o kişiyi de sevgi dolu diye öve öve göklere çıkardığında zuhur eder.

Ahım şahım bir insan sarrafi olmadıkça, bir insanın, diğerlerinden sevgi adı altında her şeyi talep edecek olsa, özellikle onu beğenmek isteyenlerin, özellikle onun sevgisini takdir etmek isteyenlerin olacağı bir konumda olabileceği hayat durumlarını teşhis etmek zor değildir. Esas itibarıyla sevgi hakkında sarılıp koklaşmaktan başka bir şey bilmeyen insanlar elbette vardır.

Böyle insanların aslında tek istediği, sevip kıymet verdikleri karşıdaki kişinin talepkâr olmasıdır. Tek tek herkesin, insanlığın Tanrıyla arasındaki ortak benzerlik sayesinde kendini takviye edecek olduğunu, dolayısıyla bir insan ister erkek ister kadın, ister üstün yetenekli ister az yetenekli, ister hükümrân ister köle, ister dilenci ister zengin olsun, insanla insan arasında, biri tapan, diğeryise tapılan olacak şekilde bir ilişkinin asla olmaması icap ettiğini ve de olamayacağını, insafsızca unutmuş insanlar da vardır.

Bunu idrak etmek o kadar kolaydır ki, insan belki bu mekruhluğun sadece, üstünlüğün suiistimal edilmesinden, yani üstün olandan, kaynaklanabildiğini düşünür. Maalesef, bu, kendisi böyle olmasını dileyen acizden de kaynaklanabilir, çünkü üstün olan karşısında ancak bu şekilde bir tür anlam ve öneme sahip olur.

Ebediyen eşitliği ve bunun ilahi imarını kaldır, yani unutulmuş farz et, o vakit üstün erkeğin karşısında güçsüz kadın, üstün yeteneklinin karşısında az yetenekli ve yine de gösterişçi olan, "her şeye kadir olan" karşısında fukara ve yine de sırf dünyeviliğe dalmış olan, hükümrân karşısında çok ikincil ve yine de dünyaperest olan, işte onlar bu tür bir ilişki için kendini alçaltmak ve gözden çıkarmaktan başka bir ifade aracı bilmez.

Ve yine de, daha yüksek hiçbir şey bilmek istemedikleri için daha yüksek hiçbir şey bilmemeleri yüzünden, bu mekruhluğu

kendileri dilerler, bunu bütün ihtiraslarıyla dilerler. Dilekleri kudretli olanın nezdinde var olmaktır; kudret dünyevi yoldan mümkün olmadığı vakit dilek yere kapanmaktır. Bir genç kızın, insanla insan arasındaki bütün bu farklılıkların Tanrı nezdinde bir gülünçlükten, bir saçmalıktan ibaret olduğunu, çoğu kez ah-laki iflasa götürdüğünü idrak etmek yerine, kendisini insafsızca gözden çıkarmayı seçerek, ilahlaştırdığı kişiye tapması, ondan sadece tek bir şeyi: kendisinden her şeyi insafsızca talep etmesini beklemesi, ve erkeğin sevgisini bu şartlar altında göklere çıkar-ması görülmedik şey midir!

Ve yine de, taptığı insan ola ki bu hüneri ona aşlamak isteyecek olsa, genç kız buna öz sevgi derdi. Güçsüz ve sefilin, Tanrıyı unutmakla, elinde kalan tek temenninin, kendini hükümrânın ayakları dibine tozların içine fırlatıp atması — her şeye rağmen onun nezdinde var olabilmek için, hükümrânın merhametli sevgisini ve iyi kalpliliğini canı gönülden göklere çıkarabilmek için onun ayakları altında ezilmeye hazır olması — görülmedik şey midir! Tanrıyı tamamen unutmuş olan bu beyhudenin sadece, mükemmel olanla bir ilişki dilemesi, en büyük adiliğe onun sevgisinin nişanesi demeye canı gönülden hazır olması görülmedik şey midir! Ve eğer ki karşı taraf bunu istemez, böyle bir ilişkiden, Tanrı nezdindeki o mahut kutlu eşitlik yolunda ona yardımcı olmak suretiyle kaçınmak isterse, o vakit bunun adı öz sevgi olur.

Ebedi olan insanda bir kere izale oldu mu, veya insanın içinde orada yokmuş gibi var oldu mu, aynı zamanda hem insanla insan arasındaki ilişkideki tüm sağlıksız fevranları dindirebilen, hem de zamansallık donup kaldığında alevlenebilen ebedi olan, işte bu, bir insanda bir kere izale oldu mu, o vakit bir insanın en mekruh olana sevgi adını vermeye ve ateşli tutkuyu bile bu mekruhluğun hedefi yapmaya kalkışmayacağını hiçbir garantisi yoktur.

İnsan kendi gücü vasıtasıyla kendisini insafsızcasına vazgeçilmez yapmak isteyebilir, fakat insan kendi acizliği vasıtasıyla da kendisini insafsızcasına vazgeçilmez yapmak isteyebilir, ve tam da bu yüzden uşakvari bir şekilde, adeta dilenircesine, diğer bir insanın talepkârlığına sevgi diyebilir.

Fakat ebediyetin talebi bir insanı Tanrı yasasını yerine getirmekten muaf tutmaz, dünya âlem onu muaf tutmak, dünya âlem onun bu talepkârlığına sevgi duymak istese, ama onun sevgisini

yanlış anlasa bile, zira talep belki ilk olarak çaresizlere namertçe ruhen hasar vermek yerine, onlara yeis yoluyla Tanrıya tutunmayı öğretebilir.

Ebediyetin talebi sevginin herhangi bir kendini kandırmada takılıp kalmasını ve herhangi bir yanılısamayla iktifa etmesini engeller, ve insanın bunu kendisinin dilemiş, adına sevgi demiş, ve sevmeyi talepkârlığın hedefi yapmış olması bunun için hiçbir mazeret oluşturmaz. Sevgiyi insanın içine koymuş olan Tanrıdır, ve her bir durumda neyin sevgi olacağına hüküm verecek olan da Tanrıdır.

Fakat o vakit arkadaş, sevgili, sevgililer, çağdaşlar, sevmenin ne olduğunu senin onlardan öğrenmek yerine, Tanrıdan öğrenmek istediğinin farkına varınca, sana belki şöyle diyeceklerdir: “Bu zahmete girme, aşırı hevesi bırak, hayattan niçin gocunmak istersin, talebi kıs da, dostluk ve sefa içinde güzel, mükellef, anlamlı bir hayat sürelim.”

Ve şayet sen bu sahte dostluğun teklifine boyun eğersen, sevilirsin, sevgin için övülürsün. Fakat eğmezsen, sevmekle ne Tanrıya ne kendine ne de başkalarına hıyanet etmiş olursun, o vakit senin için kendini seviyor denilmesine katlanman gerekir. Senin, kendini sevmenin hakikatte Tanrıyı sevmek, bir başka insanı sevmenin de ona Tanrıyı sevmek yolunda yardım etmek olduğuna dair kanaatine, işte sendeki bu kanaate arkadaşın belki kulak asmayacaktır.

Sen bir şey demesen de o, senin hayatının, Tanrının talebine hakikaten karşılık veriyorsa, bir tembih, ondan bir talep içerdiği muhakkak ki gözünden kaçmayacaktır — ki o da bu talebi kaldırmak istemektedir. Bunun karşılığı arkadaşlıktır ve bir arkadaşın itibarıdır.

Maalesef bu dünyada dünyevilik o derece gemi aızıya almıştır ki, insan sahte arkadaşlıktan söz ederken aklına derhal dünyevi faydalar bakımından aldanma, veya dünyevi nimetler bakımından imansızlık geliverir. Senin arkadaşının niyeti ve fikri muhakkak ki bu değildi. O sadece seni Tanrı ilişkisi yüzünden aldatmak istedi, ve sen, arkadaş olarak, onun kendini aldatmasına yardımcı olunca: o, bu aldanış içinde, seninle ölümde de kalımda da bir arada olmak istedi.

Dünyanın sahteliğinden dem vurulur, ve bu yapıldı mı da akla derhal onun birini dünyevi nimetler bakımından aldattığı, tüm umutlarını boş çıkardığı, en cesur planlarını hiçe sayıp eğlendiği

gelir; fakat insanın bu hususta her şeye, neredeyse söz verdiğinden de daha fazlasına, içtenlikle sarıldığı vakit en vahim şekilde aldatılabileceği, en vahim sahteliğin, dünyanın dürüst arkadaşlıkla (zira kişiyi zamansal yüzünden aldattığında sahte arkadaşlık elbette vardı) kişiye Tanrıyı unutmayı öğretmek istediği, insanın nadiren aklına gelir.

Ruhunu kötülüğe satmaktan dem vurulur, ve karşılığında hangi avantajlar sunulduğu sorulsa, güç, şeref, arzuların tatmini ve buna benzer şeyler sıralanır. Fakat kişinin bunu yapmakla insanlar tarafından seilmeyi de başarabileceğini ve sevgisi için yüceltileceğini akla getirmek de dile getirmek de unutulur. Lakin durum budur — zira bunun aksi, Tanrı sevgisi içinde insanları sevenlerin dünya tarafından nefrete uğramasıdır, ve böyle olmuştur. Nasıl ki dünya bir insanı güç ve kudret sunarak Tanrıyı unutmaya kıskırtmış ve sonra da o insana, bu kıskırtmaya karşı koydu diye süprüntü muamelesi etmişse: aynı şekilde kıskırtıcılıkta bireye arkadaşlığını sunmuş, ve sonra da arkadaşı olmak istemedi diye ona kin duymuştur. Dünya ebedi olana dair, sevgi üzerindeki Tanrı talebine dair bir şey duymak istemez, onun hayatta ifade bulduğunu görmeyi bundan da az ister. Fakat acaba dünya bundan dolayı kendine öz sevgi sahibi mi der? Hiçbir suretle.

Peki o vakit dünya ne yapar? Dünya o vakit Tanrıya tutunmak isteyeneye öz sevgi sahibi der. Çıkar yol eskidir: Bunun tüm diğerlerine faydası dokunabiliyorsa, bireyi feda etmek.

Haddi zatında Tanrı ve dünya, sevginin yasanın ifası olduğunda hemfikirdir, farklılık, dünyanın yasayı kendi aklına estiği gibi anlamasıdır; ve buna muvafakat ve riayet eden sevgi dolu olur. Bir genç kızın sevgisinin, ilahi anlamda, doğru yoldan saptırmadığı kaç kişi vardır? Zira kendi Tanrı ilişkisine aldanmış, genç kız bir yandan onun sevgisinin yorulup usanmadan meddahlığını yaparken, kıza fazlasıyla bağlanmıştır. Eş dostun doğru yoldan saptırmadığı kaç kişi vardır? Şimdi eş dostça sevilir ve sevgisi için övülür olduğu için öyleymiş gibi görünmez ama öyledir.

Bir çağ kaç kişiyi doğru yoldan saptırmamıştır, o çağ ki buna karşılık onun sevecen mizacını tanrılaştırmıştır, çünkü Tanrı ilişkisini ona unutturmuş ve onu, daha yüce olan hakkında hatırlatmaları fark etmeksizin, şamatayla hava atılacak, alkış tutulacak, iradesizce hayranlık duyulacak bir şeye dönüştürmüştür?

Bir başka ve hakikaten ciddi bir soruyu gündeme getirmek amacıyla, en yüce örnek insana işaret bile etmeyip, bahsi geçen Hristiyanlıkta maalesef ki yeterli olan daha aşağı bir örnek ile iktifa etmek acaba nedendir; acaba neden antik dönemin o seçkin saf bilgisi, basiretsizlik mahkemesinde öz sevgiyle ve dünyevilikle itham edilip, ölüme mahkum edildiğinde kendi hayatını savunmuştur. Acaba neden kendisi için Tanrının armağanı derken, kendini “at sineğine” benzetmiştir, ve acaba neden genç insanları o kadar yüksek derecede sevmiştir?

Acaba bu, ilk olarak, onun insanları bir paganın yapabileceği gibi, daha bir yüksek derecede sevmiş olmasından, dolayısıyla, uyandırıcı bir etki sağlamış olmasından olduğu kadar, kendini hiçbir şekilde zamansallığın ya da bir başka insanın, yahut tensel sevgi içinde, arkadaşlık içinde, diğerleriyle, bir çağdaşla mutabakat içinde, rehavetli veya feveranlı bir birlikteliğin büyüüne herhangi bir şekilde kaptırmamış, fakat kimselerin sevmeyeceği öz sevgi sahibi, alaycı biri olmayı yeğlemiş olmasından dolayı değil midir?

Acaba bu, ikinci olarak, onun, yeni yetmelerin ilahi olana karşı, yıllar zarfında, iş gücü içinde, tensel sevgi ve arkadaşlık içinde, salt beşeri bir yargının ve zamanın taleplerinin boyunduruğu altında bu denli kolayca yiten duyarlılığa⁶³ henüz sahip olduklarını idrak etmiş olmasından dolayı değil midir?

Netice itibarıyla, ebedi olan ve “ilahi bir şey” vasıtasıyla insanlara karşı sevgisinin kendini kandırmada veya algı yarulmasında takılıp kalmasını engellemiş olmasından dolayı, ve netice itibarıyla, kendini talebe yakın tutmakla, insanlarda bir talep hissi uyandırmış olmasından dolayıdır.

O halde şayet sen herhangi bir suretle, bu beşeri zafiyet dahi olsa, sevgi yasanın ifasıdır diyen Apostolik öğretiyi layığıyla yerine getirmeye çalışacaksan: O vakit insanlardan sakın! Acaba bu onları sevmekten geri duracak olman anlamında mıdır? Ah, ne mantıksızlık, o vakit serin sevgin hangi suretle yasanın ifası olabilecektir!

Ama gözünü dört aç, ki onları seviyor sayılman senin gözünde onları seviyor olmaktan daha fazla önem kazanmasın; gözünü dört aç, ki sevilmeğin senin gözünde birbirinizi sevecek olmanızdan daha fazla önem kazanmasın; gözünü dört aç, ki sana öz

⁶³ Kabulkârlık/benimseme şeklinde duyarlılık. (Dan.) *modtagelighed*. -çn.

sevgi sahibi denmesini hazmedemiyorsun diye en yüksek olanı elinden kapıp almasınlar!

Sevgini kanıtlamak için insanların senin hakkındaki yargısına aldırma; zira insanların yargısı sadece Tanrı talebiyle uyumda olduğu kadarıyla muteberdir, aksi halde insanlar senin suç ortağındır o kadar! Aynı ölçüde takdir et, ve şu hikmetli bilgiyi, dünyevi hayatın şu hakikatini, şu acıklı hakikatini hiç unutma: İnsanla insan arasındaki tüm sevgi hiçbir zaman tamamen mutlu olamaz ya da olması gerekmez, tamamen güvende olmayı hiçbir zaman gözü kesmez!

Zira, ilahi anlayışla, insanla insan arasındaki en mutlu sevgide dahi bir tehlike vardır, ki sevginin salt beşeri algısı bunu kavramaz; bu tehlike dünyevi sevginin Tanrıyla ilişkiye sekte vuracak kadar şiddetli olabileceğidir, bu tehlike Tanrı ilişkisinin, beşeri anlamda safi huzur ve görünürde hiç tehlikesiz olduğu zaman bunu, bu en mutlu sevgiyi bile, kurban olarak isteyebileceğidir.⁶⁴ Ve bu tehlike ihtimalinin sonucu olarak, sen, en mutlu sevgi ilişkisi içinde bile, onu daima endişeyle gözetmek durumunda kalırsın, bu haliyle senin sevgilinden usanacak olman ya da onun senden usanacak olması endişesi değil, sizin üküzün, veya sevgilinin, veyahut senin Tanrını unutacak olması endişesidir.

Ve bu tehlike ihtimalinin sonucu olarak — bu mütalaanın giriş kısmını hatırlayacak olursak — sevgi sözü vermek, onu tutmak sevdiğince nefret edilmek anlamına gelebildiği takdirde, Hristiyan anlayışla, hayli zor olabilecektir. Sadece Tanrı, evvelce belirtildiği üzere, sevginin yegâne, hakiki hedefidir, Onu sevmek daima mutluluktur, daima kutluluktur; o vakit endişeyle gözetmen icap etmez, sadece hayranlıkla, taparak gözetmen icap eder.

Sevgi yasanın ifasıdır. Fakat yasa bitmez tükenmez hükümler bütünüdür, hepsini ele alıp sonuçlandırmayı nasıl yapabiliriz ki?

Onun için gelin bu feyzi şöyle bir belirleyici başlık altında toparlayalım. *Yasanın talebinin haddi zatında iki kısımlı⁶⁵ olması icap eder, şöyle ki bazı hususlarda içsellik⁶⁶ karşı bir talep, ve bazı hususlarda da kalıcılık⁶⁷ karşı bir taleptir.*

⁶⁴ (Dan.) *kræve som offer*. -çn.

⁶⁵ (Dan.) *en dobbelt*. -çn.

⁶⁶ (Dan.) *inderlighed*. İç bakış, duygu ve düşünce derinliği, genişliği, öz dikkatin içe yönelmesi anlamında. Maneviyat (Dan.: *åndelighed*) sözcüğü ile örtüşebilse de, ondan daha yeğin, bu cihetle farklı bir anlam yelpazesi içeriyor. -çn.

⁶⁷ (Dan.) *vedvarenhed*. -çn.

Peki öyleyse burada talep edilen içsellik nedir?

Sevginin salt beşeri algısı, içsellik, adanmışlık, fedakârlık da talep eder, fakat buna salt beşeri şekilde hüküm koyar. İçselliğin adanmışlığı şuradadır: Sevgilinin (hedefin) sevginin ne olduğu fikrine uymak için her fedakârlıkta bulunmak, veya, sorumluluğu kendine ait olmak üzere, sevginin ne olduğuna karar verme riskine girmeye gönüllü olmak.

Fakat ilahi anlayışa göre, kendini sevmek Tanrıyı sevmektir, ve bir başka insanı hakikatte⁶⁸ sevmek ona Tanrıyı sevmek yolunda yardımcı olmaktır. Yani burada içsellik sadece sevgi-ilişkisiyle değil, Tanrı ilişkisiyle de belirlenmiştir. O halde talep edilen içsellik, sevgilinin (hedefin) sevgiye dair fikrine ilişkin olarak değil, sevgilinin Tanrıyı sevmesine yardım etmeye ilişkin olarak daha kesin belirlenmiş olan nefis feragatinin içselliğidir.

Dolayısıyla, sevgi-ilişkisi haddi zatında talep edilen kurban olabilir.

Sevginin içselliği fedakâr olmalıdır, ve haliyle herhangi bir bedel talep etmemelidir. Sevginin salt beşeri algısı sevginin hiçbir bedel talep etmediğini de öğretir — o sadece sevilmek ister, sanki bu bir bedel değilmiş gibi, sanki bu şekilde ilişkinin tümü olmakla gene de insanla insan arasındaki ilişki hükmü⁶⁹ kapsamında kalmıyormuş gibi. Fakat Hristiyan sevginin içselliği, sevgisinin bedeli olarak, sevilen tarafından nefret edilmeye gönüllüdür.

Bu da içselliğin katıksız Tanrı ilişkisi olduğunu gösterir, hiçbir bedeli yoktur, bu sevilmek dahi olsa. Bu şekilde o bihakkın Tanrıya aittir, veya insan bihakkın Tanrıya aittir. Zamansallık kapsamında, beşeri görüş alanı dahilinde sadece muamelat olan kendinden feragat, kendine hâkimiyet, kendinden fedakârlık⁷⁰ hakikatte Hristiyan⁷¹ değildir, Hristiyan ciddiyetin yanında şaka gibi kalır, Hristiyan belirleyiciliğe henüz ilk adım gibi bir şeydir.

⁶⁸ (Dan.) *i sandhed*. "Kardeşlerini 'hakikatte' sevmek" tabiri İncil'de çok geçer ve "hakikaten" den (Dan.: *virkeligt*) farklı kullanılır. Örnekler:

— "Ben ihtiyardan, Tanrının seçtiği, hakikatte sevdiğim hanumefendiye ve çocuklarına selamlar! Yalnız ben değil, hakikati bilenlerin hepsi de sizleri seviyor (Yeni Ahit, 2 Yuhanna İncili 1)."

— "Ben ihtiyardan, gerçekten sevdiğim sevgili Gayusa selam! (Yeni Ahit, 3 Yuhanna 1)." -çn.

⁶⁹ Aynı ve benzer nitelik anlamında. -çn.

⁷⁰ (Dan.) *selvopofrelse*. -çn.

⁷¹ Yani Hristiyan bir dönüşüm. -çn.

Fakat o, şu ya da bu olsun her şeyi feda etmek ister, fakat insan yine de anlaşılmayı, ve bu suretle insanlarla anlamlı bir bağdaşım içinde kalmayı ümit eder, ki o vakit onun gösterdiği fedakârlıkları kabul edebilecek ve onlardan haz duyabileceklerdir; insan her şeyden el etek çekmek ister, ama insan yine de bunu yapmakla kelimadan⁷² ve insanların anlayışından mahrum kalmak istemez.

Fedakârlığın hareketi o vakit bir barizlik haline gelir, dünyadan el etek çekecekmiş gibi bir ifade takınır, fakat gene dünyanın dahilinde kalır. Bunu hiçbir surette azımsamak istemeyiz, elbette, salt beşeri fedakârlık bile yeterince ender rastlanır bir şeydir. Fakat, Hristiyan anlayışa göre, onun yarı yolda durduğunu söylememiz gerekir.

Yüksek bir noktaya tırmanır, zira ne de olsa fedakârlık, beşeriyet dilinde, yüce bir konumdur, yüceliğini hayranlığın keşfettiği bu yüce konuma tırmanabilmek için her şeyi bir yana atar, fedakârlık da bu arada onun görülür olmasını sağlar. Fakat bu yüce konumda (zira fedakârlık hakikatte yüceliktir), suçlanarak, hakir görülerek, nefret edilerek, en adiler arasında en adisinden bile neredeyse daha beter sövülerek, yani, bu yüce konuma erişmek, bu yüce konumda, herkese sanki hakirliğin en aşağı noktasında duruyor gibi gelecek şekilde, insanüstü gayretle ayakta durmak: İşte bu, Hristiyan anlayışa göre, fedakârlıktır, ve bu, beşeri anlayışa göre de, çılgınlıktır.

Hakiki bağdaşımı gören tek bir varlık vardır, ve O, hayranlık duymaz; Zira göklerdeki Tanrı hiçbir insanoğluna hayranlık duymaz. Tam aksine, hakiki fedakârlığın tek korunağı, Tanrı, olsa bile, o yine de Tanrı tarafından terk edilmiş gibidir, zira o Tanrı nezdinde hiçbir değeri olmadığını anlar, ama ayrıca insan olarak anlar ki, feda etmiş olduğunun sırf yarısını feda etmekle insanlarca anlaşılacaktır, sevicektir, hayranlık toplayacaktır, ve yine de bu bir anlamda Tanrı nezdinde, hakiki fedakârlıkla aynı anlamı taşıyacaktır, zira Tanrı nezdinde hiçbir şeyin, hiçbir fedakârlığın değeri yoktur. Bu, Hristiyan anlayışa göre, fedakârlıktır ve, beşeri anlayışa göre de, çılgınlıktır.

Bu, Hristiyan anlayışa göre sevmektir; şayet sevmek en yüce mutluluk ise, bu da haliyle en ağır cefadır, — şayet Tanrıyla muhatap olmak en yüce bahtiyarlık olmamış olsa.

⁷² Veya *üslup*. Burada iyi *üslup*. (Dan.) *sproget*. -çn.

Yasanın diğ er talebi sevginin zaman boyunca kalıcı olmasıdır. Sevginin salt beşeri algısı da ayrı taleptedir, ve yine de, Hristiyan anlayışa göre, talep bir başkadır,       haliyle, talep edilen içsellik bir başkadır. Zaman boyunca kalıcılık talebi, sevginin aynı içsellikle zaman boyunca muhafaza edilmesidir, ki bu cihetle bir anlamda i selliğ in yeni bir ifadesi demektir. Sevgi içinde yeterince şey yaptığını, veya yeterince uzun zaman sevdiğini, ve artık diğ erinden bir talepte bulunabileceğini d            vakit, böyle yapmakla sevginin bir talep olduğ unu ke federsin, sanki, sevgin ne kadar fedakâr ve içten bağlı olsa dahi, yine de bir sınır varmış da, esasen bir talep olarak görünmek zorundaymış gibidir — fakat sevgi yasanın ifasıdır.

Bu hiç de söz ettiğ imiz nefis feragatinin muhteşem anı değildir; yasa ne de olsa zaman boyunca aynı i selliğ i talep eder. Zaman boyunca! Fakat bu bir insanın ruhunu ve bir öz-çelişkiyi talebin içinde çarpıtmak, talebi aynı anda pek farklı istikametlerde, hem uzunluk istikametinde hem derinlik istikametinde, yapmak değil midir?

Misal, ok havada uzunluk istikametinde hızla seyrederek, fakat aynı anda hem yere saplanması hem de ok hızıyla havada seyretmesi gerekecekse: Bu ne biçim bir taleptir!

Misal, co kunun muhteşem anında, ebedi olan duraksar, fakat zaman huzursuz tela a ba layıp da ilerlemeyi s rd rd ğ u vakit — zamanla birlikte co kudan uzakla mamak, fakat zamanın hızıyla alelacele ve yine de ebedi olanın ahesteliğ iyle ağır ağır ilerlemek! Ölüm d  eğ inde yatmak (bir insan nefis feragati içinde en ağır fedakârlığı yapmak zorunda kaldığında, yani, sevgisine karşılık olarak, sevgi hedefinden nefret gördüğünde elbette ölüm d  eğ inde yatar) ve sonra bir geleceğ e sahip olmak, önünde uzanan uzun bir ömre, her şey sona ermiş olmasına rağmen, yani, aynı anda ve her an ölüm d  eğ inde yatarak dimdik ayakta ilerleyecek olmak: Bu ne biçim bir taleptir!

Yatmak haliyle ayakta durmanın aksidir, fakat ölüm d  eğ inde yatmak haliyle yatıyor olmanın en katı ifadesidir ve dolaşısıyla dimdiklikten olası en büyük uzaklıktadır. Sen hiç yorgun bir seyyah gördün mü acaba; sırtında taşıdığı ağır yükle, yere   kmemek için, attığı her adım onun için bir mücadeledir. Ancak canını di ine takarak kendini dik tutabilir, d    p bayılmamak için mücadele eder.

Fakat d    p bayılmak, yatmak, ölüm d  eğ inde yatmak, ve

de dimdik birinin adımlarıyla yüreklice, fırtına gibi ileriye atılmak: Harikulade! Ve işte talep tam da bu olabilir, ve de ilaveten zaman boyunca sebatkârlık⁷³ olabilir.

Maalesef, tinsel dünyada, dış dünyada hiçbir muadili olmayan, aldatıcı bir şey vardır. Misal, bir çocuğun okumayı öğrenmeden önce hecelemeyi öğrenmesi gerektiğini söyleriz.

Bu iyi de olsa kötü de olsa kaçınılmaz bir zorunluluktur; bir çocuğun dış görünüş veya bir yanılsama yoluyla hecelemeyi öğrenmeden çok önce zaten okumayı bildiğine kendine inandırma-ya sürüklendiği hiç görülmemiştir.

Fakat tinsel dünya ne gönül ayartıcıdır! Zira burada her şey kararlılığın, niyetin, vaadin o muhteşem anıyla⁷⁴ başlamaz — ki bu an kişinin ezbermiş gibi, en hünerli vaazcıya has bir akıcılıkla okuduğu andır. Ve sonraki⁷⁵ an gelince, o vakit insanın küçük, ehemmiyetsiz, insana haliyle öyle fazla etki etmeyecek veya yürekli bir bağdaşıklık bağlamında bir yardımı dokunmayacak gündelik şeylere geçmesi icap eder — maalesef, bu, tam aksine, hecelemede olduğu gibidir, kelimeleri birbirinden koparır, paramparça eder; insanın anlama raddesine gelemediği ve beyhude yere bir bağdaşıklık beklediği o uzun, upuzun saatlerde de böyledir.

Nefis feragati içinde kendiyle mücadele etmek, bahusus eğer kişi galip gelmek istiyorsa, en zorlu mücadele olarak addedilir; ve zamanla mücadele etmek, bahusus eğer kişi bihakkın galip gelmek istiyorsa, bir olanaksızlık olarak addedilir.

Bir insanın sırtına yüklenmiş olan en ağır yük, (zira günahın yükünü sırtına kendisi yüklemiştir), bir anlamda zamandır — zaten onun⁷⁶ öldürücü derecede uzun olabileceğini söylemez miyiz! Ve yine de, diğer taraftan, nasıl da hafifletici, nasıl da teskin edici, nasıl da ayartıcı bir güce sahiptir zaman? Fakat bu hafifleticilik, bu ayartıcılık haliyle yeni bir tehlikedir.

Eğer bir insan bir suç işlemiş olsa — üzerinden azıcık bir zaman geçtiğinde, bahusus eğer o bu zaman zarfında iyiye doğru bir parça yol kat ettiğini düşünüyorsa; Suçu ona ne kadar da daha bir hafif gelir! Peki ama bu acaba böyle midir? Ayrı şekilde,

⁷³ (Dan.) *vedholdenhed*. -çn.

⁷⁴ (Dan.) *øjeblik*. -çn.

⁷⁵ Yani *sonraki an*. -çn.

⁷⁶ Yani *zamanın*. -çn.

düşüncesiz kişi suçunu bir an sonra unuttuğunda, o unutulmuş mu olur?

Söyle o vakit, sevginin yasanın ifası olduğu beyanı üzerinde, insanın kendisi hakkında hüküm vermesi sırf kendi arzusuna kalmış da olsa, kendi arzusu hilafına hüküm vermeden konuşmak mümkün müdür!

Bir insanın talebi yerine getirmekten ne kadar alabildiğine uzak olduğunu dile getirmek için, mesafenin onun ölçüp biçmeyeceği, esasen hesaba kitaba bile vuramayacağı kadar büyük olduğunu söylemekten daha isabetli bir ifade tarzı var mıdır!

İnsanın gün be gün, suçlusu olmak bir yana, boşladığı o kadar çok şey vardır ki; lakin üzerinden biraz zaman geçince suçunu ona görüldüğü gibi tam olarak anlatmak insanın elinden bile gelmez, çünkü zaman kişinin geçmişte kalanlar hakkındaki hükmünü değiştirir ve hafifletir — maalesef, lakin hiçbir zaman süresi, o talebi, ebediyetin: Sevgi yasanın ifasıdır, talebini değiştirmez.

Sevgi Bir Vicdan Meselesidir

*Bu buyruğun bütünü¹ pak yürekten, ve temiz vicdandan,
ve içten imandan doğan sevgidir.*

1 Timoteyus 1:5²

Şayet Hristiyanlığın dünya karşısında kazanmış olduğu zafe-ri, yahut daha doğrusu, dünyayı galebe çalmaktan da öte olan (zira tabii Hristiyanlık dünyevilikle zafer kazanmak istemez) o zaferi, Hristiyanlığın hedeflediği ve sayesinde her şeyin hakikat-te olduğu gibi kaldığı ve yine de her şeyin ebediyet anlamında yeni olduğu (zira Hristiyanlık yenilik zırvalığına hiçbir zaman yaren olmamıştır) ebediyetin değişimini bir iki kelimeyle belirt-mek ve tanımlamak gerekseydi — o vakit şundan ne daha kısa, ne de daha kati başka şey düşünebilirdim: O, insanla insan ara-sındaki her beşeri ilişkiyi vicdan ilişkisine çevirmişti.

Hristiyanlık, yerine kendisi geçsin diye hükümlerini tahtın-dan etmek istememiştir, hiçbir zaman bu dünyada kendine dışsal anlamda yer edinme mücadelesi vermemiştir, zira o değildir, (gönül mekânında eğer ki yer bulan, buna rağmen dünyada hiç yer tutmaz), ve yine de baki kalmasına müsaade etmiş ve etmek-te olduğu her şeyi sonsuz derecede değiştirmiştir. Nasıl ki kan her bir sinirde zonk zonk zonklarsa, Hristiyanlık da her şeye vic-dan ilişkisiyle böyle nüfuz etmek ister.

Değişim dışta değildir, görünürde değildir, ve yine de de-ğişim sonsuzdur; nasıl ki paganlık, bir insanın damarlarında kan yerine ilahi bir sıvının aktığını düşlemişse — Hristiyanlık da bu şekilde ebedi hayatı, insan soyunun kutsallığını teneffüs etmek ister. Hristiyanlara kâhinler topluluğu³ denmiş olması bu yüz-

¹ Veya semeresi. (Dan.) *summen*. -çn.

² Yeni Ahit, 1 Timoteyus 1:5: "Bu buyruğun amacı, pak yürekten, temiz vicdandan, içten imandan doğan sevgiyi uyandırmaktır." -çn.

³ Yeni Ahit, 1 Petrus İncili 2:5: "O sizi diri taşlar olarak ruhsal bir tapınağın yapı-mında kullansın. Böylelikle, İsa Mesih aracılığıyla Tanrının beğenisini kazanan ruhsal kurbanlar sunmak üzere kutsal bir kâhinler topluluğu olursunuz." -çn.

dendir, ve bu yüzden vicdan ilişkisi üzerinde düşünülürken, onlara krallar topluluğu denebilir.

En naçiz, en gözden kaçan birini alalım, basit, fakir fukara dediğimiz türden, geçimini en naçiz işi yaparak sağlayan bir temizlikçi kadın tahayyül edelim: Ona, Hristiyan anlayışa göre, izin vardır, evet hatta, izni olan o şeyi yapmasını ondan, Hristiyanlık adına, büyük bir ısrarla isteriz, yani, onun bir yandan kendisiyle ve Tanrıyla konuşarak, ki bu işini hiçbir suretle geciktirmez, işini yaparken, “ben bu işi ekmek parası için yapıyorum, ama yaptığım gibi dikkat ve ihtimamla yapıyorsam, bunu — vicdan uğruna yapıyorum,” demesine izin vardır. Maalesef, dünyevi anlamda, vicdanınki dışında hiçbir mükellefiyet tanımayan bir tek, sadece bir tek insan vardır ki, bu kraldır.

Ve yine de sözü geçen o naçiz kadının, Hristiyan anlayışa göre, Tanrı huzurunda kendisine, bir kral heybetiyle, “ben bunu vicdan uğruna yapıyorum,” demesine izin vardır!

Hiçbir kimsenin bu sözü duymak istememesi kadında hoşnutsuzluk yarattırsa, bu sadece onun Hristiyan zihniyetli olmadığını gösterir, yoksa Tanrının, benim onunla bu şekilde konuşmama izin vermiş olması bana pekâlâ yeterli gelebilir — bu itibarla tamahkârca ifade özgürlüğünde diretmek insanın kendine karşı koca bir akılsızlıktır; zira öyle şeyler vardır, ki bunların arasında bhusus mahremiyetin sırları bulunur, alenen ifşa edilmekle kendilerinden bir şey kaybederler, ve kişi onları ifşa etmeyi en önemli şey haline getirince, topyekun yitmiş olurlar, evet, öyle sırlar vardır ki, o durumda sadece yitirmekle kalmaz, düpedüz anlamsız hale gelirler.

Hristiyanlığın ilahi anlamı her bir insana mahremiyet içinde şunu demektir: “Dünyanın şeklini şemailini, veya senin kendi koşullarını, misal, zavallı bir temizlikçi kadın olmak yerine, kim bilir belki işi sana hanımefendi denmeye kadar götürebilecek şekilde değiştirmeye uğraşma, sakın ha; Hristiyanlığı benimse, ve o vakit o sana dünyanın dışında bir nokta gösterecektir, ve sen bunun yardımıyla yeri göğü yerinden oynatabilirsin, evet hatta, daha da fevkaladesini yapabilir, yeri göğü usulca, hiç kimsenin farkına varmayacağı kadar rahatlıkla yerinden oynatabilirsin.”

Bu Hristiyanlığın mucizesidir, suyu şaraba çevirmekten daha fevkaladedir, bu mucize, sessiz sedasız, taht değişimi olmaksızın, evet hatta, kılını bile kıpırdatmaksızın, her insanı ilahi anlamda krala çevirmektir, öyle rahatlıkla, öyle ustalıkla, öyle fevkalade bir şekilde ki, dünyanın bunu öğrenmesi bir anlamda gerekmez.

Zira dış dünyada vicdanına göre hüküm sürecek ve sürebilecek olan yegâne kişi kraldır, fakat vicdan uğruna itaat etmek — işte buna herkesin izni olacaktır, evet hatta, bunu kimse ama hiç kimse engelleyemez. Fakat insanın içinde, ta derinde, Hristiyanlığın vicdan ilişkisi olarak ikamet ettiği yerde, işte orada her şey değişime uğramıştır.

Şimdi şöyle; dünya sırf küçücük bir değişim sağlamak için patırtı koparır, bir hiç için, yeri göğü birbirine katar, fare doğuran dağ gibi: Hristiyanlıksa ebediyetin değişimini sessiz sedasız, sanki hiçbir şey değişmiş gibi yapar.

Orası dünyevi hiçbir şeyin olamayacağı kadar sadece bir ölünün ve içsellikğin olabileceği kadar sessizdir; zaten Hristiyanlık içsellikten başka nedir!

Böylece Hristiyanlık insanla insan arasındaki her ilişkiyi bir vicdan ilişkisine, ve böylece de sevgi ilişkisine dönüştürür.

Şimdi şu hususu, Hristiyan anlayışla, inceleyeceğiz:

Sevgi bir vicdan meselesidir.

Evvelce işaret edilmiş olan Apostolik öğreti besbelli ki iki kısmı haizdir, ilki şudur: "Buyruğun bütünü sevgidir." Bunu, mütalaamızın daha önceki kısmında, başka bir tespite, sevginin yasanın ifası olduğu şeklindeki tespite bağlayarak açıklamıştık.

Fakat bu öğretilde bilahare şöyle denir: Sevgi, buyruğun bütünü olacaksa, o vakit pak yürekten, ve temiz vicdandan, ve içten imandan doğmalıdır.

Yine de biz dikkatimizi tek bir hüküm, sevginin bir vicdan meselesi olması üzerinde toplarız, ki diğer ikisi de öz itibarıyla bu öğretilde içkindir ve bunlara hamledilmesi elzemdir.

Belli bir sevgi türünün Hristiyan anlayışla bir vicdan meselesi haline getirildiği, herhalde herkesin malumudur. Evlilikten söz ediyoruz. Kilise görevlisi iki kişiyi, kalplerinin seçimi olan — ama onlara buna dair soru sormaz — hayat beraberliği içinde birbirine kavuşturmadan evvel, her birine ilkin şunu sorar: Tanrıya ve vicdanınıza danıştınız mı?

Yani kilise görevlisi⁴ sevgiyi vicdana hamleder, ve buna binaen onlara bir yabancı gibi, samimi hitap şekli "sen"i kullanmadan, hitap eder; bunun bir vicdan meselesi olduğunu ikisinin de ayrı ayrı yüreğine işler, bir yürek meselesini bir vicdan davası haline getirir.

⁴ (Dan.) *kirkens tjener*. -çn.

Bu husus herhalde bundan daha kesin ve sarîh ifade edilemez, ve yine de, soru biçiminde, veya her birine de soruluyor olmasında içkin olan ayrı bakış açısının bir göstergesi daha vardır:

Her bir kişiye sormak — ki bu, vicdan ilişkisinin daha genel bir göstergesidir, ve dolayısıyla Hristiyanlığın da insan soyuna temel bakış açısı, öncelikli olarak bu sayıya gelmez kütleyi ayrı ayrı, teker teker birey olarak dikkate almaktır.

Buna binaen, kilise görevlisi, Tanrıya ve kendi vicdanlarına danuşıp danuşmadıklarını ikisine ayrı ayrı sorar. Bu Hristiyanlıktaki tensel sevgide süregiden ebediyetin değişimidir. Hristiyanlıktaki tüm diğer değişimler gibi, hayli sessiz, hayli gizlidir — çünkü sadece gizli insanın içselliğine, sakın ruhun dokunulmaz yapısına mahsustur.

Bu dünya kadınla erkek arasındaki ilişkide ne mekruhluğlar görmemiştir ki —kadının, erkeğe kıyasla aşağılık, neredeyse hayvani, farklı türden bir yaratık sayılmasına şahit olmuştur; kadını dünyevi anlamda erkeğe eşit kılmak için ne mücadeleler verilmemiştir ki: Fakat Hristiyanlık sade ebediyetin değişimini yapar ve dolayısıyla bunu sessiz sedasız yapar. Haricen bir bakıma eskisi gibi kalır; zira erkek kadının efendisi olacaktır, kadın ona boyun eğecektir; fakat içsellikte her şey değişime uğramıştır, erkeğe, efendisi olarak, kavuşmak isteyip istemediği hususunda — zira ona başka türlü kavuşamaz — vicdaruna danuşıp danuşmadığı hakkında kadına yöneltilen o küçük sorunun yardımıyla değişime uğramıştır.

Yine de bir vicdan meselesine dair bu vicdan sorusu onu Tanrı huzurunda içsellikte erkekle bihakkın eşit kılar. İsa'nın Krallığına binaen dediği, onun bu dünyadan olmadığı hususu, işte bu, tüm Hristiyan unsurlar için mevzubahistir. Ulvi bir düzen olarak her yerde var olmak ister, fakat kavranacak gibi değildir; dost bir ruh gibi, dört bir yandan sarar sevenleri, onların her adımını izler, fakat gösterilemez: Hristiyanlık da hayatta bu misal bir yabancı olmak ister, çünkü o bir başka dünyadandır, bu dünyada bir yabancıdır, çünkü o, içsel insana mahsus olmak ister.

Budala insanlar kadının erkekle eşit haklara sahip olduğunu Hristiyanlık adına dünyevilikle aşikâr kılmak gibi budalaca bir telaşa dalmıştır: Hristiyanlık bu tür şeyleri hiçbir zaman ne talep ne arzu etmiştir. Eğer ki kadın Hristiyanlık esaslarıyla Hristiyanlık mucibince iktifa etmek istemişse, onun için her şeyi yapmıştır; istememişse, o vakit kadın, yitirdiği şey için kendine, dünyevi

cüretle elde edebilmiş olduğu o bir nebze dış görünürlük içinde, ancak vasat bir telafi sağlar.

Evlilikte bu böyledir. Lakin Hristiyanlık tensel sevgiyi evlilikle bir vicdan meselesi haline getirmiş de olsa, bundan onun aşk sevgisini bir vicdan meselesi haline getirmiş olduğu sonucu çıkarmış gibi görünmez.

Şöyle ki, farklı kanıda olan kimse, Hristiyanlık esaslarına binaen bir yanılığ içindedir. Hristiyanlık haddi zatında tensel sevgiyi bir istisna olarak vicdan meselesi haline getirmemiştir, her sevgiyi bir vicdan meselesi haline getirdiği için, tensel sevgiyi de o hale getirmiştir. Ve dahası, sevginin herhangi bir türünü vicdan meselesine dönüştürmek müşkül olacak olursa, o vakit o insiyak ve temayüle dayanan tensel sevgi olur; zira ne de olsa insiyak ve temayül, bunun⁵ var olup olmadığına dair yargıya varmakta kendi başına buyruk görüldüğü gibi, bu cihetle Hristiyanlık esaslarına, aynen Hristiyan esaslarının ona karşı yaptığı gibi, itirazda bulunur gibi görünür.

Yani iki insan birbirini sevince, ki bunu en iyi kendileri bilebilir, ve bu birliktelik için başkaca hiçbir engel yok ise, o vakit, Hristiyanlığın yaptığı gibi, şöyle diyerek müşkülât çıkarmak niyedir: Hayır, öncelikle, Tanrıya ve kendi vicdanlarına danışıp danışmadıkları sorusunu cevaplamak zorundalar.

Hristiyanlık dışsal olanda hiçbir zaman değişim yapmak istemez, o ne insiyakı ne temayülü lağvetmek ister, onun tek istediği ebediyetin değişimini haricen husule getirmektir.

Ve Hristiyanlık, ebediyetin değişimini (ki bu içe dönüklüğün gizli insanıdır, içe, Tanrı ilişkisine doğru yönelmiştir ve harice doğru yönelen içe dönüklükten bu bakımdan farklıdır) her yerde husule getirmek, ve dolayısıyla, bir vicdan meselesine dönüştürmek ister.

Bu yüzden insan Hristiyanlığın sade bir sevgi türünü istisnai olarak bir vicdan meselesi haline çevirmek istediğini düşünürse ona yanlış nazarla bakmış olur. İnsan sade bir şeyi hiçbir halükârda vicdan meselesi haline çeviremez; ya, Hristiyanlığın yaptığı gibi, her şeyi çevirmek zorundadır, ya da hiçbir şeyi.

Vicdanın yayılma gücü, Tanrının heryerdeliğinde olduğu gibi, içseldir. İnsan onu sade bir yerle tahdit edemez, ve sonra Tanrının bu tek yerde heryerdeliğe sahip olduğunu söyleyemez; zira

⁵ Yani tensel sevgi. -çn.

bu Onun heryerdeliğini inkâr etmek olur. Vicdan ilişkisini sade bir şeyle tahdit etmek de aynı şekilde vicdan ilişkisini bütünüyle inkâr etmektir.

Şayet Hristiyanlığın sevgi hakkındaki öğretisinde bir başlangıç noktası tasavvur etmek istesek (bir döngü içinde bir başlangıç noktası saptamak imkansız bile olsa), o vakit Hristiyanlığın tensel sevgiyi vicdan meselesi haline getirmekle başladığı söylene-
mez — sanki bu mesele her şeyin başında öğretinin dikkatini çekmişmiş gibi, ki onun kafasında zevatı evlendirmekten bam-
başka şeyler vardır.

Hayır, Hristiyanlık işe en temelinden⁶ başlamıştır, ve dolayısıyla, sevginin ne olduğu hakkındaki düşünsel öğretiyle başlamıştır. Sevginin ne olduğunu saptamak için, Hristiyanlık ya Tanrıyla ya da komşuyla başlangıç yapar, ki bu, Hristiyanlıkta temel unsurdur, zira ne de olsa insan komşusunu sevgiyle bulmak için Tanrıdan yola çıkmalıdır, ve komşu sevgisiyle Tanrıyı bulmalıdır. Bu temel görüşten yola çıkışla, Hristiyanlık her sevgi ifadesini hükmüne alır, ve kendini kıskanır. Bu yüzden ona, komşuya sevgi hakkındaki öğreti dendiği gibi, tensel sevgiyi vicdan meselesi haline getirmiş olan insan-Tanrı ilişkisi de denebilir. İkisi de eş ölçüde, insiyakın ve temayülün başına buyrukluğuna Hristiyan karşı koyuştur.

Çünkü erkek, her şeyden önce, başka birine ait olmadan da önce, Tanrıya aittir, dolayısıyla, Tanrıya ve kendi vicdanına danışıp danışmadığını ilk evvel ona sormak gerekir.

Kadında bu böyledir.

Ve erkek her şeyden önce, sevdiği kadınla olan ilişkisinden de önce, kadına komşu olduğu, ve kadın da her şeyden önce ona komşu olduğu için, erkeğin de kadının da kendi vicdanlarına danışıp danışmadıklarının sorulması gerekir. Hristiyan anlayışa göre Tanrı huzurunda bütün insanlar eşittir, ve komşuyu sevme öğretisinde de bütün insanlar Tanrı huzurunda eşittir.

Fakat insan, sevginin, yıpranmış tensel sevgi olduğunda bile, bir ölçüde var olduğunu düşünebilir, maalesef ki, komşuya sevgi en sonuncu ve en dorukta olandır, ve bu sebeple ona, sevdaya tutulmanın en ilk ve en doruktaki anının bile öncesinde yer verilmelidir.

Bu Hristiyanlık icabıdır.

⁶ Veya *tabandan*. (Dan.) *fra grunden*. -çn.

İlk gereğin, sevgili bulmak için koşturacak olmakla uzaktan yakından hiçbir alakası yoktur, tam aksine, ilk gerek, sevgiliyi sevmekte komşuyu sevmektir. Bu, insiyak ve temayül için doğrusu yadırgatıcı, sakınleştirici bir tepetaklaklıktır⁷; fakat yine de Hristiyanlık icabıdır, ve ruhun duyumsal veya duyusal-duygusal karşısında olduğundan daha sakınleştirici değildir, üstelik bir yandan da ruhun tam da alev almaksızın ateşli olma hususiyetidir.

Zevce her şeyden önce senin komşun olacaktır, o halde onun senin zevcen olması sizin birbirinizle olan özel ilişkinizin ek bir vasfıdır.⁸ Fakat ilelebet temel olan, özel olanın da her ifadesine temel teşkil etmelidir.

Bu böyle olmasaydı, komşuya sevgi hakkındaki öğretiyeye nasıl yer bulunabilecekti; ve yine de insan bunu genel itibarıyla topyekûn unuttur. İnsan tensel sevgi ve arkadaşlıktan, kendisi öyle farkında bile olmadan, pagan gibi söz eder, hayatını bu itibarla pagan gibi düzenler, ve sonra komşuyu, yani, başka bazı insanları sevmeye bir parça Hristiyanlık katar. Fakat zevcesinin onun komşusu, ve ancak sonra zevcesi olmasına özen göstermeyen kimse, ne kadar çok insanı severse sevsin, komşuyu sevme aşamasına kadar hiçbir zaman gelemmez; zira o, zevcesini bir istisna haline getirmiştir.

Bu istisnayı şimdi ya ömrü boyunca aşırı bir hararetle sevecektir, ya da önce aşırı hararetle bir şekilde ve sonra aşırı soğuk bir şekilde sevecektir. Elbette ki zevce arkadaştan, ve arkadaş da komşudan farklı sevilir ama, bu özsel bir farklılık değildir, zira temel-benzerlik “komşu” vasfında yatar.

“Komşu” da⁹ tıpkı “insan” vasfı gibidir. Her birimiz insanızdır, ama yine de bir insanın kendine özgülüğünden farklıyızdır; fakat insan olmak temel vasıftır. Hiç kimse farklılığa, haddi zatında insan olduğunu, ödleğe veya patavatsızca, unutacak derecede kapılmamalıdır; hiçbir insan kendine özgü farklılığıyla insan olmaya bir istisna oluşturmaz, fakat insandır ve sonra da kendine özgü olduğu şeydir. Nitekim Hristiyanlığın bir erkeğin zevcesini kendine özgü bir şekilde sevmesine bir itirazı da yoktur, fakat onu hiçbir zaman komşu olmaya — ki her insan budur — bir istisna teşkil edecek şekilde sevmemelidir; zira o vakit Hristiyanlık icabına sekte vurur: Zevcesi onun için komşu du-

⁷ Veya geriye dönüklük anlamında tersinelik. (Dan.) *bagvendthed*. -çn.

⁸ (Dan.) *en nærmere bestemmelse*. -çn.

⁹ Yani komşu vasfı da. -çn.

rumuna gelmez, ve o suretle tüm diğer insanlar da ona komşu duruma gelmez.

Eğer ki farklılığı itibarıyla insan olmaya bir istisna teşkil etmiş bir insan yaşamış olsaydı, o vakit "insan" kavramı sekteye uğramış olurdu. İstisna, bir insan olmazdı, ve diğer insanlar da insan olmazdı.

Bir erkek için zevcesini, veya arkadaşını, veyahut yakınlarını vicdanla seviyor denir ama bu çok defa sanki büyük bir yanulgi içeriyormuş gibi denir.

Hristiyanlık her bir insanı, dolayısıyla, zevcenı ve arkadaşını, vicdanla seveceğini sana öğretir, bu elbet bir vicdan meselesidir. Buna karşılık zevceyi ve arkadaşını vicdanla sevmekten söz edilirken umumiyetle kastedilen şey şudur: onları müstakiliyet anlamında veya bununla aynı kapıya çıkan bağıllık anlamında, insanın sanki diğer insanlarla hiçbir alışverişi yokmuş gibi ayrıcalıklı bir şekilde sevmek.

Bu tür vicdanlılık Hristiyan anlayışa göre harfiyen vicdansızlıktır. Ayrıca, gösterilen sevginin vicdanlı olup olmadığına zevcenin ve arkadaşın değer biçtiği de görülür.

Asılsızlık burada yatar, zira zevceye ve arkadaşına sevginin vicdanlı olup olmadığını kendi başına ve "komşu" orta teriminin yardımı sayesinde ancak Tanrı mütalaa eder. Yani sırf o vakit sevginin sevgin bir vicdan meselesidir; fakat şu yine de elbet nettir ki, insan hakikatte sadece bir vicdan meselesinde vicdanlı olabilir, zira aksi halde çalıntı mal ticaretinde vicdanlı olmaktan da söz edilebilirdi.

Vicdanla sevmekten söz edebilmeden de önce, ilkin sevgi vicdan meselesi olarak nitelik kazanmalıdır. Lakin aşk sevgisi, haddi zatında tensel sevgide ve arkadaşılıkta değil, ancak ya Tanrı ya da komşu orta terim olduğunda, bir vicdan meselesi olarak nitelik kazanır. Fakat eğer aşk sevgisi, tensel sevgide ve arkadaşılıkta, vicdan meselesi olarak nitelik kazanmamışa, o vakit lafı edilen vicdanlılık, birliktelik sağlamlaştıkça, gitgide daha bir düşündürücü olur.

Şöyle ki, Hristiyanlık inancı paganlıkta ve sair zamanda sevgi denmiş olan şeye ilişkin ek bir özellik değil, bir temel değişimdir; Hristiyanlık bu dünyaya, zevcenı, arkadaşını *kendine özgü bir şekilde seveceğini* lalettayın bir değişim hakkında sana ders vermek için değil, insanları *evrensel beşeri bir şekilde* nasıl sevecek olduğunu sana öğretmek için gelmiştir. Ve değişim gene Hristiyanlık

inancının tensel sevgiyi ve arkadaşlığı dönüşümden geçirdiği değişimdir.

Zaman zaman şöyle dendiğini duyarız: Birine tensel sevgisi hakkında sorulan soru bir vicdan sorusudur. Ama bu çoğunlukla tam doğru olarak anlaşılmaz. Bunun bir vicdan sorunu olmasının nedeni, bir insanın tensel sevgi içinde öncelikli olarak Tanrıya ait olmasıdır.

O yüzden rahip sorarken kimse kızmaz, zira o Tanrı adına sorar. Ama ekseriya dikkate alınan bu değil, aksine, sadece, tensel sevginin içsel bir mesele olduğudur, öyle ki tüm üçüncü şahıslar sadet dışıdır, tüm üçüncü şahıslar — Tanrı da dahil olmak üzere, Hristiyan anlayışa göre, vicdan eksikliğidir.

Mamafih, bir insanın Tanrıyla muhatap olmamasının tamamen akla hayale sığmaz olduğu bir mesele hakkındaki bir vicdan sorusu tastamam vicdanlılıktır; zira Tanrıyla muhatap olmak vicdan sahibi olmak demektir.

Bu nedenledir ki, şayet Tanrı var olmasaydı, bir insanın vicdanı da hiçbir şeyden rahatsız olmazdı, zira kişiyle Tanrı arasındaki ilişki, Tanrı ilişkisi, vicdandır, ve en ufak bir şeyin bile kişinin vicdanını rahatsız etmesi bu yüzden o kadar fecidir, çünkü kişi daha o anda Tanrının sonsuz ağırlığını da hisseder.

Sevgi bir vicdan meselesidir, ve dolayısıyla insiyak ve temayül meselesi, veya hissiyat meselesi, veya akılcı hesap meselesi değildir.

Dünyevi veya salt beşeri görüş bir sürü tür sevgi tanır, ve her birinin farklılığını ve her birinin diğerleriyle arasındaki farklılığı çok iyi bilir, bu farklılıkların farklılığına yoğunlaşır — velev ki yüzeye doğru yoğunlaşmak mümkün ise.

Hristiyanlıkta durum bunun tersidir. O safi bir tür sevgi tanır, tinsel sevgi, ve bu temel ortak sevginin kendini görünür kılabilirdiği farklılıkların ayrıntılarına girmekle pek fazla meşgul olmaz. Farklı tür sevgiler arasındaki tüm farklar Hristiyanlık mucibince özünde bertaraf edilmiştir.

Salt beşeri görüş sevgiyi ya sırf dolaysızca bir insiyak olarak, tensel sevgiye temayül olarak, arkadaşlığa temayül olarak, duygu olarak ve vecibe, doğal etkenler, haklar vs.'nin şu veya bu şekilde farklılık yaratıcı katkısıyla karışık bir temayül olarak, ya da akıl ve idrak, sevmeyi ve gözde sayılmayı, tıpkı sevdiği ve gözde saydığı kimseleri olmak gibi dünyevi bir nimet olarak idrak ettiği için, peşinden koşulması ve elde edilmesi gereken bir şey olarak algılar.

Hristiyanlık bütün bunlarla esasen meşgul olmaz, ne bu tür bir dolaysızlıkla, ne de bu tür bir kolayla gelirlikle. Hristiyanlık bütün bunları dış dünyada muteber ve kolayla gelir kılar; fakat aynı zamanda, kolayla gelirliğe göre tasarlanmamış olan sevgi öğretisi suretiyle, sonsuzluğun değişiminin iç dünyada husule gelmesine de ses çıkarmaz.

Hristiyan inancının ebedi gücünün dış dünyada kabul görmek hususunda bu denli umursamaz olmasında fevkalade ve belki de birçoğu için tuhaf olan, kavranamaz olan bir şey, içsellik bu cihetle tam da ciddiyet uğruna zamansallıkta yabancı rolü yapmasının tam da ciddiyet olmasında fevkalade bir şeyler vardır. Bu yüzden Hristiyanlıkta, gizliliğe sırt çevirmenin ve böyle yapmakla Hristiyanlığa dünyevi dünyada dünyevi bir ifade kazandırmanın zaruri olduğuna inanıldığı dönemler de olmuştur. O vakit insanlar evliliği feshetmeye isteklenmiş ve öylece yaşamıştır — manastıra gizlenmiş olarak.

Yine de içsellikğin gizlisi yahut insanın “inancın sırrını muhafaza eden” gizli içsellikği (1 Timoteyus 3:9)¹⁰ çok daha emin bir paravandır. Manastırın ormanın kimsesizliğindeki veya ulaşılmaz dağın tepesindeki gizli sığınağı, ve sessiz manastır sakininin orayı kendine barınak bellemesi o yüzden asıl Hristiyan içsellikğe nazaran bir çocuksuluktu, tıpkı bir çocuğun — onu gelip bulsunlar diye — saklandığında olduğu gibi.

Manastırın gizli sakinleri, onun orada saklanmış olduğunu dünyaya ilan etti, yani, o, Hristiyan anlayışına göre, kendini cidden gizlememişti, o saklambaç oynuyordu.

Hristiyan inancını benzeri bir yanlış anlayış sonucu, benzeri bir çocuksuluk sonucu, insanlar gizliliğe sırt çevirmenin, Hristiyan inancın arkadaşlığa, aile ilişkisine, vatan sevgisine karşı umursamazlığını dünyevi anlamda ifade etmenin Hristiyanlık gereği olduğuna inandı — ki bu asılsızdır, zira Hristiyanlık herhangi bir şeye karşı dünyevi olarak umursamaz değil, tam tersine, her şeye karşı sadece ve münhasıran tinsel olarak endişelidir.

Yine de, umursamazlığını, alakalı kişinin bunu bilmesine heves eder şekilde ifade etmek, işte bu, elbette ki umursamaz olmamaktır. Bu, birinin kalkıp diğerine: “Ben senden hazzetmiyorum” deyip de, karşı tarafın ona: “O vakit bana bunu söyleme zahmetine niçin giriyorsun,” diyebildiğindeki gibi bir umursamazlıktır.

¹⁰ Yeni Ahit, 1 Timoteyus 3:9: “Temiz vicdanla imanın sırrına sarılmalıdırlar.” -çn.

Keza bu çocuksuluk, Hristiyanlık yoluyla çocukçasına büyülenmek olurdu. Fakat Hristiyanlık büyülenemeyecek kadar ciddidir. Dış dünyada hiçbir değişim husule getirmek istemez, onu kavramak, paklamak, kutsamak, ve şekilde her şeyi yenilemek ister, lakin her şey yine de eskisi gibidir. Hristiyan kimse isterse evlenebilir, zevcesini sevebilir, bhusus onu sevmesi gerektiği gibi sevebilir, bir arkadaşı olabilir ve doğduğu ülkeyi sevebilir; fakat bütün bunlarda, kendisiyle Tanrı arasında Hristiyan unsurlar bakımından bir temel anlayış olmalıdır, Hristiyanlık budur.

Zira Tanrı bir insan gibi değildir, onun bir şeye görerek kani olması gerekli değildir; o gizli olanı da bir o kadar iyi görür. Ve sen bir şeye görerek kani olmak isteyen dünyevilikten vazgeçmeyi öğrenesin diye, sana yardım edecek olanın O olduğunu Tanrıya öğretmeye kalkmak senin üzerine vazife değildir. Şayet İsa bir şeye görerek kani olmaya gerek duymuş olsaydı, o vakit elbet harekete geçmiş, on iki tümen meleği yardıma çağırmıştı.¹¹

O bunu kesinlikle yapmak istemedi, bilakis o, bir şeye görerek kani olmaya heves eden elçileri, dışa göre hüküm vermeye kalktıklarında, hangi ruhla konuştuklarını bilmiyorlar diye payladı. Hristiyanlık özellikle de dışa göre hüküm vermek istemez (dünyeviliği töhmete maruz bırakacak herhangi bir, misal, kutsal ayin kabilinden, bir nişan koymak istemediği kadarı haricinde), o tam aksine bunun noksanlığıyla bireyin içindeki inancını sınamak ister, bireyin inancının idame ve bununla iktifa etmek isteyip istemediğini sınar.

Dünyevilik daima dışa göre hüküm vermeye gerek duyar, yoksa itimatsızlık içinde, hükmün var olduğuna inanmaz. Lakin bu güvensizliğe vesile tam da inancın içinde sınavdan geçecek olduğu vicdan mücadelesidir. Dünyevi bir anlayışla, Tanrının var olduğuna hüküm vermek ve bundan tamamen emin olmak için Onun bir resmini asmak çok daha emin bir yol olurdu — o vakit insan görebilirdi Onun var olduğunu? Veya bir sahte tanrının var olduğunu? Mamafih o var değildir.¹² Dünyevi anlayışa göre, İsa kim olduğunu, naçiz bir kul kisvesine bürünüp, bu suretle hiç göze batmayarak, tamamen herhangi bir diğer insan gibi

¹¹ Yeni Ahit, Matta İncili 26:53: "Yoksa Babamdan yardım isteyemez miyim sanıyorsun? İstesem, hemen şu an bana on iki tümendenden fazla melek gönderir." -çn.

¹² Yeni Ahit, 1 Korintliler 8:4: "Putlara sunulan kurban etinin yenmesine gelince, biliyoruz ki, 'Dünyada put bir hiçtir' ve 'Birden fazla Tanrı yoktur.'" -çn.

kendini göstermek yerine, dışsal biçimde, belki debdebeli bir tören alayıyla, göstermeye çalışsaydı, bu da çok daha emin bir yol olurdu: Ama bu tam da inancın içinde denendiği vicdan mücadelesidir.

Ve Hristiyanlıktaki sevgi algısına istinaden de bu böyledir. Dünyevi yanlığı, sevgiyi dışsallaştırmak için onun Hristiyanlık mucibince tinsel sevgi olduğunu ileri sürer — maalesef ki o dışa döndürerek ifade edilemez, zira kesinlikle içe dönüklüktür. Fakat bu, dünyeviliği, tüm Hristiyanlığı olduğu gibi, infiale uğratar, hakeza bunun tam tersi olan, Hristiyanlığın dış dünyada rastgele bir şeyi, örneğin vaftiz suyunu, dışsallığın yegâne belirleyicisi yapması da bu misaldir.

Dünya daimi olarak buna tam ters düşer; Hristiyanlığın içe dönüklük istediği yerde, dünyevi Hristiyanlık dışa dönüklük ister, ve Hristiyanlığın dışa dönüklük istediği yerde, dünyevi Hristiyanlık içe dönüklük ister, ki bu, Hristiyanlığın olduğu her yerde, infialin ona eşlik ettiği şeklinde izah edilebilir.

Yine de Hristiyanlık sırf bir tür sevgi tarur: Tinsel sevgi; lakin bu, sevginin başka herhangi bir ifadesine temel oluşturabilir ve içinde mevcut olabilir. Ne garip! Zira Hristiyan hayat düşüncesi ve ölüm düşüncesi arasında ortak bir yan bulunur. İnsanla insan arasında gözlemlediği tüm yaşam farklılıkları hakkında bir çırpıda izlenim edinmek isteyen bir insan düşünün istesin, sonra bunları tek tek sıralarken şöyle derdi: “Bütün bu farklı insanları görüyorum ama insanı görmüyorum.”

Hristiyan sevgi de diğer farklı sevgi türlerine istinaden böyledir, diğerlerinin hepsinde vardır, yani, var olabilir, fakat sen bizzat Hristiyan sevgiye parmak basamazsın.

Tinsel sevgiyi sevilenin bir kadın olmasından, arkadaşlığı arkadaştan, vatan sevgisini hedefinden tanırsın; fakat Hristiyan sevgiyi düşmanını sevmesinden dahi tanıyamazsın, zira bu gizli türden bir gazap da olabilir, böyle yapan kişi — kafasının tepesine kızgın kömür yığmak ister gibidir; fakat onu¹³, sevdiğinden nefret etmesinden de tanıyamazsın, zira söz konusu kişi senin kendin olmadıkça, bunu görmen esasen imkansızdır, ve sen bunu Tanrı sayesinde bilirsin. Tanrı tarafından bir insana karşı bir anlamda nasıl da bir itimat, nasıl da bir içtenlik vardır! Biz insanlar, sevginin emin ve güvenilir emareleri olmasına dikkat ederiz.

¹³ Yani Hristiyan sevgiyi. -çn.

Fakat Tanrının ve Hristiyanlığın hiçbir tanınma emaresi yoktur — bu, insanlara karşı büyük, evet hatta tüm olası itimada sahip olmak değil midir! Biz bir ilişkide, karşıdaki insanın sevgisinin tanınma emarelerinden sarfınazar ettiğimiz vakit haliyle ona sınırsız itimat gösterdiğimizi, tüm dış görünüşlere rağmen ona inanmak istediğimizi söylemiş oluruz. Lakin Tanrının böyle bir itimat göstermesi nedendir dersin? Gizlilik içinde gördüğünden dolayı değil midir? Bu ne içtenliktir!

Fakat sen Hristiyan sevgiyi hiçbir zaman, kimsenin şimdiye dek “insanı” gördüğü anlamda görmezsin, ve gören de hiçbir zaman olmamıştır. Lakin “insan” yine de temel vasıftır, ve Hristiyan sevgi yine de temel sevgidir, ve Hristiyan anlayışta tek bir tür sevgi vardır.

Zira, tekrarlamak gerekirse, Hristiyanlık insanların sevgiliyi, arkadaşı vs.’yi sevmeye dair daha önce öğrenmiş olduklarında hiçbir şey değiştirmemiştir, biraz bir şeyler eklememiş veya çıkarmamıştır, fakat her şeyi değiştirmiştir, sevgiyi hepten değiştirmiştir. Ve bütün bunları, sadece bu temel değişimi, tensel sevgide ve arkadaşlıkta içsel bir değişim izlediği nispette, sadece bu nispette, değiştirmiştir.

Ve bunu tüm sevgileri vicdan meselesi haline çevirerek yapmıştır, ki bu tensel sevgi ve arkadaşlık vb.’ine istinaden, aşırı tutkuların durulması anlamına geldiği kadar, ebedi hayatın coşkusu anlamına da gelir.

Sevgi bir vicdan meselesidir, ve bu nedenle pak bir yürekte ve içten bir imandan doğmalıdır.

“Pak bir yürek.” Yoksa sair zamanda umumiyet itibarıyla sevgi için ve kendini sevgiye adanmak için hür bir yürek gerektiğinden dem vururuz. Bu yürek başka birine veya başka bir şeye ait olmamalıdır, evet hatta onu veren el bile özgür olmalıdır; zira yüreği cebren alan ve veren, el olmayacaktır, bilakis, eli veren, yürek olacaktır.

Ve bu yürek sonra, özgür olarak, tüm özgürlüğü kendini birine vermekte bulacaktır — elinden bıraktığın kuş, gerili yaydan bıraktığın ok, bükülüp sonra yine doğrulan dal, hiçbir, hiçbir şey, özgür yüreğin, kendini özgürce vakfettiğindeki gibi hür değildir.

Zira kuş sırf sen onu elinden bıraktığın için özgürdür, ve ok sırf yayı bıraktığı için ileri fırlar, ve dal sırf baskı kesildiği için yeniden doğrulur; fakat özgür yürek bir direncin kesilmesiyle

hür olmaz, o özgürdü, o özgürlüğüne sahipti — ve yine de, o özgürlüğünü buldu. Güzel düşünce, mutluluk verici özgürlük — sahip olduğu şeyi bulan!

Ama ben adeta bir şair gibi konuşuyorum, ki böyle yapmak da, baş mesele unutulmadığında, tam da ona ışık tutmak için yapıldığında, mubah olabilir — zira biz bundan dolayı insanların umumiyetle duymaktan hoşlandığı şeyler hakkında, mümkünse, yararlanmasına konuşmaya çabalarız, ki kimseler bizi bunun hakkında konuşmaktan alıkoyan veya münhasıran bunun hakkında, sanki en yüksek şeymiş gibi, baş meseleyi: Hristiyanlık unsurunu, unutarak, konuşmaktan alıkoyan şeyin algı veya beceri noksanlığı olduğunu düşünmesin.

Pak bir yürek bu anlamda pak bir yürek değildir, veya bu burada konumuz dışındadır; zira pak bir yürek her şeyden önce *bağlı bir yürektir*. Dolayısıyla burada ondan söz etmek, özgürlüğün mutluluk dolu öz saygısından ve öz saygının, bağlılığın yürekliliğinden aldığı en mutluluk dolu hazdan söz etmek kadar iç açıcı değildir. Bağlı bir yürek, evet, en derin anlamda bağlı bir yürek, tüm çapalarını salarak demir atmış yatan hiçbir gemi, pak olacak bir yüreğin olması gerektiği şekilde bağlı değildir — Öyle ki bu yürek Tanrıya bağlı olmalıdır.

Ve en sert fermanlarla kendini bağlamış hiçbir kral, en ağır mükellefiyetle kendini bağlamış hiçbir insan, ve kendini her günlüğüne bağlamış hiçbir rençper, kendini her saatliğine bağlamış hiçbir özel hoca bu şekilde bağlı değildir; bunların her biri yine de ne ölçüde bağlı olduğunu söyleyebilir, fakat yürek Tanrıya sınır tanımaksızın bağlanmalıdır, şayet pak olacaksa.

Ve hiçbir kudret bu şekilde bağlayamaz; zira kral ölebilir, fermanları kurtulmuş olur, ve işveren ölebilir, rençperin mükellefiyeti kalkmış olur, veya ders süresi bitebilir — fakat Tanrı ölmez, ve bağlayan bağ hiçbir zaman kınılmaz.

Yürek de böyle bağlı olmalıdır. Sen ki, tensel sevginin hazzıyla veya arkadaşlığın hasretiyle yanarsın, şunu hatırla; senin özgürlük hakkında dediğini, Hristiyanlık hiçbir zaman inkâr etmedi; ama yine de ilk evvela bu sonsuz bağlılık olmalıdır, eğer ki sevilenin yüreği ve eğer ki senin yüreğin pak olacaksa!

Velhasıl ilk önce bu sonsuz bağlılık, ve ancak sonra özgürlüğe dair söylem başlayabilir. İlinde sık sık, ama ticarete daha da fazla, kullanılan bir yabancı kelime vardır, caddelerde sokaklarda, işgüzar muhitlerde, iş adamlarının ağzında sık sık duyulur,

bu kelime “öncelik”tir; ilim Tanrının önceliğinden çok söz eder, ve iş adamları da önceliklerden söz eder. O vakit gelin bu yabancı kelimeyi, düşünceyi en emin şekilde doğru etkiyi uyandırarak ifade etmek için kullanalım, gelin şöyle diyelim: Hristiyanlık, Tanrının birinci öncelik olduğunu öğretir.

Bilim Tanrının birinci önceliği hakkında böyle demez, o, iş adamlarının öncelikler hakkında bildiği şeyi, bunun¹⁴ bir gerek demek olduğunu, unutmak ister. Tanrı birinci önceliğe sahiptir, ve bir insanın sahip olduğu her şey bu gereğin güvencesi için rehin alınmıştır. Sen bunu hatırladığın vakit aslında, özgürlük tutkusundan, canın istediği kadar, söz edebilirsin, elbette, ama bunu gerçekten hatırlarsan, o vakit bu tutku senin aklını çelmez.

Özgür yürekte hiç aldırış yoktur, bağlılık tutkusuna aldırış etmeden dalar; fakat Tanrıya sonsuzca bağlı yürekte, her an bin bir çeşit şeye aldırış etmeye mecburmuş şeklinde değil, sonsuz derecede bir aldırış vardır, o böyle aldırış etmeye, Tanrıya sonsuzca bağlı yüreğin olduğu gibi bağlıdır.

Nerede olursa olsun, kendi başına, veya başkaları hakkında düşüncelerle dopdolu, veya başkalarının yanında, sonsuz derecede bağlı yürekte başka her neye aldırış ederse etsin, daima böyle bir aldırış vardır. Sen ki, sevdiğinin senin için veya senin, sevdiğin için ne çok şey ifade ettiğinden pek güzel söz edersin, düşün ki, ilk aldırış sevdiğinin ruhuna olduğu gibi senin kendi ruhuna olmalıdır, eğer ki pak bir yürek tensel sevgi içinde birine verilecek ise! Bu aldırış ilk ve sondur, bu aldırıştan, suşuz ve günahsız, hiç ayrılış yoktur.

Özgür yüreğin hiç tarihçesi yoktur; onun sevgisinin tarihi, mutlu ya da mutsuz, o kendini adadığı vakit başlar. Fakat Tanrıya sonsuz derecede bağlı yüreğin önceden bir tarihçesi vardır ve o, tensel sevginin ve arkadaşlığın, bir ara fasıl, bu biricik sevginin tarihçesinde, ilk ve son, bir öge olduğunu bu yüzden anlar.

Sen ki, tensel sevgiden ve arkadaşlıktan pek güzel söz etmeyi bilirsin, eğer sen bunun o ebedi tarihçenin içinde sadece ufak bir bölüm olduğunu anlasaydın: bu bölümün kısalığına dair lafı nası da kısa keserdin! Sen tarihçene sevginin başlangıcıyla başlarsın ve mezarla son verirsin. Fakat o ebedi sevginin tarihçesi çok önceden başlamıştır; o senin başlangıcınla, sen hiçten var olduğunda başladı, senin hiçe dönmediğin gibi, o da mezarla son bulmaz.

¹⁴ Yani önceliğin. -çn.

Zira ölüm döşegi senin için döşendiğinde, sen asla bir daha kalkmamak üzere o yatağa girdiğinde, ve tek beklenen şey senin öbür tarafına dönüp ölmen olduğunda, ve etrafındaki sessizlik arttığında, — ölüm sana yaklaşıırken, yakınların sessizce uzaklaştığında, ve sırf en yakınların geride kaldığı için, sessizlik arttığında; ve sonuncusu son defa senin üzerine eğilip, sonra, sen şimdi ölümden yana döndün diye, öbür yana döndüğünde: eğer ki yüreğin pak ise, senin yanında hâlâ daha biri vardır, ölüm döşeginin başındakilerin en sonuncusu, ilk olan O, Tanrı, yaşayan Tanrı — ki o yürek Onu sevmekle böyle¹⁵ olmuştur.

Pak yüreктen ve bir vicdan meselesi olarak sevgiden böylece söz edilmelidir. Şayet tensel sevgi ve dünyevi sevgi, hayatın hazzı olup da, mutlu kimse sahiden “ilk kez şimdi yaşıyorum” diyorsa, o vakit sevgili mutluluğundan, hayattan, yani bunun hazzından söz ederken onu dinlemek bile hayatın hazzıdır: Bahse konu vicdanlı sevgiden, ölmüş biri söz etmelidir, ne var ki hayattan usanmamış, ama ebediyetin yaşam hazzına varmış bir ölü. Ama o konuşan bir ölüdür, maalesef ki, bu birçoğuna öyle korkutucu gelir ki, onun sevinçli haberini dinlemeyi göze alamazlar, halbuki herkes, hakkında meziyet anlamında: O sahiden yaşıyor, dediğimiz kişinin sözlerini seve seve dinler.

Ve yine de bir ölüye gerek vardır, ve yaşayanlar mutlu olana “yaşa” diye sevinçle alkış tuttuğu an, ebediyet: “Öl”, der, eğer ki yürek gerçekten pak olacaksa.

Zira bir insanı tarifsiz mutluca veya mutsuzca sevmekle mutlu olanlar tabii ki olmuştur, ama bir insan yüreği, Tanrıyı sevmeyi sürdürmedikçe, asla pak olmamıştır.

“İçtenlikli bir inanç.” Sevmek — ve sahtelik, bu bileşimden daha tiksindirici olan bir şey acaba var mıdır; velakin bu tabii ki imkansızdır, zira sahtelik içinde sevmek nefret etmektir. Ve bu sırf sahtelik için mevzubahis değildir, ama en ufak bir dürüstlük eksikliğini sevmekle bağdaştırmak imkansızdır. Dürüstlük noksan olur olmaz, gizli saklı bir şey de vardır, ama bu gizlilikte benci öz sevgi gizlenir, ve bu bir insanda olduğu sürece, o insan sevgi duymaz.

Seven kişi kendini sevdiğinin karşısında dürüstlük içinde görüntüler; hiçbir ayna en küçücük bir teferruatı bile dürüstlük kadar isabetli görüntülemeyebilir, eğer ki bu gerçek dürüstlük ise, veya

¹⁵ Yani pak. -çn.

sevenlerin içinde kendilerini, tensel sevginin aralarına tuttuğu dürüstlüğün aynasında açığa vuracak hakiki dürüstlük var ise.

Fakat iki insan bu şekilde dürüstlük içinde birbirine karşı şeffaflaşabilir ise, Hristiyanlığın bir başka anlamda, bununla Tanrı karşısında dürüstlüğü kastettiği kadarıyla, içtenlikli inançtan söz etmesi bir parça eğreti değil midir? İki insan birbirini içtenlikli bir inanç içinde sevecekse, Tanrıya karşı dürüstlük her biri için öncelikli bir zaruret değil midir?

Bir insanın başkalarını ya da kendisini bilinçli olarak aldatması mıdır sadece içtenliksiz olan, acaba bir insanın kendini tanımaması da içtenliksiz değil midir; ve böyle bir insan içtenlikli inanç dolayısıyla sevgi sözü verebilir mi, veya verdiği sözü tutabilir mi? Evet tabii tutabilir, fakat söz veremiyorsa, söz bile veremediği şeye bağlı kalabilir mi?

Ve kendini tanımayan bir insan içtenlikli inanç dolayısıyla sevgi sözü veremez.

Mahremlik fikri bir çiftelik içerir, ki şöyledir: Bir insan, en içsel bir ilişki, yani, mahrem iletişime ya da mahremlik içinde iletişime hedef olmaya en müsait bir ilişkide olduğu kimseye, sadece ona, esasen içini dökebilir, veya ona mahrem olur, ya da mahremlik içinde kendini ifade eder.

Lakin mahremiyet kendisiyle bu yolla ilişkilidir, ve bu yolla, mahremiyette, insan mahremiyetin kelimeleştirilebilirlik olduğuna inanmasın diye, özsel olarak bir kelimeleştirilemezlik oluşur. Bu suretle bir zevce kocasına karşı beşeri anlamda en derin bir ilişki içindeyse, anne babasına mahremiyet içinde tabii bir şeyler söyleyebilir ama bu mahremiyet itimada dair mahremiyettir.

Dolayısıyla zevce, onlara her sırnı, en içten — ve aynı zamanda en mahrem ilişkisi olduğu kocasına tevdi edebildiği gibi tevdi edemeyeceğini hissedecektir, ki o¹⁶ esasen sadece ona, onunla arasındaki en mahrem bağıntıya, ki bu onunla olan ilişkisidir, dair her şeyi tevdi edebilir.

Harici meseleler ve sıradan, yahut en azından sadece gülünç ve çılgınca olan şeyler mahremiyet içinde tevdi edilemez; ama dikkat, eğer ki zevce en içsel bir meseleyi, ki bu kocasıyla olan ilişkisidir, bir başkasına açmak isteyecek olsa, o vakit bizzat idrak edecektir ki, bunu mahremiyet içinde bihakkın tevdi edebile-

¹⁶ Yani zevce. -çn.

ceği tek bir kişi vardır, ve bu kişi kendisiyle ilişkili ve bir ilişki içinde olduğu kimseyle aynı kişidir.

Bir insan kiminle en içten ilişki içindedir, bir insanın en içten ilişkisi kiminle olabilir, acaba Tanrıyla değil mi? O halde insanla insan arasındaki tüm mahremiyet nihayetinde sadece itimada dair mahremiyettir.

Sadece Tanrı mahremiyettir, tıpkı sevgi olduğu gibi. O halde iki insan birbirine dürüstlük içinde sadakat sözü verdiği vakit bu, eğer her biri, peşinen, bir başkasına sadakat sözü verirse veya vermişse, birbirine sadakat sözü vermek olur mu? Ve, diğer taraftan, bu yine de zaruridir, eğer ki, Hristiyan anlamda, yürekten sadakatle sevecekler ise.

İki insan sırlarını birbirine bihakkın tevdi ettiğinde, şayet her biri bunu peşinen bir üçüncü şahsa tevdi etmiş ise, o vakit bu birbirine bihakkın sır tevdi etmek olur mu? Ve yine de bu, birbirlerine bihakkın sır tevdi edecekler ise, her birinin Tanrıya karşı mahremiyetinde bir kelimeleştirilemezlik oluştursa dahi, zaruridir, ki bu tam da Tanrıyla ilişkinin en içsel, en mahrem olduğunun alametidir.

İki sevgi arasındaki mahremiyet nasıl da hoş, nasıl da büyüleyicidir, ve yine de bu ifadede o mahremiyette olduğu gibi bir aldatmaca vardır. Fakat yürekten sadakatle dolu sevgiden söz edileceği vakit, bunu ölmüş biri yapmalıdır; bu ilk başta kulağa ikisinin arasında bir kopma olmuş gibi gelse de, ikisi birbiriyle en içsel ve en mahrem bir hayat beraberliği içinde birleşmiştir.

Evet, bir kopma var gibidir, ama yine de aralarına ebediyetin mahremiyeti yerleştirilmiştir. İkisi birbiriyle mahremiyet ilişkisi içinde çok, çok kez mutlu olmuştur, fakat hiçbir insan Tanrıyla mahremiyeti yoluyla bir kopma olmadıkça, içten bir imanla sevmemiştir, ki bu gene Tanrının sevenlerin mahremiyetine gösterdiği rızadır. Sadece o vakit sevgi pak bir yürekten ve içten bir imandan doğar, bir vicdan meselesi olur.

Gözümüzle Gördüğümüz İnsanları Sevmeye Vecibesi

Eğer ki birisi: “Tanrıyı seviyorum” deyip de kardeşinden nefret ediyor ise, o kişi yalancıdır; zira gördüğü kardeşini sevmeyen, görmediği Tanrıyı nasıl sevebilir?

1 Yuhanna 4:20

Yine de sevgi ihtiyacı insanın mayasına nasıl da *derinden* yer etmiştir! Deyim yerindeyse, insan hakkında yapılmış olan, ve bunu tam anlamıyla yapabilecek olan yegâne varlık, Tanrı, tarafından, ve ilk insan hakkında yapılmış olan ilk müşahede aynen bunu ifade eder.

Zira Kutsal Kitapta şunu okuruz: “Tanrı insanın yalnız kalması iyi değil” dedi.¹ Sonra kadın erkeğin böğründen *alındı*, ve yoldaş olsun diye ona² *verildi* — zira sevgi ve hayat beraberliği, insana bir şey vermeden evvel, ondan bir şey alır.

Bu yüzdendir ki, ezelden beri, insan tabiatı üzerinde daha derinden kafa yormuş olan herkes, insandaki bu yoldaş ihtiyacını idrak ve kabul etmiştir. Bu nasıl da sık sık söylenmiş ve defalarca tekrarlanmıştır, insanoğlu kimsesizin haline vah etmiş ve kimsesizliğin acısını ve perişanlığını resmetmiştir; yozlaşmış, şamatalı, çetrefil hayat beraberliğinden bezgin düşmüş insanoğlunun düşünceleri nasıl da sık sık kimsesiz bir yere doğru kayıp gitmiş — ve tek öğrendiği şey yoldaşlık ihtiyacına bir kez daha özlem duymak olmuştur.

Böylece insanoğlu Tanrının o mahut müşahedesine, insan hakkındaki o ilk fikre, mütemadiyen geri dönmüştür. Yoldaşlık için hem aşırı fazla hem aşırı az olan o telaşlı, kaynayan kalabalığın içinde, insan yoldaşıktan usanır; fakat bunun şifası Tanrı fikrinin yine de yanlış olduğunu keşfetmekte değildir, elbette ki ha-

¹ Eski Ahit, Tekvin 2:18: “Sonra (Tanrı), ‘Adem’in yalnız kalması iyi değil’ dedi, ‘Ona uygun bir yardımcı yaratacağım.’” -çn.

² Yani *erkeğe*. -çn.

yır, bunun şıfası tam da en ilki ta en baştan öğrenmek, kendini yoldaşlık hasreti içinde anlamaktır.

Bu fikir insanın mayasına o kadar derinden yer etmiştir ki, ilk insanın yaradılışından beri hiçbir değışim husule gelmemiş, yeni hiçbir keşif yapılmamış, fakat o ilk müşahede aynen farklı yollarla teyit edilmiş, ifade, sunum, fikir tarzları itibarıyla nesilden nesle farklılaştırılıp çeşitlenmiştir.

Bu ihtiyaç insanın mayasına böylesine derinden yer etmiştir; ve insan olmanın böylesine *temel* bir öğesidir ki, Babayla bir bütün olan, sevgi toplumunda Babayla ve Kutsal Ruhla sevgi birliği içinde olan, tüm insan soyuna sevgi duyan Efendimiz Hz. İsa bile bu sevmeye ve tek bir insan tarafından sevilme ihtiyacını beşeri anlamda hissetmiştir.

O elbette Tanrı-insandır; ve bu yolla her insandan sonsuz farklıdır, ama o ne de olsa bir o kadar da halis insandı, beşeri her şeyde denenmişti; ve diğer taraftan onun bunu³ deneyimlemiş olması, bunun temelde insana mahsus olduğunun delaletidir.

O gerçek bir insandı, ve dolayısıyla beşeri her şeye müdahil olabilir; o, bir insana beşeri olarak tevzi edilen şeyi anlamaksızın ve anlamak istemeksizin, bir bulutun içinden el eden hayali bir görüntü değildi. Elbette ki hayır, o yiyeceği olmayan kalabalığa merhamet edebildi, ve de salt insanca, zira kendisi de çölde aç kalmıştı. Ve böylece o bu sevmeye ve sevilme ihtiyacında da insanlara müdahil olabildi, salt insanca müdahil olabildi.

Yuhanna İncilinde (21:15) şunu okuruz: “İsa, Simun Petrus’a: Yuhanna oğlu Simun, beni bunlardan daha çok seviyor musun? diye sorar. Petrus da ona: Evet, Yüce İsa, seni sevdiğimi bilirsin, der.” Bu nasıl da dokunaklıdır. İsa ona: Beni “*bunlardan daha çok*” seviyor musun? diye sorar. Bu sanki bir sevgi yakarışıdır. En sevilen olması kaçınılmaz olan kişi böyle konuşur. Petrus kendisi bunu ve buradaki uyumsuzluğu idrak eder, tıpkı İsa, Yuhanna tarafından vaftiz edileceğinde olduğu gibi; o yüzden Petrus yalnız “evet” demekle yetinmez, şöyle ekler: “Evet, Yüce İsa, seni sevdiğimi bilirsin.” Bu, uyumsuzluğu gösterir.

Yoksa sair zamanda bir insan, önce bu “evet”i duyduğu için sevildiğini bilse de, bunu duymaya can atsa ve tekrar duymayı arzu etse de, duyabilmenin hasretiyle tekrar geri döndüğü bu tek “evet”ten başka şeyler sayesinde de sevildiğini bilse de — farklı

³ Yani *sevgi ihtiyacını*. -çn.

bir açıdan, İsa'nın Petrus'un onu sevdiğini bildiği söylenebilir. Yine de İsa ona bir kere daha: "Yuhanna oğlu Simun, beni seviyor musun?" diye sorar, Petrus da ona: "Evet, Yüce İsa, seni sevdiğimi bilirsin," der. Soru ikinci defa sorulduğu için uyumsuzluk daha da barizleştiğine göre, zaten verecek başka ne cevap vardır! İsa ona üçüncü defa: "Yuhanna'nun oğlu Simun, beni seviyor musun?" diye sorunca, Petrus ona üçüncü defa: "Beni seviyor musun?" diye sorulmasından müteessir olur. Ve ona: "Ya Rab, sen her şeyi bilirsin, benim seni sevdiğimi de," diye cevap verir. Petrus tekrar "evet" demez, ve cevabı, İsa'nın, Petrus'un yüreğindeki tecrübe yoluyla bilmesi gerektiği şeye: "Seni sevdiğimi bilirsin"e yöneltmez, der ki: "*Sen her şeyi bilirsin, seni sevdiğimi de bilirsin.*"

Velhasıl Petrus bir daha "evet" demez, uyumsuzluktan adeta korkar, zira "evet" fiili⁴ bir soruya verilen fiili bir cevaptır, ki soran kişi bununla bir şey öğrenir, ya da daha evvel bildiğini daha kesin öğrenir. Fakat "her şeyi bilen" biri nasıl bir şey öğrenebilir, ya da bir başkasının güvencesiyle bir şeyi daha kesin öğrenebilir? Ve yine de, bunu yapamadığına göre tam anlamıyla insanca da sevmeyiz, ki sevginin muamması tam da sevilenin yinelediği güvenceden daha üstün hiçbir kesinliğin bulunmamasıdır; beşeri anlayışla, sevildiğinden koşulsuz şartsız emin olmak sevmek değildir, zira bu, arkadaşla arkadaş arasındaki ilişkiyi kale almaktır.

Müthiş bir çelişiklik — Tanrı olanın insanca sevmesi; zira insanca sevmek haliyle tek bir insanı sevmek ve bu tek insan için en çok sevilen kimse olmayı temenni etmektir. İşte Petrus o yüzden sorunun üçüncü defa sorulmasından müteessir oldu! Zira insanla insan arasındaki dolaysız sevgi ilişkisinde, bu sorunun üçüncü kez sorulması yeni bir sevinç, üçüncü defa cevaplanması yeni bir sevinçtir, lakin sık sık tekrarlanan soru müteessir eder, zira bir güvensizlik ima ediyormuş gibi gelir; fakat her şeyi bilen biri soruyu üçüncü kez sorarsa, yani üçüncü kez sormayı zaruri görüyorsa o vakit bu, soran kişi her şeyi bildiğine göre, soru sorulan, ve nitekim üç kez inkâr da etmiş olan kişideki sevginin yeterince güçlü veya içten veya ateşli olmadığını bildiği için olmasıdır.

Bundan ötürüdür ki, Petrus Yüce İsa'nın soruyu üçüncü defa

⁴ Veya edimsel. (Dan.) virkelig. -çn.

sormayı zaruri bulduğunu düşünmüş olabilirdi, — zira bu, Yüce İsa'nın kendisini bunu üçüncü kez işitmeye ihtiyacı olduğu için olamazdı, evet bunu düşünmek bir insanın dirayetini aşar; mu-bah bile olsa, bunu kendine memnu kılar.

Ah, ama nasıl da insancadır! Onu ölüm cezasına çarpan baş rahiplere tek kelimelik cevabı olmayan bu insan, hayatını avucunun içinde tutan Pilatus'a tek kelimelik cevabı olmayan o insan — sevilip sevilmediğini üç kez sorar, evet hatta, Petrus'un onu — “bunlardan daha çok” — sevip sevmediğini sorar ?!

Sevgi insanın mayasına böylesine derinden yer etmiştir, insan olmanın böylesine temel bir öğesidir; ve yine de insanlar bundan — bu yüce bahtiyarlıktan — sakınmak için nasıl da sık sık kaçamak yollar yaratır, yani hileler icat eder, kendilerini kandırmak için, veya kendilerini mutsuz kılmak için. Bir bakarsın, bu kaçamak hüznün cüssesine bürünür, kişi insanlardan ve bahtsızlığından yakınrur durur, sevecek hiç kimse bulamaz; zira bu dünya için ve kendi bahtsızlığı için dövünmekten ve kendi için yakınmaktan daima daha kolaydır.

Bir bakarsın, bu kendini kandırma, kulağa itham gibi gelir, insanlar, sevmeye layık olmamakla itham edilir — insanlara karşı “homurdanılır”⁵; zira itham eden olmak itham edilen olmaktan daima daha kolaydır. Bir bakarsın, bu kendini kandırma, kendine layık olabilecek olanı beyhude yere aradığını zanneden, mağrur bir kendini beğenmişlik olur — zira kendi üstünlüğünü herkese karşı mızırmız davranarak ispat etmek, bunu kendine karşı katı davranarak ispat etmekten daima daha kolaydır.

Ve yine de, ama yine de, herkes bunun bir bahtsızlık olduğunda, ve bu ilişkinin yanlış olduğunda hemfikirdir. O vakit yanlış olan şey, onların arayıp tarayıp sonra ıskartaya ayırmalarından başka nedir! Böyle insanlar ettikleri lafın kulağa kendiyle alay gibi geldiğini hissetmezler, çünkü sevgisine insanların arasında bir hedef bulamamak insanın kendisinin sevgiden topyekun yoksun olduğunu gösterir.

Yoksa kendi dışında sevecek birini bulmak istemek mi sevgidir; ben de bu katkıda bulunmanın sevgi olduğunu sanırdım. Fakat bu katkıda bulunan, sevgisine bir hedef aradığı için (yoksa

⁵ Yeni Ahit, Yakup İncili 5: 9-10: “Kardeşler, yargılanmamak için birbirinize karşı homurdanmayın. İşte, Yargıç kapının önünde duruyor. Kardeşler, Rabbin adıyla konuşmuş olan peygamberleri sıkıntılarda sabır örneği olarak alın.” -çñ.

haliyle sahteliktir bir hedef araması — sevgisi için), kolayca, ve içindeki sevginin büyüklüğü derecesinde, daha da kolayca bulacaktır hedefini, ve onu sevebilir⁶ bulacaktır; zira mükemmellik bir insanı zaaflarına ve hatalarına ve gayri mükemmelliklerine rağmen sevebilmekte değil, onu zaaflarına ve hatalarına ve gayri mükemmelliklerine rağmen sevgiye değer bulabilmektedir.

Gelin birbirimize anlayış gösterelim. En nadide şekilde hazırlanmış en leziz ve en mutena yemeği yemek istemeyecek kadar, yahut öyle olsa bile, onda ama öyle ama şöyle bir kusur bulacak kadar muzmız olmak ayrı şeydir, daha mütevazı bir yemeği sadece yiyebilmekle kalmayıp, bu daha mütevazı yemeği yerken, muzmızlığını geliştirmeyi değil, kendisini ve damak lezzetini değiştirmeyi vazife sayıp, ona en mutena gözüyle bakmak ayrı şeydir.

Yahut şöyle; iki ressam olduğunu varsaysak, ve biri diğerine: “Ben bu dünyada çok gezdim çok gördüm, ama resmini yapmaya değer bir insan bulmak için beyhude yere arandım, beni onu resmetmeye azmettirecek ölçüde mükemmel bir güzelliği haiz hiçbir sima bulamadım, her simada ama öyle ama şöyle küçük bir kusur gördüm, o yüzden ben beyhude yere arıyorum” — dese, bu o ressamın büyük bir ressam olduğuna mı işaret ederdi?

Öbür ressam kalkıp şöyle deseydi: “Bak, ben doğrusu ressamlık taslamıyorum, yurtdışında seyahat de etmedim, ama yakın çevremdeki insanların arasında, güzel bir taraf göremeyeceğim ve yüce bir ifade keşfedemeyeceğim kadar silik veya kusurlu tek bir simaya rastlamadım; o yüzden ben yaptığım ressamlıktan hoşnudum, ve bu beni, ressam olma iddiasında bulunmaksızın, tatmin ediyor” — bu onun, o çok gezmiş ressamın, muhtemelen kendinden bir şey katmadığı için, tüm dünyada bulamadığı şeyi, kendinden bir şey katmakla oracıkta bulmakla, gerçek bir ressam olduğuna işaret etmez miydi?

Velhasıl ressam olanı içlerinde ikincisiydi. Keza hayatı güzelleştirmeye yönelik bir şey onun üzerinde bir bela gibi olsaydı da, “sanat”ın tek yaptığı, hayatı bize güzelleştirmek yerine, hiçbirimizin güzel olmadığını bize muzmızlıkla keşfettirmek olsaydı, bu hazin olmaz mıydı?

Ve sonra, sevgi özellikle hepimizde sevebilir bir şey bulabilecek kadar, yani, hepimizi birden sevebilecek kadar sevgi dolu

⁶ (Dan.) *elskeli g.* -çn.

olmasından tanınacağı yerde, talebi hiçbirimizin sevgiye layık olmadığını meydana vurmak olduğu için sırf bir bela olsaydı, bu çok daha hazin ve aynı ölçüde çok daha kafa karıştırıcı olmaz mıydı?

Hazin bir tersineliktir, bununla birlikte nasıl da aşırı yaygındır, sevginin sevgi olabilmek için nasıl olması icap ettiğinden söz etmek yerine, sevginin hedefinin, sevilmeye değer olabilmek için, nasıl olması gerektiğinden defalarca ve ardı arkası kesilmekten söz etmek.

İşin doğrusu, sadece günlük hayatta da yaygın değildir, kendine şair diyenin bile, tüm emeğini o sahte-kibar, çıtkırıldım, şatafatlı, sevmek hususunda insafsızca iskartaya ayırdıkça ayıran, mızımlılığın tüm mekruh sırlarını bu insanlarla paylaşmayı bu cihetle üzerine vazife sayan mızımlılığa harcadığı nasıl sık görülür.

Yine de işitme zahmetine giren birileri çıkar, insanların birçok öğrenmeye, yani, esasında hayatı kendilerine ve diğerlerine zehir etmekten başka bir işe yaramayan tür bilgi edinmeye öyle meyilli ve öyle meraklıdır ki! İnsan bu tür şeyleri bilmemiş olsa, hayatta her şeyi güzel veya hatta çok daha güzel bulmuş olacağı doğru değil midir? Fakat mızımlılık mikrobu insana bir kere buluştu mu, yitirilmiş olanı, Tanrı'nın aslen her insana bağışlamış olduğu iyi huy ve sevgi yeteneğini, kazanmak nasıl da zordur!

Ama başka kimse yapamaz ve yapmak istemez ise, o vakit bir elçi bize bu hususta doğru yoldan götürmeyi bilir, bizi hem başkalarına adil davranmaya ve kendimizi mutlu etmeye götüren doğru yoldan. Bu yüzden elçi Yuhanna'nın bir sözünü seçtik: "Eğer ki birisi: 'Tanrıyı seviyorum' deyip de kardeşinden⁷ nefret ediyor ise, o kişi yalancıdır; zira gördüğü kardeşini sevmeyen, görmediği Tanrıyı nasıl sevebilir?"

Bu sözü müşahedemize hedef yapacağız, ve bu görevin hazıyla, şundan söz edeceğiz:

Gözümüzle gördüğümüz insanları sevmeye vecibesi.

Fakat bu, konunun gördüğümüz tüm insanlar olduğu şeklinde anlaşılmamalıdır, zira bu, daha önce ele alınmış olduğu gibi, komşuya sevgidir; ancak burada bahis, gerçeklik dünyasında kendine özgü bir şekilde sevebileceğiniz kimseleri bulmak, ve

⁷ Burada *din kardeşi*, *iman dostu* anlamında. -çn.

onları sevmek yoluyla, gördüğümüz tüm insanları sevme vecibesi şeklinde anlaşılmalıdır. *Yani bu, vecibe olduğuna göre, görev: Sevilebilir hedefi bulmak değildir; görev: zaten belli veya tercihi olan hedefi sevilebilir bulmak, ve o ne değişikliğe uğrarsa uğrasın, onu sevilebilir bulmaya devam edebilmektir.*

Lakin biz ilkin, alıntılanmış olan elçi kelimasına istinaden kendimizi küçük bir müşkülata, dünyevi dirayetin, muhtemelen kendini keskin zekâlı sanmanın tafrası içinde, gerçekte ister yap-sın ister yapmasın, yapmayı aklından geçireceği şeyin müşkülata sokacağız.

Bu elçi: “Gördüğü kardeşini sevmeyen, görmediği Tanrıyı nasıl sevebilir?”⁸ dediğinde, keskin zekâlı biri bunun aldatıcı bir düşünce olduğu şeklinde bir tenkit yöneltebilirdi; zira o tam da kardeşini görmekle onun sevmeye değer olmadığına kendini ikna etti diye, bundan (yani onun, sevmeye layık olmadığını gördüğü birini sevmediğinden) yola çıkışla, onun görmediği Tanrıyı sevmesine mani teşkil eden bir şey bulunduğu sonucuna nasıl varılabilir ki.

Ve yine de bu elçi, “kardeşini” tabiriyle elbette yüzde yüz kesin bir tekil insanı değil, genel anlamda insanları sevmeyi kastediyor olsa dahi, böyle birinin Tanrıyı sevmesine mani teşkil eden bir şey bulunduğuna inanır. Bu elçi, o insanın görünür olanı sevmediğinin açığa çıkmasıyla, bir insanın görünmeyeni sevmeye savının güvenilirliği aleyhine⁹ ilahi bir iddiada bulunulduğuna inanır, zira bir insanın görünür olanı sevmemekle sırf görünmeyeni sevdiğini ifade etmeye kalkmak mübalağacılık olabilir, ki bu, Tanrıyı sevmenin beşeri coşkusu aleyhine ilahi bir iddiada bulunmaktır, zira, riyakârlık olmasa dahi, görünmeyeni bu şekilde sevmek mübalağacılıktır.

Mesele gayet basittir. İnsanoğlu görünmeyeni, Tanrıyı, sevmekle başlangıç yapacaktır, zira bu suretle bizzat sevmenin ne olduğunu öğrenecektir, fakat onun görünmeyeni gerçekten sevdiği, tam da onun, gördüğü kardeşini sevmesinden tanınacak-

⁸ 1 Yuhanna 4:20. -çn.

⁹ Yeni Ahit, 2 Korintliler 4:16-18: “Bu nedenle cesaretimizi yitirmeyiz. Her ne kadar dış varlığımız harap oluyorsa da, iç varlığımız günden güne yenileniyor. Hafif ve geçici sıkıntılarımız bize, ağırlıkta hiçbir şeyle karşılaşamayacak kadar büyük, sonsuz bir yücelik kazandırmaktadır. Gözlerimizi görünen şeylere değil, görünmeyenlere çeviriyoruz. Çünkü görünenler geçicidir, görünmeyenler ise sonsuza dek kalıcıdır.” -çn.

tır¹⁰; o, görünmeyi ne kadar fazla severse, gördüğü insanları da o kadar fazla sevecektir. Bunun tersi olmaz, gördüklerini ne kadar ıskartaya ayırırsa¹¹, görünmeyi bir o kadar sevmez; zira böyle olduğu vakit, Tanrı asılsız bir şeye, bir düşleme dönüşmüş olur. Velhasıl bu kabilden şeylerden bir kaçış yolu bulup kendini müşkülden kurtarmak ya riyakârın ve hilekârın, ya da kutsal Tanrının bağışlayıcı ve esirgeyici, ve dolayısıyla kendisini her daim, tabir caizse: "Beni sevmek istiyorsan, o vakit gördüğün insanları sev, onlara karşı yaptığını, bana karşı yapmış olursun," diyerek göstermemiş de, sanki sevmek için kendini kayırmış gibisinden, Tanrıyı yanlış tanıtan birinin aklına esebilir.

Tanrı bir insanın sevgisini doğrucu kabul edemeyecek kadar, üstelik de bir mübalağacının yapmaya tenezzül edebileceği şeyden haz alamayacak kadar, yücedir. Biri anne babasına yardımı dokunabilecek bir iyiliğe istinaden, bunun bir "kurban"¹² olduğunu, Tanrı için amaçlandığını söylerse, bu Tanrı nezdinde makbul olmaz.

Onun Tanrı için amaçlandığını mı göstermek istersin, o vakit bağışla, ama Tanrıyı düşünerek.

Ömrünün Tanrıya kulluk etmek için amaçlandığını mı göstermek istersin, o vakit bırak o insanlara hizmet ederek geçsin, lakin her daim Tanrıyı düşünerek. Tanrı yaşamın, kendine düşen payı talep eder şekilde, bir parçası değildir; o her şeyi talep eder, ama sen daha verdiğin anda alırsın, tabir caizse, onun¹³ nereye sevk edileceğinin onay belgesini, zira Tanrı senden her şeyi talep etse bile, kendisi için hiçbir şey talep etmez. — Şu halde o elçinin ettiği söz, hakkıyla anlaşıldığında, konuyu tam hedefe götürür.

Bir insanın gözüyle gördüğü insanları sevmesi, üzerine bir vecibe ise, *o vakit insan öncelikli olarak, sevginin hedefinin aranacağı ve bulunacağı bir düş dünyasına ait tüm garip ve aşırı hayallerden vazgeçmelidir, yani, insan ayık olmalıdır, gerçekliğe ve gerçek doğruluğa, onları gerçekliğin dünyasında bulmak ve orada kalmak suretiyle, ve bunu kendine tahsis edilmiş bir görev sayarak, ulaşmalıdır.*

Sevgi hususunda tüm kaçış yolları arasında en vahimi, görünmeyi, veya göze görülmeyeni sevmeye istek duymaktır.

¹⁰ Veya teşhis edilecektir. (Dan.) kendes pđ. -çn.

¹¹ (Dan.) vrage. -çn.

¹² Mark 7:11: "Ama siz, 'Eğer bir adam annesine ya da babasına, benden alacağın tüm maddi yardım kurbandır, yani Tanrıya adanmıştır' derse, artık annesi ya da babası için bir şey yapmasına izin yok' diyorsunuz." -çn.

¹³ Yani verdiğinin / verdiğin şeyin. -çn.

Bu kaçış yolu öyle yüksekte uçar türdendir ki, gerçekliğin üzerinden olduğu gibi uçar geçer, öyle mest edicidir ki, kendini kolayca kandırır, ve kolayca en üstün ve en mükemmel sevgi türü olduğuna inandırır. Sevmek hakkında arsızca kötü konuşmak doğrusu insanın aklına nadiren eser, mamafih, insanların, sırf sevmekten ve sevgiden fazla mübalağalı söz ediliyor diye, ister istemez gerçekten sevmek zorunda kaldığı düşüncesiyle kendini aldattığı aldanma türü daha bir yaygındır.

Bunun insanın düşündüğünden çok daha derin bir temeli vardır, yahut da o kafa karmaşası, insanlara hata olan şeye: hiçbir hedef bulmamaya — ki bu suretle kendilerini onu bulmaktan daha da bir alıkoyarlar, aksilik dedirten o kafa karmaşası, tam kökleşmemiştir; zira eğer bunun kendi hataları olduğunu ilk ağızda kavramış olsalar, onu elbette bulmuşlardı.

Umumiyet itibarıyla insanlardaki sevgi mefhumu, onun üstünlük ve mükemmellik arayışı içindeki beğenin uyanık gözü olduğu şeklindedir. Bu yüzden insanlar beyhude yere aradığından yakını.

Tekil bireyin bunda ne derece haklı olup olmadığına, öyle olmasa dahi, aradığı şeylerin, sevimli gelen üstünlük ve mükemmeliyetin, bulunup bulunmayacağına dair, arayışı mızımlıkla birbirine karıştırıp karıştırmadığına dair hüküm vermek istemiyoruz. Hayır, bu şekilde ihtilaf yaratmak istemiyoruz, bu sevgi mefhumu çerçevesinde ihtilafa girmek istemiyoruz, zira bu mefhum tamamıyla bir yanılısamadan ibarettir, çünkü sevgi ondan ziyade müsamananın ve uysallığın, noksarlıklar ve gayri mükemmellikler görmeyen yumuk gözüdür.

Fakat bu iki mefhum arasındaki fark çok kayda değerdir, arada dünyanın farkı, tepetaklaklı farkı vardır. Sırf sonuncu mefhum mutlak hakikattir, ilkiyse yanılısamadır.

Ve bir yanılısama, bilindiği üzere, kendiliğinden pat diye durmaz, giderek daha bir yoldan çıkarır, öyle ki mutlak hakikate geri dönmek giderek daha güçleşir; yanılısamanın yolunu bulmak kolaydır, ama dönüş yolunu bulmak pek güçtür — yeryüzünün bir yerinde bulunması gereken o mahut şehvet dağı hakkındaki efsanede, ona giden yolu bulan hiç kimsenin dönüş yolunu bulamadığı anlatılır.

Sevginin ne olduğuna dair hatalı bir fikre sahip bir insan hayata atıldığı vakit, aranır da aranır, kendi zarfınca, hedefi bulmak için, lakin, kendi zarfınca, bu beyhude yeredir. O yine de

fikrini değiştirmeyiz, tam aksine, mızızmızlığın türlü türlü irfanından feyz alarak gitgide daha mızızmızca aranır, fakat, kendi zannınca, bu beyhude yeredir.

Yine de hatanın kendisinde veya hatalı fikrinde olabileceği aklının köşesinden geçmez, tam aksine, mızızmızlığıyla ne kadar sahte-kibar olursa, kendisi ve mükemmeliyeti hakkındaki düşünceleri bir o kadar muazzamlaşır, — acaba insanların nasıl gayri mükemmel olduğunu da ona net e göstermez mi, ne de olsa bu, mükemmeliyetin yardımı sayesinde bulgulanabilecek bir şey olmalıdır!

Mamafih bunun kendi kusuru olmadığına, bunu herhangi bir kötü ve kindar niyetle yapmadığına — ne de olsa sırf sevgi arayan biri olduğuna, kendini ikna etmiştir. Zira güçlü bir şekilde hissettiği sevgiden el çekmekten çok uzaktır, ki bu şekilde kafasındaki fikir gitgide daha mübalağalı bir hal alır — zaten yanılısamadan daha mübalağalı bir şey hiç var mıdır!

Ve o, yanılısamaya set çekmemiştir, tam tersine, şimdi onun yardımıyla mest olmuştur — görünmeyeni, görünmez bir hayali, sevmekle. Yoksa bu şununla aynı kapıya çıkmaz mı: Bir hayali görmek — ve gözü görmemek?

Zira bir hayali kaldır, hiçbir şey görmezsin, bunu insan kendisi itiraf eder; ama gözle görmeyi kaldır, bir hayali görürsün, insan işte bunu unuttur. Fakat demiş olduğum gibi, o, sevgiden el çekmek istemez, onun hakkında kötü konuşmak da istemez, hakkında mübalağalı konuşmak ve onu — g r nmeze olan sevgiyi, muhafaza etmek ister. Hazin bir yanılısama!

Dedikleri gibi, dünyevi şeref ve kudret, zenginlik ve saadet buhar gibidir, ve bu böyledir de; fakat bir insandaki en büyük kudret, kendi niteliğine — ki bu, hayat ve enerjidir — istinaden bundan bir nebze bile daha az olmayan o kudret bir buhara dönüştü m , ve o, bu buhar kümelerinin içinde gururla sarhoş halde, en yüce olanı yakaladığını düşündü m  — aslında bulutları ve d ş lemleri yakalamıştır, ki bunlar daima gerçeklikten çok daha yüksekte uçarlar: İşte, bu dehşet vericidir! İnsanlar Tanrının l tfunu heba etnemeye karşı sık sık canı gönülden uyarıda bulunurlar; ama Onun bir insanın yüreğine yerleştirmiş olduğu sevgiyle mukayese edilebilecek başka hangi Tanrı lütfu vardır — maalesef, ve sonra da onun öylece heba olduğunu görmek! Zira cing zler — aptalcasına düşünür ki, gayri mükemmel, âciz insanları sevmek zaman kaybıdır; ben bunu sevginin nimetlerinden istifade etmek, bunu sağlamak olduğuna inanırdım.

Lakin sevgisini heba edecek hiçbir nesne bulamadan beyhude yere aranmak, görünmeyi severek onu bir hiçliğin içine boca edip harcamak: İşte asıl bu onu heba etmektir.

Onun için ayık ol, kendine gel, hatanın sendeki sevgi mefhumunda yattığına, bunun bir talep, en muhteşemi, tüm yaşam bunu karşılayamadığında, en azından — onu, senin bu talebe olan hakkını gösterir tahsis talep ve taahhüt belgesi olarak sunabileceğini idrak et.

Sen sevgi hakkındaki fikrini değiştirdiğin, ve onun bir talebin tam karşıtı olduğunu, Tanrının seni mükellef kıldığı bir borç olduğunu idrak ettiğin anda; daha o anda gerçekliği bulmuş olursun. — Ve vecibe tam da budur, gerçekliği uyanık gözle (evet, uyanık ya da bir uyurgezerinki gibi boş boş havaya bakarak) gözden kaçırmak yerine, gerçekliği yumuk gözle (zira sevgi içinde sen acizliğe ve zafiyete ve gayri mükemmelliğe gözlerini yumarsın) bulmaktır.

Bu vecibedir, senin sevgi içinde, gördüğün insanları alabildiğince sevme raddesine gelebilmeni teminen ilk koşuldur. Koşul gerçeklikteki tutunma noktasını bulmaktır. Yanılsama daima muallaktadır, dolayısıyla zaman zaman pek hafif, pek tinsel görünür, çünkü pek havaidir. Mutlak hakikat sağlam, dolayısıyla zaman zaman müşkül adımlar atar; sağlam zeminde durur, ve o yüzden zaman zaman pek yalın görünür.

Bu hatırı sayılır bir değişimdir: Bir vecibenin yerine getirilmesini mübrem kılmak için bir talep ileri sürmek yerine, dünyada öteye beriye koşmak, tabir caizse, dünyayı üstlenmek yerine, noksanlara sabırla katlanmak için hayranlığın leziz meyvesini harıl harıl aramak yerine. Ah, bu ne değişimdir! Ve yine de sevgi, — sevgi içinde, gördüğümüz insanları sevme vecibesini yerine getirebilen o sevgi, bu değişim vasıtasıyla hayat bulur.

Bir insanın gördüğü insanları sevgi içinde sevmesi vecibe olduğu vakit, *bir insanın o gerçek tekil insanı severken, bu insanın nasıl olması gerektiğine veya nasıl olması gerektiğini arzu ettiğine dair hayalci bir fikri işe karıştırmaması ehemmiyet taşır.* Böyle yapan kimse gözüyle gördüğü o insanı değil, yine görünmez bir şeyi, kendi fikrini veya o kabil bir şeyi seviyor olur.

Belli bir davranış biçimini sevmeye istinaden, sevgiye şüphe götürür bir ikilik ve mızımlık harmanlanmış gibidir. Ne de olsa insanın ıskartaya ayırıp ayırıp da sevgisine hiç hedef bulamaması ayrı şeydir, insanın kendisinin sevgisine hedef dediğini seve-

rek, gözüyle gördüğünü sevmeye vecibesini tam ve samimi olarak yerine getirmesi ayrı şeydir.

Doğrusu, seveceğimiz kimsenin sevecen bir mükemmel vasıflara sahip olabilmesi daima ve daima arzuya şayan bir şeydir; bunu sırf kendi yüzü suyu hürmetimize değil, diğer insanın yüzü suyu hürmetine de arzu ederiz.

Sevdiğimiz kişinin daima onu gayetle beğenip tasvip edebileceğimiz gibi olabilmesi ve davranabilmesi her şeyden öte arzuya şayan bir şeydir. Ama şimdi Allah rızası için şunu unutmayalım ki, onun böyle olması kendi menfaatimize olmadığı gibi, bunu ondan talep etmek daha da az kendi menfaatimizdir — kendi menfaatimize olan bir şeyden bahsedecek olsak, ki bu sevgiye istinaden yakışık almaz bir şey ve yakışıksız kaçan bir bahis olur, o vakit bu, elbette eşit ölçüde vefakârca ve müşfikçe sevmek olurdu.

Fakat sevginin mütemadiyen, tabir caizse, aleyhine çalışan ve onu gözle görüleni sevmekten alıkoymak isteyen bir muğmizlik vardır, çünkü bakışı kararsız ve yine de farklı bir açıdan o kadar ince hesapçı olan muğmizlik gerçek şahsiyeti karalar, veya onunla ihtilafa düşer ve sonra sinsice, başka bir şey görmeyi talep eder. Gıyabında şahsiyet kazanmamış, mayası tutmamış denmesi icap eden insanlar da vardır, çünkü yüreklerinin en derininde, ne oldukları ve ne olmak istediklerine dair şüphededirler.

Fakat bir insan, görüş şekline göre, bir diğer insanın şahsiyetini istikrarsız, veya sahte gösterebilir, çünkü gördüğü insanı sevmesi gereken sevgi kesin karar veremez, kâh hedefinin bir hatasını bertaraf etmek, kâh ona mükemmel bir vasıf eklemek ister, sanki, deyim yerindeyse, pazarlık daha kesin bitmemiş gibidir. Yine de, bu şekilde severek muğmizliğe temayül eden kimse, gözüyle gördüğü insanı seviyor olmaz, ve sevgiyi kolayca kendisi için nahoş hale ve sevdiği için külfet haline getirir.

Sevgili, arkadaş, daha genel anlamda birer insandır, ve onlar biz diğerleri için de haddi zatında budur, ama eğer sen gördüğün insanı sevmeye vecibesini yerine getirecek isen, o insan senin için özünde sadece sırf sevgili olarak var olmalıdır. Şayet ilişkinizde bir çiftelik vaki ise, ve o senin gözünde kısmen daha genel anlamda herhangi bir insan, kısmen de özel olarak sevdiğin kişi ise, o vakit sen gördüğün insanı seviyor olmazsın.

Daha ziyade, iki kulağın varmış da, sen yine de normalde olduğu gibi ikisiyle birden tek şey duymak yerine, bir kulağınla bir şeyi, öbür kulağınla başka bir şeyi duyuyormuşsun gibi bir du-

rumdur. Bir kulağınla o insanın ettiği sözleri, bunların akıllı ve doğru ve keskin ve zeki vs. olup olmadığını duyarsın, maalesef, ve sırf öbür kulağınla bunun sevdiğinin sesi olduğunu duyarsın.

Ona bir gözünle, yoklaya yoklaya, tahkik ede ede, süze süze bakarsın, maalesef, ve sırf öbür gözünle onun sevgilin olduğunu görürsün, ama hayır, böyle ayırmak, gördüğümüz insanı sevmek olmaz. İkisi yalnız olsa dahi, sanki yanlarında daima üçüncü bir kişi, habire duygusuzca sınavı ıskartaya ayıran bir üçüncü kişi, içselliği taciz eden bir üçüncü kişi, söz konusu kişiyi zaman zaman kendinden ve sevgisinden bile iğrendirebilecek derecede mızumsuz olan bir üçüncü kişi, bu üçüncü kişinin yanlarında olduğunu bilmesi sevgiliyi tasalandırarak bir üçüncü kişi varmış gibi değil midir!

Peki o halde bu üçüncü kişinin yanlarında olması ne anlama gelir?

Eğer ... eğer ki, şu ya da bu arzu edildiği gibi olmasaydı, sen sevmezdin anlamına mı? O halde üçüncü kişi mâni, ayrılık, demek olur, öyle ki ayrılık fikri de orada — mahremiyetin içinde demektir, maalesef, tıpkı paganlıkta, çılgınca ama, tahrip edici yapının uluhiyet birliğinin içinde sayıldığı gibi!

Bu üçüncü kişinin taşıdığı anlam, sevgi ilişkisinin yine de bir anlamda ilişki olmadığı, senin, ilişkinin yukarısında durmuş, sevileni sınıyor olman anlamına mı gelir? Hal böyle olunca sen, başka herhangi bir şeyin — sende sahiden sevgi olup olmadığı —, veya daha doğrusu, daha kesin bir şeyin — sende esasında hiç sevgi olmadığı —, sınanıyor olabileceği üzerinde hiç kafa yorar mısın? Zira hayatın yeterince sınavı vardır, ve bu sınavlar, sınavı geçmek üzere birlik olmuş sevgilileri, arkadaşla arkadaş bulup çıkaracaktır. Fakat bu sınav ilişkinin içine sürüklenecek olursa, o vakit bir ihanet suçu işlenmiştir.

Doğrusu, bu gizli kapaklı içe dönüklük kallesliğinin en vahim türüdür; böyle bir insan inancını kırmaz ama inancıyla bağlanmış olup olmadığı hususunu daima muallakta bırakır. Arkadaşın sana elini uzattığı vakit senin tokalaşmada, elini uzatan oymuş ama senin karşılık verme şeklinin, senin o kişiyi tam o andaki algılayış biçimiyle ne derecede uyduğu hususundaki muğlaklığı aksettiren belli belirsiz bir şey var gibi olsa, bu kalleslik olmaz mı?

Bir ilişki içinde olmak, ilişkiye girmek için sanki her an sil baştan başlamak gibi bir şey midir; gördüğün bir insanı sevmek,

ona her an, sanki onu ilk kez görüyormuşsun gibi, sınavarak bakmak mıdır?

Bütün yemeklere burun kıvrıp itibar etmeyen mızırmızı seyretmek nahoş bir şeydir, fakat ona lütfkârca ikram edilen yemeği fiilen yese bile, bir anlamda yine de yemeyen, sanki çok tokmuş gibi sırf tatmakla yetinen, veya iş nispeten daha mütevazı bir yemeğe gelince karnı tok olsa da, daha leziz bir yemeği tatmak için elinden geleni ardına koymayan birini seyretmek de nahoş bir şeydir.

Hayır, bir insan gördüğü insanları sevmeye vecibesini yerine getirecekse, o vakit onları sevdiği gerçek insanlar arasından bulup çıkarmakla yetinmemeli, onları sevmedeki tüm muğlaklığı ve mızırmızlığı izale etmelidir, onları ciddiyet ve doğruluk içinde, oldukları gibi sevmekle, ve: onları zaten belli ve tercihli hedef olarak sevebilir bulma görevini ciddiyet ve doğruluk içinde idrak etmekle, tüm muğlaklığı ve mızırmızlığı izale etmelidir.

Bununla kastettiğimiz şey sevilenin rastgele davranışlarına çocukça abayı yakmak değildir, uygunsuz yerde sevecen bir müsamaha hiç değildir; haşa, ciddiyet tam da, ilişkinin kendisinin birleşik güçle gayri mükemmele karşı mücadele etmek istemesinde, noksanı galebe çalmasında, ayrışığı izale etmesinde yatar. Ciddiyet budur, mızırmızlık ilişkinin kendisini müphemleştirir.

Bir insan zafiyeti yahut hatası yüzünden bir diğer insana yabancılaşmaz, fakat birliktelik daha zayıf olana yabancı gözüyle bakar, ki bunu galebe çalmak ve izale etmek her ikisi için de eşit derecede mühimdir. Sen sevgilinin zayıflığı yüzünden bir şekilde kendini ondan uzaklaştırmayacaksın ve ilişkine mesafe koymayacaksın, bilakis, zafiyeti izale etmek için, ikisinin daha bir dört elle ve daha bir içten birbirine sarılması icap eder.

İlişki müphemleşir müphemleşmez, sen gördüğün insanı seviyor olmazsın, o vakit sen sevebilmek için sanki başka bir şey talep etmiş gibi olursun; buna karşılık hata veya zafiyet ilişkii daha içselleştirdiği vakit — ama hata muhafaza edilecekmişçesine değil, onu galebe çalmak için, sen gördüğün insanı seviyor olursun.

Hatayı görürsün; fakat ilişkinin tam da o vakit daha içtenleşmesi, senin, hatasını veya zafiyetini veya gayri mükemmelliğini gördüğün kimseyi sevdiğini gösterir.

Nasıl ki riyakâr gözyaşları, dünya için riyakârca ah vah etmek olur şey ise, sevgilinin zayıflıkları ve gayri mükemmellikleri

için riyakârca kederlenmek de olur şeydir. Sevgilinin tüm mükemmelliklere sahip olmasını arzu etmek pek kolay ve rahat kaçan bir şeydir, ve sonra bir şey noksan olunca da, tahminen pek yoğun ve pek derin kederi yüzünden ahlaya vahlaya caka satmak da pek kolay ve rahat kaçan bir şeydir.

Bütünüyle bakıldığında, sevgiliyle veya arkadaşla beraber rahat bir hayat sürmeyi bencilce arzu etmek, ve sonra her havadan sudan şeyden yeis duymak belki daha yaygın bir şehvet türüdür. Ama bu, insanın gözüyle gördüğü insanları sevmesi olabilir mi?

Olur mu ya, hayır, gözümüzle gördüğümüz insanlar — ki başkaları bize bakınca, bu bizim için de böyledir — bu suretle mükemmel olmaz; ve yine de bir insanın, sadece tam bir mükemmeliyet timsalini sevmeye yarayan o mahzun zafiyeti kendi içinde geliştirdiği sık sık söz konusudur; ve yine de, biz insanlar hepimiz gayri mükemmel olduğumuz halde, gayri mükemmeli, yani gördüğümüz insanları, sevmeye yarayan o sağlıklı, güçlü, muktedir sevgi pek ender görülen bir şeydir.

Sevmek, gördüğümüz insanları sevmek vecibe olduğu vakit, *sevgi için hiçbir sınır yoktur; vecibe yerine getirilecekse, sevgi sınır tanımaz olmalıdır, hedefi ne şekilde değişime uğrarsa uğrarsın, o değişmez kalır.*

Gelin bu mütalaanın giriş kısmında hatırlatılmış olan şeyi: İsa ile Petrus'un arasındaki ilişkiyi düşünelim — acaba Petrus, özellikle İsa'yla olan ilişkisinde mükemmeliyet timsali değil miydi; ve diğer taraftan, İsa onun hatasını pekâlâ da biliyordu! Gelin bu ilişki üzerinde tam beşeri açıdan konuşalım!

Umumiyet itibarıyla neyin gayet kayda değmez, ve buna rağmen gayet itinayla biriktirilmiş ve gayet itinayla saklanmış, ve ya derhal ya — ki bu bir o kadar hazindir, uzun bir süre sonra biz insanlara birinin diğerini çıkarıcılıkla, kalleslikle, ihanetle suçlama vesilesi yaratacak sudan bir şey olduğunu Tanrı bilir; davacının kendini davalının yerine koymaktan, ve suretle katı, acımasız bir hükmün aceleci bir hüküm olmamasını, hiç olmazsa ne hakkında hüküm verdiğini katiyetle bilecek kadar temkinli olabilmesini sağlamak için en ufak bir gayret göstermekten ne kadar uzak olduğunu Tanrı bilir; insanın bu hazin manzarayı nasıl sık sık gördüğünü, ihtirasın, sair zamanda en dar kafalı olanı bile, muhtemelen haksızlığa uğrayınca, nasıl derhal, şaşılması bir keskin zekâyla donattığını, ve buna karşılık sair zamanda belki kes-

kin kavrayışlı olanın, muhtemelen haksızlığa uğrayınca, haksızlığın yatıştırıcı, alttan alıcı, haklı çıkarıcı algısı her devreye girdiğinde nasıl donakaldığını, zira incinmiş ihtirasın körü körüne keskin zekâlı olmaktan zevk aldığını Tanrı bilir: Lakin biz hepimiz şunda hemfikir olmak isteriz; iki arkadaşın arasındaki ilişkide İsa ile Petrus'un arasında geçen şey geçmiş olsaydı, o vakit bu doğrusu kâfi bir neden oluşturunca — böyle bir hainle bağları koparmak için.

Şayet hayat seni en uç karar alma durumuna getirmiş olsaydı ve sana kendi inisiyatifine yüksek sesle ve katıyetle bağlılık yemini vermiş bir arkadaşın olsaydı, evet hatta öyle ki, senin için canını riske atmaya hazır olsaydı, ve bu kişi tehlike anında uzakta kalmamış olsaydı (ki bu belki bir derece daha bağışlanabilir olurdu); hayır, bu kişi geldi, yanındaydı, fakat kılını kısırdatmadı, sakın sakın durdu ve seyretti, ama hayır, sakın sakın durmuyordu, tek düşüncesi kendini kurtarmaktı, nasıl olursa olsun, yine de kaçmaya kalkmadı (ki bu belki bir derece daha bağışlanabilir olurdu), öylece durdu — bir seyirci gibi, ki bu rolü senden sarfı nazar ederek sağlama almıştı: Ne çıkar bundan?

Biz şimdilik bu hususu daha fazla eşelemek istemiyoruz, gelin biz şimdi bu ilişkiyi zihninizde güzelce canlandıralım, ve tam beşeri açıdan ele alalım. Yani sen düşmanların tarafından itham edilmiş olarak, arkadaşların tarafından hüküm giydirilmiş olarak duruyordun, sen kelimenin tam anlamıyla dört bir yanın düşmanlarla çevrili olarak duruyordun.

Seni belki anlayabilecek olan kudret sahipleri sana karşı katlaştırmıştı, senden nefret ediyorlardı. Sen o yüzden şimdi itham altında ve hüküm giymiş olarak duruyordun — diğer yandan, gözü kararmış, azgın bir guruh sana alay ve hakaret yağıyor, hatta kanunun onların ve evlatlarının üstüne geleceği düşüncesiyle çılgınca bayram ediyordu.

Ve bu da, sair zamanda kalabalıkları son derece hakir gören kudret sahiplerine zevk veriyordu; bu yabancı çılgınlık ve bu en aşağı adilik sende kendine garîmet ve kurban buldu diye nefretlerini tatmin ettiği için zevk veriyordu.

Kaderine razı olmuşsun, söylenecek tek kelime olmadığını idrak ve kabul etmişsin, zira hakaretler sadece kendine vesile arıyordu, onun için senin masumluğuna dair yüce gönüllü bir kelime yeni bir alay ve hakaret vesilesi olurdu, sanki bu bir meydan okumaymış gibi, ondan sonra haklılığına dair en net delil,

kalabalığı sadece daha bir öfkelendirmeye yarayacak, alay ve hakaretleri daha da azdıracak, ondan sonra birden söylenen acı dolu bir kelime, sanki bu ödlelikmiş gibi, yeniden alay ve hakaretlere vesile olacaktı.

İşte sen böylece, insan toplumundan dışlanmış olarak duruyordun, ve yine de dışlanmış değildin, ne de olsa bir alay insan vardı dört bir yanında, fakat hiçbiri sende bir insan görmüyordu, ve yine de farklı bir açıdan sende bir insan görüyor olmaları gerekirdi, zira bir hayvana karşı böyle insanlık dışı bir şekilde davranmazlardı.

Ah, ne korkunç, vahşi hayvanların arasına düşmüş olsan bu kadar dehşet verici olmazdı; zira en kana susamış yırtıcı hayvanın o vahşi, gece ulumaları bile hiç azgın bir insan kalabalığının gece ulumaları kadar korkutucu olabilir mi; acaba sürüdeki bir yırtıcı hayvan bir diğerini, her birinin tabiatına uygun olandan daha büyük bir vahşiliğe tahrik edebilir mi, o tövbesiz insan kalabalığının arasındaki bir insanın bir diğerini hayvani vahşiliğin ve kana susamışlığın da daha ötesine kışkırtabildiği misal; acaba en kana susamış yırtıcı hayvanın meşum veya alev saçan bakışlarında bile, o çılgın kalabalığın arasındaki birinin öfkeden kudurmuş gözlerinde alev alev yanan o kötülük ateşi var mıdır!

İşte sen böylece duruyordun itham altında, hüküm giymiş olarak; sen bakışlarını yöneltebileceğin iyi niyetli bir sima şöyle dursun, insanı andıran bir şekil keşfetmek için beyhude yere aranıyordun — sonra onu, arkadaşını, gördün, fakat o senden sarfı nazar etti; ve zaten yüksek sesle süren alay ve hakaretler şimdi sanki yankıları onları yüz defa şiddetlendirmiş gibi çnlüyordu! Bu senin başına gelmiş olsaydı, o vakit sen, intikam düşünmek yerine, herhalde gözlerini ondan uzaklaştırıp, kendi kendine: “Bu haini gözlerimin önünde görmemeyi tercih ederim”, demeyi zaten aşırı yüce yüreklilik addetmiştin, değil mi?

İsa nasıl da farklı hareket etti! Gözlerini ondan, sanki Petrus’un orada olduğundan bihabermiş gibisinden uzaklaştırdı, kendi kendine, ben bu haini görmek istemiyorum, demedi, onu kendi haline bırakmadı, hayır, o “ona baktı”, ona derhal bir bakışla ulaştı, mümkün olmuş olsa, şüphesiz onunla konuşmaktan kaçınmazdı. Ve İsa Petrus’a nasıl baktı? Bu bakış itici miydi, son bir veda bakışı gibi miydi?

Hayır, ne münasebet, o bir annenin kendi dikkatsizliği yüzünden tehlikeye düşmüş yavrusuna bakışı gibiydi, ve şimdi o,

yavrusunu gidip kapamadığına göre, ona kınayıcı ama aynı zamanda kurtarıcı bir bakışla ulaşır. Öyleyse Petrus tehlikede miydi? Heyhat, bunu algılayamayan birisi olabilir mi: Arkadaşından sarfı nazar etmenin bir insan için ne kadar ağır olduğunu! Fakat haksızlığa uğramış arkadaş, öfkenin şiddetiyle, sarfı nazar edenin tehlikede olduğunu göremez.

Lakin o, dünyanın kurtarıcısı denen o kişi, tehlikenin nerede olduğunu, tehlikede olanın Petrus olduğunu, kurtarılacak olanın ve kurtarılması gerekenin Petrus olduğunu, daima açıkça gördü. Dünyanın kurtarıcısı hatayı görmedi, ve eğer Petrus onun yardımına koşmazsa, davasının heba olacağını gördü, fakat o, Petrus'a yardıma koşmazsa, Petrus'un heba olacağını da gördü.

Acep bunu, bu kadar net ve apaçık olan şeyi, anlayamayacak tek bir insan yaşıyor mudur veya hiç yaşamış mıdır; ve yine de İsa bu belirleyici anda, itham edilen, hüküm giymiş olan, alay ve hakarete hedef olmuş olan, dışlanmış olan kendisi olsa bile, bunu görebilen tek insandır.

Bir insan nadiren bir ölüm kalım meselesi içindeyken dener, ve haliyle bir insan, arkadaşlıktaki adanmışlığı denemekte bu kadar aşırıya gitme vesilesini de nadiren bulur; ama senin arkadaşlık sayesinde cesaret, kararlılık bulmaya hak kazandığın daha önemli bir anda, açıklık, kesinlik, sebat yerine müphemiyet, döneklık, kaytarmacılık bulman, itidalli bir genel bakış yerine zırpırlık bulman: Maalesef, o vakit ne güçtür, insanın, o anın ve o coşkunun telaşı içinde, tehlikenin hangi tarafta yattığını, arkadaşlardan hangisinin, senin mi yoksa seni böylece yüzüstü bırakanın mı, daha fazla tehlike içinde olduğunu anlayabilmesi. Ne güçtür o vakit, gördüğün insanı sevebilmen — onun böyle değiştiğini göre göre!

İsa'nın Petrus'la olan ilişkisini övmeye artık alışmış olduk, gelin şimdi kendimizi bu hadiseyle zamandaş olarak düşünmek elimizden gelmediği için veya zihnimizi bununla yormak istemediğimiz için bu övgünün bir algı yanılgısı, bir hayal ürünü olmamasına özen gösterelim; velakin İsa'yı bu şekilde överiz, ve buna karşılık, benzeri bir hadiseyle zamandaş olabildiğimiz sürece, tamamen farklı hareket eder ve düşünürüz.

İsa'nın bu ilişkisine istinaden zamandaşlarının görüşüne dair hiçbir istihbari bilgi olmasa da, şayet sen onlarla, bu zamandaşlarla, karşılaşacak olursan, onlara bir sor, ve bu vesileyle, İsa'nın yaptığı her şey vesilesiyle olduğu gibi, şöyle dendiğini duyacak-

sın: "Koca aptal; davası ne kadar çaresizce heba olmuş olursa olsun, yine de son bir defa tüm gücünü toplayıp bu hainin kafasını ezecek derman bulamadı kendinde! Ne ağlanası bir acizliktir bu! Erkek gibi davranmak bu mudur!"

Böylece hüküm verildi, ve alay ve hakaretler yeni bir ifade kazandı. Yahut bu ilişkiye değer biçtiklerini sanan kudret sahipleri dediler ki: "Evet, niçin günahkârlarla ve vergi tahsildarlarıyla ortaklık peşindeydi, müritleri halkın en aşağı tabakasındandı, bize katılmalıydı, seçkinlerin havrasına, ama şimdi layığını buldu, şimdi, o tür insanlara güvenmek nasıl olurmuş belli oldu.

Yine de her zaman sonuna kadar kaderine boyun eğdiği gibi, şimdi de böyle yapıyor, bu denli sefil bir kalleslik için zerre kadar hırs duymuyor." Veyahut kendilerini bir de iyi huylu sanan parlak zekâlardan biri derdi ki: "Baş rahiplerin onun kavramasına izin verdiği şey, tüm mübalağacılığına rağmen, artık her şeyin heba olduğunu görmesi, zihnini yıpratmış ve cesaretini kırmış olmalı ki, kadın gibi çıtkınlıdım, mayışık bir şekilde, tamamen bel verdi, ki böyle bir hainliği affetmenin izahı tastamam budur, yoksa hiçbir insan böyle hareket etmez! Maalesef, bu fazlaca doğrudur. Hiçbir insan böyle hareket etmez.

Aynen bu yüzden İsa'nın hayatı, bir hocanın davasının ve ömrünün aynı anda heba olduğunun ve elçisi tarafından reddedilmekle her şeyin en korkunç bir şekilde boşa harcandığının, bir hocanın, bir bakışla, o anda ve o elçide, bu herkesin gözünden gizli kalmakla beraber, kendine en şevkli müridi ve dolayısıyla davasının büyük bir kısmını kazandığının tanık olunduğu tek örnektir.

İsa'nın Petrus'a olan sevgisi öyle sınır tanımazdı ki, o, Petrus'u mükemmelen sevmekle, gördüğü insanı sevmiş oldu. O, "Petrus, benim onu yine sevebilmem için ilk önce değişmeli ve başka bir insan olmalı," demedi, hayır, tam tersine, o dedi ki: "Petrus Petrus'tur, ve ben onu seviyorum; benim sevgim bilakis onun başka bir insan olmasına yardım edecek." Yani o arkadaşlığı, Petrus gün gelip de başka bir insan olduğunda tekrardan başlamak üzere, kesmedi; hayır, o bu arkadaşlığı hep aynı muhafaza etti ve aynen bu suretle Petrus'un başka bir insan olmasına yardımcı oldu.

Sence Petrus, İsa'nın bu vefalı arkadaşlığı olmasa, onu tekrar kazanabilmiş miydi? Lakin, arkadaşlık arkadaştan belli bir şey talep etmekten başka bir şey demek değilse, arkadaş olmak pek

kolaydır, o arkadaş bu talebe uymadığı vakit, o bu talebe uyana dek arkadaşlık kesilir, sonra belki tekrar başlar.

Bu arkadaşlık ilişkisi mi demek olur? O vakit kendine onun arkadaşımı diyenden daha yakın kim vardır hatalı birine yardım edecek, burada mevzubahis olan, arkadaşına karşı işlenmiş bir suç olsa bile! Fakat arkadaş uzak durur, ve der ki (evet, sanki bir üçüncü şahıs konuşuyor gibidir): O başka bir insan olduğu vakit, belki tekrar arkadaşım olabilir.

Ve biz insanlar böyle bir davranışı bile fazlasıyla yüce gönüllük¹⁴ addetmekten uzak değilizdir. Ama doğrusu, insan böyle bir arkadaş hakkında, onun, sevgi içinde, gördüğü insanı seviyor olduğunu söyleyebilmekten çok uzaktır.

İsa'nın sevgisi, mükemmelen yerine getirileceğinde: insan sevgi içinde, gözüyle gördüğü insanı severken, olması gerektiği gibi, sınır tanımazdı. Bunu idrak etmek kolaydır. Bir insan ne kadar ve her ne şekilde değişmiş olursa olsun, yine de görünmez olacak kadar değişmez. Bu — imkanı olmayan şey — mevzu bahis değilse, haliyle onu görürüz, ve vecibe, insanın sevgi içinde, gözüyle gördüğü insanı sevmesidir.

Umumiyet itibarıyla, kişi öz itibarıyla kötüleştiğinde, birini onu sevmekten muaf tutacak şekilde bir değişim geçirdiği farz edilir. Bu nasıl bir dil karmaşasıdır: Muaf tutulmak — sevmekten, sanki bu zoraki bir meseleymiş gibi, insanın başından atmak istediği bir külfetmiş gibi!

Fakat Hristiyanlık şunu sorar: Bu değişiklikten dolayı, onu artık göremiyor musun?

Bunun cevabı şu olmalıdır: Tabii görebiliyorum, tam da onun sevilmeye değer biri olmadığını görüyorum. Lakin bunu görüyorsan, o vakit onu görüyor olmazsın (ki zaten bir başka açıdan, böyle yaptığını inkâr da edemezsin), sen sırf değersizliği, gayri mükemmelliği görüyor olursun, ve bu suretle, sen onu sevdiğin vakit, onu bir başka açıdan görmediğini, ama ondaki, sevdiğin üstün meziyetleri ve mükemmellikleri gördüğünü itiraf etmiş olursun.

Buna karşılık Hristiyan anlayışında bu tam da gördüğün insanı sevmektir. Vurgu bir insanda gördüğün mükemmellikleri sevmenin üzerinde değildir; vurgu, gördüğün insanın üzerinde-dir, sen ister o insanın mükemmelliklerini ister gayri mükemmel-

¹⁴ Veya diğerkâmlık. (Dan.) uegennyttighed. -çn.

liklerini görüyor ol, evet hatta, o insanın böyle değişmesi ne kadar hazin de olsa, zira o hiç de aynı insan olmaktan çıkmamıştır.

Bir insanda gördüğü mükemmellikleri seven kişi o insanı görüyor olmaz, ve dolayısıyla değişim devreye girip de mükemmellikler sona erdiğinde, sevmeye son verir, nasıl da bir değişim, bunun en hazini bile hiçbir şekilde, o insanın var olmaya son verdiği anlamına gelmez.

Maalesef, sevginin en bilge ve en dahiyane salt beşeri algısı bile biraz yükseklerden uçar, biraz afakidir; buna karşılık Hristiyan sevgi cennetten yükselip yeryüzüne iner. Velhasıl zıt yönlüdür. Hristiyan sevginin kendisini cennete savurması icap etmez, zira o cennetten ve cennetle beraber gelir; o iner ve öylece aynı insanı tüm değişimleri içerisinde sevmeyi başarır, çünkü o aynı insanı tüm değişimleri içerisinde görür.

Salt beşeri sevgi sürekli olarak, tabir caizse, sevgilinin mükemmelliklerinin peşinden veya onlarla beraber uçar gider. Bir baştan çıkarıcı için bir genç kızın kalbini çaldı deriz; fakat tüm salt beşeri sevgilerde, en harikulade olduğunda bile, az buçuk hırsızca bir şey olduğunu, sevgilinin mükemmelliklerini dahi çaldığını söylemek gerekir, halbuki Hristiyan sevgi tüm gayri mükemmelliklerini ve zayıflıklarını sevdiğine bağışlar, ve tüm değişimleri içerisinde onun yanında kalır, gözleriyle gördüğü o insanı seyerekten.

Bu böyle olmasaydı, o vakit İsa hiçbir zaman sevme şansını yakalayamazdı; zira mükemmel insanı nereden bulacaktı! Bilmece gibi! İsa'yı mükemmel insanı bulmaktan alıkoyan şey esasen neydi, acaba tam da kendisinin mükemmel olması değil mi, ki bu onun gördüğü insanı sınır tanımaksızın sevmesinden biliriz!

Ne garip bir fikir karmaşası! Biz sevgiye istinaden durmadan mükemmellikten ve mükemmel insandan dem vururuz; Hristiyanlık sevgiye istinaden mükemmellikten ve mükemmel insandan dem vurur. Ama maalesef biz insanlar mükemmel insanı sevmek için bulmaktan dem vururuz; Hristiyanlık ise gördüğü insanı sınır tanımaksızın seven mükemmel insan olmaktan dem vurur.

Biz insanlar mükemmelliğin hedefini arayıp bulmak için yukarılara bakmak isteriz (lakin istikamet daima görünmeze doğrudur), ama İsa'da mükemmeliyet aşağıya yeryüzüne baktı ve orada gördüğü insanı sevdi.

Ve bizim Hristiyanlıktan ders almamız gerekir; zira dendi-

ğinden çok daha genel bir anlamda doğrudur ki, hiç kimse yanında cennetten inen kişi olmadan cennete yükselemez. Cennete ermek¹⁵ ifadesi kulağa ne kadar tumturaklı gelse dahi, sen ilkin Hristiyanlık mucibince cennetten inmedinse, bir hayal ürünüdür.

Fakat Hristiyanlık mucibince cennetten inmek demek, gördüğün insanı, onu aynen gördüğün gibi, sınır tanımaksızın sevmektir.

O halde eğer sen sevgi içinde mükemmel olmak istiyorsan, bu vecibeyi yerine getirmek için çaba göster: sevgi içinde, gördüğün insanı sev; onu aynen gördüğün gibi sev, tüm gayri mükemmellikleri ve zayıflıklarıyla; onu gördüğün gibi sev, o topyekûn değiştiği vakit, seni artık sevmediği, belki umursamaksızın senden yüz çevirdiği veya bir başkasını sevmek için senden yüz çevirdiği vakit; onu gördüğün gibi sev, sana ihanet ettiği ve seni yok saydığı vakit.

¹⁵ (Dan.) *svinge sig til himlen*.-çn.

Birbirine Sevgi Borçlu Olma Vecibesi

Kimse kimseye bir birini sevmekten başka borcu yoktur.

Romalılar 13:8

İnsanlar sevginin seven kimse tarafından nasıl sezinlendiğini, sevgi halini, yahut sevmenin ne olduğunu, farklı yollardan tarif ve tasvir etmeye çalışmıştır.

İnsanlar sevgiyi bir his, bir ruh hali, bir yaşam, bir ihtiras diye adlandırır, lakin bu o kadar genel ve basmakalıp bir sınıflandırmadır ki, insanlar bunu daha dar ve daha isabetli olarak tanımlama yolunu aramış, bir mahrumiyet¹ olarak adlandırmıştır, ama şunu unutmayalım ki, bu sevenin zaten sahip olduğu bir şeye yönelik bir mahrumiyettir, bir sevdaya tutulma hasretidir², ve yine şunu unutmayalım ki, sevenin zaten kendinde olan bir şeye yöneliktir — zira aksi takdirde bu mutsuz sevgi diye tanımlanır.

Antik dönemin o saygın saf bilgisi, “sevgi zenginliğin ve muhtaçlığın evladıdır”³ demiştir. Hakikaten de, asla sevmemiş olandan daha yoksul kim vardır! Fakat diğer taraftan, acaba iki büküm olmuş, ekmek kırıntılarını toplayan, ve bir akçe için naçizane teşekkür eden en fukarasının bile, acaba onun bile, ne kadar cüzi, ehemmiyetsiz bir şeyi seven için sonsuz değeri olabileceği, sevenin (muhtaçlığı içinde) son derece itinayla toplayıp, özenle sakladığı o kadar cüzi, ehemmiyetsiz bir şeyin onun için ne kadar değer biçilmez bir hazine olabileceğine dair aslında hiç fikri var mıdır! Acaba en fukarası bile, ancak ihtirasın (muhtaçlık içindeki sevginin) keskin gözünün, hem de muazzam büyütülmüş olarak, görebileceği kadar ufaklık şeyleri görmeye hiç muktedir değil midir! Fakat muhtaçlığın bulduğu hedef ne kadar küçük, ve o bu hedefe sanki fevkalade büyükmüş gibi hadsiz hesapsız. şükran duyuyor ise, muhtaçlık haliyle bir o kadar daha

¹ (Dan.) *savn.* -çn.

² (Dan.) *længsel.* -çn.

³ Platon: *Sokrates'in Savunması* ve *Şölen* adlı yapıtından bir alıntı. -çn.

büyük görünür. En büyük muhtaçlığın sağladığı tüm teminatlar dahi bunu, bir tek akçeden bile az bir şey verdiğin o fukara sana bunun için, ona sanki zenginlik ve bereket bahsetmişsin gibi büyük bir coşkuyla, artık zengin olmuş gibi büyük bir coşkuyla, teşekkür ettiğindeki kadar kati kanıtlamaz.

Maalesef, zira fukaranın esas itibarıyla zavallı kaldığı, her şeyin, artık zengin olduğuna dair kafasındaki o çılgınca fikirden ibaret olduğu apaçık ortadadır. Sevgi muhtaçlığı bu kadar zavalıdır! — Bir asilzade sevgiye dair şunu demiştir: “O her şeyi alır ve her şey verir.”

Zaten kim bir insanın sevgisini alandan daha fazlasını almıştır; ve kim bir insana sevgisini verenden daha fazlasını vermiştir!

Ama diğer taraftan, acaba gıpta bile bir insanın üzerindeki hakiki veya olası büyüklüğü olduğu gibi soyup çıkarmakla onun en derin katmanına nüfuz edebilir miydi! Doğrusu, hasetlik pek de aptaldır; mahfazanın nerede olabileceği, veya hakiki zengininin hakiki servetini sakladığı mahfaza olup olmadığı hiç içine doğmaz; kilit altında saklamanın gerçekte hırsızlara mahsus (yani gıptaya da mahsus) bir şey olduğu, hırsızların (yani gıptanın da) çalmayı beceremeyeceği servetler bulunduğu da hiç içine doğmaz.

Fakat sevgi en derin katmana bile nüfuz edebilir ve bir insanı hiç ama hiçbir şeyi yokmuş gibi soyup soğana çevirebilir, öyle ki hiç, hiç, ama hiçbir şeyi olmadığını o kendisi kabul ve teyit eder. Bilmece gibi! Gıpta insanın her şeyini alır, ve, o aldıktan sonra, insan: Ben aslında bir şey kaybetmedim, der. Fakat sevgi öyle bir şekilde alır ki, insan: Benim aslında hiçbir şeyim yok⁴, der.

Yine de sevgi en doğru olarak, sonsuz bir borç diye tanımlanabilir. Şöyle ki, bir insan, sevgiye kapıldığında, bunu sanki sonsuz bir borç içinde olmakmış gibi hisseder.

Umumiyet itibarıyla sevilen kimsenin sevilmeyle borç altına girdiğinden söz edilir. Aynı biçimde, çocukların anne babalarına karşı sevgi borçlu olduğunu söyleriz, çünkü ilk önce anne babalar onları sevmiştir, o vakit çocukların sevgisi sadece bu borcun kısmen tediyesi veya iadesidir. Ve bu doğrudur da.

Tıpkı gerçek bir hesap-kitap ilişkisi gibidir: Oluşmuş bir borç vardır, ve ödenmesi gerektir; yani, bize gösterilen sevgi, sevgiyle ödenecektir. O vakit biz şimdi bir insanın sevgiyi *almakla borca girmesinden* bahsetmiyoruz.

⁴ Veya bir dikili ağacım yok. (Dan.) *eje egentlig intet*. -çn.

Hayır, seven kişidir borç altında olan; o, sevginin etkisini hissederken, bunu sanki sonsuz bir borç altında olmakmış gibi hissederek. Hayret verici! Bir insana sevgisini vermek elbette, belirtildiği gibi, bir insanın verebileceğinin en azamıdır — ve yine de o tam da sevgisini verirken, ve tam da bunu vermekle, sonsuz bir borç altına girer. Dolayısıyla denebilir ki, *sevginin hususiyeti: Seven kimsenin, sonsuzcasına vermekle — sonsuz bir borç altına girmesidir.*

Ancak bu sonsuzluk ilişkisidir, ve sevgi sonsuzdur. Bir insan para vermekle hakikatte borca girmez, tam tersi, alan kimsedir borç altına giren. Mamafih seven kimse alabildiğine en yüksek olanı verdiği vakit, bir insan bir diğerine, sevgisini, verdiği vakit, bizzat kendisi bir borç altına girer.

Sevgi beraberinde nasıl da nefis, nasıl da ulvi bir mahcubiyet getirir; sırf hareketinin en övgüye layık şey olduğunun bilincine varmaya kendini ikna etme cüretini gösterememekle kalmaz, hareketinin borcun bir kısmı tediyesi olduğunun bilincine varmaktan bile mahcubiyete kapılır; verdiği şeyin sonsuz bir borç olduğunun bilincindedir, öyle ki geri ödemesi imkansızdır, zira mütemadiyen vermek, borca girmektir.

Sevgi bu şekilde tarif edilebilirdi. Yine de Hristiyanlık konumlarıyla veya onları tarif etmekle hiç oyalanmaz, o hep harıl harıl görevle veya görev koymakla meşguldür.

Bu tam da şu Apostolik öğretilerdeki öğütte dile getirilir: *Kimse-nin kimseye birbirini sevmekten başka borcu yoktur*, ki bu öğreti şu mütalaaya temel oluşturur:

Birbirine Sevgi Borçlu Olma Vecibesi

Borç altında olmak! Lakin bu zor mudur? Doğrusu, borç altın-da olmaktan daha kolay başka hiçbir şey yoktur! Ve sonra bir de borç altında olmanın bir görev olması var! Sair zamanda görevin tam da borçtan kurtulmak olduğunu düşünürüz: Borç ne olursa olabilir, para borcu olabilir, şeref borcu olabilir, söz borcu olabilir, kısacası ne olursa olabilir, ama görev daima o borçtan kurtulmaktır, ki ne kadar erken olursa o kadar iyidir. Fakat bu durumda, borç altında olmak bir görev, yani bir şeref, olması icap eder!

Ve bu, görev olduğuna göre, haliyle bir eylem olmalıdır, belki de sürüncemeli, güç bir görev olmalıdır; ama yine de borç altın-da kalmak en ufak bir şey bile yapmamanın, ataletin, umursa-

mazlığın, miskinliğin ifadesidir. Ama burada aynı şeyin, umur-samazlığın en karıştının, sonsuz sevginin ifadesi olması icap eder.

İşte, bütün bunlar, tabir caizse, bu tuhaf söylem tarzının karışısına yığılan bütün o acayip güçlükler, meselenin kendine mahsus bir tutarlılığı olması gerektiğine delalet eder, öyle ki zaten sırf bahsin neye dair olduğunun farkında olabilmek için bile belli bir şuur ve düşünce değişikliği zaruridir.

Gelin ilk olarak küçük bir düşünce deneyiyle başlayalım.

Şayet seven biri sevdiği kimse için, beşeri anlamda, biz insanların, “bu bir insanın bir diğeri için yapabileceği en yüce gönüllü bir şey,” diyebileceği kadar yüce gönüllü, fedakârca bir şey yapmış olsaydı: Bu elbette güzel ve iyi bir şey olurdu.

Ama farz edelim ki, şöyle eklemiş olsaydı: “işte ben artık borcumu ödemiş oldum”: O vakit bu, sevgisiz, duygusuz ve haşın konuşmak olmaz mıydı, hakiki sevginin dost meclisinde hiçbir zaman iştirilmemesi gereken ve hiçbir zaman da iştirilmeyecek olan bir yakışıklılık olmaz mıydı!

Ancak, diğer yandan, seven kişi bu yüce gönüllü ve fedakârca şeyi yapıp sonra: “yine de bir istirhamım var, bırakın ben borçta kalayım,” diye eklemiş olsaydı: Bu sevgi ile denmiş olmaz mıydı!

Yahut eğer ki seven kişi her fedakârlıkta sevdiğinin arzusuna uyup şimdi “Gerçi içinde kalmayı arzu ediyorum ama, bu borcu şimdi bir nebze de olsa kısmen tediye etmiş olmak benim için zevk,” deseydi: Bu sevgiyle denmiş olmaz mıydı? Veyahut bir an için borcun kısmi tediyesiymiş gibi görünebilir diye, sırf böyle bir kafa karışıklığından kaçınmak için, bunun ona fedakârlığa mal olduğunu tamamen gizli tutmuş olsaydı; bu sevgiyle düşünülmüş olmaz mıydı? Eğer bu böyle olsaydı, o vakit gerçekten bir hesap-kitap ilişkisinin akıl almazlığının, bunun sevgiye karşı en büyük mekruhluğ olduğunu ifadesi olurdu.

Bir hesap-kitap sadece sonlu bir ilişkinin olduğu yerde hasıl olabilir, çünkü sonlunun sonluyla olan ilişkisi hesaba kitaba gelir. Fakat seven, hesap-kitap yapamaz.

Sol el sağdakinin ne yaptığını hiç öğrenemediği vakit, bir muhasebe yapmak imkansızdır, ve borç sonsuz olduğunda da bu böyledir. Sonsuz bir ebadı hesaba vurmak imkansızdır, zira hesaba vurmak tam da sonlulaştırmaktır. — Velhasıl seven kişi kendi hayrına borçlu kalmak ister; herhangi bir fedakârlıktan muafiyet arzu etmez, haşa. Canı gönülden, tarifsizcesine canı

gönülden, ki bu sevginin güdüsüdür, her şeyi yapmak ister, ve sadece bir tek şeyden korkar; her şeyi, borçtan kurtulacak bir şekilde yapıvermekten.

Bu tam anlamıyla korkudur; arzu, borçta kalmaktır, fakat bu bir o kadar da vecibedir, görevdir. Eğer biz insanların içindeki sevgi, bu arzu bizim arzumuz olacak kadar mükemmel değil ise, o vakit vecibe bizim borçta kalmamıza yardımcı olur.

Vecibe, birbirine sevgi borçlu olmak olduğuna göre, *sevginin kendiyile oyalanmaya, veya kendini diğer insanlardaki sevgiyle, veya kendini yerine getirmiş olduğu işlerle mukayese etmeye kalkmaması için, erken geç demeden, müebbeten tetikte olunmalıdır.*

Sevgiden, inanç ve umuttan, iyi yüreklilikten, kısacası tüm manevi vasıflardan, coşku ve hevesle söz edildiğini sık sık duyuyoruz, en parlak ifadelerle, en parlak renklerle süsleyerek tasvir ve mest eden bir söylem tarzıdır.

Ve yine de böyle bir söylem esas itibarıyla üstü boyalı bir kaba duvar gibidir, daha yakından ve daha dikkatlice bakınca, bir göz aldatmacasından ibarettir, zira dinleyiciyi ya övmesi ya da sövmesi icap eder. Zaman zaman Hristiyan nutuklar da duyarız, ki bütün sırnı, söylem ve öğüt olarak bakıldığında, o aldatıcı coşkudur.

Böyle bir söz işitildiğinde ve biri gayet safca ve dürüstçe (zira birinin, ona dendiği gibi hareket etmek, hayatını buna göre düzenlemek istemesi, dürüstlüktür), “O halde ben şimdi yapacağım, içimdeki sevgiyi bu şekilde nasıl alevlendireceğim?” diye sorduğu vakit: söz sahibinin aslında şöyle cevap vermesi gerekir: “Bu garip bir soru; içinde sevgi ve inanç ve umut ve temiz kalplilik olan kimsede bunlar zaten tarif edildiği şekilde mevcuttur, ama bunlara sahip olmayana gelince — onunla konuşmanın bir şeye faydası olamaz ki.”

Ne garip! İnsan da özellikle böyle olmayanlarla konuşmanın önemli olduğunu sanır — ki böyle olabilsinler. Fakat göz boyamacılıktaki aldatıcı unsur tam da burada yatar: İnsanlara yol göstermek istemiş gibi söz söylemek, ve sonra da, yalnızca yol gösterilmeye hiç ihtiyacı olmayanlardan söz edilebileceğini, zira onların çoktan söz edildiği kadar mükemmel olduğunu itiraf etmek zorunda kalmak.

Peki ama o halde bu söz kime edilir, bu sözün hayrını görececek olan kimdir, ki olsa olsa tek tük bir iki kişiden söz edilmektedir — yani tek tük böyleleri var ise.

Peki ama böyle bir kurmaca ve maskaralık Hristiyanlık demek mi olacaktır? O vakit eski Hristiyanlığın, hakşinaslığa ve safiyete dair sözlerinde, elbette ki adil olmayan günahkârlara ve vergi tahsildarlarına atıfta bulunmasında bir hata var demektir! O vakit Hristiyanlığın, adaletten o kadar müstehzi bir şekilde söz edeceği yerde, — adillerin meddahlığına soyunması daha münasip olurdu!

Lakin bu yapılacak ise, o vakit Hristiyanlık konuşacak hiç kimse bulmamakla kalmaz, maalesef ki, konuşacak hiçbir şeyi de olmaz, yani, o vakit Hristiyanlık susturulmuş olur. Hayır, Hristiyanlık en azından meddahlığa soyunmuştur, ve bir insanın neticede nasıl olduğunu tarif etmekle veya bunun üzerinde durmakla hiçbir zaman ilgilenmemiştir; o, insanların bu durumda öyle mutlu, öyle sevgi dolu *olduklarından* bahsedebilsin diye, hiçbir zaman insanların arasında fark gözetmemiştir.

Hristiyanlık derhal, *her* insanın ne *olması gerektiğiyle* başlangıç yapar. Bu sebeple Hristiyanlık kendini bir kılavuzluk diye adlandırır, ve de haklı olarak; zira hiç kimse ne yapacağını, doğru yol olan İsa'ya, veya kılavuz olan Kutsal Kitaba beyhude yere sormayacaktır. Soru sahibi bunu derhal öğrenecektir — kendisi *istediği* takdirde.

Bir yarılığa mahal vermemek için şunu belirtiyim. Bir insanın sevgiye istinaden ne yapması icap ettiğine dair sözleri kavramak istemeyen herkes — ki onu⁵ hem sahiden kazanmak hem de muhafaza etmek için yapılacak çok şey, daha doğrusu, her şey mevcuttur: Kendini Hristiyanlığın dışına çıkarmış olur, o bir pagandır, o mutlu olmaya, dolayısıyla geçici olana, hayranlık duyar, ama tam da bu sebepten karanlıkta el yordamıyla yürür — acaba ortalıkta onca fenerci bile olsa, onun etrafı aydınlanır mı!

Velakin yapılacak bir şey vardır, ve böylece, birbirine karşı sevgi borcu içinde kalmak için ne yapılması icap ettiğine geliyoruz!

Bir balıkçı bir balık yakalayıp da onu canlı muhafaza etmek istediği vakit ne yapmalıdır? Onu derhal suya koymalıdır, yoksa balık çok geçmeden cansızlaşır ve ölür. Peki onu niçin suya koymalıdır? Çünkü su balığın elementidir, ve *canlı olarak muhafaza edilecek her şey kendi elementinde muhafaza edilmelidir*; lakin sevginin elementi sonsuzluktur, bitmez tükenmezliktir, ölçülmezliktir.

⁵ Yani *sevgiyi*. -çn.

Dolayısıyla şayet sevgini muhafaza etmek istiyorsan, o vakit onun, borcun sonsuzluğunun yardımı sayesinde, özgürlüğe ve hayata tutsak olarak, sürekli kendi elementinde kalmasına dikkat göstermelisin, yoksa o canlılığını kaybeder ve ölür — çok geçmeden değil, derhal ölür, zira bu tam da onun mükemmeliyetinin, onun *sırf* sonsuzluk içinde yaşayabildiğinin alametidir.

Sevginin elementinin sonsuzluk, bitmez tükenmezlik, ölçülmezlik olduğunu elbette hiç kimse inkâr etmeyecektir; bunun idraki kolaydır. Farz edelim ki, ne de olsa en azından farz edebiliriz, bir devlet memurunun, veya işinin ve zahmetinin bedelini para ile ödeyebileceğin bir insan, senin için, seven birinin yaptığının tıpkı aynısını yapıyor olsun, öyle ki hareketlerinin ve hizmetlerinin tümü arasında idrak kabiliyetinin bulup çıkarabileceği en ufak bir fark olmasın: Yine de, ama yine de, sonsuz bir fark, bir ölçülmezlik farkı, vardır.

Şöyle ki, bir durumda sürekli bir ilave prim vardır, ve ne gariptir ki, ilave olarak ilişkili olduğu şeyden *sonsuzcasına* çok ama çok daha değerlidir. İşte “Ölçülmezlik” kavramı da harfiyen budur. Seven kimse, senin için yaptığı her şeyde, en büyük fedakârlıkta olduğu kadar en basit bir şeyde de, daima sevgiyi de yanında sunar, ve bu suretle, senin bir devlet memuruna istinaden hesaba katmaya değer bulmakta zorlanacağın en ufak hizmet bile, ölçülmez olur.

Farz edelim ki, bir insan bir diğer insana karşı — ama onu sevmeksizin, *sırf* kendi öyle istedi diye (yani bir deneme babında; vecibe babında değil) — fedakârlıklarının, hizmetlerinin, adanmışlık beyanlarının, o insanı seven bir başkasınınkiler kadar bitmez tükenmez olup olmadığını araştırmak istemiş olsun: Kolayca göreceksin ki, bunu katiyen başaramayacaktır, zira, ikisi arasında bir ölçülmezlik farkı vardır.

Gerçekten sevenin daima bir avantajı, ve de sonsuz bir avantajı vardır; zira öbürü⁶ yeni bir adanmışlık beyanı planlayıp, hesaplayıp, bilfiil beyan ettiği her seferinde, seven kişi bunu çoktan yapmıştır, çünkü seven kişinin hiçbir hesaba ihtiyacı yoktur, ve dolayısıyla hesaplama kitapla hiç vakit harcamaz.

Fakat sonsuz bir borç içinde olmak ve kalmak, tam da sevginin sonsuzluğunun bir ifadesidir, öyle ki o, sevgi borcu içinde kalmakla, kendi elementinde kalmış olur. Burada bir karşılıklı

⁶ Yani deneme yapan kişi. -çn.

etkileşim durumu vardır, lakin her iki taraftan sonsuzcadır. Bir tarafta sevilen kişidir, sevenin her sevgi beyanında ölçülmezliği sevgiyle algılayan; diğer tarafta sevendir, ölçülmezliği hisseden, çünkü borcun sonsuz olduğunu idrak ve kabul eder: Sonsuzca büyük ve küçük burada birbirinin aynısıdır.

Sevginin hedefi, seven kişinin en ehemmiyetsiz bir şey yapmakla, tüm diğerlerinin büyük fedakârlıklarla yaptıklarından sonsuz daha fazlasını yaptığını sevgi içinde itiraf eder; ve sevenin kendisi de tüm olası fedakârlıklarda, algıladığı borçtan sonsuz daha azını yaptığını kendine itiraf eder. Bu sonsuzluk içinde ne harikulade bir kısasa kısaslıktır!⁷

Ha! bilgiler sonsuz hespla iftihar eder, fakat filozofların taşı işte karşımızdadır: En küçük bir sözle beyan tüm fedakârlıklardan sonsuz daha büyüktür, ve tüm fedakârlıklar borcun en cüzi kısmı tediyesinden sonsuz daha küçüktür!

Ama o halde sevgiyi kendi elementinden ne çıkarabilir? *Sevgi kendiyile oyalanmaya başlar başlamaz, elementinden çıkmış olur.*

O vakit kendiyile oyalanmak ne demektir? Kendi kendinin hedefi olmak demektir. Fakat hedef, insan ileriye doğru hareket edecekse, her zaman tehlikeli bir şeydir; bir hedef sonlu olan sabit nokta gibi, bir sırur ve kesinti gibi bir şeydir, sonsuzluk için tehlikeli bir şeydir. Sevgi asla *sonsuzca* kendi kendinin hedefi olamaz, ki tehlike burada yatar. Zira *sonsuzca* kendi kendinin hedefi olmak sonsuzlukta kalmak demektir, ve bu cihetle ancak var olmaktır veya var olmayı sürdürmektir, ve sevgi kendinin bir sureti olduğu için, doğasal yaşamın tikelliğinden, tıpkı ruhun çifteliğinden olduğu gibi farklıdır.

Şu halde, sevgi kendiyile oyalandığı vakit, kendi münferit sözlü beyanı içinde kendi kendinin hedefi olması icap eder, yahut başka ve ayrı bir sevginin hedef olması icap eder, yani bir insandaki sevginin ve diğer bir insandaki sevginin.

Hedef bu şekilde sonlu kılınunca, sevgi kendiyile oyalanmaya başlar; zira *sonsuzca* kendiyile oyalanmak tam da harekete gelmektir⁸. Fakat sevgi sonlu bir şekilde⁹ kendiyile oyalandığı vakit, her şey zayi olur.

Bir ok düşün, alışıldık tabirle, ok gibi uçan, bir ok; belki ne

⁷ (Dan.) *lige for lige*. -çn.

⁸ (Dan.) *at bevæge*. -çn.

⁹ (Dan.) *endeligt*. -çn.

kadar yol kat ettiğini, veya belki yerden ne kadar yüksekte süzüldüğünü, veyahut belki de hızırın, yine ok gibi uçan bir başka oka kıyasla ne olduğunu görmek için, kendisiyle oyalanma isteğine kapıldığını düşün: daha o anda yere düşer.

Sevgide de bu böyledir; *sonlu bir şekilde* kendiyile oyalandığı veya kendi kendinin hedefi olduğu vakit, bu, daha kesin ve isabetli bir tanımla, *karşılaştırmadır*. Sevgi kendisini *sonsuzcasına* kendisiyle karşılaştıramaz, zira *sonsuz* bir öz-karşılaştırma onun kendi gibi olduğunu söylemek demek olur; *sonsuz* karşılaştırmada hiçbir üçüncü öge yoktur, yani bir çiftleme mevzubahistir, dolayısıyla hiçbir karşılaştırma da yoktur.

Her karşılaştırmada, benzerlik ve benzemezliğin yanı sıra, üçüncü bir öge mevzubahistir. Hiç oyalanma yoksa, hiç karşılaştırma da yoktur, hiç karşılaştırma olmadığı vakit de hiç oyalanma yoktur.

Ama o halde karşılaştırmanın üçüncü ögesi ne olabilir? Tekil insandaki sevgi kendini diğer insanlardaki sevgiyle karşılaştırabilir. O vakit ondaki sevginin diğerlerindekiinden daha fazla olduğunu, veya sevginin bazılarında daha fazla, diğer bazılarında daha az olduğunu keşfeder, veya keşfettiğini sanır.

Belki ilkin bu karşılaştırmanın, ne vakit ne de çaba gerektiren, üstünkörü bir göz ucuyla bakıştan ibaret olduğunu sanmıştır; ama maalesef ki, karşılaştırmanın göz ucuyla bakışı için dünya dolusu ilişkileri ve hesap-kitapları keşfetmek işten değildir.

Kesinti noktası, onun borçtan çıkmakla meşgul olduğu, veya belki ondan — yani sevgiden — çoktan çıkmış olduğu o andadır. Yahut karşılaştırmının üçüncü ögesi, şimdiye dek sevgiden dolayı yapılmış işler olabilir. O anda o, sayarak ve tartarak, borçtan çıkmakla meşguldür, veya büyük bir kendinden hoşnutluk içinde, çoktan çıkmıştır, borçtan — yani sevgiden.

Karşılaştırmada her şey zayi olmuştur, sevgi sonlu kılınmıştır, sevgi borcu, öncelikle, ki bu ne kadar erken olursa o kadar iyidir, kurtulmaya bakılması icap eden bir şey olma vasfını haiz şeref borcu gibi, sonsuz olma vasfını haiz bir şey değil de, ödenecek herhangi bir borç haline gelmiştir.

Karşılaştırmada daima zayi olan nedir? Andır, sevginin ömrünün bir anlatımıyla doldurulması icap eden andır. Fakat *anı zayi etmek anlık bir şey haline gelmektir*. Bir an zayi olduğu vakit, sonsuzluğun zinciri kırılmış olur, bir an zayi olduğu vakit, sonsuzluğun bağdaşımı bozulmuş olur, bir an zayi olduğu vakit,

ebedi olan zayi olmuş olur; lakin ebedi olanı zayi etmek haliyle safi anlık bir şey haline gelmektir. Karşılaştırmaya harcanmış bir an her şeyin heba olmasıdır.

Şöyle ki, karşılaştırma anı benci bir andır, *kendisi için* var olmak isteyen bir andır, ki bu tam da bir kırılmadır, düşüştür—kendisiyle oyalanmanın, okun düşüşü olması gibi.

Karşılaştırmada her şey zayi olur, sevgi sonlu kılınır, borç ödenecek bir şey haline gelir, sevginin, *karşılaştırmalı olarak*, diğerlerinin sevgisine, veya kendi başarılarına istinaden, sahip olduğunu sandığı yerin neresi olduğu kale alınmaksızın, bu en üst dahi olsa.

Gelin birbirimize anlayış gösterelim. Farz edelim, ki bir an sahiden böyle olduğunu farz edebiliriz, kralın oğlunun basit bir insanla yârenlik etmesi haysiyetsiz ve yakışsız olsaydı da, o buna rağmen bunu yapsaydı, ve sonra kendini savunmak için, “ben haysiyetimden hiçbir surette sarfı nazar etmem, ben bu tür insanların arasında da en başta gelenin kendim olduğunu göstermesini elbet bilirim,” dese-ydi: Acaba o vakit hanedan erkânından kurnaz biri ona şöyle demez miydi: “yüce kralımız, burada bir yanlış anlama var; yakışsızlık öyle insanlarla yârenlik etmekte yatıyor; siz, yüce kralımız, zatalinize istinaden, prens, dense, bunun kulağa şaka gibi geleceğini, bu basit insanların arasında zaten en başta geldiğinizi, siz elbet bizzat hissedersiniz. Bu karşılaştırma çerçevesinde kazanacak hiçbir şey yoktur, karşılaştırma dahilinde en başta olmak bile hemen hemen hiç kazanç sağlamaz, zira burada yanlış adım, ilişkinin kendisi, yani karşılaştırma olasılığıdır, ve krala yakışır haysiyet kendini bunun dışında tutmaktadır.” Ama bu elbet sırf şaka yollu denmiş bir şeydir.

Fakat sonsuz olan ve olacak olan şey münasebetin ve karşılaştırmmanın sonsuzla olan kötü meclisini arar durur, o vakit o yakışsız, haysiyetsizdir, o vakit aşağılaşma hak edilmiştir, insan karşılaştırma dahilinde en başta gelen olduğunu sansa dahi. Zira, böyle bir şey, nispi olarak tüm diğer insanlardan daha fazla sevmek, sahi olsaydı: bu sevmemek olurdu. Sevmek sonsuz borçta kalmaktır, borcun sonsuzluğu mükemmeliyetin bağıdır.

Şimdi aynı şeyi bir başka sonsuzluk ilişkisine değinerek açıklayayım.

Coşkulu birini düşün, coşkuyla sadece bir şey yapmak isteyen ve coşkuyla her şeyi iyilik uğruna feda etmek isteyen biri, sonra düşün ki bu kişinin başına şöyle bir şey geliyor (ki dünya,

dünya olarak var olduğu sürece, bu onun başına *tesadüfen* gelmez, mutlak gelir); giderek ne kadar daha bir verici, daha bir fedakârca, daha bir gayretli çalışırsa, dünya da giderek bir o kadar onun aleyhine çalışıyor; işte onu bu noktada düşün — eğer bir tek an için hataya düştüğü ve çabasını dünyanın bedeliyle karşılaştırdığı, veya hataya düşüp, gayretini şimdiye dek gerçekleştirilmiş başarılarla karşılaştırdığı, veyahut hataya düşüp, kendi halini coşkuyla yanıp tutuşuyor gibi görünmeyenlerin itibarıyla karşılaştırdığı takdirde: Maalesef, o zayı olmuş demektir.

Yine de şeytan yanına yaklaşır ona şöyle der: “Çalışmayı kes, gayretini azalt, gününü güzel geçir, rahatlık içinde hayatın tadını çıkar, sana sunulan memnun edici koşulu en coşku verici olanlardan biri sayıp kabullen” — zira şeytan coşkuyu kötülemez, şeytan bunu yapmayacak kadar zekidir, insanoğlunu coşkuyu terk etmeye kandırmak o kadar kolay bir şey değildir. Ne var ki o, şeytana teslim olmaz, gayretini yeniden toplar.

O vakit şeytan yine yavaşır ve şöyle der: “Çalışmayı kes, gayretini azalt, gününü güzel geçir, rahatlık içinde hayatın tadını çıkar, kayıtsız şartsız sırf sana sunulabilecek olan en memnun edici koşulu, en coşkulu olmayı, kabullen, o koşul ki, hayatı sana kolaylaştırır ve sana coşkulu dünyanın hayranlık ve takdirini kazandırır, halbuki sen sadece hayatı kendine zorlaştırıyor ve böyle yapmakla dünyayı karşına alıyorsun.”

Maalesef ki, nispi olarak en coşkulu olmak tastamam şudur: Coşkulu olmamak. Ruhunu mukayese mikrobuyla mahvetmiş olan insanın vay haline, öyle ki o, komşusunu muazzam bir gurur ve gösteriş olmaksızın anlayamaz.

Bunun için coşku sahibi, şeytana, “defol git, mukayeseyi de yanına al,” der, ve bu pek münasiptir. İşte biz bunun için coşkulu birine, “Gözlerini aç, kulaklarını tıka, sonsuzluğun talebine bağlı kal, o vakit hiçbir karşılaştırma seni — nispeten, en coşkulu insan yaparak coşkunu katletmek için gizlice içeri sızmayacaktır.

Senin en büyük gayretin bile sonsuzluğun talebi karşısında çocuk oyuncağıdır, ki sen bu durumda kendine karşı önem kazanamazsın, zira sen bu durumda sadece senden ne kadar sonsuzca daha fazlasının talep edildiğine akıl erdirebilirsin.

Fırtına hızıyla seyreden gemide ayakta duran birine dalgalara bakmamasını öğütleriz, yoksa başı dönecektir. Sonsuzluk ve sonluluk arasındaki karşılaştırma da aynı şekilde bir insanın başını döndürür. Onun için bu dünyanın sana zorla dayatacağı karşı-

laştırmaya karşı tedbirli ol; zira bu dünya coşku hakkında, bir para babasının sevgi hakkında bildiğinden daha fazlasını bilmez, ve sen daima şunu görürsün; atalet ve avallık her şeyden önce, karşılaştırmaya ve her şeyi karşılaştırmamanın bulanık “gerçekliğinde” mahkûm etmeye kafayı takar.

Onun için sakın etrafına bakınma, “yolda hiç kimseyle selamlaşma” (Luka 10:4)¹⁰, bağırsı çağırışlara kulak verme, onlar sendeki coşkuyu elinden kapmak ve ondaki gücü kandırıp, karşılaştırmamanın değirmeninde çalıştırmak ister. Dünyanın sendeki coşkuya çılgınlık demesi, öz sevgi demesi seni tedirgin etmesin — ebediyette herkes coşkunun ve sevginin ne olduğunu anlamaya mecbur olacaktır.

Sana sunulan koşulu kabullen, ki bu: Yarım iş için dünyanın tam hayranlığını kazanmak, sonsuzluğun borcu altında kalmaktır; koşuldan hoşnut ol, ki bu: Pazarlığa girmek istemiyorsun diye dünyayı karşına almaktır. Kulak verme, zira zaten çoktan iş isten geçmiştir. İnanmamak için, dolaylı yoldan coşkuya dair edilen uydurma laflara kulak verme, kulak verme ki, sen de, isteyen her insanın sonsuzluğa, ve dolayısıyla coşku duymaya eş yakınlıkta olmadığına inanıp, başka türlü zarar görmeyesin.

Zira coşku denen şey nedir, acaba her şeyi yapmak ve onun ceremesini çekmek istemekten ibaret değil midir, keza her daim sonsuzluğun borç yükü altında kalmak istemek değil midir acaba?

Okun ileri fırlayacağı her sefer, yayın kirisini germek gerekir, ama coşku tazelendiği veya tazelenmekle ivmesini koruduğu her sefer, borcun sonsuzluğunu hesaba katmak gerekir.

Sevgide de böyledir. Sevgiyi korumak istiyorsan, onu borcun sonsuzluğunda koruman gerekir. O yüzden karşılaştırmadan kendini sakın! Tüm dünyanın en değerli hazinesine muhafızlık eden birinin, hiç kimsenin bunu öğrenmemesi için öyle fazla itina göstermesine hacet yoktur; ancak senin, sevgi hakkında karşılaştırma yoluyla bir şey öğrenmeyesin diye dikkat kesilmen gerekir. Karşılaştırmadan kendini sakın!

Karşılaştırma sevginin devreye girebileceği en meşum irtibatır; karşılaştırma sevginin tesis edebileceği en tehlikeli ahbaplıktır; karşılaştırma tüm baştan çıkarmaların en kötüsüdür. Ve hiçbir baştan çıkarıcı böyle hemencecik el altında değildir, ve hiçbir

¹⁰ Yeni Ahit, Luka İncili 10:4: “Yanınıza ne kese, ne torba, ne de çarık alın. Yolda hiç kimseyle selamlaşmayın.” -çn.

baştan çıkarıcı karşılaştırma gibi dört bir yanda, daha sen göz ucuyla bakar bakmaz, hazır ve nazır değildir — yine de baştan çıkarılmış hiç kimse kendini, “beni karşılaştırma baştan çıkardı” diye savunmaz, zira ne de olsa karşılaştırmayı o bizzat keşfetmişti. Kaygan buzun üzerinde yürüdüğünden haberi olan bir insanın nasıl korku içinde, ve ne kadar faydasız olsa da nasıl müt-hiş bir gayret içinde olduğu herkesin pekâlâ malumudur: Ama karanlık yüzünden veya başka şekilde kaygan buz üzerinde yürüdüğünden habersiz kalmış bir insanın kaygan buza gayet emin ve sağlam adımlarla bastığı da herkesin pekâlâ malumudur.

Onun için karşılaştırmayı keşfetmekten kendini sakın!

Karşılaştırma, ağacın inkişafını bozan sağlıksız bir sürgündür: Melun ağaç kuru bir gölgeye döner, ama zararlı sürgün bolluk bereket içinde büyür. Karşılaştırma komşunun yaş toprağı gibidir; senin evin oraya inşa edilmiş olmasa bile çöker.

Karşılaştırma gizli oyuğa saklanmış kurt gibidir, ölmez, en azından sevgiyi öldürmeden önce ölmez. Karşılaştırma içe doğru yayılmış ve iliği kemiren iğrenç bir gece yanığıdır. Onun için sevginde karşılaştırmadan kaçın! Ama karşılaştırma sevgiyi borçtan kurtarabilecek veya borçtan kurtarmakta olan yegâne şey ise ve karşılaştırmadan kaçınılırsa, sevgi o vakit sıhhatli ve canlı kalır — sonsuz borcun içinde.

Borç yükünün altında kalmak, sevginin sonsuzluğunun sonsuz zor algılanan ve yine de sonsuz şümüllü bir ifadesidir. Bir doğa gücüne istinaden, misal, onun sonsuz bir süratle ileri atıldığı veya sonsuz bir güç ve zenginlikle patlak verdiği söylendiği vakit bu daima onun yine de bir noktada durması veya tükenmesi mümkünmüş gibi algılanır.

Fakat kendi içinde olduğu gibi, arkasında da sonsuz bir borç olan şey, bir kez daha sonsuzlaştırılmıştır, denetim mekanizmasını kendinde haizdir, bu onun hiç durmamasını sağlama alır — borç bir kez daha itici kuvvettir.

Birbirine karşı sevgi borcu içinde kalmak vecibe olunca, *borçta kalmak mübalağalı bir ifade değil, sevgiye dair bir izlenim değil, bir fiildir, o vakit sevgi, vecibenin yardımıyla, filiyat içinde, filiyatın ivmesi içinde, Hristiyan, ve bu suretle, sonsuz borç altında kalır.*

Sevmek sonsuz bir borç altına girmiş olmaktır. Bu borcun altında kalma arzusu bir sevgi algısı, sevgi hayali, onun en had, son derece fevkalade bir ifadesi gibi görünebilir — bir şölen çelengi misali. Zira en nadide içkiyle dolu en nadide kupada bile — bir eksik vardır: Kupanın çelenk süslemesi!

Ve en latif bir kadın endamının içindeki en sevimli bir ruhta bile — bir eksik vardır: tamamlayıcı çelenk! Sevgiye salt beşeri anlamda değinilirken de bu misal konuşulmalıdır: Borç altında kalma arzusu, şölenin en yüksek kertesidir, şölenin çelengidir, ki bir anlamda bir şey fark etmez (zira tabii ki insan çelenkli kupayı içmez, sonra tabii kupa gelinlik kıza da tek vücut olmaz), ve tam da bunun içindir ki, mübalağacılığın en nefis bir ifadesidir. Salt beşeri anlamda nefis mübalağa en yüksek kertedir.

Fakat Hristiyanlık sevgiden mübalağacılıkla söz etmez; o, sevgi borcu içinde kalmanın vecibe olduğunu söyler, ve bunu, en nihayet tamamen mest olmuş ve kendinden geçmiş gibisinden söylemez — zira borç altında kalma arzusu fevkalade bir ifadedir, ve yine de, vecibe olmakla, bilakis, daha da bir fevkaladeleşmiş gibi görünebilir.

Son derece fevkalade olanın bile borcu, arzusu hilafına, kısmen tediye ediyormuş gibi bir görünüşü vardır, fakat borcun içinde kalmak bir vecibedir, böylece imkansızlık daha da yüksek bir kerteye savrulmuş olur. Bu bir sarhoşluk hali gibi görünebilir, öyle ki birdenbire, bir an için, tamamen ayılmak sarhoşluğu arttırmaktır; zira mübalağa daha da bir mübalağacı olur — sakince ve ılımlıca dendiğinde; masal gibi olan daha da bir masallaşır — gayet yalınca, alışıldık bir hadiseymiş gibi anlatıldığında. — Fakat Hristiyanlık bu şekilde konuşmaz; o, borç içinde kalmak hakkında, alicenap bir beşeri sevginin hararetle dediği şeyin ay-nunu der, fakat tamamen başka türlü der.

Hristiyanlık mesele çıkarmaz; o, sevginin salt beşeri algısı gibi, manzaradan şaşkına dönmez, hayır, o bu hususta bir o kadar ciddiyetle konuşur, sanki manzara salt beşeri coşkuya bütünüyle değişik geliyormuş gibi.

O bunun vecibe olduğunu söyler, ve bu suretle tüm iç gıdıklayıcı, tüm tahrik edici, tüm anlık, tüm baş döndürücü unsurları sevgiden izale etmiş olur.

Hristiyanlık, borç içinde kalmanın vecibe olduğunu söyler, ve bu suretle onun sevginin bir ifadesi, düşünümsel bir algısı değil, bir *filiyat* olduğunu söylemiş olur.

Hristiyanlık mucibince insan sevgide en mükemmeli başaramamıştır; bu, imkanı olmayan şey, velev ki olabilmış olsaydı, daha o anda, Hristiyanlık mucibince yeni bir vazife olurdu.

Fakat bu daha o anda yeni bir görev olur ise, o vakit insanın bunu en mükemmelen yapmasının imkanı yoktur; zira insan bu-

nu tam öğreneceği anda, vazifenin ifasıyla meşguldür, ve dolayısıyla önceki an hakkında bir şey öğrenmekten alıkonmuş olur, buna vakti yoktur, meşguldür, fiiliyatın seyriyle; oysa mübalağanın en mükemmeline bile bir tür oyalamacılık vardır.

Hristiyanlığın akli, fiiliyatın, ve sevgiyi durmaksızın fiiliyatla meşgul edebilmenin ne olduğuna iyi erer. Sevginin salt beşeri algısı sevgiye hayranlık besler, ve dolayısıyla, yapacak hiçbir şeyin olmadığı bir duraklama hali, anı, pek kolay gelip çatar, başıboş anlar mübalağacılık anlarıdır.

Üstün yetenekli bir çocuk saf, bön bir anne baba için neyse, sevgi de salt beşeri algı anlayışı için odur. Çocuk vazifesini o kadar çabuk yapıp bitirir ki, anne baba çocuğu meşgul tutmak için ne bulacağını sonunda bilemez hale gelir.

Sevgi, salt beşeri algı anlayışına göre, süvariye çabucak yorgun düşüren, şevkle coşmuş, burnundan soluyan küheylan gibidir, halbuki, icabında, sürücünün küheylanı yorgun düşürebilmesi gerekirdi. Ve Hristiyanlık bunu yapabilir. Onun niyeti sevgiyi yorgun düşürmek değildir, haşa, ama Hristiyanlık, ebedi varlığı sayesinde ve ebediyetin ciddiyetiyle, sevgiyle başa çıkabileceğini bilir, ve onun için pek yalın konuşur, pek ciddidir, bu mesele hakkında — tıpkı atla başa çıkabileceğini bilen demir yürekli at terbiyecisinin, attaki şevkli coşkuya hayranlık beslemese de, böyle coşkulu olması gerektiğini söylediğinde olduğu gibidir; attaki şevkli coşkuyu izale etmez, şevki baskı altında tutmakla onu sadece daha da kamçılar.

Aynı şekilde Hristiyanlık da sevgiyi tahrik etmesini, ve her anın, sevgide sebat etmek suretiyle, bir vazife olduğunu ona öğretmesini iyi bilir, o vakit o¹¹, borç içinde kalmanın hiç de bir anlatım tarzı, hiç de bir mübalağa değil, ciddiyet ve doğruluk olduğunu, tevazu içinde öğrenecektir.

Tehlikeli olan, ki bu muhakkak olmuştur, sevginin kıyaslamalı olarak kendiyile oylanmasıdır. Bu engellenmelidir, ama *vecibenin yardımıyla* engellendiği vakit, bir şey daha olur, sevgi Hristiyanlık fikriyle, veya *Hristiyanlık mucibince* Tanrı fikriyle ilişkili olmaya başlar; borç-ilişkisi insanla Tanrı arasındaki ilişkiye aktarılır.

Tanrıdır ki sevginin talebini, deyim yerindeyse, sevgiyle üstlenir; seven kişi bir insanı sevmekle, sonsuz — ama ayrıca sevi-

¹¹ Yani *sevgi*. -çn.

lenin vasisi olan Tanrıya karşı da olan — bir borcun altında girmiş olur. Mukayese şimdi imkansız kılınmıştır, ve sevgi şimdi efendisini bulmuştur. Şölen havası ve görkemli başarılar artık bahis konusu değildir; sevgi artık, deyim münasipse, insanlığın çocuksu arenasında sahne almayacaktır, ki bu şaka mı ciddi mi olduğunu şüphede bırakır.

Sevgi, tüm ifadeleriyle, hedefinin ve vazifelerinin olduğu yere, insanlara, yönelirken, hakkında hüküm verilecek olan yerin orası değil, fakat sevginin, hâkim olan Tanrıyla ilişkide olduğu yer, yüreğin ta derini, olduğunu da bilir. Bir çocuğun dışarıda yabancıların arasında olduğundaki gibidir: Çocuk nasıl terbiye edilmişse öyle davranır. Fakat yabancılar çocuk hakkında ister iyi düşünsün ister düşünmesin, çocuğun kendine öbür çocuklardan daha iyi hareket ediyormuş gibi gelsin veya gelmesin: Ciddi terbiye almış bir çocuk hükmün evde, anne babanın hükmünün geçtiği yerde, verileceğini hiçbir zaman unutmaz.

Ve yine de terbiye, çocuğun evde anne babasının yanında kalacağına değil, bilakis, hayata adım atacağına dayalıdır. Hristiyanlık anlayışıyla sevgide de böyledir.

Bir insanın içindeki sevgiyi deyim yerindeyse terbiye eden Tanrıdır; fakat Tanrı bunu kendisi tabir caizse bu manzaranın keyfine baksın diye yapmaz, bilakis, bunu sevgi, sürekli vazifesinin başında, hayata adım atsın diye yapar.

Yine de ciddi terbiye almış olan Hristiyan sevgi nerede hüküm giyeceğini bir an bile unutmaz, sabah olsun akşam olsun, kısacası, veya ne vakit olursa olsun, vazifeden bir an için eve döndüğü her sefer sorguya çekilir — akabinde dışarıya yollanmak üzere. Zira sevgi en yüksek kertedeki mübalağanın yanında bile bir nebze oyalanabilir, dışarı çıkmadan evvel; lakin Tanrının yanında oyalanmaca hiç yoktur.

İşte, böyle anlaşıldığında birbirine karşı sevgi borcu içinde kalmak ciddiyet ve doğruluktur. Beşeri anlamda en dürüst niyetli ve güzide mübalağa, hatta en hararetli ve en çıkar gözetmeyen hayranlık bile, ne kadar inanılmaz şeyler başarmış, ve üstelik borcun altında kalmayı da arzu ediyor olsa, gene de ciddiyet değildir.

En güzide beşeri hayranlıkta bile olan noksanlık, salt beşeri olması hasebiyle en derin anlamda *kendinde güçlü olmamasıdır, çünkü kendi üzerinde daha üst hiçbir güç yoktur*. Sırf Tanrı ilişkisi ciddiyettir; ciddiyet tam da vazifenin en üst noktaya zorlanması-

dır, çünkü ona ebediyetin gücüyle zorlayan biri vardır, ciddiyet, hayranlığın kendi üzerinde güç ve baskı sahibi olmaktır.

Tekil birey diğer insanlara sevgi borcu içinde olmakla mükelleftir, fakat onun sevgisi hakkında hüküm verecek olan ne bu tekil bireyin kendisi ne de diğer insanlardır. Eğer bu böyle ise, tekil bireyin sonsuz borçta kalması icap eder. Tanrı mutlak sevgi fikrine doğruluk ve hatasızlık içinde sahiptir, Tanrı sevgidir, velhasıl tekil birey borçta kalmak zorundadır — buna Tanrı hükmettikçe, veya birey Tanrıda baki kaldıkça; zira Tanrı sadece borcun sonsuzluğu içinde onda baki kalabilir.

O borçta kalır, ve ayrıca, borçta kalmakla mükellef olduğunu, bunu itiraf etmekle mükellef olduğunu idrak ve kabul eder, ki bu itiraf, Hristiyanlık mucibince, mübalağacı değil, mütevazı, sevecen ruhtan gelir.

Tevazu bu itirafı yapmakta yatar; sevecenlik bunu sonsuza dek yapmaya hazır olmakta yatar, çünkü bu sevginin bir parçasıdır, çünkü bu itirafta yüce bahtiyarlığın anlamı ve uyumu vardır; Hristiyan unsur, buna hiçbir şekilde karşı gelinmemesinde yatar, çünkü bu bir vecibedir.

“O vakit kimse kimseye birbirini sevmekten başka şey borçlu olmaz mı”; hayır, “herkes ona borç olan her şeyi öder mi, vergi borcu olan, vergiyi, harç borcu olan, harcı, korku borcu olan, korkuyu, şeref borcu olan, şerefi.” O halde kimse kimseye hiçbir şeyden borçlu olmaz mı, ondan ödünç almış olduklarından, ona söz vermiş olduklarından, karşılık bedeli olarak senin ondan hakkıyla talep edebileceklerinden!

Hiçbir insan, mümkün olsa, bir şey borçlu olmaz, hiçbir yakınlık, hiçbir iyilik, sevince ve kedere hiçbir ortaklık, hüküm vermede hiçbir müsamaha, hayatta hiçbir yardım, tehlikede hiçbir kılavuzluk, hiçbir fedakârlık, en ağırını bile, hayır, bunların hiçbirinde kimseye bir şey borçlu olmaz ama, yine de borçta kalır, bütün bunların arasında kesinlikle arzu etmiş olduğu ve Tanrı nezdinde kesinlikle tamamen ödeyebilmiş olduğu birbirini sevme borcu altında!

Ha, bunu yap! Ve sonra bir şeycik daha yap: “Şayet bunu yaparsan veya hiç değilse aynunu yapmaya yeltenirsen, bu dünyada işinin kötü gideceğini vakitlice hatırla.” Özellikle bu söylemin ve bilumum bu küçük kitabın sonuç kısmında bunu hatırlatmak, söylem tarzının asılsız yere büyüleyici gelmemesi bakımından özellikle önem arz eder.

Bunun içindir ki bu dünya tam da sonuç kısmını tek kelimeyle beceriksiz bulmak isteyecektir, ki bu da şunu karutlamak açısından önem taşır — sonucun doğruluğunu.

İnsan, en son tehdidi aslında es geçen Hristiyan söylevleri zaman zaman teessürle okur veya dinler. İnanç hakkında, sevgi hakkında, tevazu hakkında denilenler tamamen doğrudur ve tamamen Hristiyanlık mucibinedir ama yine de böyle bir söylev bir yeni yetmeye kılavuzluk edeceğine onu yanlış yola sevk eder, çünkü söylev bilahare Hristiyanlığın başına bu dünyada ne geleceğini es geçer.

Söylev bir insandan kendi içindeki Hristiyan kafa yapısını geliştirmek için, nefis feragatine ağırlık vermesini talep eder — ama sonra, sonra, evet sonra daha fazla bir şey denmez, ya da ziyadesiyle düşündürücü ayrıntılı nitelikler hasır altı edilir, öbür taraftan da, iyiliğin kendi karşılığını aldığından, hem Tanrı hem insanlar tarafından sevildiğinden dem vurulur ve güvenceler verilir.

Bu Hristiyan kafa yapısı, bihakkın, en yüce şey olarak göklere çıkarıldığı vakit de haliyle genç bir insanın, o halde talep edileni layıkıyla yerine getirirse veya en azından layıkıyla yerine getirmeye çalışırsa, bu dünyada işinin yolunda gideceğine inanması icap eder.

İşte, en son tehdidin böyle hasır altı edilmesi (yani, beşeri anlamda, bu dünyada işlerinin kötü, ve de Hristiyan kafa yapısını geliştirdiği ölçüde daha da beter gideceği) bir aldatmacadır, ki bir yeni yetmeyi ya kendinden şüpheye sevk edecektir (sanki hatta tamamen ondaymış, hakiki Hristiyan değilmiş gibi) ya da cesareti kırılıp çabasından vazgeçmeye sevk edecektir, sanki başına gayet müstesna bir şey gelmişmiş gibi; oysaki onun başına gelen şey tam da Yuhanna'nın: "Bu sizi şaşırtmasın"¹² derken (1 Yuhanna Kitabı 3:13) söz ettiği şeydir.

Yani hatip hakiki uyumu o genç insana karşı örtbas ederek, hakiki Hristiyanlıkta, ihtilaf iki yerde, yani ilkin insanın kendi içinde, kendiyle ihtilafa düşerekten, ve bilahare bu ihtilafta ilerleme kaydedince, insanın kendi dışında, dünya ile olduğu için daima bir çifte-tehlike bulunduğunu ona göstermek yerine, Hristiyanlıkta ihtilaf sırf bir yerdeymiş gibi göstererek, o genci aldatmış olur.

¹² Yeni Ahit, 1 Yuhanna İncili 3:13: "Kardeşler, dünya sizden nefret ederse şaşmayın." -çn.

Maalesef, belki de böyle bir hatip Hristiyanlığı ve iyiliği, böyle kuşkusuz ki garip, lakin hakikate uygun, bir şekilde, yani bu dünyada hiç mükâfatı olmadığı, evet hatta, dünyanın sadece bunun aleyhine çalıştığı şeklinde öğütlemekten korkuyordu. Belki de hatip, iyiliği en övücü ve özellikle isabetlice seçilmiş deyim ve ifadelerle öğütledikten ve dolayısıyla dinleyiciyi bu gün de kalkıp ayrını yapmaya mümkün olduğunca yaklaştırdıktan sonra, bunu bir darbe gibi görüyordu — o belagatli diline; belki de bu ona kendi ağzını kendi eliyle tıkmak gibi geliyordu, evet, eğer sonra kalkıp öğütlerine bir de: iynin mükâfatının nefret, zillet, zulüm olacağını ekleyecek olursa, onun o tadına doyum olmaz belagat şaheserinin yarattığı etkiye yazıklar olacakmış gibi geliyordu.

Zira bu böyleyse, iyiliğe karşı uyarmak haliyle daha doğal gelir, daha doğrusu, insan onu bu şekilde öğütlemekle haliyle bunu yapmış olur. Konuşmacı sahiden zor bir konumdadır. Belki de iyi niyetle, insanları bu denli ayartmak istiyor, bu yüzden en son tehdidi, yani öğüdü o kadar güç kılanını, es geçiyordu — ve o vakit nutuk, hem sevince hem gözyaşına boğarak, büyüleyici bir şekilde, su gibi akar gider.

Ama maalesef ki bu, gösterildiği üzere, bir aldatmacadır. Mamafih hatip eğer bundan — bu zor öğütten, yararlanacaksa, o vakit “dinleyicilerini korkutup kaçırır”, belki hatibin de kendi gözünü korkutmasına ramak kalır, ki fazlasıyla övgü, saygı ve takdir görmesi haliyle iyi Hristiyanın bu dünyada mükâfatını bulduğunun kanıtıdır.

Ebediyet mükâfatın elden gittiğini onlarca kere dese de onun¹³ mükâfatını bulmuş olduğu inkâr edilemez, fakat dünyevi bir şey gibi görünür, ve Hristiyanlığın vaktinde müritlerine söz vermiş, ve bu sayede kendini derhal tavsiyeye şayan kılmış olduğu ödünleme değildir.

Genç birini kibirlendirmek, ve ona zamanından önce dünyaya dair hüküm vermeyi öğretmek, doğrusu istemeye istemeye yaptığımız bir şeydir; ettiğimiz herhangi bir kelimeyle bir insanda böyle bir maraziliğin husule gelmesine katkıda bulunmayı Allah kimseye göstermesin; bizim gayemiz sadece onun içe dönük hayatını, ilk ağızda düşüneceği başka bir şey olabilecek kadar zahmetli kılabilme, zira şu muhakkak ki, gadre uğramayı arzulayan, hatta belki de bunu o muazzam sorumluluğu hiç hesaba katmadan yapan, dünyaya karşı marazi bir kindir.

¹³ Yani Hristiyanın. -çn.

Fakat diğer taraftan, genç birini güçlükler hakkında sessiz kalarak, ve tam da Hristiyanlığı öğütlemeye çabaladığımız anda aldatmak da doğrusu istemeye istemeye yaptığımız bir şeydir, zira şu an ve tam şu an konuşma anıdır. Hristiyanlığı uluorta övmeye, hem de bunu, mükâfatın en hafif deyimiyile bu dünyada kadirbilmezlik olduğunu ekleyerek, yapmaya bel bağlarız.

Daima vakitlice konuşmayı üzerimize vazife sayarız ki, Hristiyanlığı bazen bazı temel güçlüklerini atlayarak, ve bazen de, belki de tek bir metin münasebetiyle, rastgele bulduğumuz birkaç teselli dayanağını ileri sürerek öğütleyivermeyelim. Hayır, Hristiyanlığın en şiddetle öğütlendiği anda güçlüklerin de vurgulanması gerekir. Şöyle ki, biri çıkıp da: Gelin ne yoldan olursa olsun insanları Hristiyanlığa kazandıralım, bari günün birinde müşkülata uğrayacak olurlarsa, elimizde verecek öğüt olur, ve o vakit bunu konu edinme vakti gelmiştir, diye düşünecek olursa, bu Hristiyanlığa yakışmaz bir zırlıttır. Lakin aldatmaca tam da burada yatar: Sanki bir Hristiyanın bu müşkülatlardan, tıpkı ne muhtaçlıkla ne hastalıkla sınanmayacak olan birinin şanslı sayılmasıyla aynı anlamunda, paçayı sıyrabilmesi mümkün olamazmış gibi.

Yani, insanlar dünyayı karşısına almayı Hristiyanlıkla temel olarak değil, üstünkörü ilişkili olarak görür: Karşıtlık belki olacaktır, belki de hiç olmayacaktır. Lakin bu görüş Hristiyanlığa tamamen aykırı düşer. Ölüm döşeğinde bir paganın tüm müşkülatları geride bıraktığı ve hayat yanına kâr kaldığı için kendini mutlu sayması pekala mümkün olabilir ama, bir Hristiyanın ölüm arunda bu sevinçte biraz temkinli olması gerekir — zira, Hristiyan anlayışa göre, dünyayı karşısına almak Hristiyanlığın içselliği ile *temel olarak* ilişkilidir. Üstelik, Hristiyanlığı seçen kişi daha o anda onun güçlüğüne dair fikir edinmekle, neyi seçtiğini idrak edebilir.

Bir yeni yetmeye Hristiyanlığın tutabileceğinden başka söz verilmemelidir, fakat Hristiyanlık en başından söz verdiğini tutmaktan başkasını yapamaz: Dünyanın kadirbilmezliğini, karşıtlığını, yergisini, ve kişi ne kadar ciddi Hristiyan ise bir o kadar artar derecede.

Bu, Hristiyan olmanın nihai güçlüğüdür, ve Hristiyanlık öğütlenirken zerre kadar hasıraltı edilmemelidir.

Hayır, nihai güçlük hasır altı edildiği vakit, esasen Hristiyanlıktan söz edilemez. Şayet dünya, Hristiyanlığın ilk başta var-

saydığı gibi değil ise, o vakit Hristiyanlık temel itibarıyla gereksiz kılınmış olur.

Hristiyanlığın nefis feragati dediği şey harfiyen, ve temel itibarıyla, *çifte tehlike* içerir, yoksa nefis feragati Hristiyan nefis feragati değildir. O vakit kimse, dünyanın veya Hristiyanlığın şimdi, ebediyetin olduğu gibi temel itibarıyla hayırlı olduğunu kanutlayabilirse, benim de Hristiyan nefis feragatinin imkansız kılındığını, ve Hristiyanlığın, ebediyette, *ihtilaflı* olmayı bıraktığı yerde, gereksiz kılınacağı şekilde gereksiz kılındığını kanutlamam icap eder. Salt beşeri nefis feragati fikri şudur: Hodbın arzularından, heveslerinden, planlarından vazgeç — o vakit adaletli ve bilge biri saygı ve itibar görürsün ve sevilirsin.

Bu nefis feragatinin Tanrı katına veya Tanrı ilişkisine vasıl olmadığı kolayca görülür; o, insanla insan arasındaki ilişki dahilinde dünyevi kalır. *Hristiyan nefis feragati anlayışı şudur*: Bencil arzularından ve heveslerinden vazgeç, çıkarıcı planlardan ve gayelerden de vazgeç, ki iyilik uğrunda hakikaten çıkar gözetmeden çalışabilesin — ve sonra, sırf bunun için, bir canıymışsın gibi sövgü ve hakarete uğramayı, sineye çek; sende talep edildiği takdirde, sırf bunun için, bir canıymışsın gibi ölüme mahkum edilmeyi sineye çek, veya daha doğrusu çekme, zira bir insanın buna zorlanması olası değildir, bunu sen özgürce seç.

Haddi zatında Hristiyan nefis feragati bunu, bunun olacağını, önceden bilir, ve özgürce seçer. Hristiyanlık kendi çıkarıcı gayelerinden vazgeçmenin ne olduğu hakkında ebediyetin görüşünü haizdir, o yüzden Hristiyanı yarı fiyatna salıvermez. Hristiyan nefis feragatinin Tanrıya vasıl olduğunu, tek sığınağının Tanrı katında olduğunu rahatlıkla görür. Ama sırf bu şekilde, *çifte tehlike* içinde, terk edilmiş olmak Hristiyan nefis feragatidir; ikinci tehlike, veya ikinci yerdeki tehlike, isabetlice Tanrı ilişkisi içinde olmanın, bunun katksız Tanrı ilişkisi olduğunun güvencesidir.

Ve eğer başka *çifte-tehlike* olmasa bile, sırf bu şekilde sahipsiz kalmak istemeyi dünya akılsızlık ve çılgınlık sayar, ki bunun saygı ve beğeni duymakla uzaktan yakından bir alakası haliyle yoktur. Nefis feragati konusunda dünyanın kafası sırf kurnazca çalışır, ve bu nedenle o sırf kurnazca dünyevilik içinde kalan nefis feragatine saygı besler.

Bu nedenle dünya o düzmece nefis feragatinin sahte banknotlarından yeterli bir miktarının daima tedavülde olmasını sağlar, maalesef, ve olgular ve fikirler bazen öyle çetrefilleşir ki, sahte

banknotu derhal teşhis edebilmek daha ehil bir göz gerekir. Zira insan Tanrıyı da dünyeviliğin içine katabilir, ve dolayısıyla, Tanrı-markası taşıyan ve yine de sahte olan bir nefis feragati elde eder.

Alışıldık tabirle, Tanrı uğruna kendinden feragat etmek, haliyle zaman zaman dünyevi göze gösterişli gelir, ama o mahut çifte-tehlikenin Tanrıyla olan sahipsiz mahremiyeti içinde değil, dünyeviliğin bu insanı anlayacağı ve bu yüzden ona saygı besleyeceği bir şekilde. Yine de sahteliği teşhis etmek kolaydır, zira çifte-marka noksan olur olmaz, nefis feragati Hristiyan nefis feragati değildir.

Bir çocuk, anne babası bir yanda, yüreklendirici ve teşvik edici bir şekilde, ona kucak açarken, kendinden feragat ederse bu beşeri nefis feragatidir. Yetişkin bir insan, dünya bir yanda ona kucak açarken, kendinden feragat ederse bu beşeri nefis feragatidir. Fakat bir insan, kendinden feragat eder, ve sonra, dünya ona sırf bunun için kucak açmadı diye, dünyadan dışlanmış halde, Tanrının mahremiyetine vasil olmanın peşinde koşmak zorunda kalırsa, bu Hristiyan nefis feragatidir.

Çifte-tehlike tam da onun destek bulmayı beklemiş olduğu yerde karşılaştığı dirençte yatar, ve iki kere dönüş yapmak zorunda kalır, oysa salt beşeri nefis feragati sırf bir kez dönüş yapar. Dolayısıyla, bu dünyada destek bulan nefis feragati Hristiyan nefis feragati değildir.

Eski rahipler şu sözü bu anlamda etmiştir: Paganlığın meziyetleri göz kamaştırıcı kusurlardır — *Safi beşeri nefis feragati şudur*: kendinden korku duymaksızın, ve kendine aldırış etmeksizin, tehlikeye atılmaya cüret etmek — saygının galibe el ettiği o tehlikeye. Zamandaşların, izleyicilerin hayranlığının sırf cüret edene çoktandır el ettiği o yere.

Bu nefis feragatinin Tanrıya nail olmadığı, fakat yolda, beşeriyetin içinde, kaldığı rahatça görülür. *Hristiyan nefis feragati şudur*: Kendinden korku duymaksızın ve kendine aldırış etmeksizin, zamandaşların, peşin hükümlülerin ve gözü kararmışların ve yordakçıların, kazanılacak bir saygı olduğuna dair hiçbir fikir sahibi olmadığı ve olmak da istemediği tehlikenin içine atılmaya cüret etmek, o vakit haliyle tehlikenin içine atılmaya cüret etmek sadece vahim değil, çifte vahimdir, çünkü seyircilerin yergisi cüretkârın yolunu bekler, ister galip ister mağlup olsun.

Bir durumda tehlike fikri bellidir; zamandaşlar tehlike olduğunda, riske girme tehlikesi olduğunda ve dolayısıyla zafer ka-

zanmanın saygınlık olduğunda hemfikirdir, çünkü tehlike fikri onları sadece cüretkâra hayranlık duymaya zaten hevesli duruma getirmiştir. Diğer durumda cüret sahibi bir şekilde tehlikeyi keşfetmek ve çağdaşlar için bir saçmalık uğruna canından olmak kendi fikirlerince bir saçmalık ve dolayısıyla çifte saçmalık olduğu için, canından olma olasılığı taşıdığını kabul etseler dahi tehlike olduğunu yine de inkâr edip, tehlike adını vermek istemedikleri şeye tehlike demeye müsaade alma mücadelesi vermek zorundadır. Velhasıl Hristiyanlık adına ebedi lanet denen bir tehlike keşfetmiştir.

Bu tehlike dünyaya gülünç gelmiştir. Bir Hristiyan şahit düşünelim. Bu öğretiyi uğruna, hayatını ellerinde tutan ve onu bir baş belası sayan kudret sahipleriyle savaşa cüret etsin — bu onun hayatına mal olur.

Ayrıca, kendileriyle mücadeleye yanaşmadığı, ama izleyici olan çağdaşları, böyle bir budalalık uğruna ölüme atılma cüretini gülünç bulur. Burada kaybedilecek bir hayat vardır, ama doğrusu istenirse, kazanılacak hiçbir saygınlık ve beğeni yoktur! Yine de bu şekilde terk edilmiş olmak, sırf bu şekilde sahipsiz kalmak Hristiyan nefis feragatidir.

Eğer o vakit dünya veya Hristiyanlık özü itibarıyla daha iyi bir hale gelmiş olsaydı, o vakit bu nefis feragati imkansız kılınırdı; zira o takdirde dünya haliyle özünde iyi olmak hasebiyle, kendinden feragat eden, ve tehlikenin nerede olduğu ve hakiki tehlikenin hangisi olduğu hakkında daima doğru fikir sahibi olan kişiyi sayar, takdir ederdi.

İşte bu sebeptendir ki, Hristiyanlığı, kabiliyetimiz dahilinde elimizden geldiğince öven tüm söylemlerimiz gibi buna da, pek mültefit kaçmayan şu nasihatle son vermek istiyoruz: Dikkat et bunu sakın yapmaya kalkma — eğer ki kendinden hakikaten feragat etmekte hakikaten ciddi değil isen. Hristiyanlık hakkında, bizim uyardıyı sanki daha bir tercih ettiklerimizi onun ayartmak istediği şeklinde ziyadesiyle ciddi bir fikre sahibizdir.

Hristiyanlığı hakikaten benimsemek isteyen kişi ister istemez, iç dünyasında, bir söylevdeki o bir nebzelik dehşet gösterisinden tamamen farklı dehşetler yaşayacaktır; dışarıya karşı, o bir nebeze belagatin göz boyayıcı sahteliğinin yardımıyla olabildiğinden tamamen başka türlü azimli olması gerekecektir.

Bu ciddi fıkrimizin itici, kasvetli, coşkusuş görünüp görünmediğini herkesin kendi takdirine bırakıyoruz. Bir insan, kendi-

sinin dünyayla olan ilişkisinden söz edecekse, ha işte o vakit bu farklı bir meseledir, çünkü mümkün mertebe kibarca, mültefitçe konuşmak üzerimize vazifedir, ve insan böyle yaparken bile, sevgi borcu içinde kalmak, onun üzerine vazifedir.

Ama yol gösterici olarak konuşurken, söylemi gençliğe has mübalağacı bir tamahkârlık gösterisine çevirmeye pek uygun kaçmayacak bir şey hususunda sessiz kalmayı gözümüz kesmez. Kendimizi, gülümseyerek, dünyanın karşıtlığının ve akılsızlığının üzerine yükseltmeye bakmayı öğütlemeyi de gözümüz kesmez; zira bunu, paganlıkta yapılmış olduğu gibi, yapmak mümkün olsa da, bu yine de ancak paganlıkta yapılabilir, çünkü pagan, Hristiyanın doğruluk hakkındaki doğru, ciddi, ebediyen endişeli görüşüne sahip değildir. Zira ona göre başkalarının bundan yoksun olması hiçbir surette gülünç değildir. Hristiyan anlayışında dünyanın özsel akılsızlığı ne kadar gülünç de olsa, hiçbir surette bir gülünçlük değildir; zira kazanmakta ve kaybetmekte saadet ve selamet olduğu vakit, onu kazanıp kazanmamam şaka olmadığı gibi, herhangi birinin onu heba edip etmemesi de gülünçlük değildir.

Mamafih şu gülünçlüktür: Hristiyan inancından mültefitçe söz etmekten sakınacak olmamız. Acaba bir insan bir başka insana keskin bilenmiş, çift ağızlı bir alet uzatırken de, acaba o vakit de bunu sanki bir buket çiçek uzatıyormuş gibi bir yüz ifadesi, tavır ve edayla mı yapardı?

Bu çılgınlık olmaz mıydı? O halde insan ne yapar? Tehlikeli aletin mükemmelliğinden emin bir edayla, gür bir sesle onu över, beğendirmek ister, elbette, ama bunu bir anlamda onu uyarır bir şekilde yapar. Hristiyanlıkta da böyledir. Yapılması zaruri olan yapılacaksa, bunda tereddüde düşmeyeceğiz, en yüce makamın sorumluluğunda, *Hristiyan*, safi *Hristiyan* vaazlarla, Hristiyanlığın *aleyhine* vaaz vereceğiz. Zira biz zamanımızda musibetin nerede yattığını gayet iyi biliriz: Hristiyanlığın, aptalca ve mültefit Pazar vaazlarıyla, bir göz boyamaya döndürülmüş, ve biz insanların da, bizim böylece Hristiyan olduğumuz şeklinde bir boş hayalin içine bin bir dalavereyle kandırılıp sürüklenmiş olmasında.

Yine de, eğer bir insan elinde bir çiçek tuttuğuna kaniyse, seyrederek yarı cakayla, yarı şapşalca eğlendiği bir çiçek — ve sonra birisi ona şöyle seslenseydi, ama tabii doğrulukla: “Seri uğursuz, elinde tuttuğun şeyin keskin bilenmiş, çift ağızlı bir alet

olduğunu görmeyen misin sen?”, acaba o vakit bir an dehşete kapılmaz mıydı!

Lakin, lakin — bunu doğrulukla söyleyen kimse acaba o kişiyi mi yoksa doğruluğu mu aldatmış olurdu? Zira elinde tuttuğu çiçeğin öyle basit veya hep görülen bir çiçek değil, pek nadir bir çiçek olduğunu ona hatırlatsa, bu gene sadece o kişinin yanılığa daha da saplanmasına yarardı.

Hayır, Hristiyanlık beşeri anlamda gayet nadir bir çiçek değildir, en nadiri de değildir — o vakit de söylem, pagan olsun, dünyevi olsun, salt beşeri görüş dahilinde kalır. Hristiyanlık, *ilahi* anlamda, en yüce iyiliktir, ve bu nedenle, beşeri anlamda, bir o kadar da muazzam tehlikeli bir iyiliktir, çünkü o, salt beşeri anlayışla, nadir bir çiçek olmaktan o kadar uzaktır ki, ilk başta olduğu gibi şimdi ve dünya var olduğu sürece, bir infialdir ve akılsızlıktır.

Hristiyanlığın olduğu her yerde, infial ihtimali vardır, lakin infial azami tehlikedir. Hristiyanlık inancını veya Hristiyanlık inancının birazını hakikaten benimsemiş her kişi infial ihtimalinin, onu görmüş ve onu göz önünde tutarak, Hristiyanlığı seçmiş olacak kadar yakından geçmiş olmak zorundadır.

Hristiyanlık inancından söz edilecekse, söylemin infial ihtimalini daima açık tutması icap eder, fakat o vakit Hristiyanlığı *dosdoğruca* salık verecek kadar ileriye hiç gidemez, o vakit sözcülerin arasındaki fark, birincisinin daha bir güçlü, ikincisinin daha bir zayıf, üçüncüsün en güçlü övgü ifadesiyle ondan söz etmesinden ibaret kalır.

Hristiyanlık ancak tehlike — Hristiyanlık inancının salt beşeri anlayışa göre nasıl akılsızlık ve infial olduğu, her bir noktada fasılasız olarak açıklaştırmakla, öğütlenebilir. Fakat bunu barizleştirmek ve açıklaştırmakla, bir uyarı da yapılmış olur.

Hristiyanlık işte böylesine ciddidir. İnsanların rızasına ihtiyacı olan, kendini derhal onların gözünde sevimileştirir; fakat Hristiyanlık kendinden o kadar emindir ki, ona ihtiyacı olanın insanlar olduğunu, tam da bu sebepten kendini *dosdoğruca* tavsiyeye şayan kılmamayı, ilk evvela insanları alarına geçirmeyi, cidden ve kesin bilir — İsa’nın kendini elçilere karşı tavsiyeye şayan kılarken, bunu, onun yüzünden nefret edileceklerini, evet hatta onu bir gün öldürecek olanın Tanrıya hizmet ettiğini düşüneceğini¹⁴, onlara vakitlice, önceden bildirdiği gibi.

¹⁴ Yeni Ahıt, Yuhanna Kitabı 16:2: “Sizi havra dışı edecekler. Evet, öyle bir saat geliyor ki, sizi öldüren herkes Tanrı’ya hizmet ettiğini sanacak.” -çn.

Hristiyanlık ilk dünyaya geldiği zamanda, kendisinin infial olduğuna bizzat dikkat çekmeye (bunu yine de yapmış olsa bile) mecbur değildi, zira infiale uğratılan dünya bunu zaten gayet rahat keşfetti. Ama şimdi, şimdi, dünya Hristiyan olduğuna göre, şimdi bizzat Hristiyanlık her şeyden evvel infiale dikkat etmek zorundadır.

Şayet günümüzde onca "Hristiyan", Hristiyanlık inancını elden geçiriyorsa, bu, infial ihtimalinin, o korkunçluğun, gözlem keyfinin, gözlerinden kaçmasından başka neden mütevellit olabilir ki! O vakit Hristiyanlığın ve onun mübarekliğinin ve onun vazifelerinin, "bu Hristiyanları" şimdi hoşnut edememesine hiç şaşmamalı — ne de olsa onlar onun tarafından infiale bile kapılamamıştır! — Hristiyanlık ilk dünyaya geldiği vakit, kendinin beşeri mantığa ters düştüğüne bizzat dikkat çekmeye (bunu yine de yapmış olsa bile) mecbur değildi, zira dünya bunu gayet rahat anladı. Ama şimdi, şimdi, Hristiyanlık beşeri mantıkla yüzyıllar boyunca uluorta bir beraberlik içinde yaşadığına göre, şimdi, düşkün bir Hristiyanlık — tıpkı dünyevi kadınlarla evlenen o mahut düşkün melekler gibi — beşeri mantıkla evlenmiş olduğuna göre, şimdi, Hristiyanlık ve mantık senli benli olduğuna göre: artık şimdi Hristiyanlık sonsuza dek darbeye karşı dikkatli olmak zorundadır. Şayet Hristiyanlık (maalesef, bu bin yıl boyunca büyüdü kalan şato hakkındaki o peri masalı gibidir) göz boyacılığının büyüünden vaazlar ve sakat değişimler vasıtasıyla kurtarılacaksa, o vakit ilk evvela infial ihtimalinin vaazlar yoluyla tekrar sil baştan canlandırılması lazımdır.

Sadece infial ihtimali (*apologetika*'nın¹⁵ uyku şurubuna karşı şifa) içi geçenleri kendine getirmeye, büyüü kaldırmaya muktedir, ki böylece Hristiyanlık yeniden kendisi gibi olur.

Kutsal Kitap, "insanları infiale düşüren tuzaklara aracılık edenin vay haline,"¹⁶ dediği için biz de kendimizi şöyle diyerek avuturuz: Hristiyanlığı infial ihtimali olmaksızın vaaz edene eyvahlar olsun. Pelte gibi, şekilsiz şemalsiz bir şeyi insanlara, mültefitçe, cilveyle, tavsiyeyle, iknayla, Hristiyanlık diye yutturana eyvahlar olsun!

¹⁵ (Dan.) *apologetikken*. Hristiyanlık kuramını savunan ilahiyat dalı. -çn.

¹⁶ Yeni Ahit, Matta İncili 18:7: "İnsanı günaha düşüren tuzaklardan ötürü vay dünyanın haline! Böyle tuzakların olması kaçınılmazdır. Ama bu tuzaklara aracılık eden kişinin vay haline!" -çn.

Mucizeleri kavranır kılana, veya bir şeyleri yakında kısmet olacakmış gibi gösterip önümüze yeni ufuklar açana eyvahlar olsun! İnançın sırrına sırt çevireni ve onu ihlal edeni, infial ihtimalini tahrif ettiği için, harcıalem bir bilgelik haline getirene eyvahlar olsun! Kefaretin sırrını, infial ihtimalini hiç fark etmeksizin kavrayabilene eyvahlar olsun! Ve böylecene Tannı ve Hristiyanlığı ibadet meşgalesi haline getirdiğini sanana defaatle eyvahlar olsun!

Oturup bütün bu vefasız uşaklara, asılsız kanıtlar düzerek, Hristiyanlığa ve kendine dost kazananlara, sonra Hristiyanlığı ve dostları, Hristiyanlığın infial ihtimalini listeden atan ve yüzlerce akılsızlığı listeye sokanlara eyvahlar olsun! Ah, ne yazık o boşa harcanmış irfan ve zekâya; ah, ne yazık Hristiyanlığı savunmak için bütün o emeklere harcanan zamana! Doğrusu istenirse, Hristiyanlık, bu kâbus insanların gözünü açsın diye, infial ihtimaliyle güçlenmiş olarak dev gibi tekrar ayağa kalktığında: Hristiyanlığın o vakit hiç de müdafaaya ihtiyacı yoktur.

Ve diğer taraftan, *müdafaa* ne kadar bilge, ne kadar muhteşemse, Hristiyanlık bir o kadar daha tahrif edilmiştir, feshedilmiştir, hadım edilmiş bir adam gibi tükenmiştir. Zira müdafa, tam da iyilikseverliğinden ötürü, infial ihtimalini yok kılar. Fakat Hristiyanlık müdafa edilmeyecektir; Hristiyanlık, vaktiyle yaptığı gibi, insanlara dehşet salarak seçimi onlara sunduğu, ve onları: ya infiale kapılmak ya da Hristiyanlığı benimsemek arasında seçim yapmaya, dehşet salarak mecbur bıraktığı vakit, kendini savunup savunamayacağıyla ve seçimini kendine karşı savunup savunamayacağıyla insanlar kendileri ilgilenecektir.

O halde infial ihtimalini Hristiyanlık inancından kaldır, yahut günahlardan anınmayı tasalı vicdan mücadelesinden (ancak, Luther'in o dört dörtlük izahına göre, tüm bu öğreti yine de doğruca oraya götürür) kaldır, ve sonra kiliseleri kapat, ne kadar erken olursa o kadar iyidir, yahut onları bütün gün açık eğlence mekanları haline getir!

Fakat infial ihtimalini bu şekilde yok kılmakla tüm dünya Hristiyanlaştırılırken, öte yanda garip bir şey süre gider: Dünya gerçek Hristiyana karşı infial duyar. Hristiyan inancından iyi kötü ayrılmaz olan infial burada devreye girer.

Sadece kafa bularıklığı her zamankinden daha bir elimdir; zira dünya vaktiyle Hristiyanlığa karşı infiale kapılmıştır — bu bir anlam taşımıştır; ama şimdi dünya, Hristiyan olduğu, Hristiyan-

lığı, infial ihtimalini hiç fark etmeden, benimsediği hayaline kapılmıştır — ve sonra da gerçek Hristiyana karşı infiale kapılır.

Doğrusu istenirse, böyle bir yanılsamadan kurtulmak zordur. Eyvahlar olsun hızlı kalemlere ve telaşlı dillere, eyvahlar olsun *ne* şunu *ne* bunu bilmediği için *hem* şunu *hem* bunu gayet rahatça bağdaştıran onca telaşeye!

Hristiyanlık âlemi gerçek Hristiyana karşı daha da bir dirençle infiale kapılır. Sadece burada infial şevki ekseriyet itibarıyla, Hristiyanı telef edecek kadar güçlü değildir, hayır, o alay ve tahkirle iktifa eder. Bu kolayca izah edilebilir.

Eskiden, Hristiyan olmamak dünyanın kendi bilincine bağlı olduğu zamanlarda, mücadele edecek bir şey vardı, ve bu bir ölüm kalım meselesiydi. Ama bugün, dünyanın Hristiyan olduğuna gururla ve sükûnetle kani olduğu günümüzde, gerçek Hristiyanın abartıları, gülüp geçmekten başka bir şeye değmez. Kafa karışıklığı Hristiyanlığın ilk zamanlarındakinden daha acınasıdır. O vakitler acınasıydı ama bunun bir anlamı vardı, çünkü dünya Hristiyanlığa karşı ölüm kalım mücadelesi veriyordu; Lakin günümüzde, dünyanın Hristiyan olmanın öz bilinci içinde sergilediği gururlu sükûnet, onun gerçek Hristiyanı, dilediği takdirde, az da olsa basit yollu alaya alması: Bütün bunlar neredeyse çılgınlık sınırına ulaşır. Hristiyanlık ilk zamanlarında bu şekilde bir alay ve yergiye hedef olmamıştır.

O halde bu Hristiyan dünyada, bir insan, birbirine karşı sevgi borcu içinde kalma vecibesini yerine getirmek için bir miktar da olsa çabaladığı vakit: nihai güçlüğün de içine sürüklenmiş olur ve karşısına aldığı dünyayla savaşmak durumunda kalır.

Maalesef, dünya Tanrıyı pek az aklına getirir ya da hiç getirmez; en temel ve daimi düşüncesi Tanrı düşüncesi olan, tehlikenin, ilahi anlamda, nerede yattığı ve bir insanın üzerinde nasıl bir talep bulunduğu düşüncesi olan her ömrü, topyekûn yanlış anlamaya mecbur olması bundan ileri gelir!

Dolayısıyla Hristiyan dünya gerçek Hristiyan hakkında bu itibarla şunu demek ister: “O teslim bayrağını çekmiş; onun apaçık mağdur durumda olduğu durumda bile günahlarından arınmak için dua etmesi olmadık şey değildir.” Dünya Hristiyan kafasıyla (zira dünya ne de olsa Hristiyandır) onda, zaruret olan şeyin — kendi hakkı iddia eden, kendini ön plana çıkaran, kötüye kötüyle veya en azından iyiyi yapıyor olmanın gururlu bilinciyle karşılık veren Hristiyan katı yürekliliğinin — eksikliğini duyar.

Dünya böyle bir insanın kendi hayatı için bambaşka bir kıstasa sahip olduğunu, ve buradan yola çıkışla her şeyin gayet kolayca izah edilebileceğini, oysa dünyanın kıstasına göre izah edildiğinde muhakkak tamamen anlamsızlaşacağını hiç bile fark etmez. Ama dünya böyle bir kıstasın (Tanrı ilişkisi) var olduğunu esasında bilmediği ve bilmek de istemediği için, böyle bir insanın tutum ve davranışı için acayıplık¹⁷ dışında bir izah bulamaz — zira bunun Hristiyanlık olduğu, dünyanın elbette aklından bile geçmez, ne de olsa o, Hristiyan olarak, Hristiyanlığın ne olduğunu en iyi kendi bilir.

Bir insanın çıkarıcı olmaması acayıptır, ters karşılık vermeme si acayıplıktır, düşmanını bağışlaması ve düşmanı için elinden geleni yapıp yapmadığından neredeyse korku duyması acayıplıktır ve aptallıktır, daima yanlış yere varması, asla cesur, yüce gönüllü, verici olma noktasına gelmemesi acayıptır: Bütün bunlar acayıplıktır ve göstermeciliktir ve yarı aptalcadır, kısacası şöyle bir gülüp geçilecek şeylerdir — eğer ki insanın kendisi, dünya olmak hasebiyle, bir Hristiyan olarak hem burada hem öbür tarafta gerçek doğruya ve kutluluğa sahip olduğundan emin ise.

Tanrı ilişkisinin bir insanın hayatına her gün değer biçecek olduğu şöyle dursun, Tanrı ilişkisinin varlığı hakkında bile, dünyanın, olsa olsa gayet gıyabi bir mefhum olmanın ötesinde, hiçbir fikri yoktur — o yüzden bu şekilde hüküm vermek zorundadır. Böyle bir insanın ömrü için, bundaki kahr için ve bundaki kutluluk için olan görünmez yasa dünya için katiyen var değildir: Binaenaleyh böyle bir ömür en hafif deyiimiyle acayıplık olarak izah edilebilir; tıpkı bir insanın hiçbirimizin göremediği bir kuşu görüvermiş gibi etrafına bakmasını, veya bir insanın, diğerlerinin en iyi niyetle bile işitmesi mümkün olmayan bir müziğe göre dans etmesini, veya bir insanın yürürken yolunun üstüne — görünmez bir şey çıkmışçasına kenara çekilir gibi yapmasını, çılgınlık olarak izah ettiğimiz gibi.

Ve bu elbette ki çılgınlıktır; zira bir kuş, eğer ki gerçekten ortalıkta ise, gerçek bir müziğin duyulmaz olamamasından bir nebze daha fazla görünmez olarak, ve birinin yolunun üzerine çıkıp onu kenara çekilmeye zorlayan gerçek bir engelden bir nebze daha fazla görünmez olarak, ortalıkta olamaz: Fakat Tanrı

¹⁷ Veya ayrıklılık. (Dan.) *szerhed.* -çn.

yalnızca görünmez ve duyulmaz olarak vardır, öyle ki dünyanın onu görmüyor olması fazla bir şey karutlamaz.

Gelin bu olguyu istifadeli, öğretici ve tarımlayıcı olduğu için farklı şekillerde sıkça kullandığım yalın bir örnek ile açıklayayım. Sert terbiye görmüş bir çocuk arsız veya nispeten daha az uslu çocuklarla beraberken, bizzat onların, en azından ekseriyet itibarıyla, arsızlık addetmediği arsızlıklarına katılmak istemediğinde, arsız çocuklar buna, onun acayip ve deli bir çocuk olması gerektiği dışında bir izah getirmesini bilebilir mi? Onlar durumun farklı bir izahı olabileceğini, o sert terbiye görmüş çocuğun دائما, nerede olursa olsun, neyi yapıp neyi yapamayacağını anne babasının koyduğu kıstasa göre olduğunu gözden geçirir.

Şayet anne baba görünür şekilde ortalıkta olsaydı, öyle ki arsız çocuklar onları görüyor olsaydı, ve ayrıca çocuğun anne babasının koyduğu yasaklarına mahzunane itaat etmek zorunda olduğu belli olsaydı, o vakit çocuğu daha iyi anlayabilirlerdi; zira o vakit çocuğun arsız çocuklar gibi olmaya yine de can attığı ne de olsa ortada olurdu, ve hatta, onu frenleyen şeyin ne olduğunu algılamak da yeterince kolay olurdu. Fakat anne baba ortalıkta olmayınca, arsız çocuklar sert terbiye görenin halini anlayamaz.

Şöyle düşünürler: *Ya bu çocuğun biz diğer çocuklarınkı gibi hevesleri yok, ki bu hem delice hem acayipçe bir şey olurdu; ya da hevesleri var da, bunlardan çekiniyor — ama niye çekiniyor, annesi babası ortada yok, ki o vakit bu yine delice ve acayip bir şey olur. Dolayısıyla bu daha az uslu çocukların sert terbiye gören hakkında dosdoğruca böyle hüküm vermesi katiyen fesatlık veya kötülük diye adlandırılmaz, haşa, hatta onlar bunu tüm iyi niyetleriyle düşünüyor olabilirler. Sert terbiye görmüş çocuğa akıl erdiremiyorlardır, kendi arsızlıkları hakkında kendilerince iyi düşünüyordur, ve bu yüzden onun da kendilerine katılmasını, ve — tıpkı diğerleri gibi — cıvı cıvı, hayat dolu bir oğlan olmasını istiyorlardır. Bu gerçeğe kolay uygulanabilir bir örnektir.*

Bir Hristiyanın da dünyanın heves ve ihtiraslarına sahip olabileceğini, dünya hiç kafasına sokamaz (ve o vakit haliyle bu mevzubahis de olmaz).

Ama şayet bunlara sahipse, nasıl olur da görünmez bir şeyin korkusundan, dünyanın masum ve mubah saydığı, hatta “gidermekle mükellef olduğu” hevesleri, bir deli gibi, frenlemek ister; nasıl olur da dünyanın sadece masum demekle kalmayıp takdire şayan da dediği öz sevgiyi frenlemek ister; nasıl olur da

dünyanın sadece doğal saymakla kalmayıp er kişiye özgü ve er kişinin şerefine özgü saydığı hiddeti frenlemek ister; nasıl olur da kendini çifte mutsuz kılmak ister: İlkin heveslerini tatmin etmekle, ve sonra bunun bedeli olarak dünya tarafından alaya alınmakla.

Nefis feragatinin burada layıkıyla tarımlandığı rahatça görülür: Çifte tarımlıdır. Sırf bu böyle diye, buna cidden uymaya gayret eden kişi bihakkın çifte tehlikeye düşecek diye, tam da bunun içindir ki: Birbirine karşı sevgi borcu içinde kalmanın, *Hristiyanın* üzerine vecibe olduğunu söyleriz.

II. Kısım

Yazarın Önsözü

1847 Sonbaharı.

Bir hayli mütalaanın semeresi olan bu Hristiyan mütalaalar ağır ağır ama dolayısıyla kolay anlaşılacak; lakin onları üstünkörü bir merakla okumak isteyen biri bu suretle kendine bunu güçleştirmiş olacak.

“Bu mahut kişi” evvela okumak mı yoksa yazmak mı istediği üzerinde kendi başına düşünüp taşınır da okumayı seçerse, güçlük veya kolaylık, tartının kefelerine düşüncelice konulduğunda, birbiriyle bihakkın ilişkili olsun ya da olmasın, Hristiyan unsurlar, güçlüğü ya da kolaylığı abartılmakla yanlış arz etmiş olmaz.

Bunlar “Hristiyan mütalaalar”, ve bu cihetle — *sevgiyi* değil, — sevginin *işlerini* konu alıyorlar.

Bunlar “sevginin işleri”, ama böylelikle sevginin bütün işleri hesaba katılmış ve tarif edilmiş olmuyor, haşa; her bir şey ilk ve son olarak tarif edilmiş de olmuyor, Tanrıya şükür haşa!

Tüm zenginliği içinde özde tükenmez olan, aynı zamanda en cüzi uğraşında da özde tarifsizdir; tastamam şu nedenle ki, o, özü itibarıyla her yerde tümüyle mevcuttur, ve özde tarif edilebilir değildir.

S.K.

Sevgi İmar Eder

Lakin sevgi imar eder.

1 Korintliler 8:1

Tüm beşeri söylevler, Kutsal Kitabın tinsele dair ilahi dili bile, özünde dolaylıdır¹; ve bu kendi açısından veya yaşamın doğal akışı açısından gayet münasiptir, çünkü insanoğlu, doğum anından itibaren tin olsa dahi, tin olduğunun ancak daha sonra farkına varır, ve o suretle önce belli bir dönemi bu şekilde duyumsal-duygusal olarak yaşar.

Fakat tin uyandığı vakit, bu ilk dönem, tinin uyanışı kendini duyumsal ya da duyumsal-duygusal bir şekilde, duyumsal veya duyumsal-duygusalın aksi olarak belli edişinde olduğu gibi, göz ardı edilemez. İlk dönem tinin devralınışıdır, bu şekilde yararlanılmış olarak, temelde yatar şekilde, bir sonrakine *dolaylanmıştır*.²

Tinsel ve duyumsal-duygusal insanlar bu yüzden bir anlamda aynı şeyi deseler de, arada yine de sonsuz bir fark vardır, çünkü onlar dolaylanmış kelimelerin gerisindeki gizemi hissedemezler, aynı kelimeleri, ancak dolaylı olmaksızın, derler.

İkisinin arasında dünyanın farkı vardır; biri geçişi yapmıştır veya diğer tarafa *dolaylanmaya* imkan vermiştir, halbuki öbürü bu tarafta kalır; yine de aralarında bir bağlayıcılık vardır, şöyle ki ikisi de aynı kelimeyi kullanır. İçinde tin uyanan kişi bu yüzden ki görünür dünyayı terk etmez; kendinin tin olduğunun bilincinde dahi olsa, o şimdi daha da kalıcı olarak görünürlüğün dünyasındadır, ve kendisi de duyumsal olarak görünürdür: Böylece o dilde de kalıcı olur, yalnız onun dili dolaylıdır; lakin do-

¹ Veya dolaylı olarak devredilmiş. (Dan.) *overført*. Bu kelime Danimarkacada, Türkçeden farklı olarak, “mecazi” anlamında ve iki anlamı da kısmen içerecek şekilde edilgen fiil, sıfat, zarf olarak kullanılır. Türkçede tam karşılığı olmayan bu kelimenin Danimarkadaki alt anlamlarını burada ifade etmek olanaksızdır. Bu sebepten bu kelimeyi yerine göre “dolaylanmış veya dolaylı olarak devredilmiş” sözcükleriyle Türkçeye çevirmeyi yerinde buldum. -çn.

² (Dan.) *bliver overført*. -çn.

laylı kelime yine de yepyeni bir kelime değil, tam aksine, çoktan varsayılmış olan bir kelimedir.

Tin nasıl ki görünmezse, dili de bir gizemdir, ve gizem onun tam da bir çocuğun ve basit bir insanın kullandığı kelimelerin aynısı, ama dolaylı olarak kullanmasında yatar, ki bu suretle tin duyumsal veya duyumsal-duygusal olduğunu reddeder, ama duyumsal veya duyumsal-duygusal bir tarzda reddetmez. Fark her surette göze çarpıcılık farklılığındadır.

Göze çarpıcılık farklılığıyla övünmeyi haklı olarak sahte tinselliğin alameti olarak görmemiz tam da bu sebeptendir — ki bu safi duyumsallık olur, halbuki tinsel doğa, dolaylanmış olanın sessizce fısıldayan gizemidir — bunu sırf duyabilecek kulağı olan duyabilir.

Kutsal Kitabın sık sık kullandığı dolaylanmış ifadelerden biri, veya Kutsal Kitabın sık sık dolaylı şekilde kullandığı deyimlerden biri: *İmar etmektir*³.

Ve de aynen öyledir — evet, Kutsal Kitabın bu yalın tabirden nasıl usanmadığını, zekilikle, çeşitlilikler ve yeni deyimlerin peşinden nasıl koşmadığını, tam aksine, tının gerçek doğasına uygun olarak, aynı kelimeyi fikren yenilediğini görmek fazlasıyla imar edicidir! Ve bu — evet, Kutsal Kitabın böyle yalın bir tabirle en yüce olanı, en içsel şekilde tanımladığını görmek gayet imar edicidir; tıpkı yiyecek kıtlığının berekete dönüştüğü, hatta Tanrının lütfuyla azıcıkta bile geriye yiyecek kaldığı mucizede olduğu gibi ders alıcıdır!⁴

Ve bu böyledir — evet, eskiyi baskı altına alma telaşına düşmek, yeni keşiflerle uğraşmak yerine, tevazu içinde Kutsal Kitabın kelimeleriyle iktifa edip, cetlerden devralınmış olanı minnetle ve içsellikle sahiplenerek — eski bir tanıdıkla yeni bir tanışıklık kurmaya muvaffak olmak bir insan için fazlasıyla imar edicidir.

Çocukken elbet hepimiz yabancı rolü oynamışızdır: Doğrusu, bu cidden imar edici olan şaka yollu oyunu, tinsel anlamda, devam ettirebilmek, eski tanıya yabancı rolü yapmak tam ciddiyettir.

³ Veya *ıslah etmek, ahlaken ve manen yükseltmek, ahlak aşılama* olmak. (Dan.) *opbygge / bygge op*. “Bygge” ve “op” (yukarıya doğru) ekinden oluşan bu fiili, yazarın dil oyununu tam aksettirebilecek tarzda Türkçeye bire bir aktarmak olanaksız. Bu fiili somut bir şeye istinaden *bina veya inşa etmek*, soyut bir şeye istinaden *imar etmek* veya *ıslah etmek* olarak çevirdim. -çn.

⁴ Yeni Ahit, Matta İncili 14:13-21. -çn.

İmar etmek dolaylı bir deyimdir; şimdi de, tinsel gizemi akıl-da tutarak, bu deyim *dolaysız söylemde neyi tanımladığına* baka-cağız. İmar etmek *ahlaken ve manen yükseltmek* demektir ki, bura-da istikamet *yukarıya doğru* olduğu vurgulanır.

İmar eden herkes, bir şeyler *inşa eder*, fakat bir şeyler *bina eden* herkes *imar ediyor* olmaz. Şöyle ki, bir kimse evine bir ek yaptığı vakit, evini *imar ediyor* demeyiz, bir ek *inşa ediyor* deriz. Yani bu *yukarıya doğruluk*, yüksekliği ve istikameti tanımlar gibi görünse de, böyle değildir. Şöyle ki, eğer bir kimse otuz arşın yüksekli-ğindeki bir yapıyı on arşın daha yüksek yaparsa, o vakit evi on arşın daha yüksek *imar etti* demeyiz, *inşa etti* deriz.

Kelimenin anlamı daha burada fark edilir hale gelmeye baş-lar; zira meselenin esasının hiç de yükseklik olmadığı belirginle-şir. Zira şayet bir kişi bir şeyi, ne kadar mütevazı ve basit dahi ol-sa, temelden bina etmiş olsa, o vakit bu kişi o şeyi imar etti der-dik. Velhasıl imar etmek bir şeyi *temelden kurmaktır*.⁵

Bu *yukarı doğruluk* elbette istikameti yükseklik olarak belirtir, buna mukabil bir o ölçüde bunun tam tersi, yani derinlik de ol-duğu takdirde, buna imar etmek deriz. Dolayısıyla bir insan bir şeyi temelden itibaren ve yukarıya doğru, ancak derinlik yüksek-liğe bihakkın tekabül etmeden kurduğu vakit de buna *inşa etti* desek bile, *ucuza inşa etti* de deriz; lakin burada “ *ucuza inşa et-mek*”ten başka şey anlarız.

Velhasıl, imar etme tabiri, *temelden* bina etmeye vurgu eder.

Onun için: bu kişi evi bina etmeye başladı ama bitirmedi, di-yebilirdik, ama evinin üstüne, temelden olmamak itibarıyla, ek yapan biri için katiyen: o evi bina etti diyemezdik: Ne tuhaf! Bu deyim *in* içerdiği *yukarı doğruluk* yüksekliği belirtir, ama yüksek-liğe mukabil olarak derinliği de belirtir; zira imar etmek temel-den imar etmektir. Bu yüzdendir ki Kutsal Kitap kafaca olgun-laşmamış kişinin, “ *temelsiz inşa ettiğini*” söyler; lakin söylenene sahid *den* ders almak için kulak veren, veya Kutsal Kitabın sözünü dinleyerek hareket eden kişinin bir ev inşa ettiğini, ve “ *temeli derin tuttuğunu*” söyler (Luka 6:48).⁶

Bu yüzdendir ki, akıllıca inşa edilmiş bir evin sele veya fırtı-

⁵ (Dan.) *opføre noget fra grunden*. -çn.

⁶ Yeni Ahit, Luka İncili 6:48: “Böyle bir kişi, evini yaparken toprağı kazan, derinle-re inip temeli kaya üzerine atan adama benzer. Sel suları kaba *ran* ırmak o eve saldirmışsa da, onu sarsamamış. Çünkü ev sağlam yapılmış.” -çn.

naya maruz kaldığında karşı durabilmesinin öğretici manzarası karşısında hepimiz sevinç duyarız.

Maalesef, demiş olduğum gibi, bir şey bina etme denince özellikle önemli olan, onu bunu temelden inşa etmektir. Bir kişinin işe başlamadan evvel, “kuleyi ne kadar yüksek tutabileceğini” kafasında ölçüp biçmesi takdire şayandır ama eğer bir şey bina edeceksen, esasen derine inmeye dikkat etmesini sağlamak da icap eder; zira kuleyi bulutlara kadar bile yükseltmek mümkün olsaydı, temeli olmadan, bina edilemezdi. Bir şeyi temelsiz bina etmenin imkanı yoktur, bu hayali ev yapmak⁷ olur.

Bunun için gayet yerinde olarak, hayali ev yapmak diye bir tabir vardır, ama hayali bina kurmak⁸ demek olmaz, bu arızı ve hatalı bir ifade tarzı olurdu. Zira en boş bir ifadede bile müstakil sözcüklerin arasında bir uyum olması icap eder, ki “hayali” ve “bina kurma” sözcüklerinin arasında bu yoktur, zira birincisi temeli olduğu gibi izale ederken, ikincisi “temelden”i esas alır; dolayısıyla bu kelimelerin bileşimi iğreti bir abartıdan ibaret kalırdı.

Günlük dilde, imar etmek tabirinde de bu böyledir; şimdi bunun dolaylı bir deyim olduğunu hatırlayalım, ve sonra da şu hususun mütalaasına geçelim:

Sevgi imar eder.

Lakin *imar etmek*, tinsel anlamda, sevgi için, sadece ve münhasıran ona özgü olacak derecede müstesna bir yüklem midir? Lakin bir yüklemün bir sürü öznesi olabilir; farklı ölçüde de olsa, sadece ve münhasıran aynı yükleme sahip olma hakkına, eşit olarak, sahip bir sürü özne vardır.

Şayet imar etmek için durum bu ise, o vakit, bu mütalaada yaptığımız gibi, onu özellikle sevgiye istinaden öne çıkarmak yanlış olurdu! Sevgiye, sanki o diğerleriyle ortaklaşa sahip olduğu şeyi inhisarına alıp ona tek başına sahip olmak istemiş gibisinden dil uzatmaya kalkmak yanlılgı bir girişim olurdu — Başkalarıyla paylaşmak tam da sevginin yapmaya gönüllü olduğu

⁷ (Dan.) *bygge luftkasteller*. Bu deyimın asıl karşılığı *yedi kubbeli hamam kurmak* olsa da, yazarın kelime oyunlarını aktarabilmek açısından *hayali ev yapmak* ve *hayali bina kurmak* deyimlerini kullanmayı uygun gördüm. -çn.

⁸ (Dan.) *bygge op luftkasteller*. -çn.

şeydir, çünkü o “hiçbir zaman kendi çıkarını gözetmez.” (1 Korintliler 13:5)⁹.

Yine de, hakikatte, imar etmek sevgiye münhasır bir vasıftır; ama diğer taraftan bu imar edicilik vasfı her şeye kendini vakfedebilme, her şeye dahil olabilme vasfına da sahiptir — tıpkı sevgide olduğu gibi. Böylelikle bir insan, sevginin kendini bu kendine vasıflık içinde tecrit etmediği gibi, diğerleriyle ilişkide kendi başına buyruluk veya kendine yeterlik talep de etmeyip, kendini tamamen adadığını görür.

Sözle ve hareketle imar edici olamayacak hiçbir şey, ama hiçbir şey yoktur, fakat bu ne olursa olsun, imar edici olduğu vakit, sevgiyi de haizdir. Böylece, tam da kesin kural koymanın güçlüğünün bizzat kabullenildiği noktada, ihtar şudur: “İmar için her şeyi yapacaksın.”

“Her şeyi sevgi içinde yapacaksın,” da denebilirdi, ve tamamen aynı şey denmiş olurdu. Bir insan diğer bir insanın yaptıklarının tam zıddını yapabilir, lakin her biri tam zıddını — sevgi içinde yaparsa, bu zıtlık imar edicidir¹⁰. İnsan dilinde, beraberinde sevgi olunca bizatihi imar edici olamayacak hiçbir kelime, imar edici olarak denemeyecek ve imar edici olamayacak hiçbir kelime yoktur.

Dolayısıyla imar etmek bireyin, sanat ve edebiyat ve güzellik filan gibi, doğuştan sahip olduğu bir *meziyet* olmaktan çok uzaktır (haşa, bu¹¹ sadece sevgisiz ve müdahaleci bir yanılsama olur). Tam aksine her insan, yaşam tarzıyla, genel tutumuyla, tavır hareketleriyle, yakınlarıyla olan ilişkileriyle, sözleriyle, ifade tarzıyla imar edici olmalıdır ve olabilir, eğer içindeki sevgi gerçek ise zaten böyle yapmak ister.

Biz de buna dikkat ederiz, zira “imar edici” tabirini en geniş anlamda kullanırız; fakat kendimize açıklamadığımız husus, bu tabiri yalnızca, sevginin de bulunduğu her yerde kullandığımızdır. Velakin şöyle demek de yerinde bir ifade olur: Bu tabiri beraberinde sevgi olmaksızın kullanmak hususunda müşkülpesent olmak, ve bu sınırlama sayesinde onun kapsamını sınırsızlaştırmak; çünkü her şey, sevginin her yerde mevcut olduğuyla eş anlamda imar edici olabilir.

⁹ Yeni Ahit, 1 Korintliler 13:5: “Sevgi kaba davranmaz, kendi çıkarını gözetmez, kolayca öfkelenmez, kötülüğün hesabını tutmaz.” -çn.

¹⁰ Öğretici ve ahlakça yükseltici anlamında. (Dan.) *opbyggelig*it. -çn.

¹¹ Yani aksini düşünmek. -çn.

Nitekim yapayalnız bir insanın takdire şayan bir sadelik içinde en azla iktifa ettiğini gördüğümüzde, ona saygı duyar takdir ederiz, bu manzara karşısında sevinç duyar, güç buluruz; lakin bunun imar edici bir manzara olduğunu söylemeyiz. Buna karşılık, bir sürü insana bakmak zorunda olan, sevgi dolu bir ev annesinin, sadelik ve bir nebze tasarruf sayesinde en azın bile yine de hepsine yetebilmesini lütuf saydığını gördüğümüzde, buna imar edici bir manzara deriz.

Buradaki imar edicilik, takdir ettiğimiz yeterlilik ve tutumlulukla eş zamanlı olarak ev annesinin sevgi dolu ihtimamına da seyirci olmanızda yatar. Diğer yandan, bir bakıma varlık içinde açlık çeken, başkalarına zerre kadar hayrı olmayan birini seyretmekte öyle pek imar edici bir yan olmadığını, bunun ürkünç bir manzara olduğunu söyleriz.

Bunun sarsıcı bir manzara olduğunu söyleriz, bu kişinin lüks ve şaşaasını itici buluruz, varlık içinde yokluk çeken bu haz düşkününden korkunç bir intikam almak düşüncesiyle tüylerimiz ürperir; lakin, bir nebzecik sevgi ifadesini beyhude arayışı içinde, mecburen bu manzaranın pek imar edici olmadığını söylemeye karar veririz.

Küçük bir dairenin içine tıkmış kalabalık bir aile gördüğümüzde, ve onların buna rağmen güle oynaya, ferah içinde yaşadıklarına tanık olduğumuzda, bunun imar edici bir manzara olduğunu söyleriz, her birinin içinde olması gereken sevgiyi görürüz, zira sevgisiz birisi bütün mekanı tek başına kaplamaya yeter de artar bile; böyle¹² demememiz, gönül mekanı olan birinin bulunduğu dış mekanın da ferah içinde olduğunu gördüğümüzdür. Öte yandan, koca bir sarayda oturup da onca salonun hiçbirinde rahata kavuşamayan ve yine de en ufaklık bir köşecikten bile ne vazgeçebilen ne de onunla idare edebilen huzursuz bir ruh gürmenin pek imar edici bir yanı yoktur.

Evet, bu şekilde imar edici olabilecek o kadar şey vardır ki! Uyuyan bir insan görmenin imar edici olabileceği düşünülemese de, annesinin kucağında uykuya dalmış bir bebek gördüğümüzde — ve annenin sevgisini gördüğümüzde, bu anın sanki hasretini çekmiş de şimdi, bebeği kucağında uyurken, onu nasıl kelimelere sığmaz biçimde sevdiğini ona belli etmeye neredeyse cesaret edemezmişçesine, sessizce bu anın zevkine vardığını gördüğümüz vakit: Bu imar edici bir manzara olur.

¹² Yani imar edici. -çn.

Annenin sevgisi gözle görünmez dahi olsa, o annenin çehresinde ve tavrında, anne sevgisine dair, bundan gelen mutluluğa ve şefkate dair, küçücük bir emare bile görmeyi boş yere arıyor olsak, ve orada sadece, bebekten bir saat için kurtulmuş olmanın memnuniyetinden gelen bir atalet ve ilgisizlik görüyorsak: Bu da imar edici bir manzara olmaz.

Öylece tek başına uyuyan bir bebek görmek sevimli, iç ısıtıcı, huzur verici bir manzaradır, ama imar edici değildir. Buna yine de imar edici demek içimizden geliyorsa bu, onda sevgi de olduğunu gördüğümüz içindir, Tanrının sevgisinin bebeği çepeçevre kuşattığını gördüğümüz içindir.

Büyük bir sanatçının, eserini mükemmelen tamamladığını görmek, görkemli, şevklendirici bir manzaradır ama, imar edici değildir. Bu şaheserin mucizevi bir eser olduğunu tasavvur edelim — sanatçı birine duyduğu sevgiyle onu paramparça etseydi: O vakit bu imar edici bir manzara olmazdı.

İmar edici olan her şeyde sevgi vardır, ve sevgi olan her şey imar edicidir. Bu yüzdendir ki Pavlus, sevgisiz bir insanın, insanların ve meleklerin diliyle bile konuşsa, tıngırdayan bir bakırdan ya da çınlayan bir zilden farkı olmayacağını söyler.¹³

Çınlayan zilden daha az imar edici bir şey hiç var mıdır! Dünyevi olan, her ne kadar şaşaalı ve tantanalı olsa da, sevgisizdir, ve bu yüzden imar edici değildir; sevgiyle ve sevgi içinde edilen en ehemmiyetsiz kelime, en ufak bir hareket bile imar edicidir.

Bu yüzden bilgi kibirlendirir.¹⁴ Ve bilgi ve bilgi iletimi yine de imar edici olabilir; ama bunun için sevgiyle birlikte olması gerekir. Kendini övmek öyle pek imar edici gibi görünmez, ve yine de imar edici olabilir; Pavlus bazen bunu yapmaz mı? Lakin bunu sevgi içinde yapar, ve o yüzden: “İmar etmek için” der.¹⁵

Dolayısıyla neyin imar edici olduğunu konu edinmek, tüm söylevler içinde en bitmez tükenmez olanıdır, çünkü her şey öyle¹⁶ olabilir; tıpkı dünyaya atfedilebilen şu en elim itham gibi, son

¹³ Yeni Ahit, 1 Korintliler 13:1. -çn.

¹⁴ Yeni Ahit, 1 Korintliler 8:1: “Ne var ki bilgi insanı kibirlendirir, sevgi ise geliştirir.” -çn.

¹⁵ Yeni Ahit, 2 Korintliler 12:19: “Bunca zamandır kendimizi sizin önünüzde savunduğumuzu mu düşünüyorsunuz? Biz Tanrı’nın önünde, Mesih’e ait kişiler olarak konuşuyoruz. Sevgili kardeşler, yaptığımız her şey sizin gelişmeniz içindir.” -çn.

¹⁶ Yani imar edici. -çn.

derece bitmez tükenmez olabilir: İnsan o kadar az imar edici şey görür ve duyar ki! Servet ve zenginliğin hiçbir şey fark ettirmediğini görmek ender olsa dahi, en azından orta karar bir maddi refah görmeyi arzu ederiz. Bir şaheser görmek ender olduğuna göre, bu bir bakıma hiçbir şey fark ettirmez, ve bu itibarla insanların çoğunluğu için de hiçbir şey fark ettiremez.

İmar edici olan için durum farklıdır. Her bir an sayısız miktarda insan yaşar; her bir insanın üstlendiği her şeyin, her bir insanın dediği her şeyin imar edici olması mümkündür. Ne yazık ki, yine de imar edici bir şey görmek veya duymak enderdir!

Sevgi imar eder. Gelin şimdi giriş kısmında ele alınan hususu dikkate alalım, ki bunun sayesinde söylemin kendine başa çıkılmaz bir görev seçerek yolunu şaşırmamasını sağlama bağlamıştık. İmar etmek bir şeyi temelden kurmaktır. Dolambaçsız dilde bir eve, bir binaya dair bir şey zikredildiğinde, temel¹⁷ ve altyapı¹⁸ ibareleriyle ne kastedildiğini herkes bilir.

Fakat, tinsel anlamda, yapıyı taşıyacak olan tinsel yaşamın temeli ve altyapısı nedir?

Bu harfiyen sevgidir; sevgi her şeyin menşeidir, ve tinsel anlamda, sevgi tinsel yaşamın en derin temelidir. İçinde sevgi olan her insanın, tinsel anlamda, temeli kurulmuştur. Ve, tinsel anlamda, kurulacak olan bina, keza sevgidir; ve inşa edecek olan da, sevgidir.

Sevgi imar eder, yani: Sevgi inşa eder. Görev böylece sınırlanmış olur; konu ayrıntıya ve çok çeşitliliklere yayılmaz, belli bir noktada gelişigüzel kesilerek son bulması icap eden bir şeye kafa karışıklığıyla başlamaz, hayır, kendini toparlar ve dikkatini esas olana, tüm o çok çeşitliliğin içinde tıpatıp aynı olana verir, ki bu sevginin en ayırtıcı niteliğinin imar etmek olmasından ötürü böyledir.

Sevgi temeldir, sevgi bina kurmaktır, sevgi bina eder; sevgi imar etmektir, ve imar edecek olan da sevgidir. İmar etmekten elbet zaman zaman daha genel bir anlamda söz ederiz, ve sadece yıkmak isteyen yozlaşmanın, veya sadece yıkabilen ve tarumar edebilen kafa karışıklığının hilafına olarak söz ederiz; liyakatli olanın, idare etmesini ve yol göstermesini bilen, kendi dalında öğretici olanın, işinin erbabı olanın, imar edici olduğundan söz ederiz.

¹⁷ (Dan.) *grund*. -çn.

¹⁸ Veya *mesnet*, *kaiide*. (Dan.) *grundvold*. -çn.

Böyle olan herkes yıkmanın aksine imar eder. Fakat bu imar ilim, irfan, hüner, beceri vs.'de dahi olsa, sevgiyi imar etmediği sürece, yine de en derin anlamda imar edici olmaz. Zira, tinsel olarak, *sevgi temeldir*, ve haliyle *temelden kurmak* demektir.

Binaenaleyh bahis konusu, sevginin imar edici davranışı olduğunda, bu *ya* sevenin sevgiyi diğer insanın kalbine yerleştirmesi anlamına gelebilir, *yahut da* sevenin sevginin bir diğerinin kalbinde olduğunu baştan varsayması ve onun içindeki sevgiyi tam da bu önvarsayımla — temelden — imar etmesi anlamına gelebilir. Yani merhalelerden birinin imar etmek olması icap eder.

Peki ama bir insan bir başkasının kalbine sevgi yerleştirebilir mi? Hayır, bu insanüstü bir ilişki olur, insanla insan arasında düşünülemez bir ilişki olur, beşeri sevgi bu anlamda imar edemez. Her insanın kalbine sevgi yerleştirecek olan Yüce Yaradandır, Tanrıdır, ki o bizzat sevgidir.

Dolayısıyla bir insan kendini bilmezcesine kalkıp da, bir diğerinin kalbinde sevgi yaratacağım ve yaratabileceğim hayaline kapılırsa, bu tastamam sevgisizliktir ve zerre kadar imar edici değildir; bu cihetle her işgüzar ve cakacı heves ne sevgiyi imar eder ne de bizzat imar edicidir.

O halde imar edicilik ilk durumda akla hayale sığmaz oluyor, binaenaleyh ikinci durumu dikkate almamız icap ediyor. Böylece sevginin neyi imar ettiğine izah kazandırmış oluruz, ki şimdi bunun üzerinde duracağız: *Seven kimse sevginin bir diğerinin kalbinde olduğunu baştan varsayar ve onun içindeki sevgiyi tam da bu önvarsayımla imar eder — temelden, tabii bunu temelde sevgiyle var saydığı ölçüde.*

O halde bahis konusu, imar etmek isteyen sevgi sahibinin şimdi o diğer insanı yeniden şekillendirmek için, ve sevgiyi onun içinde zorla hasıl etmek için ne yapacağı olamaz, ama sevenin kendisine nasıl imar edici bir şekilde baskı yapması olur.

İşte, bunu, yani seven kimsenin kendini baskıyla imar ettiğini, hesaba katmak bile imar edicidir! Sadece sevgisiz olan kimse ki, bir diğerini baskıyla imar edebileceğine kendini inandırır; seven kimse mütemadiyen sevginin mevcut olduğunu varsayar, o tastamam bu suretle imar eder.

Bir inşaatçı inşaat için kullanacağı taşı ve çakılı yok denecek kadar az düşünür, bir hoca müridinin cahil olduğunu varsayar, bir terbiyeci karşısındaki insanın yozlaşmış olduğunu varsayar:

Lakin, imar eden sevgilinin tek bir hareket tarzı vardır; sevgiyi varsaymak; bundan öte yapılacak şey sadece kendini sevgiyi varsaymaya zorlamak olabilir.

Bu suretle iyiyi teşvik eder, sevgiyi sevgiyle yüreklendirir, imar eder. Zira sevgi sırf bir şekilde işlenmek¹⁹ ister, sevgiyle ileriye götürülerek; onu sevgiyle ileriye götürmek imar etmektir.

Ancak onu sevgiyle ileriye götürmek haliyle onun temelde mevcut olduğunu baştan varsaymaktır. Bunun için insanı inşaatçı olmaya, hoca olmaya, terbiyeci olmaya özendirebilir, çünkü göze başkalarına hâkım olmak gibi gelir; lakin, sevginin yaptığı şekilde, imar etmek özendirici gelemaz, zira bu harfiyen hizmetkârlık demektir; dolayısıyla sadece sevginin canı imar etmek isteyebilir, çünkü o hizmet etmeye hazırdır.

İnşaatçı yaptığı işi gösterip, “bu benim eserim,” diyebilir; hoca aynı şeyi müridini göstererek yapabilir; fakat imar eden sevginin gösterecek hiçbir şeyi yoktur, zira onun işi sırf varsaymaktan ibarettir. Keza bunu hesaba katmak da gayet imar edicidir. Diyelim ki, sevgi bir diğer insandaki sevgiyi imar etmeyi başarmış olsun. Sonra bina orada ayakta dururken: Seven kimse bir köşede kendi başına durur ve utanmazca şöyle der: “Ben bunu zaten hep varsaymıştım.” Maalesef, seven kimsede liyakatten eser yoktur. Bina, inşaatçı için sanatının bir abidesi olduğu misal, veya müridin, hocanın öğrettiklerinin bir yadigârı olduğu misal bir şey olmaz; seven kimse hiçbir şey yapmamıştır, sadece sevginin temelde mevcut olduğunu baştan varsaymıştır.

Seven kimse pek sessiz sakin ve pek ciddi iş görür, ve yine de ebediyetin güçleri hareket halindedir; sevgi tam da en çok uğraştığı vakit, naçizane, göze çarpmamaya çalışır, evet, öyle ki yaptığı iş onu sanki hiçe sayar. Maalesef, dünyevi telaş en büyük aptallıktır. Yapacak hiçbir şeyi olmamanın bir bakıma en güç iş olması icap eder.

Ve öyledir de. Zira nefsine hâkım olmak bir şehri zapt etmekten daha güçtür, ve sevginin yaptığı gibi imar etmek, en parmak ısırtıcı eseri meydana getirmekten de daha güçtür.

Kendi nefsine hâkım olmak o kadar güç ise, o vakit bir başka insanın karşısında kendini tamamen hiçe saymak, ve yine de her şeyi yapmak ve her cefayı çekmek acaba ne kadar güçtür! Varsayımız işe başlamak ekseriya güç olabilse de, doğrusu, en güç

¹⁹ Veya yürütölmek. (Dan.) *behandles*. -çn.

olanı sevginin mevcut olduğu varsayımıyla imar etmeye başlamak ve aynı varsayımla bitirmektir: O vakit haliyle bütün iş peşinen hiçe sayılmış olur, çünkü aslında burada varsayım baştan sona nefis feragatidir, yahut da inşaatçı görünmezdir ve bir hiç gibidir. Velhasıl sevginin bu imar ediciliğini tabiatın gizlilik içindeki davranışlarıyla kıyaslayabiliriz.

İnsanlar uyusa da, doğanın güçleri gece gündüz uyumaz; nasıl canla başla uğraştıkları kimsenin aklından geçmez — oysa herkes ovanın güzelliğinden ve tarlanın bereketinden sefa bulur.

Sevgi böyle hareket eder; sevginin, başaktaki tohum misali, mevcut olduğunu varsayar, ve onu inkişaf ettirmeyi başarır, o vakit sevgi, erken geç demeden uğraşırken olduğu gibi, gizlenir.

Doğadaki imar edicilik tam da şudur: Sen bütün bu ihtişamı görürsün, ve sonra onu husule getireni hiç görememendeki anlaşılmazlığını düşünecek raddeye geldiğin vakit, o seni imar edici biçimde tesirine alır. Şayet sen Tanrıyı nefsanî gözle görebilmiş olsaydın, şayet O, böyle dememde bir mahzur yok ise, senin yanında durup, “bütün bunları husule getiren benim,” demiş olsaydı: O vakit imar edicilik gözden kaybolmuş olurdu.

Sevgi, sevginin mevcut olduğunu varsaymak suretiyle, imar eder. Böylece seven seveni imar eder, ve o vakit onu burada, fiilen mevcut olduğu yerde, varsaymak yeterince kolaydır. Maalesef, sevgi yine de hiçbir insanda mükemmelen mevcut değildir, mamafih, onu varsaymaktan, onda şu veya bu şekilde kusur ve zafiyet bulmaktan başka bir şey yapmak yine de mümkündür.

Ve biri bunu, sevgisizce, tespit ettiği vakit, belki onu izale etmek, deyim yerindeyse, kıymık gibi çıkarıp atmak isteyecektir, bunu sevgiyi bihakkın imar etmek için yapacaktır. Lakin sevgi imar eder. Çok seven çok affeder; ama seven kişi sevginin mevcut olduğunu ne denli mükemmelen varsayarsa, sevgiyi bir o kadar mükemmel bir sevgiyle ileri götürür.

Dünya yüzünde bu şekilde, neticenin varsayılmış olanla tas-tamam birbirine eş olduğu bir kısasa kısaslık içeren başka hiçbir ilişki yoktur. İnsan hiçbir itirazda bulunmaz, tecrübeyi bahane etmez, zira bu, neticenin şimdi ne olacağının meydana çıkacağı bir günü, sevgisizce, gelişigüzel tespit etmek olur.

Sevginin bu kabil şeylere aklı ermez; o, varsayımın gerçek olacağından sonsuz emindir; bu böyle değilse o vakit sevgi tükenme yolundadır.

Sevgi sevginin mevcut olduğunu varsaymak vasıtasıyla imar

eder, bu yüzden sevgi, beşeri gözle, sevginin namevcut görüldüğü yerde de, ve, beşeri anlayışa göre, yıkmanın — ama tabii zevk için değil, selamet için, öncelikle zaruri görüldüğü yerde de imar eder.

İmar etmenin karşıtı yıkmaktır. Bu karşıtlık kendini başka hiçbir zaman, sevginin imar ettiği söz konusu olduğundakinden daha bariz belli etmez; zira imar etmekten başka herhangi bir bağlamda bahsedildiği vakit, yıkmakla arasında bir benzerlik vardır — zira öbürünün icabına bakmak²⁰ gibi bir anlam taşır. Lakin seven kimse sevgiyle imar ederken bu yıkmanın tam aksidir, zira seven kişi kendinin icabına bakar: Öbür insanın içinde sevgi olduğunu varsayar — ki bu elbet öbür insanın icabına bakmanın tamamen karşıtıdır.

Yıkmak duyumsal insanı ziyadesiyle kolay tatmin eder; öbür insanın icabına bakmak anlamlarında imar etmek de duyumsal insanı tatmin edebilir ama kendini galebe çalarak imar etmek sadece sevgiyi tatmin eder.

Ve yine de yegâne imar tarzı budur. Ama iyi niyetle yıkma ve imar etme hevesi içindeki insan netice itibarıyla hiçbir insanın öbür insanda sevginin temelini atamayacağını unuttur.

İşte, sevginin uyguladığı, ve Elçi Pavlus'a ait (1 Korintliler 13)²¹ o övgüye şayan bölümde tasvir edilen inşa sanatının ne kadar güç olduğu tam burada meydana çıkar, zira orada sevgiye

²⁰ Veya hakkında gerekeni yapmak, gerektiği gibi değiştirmek. (Dan.) göre noget ved en anden. -çn.

²¹ Yeni Ahit, 1 Korintliler 13: "Sevginin üstünlüğüne dair: Eğer insanların ve meleklerin dilleriyle konuşsam, ama sevgim olmasa, ses çıkaran bir bakır ya da çınlayan bir zilden farkım olmaz. Eğer peygamberlikte bulunabilsem, bütün sırları bilsem ve her türlü bilgiye sahip olsam, eğer dağları yerinden oynatacak kadar büyük bir imanım olsa, ama sevgim olmasa, bir hüçim. Eğer bütün malımı sadaka olarak dağıtsam ve bedenimi yakılmak üzere teslim etsem, ama sevgim olmasa, bunun bana hiçbir yararı yoktur. Sevgi sabırlıdır, sevgi şefkatlidir. Sevgi kıskanmaz, övünmez, böbürlenmez. Sevgi kaba davranmaz, kendi çıkarını gözetmez, kolayca öfkelenmez, kötülüğün hesabını tutmaz. Sevgi haksızlığa sevinmez, ama gerçek olanla sevinir. Sevgi her şeye katlanır, her şeye inanır, her şeyi ümit eder, her şeye dayanır. Sevgi asla son bulmaz. Ama peygamberlikler ortadan kalkacak, diller sona erecek, bilgi ortadan kalkacaktır. Çünkü bilginiz sınırlıdır, peygamberliğimiz de sınırlıdır. Ama mükemmel olan gelince, sınırlı olan ortadan kalkacaktır. Çocukken, çocuk gibi konuşur, çocuk gibi anlar, çocuk gibi düşünürdüm. Yetişkin bir adam olunca çocukça davranışları bıraktım. Şimdi her şeyi aynada silik bir görünümlü gibi görüyoruz, ama o zaman yüz yüze görüşeceğiz. Şimdi bilgim sınırlıdır, ama o zaman, bilindiğim gibi tam bileceğim. İşte böylece, kalıcı olan üç şey vardır: iman, ümit ve sevgi. Bunlardan en üstün olanı da sevgidir." -çn.

dair denen şey, onun²² tam da imar etmek hususundaki hareket tarzının ayrıntılı bir tarifidir. *Sevgi sabırlıdır*, bu sayede imar eder; zira bu sabırlılık sevginin neticede temel olduğunu varsaymak hususundaki azimdir. Hüküm veren kimse, öbür insanın sevgiden yoksun olduğuna hüküm veren kimse, bunu ağır ağır yapsa da, altyapıyı ortadan kaldırır — ve imar edemez; ama sevgi sabır sayesinde imar eder.

Bu sebepten o *garez ve haset beslemez*, çünkü *garez ve haset* öbür insandaki sevgiyi hiçe sayar ve bu suretle, mümkün olduğu takdirde, altyapıyı imha eder. Buna karşılık imar edici sevgi öbür insanın yanlışına, kadirbilmezliğine, öfkesine katlanır — yani sevginin yeterince katlanacak şeyi vardır, bir de üstüne üstlük *garez ve hasede* nasıl katlanabilir!

Dünyada şöyle bir tevzi hali vardır: *Garez ve kin besleyen* kimse bir de öbür insanın yüküne katlanmaz, fakat *garez ve kin* beslemeden seven kimse bütün yüklere katlanır. Her insan kendi yüküne katlanır, gıpta eden ve sevgi duyanlara gelince, işte onların her ikisi de bir anlamda kurbandır, zira dini bütün bir zatın demiş olduğu gibi: *Gıpta eden de bir fedaidir — ama şeytanın*.²³

“Sevgi kendi bildiği yoldan gitme peşinde değildir,” o bunun için imar eder. Zira kendi bildiği yoldan giden kişi haliyle diğer her şeyi bir yana itmek zorundadır, kendi bildiğince imar etmek istediği şey için kendine yer açmak amacıyla yıkıp yok etmek zorundadır. Fakat sevgi, sevginin, temelde, mevcut olduğunu varsayar, bu yüzden onu imar eder. *“O adaletsizlikten haz almaz”*; lakin, yıkmak isteyen kişinin, veya yıkmanın gerekli olduğu düşünceyle kendine önem kazandıran kişinin adaletsizlikten haz aldığını söylemek icap eder — yoksa doğrusu yıkacak bir şey olmazdı!

Diğer taraftan sevgi, sevginin temelde mevcut olduğunu varsaymaktan haz alır, bu yüzden onu imar eder. *“Sevgi her şeye katlanır”*; zira insan önünde sonunda her şeyde, onun temelinde yatan sevgiyi bulacaksa, her şeye katlanmak nedir ki!

Sapasaglam, sağlıklı bir insanın her şeyi yiyip içebildiğini söylediğimiz vakit, en sağlıksız şeyin bile ona fayda ediyor (nasıl ki en faydalı gıda bile çok hasta birine fayda etmez ise), en muzır şeyin bile sağlığına yarıyor demeye getiririz.

²² Yani *sevginin*. -çn.

²³ Abraham a Sancta Clara (1644–1709). -çn.

Aynı şekilde sevgi de her şeye katlanır, mütemadiyen varsayarak, sevginin hiç yoktan temelde mevcut olduğunu varsayarak — ve o bu sayede imar eder. *“Sevgi her şeye inanır”*; her şeye inanmak sevginin, görülme dahi, evet hatta tam tersi görülse dahi, yanlış yola saptırılmış olanında bile, en yozlaşmış olanında bile, en kindar olanında bile temel itibarıyla mevcut olduğunu varsaymak demektir.

İtimatsızlık, sevginin mevcut olmadığını varsaymakla, altyapıyı olduğu gibi çekip alır, bu yüzden itimatsızlık imar edemez. *“Sevgi her şeyi ümit eder”*; lakin her şeyi ümit etmek haliyle, görülme dahi, evet hatta tam aksi görülse dahi, sevginin temelde yine de mevcut olduğunu, ve baştan çıkmış olanında, yanlış yola saptırılmış olanında, hatta en yitiğinde bile muhtemelen kendini göstereceğini varsaymaktır.

İşte, yitik oğulun²⁴ babası belki de yitik bir oğul sahibi olduğunu bilmeyen yegâne insandı, zira baba sevgisi her şeyi ümit ediyordu. Erkek kardeşi ise onun ümitsizce yitik olduğunu derhal anladı.

Fakat sevgi imar eder; ve baba, sırf her şeyi ümit ettiği, sevginin temelde mevcut olduğunu varsaydığı için, kayıp oğlunu geri kazandı. Oğulun kırdığı cevizler baba tarafından bir kırılma yaratmadı (ve kırılma haliyle imar etmenin tam zıddıdır), baba her şeyi ümit ediyordu, sırf bu yüzden, yani oğlu, baba sevgisinin ona canla başla katlandığını, bu yüzden babasında hiçbir kırılma olmadığını gayet canlı biçimde sezdiği için, onu babaca bağışlayarak, hakikatte imar etmiş oldu.

“Sevgi her şeye dayanır”; zira dayanmak tam da sevginin temelde mevcut olduğunu varsaymaktır. Bir annenin, çocuğunun bütün edepsizliklerine dayandığını söylerken, bununla onun bir kadın olarak sabırla acı çektiğini mi söylemiş oluruz? Hayır, başka şey demiş oluruz; onun, bir anne olarak, çocuğun çocuk olduğunu hiç hatırlıdan çıkarmadığını, ve böyle yapmakla, çocuğunun onu elbette sevdiğini, ve bunun er geç belli olacağını varsaydığını söylemiş oluruz. Aksi takdirde, sevginin her şeye nasıl dayandığını değil, sabrın her şeye nasıl dayandığını konu etmemiz icap ederdi.

Zira sabır her şeye dayanır ve ses çıkarmaz; ve şayet anne çocuğun edepsizliklerine bu şekilde dayanmış olsaydı, o vakit anne

²⁴ Yeni Ahit, Luka İncili 15:11-32. -çn.

ve çocuğun birbirine yabancılaştığını söylemiş olurduk. Ancak sevgi her şeye dayanır, sabırla susar — ama sevginin yine de öbür insanda mevcut olduğunu sessiz sedasız varsayar.

Velhasıl sevgi imar eder. “Kibirlendirmez, fevrileştirmez, gücendirmez”: Öbür insanda sevgi yaratabileceği düşüncesiyle kibirlenmez, gücenik ve fevri değildir, tekrar imar etmek için evvela yıkmakla neredeyse ümitsizce meşgul değildir; hayır, o mütemadiyen, sevginin temelde mevcut olduğunu varsayar.

O halde sevginin imar ettiğini görmek kesin en imar edici manzaradır, melekleri bile imar eden bir manzaradır; ve onun için, eğer ki bir insan: Sevginin nasıl imar ettiğinden layıkıyla söz etmeye muvaffak olursa, bu kesin en imar edici olanıdır.

Bir sürü cana yakın, bir sürü lütufkâr, bir sürü büyüleyici, bir sürü dokunaklı, bir sürü şevklendirici, bir sürü sürükleyici, bir sürü inandırıcı manzara vesaire vesaire vardır ama sırf bir tek imar edici manzara vardır ki bu, sevginin imar ettiğini görmektir.

Bu nedenle, dünyada cesaretini kıracak, itimadını yıkacak, hayatı sana zehir edecek ve seni yaşamdan soğutacak diye untabilmek istediğin ne kâbuslar ne mekruhluklar görmüş olursan ol: Bir tek şunu: sevginin nasıl imar ettiğini ve senin yaşamak için imar edildiğini aklından çıkarma! Söz edecek bir sürü mevzu vardır ama yalnız bir tanesi imar edicidir: Sevginin nasıl imar ettiği. Bu nedenle, seni doğduğuna pişman edecek ve canına tak dedirtecek kadar amansız şeyler yaşamış olabilsen de: Bir tek şunu: sevginin nasıl imar ettiğini, ve senin her halükârda söz söylemek üzere imar edildiğini aklından çıkarma!

Yalnız bir tek imar edici manzara ve yalnız bir tek imar edici özne olsa da, her şey imar edici biçimde söylenebilir ve yapılabilir, zira imar ediciliğin var olduğu her yerde sevgi de vardır, ve sevginin olduğu her yerde, imar edicilik vardır, ve sevgi mevcut olur olmaz, imar eder.

Sevgi, sevginin mevcut olduğunu varsaymak suretiyle imar eder. Sen bunu bizzat tecrübe etmedin mi, sevgili dinleyicim? Eğer herhangi biri sana karşı ettiği bir hareketle veya sözle seni hakikaten imar olmuş hissettirmiş ise, bu, o kimsenin senin içinde sevgi olduğunu varsaydığını, sen hakikaten canlı biçimde hissettiğin içindir.

Veya sen seni hakikaten imar edebilecek bir insanın nasıl biri olması gerektiğini düşünürsün? Onun içgörü ve bilgi ve yetenek ve tecrübe sahibi olmasını arzu edersin, değil mi? Ama yine de

meselenin esasının bunlara değil, aksine, onun güvenilir, seven bir insan, yani, sahiden seven bir insan olmasına dayandığını farz edersin.

Velhasıl imar etmenin kesin ve esasen sevgi dolu olmaya ve ya güvenilebilir derecede sevgi sahibi olmaya dayandığını farz edersin.

Peki o halde sevgi nedir? Sevgi sevgiyi varsaymaktır; sevgiyi sahip olmak başkalarındaki sevgiyi varsaymaktır, sevgi dolu olmak başkalarının sevgi dolu olduğunu varsaymaktır. Gelin birbirimize anlayış gösterelim. Bir insanın sahip olabileceği vasıflar ya kendisi için olan²⁵ vasıflar olabilir — bunlardan başkaları karşısında faydalıyor olsa bile, yahut da başkaları için olan vasıflar olabilir

Akıl kendisi için olan bir vasıftır, kudret ve kabiliyet ve bilgi vs. de öyle. Hepsi kendisi için olan vasıflardır. Akıllı olmak başkalarının akıllı olduğunu varsaymak demek değildir, tam aksine, hakikaten akıllı olanın, bütün insanların akıllı olmaktan uzak olduğunu farz etmesi çok da akılcıca ve doğru olabilir. Evet, “akıl” kendisi için olan bir vasıf olması hasebiyle, tüm diğerlerini akılsız saydığını söylemeye cüret edebilecek bir akıllının yaşayabilmiş ve yaşamış olduğunu farz etmeye fikren engel teşkil edecek bir şey yoktur. Evet, bunda fikren hiçbir çelişiklik yoktur. Gerçek hayatta olsa kibir olurdu, fakat düşünce itibarıyla öyle olmasında haddi zatında hiçbir çelişiklik yoktur.

Buna karşılık bir insan kendisinin sevgi dolu, diğerlerininse sevgisiz olduğunu düşünecek olsaydı, o vakit ona şöyle derdik: Hayır, dur bakalım, burada fikrin kendisinde bir çelişiklik var; zira sevgi dolu olmak tam da diğer insanların sevgi dolu olduğunu farz etmektir, varsaymaktır.

Sevgi kendisi için olan bir vasıf değildir, fakat senin diğerleri için ve o sürece var olmanı sağlayan vasıftır.

Gündelik dilde, bir insanın vasıflarını tabiatıyla akıllı, mantıklı, sevgi dolu diye sıralarız — ve sonraki vasıfla önceki vasıf arasında nasıl fark olduğunu kestiremeyiz.

Bir insan, akla, tecrübeye, sağduyuya, her ne kadar bunlarla diğer insanlara fayda sağlasa da, kendisi için sahiptir; lakin o insan sahiden sevgi dolu ise, o vakit sevgiye, akıl sahibi olması anlamında sahip değildir, onun sevgisi yalnızca biz diğerlerinin

²⁵ (Dan.) *for sig varende*. -çn.

sevgi sahibi olduğunu varsaymaktır. Onu sevgi dolu diye takdir edersin, bunun onun sahip olduğu bir vasıf olduğunu farz edersin, ki öyledir de; kendini onun sayesinde imar olmuş hissedersin, sırf o, sevgi dolu olduğu için; ama asıl izahın onun sevgisinin sendeki sevgiyi varsayması anlamına geldiğini, ve senin, tam da bu sayede, içindeki sevginin imar edilmesi sayesinde imar olduğunu kestiremezsin.

Şayet bir insan bu gerçekten diğerlerindeki sevgiyi varsaymak anlamına gelmeksizin sevgi dolu olabilseydi, o vakit sen de kendini en derin anlamda imar olmuş hissetmezdin, ondaki sevgi ne kadar güven telkin eder dahi olsa, sen kendini, onun akıllı, mantıklı, tecrübeli, bilge olmasının güven telkin edici olduğundakinden bir nebze daha fazla imar olmuş hissetmezdin.

Şayet onun, bu başkalarındaki sevgiyi varsaymak anlamına gelmeksizin, sahiden seviyor olması mümkün olsaydı, o vakit de sen ona güvenemezdin, zira seven kimsedeki güvenilirlik, sen kendindeki sevgiden şüpheye düştüğün vakit bile, onun bunu varsayacak kadar sevgi dolu olması, veya daha doğrusu, onun bunu varsayan bir sevgili olmasındadır.

Ama sen bir insanın hakikaten imar etmek için sahiden sevmesine gerek görmüştün. Sevgi dolu olmak o vakit şu anlama bürünür: Diğerlerindeki sevgiyi varsaymak. Dolayısıyla sen bu müşahedede ayrıntılandırılmış oların tıpatıp ayrını demiş olursun.

Böylece mütalaa başlangıcına geri döner. İmar etmek sevgiyi varsaymaktır; sevgi dolu olmak sevgiyi varsaymaktır; yalnızca sevgi imar eder.

Zira imar etmek bir şeyi temelinden kurmaktır, fakat, tinsel olarak, sevgi her şeyin temelidir. Hiçbir insan bir diğer insanın kalbinde sevginin temelini kuramaz; yine de sevgi temeldir, ve insan ancak temelden itibaren imar edebilir, yani insan sevgiyi varsayarak imar edebilir. Sevgiyi kaldırdın mı, o vakit ne imar eden kimse kalır, ne de imar edilen.

Sevgi Her Şeye İnanır — ve Yine de Hiçbir Zaman Aldanmaz

Sevgi her şeye inanır.
1 Korintliler 13:7¹

“O halde şu üçü, inanç, umut ve sevgi bakidir; ama bunların arasında en yücesi sevgidir,” ki zaten bunun için o her şeyin temelidir, her şeyden önce vardır ve diğer her şey ortadan kalktığında o baki kalır. Velhasıl sevgi “bunların” arasında “en yücesidir”; fakat mükemmellik anlamında (ve mükemmelliği inanç ve umutla kıyaslamak olan şeylerdendir) en yüce olanın, deyim yerindeyse, tâli işleri de yüklenebilmesi ve onları daha bir mükemmelleştirmesi icap eder. Dünyevi hayatta, bir kimse, mükemmellik anlamında yüce olmaksızın, en üstün olabilir ama bu aynen dünyevi gayri mükemmelliktir.

Hakikatte en yüce olanın aşağı olanların yapabildiğini yapabilmesi doğru olur, ve hakikatte sevginin, inancın ve umudun işlevini de yüklenmesi, ve onu daha bir mükemmelleştirmesi uygun düşer.

Şimdi bu hususu inceleyeceğiz, ve bunu,

sevgi her şeye inanır — ve yine de hiçbir zaman aldanmaz,

tespitini dikkate alarak yapacağız.

İlk evvela sevginin her şeye inanıyor olmasını nasıl anlamak icap ettiğini, ve bilahare seven kimsenin, sırf her şeye inanmakla, tüm aldatmacalara karşı kendini nasıl koruyabildiğini inceleyeceğiz; zira doğrusu, her şeye inanan bir kimse bu sebepten seven kimse olmadığı gibi, her şeye inanan bir kimse de bu sebepten her aldatmacaya karşı kendini korumuş olmaz — inanca karşı bile, eğer her şeye inanmak istiyorsa.

¹ “Sevgi her şeye katlanır, her şeye inanır, her şeyi ümit eder, her şeye dayanır.” -çn.

Ve her aldatmacaya karşı korunabilmek sevgi için iyi bir şeymiş, sahip olduğu bir avantajmış, gibi gelebilse dahi, bu görüşü mütalaa etmek sevginin işlerine dair bir kitaba uygun düşmez: Velakin böyle olmaz. Her aldatmacaya karşı korunmak bir eylemdir, bir görevdir, bu cihetle her şeye inanmakla aynıdır, öyle ki insan hiç koşulsuz, öylesine, sevgi için her şeye inanır diye bildiği gibi, hiçbir zaman aldanmaz da diyebilir, zira ikisi aynı kapıya çıkar; sair zamandaki gibi, eylemde bulunmak ayrı şey, insan aldanmasın diye gözcülük eden zekâ ve dirayet ayrı şey değildir.

Sevginin hiç aldanmaz olması, akıl ve mantığa da uymaz; zira asla aldanmayacak şekilde sevmek, mantık açısından da dil açısından da, yapılabilecek en aptalca, en ahmakça şeydir, evet hatta dirayeti infiale maruz bırakır — ve sonuç olarak, öz itibarıyla Hristiyanlığa mahsus olması hasebiyle doğruca teşhis edilebilir.

Sevgi her şeye inanır. — Basiretsizlik, tecrübesizlik, safderunluk söylenen her şeye inanır; kibre, gösterişe, kendini beğenmişliğe, velhasıl edilen her mültefit lafa; hasetçiliğe, garezciliğe, yozlaşmışlığa, velhasıl edilen her meşum lafa; itimatsızlık katiyen hiçbir şeye inanmaz; tecrübe, her şeye inanmamanın yapılacak en akıllıca şey olduğunu öğretmek ister: Fakat sevgi her şeye inanır.

Velhasıl itimatsızlık katiyen hiçbir şeye inanmaz, sevginin yaptığıнын tam aksini yapar. Elbette umumiyet itibarıyla itimatsızlık halk arasında itibar görmez; ama bundan yine de hiçbir suretle bir insanın itimatsızlığı menfur sayıp ondan kayıtsız şartsız uzak durmak hususunda tam kararlı olduğu, veya, bir insanın sevginin her şeye inanmasını kayıtsız şartsız salık verdiği sonucu çıkmaz

İnsan belki ondan ziyade, bu garip olabilir ama, bir mutabakat sağlar, yani, azıcık sever olsa bile yine de bir şeye inanan itimatsızlıkla, azıcık itimatsız olsa bile yine de herhangi bir şeyden şüphe duyan sevgi arasında ihtilaflı bir mutabakat sağlar.

Evet, şayet insan itimatsızlığın derin sırrını hakkıyla açığa vuracak olsaydı, onun ince zekâsı, kurnazlığı, sinsiliği içinde göz kamaştıran görüntüsünü o harikulade cüssesiyle gözler önüne serecek olsaydı, doğrusu bu belki çoğunun gönlünü çelebilirdi; belki bunun tam da kendisinin keşfetmiş olduğu bir şey olduğunu — keşfinin verdiği gururla, kurnazca kafamıza sokacak biri de çıkabilirdi.

Ve bunun aksine olarak, her şeye inanan sevgi belki, iynin sık sık başına geldiği gibi, çok fakirmiş gibi görünebilirdi, hatta öyle ki onun o kadar safdil olmayı arzu edebilmiş olmasını itiraf eden biri olarak tanınmayı çoğunun gözü kesmezdi.

O halde itimatsızlığın derin sırrı nedir? Bir bilgi istismardır; bilgi olarak gayet doğru olan, ve ancak bu sayede, tersine², inandırıldığı vakit bambaşkalaşan şeye, kendi *ergo*'sunu³, düşünmeden şıp diye, bir solukta bağlamak isteyen istismardır, ki bu⁴, tersine olarak da bir o kadar imkansızdır, zira bir insan bilgi sayesinde inanç duymaz.

İtimatsızlığın ağzına aldığı veya naklettiği şey esasen sadece bilgidir; gizlilik ve sahtelik onun şimdi bu bilgiyi pattadak, bunda bir şey yokmuş gibisinden, dikkate alınmaya hacet yokmuş gibisinden, yani sanki "aynı bilgiye sahip herkesin *ille* aynı şekilde sonuç çıkarması icap ettiğine göre", bilgi verildiği vakit, bunun ilelebet kati ve mukarrer olduğu su götürmez olurmuş da, bir insanın bundan nasıl sonuç çıkaracağı da aynı şekilde su götürmez bir şeymiş gibisinden, pattadak, bir inanca dönüştürmesinde yatar.

Aldatmaca, bilgiden gelen itimatsızlığın (zira dış görünüş ve sahtelik bilgi sayesinde var olmasıdır), itimatsız olanın içindeki inançsızlığın *gücüyle*, sonuç çıkardığı, benimsediği, inandığı şeyden sonuç çıkarmasında, onu benimsemesinde, ona inanmasındadır, halbuki, bir insan aynı bilgiden ötürü, inancın *gücüyle*, tam aksi sonucu çıkarabilir, tam aksini benimseyebilir, tam aksine inanabilir. İtimatsızlık şöyle der: "Aldatmaca kesinen sahicilik derecesine kadar, sahtelik kesinen dürüstlük derecesine kadar ileriye götürülebilir, sahi olan veya dürüst, samimi olan için hiçbir kesin mıkas yoktur. Sevgiye istinaden de böyledir; riyakarlılık, kurnazlık ve dalavere ve ayartı kesinen sevgi derecesine kadar ileriye götürülebilir, bunlar hakiki sevgiye öyle çarpıcı derecede benzeyebilirler ki, bunun için hiçbir kesin mıkas yoktur, çünkü her doğruluk beyanında veya hakiki sevgi beyanında, ona tam denk düşen bir aldatmaca olasılığı da mevcuttur."

Bu böyledir, böyle olması icap eder. Hayat sırf "seni" sınayabilsin diye, "senin" sevgini veya içinde sevgi olup olmadığını sı-

² (Dan.) *baguendt.* -çn.

³ Yani *yargı ve yorumunu.* -çn.

⁴ Yani *bu ameliye.* -çn.

nayabilsin diye, sırf bu yüzden, sahi ve sahte olanı, birbirinin tam zıddı bu iki eşit olasılığı, sana, akıl ve idrakin yardımıyla, sunar, böylece şimdi “sen” hüküm verdiğin için, yani, şimdi sen hüküm vermekle *seçim yaptığım* için, senin içinde yaşayan şey kendini açığa vurabilir.

Maalesef, birçoğu hükmü kabrin öbür tarafında beklediğini sanır, bu öyledir; lakin hükmün çok daha yakında olduğu, her an verildiğini, çünkü hayatın, sen yaşadığın her an senin hakkında hüküm verdiği, çünkü yaşamanın kendi hakkında hüküm vermek, kendini açığa vurmak olduğu hatırdan çıkar. Sırf bunun içindir ki hayatın, senin hüküm vermekle, veya hüküm verme şekline kendini açığa vurmaktan, bir bilginin güvenilirliği sayesinde, kaçınmayacağın biçimde tasarlanması icap eder.

O vakit aldatmaca ve sahi olan birbirinin tam zıddı iki eşit olanak olarak tespit edildiği vakit, belirleyici karar: şimdi senin içinde itimatsızlık mı yoksa sevgi mi olduğudur. Şimdi şöyle, biri çıkar der ki: “en temiz his olarak kendini gösteren şeyde bile bir aldatmaca bulunabilir” — tabii ya, bu mümkündür, şöylesi de mümkün olabilir: “*Ergo* ben itimatsızlığı, yahut da hiçbir şeyi inanmamayı seçiyorum” yani, bu kişi itimatsızlığını açığa vurur.

Gelin şimdi “sahicilik ve sahtelik kesinen eş ölçüde ileri götürülebilir, yani kendini en büyük adilik olarak gösteren davranış bile tertemiz sevgi olabilirdi” yargısını tersine çevirelim, tabii ya, bu mümkündür, mümkün olması icap eder: *Ergo* seven kimse her şeye inanmayı seçer, yani sevgisini açığa vurur. Şaşkınlıktan sersemlemiş biri elbette hayatın pek karmakarışık bir yer olduğunu sanır: Ah, deniz o kadar berrak değil!

Dolayısıyla, bir insanın aldanma olasılığından ötürü hiçbir şeye inanmaması gerektiğini bana kanıtlayabilecek biri çıkarsa, o vakit ben de ona bir insanın — tam da aldanma olasılığından ötürü, her şeye inanabileceğini kanıtlayabilirim. Eğer ki en iyi insana bile, yine de hilekâr olması mümkün olabilir diye, inanılmaması gerektiğini düşünen biri çıktığı vakit, senin bunun tam aksine, yani en iyi insanın içinde bile iyilik olduğuna inanabilmen de söz konusu olabilir, zira ondaki kötülüğün bir intiba olması da mümkündür.

Sevgi itimatsızlığın tam zıddıdır, ve yine de aynı bilgiye vâkıftır; bilgi itibarıyla, öyle istense bile, ikisi birbirinden ayrılacak gibi değildir, ne de olsa bilgi, sonsuz anlamda, kayıtsızdır; sadece sonuçta ve karar arunda, inanç açısından (her şeye inanmak, ve hiçbir şeye inanmamak) ikisi birbirinin zıddıdır.

Yani sevgi her şeye inandığı vakit bu hiçbir suretle, bilmezlik-ten ve kifayetsizlikten ötürü her şeye inanan basiretsizlikle, tecrübesizlikle, safderunlukla aynı anlamda değildir. Hayır, sevgi herkesten iyisini bilir, o itimatsızlığın bildiği her şeyden haberdardır, ancak itimatsızlık duymaksızın, o tecrübenin bildiği her şeyden bihaberdir, ama tecrübe denen şeyin aslında itimatsızlığın ve sevginin bileşimi olduğundan da haberdardır.

Yine de bir insanın içinde nasıl da çok şey gizlice barınabilir, veya yine de bir insanın içinde gizlice barınamayan nasıl da çok şey olabilir; orada olduğunun hissedilmemesini yeğleyen, görülmekten ödü kopan, ve tamamen açığa vurulmaktan ölesiye korkan o gizli coşku kendini saklamakta ve başkalarını aldatmakta ve kendini onlardan sakınmakta nasıl da yaratıcıdır!

İnsanların birbirini hiçbir zaman tamamen anlayamadığı sa- hiden doğru değil midir; lakin biri diğerini tamamen anlayamaz- sa, o vakit en şüphe götürmez şeyin bile bambaşka bir izahı ola- bilmesi, ve dahası, bunun doğru da olabilmesi daima mümkün- dür, çünkü bir faraziye birçok durumu gayet iyi izah edebilir ve bu suretle doğruluğunu kanıtlayabilir ama yine de, izah edeme- diği bir durum baş gösterir göstermez, asılsız gözükebilir — ve bu durumun veya bu küçük ek ayrıntının en son anda baş göste- rebilmesi de haliyle mümkündür.

Dolayısıyla, araştırarak ve idrak ederek ta derine inmeyi mü- kemmelen yapabilecek olan bütün o sessiz sakin ve tinsel an- lamda ihtirassız müşahedecilerin, tam da bu zatların, o kadar sonsuz bir dikkatle hüküm vermesi, veya bundan tümüyle ka- çınmayı yeğlemesi bundandır, çünkü onlar, müşahedeleriyle zenginleşmiş olarak, gizli tutuların muammalı dünyası hakkında daha gelişkin bir fikre sahiptirler, ve çünkü onlar müşahedeci olarak ihtiraslarına hakim olmayı öğrenmişlerdir.

Sadece kendini tanımayan ve haliyle bu suretle diğerlerini ta- nımadıklarını da bilmeyen yüzeysel, fevri, ihtirassız insanlardır ki hemencecik hüküm verir. Kavrayış sahibi, bilgi sahibi insanlar asla böyle yapmaz.

Genç, tecrübesiz, bir atın tepesinde belki daha önce hiç otu- ramış bir insan ilk karşısına çıkanın⁵ tepesine bu en iyisi diye hoppadak zıplar; lakin aslan gibi güçlü ve de talimli bir at eğiti- cisine gelince — işte onun, o yapyabancı ata binmeden evvel onu

⁵ Yani ilk çıkan atın. -çn.

nasıl pür dikkat muayene ettiğini, nasıl şüphayle ve ihtiyatla işe girdiğini, üstüne binmeyi neredeyse gözünün yemediğini, huyunu suyunu öğrenebilmek için ilk önce onu kement ile tutarak kontrol altında koşturduğunu, ve dahası, onu dikkatle inceleyip sınamaya, tecrübesiz olan pes ettikten sonra uzun, çok uzun bir süre nasıl devam ettiğini bir görmelisin! Zira, hayatında hiç at tanımamış, tecrübesiz bir kimse, “atların biri diğerine benzer — ergo, ben hepsini tanıyorum biliyorum,” diye düşünür; sadece at talimcisidir ki aralarında nasıl büyük farklılıklar olabileceği hakkında, bir at hakkında nasıl birbirinden en farklı ve birbiriyle en çelişen biçimde hataya düşülebileceği hakkında, ve her atın kendine özel olması hasebiyle, tüm genel niteliklerin nasıl su götürür olduğu hakkında gelişkin bir fikre sahiptir.

Ve şimdi sıra insanla insan arasındaki farklılıkta! Bu nasıl da sonsuzdur! Şayet böyle olmamış olsaydı, insanoğlu aşağılarımsız olurdu; zira insanların hayvanlar karşısındaki üstünlüğü, sık sık değinildiği gibi, sırf evrensel beşeriyet itibarıyla olmakla kalmayıp, aynı zamanda, ki bu sık sık unutulur, her bireyin insan soyu çerçevesinde özü itibarıyla farklı veya müstesna olduğudur.

Bu üstünlük esasen beşeri üstünlüktür, ilk üstünlük aslında insan soyunun hayvan türleri karşısındaki üstünlüğüdür. Evet, eğer böyle olmasaydı, bir insan, samimi, dürüst, itibar sahibi, dini bütün biri olarak, aynı durumlar karşısında aynı şekilde samimi, dürüst, itibar sahibi, dini bütün bir diğer insanın yaptığı- nın tam zıddını yapabilecek olmasaydı: O vakit Tanrı ilişkisi aslen, en derin anlamda, var olmuş olmazdı. Eğer bir insan diğer bütün insanlar hakkında genel bir kıtası göre, kayıtsız şartsız bir doğrulukla hüküm verebilecek olsaydı: o vakit Tanrı ilişkisi aslen gereksiz kılınmış olurdu, o vakit her şey dışı, siyasi hayata ve cemiyet hayatına dönük olarak, kendini tanrıtanıamaz anlamda mükemmele erdirme peşinde olurdu, o vakit yaşamak çok daha kolay, ama ziyadesiyle boş olurdu, o vakit gayret sarf etmek de kendini derinleştirmek de ne mümkün ne gerekli olurdu, ki bir insanın Tanrıyla olan ilişkisi sonsuz yanlışın en çetin çakışması içinde gelişir.

Peki şimdi sen bana bunları kim demiş söyleyebilir misin?

Hayır, bunun imkanı yoktur; bu tamamen muğlaktır, bunları ayrı şekilde en itimsiz insan da en sevgi dolu insan da, bilgisine istinaden, demiş olabilirdi. Lakin bunları hiçbir insan dememiştir, bu beşeriyet dışı denmiş, ancak farklılaştırıcı kişiliğin feyzi içinde beşeriyet dili haline gelmiş bir sedadır.

Bu bilgidir, ve bilgi haddi zatında gayrişahsidir ve gayrişahsi olarak aktarılmalıdır. Bilgi her şeyi bir imkan haline getirir, ve bu cihetle, yaşamın gerçekliği haricinde kaldığı sürece bir imkandır; birey ilk evvela *ergo* ile, *inanç* ile yaşamına başlar.

Fakat çoğu insan, hayatının her anında, şu veya bu şekilde, bir *ergo* sayesinde, bir inanç sayesinde yaşadığını sezmez bile — yani o kadar baştan savma yaşar.

Bilgide hiçbir yargı yoktur; yargı, kişiliğin belirliliği ve belirleyicilik ilk evvela *ergo*'dadır, *inanç*'tadır. Bilgi muğlaklığın sonsuz sanatıdır veya sonsuz muğlaklıktır, en had safhasında, birbirine zıt olanaklar arasında denge kurmaktır. Bilgili olmak bunu yapabilmektir; ancak birbirinin zıddı olanakları denge içinde aktarmayı bilen kişi bilgi aktarmış olur.

Bilgi içinde yargı veya yargı içinde bilgi nakletmekte bir tersinelik vardır, ki bu zamanımızda doğrusu pek olan şeydir — evet, tersinelik vardır ve var olmaya devam edecektir, fakat zamanımızda bu gerçek derin hikmet, derinlikli düşüncenin gerçek hikmeti haline gelmiştir. Bilgi itimatsızlık değildir, zira bilgi sevgi de değildir, zira bilgi sonsuzca müsavidir, denge içindeki sonsuzca müsavi-geçerliliktir.⁶

İtimatsız olan da seven de aynı bilgiye sahiptir, ve ne itimatsız olan bu bilgiden ötürü itimatsız olur, ne de seven bu bilgiden ötürü seviyor olur. Fakat bir insandaki bilgi olasılıklarını dengeye soktu mu, ve hüküm verecek veya vermek isteyecek oldu mu: o vakit, her neye inandığı, kim olduğu, itimatsız mı yoksa sevgi dolu mu olduğu ortaya çıkar.

Sadece kafası karışık ve öyle pek gezmiş görmüş olmayanlar bir diğeri hakkında bilgiye dayanarak hüküm verebileceğini sanır. Bu onların bilginin ne olduğunu bilmemelerinden, ve olanaklar hakkında sonsuz, dengeli bir algı anlayışı geliştirmeye, muğlaklığın sonsuz sanatıyla olanakları keşfedip dengeye sokmaya, veya şeffaflık üzerine temellendirmeye ne zaman ne emek harcamış olmalarından ötürüdür. Sanki pelte gibi bir halde, belli bir olasılığa karşı cansız veya aşırı tutkulu bir düşkünlükleri vardır; bunun azı bile yeter, böylece hüküm verirler, ve buna, bilginin *gücüyle* hüküm vermek derler, ve bu suretle, kendilerinden hoşnut, — bilginin *gücüyle* — *inanç duymakla* (tam bir tutarsızlık) hata yapmaya karşı kendilerini sağlama aldıklarını sanırlar, ki bu çekinceli inançtır (yeni bir tutarsızlık).

⁶ (Dan.) *lige-gyldighed*. -çn.

Hüküm verirken hata etmekten büyük korku duyduklarını söyleyen insanların dedikleri sık sık kulağımıza çalınır; lakin denilene daha iyice kulak verince, maalesef, bunda nasıl da sık sık elim bir yanılgı — ciddiyet dolu bir korku vardır.

İşte, antik dönemin o seçkin saf bilgesine bakın; ona ne olacaksa oldu — evet, öyle muazzam bir şey olmadı, dünyanın en iyi yerinde ne para babası ne de üst düzey devlet görevlisi oldu; sefil yoksul halde, kahkahalarla gülünerek, sövülerek, itham edilerek, lanetlenerek, mümtaz saf, yine de eşi az bulunur, bir bilge, hatta belki de şahsen anladığı ve anlamadığı şeyler arasında gerçekten fark gözetken tek insan oldu, ve o bütün bunları sadece “her şeyden çok yanlış bir kanı içinde olmaktan korktuğu” için oldu.

Acaba insanlar hüküm vermekten korktukları vakit akıllarındaki şey bu azamet, azametteki bu muvazene midir? Belki. Ama korkunun arada bir tek taraflı olabilmesi de gayet mümkündür. Biz insanlarda hata etmeye karşı doğal bir korku vardır — bir insana adamakıllı inanarak.

Mamafih bir başkası hakkında kötü düşünmekten belki korkulmaz, hiç olmazsa evvelki kadar⁷ korkulmaz. O vakit belki yanlış bir karıda olmaktan her şeyden çok korkmayız, ama bu sefer de, belli bir yanlış kanıya karşı tek taraflı bir korku duy-makla yine de yanlış bir kanı içinde oluruz.

İçten pazarlıklı birine adamakıllı inanmak veya inanmış olmak, ona inanacak kadar budala olmuş olmak, kibir ve gururu rencide eder — zira bu akılla zekâ arasında bir rekabettir. İnsan kendine içerler, veya aptal yerine konmuş olmayı “öyle de mahcup edici”⁸ bulur (evet böyle deriz, ve bu pek de bir fayda etmez, veya daha doğrusu, imar edici bir söylevde daha ciddi, daha yabancılaştırıcı bir ifade kullanmak bir aldatmacadır). Ama kötüye inanmış olmanın, veya iyinin olduğu yerde, itimatsız bir şekilde hiçbir şeye inanmamış olmanın da bize, en kibar deyiimiyle, bir o kadar utandırıcı gelmesi icap etmez mi!

Acaba bu bir gün ebediyette “mahcubiyetten” de daha öte bir şey olmaz mı; onun için gelin biz sadece bu dünyada sürekli olarak kullanılan kelimeyi kullanalım, ebediyete ilişkin olarak da göze daha gösterişli gelir! Lakin bu dünyada bir insan hakkında

⁷ Yani bir başkası hakkında hüküm vermekte yanılgıya düşmek. -çn.

⁸ Veya utandırıcı. (Dan.) *sá flovt.* -çn.

kötüye inanmak “mahcup edici” değil, bir üstünlüktür, iyiden kolay tarafından kurtulma yoludur, ancak kötü bir insan hakkında iyiye inanmak “mahcup edicidir”, bu yüzden insan kendini sağlama alır — çünkü bir yanlış içinde olmaktan o kadar korkar. Buna karşılık, seven kişi yanlış içinde olmaktan sahiden korkar, onun için her şeye inanır.

Bu dünya birçok yolla akıl çeler, bunların arasında: Her şeye *severek* inanmanın, öyle kalın kafalığa, öyle budalaca olabileceği süsü vermek de vardır. Fakat bu bir yanlış anlamadır. İnsan sevginin üstüne bir çizgi çeker (maalesef, altını çiziceği yerde), ve sonra da, her şeye inananın “*sevgi*” olduğunu vurgulayacağı yerde, budalaca olanı vurgular: Her şeye inanmayı. Bir insanı bozan şey hakikatte bilgi değildir, katiyen, bilgi mutlak şeffaflık gibidir, o ancak o vakit en mükemmeldir ve en tertemizdir, nasıl ki suyun mükemmeliyeti hiç tadı olmaması ise.

Adalet görevlisi bozulmaz, çünkü o tüm gizli oyunlara mücrimden daha iyi vakıftır. Hayır, bir insanı bozan şey bilgi değildir, bir insanın bilgisini bozan şey itimatsızlıktır, sevginin onu arttığı misal.

Bir başkası hakkında hüküm vermek bakımından, bilgi olsa olsa birbirine zıt olanaklar arasında denge kurmayı sağlar — ve akabinde o sırada yargıya varılan şeyin farklılığı kendini belli eder.

Zira Kutsal Kitap bizi hüküm vermeye karşı uyarır, ve şöyle ekler: “Ki karşılığında size hükmolunmasın”⁹; yine de insana sanki bazen karşılığında hükmolunmadan da hüküm verilebilmiş gibi gelir. Ama durum böyle değildir. Bir diğer insan hakkında tam hüküm verdiğin, veya ona tam paha biçtiğin anda, kendi hakkında hüküm vermiş olursun; zira bir insan hakkında hüküm vermek son kertede kendin hakkında hüküm vermekten, veya kendini bizzat açığa vurmaktan ibarettir. Belki sen bunu sezmezsin; yaşamın, bütün o insanların bir yerde senin için hüküm verme vesilesi yarattığını sana göstermekle, bu suretle o güruhun — hak etmeksizin mutlu olan o imtiyaz sahiplerinin, bir hiç olan, kimseye hayır olmayan, ve bu yüzden tam bir pervasızlık içinde başkaları hakkında hüküm vermek gibi kolaya gelir bir görev üstlenmiş olanların, arasında olmakla senin kendini kat kat daha mutlu addetmene vesile olmakla nasıl bir ciddiyet ve

⁹ Yeni Ahit, Matta İncili 7:1: “Hüküm vermeyin ki haklarınızda hüküm verilmesin.” -çn.

dürüstlük sergilediği gözünden kaçır: Ve o vakit seni hiçe saymayacak kadar ince veya katı olan yaşamdır, o vakit senin hakkında hüküm veren yaşamdır.

Bir insan hüküm vermek için nasıl da tamahkâr olabilir — ne hakkında hüküm verileceğini bir bilse: Nasıl da ağırdan alırdı! En ufak bir şeyi bile yakalayabilme, hüküm verme vesilesi elde etme hususunda nasıl da açgözlüdür — bu kendini mahkûn etme vesilesidir!

Bilgi sayesinde sadece denge noktasına varırsın, özellikle de sanat mükemmelen icra edildiği vakit; fakat şu çıkarımdır ki, hüküm verenin benliğine dönüş yapar ve onun — sevgi dolu olduğunu açığa çıkarır: *Ergo* her şey inanıyorum.

Buna karşılık, itimatsızlıkta (elbette bilgisinden ötürü değil, ki bu sonsuzca müsavi-geçerlilik, fakat kendinden ötürü, *inançsızlığımdan* ötürü) kötüye karşı bir düşkünlük vardır. Hiçbir şeye inanmamak tam sınırdır, kötüye inanmak tam buradan başlar; iyilik haddi zatında inancın hedefidir, ve dolayısıyla o, hiçbir şeye inanmakla, kötüye inanmaya başlar. Hiçbir şeye inanmamak kötücül *olmanın* başlangıcıdır, zira insanın içinde hiç iyilik olmadığını gösterir, çünkü inanç tam da insanın içindeki iyiliktir, ne fazla bilgiyle gelir, ne de bilgi kısır diye noksan olması gerekir.

İtimatsızlık bilgiyi muvazenede tutamaz, ondaki bilgiyi bozar, ve bu cihetle tüm kötülöklere inanan imrentiye, nispetçiliğe, yozlaşmaya meyleder. Peki ya bir diğeri hakkında, hem de neye hüküm verdiğini bile doğru dürüst bilmeksizin, hüküm vermeye, güçlü veya âciz olsun, gazabını o kişinin üzerine yağdırmaya can atan insan! Peki ya bu insan neye hüküm verdiğini ebediyette keşfedecek ve hüküm verilerin sırf kabahatsiz olmakla kalmayıp, insanların en asili, en vericisi, en yüce gönüllüsü olduğunu da itirafa zorlanacak olursa!

Biz insanların bir gün ebediyette (Ah tabii, bizim şahsen dışlanmayacağımız ümidiyle), kesin orada bulacağımızı beklediğimiz herhangi birinin yokluğunu hayret içinde hissedeceğimiz söylenir; ama acaba biz orada, bir çırpıda dışlanıvermiş herhangi birinin de olduğunu hayret içinde görmeyecek, ve onun bizden kat kat üstün biri olmuş olduğunu, bunun sonradan olmadığını, tam da hüküm vericilerin dışlanmasına dair karar aldığı şeye istinaden böyle¹⁰ olduğunu da hayretler içinde kaydetmeyecek miyiz?

¹⁰ Yani üstün biri. -çn.

Yine de sevgi her şeye inanır. Kişi haklı olduğunu günün birinde bahtiyarlık veren bir hayret içinde görecektir; ve iyiye inanmakla hata etmiş ise bile — iyiye inanmak haddi zatında yüce bir bahtiyarlıktır. Sevgiyle her şeye inanmak tabii ki hiç hata değildir ama o vakit de insan bunu yapmamakla hata etmiş olur.

Velhasıl, itimatsızlık içinde hiçbir şeye inanmamak (ki bu birbirinin zıddı olanakların müsaviliği hakkında *bilgiden* tamamen farklıdır) ve sevgi içinde her şeye inanmak bir idrak¹¹ değildir, idraki bir çıkarım da değildir, fakat bilgi birbirine zıt olanakları tam dengeye soktuğu anda devreye giren bir seçimdir; ve diğerlerinin¹² üzerinde bir hüküm şeklindeki bu seçimde, hüküm verici olan kendini açığa vurur.

Basiretsizliğin, tecrübesizliğin, safderunluğun her şeye inanır olması bir idrak şeklidir, budalaca bir idraktır, *sevgi içinde her şeye inanmak* sevgi gücüyle yapılan bir seçimdir. Sevgi keskin zekâsını, itimatsızlığın yaptığı gibi, keskin zekâyı hiçbir şeye inanmakla kendini güvenceye almak için kullanacağı yerde, aynı şeyi — aldatmacalığın ve sahiciliğin kesinkes eş ölçüde ileriye götürbildiğini, ve şimdi, kendinde haiz olduğu inancın gücüyle sonu-
nuç çıkardığını — keşfetmek için kullanır; *Ergo* her şeye inanıyorum.

Sevgi her şeye inanır — yine de hiçbir zaman aldanmaz.

Ne garip! Asla aldanmamak için hiçbir şeye inanmamak kulağa makul gibi gelir; zira bir insan hiçbir şeye inanmayan birini aldatmaya nasıl muvaffak olabilir! Fakat her şeye inanmak ve bu suretle o kişinin önünde, tabir caizse, secde etmek, tüm aldatmacalara ve tüm aldatıcılara av olmak, ve yine de tam bu suretle kendini her aldatmacaya karşı sonsuzcasına sağlama almak: İşte bu yadırgatıcıdır.

Hal böyle olsa da, acaba insan, başkalarına aldanmasa dahi, yine de aldanmaz mı, en feci şekilde, esasen kendine, aldanmaz mı, hiçbir şeye inanmamakla kendini en yücesinden, özverili teslimiyetten, sevginin bahtiyarlığından mahrum ederek.

Gelin bir de şu şekilde ifade edelim: İnsan Tanrıyı aldatabilir mi? Hayır, insan Tanrı hususunda sadece kendini aldatabilir; zira Tanrı ilişkisi öyle yüce bir nimettir ki, Tanrıyı aldatan kişi kendini en feci şekilde aldatmış olur. Yahut gelin insanla insan arasın-

¹¹ Yani idrak ve kabul. (Dan.) *erkendelse*. -çn.

¹² Yani diğer seçeneklerin. -çn.

daki bir ilişkiyi alalım. Bir çocuk anne babasını aldatabilir mi? Hayır, bir çocuk sadece kendini aldatır; aksi halde bu sadece bir yarulsamadır (yani bir aldatmacadır), uzun vadeli düşünememenin yarultıcılığıdır, çocuğa ve kafası çocuktan daha iyisine eremeyene sanki anne babayı aldatan çocukmuş gibi gelmesidir, oysa, maalesef ki, çocuk esasen kendini aldatır.

Akıl ve mantığa göre, anne babanın çocuk karşısında idrak ve iç görü bakımından üstünlük sahibi olduğunun farz edilmesi gerekir, ki bu, çocuğa karşı hakiki sevgiyle hissedilen üstünlüktür, ne de olsa o çocuk kendini sevmenin ne olduğunu, ana babayı aldatmanın onun için en büyük bir facia olacağını, hele asıl kendi hatası değil ise, faciaların en beteri olacağını anlamaktan âcizdir. Ama haliyle o vakit — hakikatte — aldanmış olan anne baba değil, tam aksine çocuktur, ve çocuğun anne babasını aldatmış olması bir yarulsama¹³ (bir aldatmaca) olur, *çocukça* ve *kıt* bir mantığa göre o çocuk *böylelikle* anne babasını aldatmış olmaz ama haliyle neticede bu *sahi* değildir, zira bu sadece “*çocukça* ve *kıt* bir mantığa göre” şahidir.

Diğer yandan, bir annenin veya babanın, çocuğa karşı, onun şahiden iyiliğini isteyen, sonsuz sorumluluğa dayanan üstünlük hakkında doğru, ciddi, samimi, düşünceli bir anlayışa sahip olmadığını görmek, zavallı, itici bir manzara olmaz mıydı — bu suretle bir anne veya babanın çocukla yakışksız bir dalaşa başladığını, babanın veya annenin, çocukça bir mantıkla, aptalcasına, çocuğun onları aldattığına inandıkları için, yani kendi hatalarından dolayı sinirlenip hırçınlaştıklarını görmek zavallı, itici bir manzara olmaz mıydı!

Anne babayla çocuk arasında böyle bir ilişki, adeta sırf babanın veya annenin fiziki bakımdan en kuvvetli olduğunu kanıtlamak için, haysiyetin, nezihliğin, saygın üstünlüğün bu şekilde yabana atılması, elbet yakışık almaz, evet hatta neredeyse, çocuğu dövmenin çocuk tarafından dövülmekle aynı anlama gelebilecek olması babından akıl almaz bir şeydir.

Velhasıl hakiki üstünlük, kendine sadık kaldığı takdirde, asla aldatılamaz. Lakin hakiki sevgi, sevgi olmayan her şeyin karşısında, yani tüm aldatmacaların karşısında kayıtsız şartsız üstündür: Dolayısıyla o, her şeye inanarak, kendine sadık kaldığı takdirde, asla aldatılamaz.

¹³ Veya *intiba*. (Dan.) *tilsyneladelse*. -çn.

Bunu kavramak tabii gayet kolaydır; o halde güçlük başka yerdedir; hakiki sevgi olup olmadığı, kendinde ve kendisi için bir sevgi olup olmadığı, ve bunun kendinde ve kendi içinde yüce bahtiyarlık olup olmadığı hakkında hiçbir fikri olmayan daha düşük anlayış alanı bulunmasındadır; güçlük, algı yanılmalarının¹⁴ büyük çokluğunun bir insanı, aldatmacanın ve aldanmanın, *sonsuz bir sevgi anlayışının taşıdığı anlamın tam zıddı anlama geldiği, daha düşük anlayış alanında tutmak istemesidir; ki bu anlayışa göre aldanmanın taşıdığı anlam sadece ve münhasıran sevmeyi bırakmak, sevgiden kendinde ve kendisi içinde vazgeçme noktasına sürüklenmek, ve bu suretle ondaki yüce bahtiyarlığı kendi içinde zayi etmek anlamına gelir.*

Zira sonsuz anlamda mümkün olan tek bir aldatmaca vardır: kendini aldatma; bir insanın, bedeni öldürebilecek olanlardan sonsuz korku duyması gerekmez; öldürülmek, sonsuzcasına, hiçbir tehlike teşkil etmez, keza dünyanın tehlike diye söz ettiği aldatma türü hiç tehlike değildir.

Ve bunu anlamak da güç değildir. Güç olan görevi layığıyla yerine getirmektir, sevgi hakkında doğru bir anlayış edinmek, veya daha doğrusu, hakikaten sevgi dolu olmaktır; zira böyle biri, tam da her şeye inanmakla, kendini algı yanılmalarına karşı korur, kendini hakiki sevgide idame ettirmek için mücadele verir.

Lakin algı yanılması, hareket edenin güneş olduğunu, bunu yapanın dünya olduğu bilinse dahi, iddia eden algı yanılması gibi, sürekli kendini kandırmak ister.¹⁵

Daha düşük bir sevgi algısı vardır, ve o halde, kendinde ve kendisi için sevginin ne olduğu hakkında hiçbir fikri olmayan daha düşük bir sevgi vardır. Bu, sevmeye bir talep gözüyle bakar (talep sevgiyle karşılık görmektir), ve sevilme (sevgiyle karşılık) dünyevi nimet gibidir, geçicidir — maalesef, ve yine de en ulvi bahtiyarlıktır. Evet, böyle olunca, aldatmaca da elbette patron rolü oynayabilecektir, tıpkı para dünyasında olduğu gibi.

İnsan herhangi bir emtia satın almak için para öder; parayı vermiştir, ama malı almamıştır: Evet, o vakit kandırılmış olur.

İnsan karşılıklı sevgi alışverişi yapar; sevgisini sunar, karşılık bekler, ama karşılığında sevgi görmez: Evet, o vakit aldatılmış olur. Velhasıl aldanma, aldatıcının, aldatılmış olanın sevgisini

¹⁴ (Dan.) *sansebedrag*. -çn.

¹⁵ (Dan.) *pånøde sig*. -çn.

kazanmasından ibarettir, ve hatta belki de, aldanmış olan aldatıcıyı sevmeden de edemez, çünkü o tek bir insanı sevebilecek kadar had safhada sevgi doludur, ve bu tek insan o aldatıcıdır.

Bu mütalaanın maksadı, ne sevenin aldatıldığını, ne de onun, evet, adi bir aldatıcı olduğunu reddetmektir; lakin burada maksat, sevenin hakiki sevgi dolu olduğunu reddetmektir. Zira — sırf tek bir insanı sevebilecek kadar had safhada seven kimse, hakikatte sevgi dolu değildir, o sadece sevdaya tutulmuştur, ve sevdaya tutulmuş olan, evvelce gösterilmiş olduğu üzere, öz sevgi sahibidir¹⁶. Ancak öz sevgi sahibi olanın aldatılabileceğini reddetmek burada asla bahis konusu değildir.

Burada, yaşamın her yerinde olduğu gibi, içe işleyen bir şey vardır. Sevgide aldatılmış olmaktan dem vuran yüksek telden sızlanmalar zaman zaman kulağımıza çalınır. Müşteki tam da kendisinin ne kadar bulunmaz bir sevgili olduğunu, ve akabinde de, aldatıcının ne kadar ender rastlanır adilerden biri olduğunu ve olmuş olduğunu kanıtlamak ister, ve bunu da kendisinin bir tek insanı sevebilmeye ve sevebilmiş olmaya muktedir biri olduğunu temin ederek kanıtlar.

Bu suçlamanın, şiddetlendiği ve kıyasıya bir hal aldığı ölçüde, kendisinin öz sevgi sahibi olduğunu ve de olmuş olduğunu, dolayısıyla elbette sadece bir insanı sevebilecek olduğunu (zira sahiden seven insan herkesi sever ve bunu sevgi karşılığı talep etmeksizin yapar), ve dolayısıyla elbette aldatılabilecek biri olduğunu ilan eden bir kendini suçlama halini alacağı gözünden kaçır, zira sahiden seven onun bu yapabildiklerini yapamaz.

Yani demek oluyor ki: Sevgide bu şekilde aldatılmış olduğunu, en iyisini, hatta her şeyi, yitirmiş olduğunu esasen ve kesin iddia eden her kimse bu suretle kendisinin öz sevgi sahibi olduğunu ifşa etmiş olur; zira en iyisi, kendinde ve kendisi için sevgidir, ve şayet insan sahiden sevmek istiyorsa, onu daima muhafaza edebilir.

Dolayısıyla, sadece o daha düşük sevgi anlayışına, aldatmacarunkine, sahip olmak isteyen her kişi aldatılmamaya dikkat gösterir, aldatanlara karşı hangi ihtiyati tedbirlerin alınacağı hususunda, para babalarından veya mal alışverişi yapanlardan ders alır. Maalesef, bütün bu ihtiyati tedbirlere rağmen, evet hatta bunlar sayesinde kendini her aldatmacaya karşı güvenceye al-

¹⁶ Yani kendini sever. (Dan.) *er selukærlig*. -çn.

maya muvaffak olsa dahi: O ve onun kafadaşları, bu dünyada ömür sahibi olmakla, zaten aldanmıştır, ki aldatmaca budur, herkes esasen birer mağdurdur, bu dünyada, her ne kadar biri kalkıp öbürüne aldatıldım diye ahlayıp oflasa da, veya öbürü kalkıp aldatılmadım diye hava atsa da.

Aradaki fark, tımarhanedeki bir deli kalkıp da diğer bir has-tanın olduğu şekilde deli olmadığı için ondan daha iyi olduğuna kendini inandırmak istediğinde olacağından daha büyük değildir, halbuki ikisi de esasen delidir.

Bu daha düşük anlayış ve insanların onun hizmetinde ve emrinde başvurduğu algı yanılması harfiyen ayartıdır, güçlük tam da hareket halindeyken kendini ona karşı savunmaktadır; zira her şeye inanarak sahiden sevenin aldatılmadığına sakın bir vakitte akıl erdirmek yeterince kolaydır. "Ama yine de aldatılmak öyle mahcup edicidir ki."

Eğer o her şeye inanarak sahiden seven sen olmuş olsaydın, bunun imkanı olmadığını tabii yine sen de rahatça idrak ederdin, aldatılmadığını idrak ederdin. Fakat insanın aldanmadığını kendi kendine bilmesinin de mahcup edici bir yanı yok mudur? Hayır. "Ama başkalarına böyle gelebilecek olması yine de pek mahcup edicidir." İşte, algı yanılması buradadır. Bir insanın aldatılmamış olduğunu kendi kendine ve hakikatte bilmesi ve yine de bunu sanki aldatılmışmış gibi mahcup edici bulması — peki buna ne derir? Buna cakacılık derir, veya burada farksız olan şey, derir: Aslında yine de sahiden seviyor olmamak.

Maalesef, ve cakacılık sevenin üzerinde sahiden hâkimiyet kurabilmiş olsaydı, o vakit bu kişi tam anlamıyla aldanmış olurdu, zira o vakit cakacılık onu sevgiden çekip çıkarır, ve doğruca, insanların kandırdığı ve kandırıldığı, kandırabilmekle caka sattığı, kandırılmaktan mahcubiyet duyduğu, ve dolayısıyla bundan kaçınabilmiş olmakla caka sattığı daha aşağı bir dünyaya, küçük fikirliliğin ve didişmenin dünyasına sürüklerdi. — Hakikaten seven kişinin, sinsinin, oyunbazın, riyakârın oyununa geldiğini gördüğümüz vakit çileden çıkarız, ve bu bazen niçindir; dışsalda¹⁷ ceza ve intikam görmediğimiz için, yani intikamın dışsaldada olduğu, tatmin edici bir gayri mükemmelliğin ve dışsallığın¹⁸ al-gisal teatrallığına seyirci olmakta direttiğimiz için, yani daha dü-

¹⁷ (Dan.) *i det udvortes*. -çn.

¹⁸ (Dan.) *udvorteshed*. -çn.

şük bir anlayış alanına daldığımız için, yani sahiden sevenin aldatılamayacağını miskin ve patavatsızca unuttuğumuz içindir.

Bir körü yoldan çıkartana teessür etmekte haklıyızdır; burada cezayı dışsalda görmek istemeyi talep etmemiz gayet münasiptir, zira bir kör aldatılabilir, kör olmak bir insana her aldatmacaya karşı güvence sağlamaz; lakin her şeye inanarak hakikaten seveni aldatmak imkansızdır.

Seven kimse, birinin onu aldatıp aldatmadığını bir anlamda çok iyi bilir ama buna inanmak istemez, yahut her şeye inanmakla kendisini bu sevginin içinde idame ettirmiş ve bu suretle aldatılmamış olur — o halde burada, bilmenin inanmaktan daha üstün olduğuna inanan telaşçılığın ne budalaca, ne mantıksızca olduğunun bir örneğini görmüş oluruz, zira aldatıldığını bir anlamda bilen seveni aldanmaya karşı tam da güvenceye alan şey her şeye inanmaktır.

Her şeye inanan hakiki sevgi sahibi aldatılamaz, zira *onu aldatmak kendini aldatmaktır*. O halde en yüce nimet ve en büyük bahtiyarlık nedir? Elbette ki hakikatte sevmektir; bunun yanı sıra, hakikatte sevimlidir.

Ancak o vakit, tam da her şeye inanmakla sevgide kalan seveni aldatmak haliyle imkansız olur. Şayet birini para hususunda, bu sözde mağdur parasından olmayacak şekilde aldatmak mümkün olsa: O vakit bu kişi aldanmış mı olurdu? Ama bu tam da mevzubahistir.

Aldatıcı teşebbüsü dolayısıyla hakir biri haline gelir, ve seven kendisini sevginin içinde idame ettirir, bu suretle en yüce nimete ve en büyük bahtiyarlığa malik olur, tabii dolayısıyla da hiç aldatılmamış olur! Oysa aldatıcı kendini aldatır. O sevmez, ve bu suretle zaten kendini aldatmış, en yüce nimetten ve en büyük bahtiyarlıktan mahrum etmiştir.

Bundan sonra sahiden seven tarafından sevimlik gelir — yoksa sevimlik haliyle seven için büyük bedbahtlık olabilir, ama aldatıcı kendini bundan¹⁹ da mahrum ederek aldatma yolunda demektir — eğer ki bu sevginin hakikaten yararını görmekten kendini alıkoyar da, aldatmacası olasılıkla fark edildiğinde, her şeye inanarak sevgide kalacağı, aldanmaya karşı kendini güvende tutacağı yerde, diğerinin sevgisini heba etmeye, ve sahiden sevmeye son vermekle de bu seveni bedbaht etmeye bir muvafak olacak olursa.

¹⁹ Yani hakikatte seven tarafından sevimlik. -çn.

Bunu tam netleştirebilmek için, gelin aldatıcının sahiden sevenin yanında ne kadar zavallı bir hali olacağını gözlerimizin önünde bir canlandıralım — zira baştan çıkarıcılara ve baştan çıkarmalara dair, aldanmalara ve aldatıcılara dair çok laf edilir ama *sahiden seven* pek nadiren konu edilir veya etraflıca tarif edilir.

Velhasıl ben bir sinsi, bir hileci, bir riyakâr tahayyül ederim; onu aldatmacanın tüm gizli hünerleriyle, tüm baştan çıkarıcı maharetlerle donatmaktan zevk alırım.

Peki şimdi ne yapmak ister? Seveni aldatmak ister, sinsilikle sevmeye bakar (zira yozlaşmışlığına rağmen, sevilmenin ne büyük bir nimet olduğunu idrak edecek kadar akla sahiptir). Ama bütün bu ahkâm kesmeler, bütün bu tamamen fuzuli hinlik ve dalavereler de niyedir? Onun aldatmak istediği, sahiden seven-dir; fakat sahiden seven herkesi sever, o halde aldatıcı, sevmeyi sağlama amacına çok daha basit yoldan ulaşabilir.

Evet, eğer bahis konusu olan sevdaya tutulmuş biri (öz sevgi sahibi biri) olsaydı, o vakit hiç olmazsa aldatılmanın bir anlamı olurdu; zira sevdaya tutulmuş biri sadece bir insanı sevebilir, ve o vakit haliyle önemli olan, mümkünse, sinsilik ve kurnazlığın aldatıcı sanatı vasıtasıyla bu yegâne insan olabilmek olurdu. Fakat sahiden sevene istinaden, aldatmaca en başından itibaren anlamsızdır, aldatıcı ta başından itibaren en sefil bir ışık altında sunulmuştur.

Devam ediyoruz. Elbette, aldatıcı sevmeye muvaffak olur, elbette — evet, bunu sinsiliğine, oyunbazlığına ve marifetliliğine borçlu olduğunu sanabilir ve öyle de sanır; zavallı mağdurlar, muhatabının onu seven hakiki bir sevgili olduğunu hissetmez bile, çünkü hakikatte seven kişi herkesi sever. Aldatıcının sefilliği şimdi nasıl bir anlamsızlığa saplanıp kalnuştur! Aldatmaca başarısızlığa uğramış gibi değildir, hayır, bu pek hafif bir ceza olurdu, hayır, aldatmaca başarıya ulaşır ve aldatıcı aldatmacasıyla gururlanır!

Ama o halde bu aldatmaca neden ileri gelir, ne biçim bir aldatmacadan dem vurmaktadır²⁰? Aldatmaca elbette onun, seveni tarafından sevilirken sevilmenin nimetinden haz almasına ilave-ten, karşılığında sevmemenin verdiği o soğuk ve mağrur ve alaycı kendinden hoşnutluğundan da haz almasından ileri gelir.

Sevgisine hiç karşılık talep etmeden seven, sevgisini ve bu-

²⁰ Yani “aldatıcı ne biçim bir aldatmacadan söz etmektedir.” -çn.

nun yüce bahtiyarlığını sevgiyle karşılık talep etmemeye dayandıran hakiki sevgiyle muhatap olduğu elbette tamamen gözünden kaçır (zira hakiki sevgi diye bir şey olduğu bir aldatmacının nasıl aklından geçebilir).

Binaenaleyh aldatıcı, sevenin onu sevmesini sinsice sağlamış olur — fakat bu sevenin tam da sonsuz can attığı bir şeydir; aldatıcı onu muhtemelen karşılığında sevmemekle aldatmıştır — ama şahiden seven tam da sevgiyle karşılık talep etmeyi bir kirlenme, aşağılaşma saydığı gibi, karşılığında sevgiyle ödüllendirilmeksizin sevmeyi en yüce bahtiyarlık sayar.

O halde mağdur kimdir; ne biçim bir aldatmacadan dem vurulmaktadır; aldatıcı muğlak konuşmaktadır ve ne dediğini kendisi de bilmemektedir, tıpkı o adam gibi, hepimizin bıyık altından güldüğü o mahut adam, hendekte uzanmış yatar ama yine de at sürdüğünü sanır.

Bu şekilde aldatmak, bir adamın cebine para sokuşturmaya hırsızlık demek gibi bir şey değil midir! Hakikaten seven zenginleşmiştir; zira o daha fazla insan sevdikçe, karşılığında sevgi görmekten feragat ederek sevgisini sundukça daha bir zenginleşir. Yoksa acaba aldatıcının ne beş paralık bir sevgi hedefi olduğu gizli kaldığı takdirde, şahiden seven aldatılmış mı olur?

Sevmek elbette en yüce nimettir, ama o vakit sırf sevgiyle karşılık talep eden sevgi, yani sahte sevgi, hedefin beş para etmez olduğundan bihaber bırakılarak aldatılmış olabilir. Yoksa aldatmacının ne beş para etmez bir hedef olduğu ve olmuş olduğu açığa vurulduğu takdirde mi hakiki seven aldatılmış olurdu?

Sevmek elbette en yüce nimet ve en büyük bahtiyarlıktır. Şimdi bakın; eğer birisi itimat duyduğu, ve paralı olduğuna ve borç alabileceğine inanıp güvendiği birinden borç para ister de, adam muhtemelen müflis ve beş parasız ise, o vakit alıcı enayi yerine konup kandırılmış olur. Lakin parasını vermek isteyen ve geri almayı hiçbir şekilde arzu veya talep etmeyen kişi karşısındakini hiç de enayi yerine koyup kandırmış olmaz — çünkü alıcının hiç parası yoktur.

Ama sinsi aldatıcı kurnazlığın en kıvrak ve sokulgan çalımlarıyla ilerler, hödük gibi hareket ettiğini hiç hissetmez. Üstün olduğunu sanır, kendinden hoşnut bir şekilde, içinden sıtır durur (maalesef, akı zayıf olanın, kendinden hoşnut sırtışını görmüş gibi olursun, hem gülünecek hem ağlanacak şeydir); sevgi duyanın sonsuz üstün olduğunu ruhu duymaz.

Aldatıcının gözleri kararmıştır; o korkunç acizliğini bile hissetmez. Aldatmacası başarıya ulaşır — ve o bir iyilik yapar; aldatmacası başarıya ulaşır — ve o sahiden seveni daha da bir zenginleştirir, aldatmaca onun için bir muvaffakiyettir, onu başarıya ulaştırır, o muvaffak olur — ve yine de mağdur olan tam da odur. Zavallı mağdur, selamete götüren yol, ki bu aldatmacasının başarısız kalmasıdır, bu bile ona engellenmiştir!

Şayet akli zayıf olan, kafasındaki çılgın düşüncenin doğruluğuna akli başında birini ikna etmeye kalksa, ve bunu bir anlamda yapabilmiş çıksa, o vakit bu her şeyin en korkuncu olmaz mı, bu adeta yaşamın acımasızlığı olmaz mı, zira girişimi başarısız kalıyorsa, o vakit akli zayıf olan belki bu suretle aklının zayıf olduğunun farkına varabilirdi; ama şimdi bu ondan gizlidir, ve akıl zayıflığı elbette şifasızdır.

Aldatıcıda da durum böyledir; ama bir acımasızlık değildir, aldatmacanın başarılı olması onun için adil bir cezadır — ve bu suretle onun resmen mahvoluşudur.

Aldatıcıyla seven arasında hakikatte neyin nesi bir mücadele vardır?

Aldatıcı onu oyuna getirip sevgisinden etmek ister. Bu mümkün olmaz; hakiki sevgi, tam da kayıtsız şartsız olarak hiç sevgi karşılığı talep etmemekle kendine alt edilemez bir konum sağlamıştır; onu sevgisinden mahrum etmek, parasını birine armağan etmeye kalkmış bir insanın parasını hileyle iç etmekten bir nebze daha mümkün değildir.

Dolayısıyla mücadelenin mahiyeti başka bir şey olup, aldatıcının, sevenin düşüşüne vesile olmasının (ki bu onun ne zerre kadar niyet ettiği ne de hesaba kattığı bir şeydir), böylece sevenin sevgisinden vazgeçmesinin ve algı yarınmalarıyla dolu bir dünyaya sürüklenmesinin, ve seven sevgi karşılığı talep etmeyen sevgisinden vazgeçti diye, aldatıcıyla çocukça bir didişmeye dalmasının mümkün olup olamayacağıdır. Ancak, sahiden seven tam da her şeye inanarak, ve dolayısıyla aldatıcıyı severek, korunur. Aldatıcı bunu anlayabilirse, aklını kaçırabilir.

Sevdaya tutulmuş biri (öz sevgi sahibi), aldatıcı ona kendini, karşılığında sevmeksizin, sevdirttiği vakit, aldatıldığını farz eder — ve sahiden seven, her şeye inanarak, aldatıcıyı sevmeyi başardığında, kendini selamete ermiş farz eder; sevdaya tutulmuş olan aldatıcıyı sevmeyi bahtsızlık addeder, sahiden sevense, aldatıcıyı sevmeyi başarabilmeyi bile zafer addeder.

Ne garip! Aldatıcı, aldatmayı nasıl da fevkalade başardığı hususunda giderek daha bir hayalci olabilir; ve en nihayet seveni zavallı kalın kafalı bir gariban addeder çıkar.

Ve yine de tam da bu yolladır ki sahiden seven aldatılmaya karşı kendini sonsuza dek ve sonsuzcasına güvene almış olur! Sevgili dinleyicim, acaba sen üstün olanın ilaveten daha güçsüz-müş görünmesinden daha güçlü bir üstünlük ifadesi bilir misin?

Zira *daha güçlü* olup, daha güçlü gibi görünen kimse, üstünlüğü için bir kıstas koymuş olur; fakat üstün dahi olsa daha güçsüz gibi görünen kişi kıstasa vurulmaya ve mukayeseye karşı koyar, yani, o sonsuz üstündür. Sen hiç hayatında böyle bir sonsuzluk ilişkisi gördün mü, tabii bir çırpıda apaçık görülecek gibi değildir, ne de olsa sonsuz olan hiçbir zaman apaçık görülemez?

Kafa bakımından diğerlerinden sonsuz üstün birini düşün, ve onun saf bir zavallıya benzediğini göreceksindir; sadece başkalarından daha kafalı olduğunu sanan, ama bundan tamamen emin olmayan veyahut bir mukayese ilişkisiyle böbürlenemeyecek kadar kafasız, vasat kişidir ki, kafaca üstünmüş gibi görünmek için çabalar.

Her şeye inanan sevgide de böyledir. Onu kafasızlıkla birbirine karıştırmak pek kolaydır, ve yine de bu saflıkta bilgeliğin derinliği vardır; onu zafiyetle birbirine karıştırmak²¹ pek kolaydır, ve yine de bu acizlikte ebediyetin güçleri vardır; göze herkesin kolayca aldatabileceği, kaderine terk edilmiş zavallı bir insan gibi görünebilir, ve yine de o, aldatılmaya karşı ilelebet ve sonsuz güvenceye alınmıştır.

Ama bu apaçık görülmez, beşeri anlamda yarulğıya²² pek yakındır, özellikle de *bilgelğe inanamayacak kadar* akıllı bu akıl çağında. Yarulğı pek yakındadır; zira her şeye inanarak seven apaçık meydanda değildir, bilinmedik bir üreme tarzı olan o mahut bitkilere benzer: Tanrıdan nefes alır ve hayatta kalır, sevgisinin gıdasını Tanrıdan alır, Tanrı sayesinde güçlenir.

Beşeri anlamda aldatıldığını bir anlamda kendisi de görür; fakat aldatmacanın ve gerçek doğrunun eş ölçüde ileriye götürülebildiğini, ve dolayısıyla aldatıcının bir aldatıcı olmamasının yine de mümkün olduğunu bilir, ve bu sebeple her şeye inanır. Üstelik bu sevgide cesaret vardır, her şeye inanacak cesaret (ki bu

²¹ (Dan.) *forveksle*. -çn.

²² Yani *kimlik yarulğısı, iki şeyi birbirine karıştırmak*. (Dan.) *forveksling*. -çn.

hakikatte en yüce cesarettir), dünyanın nefret ve hakaretine katlanacak cesaret (ki bu en yüce zaferdir, dünyada kazanılmış olanlarından hepsinden daha yücedir, zira dünyayı alt eder), dünyanın bunu bu denli tarifsiz derecede aptalca bulmasına azimle dayanacak cesaret; bu arada dünya onun neden sonuç çıkardığını mükemmelen anlayabilir, lakin iş bu çıkarımı anlamaya gelince, bunu *itimatsız* dünyanın yüce bahtiyarlığı anlayabildiğinden bir nebze daha fazla anlayamaz, ki bu bahtiyarlık sahiden sevenin kendi içindedir.

Yine de, sevenin gerçekten aldatılmış olduğunun bir gün ebediyette ortaya çıkacağını farz et!

Hangi suretle; bunu bir kez daha tekrarlamak gerçekten zaruri mi olacaktır? Sevmek en yüce nimet en büyük bahtiyarlıksa; seven kimse tam da her şeye inanmakla sevginin bahtiyarlığı içinde yaşamaya devam ediyorsa: o vakit o, zaman içinde veya ebediyette, nasıl aldatılacaktır! Hayır, hayır, zaman içinde ve ebediyette, sevgiye istinaden mümkün olan bir tek aldatmaca vardır; kendini aldatmak, veya sevgiden el çekmek. Dolayısıyla sahiden seven itirazı dahi anlamaktan âciz olacaktır.

Ah! Ah! Ama bu biz diğerleri için maalesef fazlasıyla kolaydır; zira daha düşük anlayış alanının ve dünyevi ihtirasların algı yanılmalarıyla olan ittifak paktından kendini çekip kurtarmak pek güçtür. İnsan gerçek doğru olanı tam en iyi anladığında, eski fikirler birden geri geliverir. Sonsuz olana, ebedi olana, dolayısıyla asıl doğru olana doğal insan o kadar yabancısıdır ki, o da iki ayak üstünde dimdik yürümeyi öğrenmiş olsa da, bir an bile öyle yürüse, dört ayak üstünde yürümeye can atan köpeğin durumundadır.

Bir insan düşüncelerini, aldatmaca gerçek doğruyla kayıtsız şartsız eş ölçüde ileriye götürülebildiğine göre, bir insanın hakikatte bir diğerine dair hüküm veremeyeceğini, ama sadece hüküm verenin kendini açığa vuracağını kabullenme noktasına kadar zorlamak mümkündür — bu bir güç sınavı sırasında bir insanın tüm gücüyle bastırması, ama bunun direnç sınavında olduğunu bilmemesi, yani, gücünü gerçekte son raddeye kadar kullandığını sanması, oysaki gücünün esasında sırf denemeden geçiyor olması gibi bir şeydir.

Ve insan bunu bir kere anladığı vakit, yine bir kaçış yolu daha arayabilir, tecessüs içinde ebediyete yaklaşabilir, bu suretle ortada hakikaten bir aldatmacı olup olmadığını onun meydana çıkaracağını hesap eder. Ama bu neyi ispatlar?

Bir insanın, sevginin bahtiyarlığı içinde, sahiden seven biri olmadığını ispatladığı gibi, ebediyet hakkında hakikaten ciddi bir fikri de olmadığını ispatlar. Bir insan bu hevese boyun eğerse, derhal küçük fikirliliğin daha aşağı alanlarına sürüklenir, ki orada en sonuncu ve en dorukta olan, kendi içindeki sevgi bahtiyarlığı değil, inat çekişmesidir.

Fakat hakiki sevgi her şeye inanır — ve yine de hiçbir zaman aldanmaz.

Sevgi Her Şeyi Ümit Eder — ve Yine de Hiçbir Zaman Utanca Düşmez

Sevgi her şeyi ümit eder.
1 Korintliler 13:7

Kutsal Kitap imgeler ve kavramlar vasıtasıyla farklı yollarla fâni hayatımıza ihtişam ve asalet katmaya, ebediyle olan ilişkide hareket alanı sağlamaya ve ümit kapısı açmaya çalışır.

Ve bunu yapmak da zaruridir. Zira fâni hayatın dünyeviliği, kendinden hoşnutluk duygusu içinde, metruk halde, kendi içine kapanınca, içeride sıkışıp kalan hava kendi içinde kendiliğinden zehirli gaz üretir. Ve zamansallıkta vakit bir anlamda gölge gibi ağır ağır, ve yine de insanın, tüm dikkatini toplasa dahi uçup gittiğini fark edemeyeceği, anlaşılmaz bir hızla akıp gittiğinde; veya an olduğu yere saplanıp kalıp durağan hale geldiğinde; akıl ve takati o ana çevirmek için her şey, ama her şey harekete geçirildiğinde: işte o vakit ümit kapısı kaybolmuştur, ve bu münferit, metruk zamansallık anı şimdi, ister uzun olsun ister kısa olsun, ebediyetin bir kırpıntısı haline gelir.

İşte, farklı devirlerde, ferahlatıcı, canlandırıcı bir esintiye, havayı temizleyebilecek ve zehirli gazları dağıtabilecek güçlü bir rüzgâra, büyük bir hadisenin, durağanlığı harekete geçirerek kurtaracak, kurtarıcı coşkusuna, büyük bir ümidin cana can katan beklentisine o kadar sık sık ihtiyaç duyulmuş olması bu yüzdendir — insan dünyeviliğin içinde boğulup kalmasın veya engelleyici bir anın içinde telef olmasın diye!

Oysa Hristiyanlık bir tek yol ve bir tek çıkış yolu bilir, mama-fih bu yolun ve çıkış yolunun ne olduğunu her daim bilir; Hristiyanlık ebedi olanın yardımı sayesinde kendine her bir an hareket alanı sağlar ve ümit kapısı açar. Sırf an uzuyor diye telaşe artarken, ebedi anlamda, yerinde sayan anın içinde koşturmaca aralıksız sürerken, telaşçılar ekip biçerken ve tekrar ekip biçerken (zira telaşe defalarca ekip biçer), telaşçılar ambarlarını ektikleriy-

le tepeleme doldurup, kazançlarında rahatı bulurken — maalesef, diğer yanda, hakikaten iyilik yapmak isteyen, aynı zaman zarfında, kendi uğraşının daha en ufak bir semeresini bile görmezken, ve ekmesini bilmeyen gibi, nafile yere uğraşan ve öylece havaya kılıç sallayan gibi, alaya alınırken: Hristiyanlık bu fâni dünyanın ekme, ebediyetâleminin¹ ise biçme vakti olduğunu mecazen anlatarak ümit kapısı açar.

An, sırf hareketsiz durmakla bir girdaba dönüşürken (Zira girdap ileriye doğru gitmez), ve mücadele sürerken, kâh bir noktada, kâh bir başka noktada, zafer kazanılırken ve mağlup olunurken ve tekrar zafer kazanılırken — ama, hakikatte iyiyi isteyen göze yegâne kaybedenmiş ve her şeyi kaybedenmiş gibi gelirken: Hristiyanlık bu hayatın cefa, mücadele vakti, ebediyetâleminin ise zafer vakti olduğuna dair mecazi anlatımlarıyla ümit kapısı açar.

An küçük fikirliliğin sefil şaşkınlığı içinde yerinde sayarken, göze hâlâ ulviliğin, iyiliğin, doğruluğun dudak büktürücü, zavallı bir kopyası, döküntüsü gibi gelirken, dudak büktürücü bir onur ve utanç oyunu oynarken, ve her şey bu zavallı, şaşkın keşmekeşin içine sürüklenerek beyhudeleştirilirken: Hristiyanlık hareket alanı sağlar ve ümit kapısı açar, kimin onur tacını kazanacağını, kiminin utanca düşeceğini sonsuza dek belirleneceği o mahut ebediyet sahnesine, mecazi anlatımlarıyla, atıfta bulunarak, hayata asalet ve ihtişam katar.

Ne asalet, ciddiye dolu bir ihtişam! Ama hakikatte, onur ve utanç nedir ki, onlara sonsuz bir anlam ve ehemmiyet kazandıran ortam sağlamadıkça!

Bir insan bu dünyada onur kazanmayı hak etmiş dahi olsa, bu dünyanın elinde ona anlam ve ehemmiyet kazandıracak hangi asalet vardır! Diyelim ki bu elçi hak ederek utanca düşmüş, veya hak ederek paye almış olsun — şayet asaletli davranış merdiven aralığında sürmüşse; şayet onuru ve utancı tevzi eden hocası efendi zavallının tekiyse; şayet majesteleri bu ihtişamlı merasime varlığıyla onur katacak hiç ama hiç kimseyi davet etmeyip, sadece ne idüğü belirsiz, namı meçhul bir yığın insan davet etmiş olsa; o vakit onur ve utanç nedir ki!

Lakin ebediyetâlemi! Ebediyet kadar yüksek kubbeli hiç baş-

¹ Veya ahiret, ebediâlem olan ahiret. (Dan.) *evigheden*. Bu sözcük “evighed”den farklılık gösterir. -çn.

ka bir tören binası bilir misin? Sen ebediyetâlemindeki gibi ulvi bir sessizliği haiz hiç başka bir şey, bir Tanrı evi bile olsa, bilir misin; sen, en seçkin saygıdeğer zümreden bile olsa, onurun ona karşı en ufak, bir nebze bile, itirazı olan hiç kimsenin, onuru ebediyet gibi onurlandırmayan hiç kimsenin orada bulunmaması sağlanmış, hiç başka bir camia bilir misin; sen, duvarları aynadan da olsa, onurun talebini, ebediyet gibi, bu denli sonsuzcasına görselleştiren, ve de en cüzi, en göze çarpmaz bir onursuzluk çatlağının bile içinde saklanmasına bu denli sonsuzcasına karşı duran başka hiçbir tören salonu bilir misin — eğer biliyorsan, ben utanca düşmüş olurum!

Sevgi, onura ve utanca istinaden, ebediyetin yardımıyla, her an ümit kapısı açar, eğer ki sen kendin ümit ederek yardımcı olmak ister isen. Hristiyanlık seni alıp, yine de sadece daha geniş bir alana göz gezdirebileceğin daha yüksek herhangi bir konuma götürmez: Lakin bu yine de bir fânî ümittir ve dünya emelidir.

Hayır, Hristiyanlığın ümidi ebediyetâlemidir; ve bu yüzden dir ki onun yaşam tasvirinde ışık ve gölge, güzellik ve hakikat, ve her şeyden önce görüş uzaklığı² vardır. Hristiyanlığın ümidi ebediyetâlemidir, ve yolu İsa'dır; yolu Onun alçaltılmasıdır, ama O, cennete yükseldiğinde de yoldu.

Fakat, inançtan ve ümitten daha ulu olan sevgi, ümidin işlevini de üstlenir, veya ümidi, ötekiler için ümit etmeyi, bir iş olarak, üstlenir. Kendisi de ebediyetin bu ümidiyle imar olur³ ve beslenir, ve sonra bu ümit içinde başkalarına karşı sevgiyle davranır, ki şimdi bunu ele alacağız:

Sevgi her şeye inanır — ve yine de asla utanca düşmez,

zira hakikatte, ne her şeyi ümit eden kişi bu sayede sevgi duyar, ne de her şeyi ümit eden kişi bu sayede asla utanca düşmemiş olur; ama her şeyi sevgi içinde ümit etmek, hiçbir şeyi yeis içinde, ne kendisi ne başkaları için, ümit etmemenin tam tersidir.

Her şeyi ümit etmek, veya ayrısı olan, her zaman ümit etmek. İlk bakışta, ümit etmek sanki tek kalemde yapılabilecek bir şeymiş gibi gelir, çünkü “her şey” türlü çeşitliliği birleştirerek tek vücut haline, ve bu cihetle ebedi an denebilecek bir şey haline, getirir, sanki ümit rahat ve sükûn içindeymiş gibi.

² (Dan.) *gennemskuelsens fjernhed*. -çn.

³ Veya *islah olur*. (Dan.) *opbygges*. -çn.

Lakin böyle değildir. Şöyle ki, ümit etmek ebediden ve zamansaldan müteşekkildir, dolayısıyla ümidin görevi ebedi cüssesi içinde her şeyi ümit etmek, zamansal cüssesi içinde daima ümit etmektir.

Bir ifade diğerinden daha hakikat değildir, bilakis her ifade, birlikte aynı şeyi dile getirmek yerine birbiriyle karşıtlaşacak olursa asılsız olur: Her an daima her şeyi ümit etmek.

Ümit etmek gelecektekiyle, olanakla, ilgilidir, ki böylece, gerçeklikten⁴ farklı olarak, daima çift taraflıdır, yani ilerleme ya da gerileme, doğruluş ya da çöküş, iyilik ya da kötülük olasılığıdır. Ebedi "bakidir"⁵; fakat ebedi olan zamansala temas ederken veya zamansalda bakiyken, ikisi birbiriyle "mevcutta"⁶ karşılaşmaz, zira o vakit mevcut⁷ olanın kendisi ebedi olmuş olur.

Mevcutta olan, an, öyle çabucak biter ki, o aslında var değildir, o safi huduttur, ve böylelikle evveliyattır, halbuki evveliyat olan, mevcut olmuş olandır. Yani ebedi olan zamansal içinde var ise, o vakit o ya gelecektekinin (zira mevcutta olanı yakalayamaz, ve evveliyat zaten evveliyat olmuştur) ya da olasılığın içinde vardır.

Evveliyattaki gerçek olandır, gelecekteki muhtemel olandır; ebedi olan ebediyen ebedi olandır, ebedi zaman içinde muhtemel olandır, gelecektekidir. Bu yüzden yarınki güne gelecek deriz, ama ebedi hayata da gelecek deriz. Olası olan haddi zatında çift taraflıdır, ve ebedi olan bu çifteliğiyle, olasılığın içinde, mütesaviyen muhataptır.

Diğer taraftan, bir insan, olasılığın çifteliğini, olasılık tarafından, kendine mütesaviyen muhatap kıldığında: O kimse *beklenti duyuyor*, deriz. Beklenti duymak muhtemel olanın haiz olduğu çifteliğin aynını içerir, ve beklenti duymak muhtemel olanı haddi zatında mutlaka ve tamamen kendine muhatap kılmaktır. Akabinde bu muhataplık durumu, beklenti içindeki kişi bir seçim yaptığı takdirde, ikiye ayrılır. İyilik ihtimalinin beklentisini kendine muhatap kılmak *ümit etmektir*, ki tam bu sebepten zamansal bir beklenti olamaz, ebedi bir ümit olur. Kötülük ihtimalinin beklentisini kendine muhatap kılmak *korku duymaktır*. Lakin ümit

⁴ (Dan.) *virkelighed*. -çn.

⁵ (Dan.) *er*. -çn.

⁶ Veya *halihazırda*. (Dan.) *i det nærværende*. -çn.

⁷ Veya *halihazır*. (Dan.) *det nærværende*. -çn.

eden de tıpkı korku duyan gibi beklentidedir. Ama seçim yapılır yapılmaz, muhtemel olan, değişime uğrar, zira iyilik ihtimali ebedi olandır.

İhtimalin çifteliği sırf temas arunda müsavidir; bu yüzden ümidi seçme kararı almakla bir insan görünenden sonsuz daha fazlasına karar vermiş olur, zira bu ebedi bir karardır. Münhasıran olasılığın içinde, veya münhasıran veya vasat biçimde beklentide olan kimse için iyilik ve kötülük ihtimali müsavidir; farklılaşma içinde (zira seçim haliyle farklılaştırıcıdır), iyilik ihtimali ihtimalden daha fazlasıdır, zira o ebedidir. Dolayısıyla, ümit eden asla aldatılamaz; zira ümit etmek iyilik ihtimalinin beklentisinde olmaktır, ancak iyilik ihtimali ebedidir.

Öyleyse insan ümit etmenin ne demek olduğuna daha isabetlice hüküm koymak zorundadır; amiyane tabiriyle insan hiçbir surette ümit olmayan, fakat şu veya bu şekilde arzu, özlem, özlemleri beklenti olan şeyi, kısacası, beklentide olanın çeşitlilik olasılığıyla ilişkisini, ümit der. Böyle anlaşıldığında (ümit esasen safi beklenti anlamına geldiği vakit), ümit bir gencin ve çocuğun içinde gayet rahatça uyanabilen bir şeydir, çünkü gencin ve çocuğun kendisi henüz bir olanaktır. Ve diğer yandan, insanın içindeki olanak ve ümidin, veya olasılığı duyumsama yetisinin, yıllar zarfında genellikle nasıl gitgide azaldığını müşahade etmek de yine gayet normal bir şeydir.

Bundan dolayıdır ki, tecrübenin ümitten, sanki safi gençlik heyecanıymış gibi (ki bir çocuğun ve gencin ümidi elbette ki böyledir), sanki ümit etmek dans etmeye eş bir şeymiş gibi, gençlik heyecanından ibaret bir şeymiş gibi, sanki yaşlılarda ne bu meyil ne de bu rahatlık varmış gibi, mesafeli söz etmesi de yine anlaşılabilir bir şeydir. Tabii ki, ümit etmek ebedi olanın yardımıyla, yani iyilik ihtimalinin yardımıyla, kendini rahatlatmaktır.

Ve ebedi olan, gençlik heyecanı olmaktan ne kadar uzak olsa bile, yine de gençlik heyecanı ile arasında, sık sık ciddiyet adıyla onurlandırılan suratsızlıkla, iyi kötü elverişli koşullarda öyle iyi kötü halinden hoşnut ve sessiz olsa da esas itibarıyla ümit edecek hiçbir şeyi olmayan, koşullar elverişsiz oldu mu ümit etmekten ziyade huysuzca somurtmayı yeğleyen yaşlılık ataletiyle olandan çok daha fazla ortak yanı vardır. Bir insan gençlikte yeterince beklenti ve olanağa sahiptir, bu, toy gencin kendiliğinden içinden gelen bir şeydir, Arabistan'daki ağaçlardan damlayan sakız damlaları gibi. Fakat insan yaşlandı mı, genelde yaşamı şimdiye

değin nasıl olmuşsa bundan sonra öyle gider, aynı şeyin yavan bir tekerrürü ve yeniden yazımı gibi; hiçbir olanak canlandırıp harekete getirmez, hiçbir olanak neşe verip gençleştirmez.

Ümit yersiz yurtsuz bir şey haline gelir, ve olanak tıpkı kış mevsiminde yeşilin olduğu gibi nadir bir şeye döner. İnsan, ebedinin dışında, itiyadın, dirayetin, taklitçiliğin tecrübenin, örf ve adetlerin sayesinde yaşar. Ve hakikaten, bunların hepsini al, birbirine karıştır, ihtirasların için için yanan veya sırf dünyeviliğin alev alev ateşinde pişir, bundan karmakarışık bir bulamaç edebileceğini göreceksindir, farklı tarzda hazırlanmış koyu bir zamk, yaşam bilgeliği denen şey; ama bundan hiçbir zaman bir olanak elde edemezsin.

Olasılık, bu mucize, öylesine sonsuz nahif (ilkbaharın en ince dalı bile bu kadar nahif değildir!), öylesine sonsuz narin (en ince dokunmuş keten bile bu kadar narin değildir!), ve yine de, ebedi olanın yardımıyla vücuda gelmiş, şekil almış, ve yine de, iyilik ihtimali olduğu takdirde, diğer her şeyden daha güçlü.

Bir insanın hayatından onu belli dönemlere ve zaman dilimlerine ayırarak, ilk bölüme de ümidinki veya olasılığinki diyerek söz etmenin tecrübeye dayanarak konuşmak olduğu farz edilir! Ne budalalık! Velhasıl ümidin bihakkın ebedi olduğu es geçilir, ve yine de ümitten söz edilir. Ama ümit doğallıkla iyilik ihtimali ile, ve dolayısıyla ebedi olan ile ilişkili iken, bu nasıl olur da mümkündür!

Ve diğer taraftan, ümit hakkında, onu belli bir yaşa isnat eder şekilde söz etmek nasıl olur da mümkündür; ebedi haliyle tüm bir ömre yetecek uzunluktadır, o halde en son deme kadar ümit vardır ve olması icap eder, o halde ümidin hiç belli bir yaşı yoktur, ama bir insanın tüm ömrünün ümit dönemi olması icap eder! Velhasıl yine de ümitten, onu bir tarafa atarak, söz etmenin tecrübeye dayanarak konuşmak olduğu farz edilir.

Sahne oyununda olduğu gibi, zaman kısaltılıp, hadiseler bir araya sıkıştırılarak, birçok yılın içeriği birkaç saat zarfında görüntülenir: Zamansallık dahilinde de insan kendini aynen bu şekilde, sahne oyunu oynar gibi ortama uydurmak ister. Tanrı'nın yaşam sistemi: zamansallığın münhasıran inkişaf, ihtilat — ebediyetin zevali olması; her şey zamansallık dahilinde yerine uydurulur, on yıl inkişafa tahsis edilir, on yıl da ihtilata, sonra birkaç yıl düğüm sıkılır ve sonra ardından zeval gelir.

Hiç şüphesiz, ölüm de bir zevaldir; insan toprağa verilir, her

şey geride kalır — lakin ancak çürüyüş suretiyle zeval başladığı vakit. Ama işin hakikati, tüm ömrünün ümit vakti olduğunu idrak etmek istemeyen herkes yeis içindedir, lakayttır, topyekûn lakayttır, bunu ister bilsin ister bilmesin, sözüm ona esenliği içinde kendini ister talihli addetsin ister etmesin, veya sıkıntı ve bıkkınlık içinde bin bir zahmetle ilerlemeye çabalasın çabalamasın.

Eğer yaşamının bir sonraki an heba olabileceği olasılığından sarfı nazar eden her kimse, o vakit bu olasılıktan, iyilik ihtimali olduğunu ümit ettiği için, sarfı nazar etmez ise, yani olanaksızlık içinde ömür süren her kimse, yeis içindedir, ebediden tümüyle kopar, olasılıkla işi keyfince bitirir, bir diğerinin dediğini dikte alan, sonuç çıkmadan evvel anlamsızca nokta koyarak veya kalemî isyankârca elinden fırlatarak haddini bilmezlik etmesin diye, bir sonra denecek olanı aynen kaydetmek için kalemi daimi olarak hazırda bekleten biri gibi yapmak yerine, sonuç olmayan yerde ebediyetin rızası olmaksızın sonuç koyar.

İnsan bir çocuğa büyük bir görev tevdi etmek isterse bu işe nasıl yaklaşır? Tabii, tüm görevi bir çırpıda çocuğun üzerine yığmaz, zira o vakit çocuk yeise düşer ve ümidi keser; onun için insan görevi, peyderpey, ama hiçbir zaman çocuğun, görev sanki bitmiş gibi durup kalmayacağı kadar az veya çocuğun altından kalkamayacağı kadar fazla olmayacak şekilde tevzi eder. Bu, terbiyenin iyi niyetli hilesidir; aslında bir hususu gizli tutar; şöyle ki, çocuk aldandığı vakit, bu, terbiyecinin bir sonraki an hakkındaki teminat veremeyecek bir insan olmasından dolayıdır.

Şimdi ebediyete^a geçiyoruz; ki bu bir insana tevdi edilmiş olan en büyük görevdir, ve diğer taraftan elbette ki bir sonraki an hakkında teminat verebilir; ama zamansal çocuk (insan) bu sonsuz göreve tıpkı küçük bir çocuk gibi yaklaşır! Eğer ebediyet, görevi insana bir defada, ve kendine has diliyle, o insanın kavrayışını ve acziyetini dikkate almaksızın, tevdi etmek isterse: O vakit bu insan yeise düşer.

Ama o vakit bu en büyük kudretin, ebediyetin, kendini küçültebilmesi, ve bu şekilde bölünebilir, ve yine de ebedi olarak tek vücut halinde kalması, ve gelecektekinin, olanak cüssesi içinde, ümidin yardımıyla, zamansal çocuğu (insanı) terbiye etmesi, ona ümit etmeyi öğretmesi (zira ümit etmenin kendisi derstir, ebedi ile olan ilişkidir) mucizevidir, eğer ki kişi o vakit keyfince,

^a (Dan.) *evigheden*. -çn.

korkunun da yardımıyla, kendini cidden umutsuzluğa kaptırmayı seçmezse, yahut yüzüstü edip, yeis duymayı, yani, bu olanağın vereceği terbiyeden kaçınmayı seçerse.

Ebedi olan, olasılığın içinde, hakkıyla anlaşıldığında, sürekli olarak her defasında azıcık bir parça tevdi eder. Ebediyet, olasılık vasıtasıyla, sürekli olarak el altında olacak kadar *yakın*, ve yine de bir insanı ebedi olana doğru hareket halinde, seyir halinde, atılım halinde tutamayacak kadar *uzaktır*.

Bu suretle ebediyet bir insanı, olasılığın içinde, teşvik eder ve kendine cezbeder, beşikten mezara kadar, eğer ki kişi ümit etmeyi seçer ise. Zira olasılık, denildiği gibi, çift taraflıdır, ve tam bu nedenle hakiki terbiyedir; olasılık da o nispette serttir, veya zayıf olabildiği gibi, bir o nispette de sert olabilir. Ümit öyle kendi başına olasılığın içinde yatmaz, zira olasılıkta korku da yatabilir.

Ancak ümidi seçeni, işte bu kişiyi, olanak, ümidinin yardımıyla, ümit etme konusunda terbiye eder. Yine de korkunun olasılığı, sertliği, bir olasılık olarak gizlice mevcuttur, terbiyenin yüzü suyu hürmetine, bir ikaz olarak kullanılması gerekecek olursa diye; ama gizli olarak kalır, oysaki ebedi, ümidin yardımıyla, teşvik eder. Zira teşvik etmek her daim, *uzak* olduğu kadar *yakın* olmaktadır, bu suretle, ümitvar olan daima ümitvar olarak kalır, her şeyden ümitvar olarak, ebediye olan ümidin içinde kalması sağlanır, ki bu, zamansallık içinde olanaklı olandır.

Her şeyi ümit etmek böyle bir şeydir. Lakin *severek* her şeyi ümit etmek, sevenin diğer insanlarla olan ilişkisini tanımlar, onlara karşı, onlardan ümitvar olarak, olasılığa açık kapı bıraktığını, bunu iyilik ihtimaline olan sonsuz zaafıyla yaptığını ifade eder.

Velhasıl o, sevgiyle ümit eder, her anda bir olanak yattığını, diğer kişi için iyilik ihtimali yattığını, bu iyilik ihtimalinin gide-rek iyilik yolunda daha muhteşem bir atılıma geçtiğini, mükemmeliyetten mükemmeliyete, yahut düşüşten dimdik kalkışa, yahut çöküşten kurtuluşa doğru ilerleme kaydettiğini, ve bunun bu minval üzere devam edeceğini ümit eder.

Sevenin haklı olduğu, her anda bir olanak yattığı rahatça id-rak edilir de, maalesef, aynı şeyi yeisin demesine izin verecek ol-sak, birçoğu bunu belki çok daha rahatça anlayabilecektir — zira yeis de bir bakıma aynıdır.

Yeisli kimse de, olanakta ne yattığını pekâlâ *bilir* ama yine de olanaktan vazgeçer (zira ne de olsa olanaktan vazgeçmek harfi-

yen yeis etmektir); veya daha doğrusu, iyilik ihtimalinin olanaksızlığını *var saymayı* gözü kesmez.

Yine burada da iyilik ihtimalinin olasılıktan öte olduğu görülür, zira insan iyiliğin olanaksızlığını *varsaymayı* göze alabildiği vakit, olasılık onun için kesinlikle ortadan kalkar. Korkan kimse iyiliğin olanaksızlığını *varsaymaz*; o, kötülük ihtimalinden korkar, ama sonuç çıkarmaz, iyiliğin olanaksızlığını *varsaymayı* göze almaz.

"Mümkündür," der yeis; "Ta gönülden coşku duyanın bile günün birinde usanması, çabasından vazgeçmesi ve sefilliğin emrine amade olması mümkündür, en canı gönülden inananın bile günün birinde inancı elden bırakması ve inançsızlığı seçmesi mümkündür; en ateşli sevginin bile günün birinde hararetini kaybetmesi, buz kesmesi mümkündür; en dürüst insanın bile günün birinde yanlış yola sapması ve mahvı perişan olması mümkündür; en iyi arkadaşın bile düşmana, en sadakatli zevcenin bile bir yalancıya dönüşebilmesi mümkündür: Bu mümkündür, onun için yeislen, ümidi bırak, ve her şeyden, önce hiç kimseden veya hiç kimse için bir şey ümit etme!"

Evet, bu elbet mümkündür ama bunun aksi de mümkündür; "Onun için kimseden veya ona olan ümidinden hiçbir zaman sevgisizce vazgeçme, en yitik oğlu bile iflah etmek yine de mümkün olabilir; arkadaşınken, maalesef, en amansız düşmanın olmuş kimsenin bile tekrar arkadaşın olabilmesi mümkündür; o kadar yüksekte dururken, maalesef, bu yüzden en dibe vuran kişinin bile ayağa kaldırılabilmesi yine de mümkündür; soğuyan sevginin yeniden ateşlenebilmesi yine de mümkündür: Onun için hiçbir zaman kimseden vazgeçme, en son anda bile, yeis etme, hayır, her şeyi ümit et!"

Velhasıl "mümkündür", bu cihetle yeis sahibi ve sevgi sahibi aynı şeyde birliktir de, ebediyen ayrı düşerler, zira yeis başkaları için hiçbir şey ümit etmez, sevgi her şeyi ümit eder. Yeis bel verir ve o vakit, eğer ki insanın istikrarsız, beyhude, hayalet gibi olanağın ani kıvılcımlarıyla gönül eğlendirecek hali varsa, olanağı arada gönül eğlendirici bir tahrir aracı diye kullanır.

Bu oldukça gariptir, ve ümidin bir insanın içinde ne kadar derine yerleşmiş olduğunu gösterir, öyle ki, insan tam da yeisten dona kalmış kimselerde olanakla oynayıp cilveleşmeye karşı bas-kın bir temayülle, hayal gücünün şehvani bir istismarıyla karşılaşır.

Yeis sahibi, öbür kişi için soğukça ve meydan okurcasına

ümit duymaz, o kişideki iyilik ihtimali için buna daha bile az emek sarf eder; fakat öbür insanın kaderini olanağın içinde — bu ister ümidinki ister korkununki olsun — kendi kendine bocalamaya terk etmekle gönül eğlendirir, öbür insanın kaderiyle oynamakla, kâh bir kâh öbür olasılığı düşünerek onu sanki salıncak gibi havada sallandırmakla gönül eğlendirir, ve bir yandan da olan bitene mağrurca ve sevgisizce tepeden bakar.

Lakin karşısındaki insandan vazgeçen kimseye hangi hakla yeisli diyebiliriz? Yeislenmek ayrı şeydir, bir başkası için yeis duymak ayrı şeydir. Ah, evet de, şayet sevenin anladığı şey yine de sahi olacak olsa, ve şayet insanın, seven biri ise, her bir anda diğer kişi için iyilik ihtimali yattığından, sevenin anladığı şeyi anladığı da sahi olacak olsa: O vakit öbür insandan, ümitsizce yitip diye, sanki onun için artık hiç ümit yokmuş gibi el etek çekmek, insanın kendisinin sevgisiz olduğunun kanıtıdır; ve o vakit de o, haliyle yeistedir, zira olanaktan vazgeçmiştir. Kimse aynı zamanda sevmedikçe ümit edemez, sevmeksizin *kendisi için ümit edemez*, zira ilelebet iyilikle bağlantılıdır; ama sevgi dolu ise aynı zamanda diğerleri için de ümit eder.

Ve kendi için ümit ettiği derecede, aynen bu derecede, diğerleri için ümit eder; zira o aynen kendisi için ümit ettiği derecede, aynen bu derecede, sevgi duyar. Aynen başkaları için ümit ettiği derecede, aynen bu derecede kendisi için ümit eder; zira bu ebedi kısasa kısaslıktır, ebediyete dek vardır.

Sevgi bulunan her yerde sonsuz bir derin hükmet vardır! Sahiden sevgi duyan şunu der: “Her şeyi ümit et, kimseden vazgeçme, zira birinden vazgeçmek, ona olan sevginden vazgeçmek demektir — şöyle ki, ondan vazgeçmez isen, ümit duyarsın; ama ona olan sevginden vazgeçersen, sevgi dolu olmaya kendin son vermiş olursun.” Anlayacağın, içimizdeki sevgiden, umumiyetle farklı bir şekilde, mütehakkım ve sevgisiz bir şekilde, sanki insan kendi sevgisine, kendi parasına olduğu anlamda, hükmedermiş ve onun mutlak hâkimiymiş gibi söz ederiz.

Bir kimse, “ben bu insana olan sevgimden vazgeçtim,” derken, kayıpta olanın bu insan, sevgisinin hedefi olan bu insan olduğunu düşünür; sözü eden kişi kendi sevgisini kendine sakladığını sanır; bunu bir başkasına paraca destek olan bir kimsenin, “onu böyle desteklemeye son verdim,” dediğindeki anlamda der, yani parayı veren, evvelce diğerinin almış olduğu parasını kendine saklar, ki bu diğeri şimdi kayıpta olandır; zira parayı veren

haliyle, bu mali değişiklikten dolayı kayba uğramaktan çok uzaktır. Lakin sevgide bu böyle değildir; sevgiye hedef olmuş olan kişi de belki kaybeder ama asıl kayıpta olan, “bu insana olan sevgisinden vazgeçmiş olandır”; belki kendisi bunu hissetmez, hatta bu dil tarzının ona karşı alaycı olduğunu bile belki hissetmez, zira o sarahaten “sevgimden vazgeçtim” demektedir.

Ama sevgisinden vazgeçmiş ise, sevgi dolu olmaya da haliyle son vermiştir. Tabii “sevgim” derken buna “bu insana olan”ı da eklemektedir de, bu hiçbir işe yaramaz, para işi olunca meseleyi bu şekilde kayba uğramadan halledebilir ama sevgide bu olmaz. Ben “bu insana” olan sevgimden vazgeçmiş isem, “sevgi dolu” sıfatı bana yaraşmaz, maalesef ki, her ne kadar ben, kaybedenin o diğer kişi olduğuna kendimi belki inandırmış dahi olsam.

Başka birisi yüzünden yeis duymakta da durum böyledir, yeis duyan, insanın bizzat kendisidir. Evet, bu görüş belki bir parça baskıcıdır! Yine de bir başkası yüzünden yeislenmek — ve pekâlâ yine de kendinden emin olmak, kendisi için ümitle dolu olmak — maalesef, pek rahat ve kolay gider; ve tam da kendi hesabına en hodpesent ve en ukala geçinen insanların başkaları yüzünden yeis duyması özellikle pek bir süratle gider.

Fakat ne kadar rahat giderse gitsin, yine de gerçekten olacak gibi bir şey değildir — düşüncesizlik haricinde, ki doğrusu çoğu insan için en kolay gideni budur. Hayır, burada gene ebediyetin kısasa kısaslığı mevzubahistir, başka biri yüzünden yeis duymak bizzat yeisli olmaktır. Zira sevgi her şeyi ümit eder.

Ve sevgi duyanın dediği şey: onun anlayabildiği kadarıyla, en yitik kişi için dahi, en son an bile iyilik ihtimali olması, velhasıl henüz ümit olması, sahidir. Bu, diğer insanlarla olan ilişkilerinde, herkes için sahidir ve sahi olacaktır, şayet hayal gücünü, sevgisiz ihtiraslar tarafından rahatsız edilmeksizin ve zihni bulanmaksızın, ebedinin olanağa yansıyan pırltısını ebedi hedef sayarak⁹, itidalde tutarsa.

Dolayısıyla bir insan, sevginin anladığı şeyi anlayamadığında bu onun sevgisizliği yüzünden olmalıdır; iyilik ihtimalini sevgi ile seçerken veya öbür insan için ümit ederken, olanağı pak ve temiz tutmaktan (zira olanak pak ve temiz tutulursa her şey mümkündür) onu alıkoyan bir şey bulunması yüzünden olmalıdır; onun üzerine ağırlık yükleyen ve onu öbür insandan yürek-

⁹ (Dan.) *med det evige sigte på det eviges genskin i muligheden.* -çn.

sizlik, yıkım ve bela beklemeye meylettiren bir şey bulunması yüzünden olmalıdır.

Bu ağırlık yükleyici şey dünyeviliktir, velhasıl sevgisiz miza-
cın fânî ihtiraslarıdır; zira dünyevilik haddi zatında ağırdır, han-
taldır, uyuntudur, gönülsüzdür, meyustur, çökkündür, ve ola-
nakla teşriki mesai edemez, iyilik ihtimaliyle hiç edemez, ne
kendi ne de bir başkası hayrına. — Bir *cingözlük* vardır ki, yaşa-
mın süfli yanına, her şeyin sefillikte bittiğine dair ziyadesiyle de-
rin bilgi sahibi olduğunu sanır, bununla adeta gururlanır: Böyle
biri, öyle ki her gününe daha sabah erkenden diğer kişinin mah-
vını bekleyerek ve buna hazır olarak başlayan biri, en son anda
da diğeri için nasıl sevgiyle ümit duyabilecekti!

Öfke ve gazap vardır ki, bir cinayetin verdiği vicdan azabı al-
tında olmasa da, nefret ettiğiinden ümitsizce vazgeçer, bu suretle
olanağı onun elinden alır; lakin bu karşısındakini manen katlet-
mek değil midir, onu manen bir uçuruma yuvarlamak değil mi-
dir — öfke ve gazap bu kadar ileri gidebilir!

Bir *kem göz* vardır; ki bir *kem göz iyilik* ihtimalini nasıl olur da
sevgiyle fark edebilecekti! — Gıpta vardır; bir insandan vazgeç-
mekte eli çabuktur, ve yine de, aslında ondan, onu serbest bı-
rakmış gibisinden, vazgeçmez, hayır, onun mahvına yardımcı
olmak için erkenden kolları sıvamıştır. Bu bir kesinleşti mi, o va-
kit gıpta bir huz yuvasına, o izbe köşesine döner, ve ondan daha
da menfur hısmını, adına nispetçilik deneni, çağırır yanına, bir-
birleriyle keyif sürsünler diye — kendi zararlarına.

Namert, ödle bir küçük fikirlilik vardır, kendisi için bir şey ümit
edecek cesareti yoktur, başkaları için nasıl olur da iyilik ihtimali
olduğunu ümit edebilecektir; o bunu yapamayacak kadar küçük
fikirlidir, ve gıptayla arasında çok yakın bir hısmılık vardır! —
Dünyevi bir mizaç vardır, bir hata yapacak olsa, alaya alınacak ol-
sa, gülünç duruma düşürülecek (ki bu kâbusların en korkuncu-
dur) olsa utancından ölü! Diğer bir insan için ümit etmiş olmak-
la, ki bu vuku bulmamıştır.

Bu dünyevi, cakacı mizaç hiçbir şeyi zaman içinde ümit et-
memekle kendini sağlama alır, ve sevgiyle her şeyi ümit etmeyi o
kadar sonsuzcasına aptal ve sonsuzcasına gülünç bulur. Ama
dünyanın kibri burada hata eder, zira aptalca olan şey hiçbir za-
man sonsuz değildir; bu, ömrü boyunca dünyanın aptallığından
o kadar çok çekmiş ki, boyuna: bu sonsuz değil, hayır, Tanrıya
şükür, bu da son bulacak, diyebilecek dereceye gelmiş birine öz-
gü bir tesellidir.

Deneyim bir diğerk insan için her şeyi ümit etmemenin en büyük cingözlük olduğunda da haklı değildir — ve yine de, deneyimin haklı olduğu apaçık ortadadır, aksi takdirde öğrenmesi, ve başkalarını kendi menfaati için sevmenin ne adice bir şey olduğunu ve her şeyi ümit etmenin sadece bu takdirde akılsızlık olacağını öğretmesi gerekirdi.

Bütün bunlar, bu cingözlük, bu öfke ve gazap, bu gıpta, nispetçilik, bu namert, ödlekk küçük fikirlilik, bu dünyevi, kibirli mizaç, bütün bunlar veya bunların bir kısmı bir insanın içinde var ise: O vakit onun içinde sevgi yoktur, ve aynı derecede azdır. Ama onun içinde daha az sevgi olduğu vakit, içindeki ebedi de daha azdır; ama onun içindeki ebedi daha az ise, o vakit onun içindeki olanak da, olanak algısı da daha azdır (zira olanak, ebedinin, bir insanın içindeki ebediyle zaman içinde temasıyla zuhur eder, eğer bu insanın içinde ebedi yok ise, ebedinin teması beyhude yere olur, hiçbir olanak oluşmaz); ama daha az olanak var ise, o vakit ümit de daha azdır, ve bu tam da iyilik ihtimalini sevgiyle ümit edebilecek daha az sevgi olduğu içindir ve de öyle olduğundaki gibi olur.

Mamafih seven kimse her şeyi ümit eder; hiçbir alışkanlık rehaveti, hiçbir küçük fikirlilik, hiçbir sinsi zekâ oyunu, meşum arzuların verdiği hiçbir hınç ondaki ümidi kırmaz ve olanağı bozmaz; o her sabah, evet hatta her an, ümidini tazeler ve olanağı canlandırır, bu arada da sevgi, ve o bu sevginin içinde, baki kalır.

Seven kimse diğerkleri için başka en ufaklık bir şeye yapmaya, onlar için başka hiçbir hediye getirmeye muktedir olamamış bile olsa: Yine de en büyük hediyeyi verir, ümit verir.

Geleceğı umut vadeden bir genç için her şeyin beklenti açısından bu denli ümit verici ve bu denli feyizli görüldüğü yere bile o gene de sevgiyle en büyük hediyeyi, ümidi, getirir; lakin insanların zaten çoktandır sonuna kadar katlandıklarına inandıkları yerde de sevgi sonuna kadar ümit eder, evet hem de “son güne” kadar, zira ümit ancak orada son bulur.

Eğer sen hastaları dolaşan bir doktor görmüş isen, getirdiğı en iyi hediyeenin, bütün ilaç ve tedavilerden, hatta gösterdiği tüm ilgi ve ihtimamdan da daha iyi geleninin, “doktorun ümidi var” demekle verdiği hediye olduğuna da dikkat etmişsindir.

Lakin bir doktor sadece zamansalla muhataptır, dolayısıyla, hastasından ümidi kestiğini, hastalığın ölüme götürdüğünü inkâr etmenin yalancılık olacağı an tekrar tekrar zuhur edebilir.

Ama sevene gelince — her daim ümit etmeyi göze alabilmek bir seven için ne büyük bir sevinçtir; daima ümit olduğu hususunda ebediyetten teminat almak onun için ne büyük bir sevinçtir.

Zira seven, sahiden seven, ebediyet ona *teminat verdiği için* ümit etmez, *sevgi duyduğu için* ümit eder, ve ümitlenecek cesareti bulduğu için ebediyete teşekkür eder. Ve bu suretle o daima hediyelerin en iyisini verir, ki bu mutlulukların en yücesini dilemekten de, en kötü mutsuzlukta tüm insanlığın verdiği yardımdan da daha iyidir; zira ümit, iyilik ihtimali, ebediyetin yardımıdır. Tüm mutsuzluklar insanlığın üzerine yağdığı anda, ümit gene de baki kaldı.

Paganlık ve Hristiyanlık bunda hemfikirdir; farklılık şuradadır, ve sonsuz bir farklılıktır; Hristiyanlık bütün bu mutsuzluklar hakkında sonsuz daha naçizane bir izlenime, ve ümit hakkında sonsuz daha mutluluk veren bir izlenime sahiptir. Lakin baki kalan ümit, sadece sevenin içinde baki kaldı.

Şayet sevgi olmasaydı, ümit de var olmazdı, teslim alınmayı bekleyen bir mektup gibi öylece bir tarafta kalırdı; şayet sevgi olmasa, ümide de mektuba olan olur, içeriği pekâlâ mutluluk verici de olsa, onu alıp getirecek kimse çıkmaz. O vakit, sevgi, ümitten daha büyük olsa da, ümit getirmeyi kendi hizmeti ve işi olarak üstüne alır.

Yine de tüm bu mütalaada, hedefin hangisi olduğunu hakkıyla kestiremeyecek kadar bir muğlaklık, bir bulanıklık yok mudur; zira “sevgi her şeyi ümit eder” demek, sevenin kendisi için her şeyi ümit etmesi anlamına geldiği gibi, sevenin diğerleri için her şeyi ümit ettiği anlamına da gelir? Ama tabii bunlar birbirinin aynısıdır; ve bu muğlaklık tam da ebediyetin netliğidir, eğer ki insan bunun bihakkın birbirinin aynısı olduğunu bihakkın anlıyorsa. Bir tek sevgi her şeyi ümit ediyorsa (ki Pavlus ümidin her şeyi ümit ettiğini değil, sevginin her şeyi ümit ettiğini söyler, ki bu sırf, onun dediği gibi, sevginin ümitten daha büyük olmasındandır), o vakit bundan (bunun sevgi olmasından, sevginin ne olduğundan), sevenin başkaları için her şeyi ümit ettiği sonucu çıkar, çünkü haliyle onun sevgisi, ümidini kendisi için saptar.

Sırf fâni idrak (ve bunun netliği hiç de öyle salık verilecek bir şey değildir), sevginin ve ümidin ne olduğuna akli ermeyen sırf fâni idrak, kendisi için ümit etmenin ve başkaları için ümit etmenin birbirinden tamamen farklı iki şey olduğunu, sevginin de kendi başına bir üçüncü öge olduğunu farz eder.

Fâni idrak bir insanın kendisi için pekâlâ da, diğerleri için ümit etmeksizin, ümit edebileceğini, o halde kendisi için ümit etmede sevgiye ihtiyacı olmadığını farz eder; bir insanın başkaları için, sevdikleri için, ümit etmede elbet sevgiye ihtiyacı vardır, ve insan bunlardan başkası için niye ümit edecektir?

Fâni idrak sevgiyi hiçbir surette, kendi başına bir üçüncü öge olarak değil, bir orta terim olarak algılar: Sevgi olmaksızın, kendisi için ümit de hiç yoktur, sevgiyle birlikte tüm diğerleri için ümit vardır; insan kendisi için ne ölçüde ümit ediyorsa, başkaları için de aynen o ölçüde ümit eder, zira insan aynı ölçüde sevgi doludur.

Her şeye ümit duyan sevene ne mutlu; o en son anda bile, insanların en yitiği için hâlâ iyilik ihtimali olduğunu ümit eder! Bunu ebediyetten öğrenmiştir; fakat sırf sevgi duyduğu için ebediyetten ders alabilmiştir, ve sırf sevgi duyduğu için bunu ebediyetten öğrenebilmiştir. Vah haline, bir başka insanın karşısında ümitten ve olanaktan vazgeçenin; vah haline, zira o suretle kendi sevgisini yitirmiştir!

Sevgi her şeyi ümit eder — ve yine de asla utanca düşmez. Ümide ve beklentiye istinaden utanca düşmekten söz ediyoruz; ve bir insanın ümidi veya beklentisi gerçekleşmediği vakit, utanca düşeceğini farz ediyoruz. Peki o vakit utancın nerede yatması icap eder? Tabii şurada; kişinin hesapçı mantıkla doğru hesap etmemiş olmasında, mantıksızca hesap hatası yapmış olduğunun (kendi utancına) belli olmasında.

Allah Allah, o vakit bu utanç öyle de vahim bir şey değilmiş; ama tabii esasen sırf dünyanın gözünde öyledir, ki buna göre, insanın onur ve utanç kavramlarını sahiplenmekten onur duyması zaten icap etmez. Dünyanın hayranlık beslediği ve tek saygı duyduğu şey cingözlüktür, ve cingözce hareket etmektir; ama cingözce hareket etmek tam da hepsinin içinde en hakir görülenidir.

Cingöz olup olmamak insanın bir anlamda kendi elinde değildir; aklını geliştirdiği için de utanç duyması icap etmez, ama cingözce davranmaktan bir o kadar fazla utanç duyması icap eder. Ve şuna hiç şüphe yoktur; şayet insanoğlu bunu, böyle cingöz davranmayı da (ki cingözlüğün de, vaktiyle yabaniliğe ve vahşiliğe olduğu misal, esasen Hristiyanlığın yardımıyla galebe çalınabilecek olduğunu söylemek bu akıl çağında özellikle zaruri kılınmıştır) hırsızlık yapmayı, yalancı şahitlik yapmayı hakir

gördüğü kadar içten hakir görmeyi öğrenmez ise: O vakit ebedi olanı, ve bununla birlikte, mukaddes ve saygıya değer her şeyi de sonunda büsbütün bir tarafa atar — zira cingöz hareket etmek aynen tüm ruhuyla ebediye karşı yalancı şahitlik yapmak, ve aynen varlığını Tanrıdan çalmak demektir.

Cingöz hareket etmek haddi zatında *yarımlıktır*¹⁰, insan hiç şüphesiz onun sayesinde bu dünyada fazlasıyla ileriye gider, dünyanın nimetlerini ve lütuflarını, dünyanın saygısını kazanır, çünkü dünya ve dünyanın lütfu, ebedi anlamda, yarımlıktır. Lakin ebedi olan, veya Kutsal Kitap hiçbir insana bu dünyada fazla ileriye veya ziyadesiyle ileriye gitmeye çabalamayı öğretmemiştir, tam aksine, onu bu dünyada fazla ileriye gitmeye karşı uyarmış, kendini, mümkünse, bu dünyanın kirliliğinden sakınarak pak tutmayı öğütlemiştir. Bu böyleyse, o vakit bu dünyada fazla ileriye ya da ziyadesiyle ileriye gitmeyi gaye edinmek tavsiyeye şayan görünmez.

Ümit ve beklentiye istinaden utanca düşmeye dair hakıyla denecek bir şey var ise o vakit bu, utancın daha derinde, insanın ümit ettiği şeyde yatacak olmasıdır, yani o halde insan, ümidi ister gerçekleşmiş olsun ister olmasın, temel itibarıyla eşit ölçüde utanca düşmüştür; farklılık sadece bunun, ümit gerçekleşmediği takdirde, belki de kişinin duyduğu gazap ve yeisle açığa vurulacak olmasındadır, insan ona ne kadar sımsıkı yapışsa dahi, ümidinden dolayı utanca düşmüş olur. Ümit gerçekleşmiş olsa, o vakit belki bu açığa vurulmuş olamazdı, fakat utanç yine de temelde aynı kalırdı.

Yine de şayet bir kimse, ümit etmekten utanç duyduğu bir şey ümit ediyorsa, bu gerçekleşsin gerçekleşmesin, esasında ümit ediyor olmaz.

“Ümit” gibi asil bir kelimeyi böyle bir şeyle ilişkilendirmek onu kötüye kullanmaktır; zira ümit etmek denen şey temel itibarıyla ve ebediyen iyilikle ilişkilidir — öyleyse bir insan ümit etmiş olmakla hiçbir zaman utanca düşmez.

İnsan (bir an için şu asılsız ifade tarzından yararlanacak olursak) lalettayin bir dünyevi lütfu ümit etmiş olmakla utanca düşebilir — eğer bu gerçekleşmez ise. Fakat utanç esasen bunun gerçekleşmemiş olmasında, insanın ümidinin yerine gelmemiş olmasında değildir; utanç, o boşa çıkmış beklentiden dolayı, böy-

¹⁰ Veya *namükemmellik*. (Dan.) *halohed*. -çn.

le bir dünyevi lütfun o kişi için ne kadar önem taşımış olduğunun şimdi belli olmasındandır.

O halde bu ümit etmek de değildir, bu temenni etmektir, arzu etmektir, beklenti duymaktır; ve bu insan utanca düşebilir — İnsan bir diğer insan için duyduğu ümitten vazgeçtiği için utanca düşebilir — eğer o kişinin yine de iflah olmuş olduğu, veya hatta belki, onun mahvının bizim hayal ürünümüzün eseri olduğu belli olur ise. İnsan burada gerçekten utanca düşebilir, çünkü bir diğer insandan vazgeçmek, neticesi ne olursa olsun, haddi zatında bir utanç lekesidir.

Bir insan bir diğer insan hakkında kötülük ümit ettiği için utanca düşebilir — eğer onun hakkında her şeyin iyiye delalet ettiği belli olursa. İntikamcı bazen, intikamın, yerini, nefret edileni bulmasını Tanrıdan ümit ettiğini söyler.

Ama bu hakikatte ümit etmek değildir, bu nefret etmektir; ve buna ümit demek küstahlıktır; Tanrıya hakarettir, Tanrıyı nefrete suç ortağı etmektir. O vakit intikamcı, beklediği gibi çıkmadı diye utanca düşmüş olmaz; o, sonradan ne olursa olsun, utanca düşmüş olur ve de utanca düşer.

Buna karşılık, seven her şeyi ümit eder, ve yine de asla utanca düşmez. Kutsal kitap utanca düşmeyecek olan bir ümitten¹¹ söz eder. Bunu yaparken öncelikle düşündüğü şey ümit edenin kendisini ilgilendiren ümittir, onun günahlardan anınma ve bir gün bahtiyar olma, ölümün veya yaşamın onu ayrı düşürdüğü şeyle tekrar bahtiyar bir birliktelik kurma ümididir.

Ve sırf bu, ümit olan ümide istinaden, utanca düşmek söz konusu olabilir; zira hakikatte bu ümide sahip olmak haddi zatında utandıracak bir şey değildir, bilakis, bir onurdur, ve dolayısıyla utanç, ümit gerçekleşmemişse, gelire benzer.

Kutsal kitabın ifade tarzı kendisiyle bu denli uyum içindedir; o çeşit çeşit beklentilerin her birine beklenti demez, o tek bir *ümit* tanır, bilir, iyilik ihtimalinin ümidi, ve ona sahip olmak bir onur olduğu için *utanca düşebilen* bu yegâne ümit hakkında kutsal kitap, onun utanca düşmemesi icap ettiğini söyler.

Yine de sevenin ümidi bir diğer insan için olduğu vakit, sevenin utanca düşebilmesi mümkün olur muydu — şayet bu ümit gerçekleşmemiş olsaydı?

¹¹ Yeni Ahit, Filipililer 1:20: "Hiçbir şekilde utandırılmayacağımı, yaşasam da ölsem de, Mesih'in her zamanki gibi şimdi de bedenimde yüceltilmesi için tam bir cesaret gösterebileceğimi bekliyor ve ümit ediyorum." -çn.

Bir insanın ebediyen lanete uğrayabilmesi¹² mümkün değil midir?

Ama eğer seven, onun için her şeyi ümit etmiş olsaydı, iyilik ihtimalini ümit etmiş olsaydı, o vakit o, ümidi tarafından utanca düşmüş olurdu.

Nasıl mı? Şayet yitik oğul günahlarının içinde ölmüş olsaydı, ve o nedenle mezarda utançla yatıyor olsaydı — ve son ana kadar her şeyi ümit etmiş olan babası onun başında dururken: Utançla mı dururdu? Ben de utanacak olanın oğul olduğunu sanmıştım, babasını utanca boğmuş olan oğul — ama o vakit onurun babada olması icap eder, zira bir kere utanmış olanı utandırmak mümkün değildir. Maalesef, kaygı içindeki babanın herhalde en son düşüneceği şey onurdur; ama o yine de orada onurla dururdu!

Eğer mezarın öbür tarafında yitik oğul için hiç kurtuluş olmasaydı — ve baba, ömrü boyunca, her şeyi ümit etmeyi sürdürseydi, ve son nefesini verirken bile hâlâ her şeyi ümit ediyor olsaydı: O vakit ebediyet âleminde¹³ utançla mı dururdu?

Ebedi âlemde mi! Hayır, ebediyet âlemi tabii onur ve utanç hakkında ebediyetin fikrine sahiptir; ebediyet âlemi bundan anlamaz; o, yalnızca bireyin beklentisinin ne ölçüde gerçekleştiğinden söz etmek isteyen ama beklentinin ne olduğunu hiç kale almayan cingözlüğü, yüz kızartıcı diye kendinden tecrit eder.

Ebediyet âleminde herkes onuru veya utancı tespit edenin netice değil başlı başına beklenti olduğunu anlamakla mükelleftir. Bu yüzden ebediyet âleminde utançla duracak olan, bir diğer insan hakkında küçük fikirle, gıptayla, kinle beslemiş olduğu beklentilerinde haklı olmuş dahi olsa, sevgiden yoksun olanın ta kendisidir — beklentisi gerçekleşmiş olsun olmasın.

Fakat onur sevgi duyana aittir. Ve ebediyet âleminde onun yine de hataya düşmüş olduğuna dair hiçbir ileri geri laf işitilmeyecektir — bahtiyar olmak da hataya düşmek olabilir; hayır, ebediyet âleminde tek bir hesap hatası vardır: yerine gelmiş olan küçük fikirli, gıptalı, kindar beklentilerinin refakatinde ebedi saadet ve selametten¹⁴ dışlanmak!

¹² (Dan.) *fortabes for evigt.* -çn.

¹³ (Dan.) *i evigheden.* -çn.

¹⁴ *İlahi mağfiretle birlikte gelen ebedi saadet ve selamet.* (Dan.) *saligheden.* Bu sözcük genel anlamda bahtiyarlık, saadet, kutluluk anlamlarında kullanılan “*salighed*”den farklıdır. *Evighed* ve *evigheden* arasındaki farkı hatırlayalım. -çn.

Ve ebediyet âleminde hiçbir alay, onun her şeyi ümit etinekle kendini gülünç yapacak kadar budala olduğunu söyleyerek ona zarar vermeyecektir; zira ebediyet âleminde alaycının feryadı, mezardakinden bile az duyulur, çünkü ebediyet âleminde yalnızca saadetli sedalar duyulur! Ve ebediyet âleminde hiçbir gıpta, sevenin onurla başında taşıdığı onur tacına dokunamayacaktır, hayır, gıpta o kadar ileriye uzanamaz, ne kadar uzanırsa uzansın, cehennemden cennete uzanamaz!

Sevgi Kendi Çıkarını Gözetmez

Sevgi kendi çıkarını gözetmez.

1 Korintliler 13:5

Hayır, sevgi kendi çıkarını gözetmez; zira kendi çıkarını aramak ne de olsa harfiyen öz sevgidir, hodbinliktir, hastalık derecesinde bencilliktir, veya sevgisiz mizacın taşıdığı diğer adlardır.

Ve yine de, Tanrı sevgi değil midir?

Fakat insanı, Ona benzeyebilsin diye, kendisi nasıl mükemelse o da öyle mükemmel olabilsin diye¹, yani Tanrının kendine has mükemmelliğe erişebilsin diye, Tanrının kendine has olan o imgeye benzeyebilsin diye, kendi imgesinde yaratmış olan varlık: O kendi çıkarını gözetmez mi? Evet, kendi çıkarını arar, ki bu çıkar sevgidir, bunu her şeyi vererek arar, zira Tanrı iyidir, ve iyi olan tek varlık vardır, her şeyi veren Tanrı.²

Yoksa İsa sevgi değil miydi?

Ama o bu dünyaya örnek alınmak için geldi, insanları kendisine cezbedebilmek için, ona benzeyebilsinler diye, hakikatte onun gibi olabilsinler diye: O vakit o kendi çıkarını aramış olmadı mı? Evet, o kendi çıkarını, kendi özündeki adanmışlıkla³ kendine benzeyebilsinler diye, herkese tamamen hasrederek aradı. Lakin bu anlamda kendi çıkarını aramak haliyle bambaşka bir şeydir, ve kendi çıkarını aramaktan veya kendi çıkarını aramaktan söz ederken düşündüğümüz şey katıyetle bu değildir.

Sevgi harfiyen bağlılıktır, sevgi arıyor olması da öyledir ve en yüksek sevgidir. Yani, Tanrı ile insanın arasındaki ilişkide böyledir. Zira bir insan bir diğer insanın sevgisini aradığında, sevil-

¹ Yeni Ahit, Matta İncili 5:48: "Bu nedenle, göksel Babanız mükemmel olduğu gibi, siz de mükemmel olun." -çn.

² Yeni Ahit, Matta İncili 19:17: "İsa ona, 'İyilik konusunda neden bana soru soruyorsun?' dedi. 'İyi olan tek biri var. Yaşama kavuşmak istersen, O'nun buyruklarını yerine getir.'" -çn.

³ Veya muhabbetle bağlılık. (Dan.) *hengivenhed*. -çn.

meyi arar ki, bu adanmışlık olmaz, özverili adanmışlık⁴ öbür insana Tanrı arayışında yardım etmek olurdu.

Sevgi aramak ve, ancak kendi çıkarını aramaksızın, bizzat onun hedefi olmak sadece Tanrıya mahsustur. Şayet bu nedenle bir insan bir diğer insan için hedef oluşturma peşine düşerse, o vakit o esasında numaracılıkla kendi çıkarını arıyordu; zira bir insanın sevgisi için yegâne gerçek hedef “*sevginin kendisidir*”⁵, ki bu Tanrıdır, ve yine de o bundan dolayı daha derin anlamda bir hedef teşkil etmez, çünkü onun kendisi sevgidir.

O halde şimdi gelin, özveriyle bağlanma işini (ki şunu ya da bunu yapmamak esasen bir iş değildir) hatırdı tutarak şunu ele alalım:

Sevgi kendi çıkarını gözetmez.

Sevgi kendi çıkarını gözetmez; zira sevgide “benimki” ve “seninki” yoktur. “Benimki” ve “seninki” sadece “kendininki”nin ilişkisel niteliğidir; şu halde, “benimki” ve “seninki” yoksa, “kendininki” de yoktur; ancak “kendininki” hiç yoksa, o vakit kendi çıkarını aramak da haliyle imkansızdır.

Adalet, tek tek herkese kendininkini vermesinden, ve karşılığında kendininkini geriye talep etmesinden tanınır; yani, adalet, bu “kendininki” üzerinde hak davasına girer, idare ve pay eder, herkesin “kendininki” demeye hakkı bulunan şeyi saptar, eğer birisi “benimki” ve “seninki” arasında fark gözecek olursa, hüküm giydirir ve ceza verir.

Ama o vakit “benimki”nin sağladığı bu birbirine muhalif ve yine de adil hakkaniyetle, her kişi istediğini yapmakta serbesttir; ve adaletin izin verdiğinden başka herhangi bir yolla kendi çıkarını aradığı vakit, adaletin onu suçlayacağı hiçbir şey olmayacağı gibi, suçlamaya da hiçbir hakkı bulunmaz. Herkes bu şekilde kendininkini muhafaza eder; fakat biri kendininkinden mahrum bırakılır bırakılmaz, ya da bir başkası onu kendininkinden mahrum bırakır bırakmaz: Adalet müdahale eder, zira o, genel güvenliği korur, ki bu herkesin kendininkine haklı olarak sahip olmasını sağlar.

⁴ (Dan.) *opofrende hengivenhed*. -çn.

⁵ Yani mutlak, ebedi, sahici sevgi olan Tanrı sevgisi. (Dan.) *kærligheden*. -çn.

Fakat bazen bir değişim, bir isyan⁶, bir savaş, bir yer sarsıntısı veya bu kabilden korkunç bir facia vuku bulur, ve her şey bir keşmekeş olur. Adalet herkese kendininkini muhafaza ettirebilmek, benimkiyle seninki arasındaki farklılığın meşruluğunu korumak için beyhude yere uğraşır, ama yapamaz, bu keşmekeşin içinde dengeyi sağlayamaz, onun için teraziyi fırlatıp atar: Yeis eder!

Ne korkunç bir sahne! Ve yine de sevgi bir anlamda, en mutluluk verici şekilde dahi olsa, aynı keşmekeşe yol ağmaz mı? Lakin sevgi aynı zamanda bir hadisedir, hepsinin en muhteşemi ve en sevinçlisidir; sevgi bir değişimdir, hepsinin en garibi, ve yine de en cazibidir — bir kimsenin sevgiye kapılmasından, değişikliğe uğramasından veya değişikliğe uğratılmasından, bu kesin bir üstünlükmüş gibi söz ederiz; sevgi bir isyandır, en derinden geleni, ama en saadetlisidir!

Velakin sevgide de bir keşmekeş vardır; bu mutluluk verici keşmekeşin içinde sevenler için “benimki” ve “seninki” arasında hiçbir ayırım yoktur. Ne gariptir ki, bir “sen” ve bir “ben” vardır da, “benimki” ve “seninki” hiç yoktur! Zira “sen” ve “ben” olmadan sevgi olmadığı gibi, “benimki” ve “seninki” olunca da hiç sevgi olmaz, ama “benimki” ve “seninki” (bu mülkiyet zamirleri) haliyle “sen” ve “ben”den türetilmiştir, ve “sen” ve “ben” olan her yerde olmaları gerekir. Bu, sırf sevgide değil, her durumda böyledir, en temelden gelen bir isyandır. Bu isyan ne kadar derinden gelirse, ve “benimki” ve “seninki” arasındaki ayırım ne kadar mükemmelce ortadan kalkarsa, sevgi de bir o kadar mükemmelleşir; onun mükemmelliği esasen, “benimki” ve “seninki” arasında esasen saklı yatmış ve de yatan bir ayırım bulunduğunu belli etmemesine bağlıdır, yani esasen isyanın şiddetine bağlıdır.

Çalkantı ne kadar derindense, adalet de bir o kadar daha ür-küntüye kapılır; isyan ne kadar derinden geliyorsa, sevgi de bir o kadar daha mükemmeldir.

O halde “benimki” ve “seninki” arasındaki farklılık tensel sevgide ve arkadaşlıkta tamamen ortadan kalkar mı?

Tensel sevgide ve arkadaşlıkta, öz sevgide, öz sevginin ve onun birbirine muhalif “benimki” ve “seninki”si tarafından tetiklenmiş bir isyan sürer. Onun için seven kimse kendisini aklını

⁶ Ani ve köklü bir değişiklik ve çalkantı anlamında. (Dan.) omvæltning. -çn.

başından gitmiş gibi, kendisi olmaktan çıkmış gibi, bu son derece mutluluk verici duygu karmaşasının içinde sürüklenip gitmiş gibi, sevdiğiyle arasında, arkadaşıyla arasında hiç "sen" ve "ben" farkı yokmuş gibi hisseder; "zira," der seven, "benim neyim var neyim yoksa hepsi onundur ... ve onun neyi varsa da ... benimdir!" Nasıl olur; o vakit "benimki" ve "seninki" arasındaki farklılık ortadan kalkmış mıdır? "Benimki", "seninki", ve "seninki" de "benimki" olduğu vakit, yine hâlâ "benimki" ve "seninki" vardır da, husule gelmiş olan takas sadece, bir "seninki" karşısında muhalif duran dolaysız öz sevgideki "benimki"nin artık birincil olmadığını gösterir ve teyit eder.

Takas yoluyla, birbirine muhalif "benimki" ve "seninki" müşterek "seninki" ve "benimki" haline gelmiştir. Yani "benimki" ve "seninki" arasında şimdi bir ortaklaşalık, mükemmel bir ortaklaşalık vardır. Takastan geçen "benimki" ve "seninki", tensel sevginin ve arkadaşlığın güç bulduğu "bizimki" haline geldiğine göre, en azından bu vasıfta güçlüdürler. Ama "bizimki" tek kişi için neyse, ortaklaşalık için de aynen odur, ve "bizimki" tabii — muhalif "benimki" ve "seninki"nden, oluşmuş değildir; zira bunlarla hiçbir birlik oluşturulamaz; o⁷, birleşik, takas edilmiş "seninki" ve "benimki"nden oluşmuştur.

İşte, bunun içindir ki tensel sevgi ve arkadaşlık yine de, haddi zatında, sırf rafine edilmiş ve miktarı artırılmış öz sevgidir, oysa tensel sevgi kuşkusuz hayatta en güzel şans, ve arkadaşlık en büyük dünyevi nimettir! Tensel sevgide ve arkadaşlıkta öz sevginin isyanı katiyen en temelden gelecek kadar derin değildir; dolayısıyla orada, iç kaynaklı öz sevginin "benimki" ve "seninki" arasındaki ihtilaflı ayırım bir ihtimal olarak hâlâ kıpırdaşır. Sevgililerin birbirleriyle yüzük değiş tokuşu yapması tensel sevgiye gayet münasip düşen bir sembol sayılır; doğrusu, gayet münasip de düşer, lakin manevi sevgide⁸ bu basmakalıp bir semboldür — sonuç olarak bir değiş takastır o kadar.

Ve bir takas "benimki" ve "seninki" farklılığını hiçbir surette yok kılamaz, zira benim kendimi takas ettiğim şey, yine "benimki" olur. Arkadaşlar kanlarını birbirine karıştırdığında, bu tabiatıyla bir temel değişim gibidir de, kan birbirine karıştırılırken, bir kafa karışıklığı oluşur: Damarlarımda akan benim kanım mı, ha-

⁷ Yani *bizimki*. -çn.

⁸ (Dan.) *kærlighed*. -çn.

yır, arkadaşımınki; ama o arkadaşın damarlarında akan da yine benim kanımdır. Yani, "ben" in kendisi artık birincil değildir, ama "sen" de de, tersine de olsa, aynı durum söz konusudur.

O vakit "benimki" ve "seninki" arasındaki farklılık ne şekilde tamamen ortadan kalkar? "Benimki" ve "seninki" farklılığı bir tezat ilişkisidir; onlar sırf bu itibarla vardır; onun için bir farklılığı kaldırdın mı, o vakit öbürü de tamamen ortadan kalkar. Gelin ilk evvela "benimki" ve "seninki" arasındaki farklılıkta, "seninki" farklılığını topyekûn kaldırmayı bir deneyelim, ne elde ederiz? Suç, kabahat elde ederiz; zira hürsüz, haydut, hilekâr, zorba, "benimki" ve "seninki" farklılığında hiç "seninki" tanımaz.

Ama tam da bu sebeple "benimki" farklılığı onun için de tamamen ortadan kalkar. O bunu idrak edemese bile, bu idrake karşı kendini katılaştırırsa bile, adalet bir mücrimde esasen hiç "benimki" olmadığını idrak eder, o bir mücrim olarak bu farklılığın dışında bırakılmıştır; ve bu başka bir yoldan olur: Mücrim, çalıntı "seninki" ile ne kadar zenginleşirse, bir o kadar az "benimki" si olur. — Şimdi "benimki" ve "seninki" farklılığındaki "benimki" farkını tamamen kaldıralım, o vakit neye sahip oluruz? O vakit özverili, her şeyde kendinden feragat eden, hakiki sevgiye sahip oluruz.

Ama sonra "seninki" hükmü⁹ gene tamamen ortadan kalkar, ki bu tefekkür için, bir an yadırgatıcı bir düşünce gibi gelse bile, yine de anlaşılabilir bir şeydir. Kendindeki "benimki" nin ortadan kalkması mücrim için bir beladır, çünkü o asıl "seninki" yi tamamen bir tarafa atmak ister; "seninki" nin ortadan kalkması sahiden seven içinse bir lütuftur, o vakit her şey sahiden sevenin olur, Pavlus' un dediği gibi: "Her şey sizindir,"¹⁰ ve sahiden sevenin bir bakıma ilahi anlamda dediği gibi: Her şey benimdir.

Ve yine de, ama yine de, bu, sadece ve münhasıran, onda hiç "benimki" bulunmaması sayesinde olur: "Her şey benimdir, ben ki, benim hiç 'benimki' olan bir şeyim yoktur." Fakat her şeyin onun olması ilahi bir sırdır; zira beşeri anlamda sahiden seven, özveriyle, kendini feda ederek ve her şeyden feragat ederek seven, beşeri anlamda, mağdurdur, her ne kadar o kendisi mütemadiyen kendini feda ediyormuş havasına girse dahi, o hepsinin

⁹ (Dan.) *bestemmelsen dit.* -çn.

¹⁰ 1 Korintliler 3: 21: "Bu nedenle hiç kimse kişilerle övünmesin. Çünkü her şey sizindir." -çn.

en mağdurdur. Bu cihetle, mağdur eden, mücrimin tam zıddıdır. Sevdaya tutulan, mağdur edenin, ondan ne kadar farklı bile olsa, tam zıddı değildir; zira bir sevdalı yine de, belli bir anlamda, çoğu kez bilinçsiz şekilde, kendi çıkarını arar, ve böylece bir "benimki"ye sahip olur.

"Benimki" hükmü sırf nefis feragatinin sevgisi için tamamen lağv olur, ve "benimki" ve "seninki" farkı tamamen ortadan kalkar. Şöyle ki, ben "benimki" olan hiçbir şey bilmediğim vakit, hiçbir şey benim olmadığı vakit, her şey haliyle "seninki"dir, ki bir bakıma öyledir, özverili sevgi öyle sanır; yine de, her şey, kayıtsız şartsız her şey, "seninki" olamaz, çünkü "seninki" bir tezat ilişkisidir, ve her şeyde hiç tezat yoktur.

Sonra mucizevi bir şey olur, ki nefis feragatinin sevgisine cennetten gelen bir lütuftur: ebedi saadet ve selametın akıl sır ermez idrak şekliyle her şey onun, hiç "benimki"si olmamış olan onun, nefis feragati içinde kendi her şeyini "seninki" yapmış olan onun olur.

Tanrı elbette her şeydir, ve nefis feragatinin sevgisi tam da hiç "benimki"ye sahip olmamakla Tanrıyı ve her şeyi kazanmış olur. Zira ruhunu yitiren¹¹ onu kazanacaktır; ama "benimki" ve "seninki" farkı veya tensel sevginin ve arkadaşlığın "seninki"si ve "benimki"si ruh için bir muhafazadır. Sadece tinsel sevgi "benimki" olan hiçbir şeye sahip olmayacak, "seninki" ve "benimki" ayrımını tamamen kaldıracak cesarete sahiptir, bundan dolayıdır ki o, ruhunu yitirmekle Tanrıyı kazanır. Burada gene eskilerin, "Paganlığın meziyetleri göz kamaştırıcı kusurlardır"¹² derken anladığı şey göze çarpar.

Sahiden seven kendi çıkarını gözetmez. Onun akli, en katı hukukun, veya adaletin, hatta insafın bu cihetle "kendininki"ne olan taleplerine bile hiç ermez; onun akli, faka basmamak için kendisini kollamaya (yani kendi çıkarını gözetmeye) akli eren tensel sevginin yaptığı bir takasa da hiç ermez; onun akli ortaklaşılığa da, arkadaşlığın yaptığı gibi, ermez, zira arkadaşlık kendini koruyabilmek için her şeyin kısasa kısas olup olmadığını kollamaktan (yani kendi çıkarını gözetmekten) iyi anlar.

Hayır, sahiden sevenin akli sade bir şeye iyi erer: Faka bastır-

¹¹ Yeni Ahit, Luka İncili 17:33: "Canını esirgemek isteyen onu yitirecek. Canını yitiren ise onu yaşatacaktır." -çn.

¹² Aurelius Augustinus Hipponensis, *De civitate Dei*, bölüm 19, 25. -çn.

nlmaya, aldatılmaya, bir nebze karşılık almaksızın her şeyini ba-
ğışlamaya— işte, kendi çıkarını gözetmemek budur. Ah, zavallı
budala, yine bile nasıl da gülünç durumdadır — dünyanın gö-
zünde!

Sahiden seven kayıtsız şartsız mağdur duruma gelir — ki bir
bakıma kendini, nefis feragati vasıtasıyla bu hale kendisi getir-
miştir. Yine de böylece “benimki” ve “seninki”nin isyanı en son
kertesine ulaşmış, dolayısıyla sevgi de kendinde en yüce saadete
ermiş olur.

Hiçbir nankörlük, hiçbir kadirbilmezlik, takdir görmeyen
hiçbir fedakârlık, hiçbir istihzalı teşekkür, ister halihazırdakiler
ister gelecektekiler olsun hiçbir şey onun, az çok da olsa “benim-
ki”ye sahip olduğunu idrak etmesini veya “benimki” ve “senin-
ki” farkını bir an için unutmuş olduğunu görünür hale getirme-
sini sağlayamaz; zira o bu farklılığı sonsuza dek unutmuş, ve
sevmekle kendini ebediyen idrak etmiştir, feda olmakla kendini
ebediyen idrak etmiştir¹³.

*Sevgi kendi çıkarını gözetmez. Zira sahiden seven kendi hususiyeti-
ni sevmeyen, ancak o diğer her insanı onun hususiyetine göre sever; ama
“onun hususiyeti” tam da onun kendisininindir, dolayısıyla, seven kimse
kendi çıkarını gözetmez; tam aksine, o diğerinin kendisini sever.*

Gelin bir an tabiatı dikkate alalım. Tabiat veya Tanrı tabiatta
can ve hayat bulan birbirinden farklı her şeyi nasıl da sonsuz
sevgiyle kuşatır! İzlemekten sık sık ne kadar zevk aldığın şeyi bir
düşün, kırların güzelliğini düşün! Sevgide hiç, ama hiç, farklılık
yoktur — lakin çiçekler nasıl da birbirinden farklıdır!

En ufacığı, en kayda değmezi, en gösterişsizi, en yakın çevre-
sindekilerin bile gözünden kaçmış o zavallıcık, ki sen dikkatle
bakmadıkça onu güç bela fark edersin, o bile, sanki sevgiye şöyle
 demiş gibidir: Bırak kendime göre bir şey olayım, kendime mün-
hasır bir şey!

Ve o zaman sevgi onun kendine münhasır olmasına, ama za-
vallılığın ummaya cesaret bile edebileceğinden kat kat daha gü-
zel olmasına yardım etmiştir. Ne sevgi! İlk evvela, hiç ama hiç
fark gözetmez; bilahare, evvela olduğu gibi, farklı olanı severek
kendini ebediyen farklılaştırır.

Mucizevi sevgi! Zira severken hiç fark gözetmemek kadar zor
ne vardır; ve insan hiç fark gözetmediği vakit, fark gözetmek ka-
dar zor ne vardır!

¹³ (Dan.) *forstå sig i. -çn.*

Tabiatın, biz insanlar gibi katı, tahakküm düşkünü, soğuk, tarafgir, küçük fikirli, hercai olduğunu bir tasavvur et — ve sonra da kırların güzelliğine o vakit ne olurdu onu bir düşün!

İnsanla insan arasındaki sevgi ilişkisinde de böyledir, sadece hakiki sevgi her insanı onun hususiyetine göre sever. *Katı, tahakküm düşkünü* kişi esneklikten, diğerlerini algımlarken hoşgöründen yoksundur; o herkesten kendisini talep eder, herkes kendini onun suretinde yeniden şekillendirecektir, kendini onun insan şablonuna göre yontacaktır.

Yahut ender bir sevgi ölçüsü olarak addettiği şeyi yapar, ender bir istisna yapar, bir tek insanı tam olarak algılamaya teşebbüs eder, kendisi böyle der, yani gayet kesin ve özgül — ve de keyfi yolla, o insanda özgül bir şey olduğunu aklında canlandırır, ve sonra da karşısındakinin, aklındaki bu fikre uygun düşmesini öngörür. Bunun tam da öbür insanın hususiyeti olup olmadığı hiçbir şey fark ettirmez, zira tahakküm düşkünü onun hakkında bir kere böyle düşünmüştür.

Katı ve tahakküm düşkünü olan bir şey yaratamaz, onun için en azından yeniden şekillendirmek ister, yani kendi çıkarını gözetip, parmak bastığı her yerde şöyle diyebilmek ister: İşte, şu benim kopyam, o benim fikrim, bu benim iradem.

Katı ve tahakküm düşkünü olana ha büyük ha küçük bir etki alanı ayrılmış, ha bir imparatorlukta ha tavan arasındaki küçük bir odada zalim olmuş, öz itibarıyla hiçbir fark yaratmaz, öz aynıdır: tahakkümle kendisinin dışına çıkmak istememek, tahakkümle öbür insanın şahsiyetini çiğnemek ya da hayatı ona zehir etmek istemek. Öz aynıdır — bu dünyadan gelip geçmiş, ve dünyaya zulmetmiş en büyük tiran¹⁴ bundan usandı, ve sonunda kendisini sineklere zulmederken buldu, ama o hakikatte hep aynı kaldı!

Ve nasıl ki katı ve tahakküm düşkünü sırf kendi çıkarını gözetiyorsa, *küçük fikirlilik* de, o, hasetçi — mütehakkim, namert-ödle, küçük fikirlilik de böyle yapar.

Küçük fikirlilik nedir? Küçük fikirlilik bir hususiyet midir, yani, bir insan aslen, Tanrı vergisi olarak, küçük fikirli midir? Hayır! Küçük fikirlilik mahlukatın kendi sefil buluşudur, ne hakiki gururla ne hakiki tevazuyla (zira Tanrı huzurunda tevazu hakiki gururdur) hareket etmesi ve sanki Tanrı da küçük fikir-

¹⁴ Roma imparatoru Domitianus. -çn.

liymiş, bireysel hususiyete onun da tahammülü yokmuş havası-
na girip, Onu tahrif etmesidir, O ki *her şeyi* sevgiyle verendir, ve
gene, gene de, her şeye hususiyetini verendir. Ehemmiyetsiz bi-
rini düşün — eğer Tanrının huzurunda kendisi olma cesaretini
gösterirse, bu onun hususiyeti olur; ama işin hakikati, böyle
ehemmiyetsiz biri, aman ben ne diyorum, hayır, böyle asil biri de
küçük fikirli değildir. İnsanın tabii bu kimlik yanılığısından ken-
dini sakınması icap eder; ki o vakit insan, pek fazla şeye kafası
ermeyen saf, asil yalınlığı, ödleğe ve inatla sırf kendininkini an-
lamak isteyen küçük fikirli dar kafalılıkla birbirine karıştırmaz.

Küçük fikirli olan, tevazunun ve gururun Tanrıca makbul şu
yürekliğini göstermeye hiçbir zaman cesaret edememiştir: Tan-
rının *huzurunda* kendisi olmak — vurgu “Tanrı huzurun-
da”dadır, çünkü o vakit bu tüm hususiyetlerin kaynağıdır, doğ-
duğu pınardır.

Bu riske atılanın hususiyeti vardır, Tanrının ona zaten çoktan
vermiş olduğu şeyden haberdardır; ve o, tam da bununla eş an-
lamli şekilde, herhangi bir diğerinin hususiyetine inanç duyar.
Hususiyeti olmak herhangi biri diğerinin hususiyetine inanç
duymaktır; zira hususiyet denen şey senin değil, Tanrının vergi-
sidir, ki O bunu vermekle beni var eder, ve tek tek herkese de ve-
rir, ve vermekle tek tek herkesi var eder.

Her şeye kadir olan Tanrının yine de, alıcısı hususiyet kazana-
cak şekilde veriyor olması, hiçten var eden Tanrının yine de, ya-
rattığı varlık, her ne kadar hiçlikten gelmiş ve bir hiç dahi olsa,
Onun karşısında bir hiç olmasın da kendi hususiyetini haiz olsun
diye, ona hususiyet bahşediyor olması Tanrı rahmetindeki o tü-
kenmez ve akıl sır ermez rahmet bereketidir. Buna karşılık, *yap-
macıklı bir yapısı* olan küçük fikirliliğin hiçbir hususiyeti yoktur,
yani, o kendine karşı inanç duymamıştır, dolayısıyla başka kim-
seye karşı da inanç duyamaz. Küçük fikirli, gayet kesin bir kalıba
ve biçime sıkı sıkıya yapışmıştır, o buna kendininki der; sırf bu-
nun peşinden koşar, o sırf bunu sevebilir.

Küçük fikirli eğer bunu bulursa, bunu sever. O vakit küçük
fikirlilik küçük fikirlilikle birlik olur, ittifak kurar, tek vücut olur-
lar, ki bu, tinsel anlamda, ete batmış tınak gibi muzır bir şeydir.
Bu küçük fikirli birlik o vakit en yüce sevgi olarak, hakiki arka-
daşlık olarak, hakiki, vefalı ve içten ittifak ve anlayış olarak ulu-
lanur. İnsan bu şekilde ne kadar fazla birlik olursa, hakiki sevgi-
den bir o kadar daha uzaklaşacağı, küçük fikirliliğin sahteliğinin

bir o kadar artacağı anlaşılmak istenmez — öyle ki, bir de üstüne üstlük bu karmakarışıklıkta Tanrıyı, küçük fikirliliğin Tanrı sevgisi için tek hedefi olmasını, Tanrının makbul gördüğü yegâne şey olmasını icap ettirecek şekilde, kendi çıkarınca kullanınca daha da bir muzırlaşır.

Bu küçük fikirli ittifak iki yönden de eş ölçüde küçük fikirlidir: küçük fikirliliğin “kendininkilerden” biri, belki de mucidi olan, ya da, mevcut en küçük fikirli sınamadan en cüzi küçük fikirli olanına dek hepsinde, küçük fikirliliğin yüzünü, şemailini, zihniyetini, anlatım tarzını, şevkini haiz gayet yalın bir insanı tanrılaştırmak yönünden de, başka her şeyi bastırıp yerine geçmek istemek yönünden de eş ölçüde küçük fikirlidir. Tam da yapmacıklı bir yapısı olduğu, dolayısıyla asılsız olduğu için, tam da en temelde ve hiçbir zaman gözüpekçe Tanrıyla muhatap olmayıp, yüreksizlikle her şeyi yüzüne gözüne bulaştırdığı ve Tanrıyı tahrif ettiği için, aynen bundan dolayı, küçük fikirliliğin vicdanı rahat değildir.

Kendi hususiyeti olan biri için hiçbir yabancı hususiyet bir aksi delil değil, bilakis lehte delildir, yahut ilave bir delildir, zira herkesin hususiyete sahip olduğuna inandığının meydana çıkması onu zora sokamaz. Fakat küçük fikirlilik için her bir hususiyet bir aksi delildir; bu yüzden ki o, yabancı bir hususiyet görmekten iç bulandırıcı, garip bir korku duyar, ve hiçbir şey onu izale etmekten daha önemli değildir, küçük fikirlilik adeta Tanrıdan bu tür her bir hususiyetin telef olup, bu suretle küçük fikirliliğin haklı ve Tanrının hasetçi — küçük fikirliliğe haset eden bir Tanrı, olduğunun ortaya çıkmasını talep eder gibidir. Küçük fikirliliğin, kendi sefil keşfinin doğru olduğuna kendini gerçekten inandırması ara sıra bir mazeret görevi görebilir, ki o vakit herkesi kendisi gibi mahvı perişan etmek istemek bile candan arkadaşlık ve hakiki duygudaşlık demek olur.

Bu böyle olunca, küçük fikirlilik yürekten ifadeler ve vaatlerle dolup taşar. Ama yine de, sık sık örtbas edilse dahi, küçük fikirliliği kendisinininkinden başka her şeyi def etmekte o kadar etkin yapan şey esasen meşru müdafaa, kendini koruma içgüdüsüdür.

İnsan onun derman arayışındaki soluk soluğallığında, bu gariplikten, bu ürkütücülükten yakayı kurtarmazsa telef olacağını duyar gibi olur; insan onun bakışında, yüreğinin derininde kendinden emin olmadığını, bu kadar sinsice ve bir o kadar da harsice avını beklemesinin, küçük fikirliliğin yine de haklı olduğu

ve zaferin ona kaldığı ortaya çıksın diye olduğunu görür gibi olur.

Ölüm tehlikesi içindeki birisi gibi her şeyi göze alır, çünkü bu bir hayat memat meselesidir, küçük fikirlilik de böyle yapar; yalnız tabiatıyla, kendi hayatını müdafaa etmek ve hususiyetin hayatına kastetmek için başvurduğu tüm yollar, evet, onlar da tabiatıyla ziyadesiyle küçük fikirlidir; zira o her şeyi göze alsa dahi, insan onun göze aldığı her şeyin hepten küçük fikirli olduğundan hâlâ daha emin olabilir.

Ama tensel sevgi ve arkadaşlık sevdiğini ve arkadaşını yine de onun hususiyetine atfen mi sever? Evet, ve bu doğrudur, ve yine de her zaman tamamen doğru değildir; zira tensel sevginin ve arkadaşlığın bir sınırına varır, onlar öbür insanın hususiyetine atfen her şeyi gözden çıkarabilirler, ama kendilerini, tensel sevgiyi ve arkadaşlığı, öbür insanın hususiyetine atfen feda edemezler.

Şimdi farz edelim ki, öbür insanın hususiyeti tam da bu fedakârlığı talep etmiş olsun! Sonra farz edelim ki, seven kişi, sevmekten duyduğu hazzın yanı sıra, bunun kendisi için ziyadesiyle zararlı olduğunu, sevdiğinin hususiyetinin onun mahvı olacağını görmüş olsun. Veya farz edelim ki, bu ilişki sevilen kişinin mahvı demek olsun, onun hususiyetine tümüyle sekte vuracak olsun: Evet, o vakit, bu ne kadar istenilir olsa da, tensel sevgi, haddi zatında, bu fedakârlıkta bulunacak güçte değildir.

Fakat hakiki sevgi, her insanı kendi hususiyetine atfen seven o sevgi, özverili sevgi her fedakârlıkta bulunmaya hazırdır: O kendi çıkarını gözetmez.

Sevgi kendi çıkarını gözetmez; zira Tanrı vergisi o, alıcının kendi özelliğiymiş gibi görünecek şekilde vermeyi yeğler.

Sosyal ilişkilerde insanların keyfiyetinden söz ederken, kendisi olanlarla bir şeye tâbi olanlar arasında ayrım yaparız, ve herkesin, dendiği gibi, günün birinde kendine göre hareket edebilecek duruma gelmesini temenni ederiz. Fakat tinsel dünyada tam da bu özüne sahip olmak denen şey en yüce olandır — ve bir insana sevgiyle bu yolda yardımcı olmak, onun hür, bağımsız, kendisi olarak, kendi ayaklarının üzerinde durmasına yardım etmek en büyük iyiliktir.

Peki o halde en büyük iyilik nedir? Evet, aynen bahsetmiş olduğumuz şeydir, ve şuna da dikkat edelim ki, sahiden seven kimse, karşısındaki ona karşı en büyük iyiliği borçlu olmakla bağımlı hale gelmesin diye, kendini göze çarpmaz yapmasını da bi-

lir. Yani o halde en büyük iyilik: Bu yegâne hakiki iyiliğin *yapılış şeklidir*. Temel olarak sırf bir şekilde yapılabilir de, belli bir anlamda türlü çeşitli şekillerde de yapılabilir; ancak iyilik bu şekilde yapılmaz ise, en büyük iyilik olmaktan çok uzaktır, hatta bir iyilik olmaktan bile uzaktır.

Yani insan hangisinin en büyük iyilik olduğunu öyle bir çırpıda söyleyemez, çünkü en büyük iyilik — bir insanın kendi ayakları üzerinde durmasına yardım etmek, bir çırpıda yapılabilen bir şey değildir.

Gelin şunu iyice anlayalım: Ben, “bu insan benim yardımım sayesinde kendi ayaklarının üstünde duruyor,” dediğim, ve bu doğru olduğu vakit: Bu kişi için en azamisini mi yapmış olurum? Böyle demekle ne kastetmiş olurum? “O sadece ve münhasıran benim yardımımla kendi ayakları üstünde duruyor,” demiş olurum — ama o vakit o haliyle kendi ayakları üstünde duruyor olmaz, o vakit o haliyle özüne sahip olmaz, o vakit o ne de bütün bunları benim yardımuma borçludur — ve bunun bilincindedir.

Bir insana bu şekilde yardım etmek esasen onu aldatmak demektir. Ve bu dünyada en büyük iyilik ekseriya bu şekilde, yani yapılamaz şekilde, yapılır; ve yine de bu dünyada takdir gören yol budur — ki doğaldır, zira kendini doğru şekilde görünmez kılar, dolayısıyla göze görünmez, ve böylece, bu dünya söz konusu kişiyi bir yerde bağımlılıktan tümüyle muaf tutmuş olur.

Fakat yanlış, anlamsız şekilde yardım görmüş olanın, bu en büyük iyilik için (benimle olan bağımlılık-ilişkisinin yardımıyla kendi ayaklarının üstünde durduğu için) beni öve öve göklere çıkarması ve bana şükretmesi bitmek tükenmek bilmez. O ve ailesi, hepsi cümbür cemaat, onun en büyük velinimetini olduğum için, onu sevgiyle kendime bağladığım için bana hürmet ve şükran duyarlar — evet, ne gariptir ki, bu şükran tümüyle anlamsız bir şekilde ifade edilir; onu kendime bağlı kıldığım söylenmez de, onun kendi başına ayakta durmasına yardım ettiğim söylenir.

Velhasıl en büyük iyilik, iyilik görenin bunu bana borçlu olduğunu öğreneceği bir şekilde mümkün olamaz; zira o bunu öğrenecek olursa, o vakit bu en büyük iyilik olmaz.

Buna karşılık eğer bir kimse, “bu adam kendi başına ayakta duruyor — benim yardımımla” derse, dediği doğru ise, o vakit bu kimse o kişi için, bir insanın diğeri için yapabileceğinin en azamisini yapmıştır; onu, kendine karşı, kendi özüne karşı, hür, bağımsız kılmıştır, ve onun kendi başına ayakta durmasına, tam

da ona yardım ettiğini gizli tutarak yardımcı olmuştur. İşte, “Kendi başına ayakta durmak — bir başkasının yardımıyla!” buna binaendir.

Anlayacağınız, düşünce eksikliğini¹⁵ vesile bilip her fırsatta tire çizgisine¹⁶ başvuran çok yazar vardır, ve sonra bir de tire çizgisini bilerek ve zevklice kullananlar vardır. Ama hakikatte, tire çizgisi hiçbir zaman yukarıdaki küçücük cümlede olduğundan daha tanımlayıcı şekilde kullanılmamıştır — ama şunu unutmayalım, bunu hakkıyla yapabilen biri tarafından kullanıldığı vakit, tabii eğer böyle biri var ise: zira düşünce sonsuzluğu bu cümlede en dahiyane şekilde mündemiç olup¹⁷, en büyük çelişki galebe çalmıştır.

Kişi kendi başına ayakta durur — bu en yücesidir; o kendi başına ayakta durur — bundan fazlasını göremezsin; ne bir yardım veya destek, ne de ona hödük gibi sımsıkı tutunan hiçbir acemi çaylak eli, ki zaten birinin ona yardım etmiş olduğu aklına bile esmez, hayır, o kendi başına ayakta durur — bir başkasının yardımıyla.

Fakat başkasının verdiği bu yardım gizlidir, ondan gizlidir, — yardım görenden mi; hayır, bağımsız olanın nazarından (zira o yardım görmüş olduğunu bilse, o vakit haliyle en derin anlamda, kendine yardım eden ve etmiş olan bağımsız kişi olmaz); velakin bu, tire çizgisinin ardına gizlenmiştir.

Yüce bir bilgelik vardır da, yine de iyi anlamda sonsuz sinsi ve kurnazdır. Herkesin malumudur ki, onu adlandıran yabancı kelimeyi¹⁸ söyleyecek olsam, zamanımızda onu bilmeyen zor çıkar — adı itibarıyla: Ama adı söylenmeden tarif edilecek olsa, belki çoğu onu bilmez bile.

O ve onun bu dünyadaki namı kötüdür; ve bu belki hiç o kadar garip değildir, zira bu dünya çok şaşkın bir düşünürdür, tek bir kesin düşünce düşünmeye bile ne vakti ne sabrı vardır.

Antik dönemin o seçkin saf bilgisi bu bilgelikte mahirdi, ve hakikatte, bu saf bilgi hiç de kötü bir insan değildi, ayrıca, biraz oyunbazca fikir beyan ediyorum gibi olacak ama, insan onun bir

¹⁵ (Dan.) *i mangel af tanke*. -çn.

¹⁶(Dan.) *tankestreg*. Yazarın “tanke” (düşünce) sözcüğüyle yaptığı kelime oyununu Türkçeye aktarmak olanaksız. Zira “tankestreg”ın Türkçeye tam çevirisi “düşünce çizgisi”dir. -çn.

¹⁷ Veya içkindir. -çn.

¹⁸ Yani ironi. -çn.

tür düşünür olduğunu da esasen inkâr edemez, zira o daha yakın zamanlı düşünce akımlarının ifade tarzları kadar derin hikmetli, izah etmede o kadar takdire şayan olmasa bile, işi anladığından fazlasını izah edebilecek raddeye kadar hiçbir zaman getiremedi.

Bu saf oyunbaz zat, bir insanın bir diğeri için yapabileceğinin en azamisinin o insanı hür kılmak, onun kendi başına ayakta durmasına yardımcı olmak olduğunu derin bir hikmetle anlamıştı — ve ayrıca bunu idrak etmekle kendini anlamıştı, yani, bu başarılabilir ise, o vakit yardım edenin kendini gizli tutabilmesi gerektiğini, bunun için kendini yüce gönüllülükle hiç saymak istemesi gerektiğini anlamıştı.

O, kendi de dediği gibi, tinsel anlamda, bir ebeydi, ve o her özveride bu hizmeti çıkar gözetmeden fedakârca yerine getirdi — fedakârlık, yardım gördüğünün ve nasıl yardım gördüğünün, yardım görenden gizli tutulmasında yatıyordu. Fedakârlık dünyanın onun bu fedakârlığını anlayamamasında ve dolayısıyla takdir edememesinde yatıyordu, ki bunu hiçbir zaman da anlayamazdı; zira dünya tam da bir insanın neden bencil olmak istemeyeceğini idrak edemez, buna karşılık, bencil birinin hatta daha da bencilce, fedakâr addedilmek isteyebileceğini gayet iyi idrak eder.

Hakikaten sevenle o mahut saf oyunbaz bir diğersana yardım etme anlayışında birbiriyle hemfikirdir. İkinci zat öbür insana en büyük iyiliği yapma cesaretini gösterdiğini o kendisi bilir, ki bu hakikattir; bunun için nasıl çalıştığını, diğersana aldatmacayla bu hakikate ortak etmesinin ona ne kadar zamana ve özene ve sanata mal olduğunu o kendisi bilir, yardım ettiği kimseyi budalalıklarından mahrum etmekle ve onu farkına vardırmadan hakiki olana sevk etmekle, onun açısından ne kadar çok yanlış kanıya göğüs germesi gerekmiş olduğunu o kendisi bilir.

Bir insanı budalalıklarından mahrum etme sanatını icra etmek tehlikelidir; “insanları bir aptallıktan daha mahrum ettiği her seferinde, onu güzelce bir ısırarak isteyecek kadar öfkelenebileceklerini”, o mahut saf zat kendisi söyler — zira onlar budalalıklarını güçlendirmenin adına sevgi der, o vakit bir başkasının kalkıp da en makbul servetlerini ellerinden almasına öfkelenmelerine şaşmamak gerekir! O zat böyle iş yapardı; ve iş bittiğinde de kendine gayet usulca şöyle derdi: Bu insan şimdi kendi başına ayakta duruyor.

Ama akabinde tire çizgisine geliriz; ve tire çizgisiyle birlikte, o saf ve yine de bu denli oyunbaz zatın dudaklarına bir tebessüm gelir, ve şöyle der: "Bu insan şimdi kendi başına ayakta duruyor — benim yardımınla," bu tarifsiz tebessümün sırrını kendine saklar.

Bu tebessüm hakikatte hiçbir kötülük emaresi içermez, yapmış olduğu şeyin iyi niyetli olduğunu o kendisi bilir, bunun hakikatte bir iyilik olduğunu ve hakikatte bunun mümkün olan tek yol olduğunu o kendisi bilir: Ama o tebessüm, işte o, yine de yaratıcı zekanın kibirli özbilincidir.

Sevgi duyanda bu daha başkadır. O da: Bu insan şimdi kendi başına ayakta duruyor, der. Ve de akabinde tire çizgisi gelir. Ama bu tire çizgisi sevgi duyan için tebessümden daha farklı bir anlam taşır; zira o mahut oyunbaz zat ne kadar saf ve yüce gönüllü ve verici olmuş olsa da, yardım etmek istediği kimseyi umursama anlamında sevmeyi. O mahut oyunbaz tire çizgisinin kurnazlığıyla kendini bir yandan sonsuzca rahatlatmış olsa da, işin tam sanatı diğer insan için her şeyi yapabilmiş olmak ve yine de hiçbir şey yapmamış gibi görünmektir. O vakit tire işareti sevgi duyan için, düşünce tarzı bakımından sonsuz bir rahatlık dahi olsa, diğer bir anlamda (ama tabii bu hissedilebilir gibi değildir) ağır bir soluk, sanki derin bir iç çekiş gibidir.

Zira bu tire çizgisinde kaygının uykusuzluğu, emeğin uyanık geçen geceleri, adeta yeisli bir çaba gizlidir, bu tire çizgisinde, hiçbir zaman ifade bulmamış, ve tam bu yüzden bir o kadar daha korkunç olan bir korku ve titreme gizlidir.

Sevgi duyan kimse, bir insanın tek başına ayakta durmasına, kendisi olmasına, özüne sahip olmasına yardım etmenin hakikatte, bir insanın bir diğerine yapabileceği en büyük ve tek iyilik olduğunu anlamıştır; ama o, bu işin altında yatan tehlikeyi ve cefayı, ve her şeyden önce tüm sorumluluğun korkunçluğunu da anlamıştır. Onun için Tanrıya şükrederek şöyle der: Bu insan şimdi kendi başına ayakta duruyor — benim yardımınla. Ama son bahsedilende hiçbir kişisel tatmin yoktur; zira sevgi duyan kimse, her insanın esasen kendi başına — Tanrı yardımıyla, ayakta durduğunu ve sevgi duyanın kendisini hiçe saymasının aslında sırf öbür insanın Tanrı-ilişisini engellemek için olduğunu da anlamıştır, öyle ki sevgi duyanın bütün o yardımları Tanrı ilişkisinin içinde sonsuza dek kayıplara karışır.

O bedelsiz çalışır; zira o kendini hiçe sayar, ve onun kibirli

özbilincinin bedelini kendine alıkoymasının tam söz konusu olabileceği anda Tanrı devreye girer, ve o tekrardan hiçliğe karışır, ki bu yine de onun için en yüce bahtiyarlıktır.

Bir hanedan üyesi, majestelerinin huzuruna çıkmaya çok önem veren birinin gözünde kendine ehemmiyet kazandırma gücüne sahiptir. Ama şayet şöyle bir durum olsaydı, bir hanedan üyesi kendini arka planda tutarak, söz konusu istek sahibinin majestelerinin huzuruna ne zaman olursa olsun çıkabilmesine ortam hazırlamış olsaydı: Acaba o zaman istek sahibi, majesteleriyle her an konuşabilmenin sevinciyle bu zavallı hanedan üyesini topyekûn unutup gitmez miydi, ki bu zavallı hanedan üyesi, istek sahibinin majestelerinin huzuruna ara sıra çıkmasını, *sevgisizce*, sağlamakla, istek sahibini bunun için kendine bağımlı kılma gücünü elinde tutsa da, ona bunun için kendini sevdirebilecek olsa da, zavallı hanedan üyesi bunun yerine kendini *sevgiyle* arka planda tutmayı seçmiş, ve bu suretle istek sahibine majestelerinin huzuruna her an çıkabilme yolunu açmıştı, istek sahibinin majestelerinin huzuruna istediği zaman çıkma hususunda bağımsız olmasına yardım etmişti!

Sevgi sahibi de böyle iş yapar. Hakikatte, o kendi çıkarını gözetmez, zira o, Tanrı vergisi alıcının kendi özelliğiymiş gibi görünecek şekilde verir. Sevgi sahibi bir insanın kendisi olmasına, özüne sahip olmasına, elinden geldiği ölçüde yardımcı olmaya çalışır.

Ama bu suretle yaşamda bir bakıma hiçbir şey değişmemiş olur, sadece o sevgi sahibi, o gizli velinimet, dışarıya itilmiş olur, çünkü hür, bağımsız olmak, kendisi olmak, her insanın alın yazısıdır.

Sevgi sahibi bu cihetle Tanrının emektaşı olmuş ise, o vakit her şey — alın yazısına göre vuku bulmuş olur. Sevgi sahibinin yardım ettiği hissedilirse, ilişki aksamıştır, veya yardım eden sevgiyle yardım etmemiştir, seven kişi layıkıyla yardım etmemiştir.

Sevgi sahibi tüm emekleri için teşekkür olarak ne de harikulade bir belleğe kavuşur! Bir bakıma tüm ömrünü bir tire çizgisinin içine tıkıştırabilir. Ve şöyle diyebilir: Ben herkese rağmen, günün her saati uğraştım durdum, ama ortaya ne koyabildim — bir tire çizgisi! (Ortaya ne koyduğu açıkça görülebilmış olsaydı, o vakit daha az severek uğraşmıştı).

Ben, herhangi bir insanunki kadar ağır, sırf sevginin çekebileceği kadar derin, çileler çektim; ama ne kânım oldu — bir tire

çizgisi! Ben, herkese rağmen, gerçek doğruyu, açıkça ve düşünerek, gösterdim; kim sahiplendi — bir tire çizgisi! Eğer ki o kişi sevgi sahibi olmamış olsaydı, o vakit gerçek doğruyu, dosdoğru, düşünmeden, bar bar ilan etmişti, ve kendine hemen, gerçek doğruyu sahiplenecek — ve o kişiyi hocam diye bağrına basacak, müritler edinmişti.

Peki o vakit sevgi sahibinin hayatı heba mı olmuş olur, tamamen beyhude yere mi ömür geçirmiş olur — onca uğraşına ve çabasına tarıklık edecek hiçbir şey, ama hiçbir şey, olmadığı için? Cevap: O vakit kendi çıkarını gözetmek, ömrü israf etmek demek olmaz mı?

Hayır, hakikatte, bu ömür israf edilmiş olmaz, sevgi sahibi bunu, kendiyle ve Tanrıyla birlikte kutlu bir sevinç içinde, bilir. Onun ömrü, bir anlamda, tamamen hayata, başkalarının hayatına israf edilmiştir; o, kendini ön plana çıkarmak için vakit veya çaba harcamak, kendini bir şey sanmak istemeden, özveri içinde helak olmaya canı gönülden hazırdır, yani, o münhasıran Tanrının elinde bir araç haline gelmiştir.

Uğraşının görünür olamaması bundan dolayıdır. Onun uğraşısı ne de olsa sadece bir diğer insana veya diğer insanlara, kendisi olma yolunda yardım etmekten ibaretti, ki onlar bir anlamda zaten bu yoldaydı. Fakat o eğer bir başkasının yardımıyla gerçekten kendisi olursa, o vakit bunun başkasının yardımı olduğunu görmek tamamen imkansızdır; zira ben başkasının yardımını görürsem, o vakit tabii yardım görenin özüne sahip hale gelmiş olmadığımı görürüm.

Sevgi Günahların Çeşitliliğini Gizler

Zamansal üç zamanlıdır, bu nedenle aslında o hiçbir zaman bütünüyle var değildir, veya bunlardan birinde bütünüyle var değildir; ebedi olan ise vardır. Zamansal bir hedefin birçok değişik hususiyeti olabilir; bu belli hususiyetler içinde ne ise, bir bakıma onlara eş zamanlı sahip olduğu söylenebilir. Fakat ikisel yapısının haddi zatında zamansal hedefi hiç yoktur; zamansal zaman içinde tükenirken, sadece hususiyetleriyle var olmayı sürdürür.

Buna karşılık ebedi, bir insanın içinde var ise o vakit bu ebedi, her an onun içinde bulunacak şekilde, kendini ikiler: Dışarı istikamette, ve içeri istikamette kendi içine doğru, ama bu birbirinin tıpatıp aynısı olur şekilde; zira aksi takdirde bu bir ikilik oluşturmaz. Ebedi, sırf hususiyetleri içinde var olmakla kalmaz, o kendi hususiyetleri içinde, kendi başına vardır, o sırf hususiyetlere sahip değildir, o kendinde varlıktır, çünkü hususiyetleri haizdir.

Sevgide de böyledir. Sevgi ne yapıyorsa, olduğu şeydir, yaptığı şeydir — tıpatıp ayrı anda; Kendisinin dışına çıktığı (dışarı istikamette) an, kendi içindedir (içeri istikamette); ve kendi içinde olduğu an, bu suretle kendisinin dışına çıkar, ama öyle ki, bu dışarı çıkış ve bu geri dönüş, bu geri dönüş ve bu dışarı çıkış eş zamanlı olarak birbirinin tıpatıp aynısıdır.

“Sevgi cesaret verir,” dediğimizde, böylece sevgi sahibinin varlığıyla diğerlerine cesaret verdiğini de söylemiş oluruz; sevgi, bulunduğu her yere cesaret saçar; insan sevgi sahibine yaklaşılmaya can atar, zira o korkuyu def eder; güvensiz insan etrafındaki herkesi korkutup kaçırken, sinsi ve kurnaz insan etrafına tasa ve nahoş bir huzursuzluk saçarken, tahakküm hastasının varlığı etrafına rutubetli havanın bunalıtcı ağırlığı gibi çökerken: Sevgi cesaret verir.

Ama “sevgi cesaret verir,” dediğimizde, böylece başka bir şey daha, seven kişinin cesaret sahibi olduğunu da, söylemiş oluruz,

“sevgi yargı gününde cesaret verir”¹ denirken olduğu gibi, yani, sevgi sevene yargı sırasında cesaret verir.

“Sevgi ölümden kurtarır,” dediğimizde, fikren hemen bir ikilik oluşur: Sevgi sahibi bir diğer insanı ölümden kurtarır, ve tamamen aynı veya yine de farklı bir anlamda, kendini ölümden kurtarır; bunu bir kerede yapar, ve ikisi birbirinin tıpatıp aynıdır; bir an başkasını, öbür an kendisini kurtarmaz, fakat diğerini ölümden kurtardığı anda kendini de kurtarır. Sadece sevgi hiçbir zaman sonrakini, kendini kurtarmayı, kendine cesaret kazanmayı aklına getirmez; sevgi duyan sadece sevgiyle cesaret vermeyi ve bir diğerini ölümden kurtarmayı düşünür.

Fakat sevgi sahibi böylece unutulmuş olmaz. Hayır, sevgiyle kendisini unutan, bir diğerinin acı ve kahırını hatırdan tutmak için kendininkini unuttur, bir diğerinin perişanlığını hatırdan tutmak için kendininkini tümüyle unuttur, sevgiyle bir diğerinin çıkarını hesaba katmak için kendininkini unuttur: Doğrusu, böyle biri unutulmaz.

Onu hatırında tutan vardır: Yüce Tanrı; veya sevgi onu hatırında tutar. Tanrı sevgidir, ve bir insan sevgi yüzünden kendini unuttuğunda, Tanrı onu nasıl olur unutulabilir! Hayır, sevgi sahibi kendini unutturken ve öbür insanı düşünürken, Tanrı sevgi sahibini düşünür. Öz sevgi sahibi, telaşçıdır, bağırır çağırır, patırtı koparır ve unutulmamayı sağlama almak için hakkını savunur — ve yine de unutulup gider; fakat kendini unutan sevgi sahibi sevgi tarafından hatırlanır. Onu hatırdan tutan Biri vardır, sevgi sahibinin verdiğini alıyor olması bundan kaynaklanır.

İkilik şuradadır: Sevgi sahibi ne yapıyorsa, odur, yahut o olur, ne verirse, ona sahiptir, ya da daha doğrusu onu elde eder — ki bu “yemek yemenin yemek yiyenden kaynaklanması” gibi gariptir.

Yine de biri çıkıp şöyle diyebilir: “Sevenin verdiği şeye sahip olması o kadar da garip değil, hep söz konusu olan şey; insan sahip olmadığı şeyi haliyle veremez.” Evet, tabii de, insanın verdiğini kendinde muhafaza etmesi, veya insanın bir başkasına verdiğini kendisi elde ediyor olması, yani tam da vererek alıyor olması, ve tam da verdiğinin aynıını alıyor olması, öyle ki bu ver-

¹ Yeni Ahit, 1 Yuhanna Kitabı 4:17: “Yargı gününde cesaretimiz olsun diye sevgi böylelikle içimizde yetkin kılınmıştır. Çünkü Mesih nasıl ise, biz de bu dünyada öyleyiz.” -çn.

menin ve bu almanın birbirinin tıpatıp aynı olması da hep söz konusu değil midir?

Yahut bu yine de söz konusu değildir, aksine, ben ne verirsem, öbürü alır, yani ben bir başkasına verdiğimi kendim elde ediyor olmam.

Velhasıl sevgi daima kendi içinde ikilenmiştir. O vakit bu, sevgi günahların çeşitliliğini gizler denirken de mevzubahistir.

Kutsal Kitapta şunu okuruz, ki bu “sevginin” kendi sözleridir: Çok sevenin günahlarının çoğu bağışlanır² — çünkü onun içindeki sevgi günahların çeşitliliğini gizler. Ama biz şimdi ondan söz etmeyeceğiz.

Biz bu yazıda sevginin işlerini işliyoruz, yani sevgiyi dışarı istikamette müşahede ediyoruz. Bu cihetle biz şimdi şu husustan,

Sevginin günahların çeşitliliğini gizlemesinden, söz edeceğiz.

Sevgi günahların çeşitliliğini gizler. Zira o günahları ortaya çıkarmaz; ama yine de olması icap eden ortaya çıkarmamak, ortaya çıkarılabilir olduğu takdirde, onu gizlemek demek olur.

“Çeşitlilik” kavramı haddi zatında müphemdir. Şöyle ki, yaradılışın çeşitliliğinden söz ederiz, lakin bu, konuşanın kim olduğuna bağlı olarak, gayet farklı anlamlara gelebilir. Tüm ömrünü ücra bir yerde geçirmiş, ve ilaveten doğayı tanıyıp öğrenme yetisi çok kıt olan bir insan: “yaradılışın çeşitliliğinden” söz ediyor dahi olsa, ne kadar da az şey bilir!

Buna mukabil, tüm dünyayı gezmiş, yerin üstünde olsun altında olsun her yere ayak basmış, çok şey görmüş, üstelik, ta uzaktaki görünmez yıldızları, ve ta yakındaki görünmez canlıları özel aletler vasıtasıyla keşfetmiş bir doğa bilimci: ne kadar çok şey bilse de, gene aynı tabiri, “yaradılışın çeşitliliği”ni, kullanır.

Ve dahası, bir doğa bilimci müşahede edebilmeyi başardığı için hoşnut olmakla beraber, keşfin hiç sınır tanımadığını da seve seve itiraf eder, çünkü keşif için kullanılacak araçlar itibarıyla da keşfin sınırı yoktur, dolayısıyla, çeşitlilik, keşifler veya keşif için kullanılacak araçlar itibarıyla durmadan artar, yani, büyüklüğü daha görünür olur — ama yine de, netice itibarıyla, “yaradılışın çeşitliliği” tabirinin kapsamında kalır.

Aynı şey günahların çeşitliliği için de mevzubahistir, öyle ki,

² Yeni Ahit, Luka İncili 7:47: “Bu nedenle sana şunu söyleyeyim, kendisinin çok olan günahları bağışlanmıştır. Çok sevgi göstermesinin nedeni budur. Oysa kendisine az bağışlanan, az sever.” -çn.

bu tabir, konuşanın kim olduğuna bağlı olarak çok farklı anlamlar taşır.

Velhasıl, insan günahların çeşitliliğinin gitgide daha arttığını *keşfeder*, yani, keşif sayesinde göze devamlı daha muazzam görünürler, ve buna ilişkin keşiflerin yardımıyla, bir insanın keşifte bulunmak için nasıl kurnaz, nasıl şüpheli davranması icap ettiği de görünür olur. Bu çeşitliliği keşfetmeyen kişi bunu gizler, zira çeşitlilik ona göre daha azdır.

Ancak keşfetmek pekâlâ takdire şayan bir şeydir, hayranlık toplayan bir şeydir, bu hayranlık zaman zaman garip bir şekilde, yekdiğeriyle birlikte bir ayrışıklık husule getirmeye zorlansa bile bu öyledir; zira insan bir kuş keşfeden doğa bilimciye hayranlık beslediği gibi, kardinalliği keşfetmiş köpeğe de pekâlâ hayranlık besler.

Biz yine de onun değerini kendine bırakıyoruz, lakin bu dünyada takdir ve hayranlık gördüğü de kesindir. Buna karşılık, bir şey keşfetmeyen veya hiçbir şey keşfetmeyen kişi çok aşağı görülür. İnsan öyle kendi düşüncelerine dalmış bir garibanı tarif ederken ekseriya “valla onun bir şey keşfedecek hali yok,” der.

Ve insan birini bhusus kalın kafalı ve budala olduğunu göstermek istedi mi de, “barutu garanti o icat etmemiştir,” der — ki bunu yapmak zamanımızda zaruri de değildir, o zaten vaktiyle icat edilmiştir, o halde eğer zamanımızda onun barutu icat ettiğini sanacak biri çıkacak olsa asıl bu daha da bir sakat olurdu. Ha ama, bu dünyada bir şey keşfetmeye o kadar hayranlık duyulur ki, bu imrenilecek kazanımı: Barutun icat edilmiş olmasını, bir türlü unutamayız!

Bu cihetle, hiçbir şey keşfetmeyen sevgi sahibinin de dünyanın gözünde çok vasat olduğunu anlamak kolaydır. Zira kötülükle, günahla ve günahın çeşitliliğiyle bağıntılı dahi olsa keşfetmek, adamakıllı keşfedebilecek kadar mahir, açık göz, hinoğluhin, belki biraz yarı fesat bir müşahedeci olmak: Bu dünyanın gözünde itibar gören bir şeydir. Hatta öyle ki, bir delikanlı hayata atıldığı daha ilk anda, kötülüğü nasıl da tanıdığını ve onu nasıl da keşfetmiş olduğunu dünya âleme ilan etmeye can atar (zira dünya âlemin ona avanağın teki demesini hiç istemez). Bir genç kadın bile daha erken yaşta, insan sarrafı olmakla — tabii kötülükle bağıntılı olmak kaydıyla, nasıl gurur duyduğunu dünya âleme ilan etmeye can atar (zira dünyanın ona kaz kafalı veya taşra dilberi demesini hiç istemez).

Evet, inanılmaz olan şey, dünyanın eski zamanlara kıyasla ne kadar değişmiş olduğudur: O vakitler kendini tanıyan tek tük insan vardı, şimdiyse bütün insanlar insan sarrafıdır.

Ve yadırgatıcı olan şey, biri hemen hemen her insanın yine de temelde iyi mizaçlı olduğunu keşfedecek olsa: bunu açığa vurmaya cesaret edecek gücü kendinde bulamayacak olmasıdır, gülünç duruma düşmekten, hatta belki, insanlığın bundan rencide olabileceğinden korkacak olmasıdır.

Buna karşılık, biri kalkıp her insanın temel itibarıyla ne adi, ne hasetçi, ne hodbin, ne kallesş olduğunu, en temiz insanın, yani, avanakların ve kaz kafalıların ve taşra dilberlerinin en temiz ad-dettiği insanların içinde bile ne iğrençliklerin gizlenebildiğini keşfetmiş numarası yapacak olsa: Baş üstünde tutulacağını, müşahadelerinin semeresinin, maharetinin, anlatsının bu dünyanın dinlemeyi hasretle beklediği şey olduğunu mağrurca bilir. Şu halde günah ve kötülük insanların üzerinde, genelde sanıldığından daha fazla güce sahiptir, öyle ki: İyi olmak pek ayıptır, iyiye inanmak pek kalın kafalılıktır, bilgisizliği açığa vurmamak pek andavallılıktır, veya o kişinin kör cahilin teki — günahın en derin sırrına istinaden kör cahilin teki — olması demektir.

Burada kötülüğün ve günahın dünya ile, diğer insanlar ile ne büyük ölçüde gösterişçi bir mukayese ilişkisi içinde olduğu gayet bariz görülür. Zira aynı insanların, başkalarının arasındayken, sırf dünyanın hükmünden duydukları mağrurca korkudan dolayı, kötülükten özellikle haberli olduklarını açığa vurarak hoş ve ilgi çekici görünme peşinde koştuğuna insan tamamen emin olabilir; aynı insanların, tek başınayken, kafaları sakinken, iyilikten mahcup olmaya gerek duymadıkları vakit, bambaşka bir görüşe sahip olduğundan insan tamamen emin olabilir.

Fakat insan, başkalarıyla münasebette, cemiyet içinde, birkaç veya birçok insanın arasındayken, yani cemiyette bir mukayese, mukayese ilişkisi mevzubahis olduğu vakit, mağrurluğun bil-memesi imkansız olan şey: Her birinin diğerini, keşfetmiş olduğu şeyi açığa vurmaya kışkırttığıdır.

Yine de bihakkın dünyaperest insanlar bile zaman zaman bir istisna yaparlar ve hiçbir şey keşfetmeme hakkında biraz daha yumuşak hüküm verirler. İki sinsi insanın aralarında karara bağ-layacakları bir şey olduğunu, kimsenin buna şahit olmasını istemediklerini farz edin, ancak ortada bir üçüncü kişinin de yanla-rında bulunduğu bir mekanda halletmelerini gerektiren bir du-

rum olsun — ve bu üçüncü kişi, onların da bilgisi dahilinde olarak, kara sevdaya tutulmuş, sevdanın ilk günlerinin mutluluğunu süren biri olsun: O vakit sinsilerden biri öbürüne, “valla onun bir şey keşfedecek hali yok, isterse yanımızda kalsın,” demez miydi?

Bunu bir tebessümle söylerlerdi, ve bu tebessümle kendi cingözlüklerine itibar etmiş olurlardı; lakin yine de içlerinden, o hiçbir şey keşfetmemiş sevdalıya karşı bir tür huşu duyarlardı. — Ve şimdi sevgi sahibine geliyoruz! İnsanlar ona gülse de, onunla alay etse de, ona acısa da, ve dünya onun hakkında ne derse dese de, onun günahların çeşitliliği hakkında hiçbir şey keşfetmeyeceği kesindir; o bu gülüşte, bu alayda, bu acımda dahi hiçbir şey keşfetmez; o azıcık görür.

O hiçbir şey keşfetmez; tabii burada, bir şey bulmak için bilinçlice, isteyerek yapılan çaba olan keşfetmek ile, ne olabileceğini istemeden görmek veya duymak arasında ayrım yapıyoruz. O hiçbir şey keşfetmez. Ve yine de, insan ona gülse de gülmese de, onunla alay etse de etmese de: İnsan ona karşı, onun, duyduğu sevgi içinde sakın, kendini buna adanmış olarak, hiçbir şey keşfetmemesine, yüreğinin ta derininden huşu duyar.

Seven kimse hiçbir şey keşfetmez; bu suretle, keşfederek bulunacak olan günahların çeşitliliğini gizli tutar. Sevenin hayatı Apostolik öğretilerde kötülük konusunda çocukluk diye tarif edilir³. Dünyanın cingözlük olarak hayranlık duyduğu şey aslında kötüyü idraktır⁴ — akıl iyiyi idraktır.

Seven kimsede kötüyü idrak yoktur ve bunu istemez de; o bu cihetle çocuktur ve çocuk olarak kalır, böyle olmak ve böyle kalmak ister. Bir çocuğu haydut inine bırakın (ama çocuk orada yoldan çıkacak kadar uzun süre kalmamasın), yani kısa bir süre kalsın, sonra bırakın eve dönsün ve başından geçen her şeyi anlatsın: Göreceksiniz ki, iyi bir gözlemci (her çocuk gibi) ve mükemmel bir hafızaya sahip o çocuk her şeyi en ince teferruatına kadar, ama bir anlamda en önemli olan şeyi atlayarak nakledecektir, öyle ki, çocuğun haydutların arasında kalmış olduğunu bilmeyen biri, çocuğun anlatsına dayanarak onun haydutların arasında kalmış olduğunu muhtemelen akıl edemeyecektir.

³ 1 Korintliler 14:20: “Kardeşler, düşüncelerinizde çocuksu olmayın. Kötülük konusunda çocuklar gibi, ama düşüncelerinizde yetişkinler gibi olun.” -çn.

⁴ Veya *anlama yeteneği*. (Dan.) *forstand*. -çn.

Peki çocuk neyi atlanmıştır, çocuğun keşfetmemiş olduğu şey nedir? Kötülüktür. Yine de çocuğun anlatısında her şey, görmüş ve işitmiş oldukları bakımından, harfiyen aslı gibidir.

O vakit çocukta eksik olan şey nedir, bir çocuğun anlatısına ekseriya büyükleri derinden derine alaya alır hava katan şey nedir? Kötüyü idraktır, ve çocuğun kötüyü idrakten yoksun olması, kötüye akıl erdirmek istemenin bile çocuğun içinden gelmemesidir.

Çocuk bu cihetle seven kimseye benzer. Fakat tüm *idrakin*⁵ temelinde her şeyden önce anlayacak olan kişiyle anlaşılacak olan şey arasındaki *anlayış*⁶ yatar. Dolayısıyla kötüyü idrak de (o bunun kötüyü saf, temiz şekilde idrak olduğuna, kendini tertemiz muhafaza edebildiğine, kendisini ve başkalarını ne kadar çok inandırmak isterse istesin) her şeye rağmen kötüyle bir *anlayış* içindedir; şayet bu anlayış olmasaydı, bunu anlamak idrak sahibinin⁷ içinden gelmezdi, bunu anlamaktan uzak durur, anlamamayı tercih ederdi.

Bu anlayış başka anlam taşımasa bile, yine de kötülüğe karşı habis bir tecessüstür; yahut kurnazlığın kendi kusurlarına, kötünün yaygınlığına dair bilgi vasıtasıyla mazeret arayışıdır; yahut da sahteciliğin, başkalarının yozlaşmışlığına dair bilgi vasıtasıyla kendi değerini arttırma oyunudur.

Ama insan tabii kendini gözetir; zira kötüye tecessüsle serçe parmağını uzatacak olsa, o çoğa varmaz elini olduğu gibi kapıverir; ve mazeret stokta bulundurulacakların içinde en tehlikelisi- dir; başkalarının kötülüğü ile kıyaslama vasıtasıyla daha iyi olmak veya daha iyi görünmek haliyle kötü bir şekilde daha iyi olmaktır.

Ama bu anlayışın elinden bile günahların çeşitliliğini keşfetmek gelebiliyorsa, kötüyle esasen ittifak içinde olan daha mahrem bir anlayışın elinden daha ne keşifler gelmezdi ki! Böyle bir insan, hasetten benzi sarardığı için⁸ etrafı sarımtırak⁹ gören birine

⁵ (Dan.) *forstand*. -çn.

⁶ (Dan.) *forståelse*. -çn.

⁷ Akıl ve mantık sahibi. (Dan.) *den forstandige*. -çn.

⁸ (Dan.) *den gulsottige*. -çn.

⁹ (Dan.) *gult*. Yazarın "gul" sözcüğünü içeren bu iki kelimeyle yaptığı kelime oyununun bire bir Türkçeye aktarmak olanaksız. "Sarılıklı" ve "hasetçi" anlamlarını içeren "den gulsottige"nin tam Türkçe karşılığı yok. Dolayısıyla "hasetten beti benzi sararmış" ifadesini kullanarak iki sözcük arasındaki kelime oyununu aktarabilme- yi amaçladım. -çn.

benzer; gitgide daha dibe vurdukça, etrafını çeviren günahların çeşitliliğinin gitgide arttığını keşfeder. Gözleri keskinleşir ve atikleşir, ama ne yazık ki hakikilik anlamında değil, asılsızlık anlamında, o vakit görüşü giderek daha önyargılı olur, öyle ki her şeyi kötülüğe, en temizi bile kirliliğe bulaşmış görür — ve bu görüş (ah, ne korkunç düşünce) yine de onun için bir tür tesellidir, zira onun için önemli olan, mümkün olduğunca sınırsız çeşitlilik keşfetmektir. En nihayet keşfinin hiç sınırını kalmaz; zira o şimdi, uzun zaman kullana kullana sonunda kendinin bile inandığı iftiranın, dedikodunun, yalan dolanın sayesinde, olmadığını kendisinin bile bildiği yerde dahi günahı keşfeder olmuştur.

Böyle bir insan günahların çeşitliliğini keşfetmiştir! Lakin seven kimse hiçbir şey keşfetmez. Sevenin bu şekilde, hiçbir şey keşfetmemekle günahların çeşitliliğini gizli tutmasında sonsuzcasına ciddi, ve yine de bir o kadar çocukça bir şey, çocuk oyununu hatırlatan bir şey vardır — evet, çocuk oyununu hatırlatır, zira biz bir çocukla böyle oyun oynarız, onu görememe oyunu oynarız, ki o tam önümüzde durur, yahut da çocuk bizi görememe oyunu oynar, ki bu çocuk için tarifsiz eğlencelidir.

O vakit burada çocukçalık, seven kimsenin, bir oyunda olduğu gibi, burnunun dibinde olup biteni gözleri göre göre görememesindedir; ciddiyetse, kötü olanı görememesindedir. Şarklıların mecnuna hürmet ettiği pekala herkesin malumudur; ama hürmete layık olan sevgi sahibi de bir yerde o mecnun gibidir. Antik dönemin iki tür çılgınlık arasında, gayet münasip olarak, büyük fark gözetttiği de pekala herkesin malumudur; bunlardan biri elim bir hastalıktı, ve böyle bir biçareye esef edilirdi, öbürüne de ilahi çılgınlık denirdi. O halde şu pagan sözcüğü: “ilahi”yi bir kereliğine kullanacak olursak: İnsanın burnunun dibinde olan biten kötülüğü görememesi ilahi tür bir çılgınlıktır.

Sahiden de, kötüyü mükemmelen idrak eden akıl çağımızda, bu çılgınlığa hürmet etmeyi öğretmek için bir şeylerin yapılmasına bayağı ihtiyaç vardır; zira maalesef, çağımızda böyle bir sevgi sahibinin iyiyi tam idrak etmesi için epey şey yapılırdı da, hiç kimse kötüyü, göze bir tür çılgınlık gibi görünecek şekilde kılıflamak istemez.

Bu bağlamda en yüce örneği vermek istersek gelin bir an için İsa’yı, yüksek din mahkemesinin¹⁰ önüne getirilmiş olarak zih-

¹⁰ *Sanhedrin*. -çn.

nimizde canlandırılın, o azgın kalabalığı zihninizde canlandırılın, o seçkinler meclisini zihninizde bir canlandırılın — ve sonra da İsa'ya dönmüş, onu hedef almış, öylece bekleyen onca bakış; gözü takılsın da, o bakışlar taşıdıkları alayı, aşağısımayı, acımayı, istihzayı maznuna teslim edebilsin diye! Ama o hiçbir şey keşfetmedi, o günahların çeşitliliğini sevgiyle gizledi.

Ne küfürler, ne hakaretler, ne alay dolu kelimeler haykırıldı-ğın düşün — ve bunları haykıran için en önemli olan, sesini duyurabilmektir, zira yoksa, her şeyden önce, fırsatı boşa harcamış gibi görünürdü, ki bu tarifsiz utandırıcı olurdu, mühim olanın burada birlik içinde, ve böylece kamu fikrinin, ve doğrunun, bir unsuru olarak bulunmak olduğu bu topluluğa sanki yürekte katılmıyormuş gibi olurdu, sanki masum birine hakaret etme, onu rencide etme, ona kötü muamele etme fırsatını kaçırmış gibi olurdu! Fakat o hiçbir şey keşfetmedi; o günahların çeşitliliğini sevgiye gizledi — hiçbir şey keşfetmeyerek.

O rol modeldi; seven kişi, hiçbir şey keşfetmediği ve bu suretle günahların çeşitliliğini gizlediği vakit, onca alay ve tahkir, onca hakaret ve feryat figan arasından, saygın bir mürit olarak, “terk edilmiş, hakir görülmüş halde, göğsünde haçıyla” yürümeyi ve yine de hiçbir şey keşfetmemeyi ondan öğrenmiştir — ki doğrusu bu, kızgın fırında hiç zarar görmeden yürüyen o üç adamın¹¹ yaptığından kat kat daha harikuladedir.

Yine de, alay ve hakaretin, hakaret edilen bunu keşfederek, yani, buna içerleyip kızarak, zarar görmediği vakit, esasen hiç zararı yoktur; zira içerleyip kızarsa, günahların çeşitliliğini keşfeder. Eğer sevenin hiçbir şey keşfetmemekle günahların çeşitliliğini gizlediğini layıkıyla açıklamak istersen, yine sevgi üzerinde düşün. Seven kişinin onu seven bir zevcesi olduğunu hayal et. İşte, bu kadın, sırf erkeği sevdiği için, ona karşı ne çeşitli günahlar işlendiğini keşfetmek isterdi, bu kadın hakaretlere, gücenerek, içi burularak, kulak verirdi — halbuki seven kişi hiçbir şey keşfetmezdi.

Ve sonra bu seven kişi, bir şey görmekten ve duymaktan kaçınmadığı kadarıyla, saldırgan tarafa istinaden, asıl bizzat onun kusurlu olduğu şeklinde bir mazereti hazırda bekletiyor olsaydı: O vakit zevcesi, kocasında hiçbir kusur keşfetmez, ama ona karşı işlenen günahların çeşitliliğini daha da şevkle keşfederdi.

¹¹ Şadrak, Meşak, Aved-Nego. Eski Ahitte geçen bir hikâyeye gönderme yapıyor. Bkz. Daniel'in Kitabı 3:21-30. -çn.

O vakit sen şimdi o zevcenin, ve de doğru olarak, ne keşfettiği üzerinde düşünürken, hiçbir şey keşfetmeyen seven kişinin günahların çeşitliliğini gizlediği hususunun ne doğru olduğunu görüyor musun? Şimdi bunu tüm hayat durumlarıyla ilişkili olarak düşün, ve o vakit, seven kimsenin çeşitliliği hakikaten gizlediğini teslim edeceksin!

Sevgi günahların çeşitliliğini gizler; zira görmekten veya duymaktan kaçınmadığı şeyi, suskunlukla, hafifletici izahatla, ve bağışlayıcılıkla gizler.

Çeşitliliği suskunlukla gizler. Bir sevgili çiftin bazen aralarındaki ilişkiyi gizli tutmak istediği olur. Şimdi farz edelim ki, birbirlerine sevgilerini itiraf ettikleri ve bu konuda sessiz kalmaya söz verdikleri anda, yanlarında tamamen tesadüfen bir üçüncü şahıs bulunmuş olsun, ve bu hariçten kişi dürüst ve sevecen, güvenilir biri olsun, ve bu konuda sessiz kalacağına dair onlara söz versin: O vakit o ikisinin arasındaki sevgi yine de gizli mi olmuş ve gizli mi kalmış olurdu?

Velhasıl sevgi dolu olan kişi, bir insanın günahı, kusuru, işlediği suç, veya kapıldığı zafiyet hakkında, kazara, tamamen tesadüfen, buna asla kendisi vesile aramadan malumat sahibi olduğu için böyle hareket eder: Bu konuda suskun kalır, ve günahların çeşitliliğini gizler.

“Günahların çeşitliliği, suskun kalınsın veya kalınmasın, gene de cesametini bir o kadar korur, zira suskunluk hiçbir şeyi ortadan kaldırmaz, ve zira bir insan ancak var durumda olan şey hakkında suskun kalabilir,” deme; sen asıl şu soruya cevap ver: Komşusunun kusur ve günahlarından bahseden kimse günahların çeşitliliğini arttırmış olmaz mı?

Çeşitlilik, ben bu hususta kısmen suskun kalayım ya da kalmayayım, cesametini korusa da, ben yine de suskun kalmakla onu gizlemek için elimden geleni yapmış olurum. Ve sonra, dedikodu abartmaya can atar demez miyiz? Bununla kastettiğimiz şey, dedikodunun günahı gerçekte olduğundan daha büyültmeye can atar olmasıdır. Ama ben bunu şimdi nazarı dikkate almıyorum. İnsan komşunun kusurundan bahseden dedikodunun, günahların çeşitliliğini arttırdığını tamamen başka bir anlamda söyleyebilir. İnsan komşusu hakkındaki bu malumatı hafife almaz, yani, yeter ki bahsedilen şeyin doğruluğuna hükmolunmuş olsun, o vakit her şey yolunda olurmuş gibi yapmaz.

Doğrusu, komşunun kusuru hakkında doğru olan şeye bilgi

ortaklığı etmek kabahatsiz olmak demek değildir, kişi tam da bu bilgi ortaklığı yüzünden kabahatli durumuna düşebilir. Dedikodu veya komşusunun kusurundan bahseden kimse bu suretle günahların çeşitliliğini arttırmış olur. Komşunun kusuru hakkında dedikodu yoluyla, gevezelik yoluyla, mütecessisçe, pervasızca, hasetle, belki de kötü niyetle, malumat edinmeyi kendine adet edinmek — işte insanları yozlaştıran budur. Tabii burada arzu edilen şey, insanların suskun kalmayı yeni baştan öğrenmesi olurdu; ama madem konuşmak, ve dolayısıyla tecessüsle ve pervasızca konuşmak şart olabiliyor, o vakit bırakacağız ahmaklık da olacak — komşunun kusuru gayet ciddi bir meseledir ve olması icap eder; bu hususta tecessüsle, pervasızca, hasetle laf etmek o halde bir yozlaşma alametidir. Ama komşusunun kusurundan bahsetmekle insanların yozlaşmasına yardım eden kimse haliyle günahların çeşitliliğini arttırmış olur.

Her insanın içinde komşusunda kusur bulmaya karşı büyük bir temayül bulunduğuna, bundan bahsetmeye karşysa belki daha da büyük bir temayülü olduğuna hiç şüphe yoktur. Komşusu hakkında kötü konuşma, böylesine eğlendirici bir hikâyeyle bir an için olsun dinleyicilerin dikkatini toplayabilmenin cazibesi karşısında, böyle bir hoş tahrik karşısında, insanları o kadar zayıf kılan, başka hiçbir şey olmasa, maalesef, en yumuşak tabirle, bir tür sinir zayıflığıdır.

Ama zaten sinir zayıflığının susturulamayan hazzı olacak kadar yozlaşmış olan şey bazen insanın içinde, en korkunç çapta tekâmül etmiş, çılgın, şeytani bir tutkudur.

Acaba bir haydut, bir hırsız, bir cani, kısacası en ağır suç işlemiş birisi bile, komşunun kusurlarını, komşunun zaaflarını, komşunun günahlarını, mümkün olan en büyük çapta, hiçbir hakikat kelimesi duyulamayacak kadar yüksek telden, nadiren hayırlı bir yoldan, ülkenin dört bir yanına uzanarak, Tanrı kalamının dahi zor nüfuz edebildiği her köşe bucağa nüfuz ederek ilan etmeyi, ve herkesi, en korumasız gencini bile, bu lekeleyici sanatı kabule zorlamayı kendine vazife, kendine sefil bir geçim yolu haline getirmiş böyle bir insan kadar yozlaşmış mıdır — acaba bir cani bile en temelde, söz ettiği kötülük doğru dahi olsa, gerçekten böyle bir insan kadar gerçekten yozlaşmış mıdır!

Bu böyle olmuş olsa bile; o vakit ebediyetin ciddiyetini haiz birinin, sözünü ettiği kötülüğün kesinen doğruluğunu sağlama almakta müsamahasız olabileceği, ve sonra ömrünü — bu çirkin

hakikatin hizmetine: kötü söylemeye¹² adamak isteyebileceği düşünülemez bir şey değil midir!

Bizi şeytana uydurmaması için Tanrıya dua ederiz; ama bu olursa, şeytana uyacak olursam — bağışlayıcı Tanrı, yine de lütfet de, günahım ve suçum dünyanın mekruh ve menfur telakki ettiği bir şey olsun! Gene de hepsinin en fecisi suç işlemek, apaçık suç işlemek, gün be gün suç üstüne suç işlemek — ve insanın muhiti, yaşamın kendisi insanda, bunun hiçbir şey olmadığı, hiç bile suç olmamakla kalmayıp, neredeyse övgüye değer bir şey olduğu kanaatini pekiştiren bir algı yanılmasına dönüşmüş olduğu için, bunun hiç farkına varmamak olmalıdır.

Elbette, bu dünyanın cürüm demediği, ödüllendirdiği ve neredeyse hürmet ettiği cürümler vardır, — ve yine de, Allah göstermesin ama, ben yine de ebediyet âlemine, yıldan yıla birikip durmuş o korkunç, etrafa neredeyse akıl almaz çapta sirayet etmiş, insanları mezara sokabilmiş, en içten ilişkileri buruklaştırabilmiş, en masum duygudaşlıkları taciz edebilmiş, yeni yetmeleri lekeleyebilmiş, hem yaşlısını hem gencini yanlış yola saptırmış, yozlaştırabilmiş, kısacası dört bir yana en canlı bir hayal gücünün bile tahayyül edemeyeceği çapta kök salmış, hadsiz hesapsız cürümlerin yükünü taşıyan, ahı gitmiş vahu kalmış bir iftiracı olarak intikal etmektense, vicdanında tövbe edilmiş üç cinayetin yüküyle vasil olmayı yeğlerim — bu korkunç cürüm yüküne tövbe etmeye başlayacak vakti zaten hiçbir zaman bulamazdım, çünkü ne de olsa, vaktin yeni cürümlere kullanılması gerekirdi, ve çünkü bu cürümlerin sayısızlığı bana para, nüfuz, neredeyse itibar ve her şeyden önce neşeli bir hayat sağlamıştı!

Bir kundaklama olayında, kundakçının, ateşe verdiği binada insanların bulunduğunu veya binanın meskûn olduğunu bilip bilmediği hususunda fark gözetilir: Ama iftiraya tüm toplumu ateşe vermek gibi bir şey de olsa, bir cürüm nazarıyla bakılmaz!

Veba salgırında karantina uygulanır — ama Doğununkinden daha feci olan, ruhu ve akli yozlaştıran o vebayı, iftirayı, insanlar evine buyur eder, kendilerine de geçsin diye ona para verir, vebayı taşıyanı bir misafir gibi baş tacı eder!

O halde, sen şimdi günahların çeşitliliğinin onları söylemekle nasıl arttığı üzerinde kafa yorarken, seven kimsenin komşunun kusuru hususunda suskun kalmakla günahların çeşitliliğini gizlediği doğru mu değil mi, bunu söyle bakalım.

¹² Yani biri için kötü söylemek. -çn.

Sevgi duyan, günahların çeşitliliğini *hafifletici izahatla* gizler. Bir şeyi şimdi olduğu şey yapan daima izahatıdır. Somut gerçek ya da somut gerçekler temel oluşturur, ama işi bitiren izahattır. Her hadise, her kelim, her hareket, kısacası her şey birçok şekilde izah edilebilir; bu doğru olmasa da, insanı insan yapan üzerindeki giysilerdir denir, doğrusu aynı şekilde denebilirdi ki, izahın hedefini olduğu şey yapan verilen izahattır. Bir diğer insanın kelimasına, hareketine, düşünce tarzına binaen hiçbir katıyet mevzu bahis değildir, böyle olduğunu farz etmek seçim yapmak demektir.

Dolayısıyla algı, izahat sadece izahatta farklılık, bir seçim, mümkün olduğu için vardır. Fakat bu bir seçim ise, ve ben, sevgi duyuyor isem, en hafifletici izahatı seçmek daima benim elimdedir. O yüzden, bu daha ılımlı veya hafifletici izahat, diğerlerinin pervasızca, alelacele, haşince, katı yürekle, hasetle, kötü niyetle, kısacası sevgisizce, ezbere suç ilan ettiği şeye izah getirirken, hafifletici izahat bunu bir başka şekilde izah eder, ve haliyle o vakit kâh bir suçu kâh bir başka suçu yok kılar, ve böylece günahların çeşitliliğini azaltır, veya gizler.

Ha ama, eğer insanlar, hayal güçlerini, keskin zekâlarını, yaratıcılıklarını, bir şey bir araya getirme kabiliyetlerini, mümkün olursa hafifletici bir izahat bulmak için kullanarak bunlardan nasıl fevkalade yararlanabileceklerini hakkıyla anlayacak olsa: O vakit hayatın en fevkalade zevklerinden birinin tadını giderek daha fazla alırlardı, ve bu onlarda ihtiraslı bir tutku ve ihtiyaç haline gelerek, onları başka her şeyi unutma noktasına getirebilirdi.

Bunu diğer ilişkilerde de görmez miyiz, misal, ava düşkünlüğü her geçen yıl daha bir artan avcı gibi? Onun bu seçimini met-hetmeyiz, ama bundan söz de etmeyiz, biz sadece onun kendisini bu meşgaleye nasıl her geçen yıl daha da artan bir tutkuyla sarıldığından söz ederiz.

Peki o bunu neden yapar? Çünkü yıldan yıla daha fazla tecrübe toplar, giderek daha maharetli, yaratıcı olur, giderek daha fazla güçlükler yenebilir; bu yaşlı, tecrübeli avcı, şimdi, başka kimse bilmezken, çıkış yolu bilir hale gelmiştir; o şimdi, başka kimse iz süremezken, avın izini sürmeyi bilir hale gelmiştir; o şimdi, başka kimse nasıl kullanacağına aklı erdiremezken, iz bırakır hale gelmiştir; o şimdi daha kurnazca tuzak kurma yolu keşfetmiştir, öyle ki o şimdi, başka kimse başaramasa da, daima başarıyla avlanır hale gelmiştir.

Biz suç ve cürmü tespit eden bir adalet görevlisi olmayı külfetli, ama yine de bir diğer cihetle doyurucu ve sürükleyici bir iş addederiz. Onun, insan yüreğini, tüm kaçamak yolları ve en kurnazca icatları bile bu denli bilmesine, en önemsiz detayı bile, kendine mümkünse bir ipucu edinebilsin diye, yıllar yılı nasıl hatırlayabildiğine, durumlara şöyle bir göz atmakla, onları, tabir caizse, büyüleyerek, onlardan suçlu aleyhine izahat koparmasına, hiçbir şeyin, cürmü aydınlatmasına katkıda bulunabildiği ölçüde, onun dikkatine değmeyecek kadar naçiz olmamasına, hayret ederiz; böyle bir resmi hizmetli, kendisinin gayet kaşarlanmış ve hinoğluhin bir riyakârlık dediği şeye göğüs gerip, onun büründüğü kisveyi üzerinden çekip alarak, suçu açığa çıkarmaya muvaffak olduğu vakit buna hayranlık duyarız.

Adına nadir adi davranış denebilecek şeye hakkıyla göğüs gerip, bunun tamamen bambaşka bir şey, iyi niyetli bir şey olmuş olduğunu tespit etmek de bir o kadar doyurucu ve sürükleyici olmaz mıydı! Gelin suç ve cürmü tespit etmekle uğraşmayı devletin atadığı hâkime, adalet görevlisine bırakalım: Biz diğerlerine, ne hâkimlik ne adalet hizmetkârlığı, lakin Tanrı tarafından sevgi, yani hafifletici izahat sayesinde günahların çeşitliliğini gizlemek, emredilmiş.

Öyle bir sevgi sahibi düşün ki, tabiatı icabı, her hâkimin gıpta edebileceği en fevkalade kabiliyetlerle donatılmış olsun, ama bu kabiliyetlerin hepsi, ancak bir hâkimi onurlandırabilecek bir şevk ve gayretle, sevginin hizmetinde, o sanatta, hafifletici izahat sayesinde günahların çeşitliliğini gizleyen yorum sanatında, deneyim kazanmak, o sanatı icra etmek amacına yönelik kullanılmış olsun!

Onun o zengin, en mübarek anlamda asil tecrübesini bir düşün, insan yüreğini nasıl tanıdığını, ne ilginç ve bir o kadar dokunaklı durumlara, öyle ki, mesele ne kadar karmaşık görünmüş de olsa, ta ki, tam vaktinde, küçük bir keyfiyet gün ışığına çıkarak, yolu bulmasına yardım edene kadar, hükmünü uzun uzun muallakta tuttuğu için, iyiyi ve hatta daha iyiyi keşfetmeye yine de muvaffak olduğu durumlara aşina olduğunu; tüm dikkatini, meseleyi tamamen farklı şekilde algılamaya nasıl süratle ve cesaretle verdiğini, aradığı şeyi keşfetmekte şansının nasıl yaver gittiğini; kendini bir insanın hayat ilişkilerine, o kişinin koşulları hakkında tam ve kesin malumat toplamak suretiyle nasıl da bihakkın yoğunlaştırabilmeyi bildiğini, ve neticede izahatı ile nasıl üstünlük sağladığını bir düşün!

Şu halde, “o yolu buldu”, “aradığını bulmada şansı yaver gitti”, “o izahatı ile galebe çaldı” — maalesef, bu ifadeler birbiriyle bağıntısız olarak okunduğunda, hemen hemen her insanın gayri ihtiyari olarak, mevzu edilen şeyin ağır bir suçun ortaya çıkarılması olduğunu düşünmeye başlaması garip değil midir — velhasıl biz insanlar iyiden ziyade kötüyü keşfetmeyi düşünmeye pek daha yatkıncıdır.

Şimdi şöyle, devlet kötüyü tespit etmek ve cezalandırmak üzere hâkimler ve adalet görevlileri tayin eder; öte yandan insanlar fakirlikle mücadele, kimsesiz çocukların eğitimi, düşkünleri iflah gibi haliyle takdire şayan amaçlar etrafında birlik olur: Ancak iş o muhteşem girişime, günahların çeşitliliği üzerinde, hafifletici izahat yardımıyla, az da olsa, bir parça daha fazla hâkimiyet sağlamaya gelince — işte bunun için hâlâ hiçbir birlik oluşturulmamıştır!

Yine de biz burada, sevgi sahibinin günahların çeşitliliğini hafifletici izahat yoluyla nasıl gizlediği hususunu daha fazla işlemeyeceğiz; zira evvelki iki bölümde sevginin her şeye inanması ve sevginin her şeyi ümit etmesi hususları üzerinde durmuştuk.

Fakat her şeye sevgiyle inanmak ve her şeyi sevgiyle ümit etmek, işte bunlar, sevginin, o ılımlı yorumcunun, günahların çeşitliliğini gizleyen hafifletici izahatta yararlandığı iki temel araçtır.

Sevgi günahların çeşitliliğini *bağışlayıcılıkla* gizler.

Susunkuluk esasen günahların çeşitliliğinden hiçbir şey alıp götürmez; fakat hafifletici izahat, şunun bunun yine de günah olmadığını göstererek, çeşitlilikten bir şeyler alır götürür; bağışlayıcılık, günah olduğu yine de inkâr edilemeyen şeyi alıp götürür.

Bu suretle sevgi günahların çeşitliliğini gizlemek için her yola mücadele eder; fakat bağışlayıcılık en kayda değer yoldur.

Yukarıda “yaradılışın çeşitliliği” ifadesine yer vermiştik, gelin şimdi bundan bir kere daha örnekleme babından yararlanalım. Bir bilim adamı çeşitliliği *keşfeder* deriz, cahil de yaradılışın çeşitliliğinden dem vurur ama, diğerine nispetle çok az şey bilir: Bilgisiz biri şunun veya bunun varlığından habersizdir, ama o şey yine de vardır; bu kimsenin bilgisizliği yüzünden tabiatı kaldırılmamıştır; o şey sadece bu kişinin bilgisizliği yüzünden, ona göre var değildir. Bağışlayıcılığın günahların çeşitliliğiyle olan ilişkisinde durum farklıdır; bağışlayıcılık bağışlanmış olan günahı kaldırır.

Bu mucizevi bir düşüncedir, bundan dolayı inancın düşünce-

sidir; zira inanç daima görünmeyen şeyle ilişkilidir.¹³ Ben görünenin görünmeyene dayanarak var olduğuna inanırım; ben dünyayı görürüm ama, görünmezi görmem, ona inanç duyarım.

Bir inanç ilişkisi olan “bağışlayıcılık — ve günah”ta da böyledir, ancak insan bunu nadiren fark eder. O halde burada görünmeyen şey nedir? Görünmeyen şey, bağışlayıcılığın, var olanı yok kılmasıdır; Görünmeyen, görünmese bile görünür olandır, zira görüldüğü vakit onun görünmez olduğu apaçık görünürdedir. Seven, bağışladığı günahı görür ama bağışlayıcılığın onu yok kıldığına inanır.

Bu elbet görülemez, lakin günah görülebilir; öte yandan, eğer ki günah görülecek gibi var olmasa, haliyle bağışlanamazdı. O vakit insan nasıl ki inançla, *görünmeyen görünürde var olduğuna inanıyorsa*, sevgi duyan da bağışlayıcılıkla, görüneni yok kıldığına inanır. Her ikisi de inançtır. Göremediği şeye inanan inanç sahibine ne mutlu; o görebildiği şeyi bile, inançla yok kılar!

Buna kim inanabilir? Seven inanabilir. Peki ama bağışlayıcılık acaba neden o kadar nadirdir? Acaba bu bağışlayıcılığın gücü altındaki inancın o kadar nahif ve o kadar nadir olmasından değil midir? Gareze ve haset beslemeye hiçbir suretle meyli olmayan iyi tabiatlı bir insanın bile: “Onu bağışlamak isterdim de, bunun ona ne faydası dokunabileceğini göremiyorum,” dediğini nadiren duyarız.

Maalesef, görülemez! Yine de, eğer ki sen kendin bağışlanmaya ihtiyaç duymuş olsan, bağışlayıcılığın nelerin üstesinden geldiğini bilirsin: O vakit bağışlayıcılık hakkında neden öyle çaylakça veya sevgisizce laf edersin? Zira: Bağışlamamın ona ne faydası dokunabileceğini göremiyorum demekte esasen sevgisiz bir taraf vardır. Bu lafı, insan bir diğer insanı bağışlamaya kadir olmakla kendine önem kazandırmak istermiş gibi demeyiz, haşa, bu da sevgisizlik olur; işin hakikati, günahı azaltacağı yerde, göze açıkça çarparcasına arttıran bir bağışlama şekli vardır.

Sadece sevgi — evet şaka gibi gelecek ama biz yine de böyle diyelim, sadece sevgi, bağışlayıcılığı vasıtasıyla günahı yok kılacak beceriye sahiptir. Ben bağışlayıcılığa ağırlık koyduğum vakit (ister bağışlamaya gönülsüz, ister bağışlayabilir olmakla kendi-

¹³ Yeni Ahit, 2 Korintliler 4:16-18: “Gözlerimizi görünen şeylere değil, görünmeyenlere çeviriyoruz. Çünkü görünenler geçicidir, görünmeyenler ise sonsuza dek kalıcıdır.” -çn

me önem kazandırıyor olayım), hiçbir mucize olmaz. Fakat sevgi bağışladığı vakit, inanç mucizesi olur (ve her mucize bir inanç mucizesidir, o vakit inancın mucizeleri gereksiz kılmasında da şaşılacak bir şey yoktur!): Görünür olan, bağışlanmış olmakla birlikte, görünmez.

O izale edilmiştir, bağışlanmış ve unutulmuştur, veya Kutsal Kitabın Tanrının bağışladığı şeye dair dediği gibi, onun ardına gizlenmiştir.¹⁴ Lakin insan unutulmuş olan şeyden haliyle habersiz değildir, zira insan bilmediği ve hiçbir zaman bilmemiş olduğu şeyden habersizdir; unutulmuş olduğu şeyden haberi olmuştur. Dolayısıyla, en yüksek anlamda unutmak, arımsamanın değil, ümit etmenin tam aksidir; zira ümit etmek fikren hayat vermektir, ama unutmak, bir şeyin, var olduğu halde, fikren diriliğini almaktır, onu ortadan silmektir.

Kutsal Kitap inancın görünmeyenle ilişkili olduğunu öğretir, ama ilaveten, inancın ümit edilen şeyde bir dayanıklılık demek olduğunu da söyler;¹⁵ ümidin, görünmez olan gibi, varlığa sahip olmaması, buna rağmen ümit yoluyla fikren hayat bulması bundan kaynaklanır. Unutmak, Tanrı günaha istinaden böyle yaptığı vakit,¹⁶ yaratmanın tam tersidir; zira yaratmak hiçten hasıl etmektir, unutmak hiçe rücu etmektir. Nazarımdan gizlenmiş olanı hiç görmüşlüğümler yoktur ama, ardıma gizlenmiş olanı görmüşlüğümler vardır.

Ve seven aynen bu misal bağışlar: Günahı bağışlar, unuttur, ortadan siler, bağışladığına sevgiyle döner, ama o vakit haliyle ardında yatanı göremez. İnsanın ardında yatanı görmesinin imkansız olduğunu, ve dolayısıyla bu tabirin tam da sevginin icadı olduğunu idrak etmek kolaydır; buna karşılık, bağışlayıcılığın yardımıyla bir diğerini, günahını ardına koyarak sevmek herhalde pek zordur.

Bir suç, bu bir cinayet bile olsa, bir başkasının vicdanına yüklemek insanlara ekseriyetle kolay gelir; ama bağışlayıcılığın yardımıyla bir başkasının günahını ardına koymak: İşte bu zor gelir. Ama seven için değil; zira o günahların çeşitliliğini gizler.

¹⁴ Eski Ahit, İşaya'nın Kitabı 38:17: "Çektiğim bunca acı esenlik bulmam içindi. Beni sevdiğin için yıkım çukuruna düşmekten alıkoydun, günahlarımı ardına attın." -çn.

¹⁵ Yeni Ahit, İbraniler 11:1: "İman, ümit edilenlere güvenmek, görünmeyen şeylerin varlığından emin olmaktır." -çn.

¹⁶ Yani *unutmak*. -çn.

"Günahlar bağışlansın veya bağışlanmasın, çeşitliliği gerçekte yine de aynı cesamette kalır, çünkü bağışlayıcılık bir şey fark ettirmez," deme; sen asıl şu soruya cevap ver: Bağışlayıcılığını sevgisizce esirgeyen, günahların çeşitliliğini arttırmaz mı — sırf bu suretle tavizsizliği bir günah daha oluşturduğu için değil, ki öyledir, bu cihetle hesaba katılması gerektiği için de? Yine de biz şimdi bunun üstünde durmayacağız. Amma velakin günah ile bağışlayıcılık arasında gizli bir ilişki yok mudur?

Bir günah bağışlanmadığı vakit bu ceza gerektirir, insanlara ya da Tanrıya ceza diye feryadı basar; ama günah ceza diye feryadı bastığı vakit, göze bambaşka, aynı günah bağışlandığı vakit olduğundan kat kat daha cesametli görünür. Bu bir göz yanılmasından mı ibarettir? Hayır, o sahiden öyledir. Uzak bir örnek verecek olursak, korkunç bir yaranın doktor yıkayıp pansuman yapar yapmaz göze daha az korkutucu gelmesi hiç de göz yanılması değildir, ne de olsa yara yine aynı yaradır. Şu halde bağışlayıcılığını esirgeyen kişi ne yapmış olur?

Günahı arttırmış olur, günahın göze daha büyük gelmesini sağlamış olur. Ve sonra, bağışlayıcılık günahın diriliğini alır; ama bağışlayıcılığı esirgemek için de günahı besler. Dolayısıyla, yeni hiçbir günah boy göstermemiş olsa da, o aynı günah değişmeden kaldığı takdirde, günahların çeşitliliği yine de artmış olur. Zira bir günah değişmeden kalınca, esasında yeni bir günah boy gösterir, zira günah günahla beslenir; bir günahın değişmeden kalması yeni bir günahtır.

Ve sen sevgi dolu bağışlayıcılığınla ve eski günahı kaldırarak, bu yeni günahı önleyebilirdin, ki günahların çeşitliliğini gizleyen sevgi sahibi böyle yapar.

Sevgi günahların çeşitliliğini gizler; zira sevgi günahın vücut bulmasını önler, onu daha doğarken boğar.

Bir insan hayata geçirmek istediği herhangi bir girişime, bir işe ilişkin olarak, her şeyi hazır, tetikte beklese bile: yine de beklenmesi icap eden bir şey vardır, vesile. Günahta da bu böyledir; o bir insanın içinde oldu mu, vesile bekler.

Vesileler çok muhtelif olabilir. Kutsal Kitap günahın ilahi buyrukta ve ilahi yasakta vesile bulduğunu söyler.¹⁷ O vakit sırf bir şeyin buyrulması veya yasaklanması bile vesile oluşturur;

¹⁷ Yeni Ahit, Romalılar 7:8: "Ama günah, bu buyruğun verdiği fırsatla içimde her türlü açgözlülüğü üretti. Kutsal Yasa olmadıkça günah ölüdür."-çn.

ama vesilenin günah husule getirmesi şeklinde değil, zira vesile hiçbir zaman bir şey husule getirmez. Vesile bir arabulucu, bir komisyoncu gibidir, o sırf muamelata yardımcı olur, o sadece olanak olarak bir diğer açıdan zaten var olan şeyin nihayetlenmesine vesile olur.

İlahi buyruk ve ilahi yasak tam kötüyü tahrik etme arayışında olmakla kışkırtıcıdır; ve o vakit günah bunu vesile edinir, kullanır, burada vesile ilahi yasaktır. Vesile burada bir hiç gibidir, uçup giden bir şey gibidir, günahın ve yasağın arasından gider, bir anlamda her ikisine de aittir, ancak bir diğer anlamda sanki hiç var değilmiş gibidir, ve yine de gerçekten var hale gelmiş olan hiçbir şey bir vesile olmadan o hale gelmemiştir.

İlahi buyruk ve ilahi yasak vesiledir. Daha üzücü bir anlamda, başkalarının içindeki günah, bununla teması olanı günaha sevk etme vesilesidir.

Ah, düşüncesizce, pervasızca sarf edilmiş bir kelime nasıl da sık sık günaha vesile olmaya yetmiştir! Uçarı bir bakış nasıl da sık sık günahın çeşitliliğinin artmasına vesile olmuştur! Bir insanın günlük yaşamında nasıl sık sık günaha ve imansızlığa şahit olduğunu ve kulak verdiğini bir düşünün: Günah bu insan için nasıl da zengin vesileler oluşturur, vesile olmakla vesileyi kullanmak arasında nasıl da rahat bir teşrikimesai vardır!

Bir insanın içindeki günahın etrafı günahlarla çevrili olduğunda, o insan kendisine en uygun ortamda demektir. Vesilenin sürekliliğiyle beslenerek serpilip gelişir (tabii eğer kötüye istinaden serpilmekten söz edilebilir ise); gitgide daha kötücül olur; gitgide daha bir şekil kazanır (tabii eğer kötüye istinaden şekil kazanmaktan söz edilebilir ise, zira kötü yalan ve hileden ibarettir, bu suretle şekilsizdir); hayatı uçurumun tepesinde sallanıyor bile olsa, yani bir dayanak noktasından mahrum bile olsa, gitgide daha bir pekişir, sağlamlaşır.

Yine de, vesile olan her şey, günah işleme vesilesi elinden alındığı takdirde, günahların çeşitliliğinin artmasına katkı verir.

Fakat bir ortam vardır ki günaha kesinlikle vesile yaratmaz ve vesile değildir; ki bu, sevgidir. Bir insanın içindeki günah sevgiyle çevrili olduğu vakit o kendine en uygun olan ortamın dışındadır, muhasara edilmiş ve tüm irtibat yolları kesilmiş bir şehir gibidir; kendini içkiye vermiş, beş parasız ömür süren, gücü kuvveti kalmayınca, boş yere içkiyle kendini toparlama vesilesi arayan bir insan gibidir.

Muhakkak ki, günahın sevgiyi kendine vesile etmesi, ona küsebilmesi, ona hiddetlenebilmesi de mümkündür (zira yozlaşmış bir insan yozlaşmak için kendinden başka ne bekleyebilir). Yine de günah, sevgiye uzun vadeli göğüs geremez; dolayısıyla böyle bir sahne umumiyet itibarıyla, aynen bir ayyaşın, sadece doktor tedavisinin tesirini doğru dürüst gösterebilmesi için gereken ilk günler zarfında, hakkıyla hiddetlenecek zaaf gücünü kendinde bulduğu misal, sırf ilk başta yaşanır.

Ve sonra, sevginin bile gözden çıkarmak zorunda kaldığı — hayır, sevgi bunu hiçbir zaman yapmaz, ama sevgiyi sürdürerek bunu kendine günah işleme vesilesi sayan bir insan var olmuş olsaydı: iflah olmaz böyle biri var diye, haliyle bundan, ıslah olmuş çok insan olmadığı şeklinde bir sonuç çıkmaz. O halde sevginin günahların çeşitliliğini gizlediği her şeye rağmen doğru kalır.

Resmî görevlilerin bir mücrimi hapsetmek için sık sık dahice yöntemler icat etmesi gerekebilir, ve bir doktorun bir aklı kaçığa hâkim olabileceği baskı yöntemleri geliştirmekte sık sık büyük yaratıcılık göstermesi icap edebilir. Lakin günaha istinaden, sevgi kadar baskıcı, ama baskıcı olduğu kadar da ıslah edici başka hiçbir ortam yoktur. İçin için köpüren, bir vesile yakalasın diye bekleyip duran gayz, sevgi ona hiç vesile tanımadığı için, nasıl sık sık bozguna uğrayıp sönuvermemiş midir!

Tecessüsün şehvani kaygısı içinde oturmuş, bir vesile yakalamak için etrafı kolaçan eden o kötücül arzu, sevgi hiç vesile tanımadığı için ve hiçbir vesile tanınmasın diye sevgiyle gözlediği için, nasıl sık sık daha doğarken telef olmamış mıdır! Dünyaya, insanlara, Tanrıya, her şeye karşı gazaba gelmek için yeni yeni vesileler bulacağına o kadar kani, o kadar hazırlıklı, evet hatta o kadar hevesli olan ruhtaki o gazap, sevgi, gazap etmeye hiç vesile tanımadığı için, nasıl sık sık sakinleşip daha munis bir ruh haline dönüşmemiş midir! Mağdur edildiğini ve hafife alındığını sanan, ve böylece daha da bir kibirli olma vesilesi bulan o kibirli ve dik başlı tavır, haklı olduğunu kanıtlamak için yeni vesileler ararken, öylesine teskin edici, öylesine munisçe bağışlayıcı olan sevgi o marazi kibre hiç vesile tanımadığı için, nasıl sık sık sona ermemiş midir!

Niyet edilen şey, bunun için bir mazeret vesilesi bulmayı bir başarabildi mi, nasıl sık sık kendi içine çekilmemiş, sevgi — kötülüğe — mazeret bulmaya hiçbir vesile tanımadığı için nasıl sık sık gerilememiş midir!

Ne kadar çok cürüm önlenmemiş midir, ne kadar çok kötü niyet yok edilmemiş midir, ne kadar çok yeisli karar unutulmaya terk edilmemiş midir, ne kadar çok günahkâr düşünce eyleme dönüşmeden durdurulmamış mıdır, ne kadar çok düşüncesiz laf vakitlice geri çekilmemiş midir, sevgi vesile tanımadığı için!

İnfial uyandıran insanın vay haline; vesileyi esirgeyerek günahların çeşitliliğini gizleyen sevgi sahibine ne ne mutlu!

Sevgi Bakidir

Evet, Tanrıya şükür, sevgi bakidir!

Bu dünya seni neden mahrum edersen etsin, bu sevgili bile olsa; hayatta başına neler gelirse gelsin; kendi isteğiyle, iyiye olan, gayretin sana ne cefalar çektirebilmiş olursa olsun, insanlar senden umursamazca veya düşmanca yüz çevirecek olursa olsun, kimse seninle yakınlık kurmak veya her şeye rağmen sana borçlu durumda olduğunu kabul etmek istemezse istemesin, en yakın arkadaşın bile senden sarfınazar edecek olursa olsun — eğer ki sen herhangi bir çabana, herhangi bir uğraşına, herhangi bir kelamına, sevginin müdahil olmasını şahiden istemiş isen: O vakit için rahat olsun, zira sevgi bakidir; bildiğini sevgiyle hatırlamak içine huzur verecek, teselli olacaktır, ah, hiçbir insan bundan daha saadet verici, neşe ona kul köle olduğundakinden bile daha saadet verici, başka bir iş, sevgi tarafından hatırlanmaktan daha bahtiyarlık verici başka bir iş, başarabilmiş midir!

Sevgiyle hatırladığın şey sana huzur verir, teselli olur; bunu ne mevcutta olan ne gelecek olan, ne melekler ne şeytanlar, ve, Tanrıya şükürler, senin o huzursuz zihnindeki korkulu düşünceler bile, hayatının en fırtınalı ve en güç anında bile olsa, hayatının son anının seni mahrum etmek istediği şeyden bir nebze daha fazla mahrum etmeye muktedir olamayacaktır; zira sevgi bakidir.

Ve karamsarlık senin hakkıyla meram etme arzunu kırmak için, seni önce âciz edip, sonra yine güçlü kılmaya, ama maalesef, karamsarlığın kendi yaptığı gibi, yüreksizliğin dikbaşlılığı içinde güçlü kılmaya, kalktığı vakit; karamsarlık her şeyi senin için bomboş olacak hale getirmeye kalktığı vakit; tüm yaşamı yeknesak ve anlamsız bir tekerrür haline getirmeye kalktığı, ve sen elbet her şeyi görsen de, umursamazlık içinde, farklı gördüğün vakit; kırların ve ormanların *tekrar* yeşerdiğini gördüğün vakit, havadaki ve sudaki türlü türlü canlıların *tekrar* hareketlendiğini gördüğün vakit, kuşların *tekrar* bir ağızdan şakıdığını duyduğun

vakit, insanların bin bir türlü uğraş peşinde *tekrar tekrar* koşturduğunu gördüğün vakit — ve Tanrının elbet var olduğunu, geri çekilenin sen kendin olduğunu bilsen de, sana sanki O gökyüzünden el ayak çekmiş, uğrunda yaşamaya neredeyse hiç değmeyen bu abesliklerden sonsuz uzaklara çekilmiş gibi geldiği vakit; karamsarlık tüm yaşamı senin için ruhsuzlaştırmak istediği vakit, sen İsa'nın elbette var olmuş olduğunu, ancak hayal meyal, bildiğin, bunun on sekiz yüzyıl önce vuku bulmuş olmasının ürkütücü barizliği içinde, sanki o da sana, uğrunda yaşamaya neredeyse hiç değmeyecek bütün bu abesliklerin sonsuz uzağındaymış gibi geldiği vakit: Sevginin baki olduğunu düşün!

Sevgi baki olduğuna göre, eğer ihtiyacın olan teselli bu ise, onun gelecekte de halihazırdaki gibi var olacağı katidir. Gelecekte olacakların tüm dehşetinin karşısına şu teselli yerleştir: Sevgi bakidir; halihazırda olanların vesvesesinin ve yavanlığının karşısına da şu teselli yerleştir: Sevgi bakidir. Ne kadar uzağa giderse gitsin bir pınar olduğunu ve olacağını katiyetle bilmek bir çöl sakini için teselli edici değil midir: Başka hangi pınar bu kadar özlenebilirdi, başka hangi ölüm şekli, sevgi var olmadığındakî, ve ebediyen de var olmayacağındakî kadar sefil olabilirdi! Şu halde, sevginin baki olması çok imar edici¹ bir düşüncedir.

Sevgiden bu şekilde söz ederken, tüm yaşamı, Tanrı sevgisini ayakta tutan sevgiden söz ediyoruz. Şayet bu bir an için, bir tek an için, namevcut olsaydı, o vakit her şey allak bullak olurdu. Ama öyle olmaz, ve dolayısıyla, her ne kadar her şey senin için allak bullak olsa da — sevgi baki kalır. Velhasıl biz burada Tanrı sevgisinden, bunun kalıcılık hususiyetinden, söz ediyoruz.

Lakin, elinizde tuttuğunuz bu küçük yazı çalışması daimi olarak ve münhasıran sevginin işlerini, dolayısıyla Tanrı sevgisini değil, insan sevgisini ele alıyor. Tabii, hiçbir insan sevgi değildir; bir insan, sevgi içindeyse, bir sevendir. Bununla birlikte sevgi, bir sevenin olduğu her yerde mevcuttur. İnsanla insan arasındaki sevginin güya o ikisinin arasındaki bir ilişki olduğu sanılır, ve ekseriyetle de buna inanılır.

Bu doğrudur da; ancak ilişkinin üç kişinin arasında olması halinde de doğru değildir. Birinci olarak seven vardır; ikinci olarak hedef olan kişi veya kişiler vardır; ama üçüncü olarak sevginin kendisi vardır. O vakit biz beşeri sevgiye istinaden sevginin

¹ (Dan.) *opbyggende*. -çn.

baki olduğundan söz ettiğimizde, bunun bir icraat olduğu, veya sevginin öylesine sahip olduğu bir içsel vasfı değil de, her an edinilen bir vasfı, ve ayrı zamanda, bunun edinildiği her anın da gene bir işlev olduğu rahatça görülür.

Seven bakidir; o, sevgi içinde baki kalır, insanlara olan sevgisinin baki kalmasını tam bu suretle sağlar. O, sevgi içinde kalmakla seven olur, sevgi içinde kalmakla sevgisi baki olur; baki kalır, ki biz şimdi tam bu hususu nazarı dikkate alacağız:

Sevgi bakidir.

“Sevgi asla el çekmez” — O bakidir.

Bir çocuk bütün gün yabancılarla birlikte olduktan sonra artık eve dönme vakti geldiğini düşündüğü halde, orada mümkün olduğunca uzun kalmak istediği, ama tek başına dönmeye korktuğu için, oradakilerden evine daha erken dönmek isteyen bir büyüğüne dönüp, “beni bekler misin,” diye rica ederse, o kişi bu ricaya uyar.

İki yaşından daha önde olanı diğerine, “beni bekler misin,” diye rica ettiği vakit, öbürü bu ricaya uyar. Birlikte seyahate çıkmayı kararlaştırmış iki insan bunu dört gözle beklerken, içlerinden biri hastalanır da, hasta olanı diğerine, “beni bekler misin,” diye rica ederse, o kişi bu ricaya uyar.

Bir kişi diğerine para borçlu olup da ödeyemediği vakit, “beni bekler misin,” diye rica ederse, öbürü bu ricaya uyar. Sevdalı bir genç kız sevdiğine kavuşabilmek için önünde büyük ve belki de uzun vadeli engeller olduğunu gördüğü vakit, ona, “beni bekler misin,” diye rica ederse, o bu ricaya uyar.

Ve bir diğer insanı bu şekilde beklemek elbet çok hoş ve takdire layık bir harekettir; fakat sevginin böyle bir şey yaptığı henüz görülmemiştir. Belki bekleme vakti, birini bu şekilde bekletme kararlılığının ne ölçüde kesinen sevgi denmeyi hak edebileceği hakkıyla açıklık kazanamayacak kadar kısa olmuştur. Maalesef, belki bekleme vakti, büyüğü o çocuğa, “Hayır, seni artık daha fazla bekleyemem,” diyebilecek kadar uzun olmuştur; belki de vakit, daha da yavaş, önde giden, “hayır, seni artık daha fazla bekleyemem, yoksa ben kendim çok fazla gecikeceğim,” diyecek kadar yavaş ilerlemiştir; belki hasta olanın hastalığı, arkadaşı ona, “hayır, seni artık daha fazla bekleyemem, yalnız seyahat etmek zorundayım” diyebilecek kadar uzun vadeli olmuştur; belki de borçlu borcunu ödemekte, diğeri ona, “hayır, seni artık daha fazla bekleyemem, artık paramı istiyorum,” diyecek kadar

uzun vakit gecikmiştir; belki de o genç kıza kavuşma ihtimali, sevdiği kişi, "hayır, seni artık daha fazla bekleyemem, kendimi ve ömrümü yıllar yılı böyle bir belirsizlik peşinde heba etmeye hakkım yok," diyecek kadar uzak görünmüştür.

Fakat sevgi *bakidir*. Sevginin baki olması, belki daha doğrusu, şu veya bu durumda gerçekten var olup olmadığı, veya son bulmuş olup olmadığı: İşte bu, insanların kafasını çeşitli şekillerde meşgul eden, sık sık sohbet konusu olan, tüm şair ve yazarların anlatılarında ekseriyetle ana tema olmuş bir husustur. Ve bu durumlarda sevginin bakiliği övgüye şayan, lakin baki olmaması, son bulması, değişmesi yakışık almaz bir şey olarak sergilenmiştir.

Sırf ilki sevgidir, ikincisi ise değişim geçirmekle, sevgi olmadığını — ve o vakit haliyle hiçbir zaman da sevgi olmamış olduğunu, açığa vurur. Mesele şudur; İnsan sevgi dolu olmaya son veremez, insan sahiden sevgi doluyorsa, o vakit sevgi dolu *olmaya devam eder*; öyle olmayı *bırakacak olsa*, o vakit zaten sevgi dolu da *olmamış* demektir.

O halde son vermek, sevgiye istinaden, geriye dönük etkiyi haizdir. Evet, şunu demekten ve karutlamaktan hiç bıkıp usanmayacağım: Sevginin olduğu her yerde, sonsuz derin bir hikmet vardır. Şimdi bakın; bir adamın parası olmuş olabilir, ve sonra bittiğinde, artık parası kalmadığında, onun *para sahibi olmuş olduğu* yine de bir o kadar kesin ve doğrudur. Ama sevgi dolu olmayı bırakırsa, o vakit *zaten hiç sevgi dolu da olmamış* demektir. Sevgi kadar munis, ve bir o kadar da müsamahasız, kendine karşı o kadar titiz, o kadar disiplinci olan başka ne vardır!

Devam ediyoruz. O vakit sevgi son bulduğu vakit, o iki kişinin arasındaki tensel sevgide, arkadaşlıkta, kısacası iki kişi arasındaki sevgi ilişkisinde ikisinin arasına bir şey girip de sevgi son bulduğu vakit: Amiyane tabiriyle, bağları koparırlar.

Sevgi, aralarında iyi anlamda bir bağlayıcılık oluşturmuşken, ikisi arasında bir kopuş olunca, bu sevgi baskı altına girer, kesilir, aralarındaki bağ kopar, ve bu kopuş onları birbirinden ayırır.

Velhasıl ilişki kopma noktasına ulaşmış olur. Bu ifade tarzı Hristiyanlık için hiçbir suretle bildik değildir, Hristiyanlık bundan bir şey anlamaz, anlamak da istemez. Kopma noktasına ulaşmaktan söz ediliyor olması, insanların sevgiye, yukanda belirtilmiş olduğu gibi, üçlü bir ilişki olarak değil, sadece iki kişinin arasındaki bir ilişki olarak bakmasındandır.

Ancak ikisi arasında kopuş yaşandığı lafı pek hesapsız kitap-sızcadır; böyle demekle sanki sevgi ilişkisi o ikisini ilgilendiren bir meseleymiş, hiçbir üçüncü kişiyi alakadar etmezmiş gibi bir görüntü yaratılır. Şayet o ikisi, bağları koparmada hemfikir ol-muş olsa, o vakit tabii bunda itiraz edecek bir şey olmazdı. Ayırı-ca, o ikisinin aralarındaki bu ilişkiyi koparıyor olmasa haliyle on-ların diğerleriyle olan ilişkilerinde sevecen olamayacağı şeklinde bir sonuca götürmez; yani onlar sevecenlik vasfını muhafaza ederler, sadece sevgileri şimdi diğerlerine yönelmiş olur. Ayırı-yeten, bu kopuşa vesile olmaktan mesul olan taraf üstünlüğü elinde tutar, masum taraf ise savunmasızdır.

Masum taraf bir de daha âciz olacak olsa bu tam perişanlık olurdu; ama işin doğrusu, bu dünyada iş böyledir; lakin, ebedi anlamda, asla böyle bir münasebet olamaz. Hristiyanlık onun için ne yapar? Ciddiyeti, ebediyetin dikkatini derhal tekil bireyin, bu iki kişiden her birinin üzerinde yoğunlaştırır. Velhasıl ikisi sevgi içinde birbiriyle muhatapken, her biri müstakil olarak da "*sevgiyle*" muhataptır.

O vakit kopuş faslı hiç de o kadar kolay yürümez. Kopma noktasına gelmeden evvel, ikisinden biri diğerine olan sevgisini yarıda kesme noktasına gelmeden evvel, ilk iş olarak "*sevgiden*" vazgeçmek zorundadır. Mühim olan budur; bunun içindir ki Hris-tiyanlık o iki kişinin birbirinden kopmasını değil de, sadece "*sev-giden*" vazgeçmek için tekil bireyin temelde ne yapabileceğini bahis konusu eder. İkisinin birbirinden kopuşunda pek bir za-mansallık telaşesi tadı vardır; ama "*sevgiden*" vazgeçmek, işte bu ifade ebediyetin ciddiyetini haizdir. Artık şimdi her şey yolun-dadır, ebediyet şimdi disiplini koruyabilir ve düzeni sağlayabilir, suçsuz yere acı çeken taraf şimdi kopuş içinde ve kopuş yoluyla muhakkak ki daha hâkim konuma gelecektir, tabii eğer o vakit "*sevgiden*" de vazgeçmez ise.

Sevgi sırf iki kişinin arasındaki bir ilişki olsaydı, o vakit içle-rinden biri ilişkiyi koparmak isteyen alçak biri olduğu takdirde, diğerinin hali ilelebet sırf onun insafına kalmış olurdu. Bir ilişki sırf iki kişinin arasında olduğunda, taraflardan biri, ilişkiyi kopa-rabilecek olduğu ölçüde, o ilişkinin üzerinde hâkimiyet kurmuş olur; zira ikisinden biri ilişkiyi koparır koparmaz, o ilişki kopmuş olur. Lakin üç kişi olduğu vakit, tek kişi bunu yapamaz.

Üçüncü taraf, demiş olduğum gibi, bizzat "*sevgidir*", ki bir kopma durumunda suçsuz yere acı çeken taraf buna tutunabilir,

o vakit bu kopuş onun üzerinde hiçbir hâkimiyet kuramaz. Ve mesul taraf da, bu işten yakayı ucuz sıyırdım diye böbürlene-
mez; zira “sevgiden” vazgeçmek, evet, bu en pahalı fiyattır; tek
bir insanla ipleri alelacele koparmanın — ve sonra yine de her
yönden iyi ve sevgi dolu bir insan olmanın daha bambaşka bir
ciddiyeti vardır.

Fakat sahiden seven “sevgiden” hiçbir zaman vazgeçmez, do-
layısıyla hiçbir zaman kopma noktasına gelemmez; zira sevgi ba-
kidir. Yine de, iki kişi arasındaki ilişkide, içlerinden biri bunu
koparsa, diğeri bunu önleyebilir mi? Tabiatıyla, ilişkiyi kopar-
mak için tek taraf yeterli gibi görünür, bir ilişki kopunca, haliyle
kopmuş olur. Bir anlamda böyledir de, lakin ola ki seven taraf
“sevgiden” vazgeçmez ise, o vakit bu kopuşa mani olabilir, bu
mucizeyi gerçekleştirebilir: zira o sebat edip bağlı kaldığı vakit,
kopuş asla tam anlamıyla gerçekleşmez.

Bırakmamakla (ki seven taraf bu bırakmayışta ebedi olanla
uyum içindedir) geçmişte kalan üzerindeki hâkimiyetini ko-
rur, böylece geçmişlilik içinde ve onun vasıtasıyla, bir kopuş
olan şeyi, gelecekte olası bir ilişkiye dönüştürür. Geçmişlilik yö-
nünden bakıldığında kopuş her gün, her yıl, giderek daha bariz-
leşir; sebat edip bağlı kalan sevgili ne de olsa, bırakmamakla, ge-
lecek olanın, ebedi olanın, bir parçası olmuş olur, ve gelecekteki-
ler yönünden bakıldığında, bu kopuş bir kopuş değil, aksine bir
olanaktır. Fakat bunun için ebediyetin güçlerine ihtiyaç vardır;
ve dolayısıyla, sebat edip bağlı kalan sevgi sahibi, “sevgide” kal-
mak zorundadır, yoksa geçmişlilik yavaş yavaş hâkimiyet kaza-
nır, ve o vakit de kopuş yavaş yavaş belirginleşir.

Ah işte, geçmişliliği en belirleyici anda derhal geleceklığe
dönüştürebilmek için, ebediyetin güçlerine ihtiyaç vardır! Yine
de o bu kudrete sahiptir.

Sevginin bu işlerini o vakit ne şekilde tarif edebilirim ki? Ah
işte, tarifsizcesine teşvik edici ve üzerinde düşünülmesi bu denli
imar edici² olanı tarif edebilecek kadar feyizli bir olabilseydim!

Öyleyse ikisi arasında bir kopma noktasına gelinmiş oldu.
Burada bir yanlış karı olmasına rağmen ikisinden biri yine de
ilişkiyi kopardı. Ama seven taraf, “Ben bırakmıyorum — şu hal-
de aramızda hiçbir şekilde kopma yok,” der. Bir birleşik kelime
düşünün ki, son kelimesi eksik olsun, sadece ilk kelime ve tire

² (Dan.) *opbyggelig*. -çn.

çizgisi olsun, zira ilişkiyi koparan tire çizgisini de alıp götüremez, seven taraf tire çizgisini haliyle kendi tarafında alıkoyar; o halde bir birleşik kelimedeki ilk kelimeyi ve tire çizgisini bir düşünün, ve şimdi de bunun neyle münasebetli olduğu hususunda kesinlikle başka hiçbir şey bilmiyor olun: O vakit ne dersiniz? Bu kelime tamam değil, bir eksiği var, dersiniz. Sevgi sahibinde de böyledir. İlişkinin kopma noktasına gelmiş olduğu apaçık görülemez, sırf geçmişlilik açısından bilinebilir. Lakin seven kimse geçmişte olana dair bir şey bilmek istememektedir, zira o sebat edip bağlı kalmıştır; ve bırakmayıp kalmak gelecektekilere dönük bir olgudur. Velhasıl seven taraf, ilişkinin kopmuş olduğunu söyleyen tarafa bunun henüz sonlanmamış bir ilişki olduğunu dile getirir. Zira bir şey eksik olsa da, henüz bir kopuş söz konusu değildir. Yani iş bu ilişkiye nasıl bakıldığına bağlıdır; ve seven taraf, sebat edip bağlı kalmıştır.

Ve böylece kopma noktasına varılmış oldu, ikisini ayıran şey bir münakaşa dahi olsa, içlerinden biri: Aramızda her şey bitmiştir, diyerek bağları kopardı. Ama seven taraf sebat edip bağlı kalır, ve der ki: "Aramızda her şey bitmedi, biz daha cümlelerin yarısında'yız, bitmemiş olan sırf bir cümle!"

Böyle değil midir? Bir kısımla, bir cümlelerin bitmemiş olması arasındaki fark nedir? İnsanın bir şeye bir kısım diyebilmesi için, arkasından bir şey gelmeyeceğini bilmesi icap eder; bundan bihaber olduğu vakit, cümle henüz bitmedi der. Geçmiştekiler bakımından, arkasından başka hiçbir şey gelmeyeceği kesin olunca, "bu kopuk bir parça," deriz. Gelecektekiler bakımından, daha sonrakini beklerken, "cümle bitmedi, daha bir eksik var," deriz.

Ve de sonra kopuş vuku buldu, onları ayıran şey karamsarlık, soğukluktu, kayıtsızlıktı; yine de ilişkiyi koparan taraf: "Bu insanı bir daha ne görmek, ne de onunla konuşmak istiyorum," der. Ama seven taraf: "Ben bırakmıyorum; biz yine de birbirimizle muhabbette olacağız, sükût da bazen muhabbetin bir parçasıdır," der. Böyle değil midir?

Ama şimdi onların son kez üç yıl önce konuştuklarını farz edin. İşte, yine karşımıza çıkıyor. İnsan bunun üç yıl evvel olduğunu ancak geçmişlilik bakımından bilebilir; ama kendisini ebedi olan vasıtasıyla her gün yeniden gençleştiren, ve bırakmayıp da kalan sevgi sahibinin üzerinde geçmişliliğin hiçbir hâkimiyeti yoktur. Eğer ki sen sessizce yan yana oturmuş iki insan görseydin, ve başka hiçbir şey bilmemiş olsaydın, gördüğüne dayana-

rak onların son kez üç yıl önce konuşmuş olduğuna hükmeder miydin?

Bu sessizliğin, artık bir muhabbet olmadığını söyleyebilmek için, ne kadar sürmesi gerektiğine kimse hüküm verebilir mi; ve insan buna hüküm verebilirse, o vakit bunun böyle olduğunu sadece muayyen bir durum itibarıyla, sırf geçmişte kalımından, bilebilir, zira zaman haliyle geçmişte kalmıştır. Lakin sebat edip bağlı kalan sevgi sahibi, kendisini geçmişteki hakkındaki bilgisinden özgür kılar, o hiç geçmişte filan tanımaz, o sadece gelecektekini bekler.

Dans edenlerden biri kalkıp gidince, dans yarıda kesilir mi? Bir anlamda kesilir. Ama şayet diğeri, ortalıktan kaybolan öbürüne doğru eğilmiş pozisyonda hazır bekliyorsa, ve sen geçmiştekilere dair hiçbir şey bilmiyorsan, o vakit: “Öbürü döner döner dönmez, dans elbet kaldığı yerden devam edecek,” dersin.

Geçmiştekileri ortadan kaldır, sevgiyle baki kalarak, onları ebedi nisyanın³ içinde gark et: O vakit bitiş başlangıçtır ve hiçbir kopuş yoktur! O vefasız, genç kıızı yüz üstü bıraktığında, o kız her akşam “akşamın alacakaranlığında” pencerenin önünde oturup beklediği vakit, her akşam haliyle şunu dile getirmiş olur: Şimdi gelecek, çok yakında gelecek; ve her akşam sanki hiçbir kopuş vuku bulmamış gibidir, zira kız sebat edip bağlı kalır.

O kız üç yıldır her akşam böyle oturduğunu elbet her bir akşam dile getirmez; dolayısıyla oradan gelen geçen bunun, kız gerçekten sevgiyle bağlı kalmışsa, kendisinin bileceğinden bir nebze daha fazla farkına varmaz. Yine de belki kız esasen kendini seviyordu. Sevdğine kavuşmayı kendi hayrına arzu ediyordu; bu onun yegâne arzusuymuştu, ruhu bu arzuyla adeta tek vücut olmuştu. Bu arzusu gerçekleştiği takdirde, duyduğu minnet borcunu, hayatı sevdiği erkek için güzelleştirmek uğruna mümkün olan her şeyi yaparak ödemeye hazırdı, evet bu doğrudur da, yine de, evet yine de, o, sevdiğine kavuşmayı kendi hayrına arzu ediyordu. Eğer bu böyle ise, o elbet bundan usanacaktır, dikkati geçmiştekilere, geçen zaman süresine kayacaktır — o şimdi artık pencerenin önünde oturmaz, ve şimdi kopma olduğunu dile getirir; lakin sevgi baki kalır.

O vakit, ne münasebetle olmuş olursa olsun, kopma noktası-

³ Veya *nisyan-ı ebedi, ebedi unutma*. (Dan.) *evighedens glemsel*. -çn.

⁴ (Dan.) *drukne*. Veya *batırıp boğ*. -çn.

na gelinmiş oldu; ikisinden biri ilişkiyi kopardı, bu korkunçtu, erkeğin ruhunu gelecekte nefret, ebedi, tavizsiz nefret dolduracaktı: “O insanı bir daha asla görmek istemiyorum, yollarımız ebediyen ayrıldı, aramıza nefretin giderek büyüyen uçuşumu girdi.”

Hayatın her şeye rağmen bir yol olması cihetiyle, bu yolda birlikte olduklarını elbet kabul eder de, başka hiçbir anlamda etmez; ancak kendi yolunun nefret edilerinkiyle çakışmamasına itina gösterir; dünya ona neredeyse ikisini birden barındırmayacak kadar küçücükmiş gibi gelir; aynı dünyada, nefret edenin de soluduğu havayı solumak ona azap verir; ebediyet âleminin de onlara yeniden yuva olacağını düşündükçe tüyleri ürperir. Lakin sevgi baki kalır.

“Ben sebat ettim, bağlı kalıyorum,” der erkek, “ne olsa yine de bu yolda birlikteyiz.” Böyle de değil midir? İki küre (ki bunu herkes deneyebilir) birbirine çarpıp da, biri itici gücüyle diğerini de kendi yönüne savurduğu vakit, o yolda beraber olmazlar mı? Bunun bir itici güç vasıtasıyla vuku bulduğu görülemez, bu bilinmesi gereken bir geçmiştektir. Fakat sevgi sahibi geçmiştekileri bilmek istemez, o sebat edip bağlı kalır; ondan nefret edenle birlikte, o yolda kalır; velhasıl her şeye rağmen hiçbir kopma olmaz.

Sevgi ne harikulade bir dayanım gücüne sahiptir! Şimdiye kadar denmiş en kudretli söz, evet, Tanrının yaratıcı kelamı olan: “Ol”dur. Fakat herhangi bir insanın şimdiye kadar ağzından çıkmış en kudretli söz, sevgi sahibinin dediği: “Ben bağlı kalıyorum”dur.

Sevgi sahibi, o Tanrı dostu, en tehlikeli mücadeleye, kendiyile ve vicdanıyla barışık olarak, bütün iyi meleklerle ittifak içinde, korumasızca atılırken, sadece: “Ben bağlı kalıyorum,” der. Ve o sevgi sahibi olduğuna göre, elbet galip gelecektir, sebatla bağlı kalarak, zafere erecektir, o mahut Romalının oyalamakla kazanmış olduğundan da daha muhteşem bir zafer kazanacaktır⁵; zira sevginin bakılışı başlı başına çok daha muhteşemdir.

O sevgi sahibi olduğuna göre: Onun bağlı kalmasıyla er geç alt edilemeyecek hiçbir yanlış kanı yoktur; onun bağlılığı karşısında sonunda pes edip teslim olmak zorunda kalmayacak hiçbir

⁵ Quintus Fabian Maximus’un oyalama taktiği. Fabian stratejisi, yani düşman hata yapana dek geri çekilmek ve düşman hata yaptığında saldırmak, olarak da bilinir. -çn.

nefret yoktur — daha evvel olmasa bile ebediyet âleminde. Bir diğer insanın sevgisini gizlice kazanmış, ve dolayısıyla onu sahiplenmiş kişi her an onu kaybetme korkusuyla yaşamak zorundadır.

Lakin sevgisi karşılığında nefret gören kişi, sevgiyi kazanacağından sonsuza dek emindir. Zaman yapamasa bile ebediyet âlemi diğerindeki nefreti zorla çekip alacak, onun gözlerini açıp, “sevginin kendisini”⁶ ve bu suretle de, ömür boyunca baki kalmış, ve şimdi de ebediyet âleminde baki kalacak olan sevgiyi görmesini sağlayacaktır.

Velhasıl sevgi asla zevale gitmez — bekada kalır.

Sevgi bakidir — O asla zeval bulmaz.

Tabiatıyla seve seve takdir ettiğimiz, yine de sevgiyle bağlı kalmaya harcayacak vakti olmayan, belli bir içten gelen doğallığın ve belli bir hüsnüniyetli ilgi ve yardımseverliğin — uzun vadede bıkkınlık vereceğine, veya uzun vadede geçmek bilmez hale geleceğine hiç kuşku yoktur. Çoğu insanı kopma noktasına getiren şey doğrusu, uzunluk, yani zorunlu olan zaman uzunluğudur. Birdenbire aşırı bir zorlanmaya maruz kalan bir kuruluşun bir çırpıda iflas etmesi ticaret dünyasında daha olağan görülen bir şeydir; fakat manevi dünyada çoğu insana sıfırı tüketen şey sürenin uzunluğudur. İnsanlarda bir anlık dayanma gücü vardır ama uzun vadede kaypaktırlar.

Sevgi yine de bakidir. Ah, şairler ve hatipler zamanın, zaman içinde var olmuş her şeyin üzerindeki, en büyük, en etkili, en görkemli teşebbüsler üzerindeki, zaman içinde adeta tanınmaz enkazlar haline gelmiş dünya mucizeleri üzerindeki, zaman içinde masallara karışarak son bulmuş ölümsüz isimler üzerindeki hâkimiyetini göstermek için, her şeyin değişkenliğini uzun uzadıya tasvir etmeyi nasıl da iyi bilir!

Ama, sevgi bir yandan bekada kalırken, zaman içinde yine de başına, bakiliğine rağmen, ancak kendi kabahati olmayıp, daha ikincil bir şey yüzünden, değişime uğramasına yol açacak bir şey gelemeyebilir mi? O vakit şöyle bir ilişki mevzubahis olurdu: Sevgi bekada kalır, hiçbir keyfiyet onu değiştiremez veya kendinden imtina ettiremez, yine de o, *zeval*⁷ diyeceğimiz bir değişimden geçer, ve buna rağmen aynı sevgiye istinaden onun asla zeval bulmadığını söyleyebiliriz.

⁶ (Dan.) *kærligheden*. -çn.

⁷ Veya *tükenme hali*. (Dan.) *affældighed*. -çn.

Gelin biraz da insanları o kadar çok meşgul eden şeyden, ten-sel sevgiden, yahut da şairin kelimıyla "akşamın alacakaranlı-ğında" her akşam pencerenin önünde oturup sevgilisini bekle-yen o genç kızdan söz edelim, "Maalesef, zaman bir yandan ge-lip geçer." Artık aradan çok uzun zaman geçmiştir, evet böyledir, zira şair, "çoktan kaybolmuş zamanlarda," der.

Genç kız beklerken vaktin nasıl gelip geçtiğini fark etmemiş-tir — oysaki zaman onu fark etmiştir. Ekseriya "zaman geçiyor" demekle iktifa ederiz, ah ama, mutlu olan için öyle süratle, ke-dimli olan içinse öyle tarifsizcesine yavaş geçer ki.

Yahut da "zaman geliyor," deriz, ah ama, ümit duyana göre öyle yavaş, korku duyana göreyse öyle çabucak gelir ki. Ama şair burada zamanın gelip geçtiğini söyler, ve de bu yerinde söy-lenmiştir, zira bu şair, beklenti içindeki birini tasvir etmek ister; ve böyle birisi için zaman sırf geçmekle kalmaz, gelmekle de kalmaz, gelir ve geçer. Zaman, beklentideki genç kıza duyduğu sempatiden dolayı, bir yerde, vefasız olanın yapması gerekeni kendine vazife edinmiştir. "Onun"⁸ geleceği zaman, zaman gel-miştir, ama "o" gelmemiştir; o vakit zaman yine geçmiştir, so-nunda "o", gelecek olup da gelmeyenin, gelme zamanı yine gel-miştir.

Ve zaman böyle gelip geçerek, genç kıızı rehavete sürüklemiş olur, kız da sonunda öylece beşikte sallanır gibi, beklentisi içinde istirahat eder. Bilmece gibi! İnsan da beklentinin bir insanı en uyanık tutabilen şey olduğunu sanırdı, yine de beklenti, insan kendini ona bir adamakıllı kaptırdı mı, pek mahmurluk verir, ve bu öyle bilmece gibi bir şey değildir. Zira şayet sen uyumak için yatağa uzanmış ve tam dalmışken, biri çeşmeyi açıp da senin üzerine birden tazyikli su fışkırtsaydı, dehşetle uyanırdın. Ama çeşmenin kenarına sen kendin istirahat etmek için uzanmış ol-saydın: Çeşme suyunun huzur veren şıkırtısıyla kendine o vakte kadar bundan daha keyifli, daha ferahlatıcı, daha tatlı bir uyku çekmemiş olurdu!

Velhasıl zaman gelip geçti; genç kız, sevgisinden hakikatte el çekmedi ama gitgide tükendi — zira tükenip giden, zaman de-ğildi, hayır o gelip geçti; ama tükenen kız oldu. Böyle vefalı gön-le şan olsun! Şan ve şeref, en büyük beşeri şeref onundur, ki bu: bir şairin ona methiye düzmüş olmasıdır, ama bu rastgele bir şai-

⁸ (Dan.) *han. -çn.*

rin para için, veya genç kız belki seçkin bir aileden geliyor diye, yahut şair belki onu tanıyor diye yaptığı bir şey değildir.

Hayır, o kızın adı sanı bilinmez, onun sadece, gerçek şairi şevke getirmiş olan o güzel hareketi bilinir. Şunu hiç unutmayalım ki, tensel sevgi içinde kendine bu şekilde sadık kalmak kadına yakışır asil bir harekettir, büyük ve muhteşem bir davranıştır. O halde o, bu dünyada şairler var olduğu sürece, ev yaşantısının telaşesi hakkında edilen onca lafa rağmen, el üstünde tutulacaktır; ve dünya, ortada hiç şair kalmayacak kadar sefilleşmiş de, insan soyu o vakit ortada hiç şair olmamasından dolayı yeislenmeyi öğrenecektir, ve o vakit de bu kıızı el üstünde tutacak bir şair elbet yine gelecektir. O kız tükenip gitmiştir — tensel sevginin bir kurbanıdır.

Ve yine de herhangi bir insan hakkında edilebilecek en yüce söz tam da budur: O kurban gitti. Burada soru, onun kurban gittiği şeyin en yüce şey olup olmadığıdır. Ama kurban gitmek, dünya dünya olarak kaldığı sürece, ebedi anlamda, üstün gelmekten çok daha büyük bir başarıdır ve öyle de kalacaktır; zira bu dünya, dünyada üstün gelmenin, tam da dünyayla arasındaki türdeşlik hasebiyle, ilaveten mahzurlu miktarda dünya sefaleti de içermeyeceği şekilde mükemmel değildir. Bu dünyada üstün gelmek bu dünyada büyük bir şey olmaya benzer; dünyada büyük bir şey olmak ekseriyet itibarıyla sakat bir durumdur, zira dünya, büyüklük hakkındaki kanısı tam da büyük bir anlam taşıyacak kadar ahım şahım değildir — bilinçsizce bir istihza olmadığı takdirde.

Velhasıl genç kız tensel sevgiye kurban gitti. Maatteessüf, ama tensel sevgi en yüksek anlamda sevgi değildir, en yüksek sevgi de değildir: İşte, kız o yüzden tükenip gitmiştir — ölümde de, tıpkı hayattayken, lakin tensel sevginin her şeye rağmen onun için en yüce şey olmasının etkisi altında, olduğundaki gibi sevecendir, sıcaktır. Ve tensel sevgi bu hayata karşı bir arzudur; zaman bu yüzden o kızın üzerinde hâkimiyet kurmuştur, o kız bu yüzden tensel sevgi içinde tükenip gitmiştir, diğer taraftan, zamanın üzerinde güç sahibi olduğunu yine de anlamıştır, zira o, sevgisinden el çekmemiştir.

Ama sevgi bekada kalır — asla zeval bulmaz. Zira tinsel sevgi başlı başına bir pınardır, ebedi hayat ondan doğar. Sevgi sahibinin de yıllar zarfında yaşlandığı, zamanı gelince bir gün öleceği hiçbir şeyi karutlamaz; zira onun sevgisi yine de ebediyen genç

kalır. O, bu sevgi içinde, tensel sevgide olduğu gibi, zamansallıkla muhatap değildir; tensel sevgide olduğu gibi, zamansallığa tabi değildir; çünkü ebediyet onun sevgisi için doğru mevsimdir.

O öldüğü vakit, tam hedefe varmış olur, o öldüğü vakit bu onun tam da, boş yere beklememiş olduğunu ortaya çıkarır; maatteessüf, genç kız öldüğü vakit, yalnız şöyle demiştik: Ne yazık ki onun boş yere beklediği ortaya çıktı. Baki olan sevgi nasıl olur da heba olabilir? O vakit ölümsüzlük heba olabilir mi? Fakat bir insana ölümsüzlük kazandıran şey, baki kalan sevgiden başka nedir? Zira tensel sevgi zamansallığın en güzel olsa da en nahif icadıdır.

Dolayısıyla burada daha derin bir çelişki vardır. Kızda hiçbir hata yoktu, o tensel sevgisine sadıktı ve öyle kaldı. Yine de onun tensel sevgisi yıllar zarfında az çok değişikliğe uğradı. Bu tensel sevginin kendinden kaynaklanır. O halde çelişki şudur: Bir insanın en sağlam iradeyle, kurban gitmeye razı olarak, yine de yapmadığı şey, daha derin bir anlamda, kendisi ebediyen bağlı kalmayan şeye karşı koşulsuz sadık olmak veya öylece baki kalmaktır — ve tensel sevgi bunu yapmaz. Genç kızın kendisi bunu, burada nasıl bir tutarlılık olduğunu belki anlamamıştır; fakat bu öz çelişkinin tutarlılığı kızın ölümünün hazin yanıdır.

Kızın kurban gitmesinde, ebedinin vakarı yoktur ve bunun için coşturucu ve teşvik edicidir, lakin onda zamansallığın hüznü vardır ve bu cihetle şaire coşku verir.

Genç kız tükenip gitti. "O" gelmiş, yani ölümden de önce gelmiş dahi olsa, bu yine de çok geç olurdu. Kız bağlı kaldı; ama zaman kızın içindeki, onu yaşatan arzu sarsılmış oldu, ve yine de bu aynı arzu onu yiyip bitirdi.

Buna karşılık en derin anlamda seven, sebat edip bağlı kalan kimse zeval bulmaz; onun sevgisi yiyip bitirmez. Eğer onu yanlış anlamış olan biri, eğer ondan soğumuş olan biri, eğer ondan nefret etmiş olan biri ona geri dönecek olsa, onu değişmemiş, ebediye karşı aynı özlem içinde değişmemiş, ve zamansallığın ortasında aynı huzurlu suskunluk içinde değişmemiş olarak bulur. Sevgisi ebedidir, ebediyet âlemini kendine muhatap kılmıştır, ebedide rahat bulur; bu yüzden *her an*, *ebediyen* beklediği şeyin aynını bekler, ve bu yüzden huzursuz olmaz, zira ebediyet âleminde kâfi zaman vardır.

Bir sevgi beklentisi bir insanı esas anlamda zevale sürükleyebilecek olursa, bu o beklentinin zamanla bir bağımlılık-ilişkisi

içinde olmasından dolayıdır, o vakit beklentinin yerine gelip gelmeyeceğine karar vermek zamanın hâkimiyetindedir. Yani, o vakit beklenti esasen zamansal bir beklentidir; ama baki kalan sevgide böyle bir beklenti yoktur.

Bir beklentinin esasen sırf zamansal olması o beklentide bir kıpır kıpırlık⁹ sağlar. Aslında, bu kıpır kıpırlık olmadan, zaman var olmaz; bu hayvanlar için var değildir, zira onlarda hiç bu tür bir kıpır kıpırlık yoktu; ve vakti bildiren saat de, bu kıpır kıpırlık biterse, o işi yapamaz. Fakat sırf zamansal beklentide söz konusu olduğu gibi, bu kıpır kıpırlık, kaybolan zaman, yani zamanın akıp gitmesi, yüzünden, yerine getirilmek ile yerine getirilmemek arasında, bu kıpır kıpırlığa zaman içinde ivme kazanır şekilde gidip gelirse, o vakit eğer yerine getiriliş zamanunda yerine gelmezse, o vakit hiç yerine gelemez — ki bu söz konusu olduğunda, beklenti yiyip tüketir. Bu kıpır kıpırlık en sonunda, görünüşe göre geçer; maatteessüf ki, bu, marazın tam yiyip tüketme halini aldığı vakittir.

Ama sebat edip bağlı kalan sevgi sahibinin ebedi bir beklentisi vardır, ve bu ebedi, zaman içinde yerine gelme ile yerine gelmeme arasında gidip gelse de, bunu zamana tabi olmaksızın yapan kıpır kıpırlığı dengeye sokar, zira yerine geliş hiçbir suretle, zamanı geçti diye imkansız kılınmamıştır: İşte, bu sevgi sahibi tükenip gitmez.

Baki kalan sevgide nasıl da bir vefakârlık vardır! Niyetimiz, o seven kızın yıllar zarfında mecali kalmamış ve tükenip gitmiş olması, tensel sevgisinin, tensel sevginin kendisinin yıllar zarfındaki değişimi içinde değişime uğramış olması, onun açısından bir tür vefasızlıkmuş (maalesef ki, bir vefa — ama bir vefasız karşı!) gibi, onu küçümsemekten çok uzaktır.

Ve yine de, yine de — evet, bu öz çelişkili düşüncelerin alışılmadık şekilde kesişmesidir; lakin tensel sevgideki en azami vefada bile bu, tensel sevginin kendisi ebedi değil diye, neredeyse vefasızlık gibi dahi gelse, başka türlü olamaz. Çelişki kızıdan ileri gelmez, o kendine sadık kalmıştır; kızın kendisinin mihnetini çektiği çelişiklik, tensel sevginin ebedi olmamasından, ve dolayısıyla, kendinde *ebedi olmayan* bir şeye ebedi vefayla mukabele etmenin imkansız olmasından ileri gelir. Diğer yandan, tümüyle değişmeden, bir nebze bile zeval olmadan, her an aynı kalan

⁹ Devamlı hareket, huzursuz kıpırtı anlamında. (Dan.) uro. -çn.

sevgi sahibinde nasıl da bir sevgi vefakârlığı vardır — yanlış anlayanı, düşman olanı, nefret edeni olsun, ona ne zaman ve ne saat geri dönmek isterlerse istesinler, bu bir şey değişmez! Sebat edip kalarun yine de hiçbir zaman zeval bulmaması onun kendisi için ebedi bir kazanımdır; ama aynı zamanda, sevdiklerine karşı da vefakâr bir sevgi davranışıdır, ki biz buna bu nazarla bakarız ve o kendisi de bu nazarla bakar.

Yanlış anlamış olanın geri dönüp, anlayış arama, hasmın geri dönüp dostluk arama, nefret edenin geri dönüp uzlaşma arama arı geldiğinde — sevenin tam o anda zeval bulmasından, böylece ne anlayışın, ne dostluğun yeniden tesisinin, ne de tekrardan sevgi içinde barışmanın, ebediyetin kutlu sevinci içinde, hakkıyla sağlanamamasından daha hazin, evet neredeyse yeise sürükleyici, başka ne vardır! Ve diğer taraftan, başka ne vardır ki, bu bağışlama anını, ittifaka intikali, sanki sevgi sahibi (ki buna yukarıda değinilmişti), sebat edip bağlı kalmakla, geçmişliği kalıcı olarak izale etmişçesine, bu denli doğal, bu denli kolay hale getirebilir; zira o vakit ittifak onun açısından, sanki daha önce hiçbir ayrılık olmamışçasına, tesis edilmiştir.

İkisi de geçmişliğe, veya aradaki kopuşun uzun sürmüş olduğuna dair kendince bir fikir sahibiyse, bağışlama çok kere zor bir çarpışmadır, ve ilişki belki bir daha asla tam olarak yeniden tesis edilemez; lakin sevgi sahibi geçmiştekileri bilmek bile istemez, dolayısıyla sevgi içinde son bir harekette daha bulunur; ve darbenin şiddetini, arada hiçbir çakışma olamayacak şekilde, giderir: İttifak süreci bundan daha fazla kolaylaştırılmaz. İki kişi arasında nasıl da sık sık tam ittifak noktasına gelinir gibi olunmuş da, ya biri ya öbürü, alışıldık tabirle, birden darbe yemiş gibi olmamış mıdır?

Hal böyle olduğunda, o vakit geçmişten bir şeyin sevgisizce öne çıkmış olması icap eder; zira ne de olsa en yumuşaktan daha yumuşak şeyden, sevgiden, darbe yemek, imkansızdır.

Doğrusu, en yumuşak kum zeminli sakin sularda, ta ki gür sazlar etrafını çevirip yolunu kesene kadar, sessiz sakin süzülen hiçbir tekne darbeye uğramayacağından, bekada kalan sevgiye geri dönme ve onunla barışma arayışında olan biri kadar emin olamaz!

Seven işte böyledir. Her şeyin en güzeline, ittifak anının, karşı taraf o zamana kadar değişmiş olduğu için, kısır bir girişim, boşuna bir adım olabilecek olması: İşte o bunu *engeller*; zira o sebat edip bağlı kalır ve asla zeval bulmaz.

Ve bağışlama sürecinin insana daha bir saat önce gördüğü biriyle karşılaşmak kadar kolay gelebilmesi, sevgi muhabbetinin insanın lalettayin lafa daldığı biriyle olduğu gibi doğal akıp gidebilmesi; birlikte yolculuğun, *ilk kez* beraberce yeni bir hayata başlayan iki kişininki gibi aynı süratte, uygun adım sürebilmesi — kısacası, bir saniye bile olsa, bir nebze bile olsa, darbe yenebilecek hiç ama hiçbir mania bulunmaması: İşte seven bunu *sağlar*, zira o sebat edip bağlı kalır ve asla zeval bulmaz.

Merhametlilik Hiçbir Şey Veremese ve Elinden Hiçbir Şey Gelemese de Bir Sevgi İşidir

“İyilik yapmayı ve paylaşmayı unutmayın”¹; — Ama iyilikten ve hayırdan ve cömertlikten ve eli açıklıktan ve bağışlardan ve hayırlardan dem vuran o bitmez tükenmez dünyevi lafların bir ölçüde merhametsizlik olduğunu da unutmayın.

Ah, bırakın o gazeteciler ve vergi tahsildarları ve boş gezenin boş kalfaları cömertlikten söz ede dursunlar, habire sayıp dök-sünler; ama gelin, Hristiyanlığın temel itibarıyla merhametlilik-ten söz ettiğini, Hristiyanlığın merhametsizliği, fakruzaruret sırf para pul vs.ye olan muhtaçlık değilmiş de, cömert, iyiliksever ve hayır sahibi olmadığının için merhamet göstermekten de mahrum edilmekmiş gibi, sonuçta taltif edeceğini de duymazdan gelmeyelim.

Lakin cömertlik, iyilikseverlik hakkında ruhani-dünyevi ve dünyevi-ruhani tarzda vaazlar çekilir durulur — kilise vaazında bile, merhametlilik unutulur, ki bu Hristiyan anlayışa göre, utanmazlıktır.

Kilisede oturan zavallı fakir de homurdamak zorunda kalır, peki neden homurdamak zorunda kalır? Onun o homurdammaları papazın vaazı sayesinde zenginin cüzdanını açtırmaya yarayabilir mi acaba? Yok, hayır, o homurdammak zorundadır; o, İncil’deki anlamda papaza “karşı homurdamak” zorundadır², zira ona yardıma en gönüllü olduğu vakit, o en büyük haksızlığa maruz bırakılır. Dulların ve yetimlerin mirasını yiyenin vay haline³, cömertlikten söz etsin diye merhametliliğe suskun kalan pa-

¹ Yeni Ahit, İbraniler 13:16: “İyilik yapmayı ve sizde olanı başkalarıyla paylaşmayı unutmayın. Çünkü Tanrı bu tür kurbanlardan hoşnut olur.” -çn.

² Yeni Ahit, Yakup’un Kitabı 5:9: “Kardeşler, yargılanmamak için birbirinize karşı homurdammayın. İşte, Yargıç kapının önünde duruyor.” -çn.

³ Yeni Ahit, Matta İncili 23:14: “Vay halinize ey din bilginleri ve Ferisiler, ikiyüzlüler! Göklerin Egemenliğinin kapısını insanların yüzüne kapıyorsunuz; ne kendiniz içeri giriyorsunuz, ne de girmek isteyenleri bırakıyorsunuz!” -çn.

pazın da vay haline! Vaaz sadece ve münhasıran merhametliliğe dair olmalıdır.

Bundan tam hakkıyla söz etmesini biliyorsan, o vakit gayet doğal olarak, cömertlik, bireyin elinden gelebildiği ölçüde, kendiliğinden gelir. Ama şunu itibara al ki, eğer bir insan cömertlikten söz ederek para, para, ille de para sağlamışsa, aklında olsun ki o, merhametlilik hususunda sessiz kalmakla, cömert zenginin parası sayesinde fakir fukaranın derdine derman olmuş olsa dahi, onlara karşı merhametsiz davranmış olur.

Şunu unutma ki, eğer fakruzaruret içindekiler niyazları bizi huzursuz etse, haliyle onların haline cömertlik yoluyla çare bulmaya bakabilirdik, ama şunu da aklından çıkarma ki, fakruzaruret içindekileri, onların da cömertlik gösterebileceğine dair tek söz etmeyerek, göz göre göre boşladığımız için, Kutsal Kitabın dediğince (1 Petrus Mektubu 3:7)⁴, bize karşı Tanrıya homurdanarak, “dualarımıza engel çıkarmaya” zorlamış olsak, bu çok daha korkunç olurdu.

Şimdi biz merhametliliğe dair bu mükalemede bu hususu dikkate alacağız, ve merhametliliği dış koşullarla birbirine karıştırmamaya bakacağız, ki bunlar haddi zatında sevginin hâkimiyetinde değildir, oysa merhametlilik tam anlamıyla hakiki sevginin hakimiyetindedir, ve şu bir o kadar kesindir ki, sevgi de bağrında bir yürek taşır.

İnsanın bağrında bir yürek taşımasından, insanın cebinde para olduğu sonucu çıkmaz, ama ilki yine de en önemlisidir, ve merhametlilik açısından asıl belirleyici olduğu kesindir. Ve işin hakikati, eğer birinin parası olmasaydı ama merhametlilikten fakir fukarayı teskin edecek ve yüreklendirecek şekilde söz etmekten anlamış olsaydı: Acaba o vakit o da, fakir fukaranın önüne birkaç sikke atan, yahut vaazla zenginün cebinden bağış koparan kadar fazlasını yapmış olmaz mıydı!

Şimdi de hususu mütalaa edeceğiz:

Merhametlilik Hiçbir Şey Veremese ve Elinden Hiçbir Şey Gelemese de, Bir Sevgi İşidir

Merhametli olabilmekte nasıl teselli bulacağını, fakir fukara-

⁴ Yeni Ahit, Petrus’un 1. Mektubu 3:7: “Ey kocalar, aynı şekilde siz de daha zayıf varlıklar olan karılarınızla anlayış içinde yaşayın. Tanrı’nın lütfettiği yaşamın ortak mirasçıları oldukları için onlara saygı gösterin. Öyle ki, dualarınıza bir engel çıkmasın.” -çn.

ya, şahsımıza bahşedilmiş olan kabiliyet çerçevesinde, mümkün olduğunca sarıh, mümkün olduğunca gönül çelici bir biçimde, mümkün olduğunca yakınlaştırmaya çalışacağız. Bunu da bazı dünyevi yarılısamaları izale ederek yapacağız. Fakat aynı zamanda, lüzumlu olduğu takdirde, ki arzumuz budur, eli açık ve hayırsever olabilen kişiyi, söylediklerimiz vasıtasıyla, Tanrıyı hoş ederek, utandırmaya, bir Hristiyana yarasır şekilde, dindarca bir mahcubiyet içinde yüzünü kızartmaya, *başkalarının görebildiği şeyi*, bundan onur duyduğunu, görerek utanmasın diye, bakışlarını öte yana çeviren biri gibi, ya da sağ elinin yaptığını sol eli bilmez biri gibi, vermeye gönüllü, ve ancak, verdiği şeye sadaka demeyi kabullenmeye gönülsüz kılmaya bir parça katkıda bulunmak istiyoruz,

Merhametliliğin verecek hiçbir şeyi yoktur. Merhamet sahibinin verecek bir şeyi olduğunda, seve seve vereceği haliyle aşıkardır. Lakin biz şimdi dikkatimizi bunun üzerinde değil, insanın verecek en az bir şeyi olmadan da, merhametli olabileceği üzerinde yoğunlaştırmak istiyoruz. Ve bu büyük önem taşır, çünkü gerçekten merhametli *olabilmek*, parası olmak ve dolayısıyla onu *verebilecek durumda olmaktan* çok daha büyük bir mükemmeliyettir.

Şayet on sekiz yüzyıldır herkesçe malum olan o mahut zat, o iyi yürekli Samiriyeli⁵, şayet o, Eriha'dan Kudüs'e kadar bütün yolu atla değil de yaya kat ederek gelmiş olsaydı, sonra orada o zavallı adamın yattığını görseydi de, yanında onun yaralarını sarabileceği hiçbir şey olmamış olsaydı, eğer o vakit bu zavallıyı kaldırıp omzuna almış, en yakındaki hana taşımış olsaydı, katı yürekli han sahibi Samiriyelinin hiç meteliği yok diye ne onu ne de o zavallıyı içeri kabul etseydi, şayet o vakit bu Samiriyelinin elinden o katı yürekli han sahibine ağlayıp yakarmaktan başka, bir insanın hayatının söz konusu olduğunu, onun için lütfedip merhamet göstermesini niyaz etmekten başka bir şey gelmemiş olsaydı: Bu Samiriyeli o vakit bile ... ama hayır, hikâye daha bitmedi — ama velhasıl, şayet o vakit bu Samiriyeli tahammülü-nü hiç kaybetmeyip, sırtında o zavallıyla oradan uzaklaşmak olsaydı, yaralının kalabileceği daha müsamahakâr bir mekan bulmuş olsaydı, adamın yanına oturup, kan kaybını durdurmak için

⁵ Yeni Ahit, Luka İncili 10:30: "İsa şöyle cevap verdi: 'Adamın biri Kudüs'ten Eriha'ya inerken haydutların eline düşmüş. Onu soyup dövmüşler ve yan ölü halde bırakıp gitmişler.'" -çn.

elinden geleni yapmış olsaydı — ama zavallı adam ellerinde ölseydi: o vakit bu adam da bir o kadar, o iyi yürekli Samiriyeli kadar, merhametli olmamış mı olurdu, yoksa buna iyi kalpli Samiriyelinin hikâyesi demenin itiraz edecek bir yanı olur muydu?

Tapınağın bağış kutusuna iki sikke bırakan o kadının hikâyesini alalım⁶, ama ufak bir değişiklik yapalım. O iki sikke bu kadın için büyük bir paraydı, onu bir defada kazanmamıştı. Uzun zaman biriktirip bir araya getirebilmiş, ve bilahare giderken tapınağa götürmek için de küçük bir bez parçasına sarıp sarmalamıştı.

Yine de, sahtekarın biri kadının para sakladığını anladı, paraları aşırıldı ve yerine aynen öbürüne benzeyen bir bez parçası bıraktı, içi elbette boştu — ama kadın tabii bunu bilmiyordu. Velhasıl kadın kalkıp tapınağa gitti, iki meteliği bağış kutusuna bıraktı, yani o öyle sandı: Acaba İsa onun için demiş olduğu, “bu kadın tüm zenginlerden daha fazla verdi” sözünü o vakit de eder miydi?

Yine de, bu parasız merhamet denen şey neye işaret eder? Evet, eli açıklık ve hayırseverlik sonunda bu denli ileri gider ki, sahip olduğu hiçbir şeyi olmayan merhameti alaya almak gibi bir dünyevi küstahlık sergiler!

Dünyevi hayatın acımasızlığı, yani fakir son meteliğini verirken, zenginin arkasından gelip yüz gümüş akçe⁷ çıkarıp vermesi, herkesin de bu yüz gümüş akçeyi gözüyle görmesi, yani zenginin, verdiği bağışla fakiri — onun merhametliliğini, tamamen gölgede bırakması bile zaten yeterince adaletsiz ve menfurcadır.

Ama İsa’nın dediği, eğer sahiyse, ne cılgınlıktır, fakirin *en çoğunu* vermiş olması ne cılgınlıktır: Daha az verenin (zenginin — ve o yüklü miktarın), daha çok vereni (fakiri — ve o cüzi miktarı) gölgede bırakması, evet hatta, en çok vereni bile gölgede bırakması ne cılgınlıktır! Yine de gayet aşikâr olan şudur ki, dünya bunu demez de, zengin en çok verdi der, peki dünya bunu neden der?

⁶ Luka İncili 21:1-4: “İsa başını kaldırdı ve bağış kutusuna bağışlarını atan zenginleri gördü. Fakir bir dul kadının da oraya iki bakır para attığını görünce, ‘Size gerçeği söyleyeyim’ dedi, ‘bu yoksul dul kadın herkesten daha çok verdi. Çünkü bunların hepsi kutuya, zenginliklerinden artanı attılar. Bu kadın ise yoksulluğuna rağmen, geçinmek için elinde ne varsa hepsini verdi.’” -çn.

⁷ *Rigsbank-daler*. Şimdiki Danimarka para birimi olan Kron dan önce 1537-1873 dönemindeki para birimi. Değişik değerlerde gümüş sikkelerden oluşuyordu. 1 Rdlr. 6 marka veya 96 Skilling’e eşitti. 16 skilling = 1 mark = 33 øre (100 øre = 1 kron). -çn.

Çünkü dünyanın akli sırf paraya iyi erer — İsa'nıkiyse sırf merhamete. Ve sırf İsa'nın akli merhametliliği iyi erdiği içindir ki o, dul kadının sadece iki sikke verdiği hususunda o kadar ince eleyip sık dokur; ve o sırf onun için, bu kadar vermenin bile gerekmediğini, ya da, bir kimsenin daha bile azını verebileceğini ve yine de, daha az vermekle daha çok vermiş olacağını söylemek istedi. Anlaşılmaz bir hesap, veya daha doğrusu anlaşılmaz bir aritmetik hesabı, hiçbir aritmetik kitabında bulunmayan türden! Bu dul kadına istinaden alışılmadık bir ifade kullanılır, “o muhtaçlığından artanı verdi,” denir.

Fakat bağışın miktarı muhtaçlığın miktarına nispetle artar, yani bu, dünyanın zannettiğinin (bağış miktarının zenginlikle orantılı olduğunun) tam aksinedir; o vakit de haliyle, o dul kadından daha da fakir olanı, muhtaçlığından artan bir sikke vermekle, tüm zenginlere kıyasla yine de en çok vermiş olan o duldan daha bile çok vermiş olur. Evet, hiç kuşkusuz ki, bir sikkenin bu kadar ehemmiyet kazandığı, en kayda değer bağış haline geldiği bir hesap işi, dünyaya pek kafasızca geliyor olmalıdır. Dünya ve dünyanın cömertliği, parmak ısırtan, fahiş miktarlarla muhatap olmaya can atar; ve bir sikke kuşkusuz ki, merhametliliğin göz kamaştırıcı meziyetlerden etkilendiğinde olduğundan bile bir nebze daha fazla parmak ısırtıcı değildir. Buna karşılık ebedi anlamda, bu tür hesaplar yegâne doğru olandır, ve sırf ebediyetten, ve dünyevi ve zamansal yarulsamalardan sarfınazar etmekle öğrenilir.

Zira ebediyet merhametliliğe karşı en keskin göze ve en gelişkin anlayışa sahiptir ama paradan hiç anlamaz, onun kafası para işlerine, para sıkıntısı içinde olmaktan, ya da, amiyane tabirle, para harcanacak hiçbir şeyi olmamaktan bir nebze daha fazla ermez. Evet, bu hem gülünecek hem ağlanacak bir durumdur! Ebediyetin para sıkıntısı içinde olduğunu tasavvur etmek hiç şüphesiz gülünçlük için fevkalade bir buluş olurdu: Ah, ama gelin biz zamansallığın ebediyeti öyle düpedüz unutup gitmiş olmasına, paranın ebedi olarak hiçten de beter olduğunu unutup gitmiş olmasına bir parça gözyaşı dökelim!

Maatteessüf, çoğu insan ebedinin bir hayal ürünü, paranın gerçek olduğunu farz eder: Ve para tam da ebediyet ve hakikat anlayışına göre bir hayal ürünüdür! Gel, ebediyeti nasıl istiyor-san öyle düşün: ama sırf şunu, zamansallıkta görmüş olduğun zamansal şeylerin çoğuna, ebediyette tekrar kavuşmayı, ağaçları

ve çiçekleri ve yıldızları tekrar görmeyi, kuşların cıvıltısını ve ırmağın şırıltısını tekrar duymayı temenni ettiğini itiraf et. Ama yine de ebediyette para olabileceği aklının ucundan geçer miydi?

Hayır, o vakit cennet katı bile yeniden bir perişanlık âlemine dönmüştü; ve o yüzdendir ki bu serin aklının ucundan imkansız geçemez, — nasıl ki bir ebediyet olduğu, paranın gerçek olduğunu sanan kişinin aklının ucundan imkansız geçemezse. Görmüş olduğun bütün her şeyin arasında, cennetten içeri asla giremeyeceği her şeyden daha kesin olan: paradır. Ve buna karşılık, cennette var olduğu her şeyden daha kesin olan: merhametliliğidir.

O halde görüyorsun ki, merhametsizlik parayla sonsuza dek kabili kıyas değildir. Yine de para, para, para! O mahut garip kral Jugurtha'nın⁸, güçlü Roma'ya sırt çevirdiğinde, şöyle dediği rivayet edilir: "Karşımızda satılık bir şehir uzanıyor, ve yalnızca bir alıcı bekliyor": Ah, tüm mevcudiyete şu sözlerle meyusça sırt çevirmeyi insanın nasıl da sık sık gönlü çekmemiş midir: "Karşımızda satılık bir dünya uzanıyor, ve yalnızca bir alıcı bekliyor" — velev ki sonra insanın içinden, şeytanın onu çoktan satın aldığı söyleyeceği gelmez ise!

Yaşamın ciddiyeti nerededir? Bu ciddi soruyu hakikatte kendine yöneltmiş isen, o vakit, kendini nasıl yanıtladığını da hatırla; yoksa gel, kendini nasıl yanıtladığını ben sana hatırlatayım. Ciddiyet bir insanın Tanrı ilişkisinde; Tanrı düşüncesinin bir insanın yaptıklarına, düşündüklerine, dediklerine eşlik ettiği her yerde, ciddiyet vardır; ciddiyet burada yatar. Lakin bu dünyanın Tanrısı paradır, o yüzden de, parayla muhatap, ya da parayla ilişkisi olan her şeyde ciddiyet olduğunu sanır.

Şimdi şöyle; Antik dönemin o seçkin, saf bilgesi, verdiği derslerin karşılığında para almak istemezdi, ve elçi Pavlus, karşılığında para alarak, Kitab-ı Mukaddese leke sürmek ve Apostolik hizmetlerinin değerini düşürmek ve Hristiyanlık öğretisini çarpıtmak yerine, bu işi kendi elleriyle uğraşıp didinerek yapmayı tercih etti⁹. Dünya böyleleri hakkında ne hüküm verir? Evet, gelin, dünya o seçkin, saf bilge ve o aziz elçi hakkında ne hüküm

⁸ Numidia kralı Jugurtha (M.Ö. 118-105). -çn.

⁹ Yeni Ahit, 1 Selanikliler 2:5-9: "Evet kardeşler, nasıl uğraşıp didindiğimizi hatırlarsınız. Hiçbirinize yük olmamak için gece gündüz çalıştık, Tanrı'nın müjdesini size duyurduk." -çn.

Yeni Ahit, 2 Selanikliler 3:8: "Kimsenin ekmeğini karşılıksız yemedik. Herhangi birinize yük olmamak için uğraşıp didindik, gece gündüz çalıştık." -çn.

verdi şeklinde aptalca bir soru sormayalım, zira dünya onlara methiye düzmeyi makine gibi ezberden yapmayı öğrene gelmiştir. Ama eğer bir çağdaş tam şu anda o ikisi gibi yapmak isteseydi, çağımız ne hüküm verirdi?

Bir ayrıksılık olduğuna, bir ölçsüzlük olduğuna hüküm verirdi; böyle bir insanın "ciddiyetten mahrum" olduğuna dair hüküm verirdi. Zira para kazanmak ciddiyettir; çok para kazanmak, bu, insanları satarak dahi olsa, ciddiyettir; rezilce iftira atarak çok para kazanmak, ciddiyettir. Doğru şeyi vaaz etmek — bir de bununla fahiş para kazanmak (o vakit burada meselenin esası o şeyin doğru olması değil, insanın para kazanıyor olmasıdır), ciddiyettir. Para da para, işte bu ciddiyettir.

Böyle yetiştiriliriz, erken çocukluk döneminden itibaren, o imansız paraya tapınma terbiyesi alınız. İzninizle bir misal vereyim, ki bu, binlerce ve binlercesi arasında birincisi ve en iyisidir — ringa balığı sürüsünün arasından zar zor ilerleyen bir teknenin önünde bile, paraya tapınma örneklerinden daha çok ringa balığı yoktur. Bir ev düşün, evin reisi ev halkına ertesi gün (yani Pazar günü) hep beraber kiliseye gidileceğini tembihlemiş olsun. Ama ne olur? Pazar sabahı olmuştur, gitme vakit gelmiştir, ama kızlardan bazıları henüz tam hazırlanmamıştır.

O vakit babaları — evlatlarını tüm ciddiyetiyle, paraya tapınma terbiyesi vererek yetiştiren o ciddi babaları ne der? Evet, tabiatıyla hiçbir şey demez, veya hemen hemen hiçbir şey demez, zira burada ihtara veya azara vesile yaratan bir durum yoktur; sırf şunu der: "Kızlar madem ki hazırlanmadılar, o vakit evde kalacaklar, bu işin daha ötesi yok."

Ama düşün, beterini, kızların tiyatroya gidecek olduğunu, düşün, ve gitme saati gelmiş, onlar hazırlanmayı hâlâ bitirmemiş olsun, o vakit bu — ciddi baba nasıl bir hareket tarzı sergiler, ve niçin böyle yapar? Çünkü bir alay para boşa gitmiştir — halbuki Pazar günü evde kalmakla hiç yoktan bağış kutusuna atacakları paradan tasarruf edilmiştir.

Kızlar şimdi sert — ciddi, pederşahi bir azar yerler; hazırlanmayı bitirmemiş olmak şimdi bir suçtur, büyük bir günahdır — halbuki, evlatlarını ciddiyetle yetiştiren bu ciddi babanın, gelecek seferin yüzü suyu hürmetine onları cezasız bırakmaması icap ederdi. Kızlar açısından ortada bir nizamsızlık olduğu meselenin en ehemmiyetsiz yanıdır — ne de olsa o vakit Pazar günkü cezanın bir o kadar büyük olması icap ederdi, hayır, meselenin ciddi-yeti, paranın boşa gitmiş olmasındadır.

İşte, buna baba olmak denir, ve buna babalık haysiyetine sahip olmak ve babalık haysiyetini yerinde kullanmak denir, buna yetiştirmek, terbiye etmek denir! Tabii, yetiştirmektir ama bu şekilde insan değil, olsa olsa kaz ve canavar yetiştirilir!

Ama insanların para hakkındaki fikri buysa, o vakit meteliksiz olan merhametlilik hakkındaki fikri nedir? Bu tür bir merhametliliğe bir çılgınlık, bir hayal ürünü nazarıyla bakmak gerekir. Ama o vakit tabii ebediyet âlemine ve Hristiyanlığa da bir tür çılgınlık, bir hayal ürünü nazarıyla bakmak icap eder!

Pagan bir imparatorun, insanın para koklamamasını söylediği rivayet edilir.¹⁰ Mamafih Hristiyanlık parayı hakkıyla koklamayı öğretir, paranın haddi zatında leş gibi koktuğunu öğretir. Dolaısıyla, bu kötü kokuyu def etmek için, daima yapıldığı üzere, buram buram mis gibi kokan bir şey bulmak gerekir. Merhamet sahibi olun: O vakit para kendi başurun çaresine bakar; o olmadan, para leş gibi kokar. İşte bakın, bunu bir dilenci de diyebilir, ve bu iddiasıyla onun da tıpkı o mahut imparator — ve para babası gibi ölümsüz olabilmesi gerekirdi.

Merhametlilik buram buram mis gibi kokar. Dua dudakların bağışıysa ve Tanrıyı hoş etmekse, o vakit merhametlilik tam aslında yüreğin bağışıdır, ve, Kutsal Kitabın dediği gibi, Tannın burnunda hoş bir kokudur. Ha, Tanrıyı düşünürken, şunu da hiç unutmayın, Onun paraya akli hiç ermez!

Sevgili dinleyicim, sen bir konuşmacı olsaydın, kendine hangi vazifeyi seçerdin: Zengine cömertlik göstermek hakkında konuşmayı mı, yoksa fakire merhamet göstermek hakkında konuşmayı mı? Ben neyi seçeceğimi iyice biliyorum, veya daha doğrusu seçmiş olacağımı — keşke bir konuşmacı olabilseydim.

Ha ama, fakire merhamet göstermek hakkında konuşmakta tarifsiz gönül alıcı bir yan vardır! Ve bunun, fakirin hayrına olmasa da, senin kendi hayrına ne kadar zaruri olduğuna kendini rahatça ikna edebilirsin. Bak bir dene, göreceksin ki, fikir senin için derhal yön değiştiriverecek, sanki fakire merhametlilik hakkında konuşman hiçbir hayra yaramazmış gibi, çünkü haliyle fakir sınıfının verecek hiçbir şeyi yoktur, ve o vakit de insan zengine dönüp, fakire merhamet göstermek hakkında konuşmaya mecbur kalır.

Böylece fakir fakruzaruret içinde kalakaldığı gibi, onun mer-

¹⁰ Roma imparatoru Titus Flavius Vespasianus (M.S. 9-79) -çn.

hamet gösterebilmeye muktedir olduğu şeklindeki dünya fikrin-den de dışlanmış olur, dolayısıyla, zengin olan merhamet göstermeyi o kadar iyi bilirken, o, olsa olsa baş eğip teşekkür edebilen zavallı bir merhametlilik hedefi olarak mımilenip, kendi hali-ne terk edilir. Bağışlayıcı Tanrı, bu ne merhametsizliktir!

Sonra konuşma sana, fakir ve perişan olan sana, yöneltilir! Ha, merhametli olacaksın! Bağrında o yüreği muhafaza et, o ki fakruzarurete rağmen, yine de başkalarının sefaletine müdahil olur, o yürek ki, Tanrı huzurunda bir insanın merhametli olabileceğini, evet, insanın tam anlamıyla böyle olabileceğini, verecek hiçbir şeyi olmadığı vakit de, son derece, en mükemmel ve en üstün anlamda, merhametli olabileceğini bilme yürekliliğine sahiptir. “Ha, merhamet edeceksin!”

İşte yine karşımıza çıkıyor, kimin aklına derhal gayriihtiyari, fakirin, dilencinin zengine “merhamet et” diye seslenişi gelmez — bu tabir ne kadar falsolu olursa olsun, medet umulan şey cömertliktir. Onun için dili daha layıkıyla kullanırız, fakire, hepsinin en fakirine: “Ha, merhamet edeceksin!” deriz. Sen sen ol, bu dünyevi hayatın hasetçi küçük fikirliliğinin seni, merhamet etmeye muktedir olduğunu unutacak şekilde yozlaştırmasına, sahte bir utancın senin içindeki en iyiyi ezecek şekilde yozlaştırma-sına, izin verme!

Sahte bir utanç — evet, zira ilk evvela gelen hakikisi, ha, o hep gelir de, her bir durumda parayla beraber gelmesi gerekir, para alırsan, ve dolayısıyla verebilecek durumda olursan, işte ancak o vakit utanacak bir şeyin var demektir. Zengine karşı merhametli olacaksın, merhametli olacaksın! Şunu hatırla, para onda olsa da, böyle olmak senin elindedir. O halde bu gücü kötüye kullanma; ondaki merhametsizliğin üzerine Tanrı azabı yağsın diye yakaracak kadar merhametsiz olma! Evet, fakirin, zengini Tanrıya itham eden homurdanışına dünyanın nasıl kulak asmadığını elbet iyi biliriz, rüzgârda savrulan bu homurdanış, bu duymazdan gelinen kelam hepsinin en kayda değmezidir: Ama yine de, yine de, ben, tarunmadık olarak, o tür tantanalı çığ-lıkları — hiçbir fakir çıkıp da beni, bir nedene dayanarak, gizlice, Tanrıya itham edemesin diye, geri püskürtürüm.

Ha, merhamet edeceksin! Eğer zengin olan cimri ve pintiyse, ve sırf para açısından değil, laf açısından da bir o kadar cimri ve ketum ise: O vakit sen merhamet açısından zengin ol! Zira merhametlilik mucizeler yaratır, fakir dul verdiği vakit, iki ufak sik-

keyi bir servete çevirir, merhametli fakir zenginle hak davasına girmedığı vakit, azıcık bağışı bir servete çevirir, fakir merhametle paravan olduğu vakit, hasis vericiyi daha az suçlu kılar.

Ha ama, para birçoğunu da merhametsiz yapmıştır — eğer ki para, hiç parası olmayanları da merhametsiz yapacak güce sahip olacaksa: o vakit paranın gücü kesin galip gelmiş demektir! Lakin eğer paranın gücü kesin galip ise, o vakit merhametlilik de kesin izale edilmiştir.

Merhametin elinden hiçbir şey gelmez. Dinî anlatılarda, diğer hususiyetlerin yanı sıra, tüm yalınlıklarına rağmen yine de denilmesi gerekeni daima diyebilmek gibi kayda değer bir taraf da vardır. Kitab-ı Mukaddeste geçen zengin ve fakir adam hakkındaki anlatıda da böyledir. Ne Lazarus'un sefilliği ne zenginin heybeti detaylarıyla anlatılmış ve tarif edilmiştir ama yine de dikkate almaya değer bir ayrıntı eklenmiştir. Yaralar içindeki Lazarus'un zenginın kapısına bırakıldığı anlatılır, ama köpekler gelmiş ve onun yaralarını yalayıp temizlemiştir. Zengin adama istinaden burada anlatılmak istenen nedir?

Merhametsizlik, yahut, tam doğrusu, insanlık dışı merhametsizlik. Merhametsizlik, yanına merhametli birisi konularak tasvir edilebilir. Merhametli Samiriyeli hakkındaki anlatıda böyle yapılmış, Levili ve papaz tezat yoluyla tasvirlenmiştir. Ancak zengin adam insanlıktan yoksun biri olduğu için, Kitab-ı Mukaddes köpeklerden faydalanmıştır. Ne tezat!

Biz şimdi burada mübalağa edip, bir köpeğin merhametli olabileceğini söylemek istemiyoruz, ancak o zengin adamın aksine, insana köpekler bile merhametliymiş gibi gelir. Bir insanın merhametlilikten el çektiği yerde, köpeklerin merhamet gösterebilmiş olması sarsıcı bir şeydir — Lakin zengin adamla köpekler arasındaki mukayesenin altında başka bir şey daha vardır: Zengin adam Lazarus için bir şeyler yapabilecek güce bol bol sahipti, köpeklerin ise yapabileceği hiçbir şey yoktu; ve yine de köpekler merhamet göstermiş gibidir.

İşte, bizim bu mütalaada bahis konusu ettiğimiz şey tam da budur. Merhamet sahibi bir şeyler yapabilecek durumdaysa, seve seve yapacağı tabiatıyla gayet aşikârdır da, bizim dikkat çekmek istediğimiz husus bu değil, aksine bir insanın en ufak bir şey yapamadan da merhametli olabileceğidir. Ve bu büyük önem taşır, çünkü şu muhakkak ki, merhametli olabilmek bir şeyler yapabilmekten çok daha üstün bir mükemmeliyettir.

Farzı mahal, Eriha'dan kalkıp Kudüs'e kadar seyahat etmiş olan bir değil iki kişi olmuş olsun, ve ikisi birden haydutların saldırısına uğrayıp ağır yaralanmış olsun, ve yoldan gelip geçen kimse olmanuş olsun — ve sonra farzı mahal, bu ikisinden biri kendine eziyet verip ah vah etmekten gayrı bir şey bilmezken, öbürü, yumuşak ve dostane kelimeler sarf edebilmek için kendi acısını ve kahrını unutmuş ve galebe çalmış olsun, yahut, diğerine bir yudum su getirebilmek için, büyük bir acıyla, sürüne sürüne, küçük bir derenin başına gitmiş olsun; yahut farz et ki, ikisinin de ağzı burnu kurumuş, ama içlerinden biri öbürü için de Tanrıya sessizce dua edip yalvarmış olsun: O vakit bu insan merhametli olmaz mıydı?

Ellerimi baltayla kesip beni hiçbir çalgı çalamayacak duruma getirdikleri vakit; ve bacaklarımı baltayla kesip beni dans edemeyecek duruma getirdikleri vakit; ve ben sahilde yaralı olarak yatar halde, bir başkasının hayatını kurtarabilmek için kendimi denize atamayacak durumda olduğum vakit; ve kolların veya bacakların kırık halde yatıyor olup da, diğerlerinin hayatını kurtarmak için kendimi alevlerin içine fırlatamayacak durumda olduğum vakit: Yine de merhametli olabilirim.

Bir sanatçının merhametliliği ne şekilde canlandırabileceği üzerinde sık sık düşünmüş, ama sonra bunun mümkün olamayacağına kani olmuşumdur. Bir sanatçı bunu yapmaya kalkar kalkmaz, bunun merhametlilik mi yoksa başka bir şey mi olduğu müphemleşir. Merhamet en bariz şekilde, fakirin üç kuruş para vermekle elinde avucunda ne varsa hepsini vermiş olmasıyla, çaresizin, elinden yapacak hiçbir şey gelmediği halde yine de merhametli olmasıyla canlandırılabilir.

Ancak sanat, meziyeti, yani cömertliği, ve göze en artistik gelen şeyi, üstün meziyeti, canlandırmayı tercih eder. Elindeki tek ekmeği başkasına veren fakir bir kadını resmetmeyi bir dene — ve en ehemmiyetli olan şeyi ifade edemediğini göreceksin; ekmeğin olan şeyi elbet pekâlâ ifade edebilirsin de, bunun o kadının tek sahip olduğu şey olduğunu edemezsin.

Danimarkalılar deniz tehlikelerine yakinen aşinadır. Yiğit bir denizciyi¹¹ canlandıran bir sanat eseri¹² vardır, günümüzde sık

¹¹ Danimarkalı deniz subayı ve gemi inşa mühendisi P.N. Sølling'e (Norveç, 1758 - Danimarka, 1827) gönderme yapılıyor. Norveç sahillерinde emniyetle seyredebilecek ilk kılavuz gemisini inşa etmişti. -çn.

sık hayat kurtaran kılavuz gemileri ona borçluyuz. Eserin ortasına denizcinin portresi işlenmiştir, bunun biraz aşağısında bir tarafta bir gemi enkazı, öbür tarafta da bir kılavuz gemisi canlandırılmıştır. İşte bakın, bu resmedilebilir bir şeydir.

Ve nitekim, kaba dalgaların arasından bir kurtarıcı melek gibi ileri atılmak, ve bunu cesurca, yiğitçe, veya istensin istenmesin, merhametlilikle de, yapabilmek elbet muhteşem bir şeydir. Ha ama, sen bu eseri hiç görmemiş isen, o vakit bütün o sefaleti veya, maalesef ta çocukluktan beri veya hayatta daha sonra, elinden hiçbir şey ama hiçbir şey gelemeyen derecede, öyle ki neredeyse acıma duygularını uygun kelimelerle ifade edemeyecek kadar, bitmiş tükenmiş insanların sefaletini düşünmüşlüğü elbet olmuştur: Şimdi bizim kalkıp, merhameti canlandırmak imkansız olduğu için, o haldeki insanlar, merhamet konusu olmak haricinde bihakkın canlandırılmaz diye — merhametli olabilmeyi onlardan esirgememiz, onların o perişanlığına bir de bu gaddarlığı mu katmamız gerekirdi!

Halbuki tam da böyle birinin merhametinin en fevkaladesi ve en hakikisi olduğu, ve kendi acıları içinde uyuşup kalmış, dolaşısıyla başkalarının duygularına anlayış göstermekten de yoksun kalmış olmamasının ona yeni bir değer kazandırdığı kesindir.

Fakruzaruret içinde bir dul kadın düşün: Bir tanecik kız evladı olsun, ve tabiatı, annesinin çektiği kahrı hafifletebilme meziyetini bu kızıdan üvey anne gibi esirgemiş olsun — Ona bahşedilmiş olan bir nebze sezgiyle, annesinin hayatını kolaylaştırmak için, elinden hemen hemen hiçbir şey gelmezse de, o kaddarcığını bile yapmak için yine de bitmez tükenmez bir yaratıcılık gösteren, ve bu ağır yükün altında irim irim inleyen bu kızı bir düşün.

İşte, merhametlilik budur! Bir sanatçıya bunu resmettirmek için hiçbir zenginlik kalkıp da boş yere binlerce gümüş akçeden olması gerekmez; zira bu resmedilemez. Fakat annesinin mali hamisi olan o seçkin zat onlara her geldiğinde, zavallı genç kız utanca gark olur; zira “bu beyefendi” o kadar çok şey yapabilecek durumdadır ki — onun merhametliliği kızınkirü gölgede bırakır! Ya, evet, dünyanın gözünde, hatta belki bir sanatçının ve bir sanat uzmanının gözünde.

O halde şimdi bahis sana geri dönüyor, hiçbir şey yapamayan sen zavallıya: Merhametli olmayı unutma! Merhametli ol; senin

¹² O.C. Nielsen’in P.N. Söல்லing’i canlandıran rölyefine göndere yapılıyor. -çn.

öyle olmanın huzuru bir tarafa, böyle olabilmenin huzuru, en kudretli kişinin sana merhamet göstermeye hazır olduğuna seni temin edebildiğim vakittekinden çok daha büyüktür. Biz daha kismetlilere karşı merhametli ol! Senin çile dolu hayatın, sevgi dolu takdir-i ilahiye tehlikeli bir karşı duruş gibidir, biz diğerlerini tasalandırmak bunun için senin elindedir; o halde merhametli olacaksınız! Doğrusu, böyle bir biçare, en kudretliye ve en kismetliye karşı nasıl da merhamet gösterir!

Bunlardan hangisi daha merhametlidir, kudretli olanın başkalarının derdine derman olması mı, yoksa kendisi sessiz sedasız cefa çekerek, diğerlerinin neşe ve mutluluğuna halel gelmesin diye üzerlerine sabır ve merhametle kol kanat girmesi mi? Bunlardan hangisi daha fazla sever: Diğerlerinin kahrına müdahil olan bahtlı mı, yoksa diğerlerinin neşe ve mutluluğuna müdahil olan kara bahtlı mı?

"Lakin yine de esas mesele, muhtaçlığın her yolla giderilmesi ve mümkünse her muhtaçlığı giderecek her şeyin yapılmasıdır." Zaman-sallık böyle der, iyi niyetle, ve zaten başka türlü konuşamaz. Buna karşılık, ebedi âlem şöyle der: Yalnız bir tehlike var, ki o da merhamet gösterilmiyor olmasıdır; her muhtaçlık giderilmiş olsa bile, bunun merhamet sayesinde olduğu yine de kesin değildir, ve bu mevzubahis olmamış ise, zerre kadar merhamet gösterilmemiş olmasının perişanlığı her zamansal muhtaçlıktan daha büyüktür.

Olay şudur; bu dünyanın ebediyet âlemine aklı ermez. Zaman-sallık muhtaçlık hakkında zamansal ve o ölçüde ıvecen bir fikre sahip olduğu kadar, bağışın boyutu ve muhtaçlığı gidermek için bir şeyler yapıp yapamayacağı hakkında da somut bir fikre sahiptir. "Fakirler, biçareler pekâlâ ölebilirdi — dolayısıyla burada en önemlisi onların yardım bulmasıdır."

Hayır, diye karşılık verir ebedi âlem, en önemlisi merhamet göstermek, veya yardımın merhametle yardım olmasıdır. "Bize para sağlayın, hastane sağlayın, en önemlisi budur!" Hayır, der ebediyet âlemi, en önemlisi merhamettir. O halde bir insanın hayatını kaybetmesi, ebedi anlamda, hiç facia değildir de, merhamet gösterilmemiş olması kesin öyledir. Ne garip ki, bir tarafında bir enkazın ve öbür tarafında bir kılavuz geminin canlandırıldığı o mahut sanat eserinde de şöyle bir ibare vardır: Fakrızaruret — ve zorlu ölüm; refah — ve tabii ölüm: Yani her iki yandan ölüm.

Ve ebediyet âlemi bildiğinden şaşmaz; merhamet en önemli-

sidir. Hiçbir düşünür, ebediyet âleminin kendi düşüncesine istinaden olduğundaki kadar dik başlı olamaz; hiçbir düşünür, ne yolla olursa olsun yardım ediliyor olmasının yine de en önemlisi olduğunu perçinlermiş gibi gelen anın¹³ ivmesine ve anın riskine karşın, o kadar huzurlu, o kadar sakin değildir ; hiçbir düşünür, ebediyet âlemi kadar, huzurlu, onun kadar sakin değildir.

Ve hiçbir düşünür, insanların yine de sonunda onun düşüncesine boyun eğmek ve onun düşüncesini düşünmek zorunda olduğundan, ebediyet âleminin olduğu kadar emin değildir, zira o¹⁴ şöyle der: Sen sadece bekle, ebedi âlemde birlikte bundan söz edeceğiz, ve orada sadece ve münhasıran merhametten, ve sadece ve münhasıran şu ayrımdan söz edeceğiz: merhametli - merhametsiz.

Ah, zengin kişi, merhametli davranmış olup olmadığı sorusuna cevaben: Ben fakirlere yüz binlerce para verdim! dediğinde, ebediyet âleminin takınacağı yüz ifadesini gözlerimin önünde bir canlandırabilseydim! Zira ebedi âlem ona hayretle, karşı tarafın neden söz ettiğini kafasına sokamayan biri gibi bakacak, ve ona yine şu soruyu yöneltecektir: Sen merhametli oldun mu?

Bir adamın kalkıp, onunla başardığı işlerden konuşmak için bir dağa gittiğini, ya da birinin kalkıp, kendi marifetlerinden konuşmak için rüzgârı kendine muhatap ettiğini bir düşün: Ebediyet âlemi, ne zenginin yüz binlerce para vermiş olmakla ne demek istediğine, ne de kudret sahibinin her şeyi yapmış olmakla ne demek istediğine, onlardan¹⁵ daha iyi akıl erdirebilir.

Fakirlere yüz binlerce para vermek merhametlilik midir? Hayır. Fakire üç beş kuruş para vermek merhametlilik midir? Hayır. Merhametlilik: Bunun *hangi yolla* verildiğidir. Ama o vakit yüz binlerce para da üç beş kuruş para da haliyle vız gelir, yani, ben merhametliliği birinde de öbüründe de aynı derecede görebilirim, yani, merhametlilik verilen üç beş kuruş parada da, yüz binlerce parada olduğu kadar aşikâr, hem de apaşikâr ortada olabilir.

Ama ben merhametliliği üç beş kuruş parada da, yüz binlerce parada olduğu gibi görebildiğim vakit, onu esasen üç beş kuruşta daha iyi görebilirim; zira yüz binlerce parada, nefsanî gözü rahatlıkla kendi üzerine çeken geçici bir ağırlık vardır, ve bu suretle benim merhametliliği görmemi zora sokar.

¹³ Yani *yaşanan anın*. -çn.

¹⁴ Yani *ebediyet*. -çn.

¹⁵ Yani *dağla rüzgârdan*. -çn.

Her şeyi yapabilen kişi, perişan haldeki insan için her şeyi yapabildiği vakit bu merhametlilik mi olur? Hayır. Perişan haldeki insan için elinden neredeyse hiçbir şey gelmese de, o kadar cıgırı yaptığı vakit, bu merhametlilik mi olur? Hayır. Merhametlilik: Her şeyin de, hemen hemen hiçbir şeyin de *ne şekilde* yapıldığındadır.

Ama ben merhameti, her şeyde de, neredeyse hiçbir şey olanda olduğu gibi görebiliyorsam, o vakit onu hemen hemen hiçbir şeyde daha iyi görebilirim, zira her şeyi yapabilmek göz kamaştırıcı bir dış görünüştür, geçici türden bir ağırlığı vardır, ama yine de bendeki nefsaniliği fazlasıyla etkiler, dikkati rahatça kendine cezbeder ve benim merhametliliği görmemi zora sokar.

Gelin bunu bir kere daha izah edeyim. Şayet sen bir taşın suya fırlatıldığı vakit sebebiyet verdiği hareketleri, suda husule getirdiği daireleri incelemek isteseydin: Ta yüksekte çağlayarak dökülen devasa şelaleleri olan irak ülkelere kalkıp gider, ve taş orada mı fırlatırdın, yoksa fırtınalı denizin ortasında mı fırlatmak isterdin?

Hayır, bunları yapmak istemezdin. Zira taş burada olduğu gibi her yerde de aynı hareketlere sebebiyet verir ve suda daireler husule getirir ama sen onları doğru dürüst görmekte zorlanırsın. Onun için sen bunun yerine küçük, sakın bir gölcük arardın, hatta ne kadar küçük olsa o kadar daha iyi olurdu, ve taş orada fırlatır, başka fuzuli şeylerle rahatsız edilmeksizin, dikkatini olduğu gibi o hareketleri incelemeye verirdin.

Sen güzide bir insan denince ne anlarsın? Tabii ki güzide iç hassaları haiz bir insan, değil mi? Şayet böyle bir insanı tüm ciddiyetinle, kendini tamamen buna vererek incelemek istemiş olsan, onu muazzam bir zenginlik içinde, veya yıldızlar ve şeritlerle bezenmiş olarak görmeyi arzu eder miydin; yoksa tam da bütün bunların, kafanı toplayıp o insanın güzide iç dünyasını tetkik etmekten seni alıkoyduğunu düşünmez miydin?

Merhametlilikte böyledir. Merhametlilik hakikaten kayda değer olan şeydir; yüz binlerle ya da dünyevi yolla her şeyi yapmak *kayda değer bir meziyettir, kayda değer bir yardımdır*.

Fakat ilk kayda değer olan tabiatıyla nazarı itibara alınacak olan şeydir, sonra kayda değer olan da haliyle nazarı itibara alınmayacak olan şeydir. Ve sen kendine olan itimatsızlığından ötürü, her ne olsa nazarı itibara almaman gereken *o şeyin* ortadan kaldırılmasını arzu ediyorsun — ama maalesef, bu dünya mer-

hametliliğin üç beş kuruş değil yüz binlerce verdiği vakit daha rahat fark edilebildiğini düşünür, yani merhametliliğin, şayet bu merhamet bihakkın fark edecekse, nazarı itibara alınmayacak olan şeyi nazarı itibara almak yoluyla en rahat şekilde fark edebileceğini düşünür.

Yine de şunu unutmayalım ki, merhametlilik her iki durumda da, üç beş kuruşta ve yüz binlercesinde, kudret sahibinin yaptığı her şeyde, ve perişan kişinin yapamadığı hiçbir şeyde görülebilir. Fakat merhametliliğin mevcut olduğu kabule şayan olsa bile sen, meziyet ne kadar büyük, ne kadar inanılmaz, yardım ne kadar harikulade ise, senin tamamen merhametlilik üzerinde durmanı engellemek isteyen şeyin de o kadar büyük olacağına, kendini yine de rahatça ikna edebilirsin.

Elçi Petrus'a dair bir hikâye anlatılır¹⁶; bir gün tapınağa gittiğinde bir topalla karşılaşmış, adam ondan sadaka istemiş, ama Petrus ona şöyle demiş: "Bende hiç gümüş ve altın yok, ama neyim varsa sana veriyorum: Hadi, Nazaretli İsa'nın hakkı için, kalk ve yürü." Ve sonra adamı sağ elinden tutup kaldırmış, ve daha o anda adamın bacakları ve bilekleri güç bulmuş, ayaklarının üzerinde doğrulup, ortalıkta gezinmeye başlamış.

Kim bunun bir merhamet işi olduğundan şüphe etmeye kalkışabilir; ve yine de bu haliyle bir mucizedir. Lakin bir mucize derhal dikkati üzerine çeker ve bu suretle merhametin üzerinden kısmen uzaklaştırır, o merhamet ki hiçbir zaman, hiçbir şey yapmadığında olduğundakinden daha fazla belirginleşmez; zira ne de olsa o vakit merhametliliğin ne olduğunu kesin ve doğru olarak görmeye engel olacak hiçbir şey yoktur.

Ebediyet âlemi¹⁷ sırf merhametten anlar; dolayısıyla, merhamete nasıl akıl erdireceğini öğrenmek istiyorsan, bunu ebediyet âleminden öğrenmen icap eder. Ama ebedi olana¹⁸ akıl erdirmek istediğin vakit, tüm dikkatini iç dünya üzerinde toplarken, etrafın sessiz sakin olmalıdır.

Maatteessüf, yüz binlerce para gürültü çıkarır, en azından kolayca gürültü çıkarabilir; yüz binlerce parayı dört sikke verir gibi kolay verebilme düşüncesiyle kafanın içi altüst olur; zihnin dağılır, öyle bir çapta hayır işlemenin ihtişamunu ister istemez düşü-

¹⁶ Yeni Ahit, Elçilerin İşleri 3:1. -çn.

¹⁷ (Dan.) *evigheden*. -çn.

¹⁸ (Dan.) *det evige*. -çn.

nür olursun. Ama o vakit de ebedi olan: ihtişamlı, saadet dolu, en saadet dolu durumun merhametlilik göstermek olması, rahatsız olur.

Ve şimdi sıra güç ve kudrette! Bu da zihni kurcalar, o kadar ki dış dünyaya şaşar olursun. Ama bir yandan dış dünyaya şaşarken, şuna emin olabilirsin ki, nazarı itibara aldığın şey merhamet değildir, zira o şaşkınlık uyandırmaz. O halde, en perişanı, bunda en iyi olanı, bile merhametlilik gösterebildiğine göre, şaşırarak ne vardır? Ha ama, merhametlilik, onu bihakkın nazarı itibara aldığın vakit, şaşkınlık yaratmaz, seni mütehassis eder, katksız içsellik olduğu için, senin üzerinde en derin, en içten izlenimi uyandırır. Fakat içsellik başka ne zaman, hiçbir dışsallık mevcut olmadığından, veya dışsallık, naçizliğinden ve kayda değersizliğinden dolayı, daha ziyade bir direniş gibi olduğu, ve nefsanî anlamda, içselliği görmeye gerçekten bir engel teşkil ettiği vakit olduğundakinden daha belirgindir?

Ve bu, merhamete istinaden mevzubahis olduğu vakit, burada bahis konusu ettiğimiz merhameti, yani, verecek hiçbir şeyi olmasa ve elinden hiçbir şey gelmese dahi, bir sevgi işi olan merhameti elde etmiş oluruz.

Sevgide Tavizkârlığın¹ Galibi Galebe Çalan Zaferi

“Her şeyi galebe çaldıktan sonra ayakta kalabilmek” (Efesliler 6:13)!² Ama o vakit bu zaten yeterince kolay değil midir; bir insanın her şeyi galebe çaldığında ayakta durabileceği veya ayakta kalabileceği aşikâr değil midir? Bir insan her şeyi galebe çalmışsa, onu o vakit başka ne alaşağı edebilir; bir insan her şeyi galebe çalmışsa, o vakit onun ayakta kalabilmesine karşı duracak hiçbir şey kalmış mıdır?

Ha ama, o tecrübeli elçi neden söz ettiğini elbette ki biliyordu! Korkuyla ve ödleke kendini hiçbir zaman tehlikeye atmayan kişinin galip de gelmeyeceği aşikârdır, o hiçbir zaman bir şeyi galebe çalmaz; ne var ki, onun galebe çalınmış biri olduğu, pes etmiş olması itibarıyla, zaten baştan bellidir.

Öte yandan, bir insan tam da her şeyi galebe çaldığı vakit, her şeyi yitirmenin belki de en yakınıdadır — o anda bir şey yitirse, belki her şeyi de yitirmiş olur, ki bu sadece, her şeyi kazanmış olan kişi için mümkündür; tam galibiyet anı belki de en zordur, mücadeleninkinden bile daha zordur; “her şey çözüldü” şeklindeki o zafer nidası, tam söylendiği saniyede, “her şeyin yittiği şimdi çözülmüş oldu” anlamına geldiği vakit, belki de hepsinin içinde en muğlak olanıdır. Yani eğer o vakit her şeyi galebe çaldıktan sonra ayakta kalabilmekten yine de söz edilebilirse, bu esasen ancak bunun hakkıyla söz konusu olabildiği andan itibaren.

Ki bu fikir itibarıyla zaten böyledir. Sen birinin bir şeyi galebe çaldığını söylediğin vakit, onu, direnci itercesine, o şeyin üzerine eğilmiş olarak tahayyül edersin. En derin anlamda ayakta kalmak haliyle henüz mevzubahis olamaz; zira direnç karşı dursa

¹ (Dan.) *forsonlighed i kærlighed*. -çn.

² Yeni Ahit, Efesliler 6:13: “Bundan dolayı, kötü günde *dayanabilmek*, gerekli olan her şeyi yaptıktan sonra yerinizde durabilmek için Tanrı'nın bütün silahlarını kullanın.” Bu metin, Kierkegaard'un alıntısından farklılık gösteriyor. “Galebe çalmak” yerine “dayanmak” kullanılıyor. -çn.

da, bir diğerk anlamda sanki o kişiyi, onun üzerine eğilmiş olan o kişiyi, inhisarına almış gibidir.

Fakat artık şimdi her şey galebe alınmuştur. şimdi önemli olan o kişinin ayakta durması, ve ayakta durmaya devam etmesi, galibiyetin hızlı seyri içinde galibiyetten olmamasıdır. Böyle de değil midir? Zayıf, dlek olan dirence boyun eğer; ama cesaretli olan, tehlikeye yiğitçe atılan, düştüğü vakit büyük ihtimalle, dedikleri gibi, kendi ayaklarının üzerine düşer. Cesaretli olan, direnci alt eder, ve buna rağmen düşer. Lakin tehlikenin içine değil, kendi atılımının seyri içinde düşer, zira henüz ayakta değildir.

Pavlus bir yerde, biz insanların inanç içinde galibiyetten daha fazlasını kazanacağımızı söyler.³ Ama bir insan galibiyetten daha fazlasını kazanabilir mi? Evet, kazanabilir, galip geldikten sonra ayakta durmaya devam ettiği, galibiyeti koruduğu, galibiyette kaldığı vakit. Bir kere galip gelmiş olanın, o mahut ordu komutanı⁴ misali, kendini bir galibiyete daha gerek duymamaya nasıl da zorladığı öyle ender görülen bir şey midir? Zira o bir tek zafer bile onun mahvetmeye yetmiş de artmıştır!

Bir ağırlık kaldırmış olanın, kaldırmanın verdiği takatsizlikten, o ağırlığı taşıyamaması, yahut fırtınanın içine muzafferane bir şekilde, usanmadan atılanın, galibiyetle gelen durgunluğu usanç içinde kaldıramaması; yahut, tüm iklim şartlarına, sıcağa ve soğuğa, etince katlanabilmiş olanın, zafer anının güçlü esintisine dayanamadığı öyle ender görülen bir şey midir! Ve bir galibiyetin suiistimal edildiği, öyle ki galip gelenin gurura, kibre, küstahlığa, kendini beğenmişliğe kapıldığı, ve böylece tam da zaferle elde etmiş olduğu şeyi yitirdiği öyle ender görülen bir şey midir!

O halde biz, bir düşünsel ibarede, o mahut Apostolik tabirin (her şeyi galebe çaldıktan sonra ayakta kalmak) altında yatan şeyi ifade edecek olsak, şöyle dememiz gerekirdi: Tinsel anlamda her zaman iki galibiyet vardır, birinci galibiyet, ve sonra da, birinci galibiyetin idame ettirildiği ikinci galibiyet. Rabbani ve dünyevi olan arasındaki farklılık muhakkak ki şundan daha isabetli şekilde ifade edilemez: Dünyevi olan mütemadiyen tek bir galibiyetten, rabbani olan ise mütemadiyen iki galibiyetten söz eder.

³ Yeni Ahit, Romalılar 8:37. -n.

⁴ Pirs. -n.

Hiçbir insanın kendini ölmeden önce mutlu sayamayacağını (ve bu suretle her şeyi geride kalanlara tevdi etmiş olduğunu), dünyevi akıl bile kafasına sığdırabilir: lakin dünyevi akıl, ikinci zafer hakkında söz edilenlere kulak vereceği vakit sabırsızlaşır.

Bundan, ya da galebe çaldıktan sonra ayakta kalmaktan derinlemesine söz edilecekse, insan o vakit dünyevi aklın tabiatıyla en çok kıymet verdiği, mücadelenin tüm güçlüklerine onun rızasına göğüs germiş olduğu şeyi ister istemez ıskâ geçer; durum böyle olunca da, insan, ona bir anlığına nasip edilmiş olan galibiyetiyle gururlanma raddesine hiçbir zaman gelemmez.

Aksine, tam galip geldiği, ve galibiyeti yaşamaya hazırlandığı anda, tam o anda, rabbani görüş onu yeni bir mücadelenin içine sürükler, bu mücadele hepsinin en zorlusudur, çünkü en içsel olanıdır, ve çünkü o bu mücadelede kendiyi ve Tanrıyla pençeleşir. Bu mücadelede yenik düşerse, kendi eliyle düşmüş olur; zira ben somut ve dışsal anlamda ancak bir başkasının eliyle bu duruma düşebilirim, ama tinsel anlamda beni katledebilecek tek kişi vardır, ki bu benim kendimdir; tinsel anlamda bir cinayet düşünülebilir şey değildir — hiçbir canı ölümsüz bir ruhu katle demez; tinsel anlamda sadece intihar mümkündür.

Ve insan bu ikinci mücadelede galip gelirse, bu onun birinci galibiyetin şerefine nail olmadığı anlamına gelir; zira bu münasebetle galip gelmek Tanrıyı şereflelendirmek demektir. İlk mücadelede galibiyet için dünyaya karşı savaş verilir, ve kazanılır; ikinci mücadelede ise, bu galibiyet için Tanrıyla birlikte savaş verilir.

Bir insan sırf o vakit, tam da galibiyet anında, galibiyeti Tanrıya teslim etmekle, her şeyi galebe çaldıktan sonra ayakta kalabilir. Mücadele ettiği sürece, onun ayakta durmasına bir anlamda yardım etmiş olan şey direnç göstermek olmuştur; fakat galibiyeti bir kere Tanrıya teslim ettiği vakit, o artık Tanrının desteği sayesinde ayakta kalır.

Galibiyetinin de Tanrının desteği sayesinde olmuş olması (Tanrının desteği olmadan da, dışsal anlamda pekâlâ galip gelinebilse bile) elbet mümkündür; ama Tanrının desteği ancak insan galip geldikten sonra tam belirginlik kazanır. Ah, dünyanın gözünde ne aptallıktır: İnsanın galip geldiği vakit Tanrının desteğine en fazla ihtiyaç duyar olması!

Şimdi böyle bir çiftli mücadeleyi veya çiftli galibiyeti daha yakından mercek altına alacağız, ve bu münasebetle şu husustan söz edeceğiz:

Bir "galebe çalınmış" söz ediliyor olmasına binaen, kazanılmış olan bir ilk galibiyet olduğu varsayılır. Peki bu nasıl bir galibiyettir? Kötülüğü iyilikle galebe çalmaktır. Mücadele uzun vadeli ve yeterince zahmetli olabilir; zira sevgi sahibi kötülüğü iyilikle galebe çalacaksa, bu haliyle bir kerede veya bir çırpıda olup bitecek bir şey değildir, tam tersine, mücadele ekseriyetle giderek daha da bir külfetli, ve — insan neyin riskli olduğuna akıl erdirmeye hevesliyse, istensin istenmesin, daha da bir riskli hale gelir. Sevgi sahibi sevgisiz olana ne kadar iyilik yapmış ise, kötülüğe iyilikle karşılık vermeye ne kadar uzun süre direnmiş ise: risk bir anlamda o kadar yakına gelir, öyle ki sonunda kötülük sevgi sahibini, başka şekilde olmasa da, böyle bir sevgisize karşı hissiz ve kayıtsız yaparak, galebe çalar. Ah, kötülüğe iyilikle karşılık vermekte uzun bir süre sebat edebilmek için, sırf seven kişide bulunan o, koca bir hazine dolusu iyilik, söndürülemez, saf bir ateşin değişmez sıcaklığı gerekir — Lakin bu zafer kazanılmıştır, sevgisiz olan galebe çalınmıştır.

O vakit bu mücadelede nasıl bir ilişki söz konusudur? Bir tarafta seven kişi durur (yahut ona: iyi kalpli, asil yürekli taraf, diyebiliriz; zira bahsetmiş olduğumuz o ilk mücadelede, onun sevgi dolu olduğu henüz tam açıklık kazanmamıştır), ve iyilik onun safındadır.

Diğer tarafta da sevgisiz olan, kötülüğün yardımı sayesinde savaş veren taraf durur. Velhasıl mücadele bu şekilde cereyan eder. Sevgi sahibinin vazifesi kendini iyilik içinde idame ettirmek, kötülüğün hâkimiyeti altına girmemektir. Dolayısıyla onun sevgisiz tarafla, kendisiyle olduğu kadar, muhatap olduğu yoktur; o, sevgisiz tarafın rızası için değil, iyiliğin rızası için, yüce gönüllülükle, kendi rızası için galibiyet mücadelesi vermiştir.

Velhasıl iki taraf birbiriyle ihtilaf içinde, lakin birbirinin dışında, bir anlamda iyiyle kötünün arasındaki ihtilaf gibi tavizsiz bir ihtilaf içinde, münasebetlidir; bir taraf iyiliğin yardımı sayesinde, öbür taraf kötülükle ittifak içinde, mücadele vermiştir; galebe çalınan sonuncusu olmuştur.

Ama şimdi ilişki şekil değiştirir; seven tarafın mücadelede olduğu artık iyice görünürlük kazanmıştır; zira o sadece kendi içindeki iyiliği korumak için mücadele etmez, iyiliğin sevgisiz olanın içinde galip gelebilmesi için, veya galebe çalınmış olanı ka-

zanmak için, tavizkârca mücadele eder. Yani ikisinin arasındaki ilişki artık başlı başına bir ihtilaf ilişkisi değildir, zira seven taraf hasmının safında, onun çıkarı için savaşı, sevgisiz tarafın galibiyet davasını zafere götürmek için savaşı.

Bu, *sevgide tavizkârlıktır*. Zira hasmın, yahut, sana zararı dokunmuş olan kimse sana gelip de ittifak aradığında — senin onu affetmeye hazır olman: Tabii güzel ve takdire şayan bir şeydir, ve de sevgi göstergesidir. Ah, ama o ne yavaşlıktır! Bana şimdi, “bunu *derhal*, o *bunu benden ister istemez*, yaptım,” deme de — sen asıl, hakiki sevginin, uzlaşma hususunda buna kıyasla, veya bir başkasının çabukluğuna veya yavaşlığına bağımlı olarak affolunmak istemekle, tam da bu nedenle, ezkaza çok çabuk geldiğinde bile, özü itibarıyla yavaşlık olan bir çabukluğa kıyasla, ne kadar çabukluğa sahip olduğu üzerinde bir düşün.

Dostun olmayarın seninle mutabakat sağlamayı düşünmesinden çok ama çok önce, sevgi sahibi onunla çoktan mutabakat sağlamıştır; ve sadece bu kadar da değil, hasmının safına geçmiştir, o bunu anlamasa veya anlamak istemese de, onun davası için mücadele eder, bunda mutabakat sağlamak için çalışır. İşte, insan buna sevgi mücadelesi veya sevgide mücadele diyebilir!

İyinin yardımıyla hasmuna *karşı* mücadele etmek — takdire şayan, asil bir şeydir; ama ya hasmı *için* mücadele etmek — ve kime karşı? Kendine karşı, istensin istenmesin: Evet, işte bu, sevgi göstergesidir, ya da sevgide tavizciliktir! Ve tavizcilik Kutsal Kitapta da böyle anlatılır.

“Mihrabın önünde bağışını sunarken şunu hatırlarsan,”⁵ denir — ki o vakit insan ne olacak ve sonra ne olabilir diye, acaba senin birine bir şikâyetin mi var diye bekleyecektir, değil mi? Ama böyle olmaz. Şöyle devam edilir: “... orada kardeşinin sana karşı bir şikâyeti olduğunu hatırlarsan, bağışını orada, mihrabın önünde bırak (zira bağışta bulunmakta acele yoktur), git, önce kardeşinle barış (zira mutabakatın acelesi vardır bağış için, mihrabın başında bekleyen için de acelesi vardır); sonra gel, bağışını sun.”

Fakat bu fazla aşırıya kaçan bir talep değil midir; o vakit, affedilmeye kimin ihtiyacı vardır; Haksızlık yapmış olanın mı, yoksa haksızlığa uğramış olanın mı? Elbette ki haksızlık yapmış olandır affedilmeye ihtiyacı olan kişi; ha ama, haksızlığa uğramış

⁵ Yeni Ahit, Matta İncili 5:23-24. -çn.

olan sevgi sahibi, işte o, affetmeye ihtiyaç duyar, yahut da uzlaşmaya, mutabakata, ki bu kelimeler, affetme kelimesi gibi, haklıyı ve mağduru çağrıştırarak fark gözetmez, aksine her ikisinin de ihtiyaç içinde olduğunu sevgiyle aklında tutar. Affetmek, af dilendiği vakit tam anlamda tavizcilik değildir; ama karşı taraf af dilemeyi belki henüz en az düşündüğü vakit affetmeye ihtiyaç duymak tavizkârlıktır.

Kutsal Kitabın, “hasmına çabucak iyi niyet göstereceksin,”⁶ demesi bunun içindir; ama bir insan tabii ihtiyaç içinde olan kendisi olduğundakinden daha fazla iyi niyetli olamaz; ve affetmek hususunda, bunu karşı taraf daha istemeden yaptığı vakit-tekinden, evet hatta, direnişle — ama affetmeye karşı değil, affedilmeye karşı — karşılandığı vakit bile, buna fırsat bulmak için mücadele ettiğinden “daha çabuk” olamaz. Ha ama, nasıl bir ilişki olduğuna iyice dikkat et; zira hakiki Hristiyanlık, doğal insanın en rahat ve doğal olarak anladığı şeyin tam aksidir. “Af için mücadele etmek,” bunu hemen, affedilmek için mücadele diye anlamayan kim vardır — maalesef, zira bu beşeri anlamda ekseriyetle oldukça zordur. Ve yine de biz burada hiç bundan söz etmiyoruz; bizim bahis konusu ettiğimiz şey, karşı tarafın affedilmeyi kabullenmesi için mücadele etmek. Hristiyanlık bu değil midir? Ne de olsa göklerdeki Tanrının kendisi Kutsal Kitapta: “İttifak edin,” der: İnsanlar Tanrıya “bizi affet,” demez.

Hayır, bizi ilk Tanrı sevmiştir; ve ikinci defa, tavizcilik mevzubahis olduğunda, yine Tanrı ilk gelmiştir — adaletlilik bakımından buna en uzak O olmasına rağmen. İnsanla insan arasındaki ilişkide de böyledir: Hakiki tavizkârlık, bir insanın, aman şuna iyi dikkat edelim, affolunmaya ihtiyaç duymadığı vakit, tavizde bulunmasıdır.

O vakit sevgi sahibi, galebe çalınmış olanı kazanmak amacıyla, tavizkârlık içinde mücadele eder — *Galebe çalınmış olanı kazanmak için*. Bu, “kazanmak” kelimesinin ne güzel bir kullanım tarzıdır! Bak şimdi iyi dinle! Biz bir zafer “kazanmak” dediğimizde, sen burada hemen mücadelenin şiddetini hissedersin; ama biz bir insanı kazanmak, bir insanı kendine kazanmak, dediğimiz vakit, bunda nasıl da sonsuz bir yumuşaklık vardır! “Bi-

⁶ Yeni Ahit, Matta İncili 5:25: “Senden davacı olanla, daha yoldayken çabucak anlaş. Yoksa o seni yargıca, yargıç da gardiyana teslim edebilir; sonunda da hapse atılabilirsin.” -çn.

rini kazanmak” düşüncesinde ve ifadesinde nasıl da bir iç okşayıcılık vardır! Her ihtilafta tabiatıyla iki taraf bulunsa da, bu sefer bu tektir: Sevgisiz olan; zira sevgi duyan onun en iyi can dostudur, ve galebe çalınmış olanı tavizkârlıkla kazanmak ister. Galebe çalınmış olanı kazanmak.

Bütün bunlarda yine de ne anlaşılmas bir tepetaklaklık vardır! Öyle ki, kazanmanın galebe çalmaktan daha aşağı olduğuna insanın inanacağı gelir, zira “galebe çalmak” haliyle kazanmaktan daha fazlasını ihsas eder; ve yine de, burada bahis, galebe çalınmış birini kazanmaya dair olmakla beraber, söylem tarzı deyim yerindeyse yükseliştir, daha üstün olana yöneliktir.

Galebe çalmak gururluluk anlayışına göre belki daha üstün olabilir, ama sevgi anlayışına göre, daha aşağılık daha üstündür: “galebe çalınmış olanı kazanmak.” Seven kişi tek başına ve dolaşısıyla bir o kadar daha sevgi dolu olmak zorunda olduğunda, tavizkârlık için tek başına çabalaması gerektiğinde, bu nefis, sevgililerin birlikte mücadelesinden bile daha nefis bir mücadeledir! Sevgi sahibi, galebe çalınmış olanı kazandığında, bu nefis bir galibiyettir, tüm galibiyetlerin en nefisidir.

Galebe çalınmış olan birini kazanmak. İşte burada çifte galibiyet söz konusudur. Zira sevgi duyan sırf tek şeyin, kötülüğü iyilikle yenmenin, savaşını vermek istediği, ve sonra bunda galip geldiği vakit, her şeyi galebe çaldıktan sonra ayakta kalmaya devam etmek için elbette gözünü dört açacaktır.

Ha ama, şayet sevginin ve rabbani görüşün onu doğruca bir sonraki mücadeleye, galebe çalınmış olanı kazanmaya, götürmesine imkan vermez ise, işte o vakit düşüşü çok ama çok yakındır. Ama böyle yapıldığı, doğru dümen tutulmuş, insanın kötülüğe iyilikle karşılık vermeye sebat etmiş olmanın gururuna kapıldığı, kötülüğe iyilikle karşılık vermiş olmakla kendini payelendirdiği o vahim resifin yanı başından eminen geçilip gidilmiş olur. Zira sen bir sonraki mücadeleye doğruca atıldığın vakit, en önemli olan kimdir? Haliyle kazanmaya çabaladığın kişidir, değil mi? İşte o vakit en önemli olan sen olmazsın.

Tam da bu itibar zedeleyici bir şeydir; insana ileri doğru giderken sanki geri gider gibi, sanki tersine yol tutmuş gibi gelmesine azimle dayanabilen yalnızca sevgidir: İnsan her şeyi kendi eliyle galebe çaldığı vakit, galebe çalınmış olan en önemli olur. Farz edelim ki, yitik oğulun erkek kardeşi, kardeşi için her şeyi yapmaya rıza gösterir olsun — yine de kafasına hiçbir zaman so-

kamadığı bir şey vardır: Yitik kardeşin en önemli olabileceği. Bunu kafayı sokmak da doğrusu zor iştir, hele o yolla bir insanın kafasına girecek gibi bir şey hiç değildir.

Lakin galebe çalınmış birini kazanmak her zaman güç bir iştir, ve burada bahis konusu ettiğimiz ilişkide kendine özgü bir güçlüğü haizdir. Galebe çalınmış durumda olmak itibar zedeleyicidir, o yüzden galebe çalınmış durumdaki biri onu galebe çalmış olan kişiyle yüz yüze gelmekten kaçınmayı seçer; zira uğradığı hezimet mukayese anında en üst raddeye ulaşır; yaşadığı hezimetini, onu galebe çalmış olan kişi kadar barizleştiren başka hiç kimse yoktur. Ve yine de burada, galebe çalınmış olanı kazanacak olan, galibiyete sahip olandır, dolayısıyla bir araya getirilmeleri gerektir. Mamafih ilişki burada kendine özgü bir güçlüğü haizdir.

Daha az önemli meselelerde galibin, galebe çalan tarafın kendisi olduğunu gözden gizlemesi, haklı olan oymuş gibi yaparak, hatta haklı olmadığı yerde bile ona hak vererek, tavizkârca boyun eğmiş gibi yaparak onu sahte sofı gibi kandırdığını, galebe çalınmış olandan gizlemesi mümkündür. Bunun ne ölçüde mubah olduğuna burada hüküm vermek istemiyoruz; lakin burada bahis konusu olan ilişkide, sevgi sahibi en azından bunu yapmayı göze alabilirdi.

Sevgisizi sanki işlediği kötülükte haklıymış gibi düşünmeye sevk etmek, sevgi değil, zafiyet olurdu; ondaki kötülük iktidarını pekiştirmek tavizcilik değil, namertlik olurdu. Hayır, asıl önem taşıyan, sevgi işinin bir parçası olan şey, nasıl mazur gösterilemez şekilde hareket etmiş olduğunu, sevgi sahibinin yardımıyla, sevgisize hakkıyla bariz kılarak, haksız olduğunu ona derinden hissettirmektir. Sevenin yapacağı şey budur; ve sonra, bununla birlikte galebe çalınmış olanı da kazanır, ama hayır, “bununla birlikte” değil, zira ikisi birbirinin aynıdır, çünkü onu aldatarak kendine kazanmayı değil, onu sırf hakikaten kendine kazanmayı, veya onu hakikate ve kendine kazandırmayı temenni eder.

Fakat galebe çalınmış olan, uğradığı haksızlığı ve o itibarla yaşadığı hezimetini ne kadar derinden hissederse, ondan — sevgiyle ona bu öldürücü darbeyi indirmiş olandan, bir o kadar uzaklaştığını hisseder. Ah ama, ne zor iştir: Birini aynı anda hem kendinden uzaklaştırmak hem de onu kazanmak, güç uygulanacak birine aynı anda hem hakikatin gerektirdiğince katı, ve hem de sevginin arzuladığına yumuşak olmak!

Başarıldığı takdirde, hakikaten bir mucizedir; zira Hristiyan-

lık esaslarının tümü gibi, şu darbimeselin de tam zıddıdır. İnsan iki şeyi aynı anda yapamaz. Galebe uğrayanın, en mutedil tefsiri yalan yanlış bulacağı yere yönelmesini anlamak kolaydır da, bir insanı hakikatin katı tefsiri sayesinde kendine kazanmak — işte bu güçtür.

Mütalaa şimdi fasılaya uğramıştır. Ola ki sevgisiz bir kimse, tüm meşum ihtiraslarını beslemiş ve tahrik etmiş olan bir diğer sevgisizle çakışmış olsa, durum ne olurdu, sen bunu bir düşün. Sevenin o vakit işe nasıl yaklaşacağını hakkıyla görebilmek için durduğun vakit, bunu bir düşün.

Sevgisiz kişi galebe çalınmış biridir. Pekâlâ, galebe çalınmış biri olmak ne anlama gelir? Onun iyilik, doğruluk tarafından galebe çalınmış olan biri olduğu anlamına gelir. Peki sevenin istediği nedir? O, öbürünü iyiye ve hakikiye kazandırmak ister. Peki ama galebe çalınmış olmak, iyiye ve hakikiye kazandırılmak olduğu vakit, o kadar itibar zedeleyici midir? Bak o vakit sevgiye ve tavizkârlığa iyice dikkat edeceksin Seven kimse, galip gelen kendiymiş süsü vermez, galip gelmiş olanın kendisi olduğu, galibiyet sahibi olduğu aklının ucundan bile geçmez — hayır, galibiyet sahibi olan, iyiliktir.

Seven kişi, itibar zedeleyici ve rencide edici olanı ortadan kaldırmak için, kendisiyle sevgisiz olanın arasına daha yüksek bir şey diker, ve bu suretle kendini bertaraf eder. İnsanla insan arasındaki ilişkide, üçüncü öge yok ise, bu tür ilişkilerin hepsi muzırlaşır, ya fazlasıyla şevkli ya da burukturlar.

Düşünürlerin fikir diyeceği üçüncü öge, hakiki olandır, iyi olandır, veya daha doğrusu Tanrı ilişkisidir; bu üçüncü öge bazı durumlarda ferahlatıcı, bazı durumlardaysa sakınleştiricidir. İşin hakikati, sevgi sahibi, galebe çalınanın tam karşısına — o kişi galebe çalınmış olmakla beraber, yine de galibiyetin hazzını süren fatih olarak bizzat dikilip duramayacak kadar sevgi doludur; zaten bir diğer insana bu şekilde hükmetmeye kalkmak haliyle sevgisizliktir.

Sevgi sahibinin ikisinin arasına diktiği üçüncü ögenin yardımı sayesinde her ikisi de küçük düşmüş olur. Şöyle ki, sevgi sahibi kendini, emrine amade olduğu iynin nezdinde, ve, kendinin de kabullendiği gibi, zafiyet içinde, küçük düşürür; galebe çalınmış olan ise kendini, sevenin nezdinde değil ama iynin nezdinde küçük düşürür. Lakin bir ilişkide iki taraf da küçük düştüğü vakit, ikisi için de küçük düşürücü hiçbir şey haliyle yok de-

mektir. Sevgi daha ne kadar maharetli olabilir, bu nasıl da bir on parmağında on marifetliktir! Buyurmuş olduğun gibi, daha ciddiyetle konuşmamı mı tercih ederdin; ah, ama şuna inanabilirsin ki, benim bu tarzda konuşmamdan en ziyade sevgi sahibi hoşnut kalır; zira bir insanı ebediyetin tüm ciddiyeti içinde meşgul eden şeye istinaden bile, tercihen o tarzda konuşmanın bir insana kismet olmasının verdiği bir neşe vardır.

Ayrıca bu tarz konuşmanın altında bir tür mahcubiyet, ve bu itibarla da, haksız durumda olana karşı bir himayecilik yatar; maatteessüf ki, sevgide ittifak, belki de çok kere başarısızlığa uğrayan bir iştir; çünkü insanoğlu, bizzat kendisi yeterince ciddi olmayı Tanrıdan öğrenmemiş olmakla (ki bu sadece Tanrıdan öğrenilir), bu işi hakikatin hâlâ imkan verebildiğince rahat yürütmekten de âcizdir.

Ciddiyetin somurtkanlık olduğuna sakın inanma; ciddiyetin, insanın bakmaktan azap duyabileceği bu asık surat olduğuna sakın inanma. Aşırı ciddi gözükebileceğini de ciddiyetten öğrenmemiş olan kişi hiçbir zaman ciddi olmamıştır. Düşmanını kazanmak istemek, bihakkın ikinci tabiatın haline gelmişse, o vakit bu tür işleri öyle yakinen bilir olacaksındır ki, sana bir sanat icra ediyormuşsun gibi gelecektir. İçinde daima taze bir sevgi akışı var ise, kaynak düzenli işliyorsa, istidatlı olmaya da vakit olacaktır.

Lakin bir insanın içinde direniş var ise, yasanın sert hükmü itibarıyla, kendini düşmanı ile ittifak kurmaya zorlaması gerekirse: O vakit mesele kolayca aşırı ciddi bir hal alır, ve tam da — fazla ciddiyet yüzünden, başarısız kalır. Fakat bu “fazla ciddiyet”, ne kadar itibarlı olabilse de, tam tavizsizliğin aksine, çabalamamız gereken bir şey değildir. Hayır, sahiden seven gerçekten hünerlidir.

Bu şekilde sevgi sahibi galebe çalınmış olandan bir şey de gizlemiş olur. Ama hakikati gizleyen zayıf, müsamahakâr birinin yaptığı gibi değil: Sevgi sahibi kendini gizler. O, rahatsız etmemek için, deyim yerindeyse, sadece gizliden gizliye ortalıktadır; oysa esas ortada olan, iyinin ve hakikin yüce ihtişamıdır. İnsan buna itibar etti mi, insanla insan arasındaki o bir nebze fark rahatça kaybolur. Sevgi daima bu şekilde hareket eder.

Sevdiği kıza kendini üstün hissettirmeye ne pahasına olursa gönlü elvermeyen hakiki sevgi sahibi kişi, doğruyu, öğretmenin kendisi olduğunu hissettirmeden, kıza telkin eder, onu kızın içinden cezbederek çeker alır, dudaklarına kondurur, dolayısıyla

kendinin değil, onun dediğini duyar, yahut hakikati öne çıkarır ve kendisini gizler. Peki doğruyu bu yolla öğrenmek itibar zedeleyici bir şey midir? Burada bahis konusu ettiğimiz galebe çalınmış için böyledir.

Geçmişte kalana duyulan acının ifadesi, mağdurluğunun verdiği teessür, affolunmak için edilen niyazları: Seven kişi bütün bunları bir anlamda kabullenir, ama sonra, bir insanın hakkı olmayan şeyi bir yana attığı misal, huşuyla karışık bir korku içinde, hemen bir yana atar, yani buna layık olmadığını gösterir; bütün bunları daha yüce bir hüküm altında toplar, buna hakkı olan biri olarak, Tanrıya teslim eder. Sevgi daima bu şekilde davranır.

Eğer genç kız, sevdiğiyle bir arada olmanın tarifsiz sevinciyle, ona⁷ bunun için teşekkür etmek isteseydi, acaba o vakit o, gerçek bir sevgili ise, bu korkuyu engellemek istemez miydi, ve ona şöyle demez miydi: “Hayır sevgilim, küçük bir yanlış anlama var, aramızda yanlış anlaşma olmamalı, sen bana değil, Tanrıya teşekkür edeceksin, yani şayet O, senin düşündüğün kadar büyük ise. Böyle yapmakla, kendini her hataya karşı güvenceye almış olursun; farzı mahal, mutluluğun o kadar büyük olmamış olsun, bunun için Tanrıya şükretmiş olman bile hiç yoktan büyük bir mutluluktu.”

Tüm hakiki sevgilerin ayrılmaz parçası şudur: Huşuyla karışık mahcubiyet. Zira bir kadının mahcubiyeti dünyevi olan üzerinedir, ve o, tam da bu mahcubiyetin içinde, kendini daha üstün hisseder, tezat ıstıraplı dahi olsa bu böyledir; velhasıl, huşuyla karışık mahcubiyet Tanrının varlığı sayesinde vakidir, ve bir insan, mahcubiyet içinde, kendi naçizliğini hisseder.

İffetin bihaber olduğu şeyi hatıra getiren en küçük bir ima bile olur olmaz, o kadın mahcubiyet içindedir; lakin insan bir diğer insanla ilişkisinde, bir Tanrının var olduğunu kale alır almaz, orada huşuyla karışık mahcubiyet vardır.

İnsan diğer insana karşı değil, orada hazır bulunan üçüncü kişiye karşı mahcubiyet duyar, veya diğerine karşı, üçüncü kişinin varlığının bu diğer insanı nasıl etkileyeceğini kale aldığı kadıyla, mahcubiyet duyar. Beşeri ilişkilerde bile bu böyledir. Zira iki kişi aralarında konuşurken, orada bir üçüncü kişi de hazır bulunuyorsa, ve bu kişi bir krala, ancak bunu sadece ikisinden

⁷ Yani *erkeğe, sevgilisine*. -çn.

biri biliyorsa, o vakit bu kişi diğlerinden biraz farklıdır, zira o — krala karşı, mahcubiyet duyar.

Tannın orada hazır bulunduğı düşünceyi bir insanı diğeri karşısında mahcup kılar, zira Tannın orada hazır bulunuyor olması ikisini temel itibarıyla birbirine eşit yapar. İki insanın arasında ezkaza ne fark olursa olsun, bu, beşeri anlamda, en fazla göze çarpıcı olanı da olsa: Şöyle demek Tannın elindedir: “Ben orada olduğum vakit, hiç kimse bunun yarattığı farktan bihaber olma cüretinde kesinlikle bulunmayacak, zira bu sanki ben orada yokmuşum gibi birbiriyle konuşmak olurdu.”

Lakin bizzat seven kendini mahcup hissettiğı vakit, gözlerini kaldırıp da galebe çalınmış olana bakmaya neredeyse hiç cesaret edemediğı vakit galebe çalınmış olmak nasıl da itibar zedeleyici olabilir! Bir insan haliyle bir diğeri ona bakınca mahcubiyet hissederek; ama ona bakarak onu mahcup edecek olan o diğeri kişinin kendisi bundan utanıyorsa, o vakit tabii ona bakan hiç kimse yok demektir.

Bir insana bakan hiç kimse olmadığı vakit, haliyle kendisini iyyinin nezdinde, veya Tannın nezdinde küçük düşürmekte de itibar zedeleyici bir taraf olamaz.

Şu halde, seven kişi galebe çalınmış olana bakmaz. Bu küçük düşürmeye engel olacak olan ilk şeydir. Ama seven kişi bir diğeri anlamda yine de ona bakmaktadır. Bu da ikincisidir.

Ah, sevgi sahibinin galebe çalınmış olana nasıl baktığını, gözlerinden nasıl mutluluk fışkırdığını, öbürünün üzerinden ayıramadığı o sevgi dolu bakışın nasıl da okşarcasına yumuşak, onu kazanabilmek için nasıl da cezbedici ve davetkâr olduğunu, elimden gelse de tasvir edebilsem! Zira dikkat dağıtıcı herhangi bir şeyin devreye girmemesi, ezkaza aralarında hiçbir tehditkâr sözün geçmemesi, her şeye belki tekrar uzun bir süre sekte vurabilecek meşum bir bakış alışverişi olmaması, seven için tarifsiz bir önem taşır.

Velhasıl seven kişi ona böyle bakar; ve üstelik o, sonsuz olanın bir insanı yapabileceğı kadar sakin ve rahattır. Zira seven kişi galebe çalınmış olanı kazanmayı elbette arzu eder ama bu arzu, sair zamanda bir arzuda bulunan türden bir ihtirasa sahip olmayacak kadar kutsidir. Katıksız ihtiras insanı ekseriya biraz şaşkına çevirir, diğeri yandan, bu arzusunun paklığı ve kutsiliğı seven kişiye nezih bir huzur verir, ki bu da onun, tavizkârlığın galibiyetini, galibiyetlerin en güzelini ve en zorunu, kazanabilme-

sine yardımcı olur, zira burada güç kâfi değildir, gücün zayıflıkta olması zorunludur.

Ama o vakit insanın bir diğer insan için bu kadar önemli olduğunu hissetmesinde küçük düşürücü bir taraf yok mudur? Sevgisinin sevdiği kişi tarafından inhisara alınmasında genç kız için küçük düşürücü bir taraf yok mudur; genç kızı kazanmak için ne kadar çok uğraştığının o kadar aleni olmasında, genç kız için küçük düşürücü bir taraf yok mudur; erkeğin, buna muvaffak olursa, duyacağı sevinci önceden sezmesinde genç kız için küçük düşürücü bir taraf yok mudur? Hayır, elbette yoktur.

Fakat galebe çalınmış olanı tavizkârlıkla kazanmak isteyen sevgi sahibi tam da bu durumda, diğerinin sevgisini çok daha yüksek bir anlamda inhisarına almak istemektedir. Ve sevgi sahibi bu şekilde hür olmanın, birini bu şekilde kötülükten kurtarmanın, onu galebe çalınmış olarak küçük düşmekten kurtarmanın, onu ihtiyacı olan şeyi, affolunmayı kara kara düşünmekten kurtarmanın: Yani tüm bu zorluklara rağmen onun sevgisini kazanmanın, ne kadar zor olduğunu çok iyi bilmektedir.

Sevgi sahibi yine de galebe çalınmış olanı kazanmayı başarır. Dikkat dağıtıcı her şey, akla gelebilir her terslik sanki sihirli bir değnekle dokunulmuş gibi ortadan kalkmıştır: Galebe çalınmış olan, af niyaz ederken, sevgi sahibi galebe çalınmış olandan sevgi niyaz eder. Ha ama, insan nasıl soru soruyorsa hep öyle karşılık aldığı⁸ doğru değil midir; Hristiyanlık insan zekâsının ürettiği tüm darbimeseller gibi, bunu da asılsız kılmıştır! Zira galebe çalınmış olan, “peki sen şimdi beni affettin mi?” diye sorduğu vakit, sevgi sahibi, “peki sen şimdi beni gerçekten seviyor musun?” diye karşılık verir.

Ama o vakit tabii sorulan şeye cevap vermemiş olur. Evet, vermez, o bunu yapamayacak kadar sevgi doludur; o, affolunmaya dair soruya dahi cevap veremeyecek kadar sevgi doludur; zira o cümle, bir de kelimelerin üzerine basa basa dendi mi, meseleyi rahatlıkla mahzurlu bir anlamda aşırı derecede ciddileştirebilirdi. Ne hayret verici bir hasbihal! Neredeyse hiçbir anlamı yok gibidir, biri şarktan soru sorar, öbürü garptan cevap verir: Laf böylece sürer gider, ve evet, sevgi de bunu anlar, velakin bir tek ve aynı şeyden laf edilmektedir.

⁸ (Dan.) *man fâr altid svar som man spørger*. Yani aptalca soru sorarsan, aptalca karşılık alırsın, yani zararını sen görürsün/sen zararlı çıkarsın anlamında bir Danimarkaca atasözü. -çn.

Ama son söz sevgi sahibinin elindedir. Zira bu minval üzere biraz vakit geçirdikten sonra, ikisinden biri, "Peki sen şimdi beni gerçekten affettin mi?" diyecek, öbürü de "Peki sen şimdi beni gerçekten seviyor musun?" diye karşılık verecektir. İşte gördünüz, hiç kimse ama hiç kimse, affedilmek isteyen bile, sevene göğüs geremez.

Ve en sonunda af dilenme itiyadını bırakır. O vakit de sevgi sahibi galip gelmiş olur, çünkü galebe çalınmış olanı kazanmıştır.

Sevginin Bir Öleni Yâd Etme işi

Bir insan ama öyle ama böyle olsun, çeşit çeşit ve şümüllü şeyleri bütün olarak kavrayamamaktan korktuğu vakit, bunların bir hülasasını yapma veya temin etme arayışına gider — genel bir bakış edinmek açısından. Nitekim ölüm, hayatın en muhtasar hülasasıdır, yahut da en muhtasar kökenine döndürülmüş kisvesi içinde kendini gösteren hayattır. Bu yüzdendir ki, insan hayatı üzerinde adamakıllı kafa yoranlar için, hayattan anladıklarının muhtasar bir hülasasını yapmak her zaman fazlasıyla önem arz etmiştir.

Hiçbir düşünür, ölümün, her bir algı yarulmasını tek tek muhakeme edebilmekle kalmayıp, onları un ufak edene, bir hiçe döndürene kadar düşünebilen bu kudretli düşünürün yaptığı şekilde, hayata kâdir değildir. Eğer ki hayatın çeşit çeşit yollarını izlerken başın dönüyorsa, o vakit kalk ölümlerin yanına git, "bütün yollar orada birleşir" — o vakit genel bakış haliyle kolay olur.

Şayet hayatın başlıklarını sürekli görmekten ve duymaktan başın dönerse, kalk ölümlerin yanına git, *orada* başlıklar senin hâkimiyetindedir: "Soydaşlar" arasında hiç fark yoktur, sadece yakın akrabalık vardır. Zira tüm insanlar kandaştır, yani aynı kandandır, bu hayat akrabalığı sık sık yok sayılır; ama aynı soydan oldukları, ölüm akrabalığı, işte bu yok sayılmaz.

Evet, sen yine bir kalk da ölümlerin yanına git, *orada* hayatı hedef al: Keskin nişancı şöyle yapar; düşmanın onu vuramayacağı, ama onun düşmanı vurabileceği, ve hedefi tam bir huzur ve sükûn içinde gözleyeceği bir yer yarar. Ziyaret için bir akşam saatini seçme, zira akşam vaktinin ve ölümlerin arasında geçen bir akşamın huzur ve sükûnu, çoğu kez bir tür aşırı gerginlikten ayırt edilebilir bir şey değildir; gerginleştirir ve "huzursuzlukla doldurur", zaten mevcutta olan muammalara açıklık getirmek yerine, yeni muammalar yaratır. Hayır, sen oraya sabahleyin, daha erken bir saatte, sabah güneşi dalların arasından, kâh bir pırıltı, kâh bir gölge gibi, içeriyi gözetlerken, o yemyeşil ağaçlıklı

bahçenin güzelliği ve cana yakınlığı, kuş cıvıltıları ve oradaki hayatın çeşitliliği, sana ölümlerin arasında olduğunu neredeyse unutturduğu vakit git. O vakit sana sanki yabancı bir diyara, hayat hengâmesine ve hayat kırıklığına gayri aşına kalmış, sırf küçük ailelerden müteşekkil, bir çocukluk âlemine gelmişsin gibi gelir.

Öyle ki, hayatta beyhude yere peşinden koşulan şeye burada kavuşulmuştur: eşit paylaşım. Her ailenin kendine ait küçük bir toprak parçası vardır, hepsi aşağı yukarı eş büyüklüktedir. Hepsinin manzarası aşağı yukarı aynıdır; güneş hepsinin üzerinde eşit parlar; burada hiçbir yapı güneşin ışıklarını veya yağmurun ferahlığını veya mis gibi rüzgâr esintisini veya kuş cıvıltılarının sesini yan komşudan veya karşı komşudan esirgeyecek kadar yüksek yapılıp değildir.

Hayır, burada eşit paylaşım vardır. Zira hayatta, varlık ve bereket içinde yaşamış bir ailenin bazen tasarrufa gitmek zorunda kaldığı olur; ama ölümden, hepsi tasarruf etmek zorundadır. Küçük bir fark olabilir, belki toprak parçasında bir arşınlık bir fark; ya da bir ailenin bir ağacı vardır da, bu öbürünün kısmetine düşmemiştir.

Peki sence bu fark nedendir? Farkın ne kadar büyük olduğunu, küçüklüğü itibarıyla sana hatırlatmak tam bir şakadır. Ölüm bu denli sevgi doludur! Zira bu ufak farkın yardımı sayesinde, büyük olanı, iç açıcı bir espiyle hatırlatan, tam da ölümün sevgisidir. Ölüm, "hiç de bile fark yok," demez; "Fark neymiş orada görebilirsin: yarım arşın," der.

Eğer bu küçük fark olmasaydı, ölümün hülasası da tam güvenilir olmazdı. Böylece hayat ölümden çocukluğa geri döner. Çocukluk çağında, birinin bir ağacı, bir çiçeği, bir taşı olmasında haliyle büyük fark vardı. Ve bu fark, hayatta daha sonra bambaşka bir kıstasla kendini gösterecek olan şeyin izini taşıyordu. Ama hayat artık sona ermiştir, ve ölümlerin arasında şimdi o farktan geriye, eskiden nasıl olduğunun bir şaka gibi hafifletilmiş izi kalmıştır.

Yani anlayacağın, burası hayat üzerinde kafa yorma, tüm karmaşık ilişkilerin şümülünü azaltan o kısa hülasanın yardımı sayesinde, genel bakış edinme yeridir. Ben sevgiye dair bir yazıda sevginin esasen ne olduğunu sına vesilesini nasıl olur da kullanmadan geçebildim. İşin hakikati şudur; şayet sen senin kendinin, veya bir başka insanın içinde, ne sevgi olduğuna bihakkın kani olmak istiyorsan, o vakit onun bir ölüyle nasıl muhatap olduğuna iyice dikkat edeceksin.

İnsan bir başkasını bir ilişki içinde gözlemlemek istediği vakit, sadece bu insanı nazara dikkate alması gayet önemlidir. Belli bir gerçek kişi ikinci bir gerçek kişiyle ilişkide olduğu vakit, haliyle bu ortak ilişkide iki kişi vardır, ki böylece içlerinden sadece birini gözlemlemek zorlaşmış olur.

Birincisi ikincisinden bir şey gizliyor olabilir, ve ayrıca, ikincisinin kendini farklı göstermesinde öbürünün büyük etkisi olabilir. Yani burada çift muhasebe gereklidir, gözlem ikinci kişi, kendi kişiliği, vasıfları, meziyetleri ve kusurları hasebiyle, gözlemin hedefi olan birinci kişinin üzerinde ne etki uyandırdığına dair kendi muhasebesini yapmak zorundadır. Sen olur da bir insanı ciddi ciddi havayla dövüştürebilirsen, ya da bir dansçıya, sair zamanda bir diğeriyle birlikte ettiği dansı tek başına ettirebilirsen: Onun hareketlerini o vakit en iyi şekilde, gerçek bir insanla cebelleşirkenkinden, ya da gerçek bir insanla dans ederkenkinden çok dahi iyi gözlemleyebilirsin.

Ve eğer ki sen biriyle, seni "bir hiç" durumuna düşürecek şekilde hasbihal etme sanatından anlıyorsan, o vakit bu insanın içinde barındırdıklarını en iyi şekilde öğrenebilirsin. Ve bir insan ölmüş biriyle muhatap olduğu vakit, bu ilişkide sadece bir kişi vardır, zira ölü biri gerçekte bir hiç demektir; hiç ama hiç kimse, kendini bir ölü kadar "bir hiç" durumuna düşüremez, zira ölü gerçekte bir "hiçtir." Yani burada gözlem açısından herhangi bir tereddüt mevzubahis olamaz, burada yaşayan insan görünür durumdadır, burada kendini nasılsa aynen öyle göstermek zorundadır; zira ölü biri, evet o, gizli saklı biridir, tamamen kendi içine çekilmiştir, onunla muhatap durumda olan yaşayan insanın üzerinde, ister zararlı ister faydalı, en ufak bir tesiri yoktur.

Bir ölü gerçek bir cisim değildir, sadece onunla muhatap olarak yaşayanın içinde bulunan şeylerin görünür olması, veya onunla muhatap durumda olmayan yaşayanların nasıl olduklarının görünüre çıkmasına yardımcı olması için bir vesileden ibarettir.

Pek tabii ölümlere karşı da yerine getirilmesi gereken vecibelerimiz vardır. Gözümüzle gördüğümüz insanları sevecek isek, ölüm alıp götürdüğü için artık göremediklerimizi sevmek de üzerimize vazifedir. Bir insan ölümleri feryat figan yakınarak rahatsız etmeyecektir; bir ölüye de, kendiliğinden uyanacağını umduğu için, uyandırmaya kıyamadığı bir uyuyana ettiği gibi muamele edecektir. "Ölünün arkasından sessizce ağla, zira o hu-

zura kavuştu,” der Sirak (22:12)¹; ki ben içten yâd edişi sessiz gözyaşlarından daha iyi ifade edebilecek başka bir yol bilemiyorum, çünkü bu gözyaşları bir anda boşanmaz — hemencecik dinmez. Hayır, bir insan öleni yâd ederken sessizce gözyaşı dökcektir, ama uzun süre gözyaşı dökcektir.

Ne kadar uzun süreceğini önceden kestirmek olmaz, çünkü yâd eden kişi ölüden ne süre ayrı düşeceğini kesin bilemez. Lakin öleni sevgiyle yâd eden kişi Davut’un Mezmurlarında² geçen bazı tabirleri kendine uyarlayabilir, ki burada yâd edişten bahsedilir: “Seni unutursam, sağ elim de beni unutsun; dilim damağıma yapışsın, eğer ki seni hatırlamaz, seni en büyük sevincimden daha üstün tutmazsam” — yalnız şunu hatırlayacaktır ki, üzerine düşen vazife, bunu hemen daha ilk gün söylemek değil, bu ruh hali içinde, sair zamanda da, bir parça edep ve terbiye icabı olduğu gibi, emniyet icabı olarak da, ekseriyetle tercih sebebi olduğu üzere, bu hususta suskun kalmaktır.

Bu bir vazifedir; ve insanın öleni yâd etmenin bir vazife, bir vecibe olduğuna, bunun iyice vurgulanmasına ihtiyaç olabileceğine kendini ikna etmeye yetecek kadar şey görmüş olması için hayatta çok şey görmüş olmasına da gerek yoktur: beşeri hissiyatın kaypaklığına tek başına terk edilmiş olmak belki hiçbir zaman tam da bu ilişkide olduğundan daha mükemmel kendini belli etmez.

Ve yine de tabiatıyla bu hissiyat veya onun şiddetle dışarıya taşması bu yüzden sahte olmaz, yani, insan dediği şeyi kasteder, dediği anda öyle kasteder, ama sonra dediğini önce dediğine, sahi dahi olsa, sahi değilmiş gibi mükellef kılan insanın muhtemelen nadir bulunur bir şey olduğu şeklinde bir ifade takınarak kendisini ve dizginlenmez hislerini tatmin eder.

Ya, bir de sık sık, hayatın üzerine bir örtü çektiği her şey açığa çıkmış olsa insan hayatının nasıl bambaşka bir görünüm kazanacağından dem vurulur — maalesef, ama ölüm yaşayanlar hakkında bildiklerini bir açığa vuracak olsaydı: Bu, insan sevgisini en azından uluorta savunmayan insan bilirliliğe ne müthiş bir katkı olurdu!

¹ Eski Ahit, Sirak Kitabı 22:11: “Cansız adam için gözyaşı dök, Çünkü o aklın nurunu gerilerde bırakmıştır. Akılsız adam için gözyaşı dök, Çünkü o zekâsını gerilerde bırakmıştır. Ama ölümler için bu denli ağlama, çünkü onlar erince varmıştır.” -çn.

² Veya *namı diğer Zebur* 137:5-6: “Ey Yerusâlim, seni unutursam, sağ elim kurusun. Seni anmaz, Yerusâlim’i, en büyük sevincimden üstün tutmazsam, dilim damağıma yapışsın!” -çn.

O halde gelin sevginin işleri arasında şunu da hatırlayalım, itibara almayı unutmayalım:

Sevginin bir öleni yâd etme işi.

Sevginin bir öleni yâd etme işi en fedakârane sevginin işidir.

Bir insan, sevginin tam anlamıyla fedakâr olduğuna kani olmak istediğinde, tabii her bir mukabele imkanını aradan kaldıracaktır. Ama bu ancak bir ölüye istinaden aradan kaldırılabılır. Sevgi yine de baki kalırsa, o vakit tam anlamıyla fedakâr demektir.

Sevgiye istinaden mukabele birbirinden çok farklı olabilir. İnsan bu cihetle resmen çıkar ve kazanç da sağlayabilir; ve bu “Allahsınız”, “mukabelede bulunabilenleri sevmesi” doğrusu pek yaygındır. Bu anlamda mukabele bizzat sevginin kendisinden farklıdır, ondan ayrıdır. Ancak sevgiden ayrılmayan bir mukabele vardır ki, bu: Sevgiyle mukabeledir.

Ve çoğu insanın içinde, bu mukabeleyi, kadirşinaslıkla, adanmışlıkla, kısacası sevgiyle mukabeleyi, farklı bir anlamda mukabele olduğunu kabul ve teslim etmeyecek, ve dolayısıyla, bu mukabele peşinden koştuğu ölçüde, o sevgiye fedakâr denemeyeceğini düşünecek olsalar dahi, yine de genel itibarıyla onu en önemli şey addedecek iyilik elbet vardır.

Ve ölümler hiçbir anlamda mukabelede bulunamaz. Bu itibarla, bir öleni sevgiyle yâd etmek ile ana babanın evlatlarına karşı sevgisi arasında bir benzerlik vardır. Ana baba evlatlarını daha onlar var olmaya başlamadan önceden, ve bunun, yani onları var-olmayan olarak sevdiklerinin, bilincine bile bizzat varmadan çok daha önceden itibaren sever.

Ama bir ölü de bir var-olmayandır; ve en büyük iki hayır şunlardır: Bir insana hayat vermek ve bir öleni yâd etmek; yine de bu sevgi işlerinin ilkinde mukabele vardır. Şayet ana baba için evlatlarının hazzına varmak, sevgilerine karşılık bulma ümidi hiç ama hiç olmasaydı bile — evet, çok ana baba o vakit de evlatları için seve seve her şeyi yapmak isterdi: Ah ama tabii, sevgilerini yitiren çok ana baba da vardır. Ama burada niyetimiz böyle ana babaları hemencecik sevgisiz ilan etmek değil, hayır, ancak onların içindeki sevginin, bu haz ümidine, bu neşe verici beklentiye ihtiyaç duyurmak için az geldiği, yahut da öz sevgilerinin bunun için fazla geldiğidir.

Ve bu ümitle, bu beklentiyle her şey yolunda gidecektir. Ana

baba birbirine şöyle diyebilecektir: “Minik yavrumuzun önünde tabii daha uzun bir zaman, uzun yıllar var; bu süre zarfında biz de onun hazzına varacağız, her şeyden evvel şundan ümitvarız ki, o bir gün sevgimize karşılık verecek, başka hiçbir şey dahi yapmasa, yaşlılığımıza neşe katarak mukabelede bulunacak.”

Oysa ölümler hiç mukabelede bulunmaz. Sevgiyle yâd eden şöyle de diyebilirdi: “Önümde anılara hasredilmiş uzun bir hayat uzanıyor, ama gelecek beklentisi ilk anda da son anda da birbirinin ayrı, bir bakıma beklenti için hiç engel yok, zira hiçbir beklenti yok.”

Ah, öleni yâd etmek bir anlamda öyle ümitsiz, öyle nankör bir iştir ki, rençperin dediği gibi, öyle iç karartıcı bir uğraştır ki! Zira ölü, çocukta olduğu gibi, büyüyüp serpilmez, geleceğe doğru ilerlemez: Ölü giderek daha paramparça halde kesin bir zevale doğru ilerler. Bir ölü onu yâd edene bir çocuğun anneye verdiği gibi haz vermez, en çok kimi sevdiği sorulduğu vakit çocuk: “Annem” diye karşılık verdiğinde annenin duyduğu hazzı, bir ölü duymaz: Çünkü bir ölü hiç kimseyi en çok sevmez, o hiç kimseyi sevmez gibi görünür. Ah, ona duyulan hasret bir yandan artarken, onun orada mezarın dibinde sessiz sakin yatması, nasıl da hüznün vericidir, onun açısından zeval dışında bir değişim olmadığa düşüncesinin giderek güçlenmesi nasıl da hüznün vericidir!

Şuna hiç şüphe yok ki, o ara sıra bir çocuk gibi güçlük çıkar-maz, en azından, güçlük çıkararak uykusuz gecelere sebep olmaz — zira ne gariptir ki, iyi huylu bir çocuk uykusuz gecelere sebep olmaz ama bir ölü ne kadar iyi huylu olmuş ise, sebep olduğu uykusuz geceler o kadar çoktur.

Ah, ama en güç çocuğa istinaden bile yine de sevgiyle mukabele görme ümidi, ve beklentisi vardır: Ölü ise hiçbir mukabelede bulunmaz; sen ister onun yüzünden o kadar uykusuz kalmış, ve onun hesabına o kadar muntazır olmuş ol, ister onu unutmuş ol, ona tamamen vız gelir.

Şu halde eğer ki sen kendinin fedakârca sevip sevmediğini sınamak istiyorsan, bir ölüyle nasıl muhatap olduğuna bir kere iyice dikkat et. Çok sevgi, kuşkusuz en çok olan, nispeten daha çetin bir sınavda muhakkak ki öz sevgi olduğunu ortaya serecektir. Ama mesele şudur ki, yaşayanlar arasındaki sevgi ilişkisinde yine de mukabele göreceğine, hiç olmazsa sevgisinin karşılık bulmuş olduğuna dair bir ümit, bir beklenti vardır; ve ekseriyetle de mukabele görür. Fakat bu ümit, bu beklenti, ve bunlara ilave-

ten mukabelenin de gelmesi, hangisinin sevgi hangisinin öz sevgi olduğunu insanın kesin görememesine neden olur, çünkü insan mukabelenin beklenip beklenmediğini ve hangi anlamda olduğunu kesin göremez.

Lakin insan bir ölüyle muhatapken, gözlem kolaydır. Ha ama, insanlar tam anlamıyla fedakârca sevmeye alışkın olsaydı, o vakit tabii ki öleni, onun feryat figan, gürültü patırtı içinde, aşırı derecede sevildiği ilk dönem geçtikten sonra, ki bu ekseri oldukça kısadır, çoğunlukla yaptığından daha farklı bir şekilde yâd ederdi.

Sevginin bir öleni yâd etme işi, en özgür sevginin işidir.

İnsan sevginin adamakıllı özgür olup olmadığını hakkıyla sınamak istediği vakit, bir sevgi-işini herhangi bir yoldan zorla yaptırmak isteyebilecek her şeyi ortadan kaldırabilir. Fakat bir ölenle olan ilişkide bu bulunmaz. O halde sevgi yine de devam ediyorsa, bu en özgür sevgidir.

Bir insanı sevgi işine zorlayabilen şeyler ziyadesiyle farklılık ve çeşitlilik gösterir, öyle ki hesaba kitaba gelip sıralanacak gibi değildirler. Çocuk avaz avaz bağırır, fakir yalvarır yakarır, dul musallat olur, ihtimam baskı yapar, sefalet zorlar, vesaire vesaire. Lakin bu şekilde zarureten işe koşulan tüm sevgiler tamamen özgür değildir.

Zaruret ne kadar baskınsa, sevgi de bir o kadar daha az özgürdür. Bunu umumiyetle ana babanın evlat sevgisine istinaden göz önüne alınız. İnsan çaresizliği bihakkın resmetmek, ve de onu en baskın haliyle resmetmek istediği vakit, adeta âciz ve çaresiz bir şekilde öylece yatan, ve adeta bu suretle anne babadaki sevgiyi körükleyen bir bebeği göz önüne alınız — *adeta* körükler, zira *gerçekte* sadece, olmaları gerektiği gibi olmayan ana babadaki sevgiyi körükler.

Bu yüzdendir ki o bebek tam bir acizlik ve çaresizlik içindedir. Ve yine de, insan gün gelip de, üzerinde üç arşın toprakla, mezarında yatarken, o çocuktan daha âciz ve çaresizdir!

Ama çocuk avaz avaz bağırır! Ya çocuk öyle avaz avaz bağırmanın olsaydı — evet, o vakit tabii birçok anne ve baba ona yine de sevgiyle özen gösterirdi: Ah, ama, hiç olmasa birkaç defa, çocuğa aldırış etmeyecek olan birçok anne baba da çıkardı. Maksadımız böyle anne babalara sevgisiz yaftası vurmak değil ama, onların içinde öyle cılız bir sevgi, öyle bir öz sevgi olmalıydı ki, bu uyarıya, bu zorlamaya ihtiyaç vardı.

Buna karşılık bir ölü, bir çocuk gibi avaz avaz bağırılmaz, kendini muhtaç biri gibi yâd ettirmez, dilencinin yaptığı gibi yalvarıp yakarmaz, ihtimamla baskı yapmaz, görünür sefaletle seni mecburiyete sokmaz, sana o dulun hâkime yaptığı gibi musallat olmaz³: Ölü susar ve tek kelime etmez, tamamen sessiz kalır, yerinden kıpırdamaz — ve muhtemelen acı da çekmez! Yaşayan birine bir ölü kadar az zahmet veren başka hiç kimse yoktur, ve yaşayan biri için kaçınılması bir ölüden daha kolay olan başka hiç kimse yoktur.

Çocuğunun bağırtilarını duymamak için onu yabancı birine baktırabilirsin, dilencinin yalvarış yakarışlarından kaçınmak için ona evde olmadığını söyletebilirsin, kimse seni tanımasın diye etrafta tebdili kıyafet dolaşabilirsin; kısacası, yaşayanlara karşı, seni belki yine de tamamen emniyete alamayacak, birçok ihtiyati tedbire başvurabilirsin de, ölü birine karşı en ufak bir emniyet tedbirine ihtiyaç duyup başvurmasan bile, kendini yine de tamamen sağlama almış olursun. Şayet bir kişi, ölenden ne kadar erken yakayı sıyrırırsa o kadar iyi olur kafasında, şayet işine en iyi gelen bu ise, hiç itirazsız ve hiçbir sorgu suale mahal vermeksizin, daha ölenin soğuduğu anda o da soğuyabilir.

Eğer sırf bir mahcubiyet yüzünden (kesinlikle ölenin yüzünden değil) cenaze gününde gazetelerde bir parça gözyaşı dökmeyi akul ettiği, ölene son saygı borcunu — sırf mahcubiyet yüzünden, ifa etmeye dikkat gösterdiği vakit: oldu olacak, ölenin yüzüne baka baka kıs kıs gülse de olurdu — hayır, gözlerinin içine baka baka değil, zira o gözler artık kapalıdır. Bir ölü, tabiatıyla, bu hayatta hiçbir hakka sahip değildir: işi gücü senin öleni yâd edip etmediğinle ilgilenmek olan hiçbir resmi merci yoktur, bu ilişkiye, ana babalarla çocukları arasındaki ilişkide olduğu gibi, arada burnunu sokacak hiçbir resmi merci yoktur — ve ölenin

³ Yeni Ahit, Luka İncili 18:2-8: “İsa öğrencilerine, hiç usanmadan, her zaman dua etmeleri gerektiğini belirten şu benzetmeyi anlattı: ‘Kentin birinde Tanrı’dan korkmayan, insana saygı duymayan bir yargıç varmış. Yine o kentte bir dul kadın varmış. Yargıca sürekli gidip, ‘Davacı olduğum kişiden hakkımı al’ diyormuş. Yargıç bir süre ilgisiz kalmış. Ama sonunda kendi kendine, ‘Ben her ne kadar Tanrı’dan korkmaz, insana saygı duymazsam da, bu dul kadın beni rahatsız ettiği için onun hakkını alacağım. Yoksa tekrar tekrar gelip beni canımdan bezdirecek’ demiş. Rab şöyle devam etti: ‘Adaletsiz yargıcn ne söylediğini duydunuz. Tanrı da, gece gündüz kendisine yakaran seçilmişlerinin hakkını almayacak mı? Onları çok bekletecek mi? Size şunu söyleyeyim, onların hakkını tez alacaktır. Ama insanoğlu geldiği zaman acaba yeryüzünde iman bulacak mı?’” -çn.

kendisi de tabii herhangi bir şekilde külfet verici veya zorlayıcı hiçbir adım atmaz. — Dolayısıyla, özgürce sevip sevmediğini sınamak istiyorsan, o vakit bir kere, ölenle zaman zarfında nasıl muhatap olduğuna iyice dikkat edeceksin.

Eğer istihza gibi gelmeyecek olsa (ki ciddiyetin ne olduğunu bilmeyenin haricindeki şüphesiz öyle gelir), şöyle derdim; ölümler diyarının kapısının tepesine şöyle bir ibare kazılabilirdi: “Burada baskı yok” veya “bizde baskı yok.” Ve yine de, bunu demem iyi olur, demiş olmam iyi olur, ve demiş olduğum şeyin arkasında durmam iyi olur; zira ben ölüm üzerinde, ölümün altında yatan kurnaz ince zekâdan, derin hikmetli art niyetten faydalanmayı (ama şuna dikkat edelim ki, uyanış amacına yönelik olarak) bilmeyen kişinin ondan ciddiyetle söz edemeyeceğini bilecek kadar fazla kafa yormuş biriym.

Ölüm ebedinin olduğu şekilde ciddi değildir. Ölümün ciddiyeti için fevkalade bir uyanış yeteneği gerekir, ki derin hikmetli istihzanın bu sedası, ebedinin düşününden kendini çekip kurtarmış olarak, bomboş, çoğu kez nobran bir istihzadır, ama ebedinin düşünüyü aynen olması gerektiği gibidir, ve ölümünki gibi gerilim içeren bir düşünüyü en azından zapt eden ve ona yer veren yavan ciddiyetten ziyadesiyle farklıdır.

Ah, sevginin özgür olması icap ettiğinden, bir insanın en ufak bir baskı olduğu takdirde sevemeyeceğinden, bir insanın sevgi hususunda hiç sık boğaz edilmemesi gerektiğinden bu dünyada nasıl da çok söz edilir. Pekâlâ, o vakit şimdi, özgür sevgide, netice itibarıyla, durum nasılmış — ölenler sevgiyle nasıl yâd edilirmiş bir de ona bakalım; ölenler katiyen sık boğaz edilemez. Evet, ayrılış anında, bir insan ölen olmadan yapamadığı vakit, feryat edilir.

O kadar bahis konusu edilen özgür sevgi bu mudur, ölene karşı sevgi bu mudur? Ve bilahare, yavaş yavaş, ölen zamanla un ufak olurken, onun anısı da parmakların arasında un ufak olup gider, insan nereye gittiğini çıkaramaz bile; ve insan yavaş yavaş kendini bundan özgür kılar — bu meşakkatli hatıradan. Lakin bu şekilde özgür olmak, özgür sevgi midir, ölene karşı sevgi midir? Gözden ırak olan gönülden de ıraktır, der bir özdeyiş. Ve insan bir özdeyişin bu dünyada işlerin nasıl yürüdüğüne dair sahiyi söylediğine her zaman emin olabilir; ama şu da vardır ki, Hristiyan anlayışa göre, tüm özdeyişler asılsızdır.

Özgürce sevmek hususunda denen her şey sahi olmuş olsay-

dı, yani, insanoğlunun bu şekilde sevmesi mevzubahis olmuş, mümkün olmuş, insanoğlu böyle sevmeyi adet edinmiş olsaydı, o vakit insanoğlu ölenleri de şimdi yaptığından daha farklı se-verdi. Ama mesele şudur ki, bir diğer insana karşı sevgide ekse-riyetle, günlük alışkanlıklardan başka bir şey olmasa bile, zorla-yıcı bir şey vardır, ve o yüzden insan, hedefine özgürce bağlı kalmanın ne ölçüde sevgi olduğunu, yoksa buna hedefin mi o ya-da bu şekilde zorlayarak yardımcı olduğunu kesin göremez.

Lakin bir ölüye istinaden durum farklıdır, burada her şey or-tadadır. Hiç ama hiçbir zorlayıcı şey yoktur. Buna karşılık bir ölenin sevgi dolu hatırası, yeni yeni izlenimler bu hatırayı tama-men hâkimiyetine alarak silip yok etmesin diye, gerçekliğe⁴ karşı kendini gözetmek zorundadır; ve de kendini zamana karşı gö-zetmek zorundadır: Kısacası, bir insan, onu unutmaya zorlaya-cak şeye karşı, hatırlama özgürlüğünü gözetmek zorundadır.

Ve zamanın kudreti muazzamdır. İnsan zaman içinde bunu belki hissetmez, çünkü zaman fark ettirmeden sinsice, teker te-ker, azar azar çalıp götürür; insan belki de bunu ilk kez ebediyet âleminde, zamanın ve kırk yılın yardımı sayesinde neler bir ara-ya getirdiğini görmek için dönüp tekrar bir geriye bakması icap ettiğinde hakkıyla öğrenebilir.

Evet, zaman tehlikeli bir kudrettir; zaman içinde her şeye ye-niden başlamak ve böylece nerede kalmış olduğunu unutmak pek kolaydır. Bir insan hayli külliyatlı bir kitabı okumaya başla-mışsa, ve hafızasına tam güvenmiyorsa, kitabın içine işaretler dü-şer: Ah ama, insan kendi uzun ömrüne istinaden, ona bihakkın dikkat edebilmek için işaretler düşmeyi nasıl da sık sık unuttur!

Ve bir öleni yıllar boyunca yâd edebilmiş olarak, şimdi — maatteessüf, birine yardım etmek için hiçbir şey yapmamakla, yahut, bir şey yapacak olsa da, ne yapacağını bilmemekle, ne ka-dar umursamaz olduğunu göstermek için her şeyi yapmış olur! Ne var ki, hayatın türlü çeşitli istekleri insana el eder, yaşayanlar insana el eder ve şöyle der: Bize gel, biz seni himaye ederiz. Buna karşılık bir ölü el edemez, bunu arzu etmiş dahi olsa el edemez, bizi kendine esir etmek için hiçbir şey yapamaz, parmağını bile kıpırdatamaz, orada öylece yatar ve un ufak olup gider — böyle bir âcizi galebe çalmak hayatın ve anın güçleri için nasıl da ko-laydır!

⁴ Veya gerçekteki hayat. (Dan.) *virkeligheden*. -çn.

Ah, bir ölü kadar çaresiz ve âciz, ve de bu çaresizlik içinde kesin en ufak bir baskı uygulayamayacak durumda olan başka hiç kimse yoktur! Dolayısıyla hiçbir sevgi, sevginin bir öleni yâd etme işinde olduğu gibi özgür değildir — zira onu yâd etmek ilk vakitler onu unutamamaktan farklı bir şeydir.

Sevginin bir öleni yâd etme işi en sadakatli sevginin işidir.

Bir kimsedeki sevginin sadakatli olup olmadığını bihakkın sınamak için, insan sevgi hedefinin o kimsenin sadakatli olmasına herhangi bir yolla yardımcı olmasını sağlayabilecek her şeyi ortadan kaldırabilir. Lakin bunların hepsi, gerçek bir hedef olmayan, bir ölüyle olan ilişkide zaten mevcut değildir. Sevgi o vakit yine de devam ediyorsa, en sadakatlisidir.

İnsanla insan arasındaki sevgide sadakat noksanlığı pek ender söz edilen bir şey değildir. İnsan o zaman suçu öbürüne yükler ve şöyle der: “Değişen ben değildim, değişen oydu.” İyi. Peki ya sonrası? Sonra sen değişmeden mi kaldın? “Hayır, benim de değişmem haliyle gayet doğal ve kaçınılmaz bir şeydi.”

Biz şimdi burada, öbürü değişti diye benim de değişmemin makul geleceği bu farazi kaçınılmazlığın ne kadar anlamsız olduğunu izaha girişecek değiliz. Hayır, biz burada bir ölüyle ilişkiden bahsediyoruz, ki ölünün değişmesi elbette mevzubahis olamaz. Bu ilişkide bir değişiklik husule gelecek ise, o vakit değişikliğin bende vuku bulmuş olması icap eder. O halde birini sadakatle sevip sevmediğini sınamak istiyorsan, bir ölüyle nasıl bir ilişkisi olduğuna bir kere iyice dikkat edeceksin.

Lakin mesele şudur: İnsanın zaman içinde kendini değişmeden muhafaza etmesi hakikaten güç iştir: ve mesele bir o kadar da şudur ki, insanoğlu kendini çeşit çeşit hayal ürünleriyle aldatmayı, yaşayanları da ölüleri de sevdiğinden daha fazla sever. Ah, öbürü değişmezse kendisinin de değişemeyeceği sabit kanısına sapanmış, bunun için ölümü göze alabilecek, ne çok insan vardır! Ama yaşayanların bir ölenin karşısında hiç değişmez olduğu hakikaten doğru mudur? Ah, belki de hiçbir ilişkide değişim, bir yaşayanla bir ölü arasındakiindeki kadar göze çarpıcı, o kadar muazzam değildir — ancak değişime uğrayan da tabii ölü olanı değildir.

Yaşayan iki kişi birbiriyle sevgi içinde bağlılık kurduğunda, biri diğerine bağlanır, ve birliktelik de ikisine birden bağlanır. Ancak bir ölüyle bağlılık olmaz. Ölümden sonraki ilk dönemde onun birine hâlâ daha bağlı kaldığı belki söylenebilir — bağlılık

neticesi olarak: ve bundan dolayıdır ki, ölenin bu sürede yâd ediliyor olması sık rastlanan, alışıldık, bir durumdur; lakin zaman zarfında, yaşayana bağlanmayı bırakır; ve eğer yaşayan ona bağlı değil ise, ilişki o vakit son bulur. Peki sadakat nedir? Bir başkasının bana bağlanması sadakat midir?

Ölüm iki kişinin arasına ayrılık soktuğu vakit, geride kalan — ilk dönemde sadakat içinde, “rahmetliyi hiçbir zaman unutmayacağını” söyler. Ah, bu ne gafilliktir; zira hakikatte, ölü biri hasbıhal etmek için sinsi biridir, sadece onun sinsiliği, hakkında “onu koyduğun yerden katiyen alamazsın” denen kimseninki gibidir; zira ölü birinin sinsiliği tam da onun konulduğu yerden bir daha hiç kaldırılamamasına dayanır. İnsanoğlunun bir ölüye karşı, onun neticede ölü olduğunu, ne bir şey işitecek ne bir şeyi cevaplayacak olduğunu nazarı dikkate alarak, adeta ne isterse onu söyleyebileceği kanısına sahip olduğuna, insanın sık sık inanaacağı gelir.

Ve yine de, ama yine de, sen bir ölüye karşı dediklerine her şeyden fazla dikkat et. Yaşayan birine, için gayet rahat olarak, “seni hiçbir zaman unutmayacağım,” belki diyebilirsin. Ve birkaç yıl geçtikten sonra, ikiniz de inşallah hâlâ memnun mesutsunuzdur, ve her şey unutulup gitmiştir — ne de olsa, daha az unutkan biriyle karşılaşabilecek kadar talihsiz olman ekseriyet itibarıyla alışılmadık bir durumdur.

Ama her ölüye karşı gözünü dört açacaksın! Zira ölü olan kemale ermiş ve değişmez bir varlıktır, o biz diğerleri gibi hâlâ daha bir serüven yaşar gibi değildir, oysa bizler bir yığın acayip hadiselerle karşılaşabilir, ne dediğimizi on yedi defa unutabiliriz. Sen bir ölüye: “Seni hiçbir zaman unutmayacağım,” dediğin vakit, o sana şöyle karşılık verir gibidir: “Tamam; ama şuna emin ol ki, bu dediğini hiçbir zaman unutmayacağım.” Ve tüm yaşayanlar seni onun bunu unutmuş olduğuna temin etmek istese bile: Senin bunu o ölünün ağzından asla duyamayacağın kesindir.

Hayır, o kendi yoluna gider — ama *değişmez*. Sen kalkıp da bir ölüye, yaşlananın o olduğunu, ve onunla olan ilişkindeki değişikliğin izahının bu olduğunu söyleyemezsin — zira ölü yaşlanmaz. Sen kalkıp da bir ölüye, zaman zarfında soğumuş olanın o olduğunu söyleyemezsin — zira o, sen bu denli sıcak olduğun vakittekinden daha fazla soğumamıştır; daha kabalaşmış olanın o olduğunu da söyleyemezsin, ki sen onu bunun için artık sevmeyiz hale gelmiştin — zira o esas itibarıyla, sevimli bir ceset ol-

duğundakinden daha fazla kabalaşmamıştır, ki bu ne de olsa onun tensel sevgi hedefi olmasına uygun düşmezdi; başkalarıyla yakınlık kurduğunu da söyleyemezsin — zira bir ölü başkalarıyla bir yakınlık kuramaz.

Hayır, sen bırakmış olduğun yerden tekrar başlamak iste ya da isteme: ölü biri gayet kesinlikle, tam da ikinzin bırakmış olduğu yerden tekrar başlar. Zira ölü biri, insan onda bunu görmese de, güçlü bir varlıktır: Onda değişmezliğin gücü vardır. Ve ölü biri gururlu bir varlıktır. Şuna hiç dikkat etmedin mi; gururlu biri tam da en derin hakir gördüğüne karşı bir şey belli etmemek için, tamamen değişmemiş görünmek için, hiçbir şey yokmuş süsü vermek için, ve bu suretle, hakir gördüğünün daha da derine vurmasını sağlamak için en fazla çabayı gösterir — zira hataya, yanılığa karşı hüsnüniyetle haberdar edilen sadece gurur sahibinin gözde saydığı kişidir, ve bu suretle, onun doğruya yönelmesine yardımcı olunur.

Ah, ama bir ölü — gurur içinde, hiçbir şey dışa vurmaksızın, onu ve veda sözünü unutup giden bir yaşayanı hakir görse bile — kendisini unutturmak için elinden geleni de yapar! Ölü gelip sana hatırlatmaz; sana yarım gözle bakmaz; sen hiçbir zaman onunla rastlaşmazsın; ve ona rastlamış ve onu görmüş olsan da, onun yüz ifadesinde isteği hilafına kanaatini açığa vuran ve senin hakkında hüküm verdiğini gösteren hiçbir gayriihtiyari emare yoktur, zira bir ölünün yüzü kendi mutlak hâkimiyetindedir.

Ölenleri hatıra getirmek için onlara şair tarzı hayat vermek hususunda hakikaten dikkatli olmamız gerekir: En korkunç olan, ölünün hiçbir şeyi dışarı vurmamasıdır. Onun için ölüye karşı korku besleyeceksin, onun ince zekâsına karşı korku besleyeceksin, onun kesinliğine karşı korku besleyeceksin, onun gücüne karşı korku besleyeceksin, onun gururuna karşı korku besleyeceksin!

Ama eğer onu seviyorsan, o vakit onu sevgiyle hatırlarsın, ve korku beslemene hiç hacet kalmaz; sen akılda zekâyı, ifadede kesinliği, değişmezlikteki gücü, bu hayatta gururu, ölülerden, ve tam da ölü olmaları hasebiyle, ancak onlardan öğrenebilirsin; hiçbir insan, en üstün yeteneklisi bile, bunları sana o şekilde öğretmez.

Ölmüş biri değişmez, suçu ona atmak hiçbir mazeret imkanı yaratmaz; velhasıl o sadakatlidir. Ya evet, bu şahidir; lakin o gerçeliğin bir parçası değildir, ve dolayısıyla, seni tutmak için hiç

ama hiçbir şey yapmaz, tek yaptığı değişmemektir. O halde, yaşayan biriyle ölmüş biri arasındaki ilişkide değişim husule gelir ise, değişmiş olanın yaşayan taraf olması gerektiği gayet açıktır. Buna karşılık hiçbir değişim olmaz ise, o vakit hakikaten sadakat göstermiş, onu sevgi içinde sadakatile yâd etmiş olan, yaşayan taraftır — maatteessüf, seni tutmak için hiçbir şey yapamamış dahi olsa, maatteessüf, seni ve senin ona demiş olduğun şeyi tamamen unutmuş olduğunu göstermek için her şeyi yapmış dahi olsa.

Zira ona söylenmiş olan şeyi gerçekten unutmuş olan hiç kimse, bunun, onunla arasındaki ilişkinin, onunla arasındaki meselenin, tamamen unutulmuş olduğunu, ölmüş olanın yaptığından daha açık ve kesin ifade edemez.

Velhasıl sevginin bir öleni yâd etme işi en özverili, en özgür, en sadakatli sevginin işidir. O halde git ve sevgi göster; öleni yâd et, ve aynen bu suretle yaşayanları özveriyle, özgürce, sadakatile sevmeyi öğren.

Bir ölüyle olan ilişkiye istinaden elinde kendi üzerinde deneyebileceğin bir kıtas var. Bu kıtası kullanan kişi en çapraşık ilişkilerin şumulünü rahatlıkla daraltabilecektir, ve gerçekliğin, diğer kişinin bencil olduğunu, diğer kişinin, kendini hatırlatmakla, unutulmaya bizzat kendinin sebep olduğunu, sadakatsiz olanın diğer kişi olduğunu beyan etmek için ekseriyetle hemen el altında tuttuğu o bir yığın mazeretten ikrah etmeyi öğrenecektir.

Öleni yâd et; ve o vakit bu sevgi işinden ayrılmaz parçası olan ilahi inayete ilaveten, hayatı layıkıyla anlama yolunda da en iyi kılavuza sahip olacaksın: Gözle görmediğimiz insanları, lakin gözle gördüklerimizi de, sevmek üzerimize vecibedir. Gözle gördüğümüz insanları sevme vecibesi, ölüm onları bizden ayırdı diye sona ermez, zira bu vecibe ebedidir; lakin ölenlere karşı üzerimize düşen vecibe de çağdaşlarımızı bizden, sevgimize hedef olmayacakları şekilde, ayıramaz.

Sevginin Sevgiyi Övme İşı

“Bir şeyi söylemek değil, yapmak hünerdir.” Bu darbimesel kabilinden bir müşahededir, ve gerçek hünerin “bir şeyi söylemek” olduğu durum ve koşullar mantık icabı hariç tutulduğunda, gayet doğrudur. Zira birinin kalkıp da şairinin asıl hünerinin “bir şeyi söylemek” olduğunu inkâr etmesi haliyle garip olurdu, çünkü ne de olsa *o şeyi* kim olsa, şairin dediği *tarzda*, yani onun şair olduğunu ortaya serecek şekilde, söyleyemez; bu bir konuşmacının hüneri için de bir ölçüde mevzubahistir.

Lakin sevgiye istinaden, hünerin bir şeyi söylemek, ya da bir şeyi şu veya bu şekilde temel itibarıyla doğuştan kabiliyete dayalı olarak söyleyebilmek olduğu ne kısmen ne tamamen doğrudur. Sevgiden söz etmek bunun için o kadar ıslah edicidir; çünkü insan mütemadiyen kafa yormak ve kendine şöyle demek zorundadır: “Bunu kim olsa yapabilir, ya da bunu kim olsa yapabilmeli” — halbuki herkesin şair olduğunu ya da olabileceğini söylemek garip bir laf olurdu. Tüm farklılıkları galebe çalan, tüm bağları, hepsini sevgi bağıyla birleştirmek üzere, çözen sevgi burada kendine mahsus bir tür farklılığın müdahaleci bir şekilde apansızın kendini göstermemesi için tabii tedbirli olmak zorundadır.

Durum şudur ki, sevgiyi övmekte hiçbir “hüner” olmadığı için, aynen bu yüzden, onu yapmak bir iş olur; zira “hüner”, doğuştan kabiliyetle, iş ise, evrensel olarak insana has olanla ilişkilidir.

O halde darbimesel kendine has başka bir şekilde de kullanılabılırdi. Şöyle ki, eğer bir kimse lalettayın bir görüş, apar topar bir tavsiye (ki bilhassa bu, zamanımızda pek hoş gider gibidir) babından: “Birileri sevgiyi övseydi iyi olurdu,” diyecek olsaydı, o vakit buna karşılık olarak: “Bir şeyi söylemek değil, yapmak hünerdir,” denebilirdi — ve “bir şeyi yapmak” bu bağlamda, daha evvelce gösterilmiş olduğu gibi, sevgiye istinaden hiç hüner olmasa da: Neticede hünerdir, ama yine de hüner değil, ama bir iştir.

O halde iş, sevgiye böyle övgüde bulunmayı uğraş olarak üstlenmektir, ki bu vakit ve emek gerektirir. Eğer sevgiyi övmek bir hüner olmasaydı, o vakit durum böyle olmazdı. Zira hakikatte, bir hünere istinaden, herkesin bunu gösteremeyeceği kuşkusuzdur, kişi bu uğraşı üstlenmeye, vakit ve emek harcamaya, hazır dahi olsa bu böyledir.

Buna karşılık sevgi, ah, işte bu, hüner gibi, kendine karşı tamahkâr, onun için sadece çok azına kısmet olan bir şey değildir. Sevgi, ona sahip olmak isteyen her insana verilir, ve eğer o kişi onu övme uğraşını da üstlenmek isterse, bunda da muvaffak olabilir. O halde gelin şimdi şu hususu:

sevginin sevgiyi övme işini,

mütalaa edelim.

Bu bir iştir, ve tabiatıyla sevgi işidir, zira yalnız sevgi içinde, daha kesin olarak hakikat sevgisi içinde, ifa edilebilir. Biz şimdi bu işin ne şekilde ifa edilebileceğine açıklık getirmeye çalışacağız.

Sevgiyi övme işi içe dönük olarak nefis feragati içinde ifa edilebilir.

Sevgiyi övme işi tam hakkıyla yapılacak ise, o vakit insan uzun zaman tek şey düşünmeye sebat etmek, buna bağlı kalmaya, bunu tinsel anlamda, farklı, yabancı, yersiz, elverişsiz her şeyden imtinaya katlanmak, başka her düşünceden en vakitlice ve en itaatkârca kaçınmaya azmetmek zorundadır. Lakin bu çok zahmet vericidir.

Bu yoldan giderek anlamdan ve mantıksal tutarlılıktan, akıl ve idrakten uzaklaşmak epey kolaydır; ve iştilgal edilen bu tek şey sonsuz bir düşünce değil de, münferit sonlu bir fikir olduğu vakit gene aynı durum mevzubahis olur. Fakat akıl ve mantığı muhafaza ve idame ettiren tek şey, tek bir düşünce ise de bu gene çok zahmet vericidir.

O halde, içe dönük, tüm zihin dağınıklıklarından uzakta, tek bir düşünce düşünmek, düşünmenin¹ iplerini sımsıkı tutan eli, aydan aya, peyderpey daha da güçlendirmek, ve sonra, diğer taraftan, giderek artan bir itaatkârlık, giderek artan bir tevazuyla, o elin eklemlerini yumuşatmayı ve kıvraklaştırmayı öğrenmek; ki o elin sımsıklığı, gerekirse her saniye, gitgide artan bir tutkuyla daha sıkıca, daha emince tutabilsin, ve an öyle gerektirdiğinde

¹ Yani düşünme ameliyesinin. (Dan.) tænkningen. -çn.

de, artan bir tevazu içinde, daha kolayca salabilsin diye, bir anlığına gevşetilebilir, ki hepsi çok zahmet vericidir. Ve gene de bunun zaruri olduğu bir insandan gizlenemez, gizlense de, gizli olarak kalamaz; zira insan tek bir düşünce düşündüğü vakit, istikamet içe doğrudur.

Tabii insanın, dikkati sadece ve sürekli olarak dışa, dışsal bir nesne olan hedefe yönelik olarak, düşünmesi ayrı şeydir; her an kendinin bilincinde olarak, kendinin düşünürkenki durumunun, düşünme sürecinde kendine ne olduğunun sürekli olarak her an bilincinde olarak düşünmeye dalmış olmak ayrı şeydir.

Fakat esaslı düşünmek ikincisidir, ki bu haddi zatında şeffaflıktır; ilki müphem düşünmedir, ve bir tutarsızlıktan muzdariptir, yani, düşünerek başka şeyi netleştirecek olan şey son kertede müphemdir. Böyle bir düşünür kendi düşünce tarzıyla başka şey izah eder, ve görür, ama kendine aklı ermez; doğal yeteneklerinden dışa dönük, hedefe doğru olarak belki gayet derinlemesine yararlanabilir, ama içe dönük olarak gayet yüzeyseldir; dolayısıyla, tüm düşünme tarzı, ne kadar derinlikli gibi dahi gelse, yine de temelde yüzeyseldir.

Lakin kişinin düşünme ameliyesinin hedefi dışsal anlamda şümüllü olduğu vakit, veya kişi, üzerinde düşündüğü şeyi allame bir hedef haline getirdiği vakit, yahut da bir hedeften ötekine atlayıp durduğu vakit, en sonuncu uyumsuzluğu keşfedemez: yani, asıl netliğin şeffaflıkta olabileceğini değil de, her netliğin temelinde bir belirsizliğin yattığını keşfedebilir o kadar. Buna karşılık insan bir tek düşünce üzerinde düşündüğü vakit, hiçbir dışsal hedefi yoktur, o vakit insan içe dönmüş, kendini derinleştirmeye yönlenmiştir, o vakit insan kendi içsel durumuna binaen keşifte bulunabilir; ve bu keşif ilkin çok aşağılayıcıdır. İnsan tîninin güçleri bedeninin güçlerine benzemez.

Şayet bir insan bedensel gücünü aşırı zorlarsa, tabii o vakit tarumar olur, ve bu yolla hiçbir şey kazanılmış olmaz. Ama bir insan, sadece içe yönelmeyi seçmekle tinsel güçlerini haddi zatında aşırı zorlamazsa, o vakit hiçbir şey keşfedemez, veya Tanrının var olduğunu daha derinlikli bir anlamda keşfedemez; ve bu böyle olunca da, en önemli şeyi yitirmiş olur, yahut da en önemli şey onu esasen es geçmiş olur.

Bedenin güçlerinde haddi zatında bencil hiçbir şey yoktur, ama insan tîninde haddi zatında, Tanrı ilişkisi hakikaten kazanılacaksa, başının ezilmesi gereken bir bencillik vardır. O halde,

sadece tek bir düşünce düşünen kişi bunu tecrübe etmek zorundadır, her şeyin bir bakıma elinden alındığı o fasılanın devreye girdiğini görmek zorundadır, hayatın kazanılmak için yitirilmek demek olduğu o ölümcül tehlikeden geçmek zorundadır.

Daha derinlikli bir şey meydana çıkaracaksa bu yoldan ilerlemesi gerekecektir; bu güçlükten imtina ederse, o vakit düşünme tarzı yüzeysel olur — böyle bir gayrete hacet olmadığı, evet hatta, bunun aşırılık olduğu hususu, doğrusu istenirse, şu akıl çağında insanlar arasında, hem de Tanrıya ve ebediye danışmaksızın, varsayılır olsa bile.

Şu halde, düşünceden yoksun bir hayatta rahatına bakmak için, ya da herkesinkinin harfiyen aynısı olan o hayranlık timsali mükemmellekle çağdaşlarını hoşnut etmek için buna hacet olmadığı da apaçıktır. Lakin bu güçlükten geçmeksizin ve bu gayret olmaksızın, bir insanın düşünce tarzının yüzeysel olacağı da muhakkaktır. Zira tinsel anlamda doğru olan aynen şudur; bir insan tinsel gücünü haddi zatında sonuna kadar kullanmışsa, o vakit ve ancak o vakit bir araç olabilir; o carla başla ve inanarak sebat gösterdiği takdirde, o andan itibaren en iyi güçleri kazancaktır; lakin bunlar onun kendinin değildir, o bunlara *nefis feragati* içinde sahiptir.

Ah, bunun zımnında kiminle konuşuyorum, bu kabil şeyler onu ne derece alakadar eder, bunu bilemem; lakin bilirim ki, böyleleri bu dünyadan gelip geçmiştir, ve bilirim ki, tam da sevgiyi derinlemesine övmüş olanlar zamanımızda çoğuna bilmedik gelen o engin suların usta ve ehil zevatıdır.

Ve böyleleri için elbet kalemi elime alabilir, kendimi şu hari-kulade sözlerle avutabilirim: “Yaz!” “Kimin için?” “Ölenler için, bir vakitler sevmiş oldukların için!” — Ve onları severek, halen yaşayanların arasında en sevgi dolu olanlarla da elbet karşılaşacağım.

İnsan sırf bir tek düşünce düşündüğü vakit, bu düşünceye ilişkin olarak nefis feragatini keşfetmelidir, ve Tanrının var olduğunu keşfeden, nefis feragatidir. O vakit bahtiyarlık ve dehşet verici çelişiklik aynen şu olur: Her şeye kadir olanla emektaş olmak. Zira her şeye kadir olan biri, bu senin hiçbir şeye kadir olmadığını anlamına gelmeksizin, senin, bir insanın, emektaşı olmaz, ve diğer taraftan, o senin yardımcın olduğu vakit, sen her şeye kadir olabilirsin.

Zahmetli olan şey, bunun bir çelişiklik olması veya bir çırpıda

olmasıdır, öyle ki sen onu kısmen bugün, kısmen yarın yaşamazsın; ve de zahmetli olan, bu çelişikliğin, ara sıra bilincine varabildiğin bir şey değil de, her an bilincinde olman gereken bir şey olmasıdır. Sana her şeye kadir misin gibi geldiği anda, daha o anda — o bencil düşünce, her şeye kadir olanın sen olduğu düşüncesi de sinsice belirir, ve sen tam o anda her şeyi yitirebilirsin, ve bu bencil düşünce tam pes ettiği anda da, her şeye yeniden sahip olabilirsin.

Lakin Tanrı göze görünmez; ve dolayısıyla Tanrı insanoğlunun nefis feragati içinde oluşturduğu aracı kullanırken, sanki her şeye kadir olan bu araçmış gibi görünür, ve bu da bizzat aracı, bunu böyle anlamaya özendirir — ta ki insan sonra tekrar hiçbir şeye kadir olamayana dek.

Başka bir insanla teşriki mesai etmek zaten güçtür de, ah bir de her şeye kadir olanla teşriki mesai etmek yok mu! Evet, bu bir anlamda yeterince kolaydır; zira onun yapmayı kadir olmadığı şeyi yapmayı elbette ona bırakabilirim. Velakin güçlük tam da, benim bir başkasıyla olmasa da, hiçbir şeye kadir olmadığımın idrakiyle iş göreceğim olmamdır, ki bu tek kalemde akıl erdirilecek bir şey değildir. Ve buna akıl erdirmek, buna insanın gerçekten hiçbir şeye kadir olmadığı anda, hasta, keyifsiz olduğu anda değil, ama görünüşe göre her şeye kadir olduğu anda akıl erdirmek güç iştir.

Velakin hiçbir şey bir düşünce kadar süratli değildir, sonra bir insanın aklına geleceği vakit, onun kadar süratle gelen başka hiçbir şey yoktur; ve sonra o engin düşünce denizinde, “70 bin kulaç derinlerde” — insan, gece vakti gelince, düşüncelerden uzak, bunların, sevgi olan Tanrıda gani gani bulunduğu itimat içinde, huzurla uykuya dalabilmeyi, ve Tanrının uyumamış olduğundan emin olarak, güven içinde, o düşünceler ile uyanabilmeyi öğrenmeden evvel!

Doğudaki o haşmetli imparatorun, gün be gün yapacağı belli işi ona hatırlatan bir uşağı vardı: Fakat naçiz bir kulun aradaki ilişkiyi ters yüz edip de, her şeye kadir Tanrıya, “Bana bugün muhakkak falan filanı hatırlat,” diyecek olması, ve Tanrının da o vakit bunu yapması, bu ne demektir!

Bir kul, yeter ki Tanrıya, o mahut imparatorun, uşağına dediği gibi: Bana muhakkak falan filanı hatırlat! diyecek olsun, onun o vakit güven içinde ve mışıl mışıl uyumaya hakkı olabileceğini düşünmek, aklını yitirmek demek değilse nedir! Ancak o her şe-

ye kadir varlık kendine karşı o derece titizdir ki, bu izansız özgürlük içinde izin verdiği sırf bir tek bencil söz oldu mu, her şey boşa gitmiş olur; ve sonra Tanrı sırf falan filanı hatırlamaz; lakin sanki O, hak edilmiş olan falan filanı hiçbir zaman unutmak istemezmiş gibidir.

Hayır, bir parça daha azına kadir olmak, ve sonra kendini, alışıldık beşeri yoldan, bunu yapabileceğine emin olduğuna inandırmak, şu zahmetli durumdan çok daha sağlamdır: Tam aslında ve kelimenin tam anlamıyla hiçbir şeye muktedir olmamak, ve buna karşılık mecazi bir anlamda, bir bakıma sanki her şey kadir olmak.

Yine de bir insan sevgiyi, safi nefis feragati içinde, derinlemesine övebilir; zira Tanrı sevgidir, ve bir insan safi nefis feragati içinde Tanrıya tutunabilir. Bir insanın sevgi hakkında kendiliğinden bildiği şeyler çok yüzeyseldir, bunları Tanrıdan daha derin öğrenmelidir, yani, nefis feragati içinde her insanın olabileceği şey olan şey (zira nefis feragati genel olarak insana özgü olmak suretiyle, kendine özel ilahi görevden ve seçimden farklıdır), Tanrı için bir araç, olmalıdır. O halde her insan sevgi hakkında her şeyi öğrenebilir, aynı şekilde her insan, her kul gibi, Tanrı tarafından sevildiğini öğrenebilir.

Farklılık sadece, bu düşüncenin bazılarına (ki bu bana o kadar garip görünmüyor) en uzun ömür için bile yeter de artar görünmesindedir, öyle ki böyleleri yetmiş yaşına da gelmiş olsa daha hâlâ bunun onlarda hayret uyandırmadığı kanısındadır, ve buna karşılık, diğer bazılarına bu düşünce pek ehemmiyetsiz görünür (ki bu bana fazlasıyla garip ve esef verici geliyor), çünkü Tanrı tarafından sevilme ne de olsa her insana olandan daha büyük bir şey değildir — sanki bu yüzden daha ufak bir şeymiş gibi.

Bir insan sevgiyi, safi nefis feragati içinde, derinlemesine övebilir. Bunu hiçbir şair yapamaz. Şair tensel sevgi ve arkadaşlık hakkında şiir okuyabilir, ki bu nadir bir meziyettir, lakin “şair” sevgiyi övemez.

Zira şaire göre, onun bu ilham perisiyle olan ilişkisi şaka gibi bir şeydir, onun yardımından medet ummak şaka gibi bir şeydir (ve bu pekâlâ nefis feragatine ve duaya tekabül edebilir), buna karşılık, belirleyici olan şairin tabii kabiliyetidir, ve şair için başlıca mesele, ilham perisiyle olan ilişkisinin semeresidir, ki bu semere, şiirdir, şiirsel-yapıttır.

Ama sevgiyi övecek kişi için (ki bunu yapmak hiç meziyet değildir, kim olsa yapabilir), nefis feragatinin Tanrıyla olan ilişkisi veya Tanrıyla nefis feragati içinde muhatap olmak her şey olabilmelidir, cidden içten olabilmelidir; şiirsel yapıtın yapılmış bitmiş olup olmaması bunun yanında şaka gibi bir şeydir, yani, o kimse için Tanrı ilişkisinin kendisi semereden daha önemli olabilmelidir. Onun, nefis feragati içinde, katiyetle ciddi ve içten kanaati, kendisine yardım edenin Tanrı olduğudur.

Ah, şayet bir insan, elinden bir şey gelmiş olsaydı da, nefis feragati içinde, bütün algı yanılmalarını layıkıyla izale edebilseydi, hiçbir şeye kadir olmadığına layıkıyla akıl erdirebilseydi, yani, şayet bir insan nefis feragatinde galip gelebilseydi, ve sonra bu galibiyete nefis feragatinin iftiharını da ekleyebilmiş, böylece tüm bahtiyarlığı, doğruluk ve samimiyet içinde, bizzat hiçbir şeye kadir olmamakta bulmuş olsaydı: Böyle bir insanın sevgi hakkında nasıl da harikulade konuşabilmesi gerekirdi!

Zira nefis feragatinin en azami gayretiyle, kendi olanca güçlerini sonuna kadar zorlamanın baygınlığı içinde kendinden geçmesine bahtiyar olmak, kendini bahtiyar hissetmek, hakikatte Tanrıyı sevmekten başka bir şey değil de nedir? Ama Tanrı sevgidir. O halde başka kim sevgiyi, Tanrıyı hakikaten sevenden daha iyi övebilecekti; zira bu kişi hedefiyle yegâne doğru yolla muhataptır: Çünkü o kendine Tanrıyı muhatap kılmıştır, ve o hakikaten sevendir.

Bu, içe dönük olarak, sevgiyi övmenin nasıl yapılması gerektiği şartı veya tarzıdır. Bunu yerine getirmek tabiatıyla bizatihi mükâfatını bulur, lakin ilaveten başka bir gayesi de vardır; ki bu, sevgiyi, elden geldiği ölçüde, överek insanları ona kazandırmak, insanlarda, her birine bağdaşıklık içinde bahşedilmiş olan şeye, aslen en yüce olan şeye, karşı hakkıyla farkındalık sağlamaktır.

Velhasıl, sanatı ve bilimi öven birisi, insanların arasına kabiliyetlilik ve kabiliyetsizlik ihtilafı sokar. Sevgiyi öven birisiyse, herkesi birbiriyle uzlaştırır, ama müşterek bir fakruzaruret içinde değil, müşterek bir vasatlık içinde de değil, lakin en yüce olanın birlik beraberliği içinde.

Sevgiyi övme işi dışa dönük olarak, özverili yüce gönüllülükle² yapılmalıdır.

Bir insan nefis feragati sayesinde, kendini içe dönük olarak

² Veya özverili diğerkâmlık. (Dan.) *opofrende uegennyttighed*. -çn.

Tanrı nezdinde hiçe sayarak, araç olma hassasına kavuşur; özverili yüce gönüllülük sayesinde de, kendini dışa dönük olarak hiçe sayar, işe yaramaz bir uşak haline sokar: İçe dönük olarak kendine büyüklük taslamaz, zira o bir hiçtir, dışa dönük olarak da kendine büyüklük taslamaz, zira o bir hiçtir; Tanrının karşısında bir hiçtir — ve tam bulunduğu yeri, Tanrının karşısında olduğunu, hiç hatırlından çıkarmaz.

Maalesef, bir insanın son anda hataya düştüğü, Tanrının karşısında hakikaten mütevazı olsa da, yüzünü insanlara döndüğünde, bir şeye muktedir olmanın gururuna kapıldığı da olabilir. O vakit mukayesenin cazibesi onun düşüşü olur. O kendini Tanrıyla mukayese edemeyeceğine akıl erdirmiştir, onun karşısında bir hiç olduğunun bilincindedir, ama yine de, insanlarla mukayeseli olarak, kendini bir şey sanır.

Yani o nefis feragatini hatırlından çıkarmıştır, bir algı yanlışlığına saplanıp kalmıştır, öyle ki o, sırf muayyen saatlerde Tanrının huzurundaymış gibidir, tıpkı kralın huzuruna ancak muayyen saatlerde çıkılabildiği misal. Ne elim bir kafa karmaşası! Zira bir insana istinaden, onunla karşı karşıyayken bir türlü konuşup, o yokken, hakkında başka türlü konuşmak pekâlâ olabilir, ama Tanrı hakkında — onun yokluğunda, böyle konuşmak olabilecek şey midir?

Bu hakıyla anlaşıldığı vakit, özverili yüce gönüllülük, nefis feragatinin tıpkısıdır. Mamafih, şayet bir kimse başkalarına — sevgiyi överek, hükmetmek isteyecek olsaydı, o vakit de bu en dehşet verici çelişiklik olurdu.

Böylece, özverili yüce gönüllülük belli bir anlamda, yani içe dönük olarak anlaşıldığında, nefis feragatinin doğal bir sonucudur, yahut da nefis feragatiyle aynı şeydir. Ama eğer ki sevgi hakikatte övülecek ise, o vakit dışa dönük olarak, özverili yüce gönüllülük zaruridir; ve hakikat sevgisi içinde sevgiyi övmeye murat etmek de tam bir sevgi işidir.

Bir insan dünyevi çıkarları yeterince rahat elde edebilir, ve her türlü yalan dolanı vazederek insanları hoş edebilir, ki en elimi budur. Lakin bu, sevgiyle yapılmış bir hareket değildir. Zira sevgiyle hareket etmek bunun tam aksidir: Hakiki doğruya ve insanlara karşı sevgi içinde, hakiki doğruyu telkin için her fedakârlıkta bulunmaya, buna karşılık, hakiki doğrunun bir nebzesini bile fedadan kaçınmaya murat etmektir.

Hakiki doğrunun bu dünyada esas itibarıyla tartışmalı sayıl-

ması icap eder; dünya hiçbir zaman o kadar usta olmamıştır, hiçbir zaman da, çoğunun hakiki doğruya murat edeceği, yahut onun hakkında hakikaten doğru bir fikre sahip olacağı, dolayısıyla da, daha telkin edilir edilmez herkesi hoş edecek kadar usta olmayacaktır. Hayır, hakikaten doğru bir şeyi hakikaten telkin etmek isteyen kişi, bu denli albenili bir beklentinin yardımından daha farklı bir yolla kendini hazırlamalıdır, şu anı³ esas itibarıyla gözden çıkarmaya gönüllü olmalıdır.

Bir elçi bile, “insanları kazanmaya” çalıştığından söz eder⁴, ancak şöyle de ekler: “Ama Tanrı nezdinde ne olduğumuz görünürdedir.” O halde bu sözlerde düşünce itibarıyla, insanların hoşnutluğunu kazanmaya karşı duyulan o bencil yahut namert, ödlele hırstan eser yoktur — öyle ki, bir şeyin hakikaten doğru olup olmadığını belirleyen şey, insanların hoş edilmesiymiş gibidir. Hayır, o elçi, insanları kazanma arayışı içindeyken, Tanrı nezdinde ne olduğu görünürdedir, o bunun için onları kendine değil, hakikate kazandırmak ister.

Onları adanmışlıkla kendine bağlayacak, ancak onu yanlış anlayacakları, bu suretle öğretisini çarpıtacak bir şekilde kazanabileceğini görür görmez, onları derhal kendinden uzaklaştırır — onları kazanabilsin diye. Yani onları kendisi bundan bir çıkar elde etmek için kendine kazandırmak istemez, ama her fedakârlıkta bulunarak, yani onların hoşnutluğunu da feda ederek, onları hakiki doğruya kazandırmak ister — şayet bu ona kısmet olabilirse; onun murat ettiği şey budur.

Dolayısıyla, aynı elçi bir başka yerde (1 Selanıklılar 2:4; 5:6)⁵ şöyle der: “Biz insanları değil, Tanrıyı hoş etmek ister şekilde konuşuyoruz. Biz insanlarla ne pohpohlayıcı sözlerle, ne de me-

³ Yani *şimdiki an*. (Dan.) *şeblikket*. -çn.

⁴ Yeni Ahit, 2 Korintliler 5:11: “Rab’den korkmanın ne demek olduğunu bildiğimiz için insanları ikna etmeye çalışıyoruz. Ne olduğumuzu Tanrı biliyor. Umanım siz de ne olduğumuzu vicdanınızda biliyorsunuz.” -çn.

⁵ Yazarn ifadesinin İncil’in ilgili bölümündeki metinle bire bir uyuşmadığını belirtmeliyim.

Yeni Ahit, 1 Selanıklılar 2:4-6: “Tersine, Tanrı tarafından Müjde’yi emanet almaya layık görüldüğümüz için, biz insanları değil, yüreklerimizi sınanan Tanrı’yı hoşnut edecek şekilde konuşuyoruz. Bildiğiniz gibi, hiçbir zaman pohpohlayıcı sözlerle ya da açgözlülüğü örten bir maskeyle gelmedik. Tanrı buna tanıktır. İnsanlardan gelecek bir övgünün peşinde değildik - ne sizden, ne başkalarından. Mesih’in elçileri olarak size ağırlığımızı hissettirebildik. Ama çocuklarını bağrına basan bir anne gibi size şefkatle davrandık.” -çn.

rak ve alaka bahanesiyle muhatap olduk, biz insanlarda saygı aramadık, ne sizlerde ne de diğerlerinde; hatta biz sizlere İsa'nın elçileri olarak yük olmuş bile olabiliriz."

Bu ne kadar da fazla özveri içerir! O herhangi bir çıkar aramamıştır, hiçbir bedel beklememiştir, İsa'nın elçisi olarak bihak-
kın böyle bir talepte bulunabilecek olsa bile bunu yapmamıştır; o onların saygısını, övgüsünü, adanmışlığını gözden çıkarmıştır, sefil ve yoksul bir halde kendisini onların kadirbilmezliğine, onların alay ve tahkirine maruz bırakmıştır: ve bütün bunları — onları kazanmak için yapmıştır.

Evet, bu yolla her şey mubahtır, insanları kazanmak uğruna infaz edilerek canından olmak pahasına bile olsa; zira bu bir insanın tam da özveri ve yüce gönüllülük⁶ içinde, anı kazandığı — ve de hakikati yitirdiği, tüm anlık imkanlardan sarfı nazar etmektir. Elçi, ebediyle pekişmiş olarak ayakta durur; ebedinin güçleri sayesinde, özveri içinde insanları kazanacak olan odur; o, tutunmak için o insanlara muhtaç olan elçi değildir, ve dolayısıyla, yolların en ilkinde ve en iyisine, en mahirane yola sarılır, onları kazanma yoluna, ama onları hakikate kazandırmanın değil — zira bunun için böyle yollara başvurulamaz.

Ve şimdi günümüze gelelim; her şeyi ansal yapmak ve ansal olanı her şey yapmak için her şeyin yapıldığı zamanımızda yüce yüreklilik nasıl da lüzumludur — şu anı olabildiğince üstün ve hâkim, ebediye, hakiki doğruya üstün ve hâkim kılmak için her şey yapılmaz mı; şu anı Tanrıya ve ebediye dair adeta gösterişli bir cehalet içinde bu denli kendinden hoşnut, tüm hakikatin farazi mülkiyeti içinde bu denli burnu büyük, hakiki doğrunun mucidi olduğu sanısı içinde bu denli küstah yapmak için her şey yapılmaz mı!

Daha bir matah olanların arasında şu ana boyun eğmiş ve bu suretle o anı daha da berbat etmiş olanları nasıl da çoktur; zira özellikle de daha matah olanı, güçsüzce veya bencilce teslim olduğu vakit, düşüşünü tam da şu anın gürültü patırtısı içinde unutmaya çalışmak zorundadır, şu anı şimdi tüm gücüyle daha da gösterişçi yapmaya çalışmak zorundadır. Maalesef, düşünürlerin devri geçmiş gibidir! O sessiz sabır, o mütevazî ve itaatkâr ahestelik, anlık etkiden o yüce gönüllülükle el çekiş, şu ana olan o sonsuz uzaklık, tek bir düşünce düşünmek için zaruri olan o

⁶ (Dan.) *uegennyttighed*. -çn.

kendi düşüncesine ve kendi Tanrısına gönülden bağlı sevgi: Bunlar kayıplara karışmış gibidir, ve insanlar için neredeyse bir gü-lünçlük haline gelmek üzeredir.

“İnsanoğlu” yeniden, ve tamamen anlık olarak, “her şeyin öl-çüsü” haline gelmiştir. Tüm bilgiler ince bir el kitabında basıl-maya uygun şekilde düzenlenecek, yahut da yalan üstüne yalan-la desteklenecektir. Evet, sonunda tüm bilgiler bir camiaya en fazla bir saatlik bir söylevle nakledilebilecek şekilde düzenlene-bilirmiş gibidir, ki bunun yarım saati beğenilerin ve tenkitlerin patırtısına harcarur, ve diğer yarım saatte de topluluk zaten artık düşüncelerini toparlayamayacak kadar altüst haldedir.

Ve yine de en yüksekin bu olduğu farz edilip gıpta edilir. Ço-cuklar şunu en yüksek saymak üzere terbiye edilir: Bir saat sü-reyle dinlenilmek ve hayranlık uyandırmak. Böylece insan olma-nun rayiç bedeli düşürülür.

En yüksekinden, ne, Kutsal Kitabın dediği gibi, Tanrıyı hoş-nut etmekten, ne bir vakitler yaşamış o mahut haşmet sahipleri-ni, ne de çağdaş olan o birkaç mümtaz zatı hoş tutmaktan söz etmek artık mevzubahis değildir: Hayır, bizzat kendileri hakiki doğru üzerinde düşünmeye ne vakit ne de fırsat bulmuş, ve do-layısıyla, eğer beğeniyle karşılık verecekler ise, yüzeyselliğe ve yarı gerçeklere gerek duyan gelişigüzel bir camiayı, “ilk ve en iyileri”, bir saatliğine tatmin etmek: Gıpta edilen işte budur.

Yani, gıpta etmekte iyi kötü değer bir taraf bulmak için, insan bir parça yalanla yardımcı olur, insan birbirini bu camiaların safi zekâ olduğuna, her camianın safi zekilerde müteşekkil olduğuna inandırır. Durum aynen Sokrates’in zamarında olduğu gibidir, ki bilgiye göre, savcı şöyle ilam etmiştir: “Gençleri eğitmekten herkes anlıyordu, bundan anlamayan tek insan Sokrates’ti,” aynı şekilde zamanımızda “herkes” zekidir, beyinsiz tek tük insan vardır.

Bu dünya mükemmeliyete ulaşmaya o kadar yakındır ki, şimdi “herkes” bilgedir; o tek tük garibanlar ve beyinsizler de olmasa, o vakit bu dünya tamamen mükemmel olurdu. Bütün bunlar olup biterken, Tanrı tabir caizse öylece cennette oturup bekler. Hiç kimse Tanrının ikamet ettiği yerdeki sessizliğe ka-vuşmak için anın gürültü patırtısından uzak kalmaya can atmaz; oysaki insan insana hayranlık duyar, ve Ona hayranlık duyar — çünkü O tamamen tüm diğerleri gibidir, bir insanın Tanrıya iba-det ettiğindeki kimsesizliğe hiç kimse can atmaz; hiç kimse ebe-

diyet kıstasının hasreti içinde, en yüksek olandan böyle ucuz yolu itizali hakir görmez!

Şu an⁷, kendini bu derli önemser hale gelmiştir. Özverili yüce gönüllülük bu yüzden o kadar zaruridir. Ah, böyle hakikaten özverili yüce gönüllülüğü bir tasvir edebilseydim! Lakin burası onun yeri değildir, burada esas bahis konusu sevgiyi övmeye işidir — ve dolayısıyla burada temenni başkadır: Ah keşke böyle biri tasvir edilmiş olsaydı da, şu an, onu müşahade edecek vakti yine de bir bulabilseydi!

Fakat tüm hakikat sevgileri için şu ana istinaden geçerli olan şey, sevgiyi hakikaten övmeye binaen de geçerlidir. İnsan sevgiyi överek şu anın tasvibini aramadan evvel, yine de her şeyden önce şu anın sevgi hakkında hakikaten doğru bir fikre sahip olup olmadığını tespit etmek zorundadır. Ancak şu an, şimdiki haliyle, sevginin ne olduğuna dair hakikaten doğru bir fikre sahip midir, veya hiç sahip olmuş mudur?

Hayır, imkansız. Şu anki ya da anlık anlamdaki sevgi haddi zatında öz sevgiden ne bir fazla ne bir eksiktir. Yani sevgiden bu şekilde söz etmek öz sevgiyle olur, ve bu takdirini kazanmak öz sevgiyle olur. Hakiki sevgi nefis feragatininkidir. Peki ama nefis feragati nedir? Şu andan ve ansal olandan kesin vazgeçmektir.

Ama o halde — tam da şu andan vazgeçmekle, hakiki olan sevgi hakkında, hakikaten doğru söz etmekle, şu anın takdirini kazanmak tamamen imkansızdır. Bu imkansızdır, o kadar imkansızdır ki, söz sahibi, şayet hakikat onun için şu anın takdirinden daha önemliyse, şu anın takdirine kazaen mazhar olabildiği ölçüde, bu yanlış anlamaya bizzat parmak basmakla mükelleftir.

Bu izahtan yola çıkarak rahatça görülür ki, vargı hiçbir suretle doğru değildir, ezbere şu hükme varır: Sevgiyi övenin kendisi sevilendir veya sevilen olmalıdır — sevginin ta kendisi olanı çarmıha germiş bir dünyada, onca sevgi tanığını zulme uğratmış ve ortadan kaldırmış olan bir dünyada.

Ve bu itibarla koşullar değişmiş, hakikatin tanıklarının artık kanunu ve canını feda etmek zorunda bırakacak aşırılığa ve kararlılığa varacak gibi olmasa dahi: Dünya yine de özünde daha bir iyileşmemiş, sırf daha az ihtiraslı ve daha bir küçük fikirli olmuştur. Onun için dünyanın umumiyet itibarıyla sevimsiz, sevilme-ye layık dediğine, ebediyet âlemi tabiatıyla suça layık ve cezaya

⁷ Veya şimdiki an. -çn.

layık bir şey gözüyle bakar. Sevimli, sevmeye layık denen böyle biri, ne olursa olsun ebediyetin veya Tanrının özlü yaşam ve özünde zahmetli yaşam talebini fazla ciddiye almamaya dikkat gösterir.

Sevimli, sevmeye layık denen insan mümkün olan tüm mazeretleri ve kaçamak yolları ve ince zekâ oyunlarını, çekişe çekişe pazarlık etmeyi ve yutturmaya iyi bilir; ve sonra kendi cingözlüğünün bir nebzesini başkalarına bırakacak kadar da sevecendir, ki insan bunun yardımı sayesinde kendi hayatını avantajlı, kolay ve rahat olacak şekilde tanzim eder. Sevimli, sevmeye layık olanın meclisinde insan kendini bayağı emniyette, bayağı ferah hisseder; ebedi bir şeyin var olduğu üzerinde, veya bunun her insanın hayatı üzerinde ne gibi bir talep oluşturduğu üzerinde, veya ebedinin bir insana, talebin bugün bile geçerli olacak kadar yakın olduğu üzerinde düşünme aşamasına onun yüzünden gelemeyişi, insanın hiç aklından geçmez.

Sevimli, sevmeye layık insan işte budur. Ama kendinden çok şey talep ettiğini kesin ve tam hakkıyla bilen, bunu diğerlerinden bir şey talep etmeksizin yapsa da, böyle bir talebin var olduğunu yine de hatıra getiren kişi sevimli, sevmeye layık değildir. Onun meclisinde, mazeretler ve kaçamak yollar göze pek iyi görünmez, insanın hayat gayesi olan her şey nahoş bir manzara kazanır; insan onun meclisindeyken hakkıyla rahata kavuşamaz, öyle ki onun meclisinde, zamansallık veya hatta iman neshi içinde itizalin bile, rahatlığın yastıklarını yerli yerine koymaya daha bir az yardımı dokunur. Peki ama bu sevmeye layık sevimlilik nedir?

Ebedi olana ihanettir. Zamansallık ona bunun için o kadar kıymet verir. Ve bunun için de bu dünya, "Tanrıya karşı sevgi dünyaya karşı nefrettir," sözü karşısında infiale kapılır. Şöyle ki, ebediyetin talebi hakkıyla geçerli kılındığı vakit, böyle bir insan her şeyden nefret eder gibi görünür, ki bu çoğu insan bu amaçla yaşar.

Bunun içindir ki o ne kadar rahatsızlık verici, ne kadar alela-cayıp, ne kadar sevimsiz, sevmeye değmezdir! Buna karşılık insanlara kendi sevimli yanılgıları içinde güç vermek ve yardım etmek nasıl da sevimli, sevmeye layıktır. Ama o vakit sevgi insanları aldatmak demek değil midir; yani o vakit bunun sevgi olduğu muhakkak mıdır, çünkü aldatılmış olanlar bunu sevgi addederler, çünkü aldatana sanki en büyük velinimetleriymiş gi-

bi şükrederler; bir aldatmaca içinde sevmek ve bir aldatmaca içinde sevgiyle karşılık görmek sevgi mi olur?

Ben sevginin şu olduğuna inanırdım: Asıl doğruyu açığa vurarak her fedakârlıkta bulunmak istemek, lakin asıl hakikatin zerre kadarını bile feda etmek istememek.

Yine de, gerçekliği⁸ unutmak, bu dünyanın nasıl olduğunu unutmak, ve tüm ilişkileri kurgu yoluyla şiîrsel bir şekilde bir hayal dünyasının içine yerleştirmek istesek dahi: *insanla insan arasındaki ilişkide*, sevgiyi sahiden övmenin yüce gönüllülük gerektirdiği izaha hacet bırakmayacak kadar açıktır. Gelin böyle bir kurgusal denemeye girişelim, gerçek dünyayla hiçbir ilişkide olmadığımızı, ama onunla sevgiyi övme düşüncesiyle sırf düşünce uzaklığında muhatap olduğumuzu farz edelim.

Bir insan hakiki sevgiden hakikaten doğru söz edecekse, o vakit ortada şöyle bir çifte zaruret vardır: *Söz sahibi bizzat kendini öz sevgi sahibi yapmalıdır, ve sözün muhteviyatı da sevimli gelmeyen hedefi sevmeye dair olmalıdır*. Ama bu böyle olduğu vakit, sevgiyi övmekten herhangi bir yarar sağlamak imkansızdır; zira bundan sadece, ya söz sahibi hakikaten sevgi dolu addedildiği, ya da sözün muhteviyatı iç okşayıcı, sevimli gelen hedefi sevmeye dair olduğu vakit bir yarar sağlanabilir.

Ve sevgiyi övmenin herhangi bir yararını görmek imkansız olduğu vakit bunu yapmak haliyle yüce gönüllülük olur. — Şimdi bakın, antik dönemin o seçkin saf bilgesi, ki o, güzel şeye ve güzel insana olan sevgiden nasıl en güzelce söz edileceğini herkesten iyi bilirdi, evet bu zat tüm zevatın içinde en çirkin, kaba saba olardı, en güzel zevatın içinde de en çirkin, kaba saba olardı.

Bunun, onu güzeli seven sevgiden söz etmekten korkutmuş olması icap edeceği düşünülebilir — insan haliyle, darağacına asılmış bir adamın evinde ilmkitten söz etmekten kaçındığı gibi, en güzeller bile göze batıcı şekilde çirkin, kaba sabanın yanında güzellikten söz etmekten kaçınır — çirkin, kaba saba olanın kendisi bile. Ama hayır, bu mahut zat tam da bunu çekici ve coşturucu bulabilecek kadar tuhaf ve yadırgatıcıydı, yani kendini mümkün olan en avantajsız konuma sokabilecek kadar tuhaf ve yadırgatıcıydı.

Zira, o, güzel olandan söz ederken, güzel olana karşı düşün-

⁸ (Dan.) *virkelighed*. -çn.

cenin ve sözün hasretliği içinde, dinleyicileri önüne katıp götürürken — ve onlar ona kazara bir baktıklarında: O zaten olduğundan bile daha çirkin, kaba saba hale gelirdi, zevatın içinde en çirkini, kaba sabası haline gelirdi. O söz söyledikçe, bir yandan güzellikten daha daha güzelce söz eder oldu, ama bir yandan da aradaki zıtlık yüzünden daha bir çirkinleşti, kaba sabalaştı.

Bu bilge hakikaten bir gariban olmuş olmalıydı, sırf en çirkin, kaba saba olmakla kalmayıp, tüm zevatın en garibi de olmuş olmalıydı; yoksa başka ne ona böyle yaptırabilirdi? Düşünüyorum da, sırf güzel bir burnu olmuş olsaydı (ki yoktu, bu nedenle, hepsi güzel burunlu olan Yunanlara son derece göze batıcı gelirdi), o vakit güzel olanı sevmek hakkında herhalde tek kelime etmek istemezdi, birileri çıkıp da, onun kendinden, veya o güzel burnundan söz ettiğini sanacak diye korkusundan, buna karşı dururdu; bu da onun ruhunu teessüre gark etmiş olurdu, çünkü ona sanki birilerinin dikkatini kendi güzelliğine yöneltmekle, sözün hedefinin, bahis konusu ettiği güzelliğin, hakkını yemiş gibi gelirdi.

Fakat o, kendinin en çirkin, kaba saba olduğunun güveni içinde, vicdanı rahat olarak, güzelliğe dair her şeyi, her şeyi, ama her şeyi, bundan bir nebze yarar sağlamaksızın, söyleyebileceğine inanırdı, ama o böylece giderek sırf çirkinleşti, kaba sabalaştı. Lakin güzel olanı seven sevgi, hakiki sevgi, nefis feragatinin sevgisi, değildir. Bu bakımdan söz sahibi, her şey yolunda gidecek ve kurgusal yoldan şiirsel mükemmeliyete ulaşacaksa, kendini öz sevgi sahibi olan haline getirmek zorundadır. Nefis feragatinin sevgisini övmek ve sonra da kendisi asıl seven kişi olmak istemek, evet, bu, tam da nefis feragati eksikliğidir.

Sözü söyleyen kişi öz sevgi sahibi olmadığı vakit bir parça pırsırık veya yapay olabilir; ya övgüden kendisi yarar sağlamaya özenir, ki bu hedefin hakkını yemek olur, ya da bir tür mahcubiyete düşer, ki o vakit, birileri onun kendinden bahsettiğini sanabilir diye korkusundan, bu sevginin ne harikulade bir şey olduğuna dair her şeyi söylemeyi göze bile alamaz. Fakat eğer sözü söyleyen kişi öz sevgi sahibi ise, yahut bunu tam hakkıyla düşünmek istersek, eğer ki o, sevgi dolu söz sahiplerinin sevgi erbapları dediği zevatın içinde öz sevgisi en fazla olan kişi ise, o vakit, evet, o vakit o, kendini o mahut saf bilgenin çirkinlik, kaba sabalık içinde olduğundakinden bile daha fazla öz sevgi sahibi yapmış olduğuna daha da bir memnun olarak, nefis feragatinin sevgisi hakkında serbestçe söz söyleyebilir.

Gerçeklik dünyasındaki⁹ bir ilişkide nefis feragatinin sevgi-sinden söz edebilmek muhakkak ki uzun bir hazırlık gerektirir; ama bu hazırlık bir sürü kitap okumaya veya herkesçe muteber sayılan nefis feragati için (tabii eğer bir insanın, herkesin *onun* kendi açısından nefis feragati diye anladığı şeyi yaparak nefis feragati gösterebilmesi mümkün ise) saygı ve itibar görmeye değil, aksine, kendini öz sevgi sahibi yapmaya, işi herkesin içinde öz sevgisi en fazla olan kimse addedilme aşamasına getirebilmeye dayanır. Ve bu raddeye ulaşmak da o kadar kolay değildir.

Bir sınavla kendini göstermek, ve en düşük, en düşük notu almak aşağı yukarı eşit derecede zordur, o halde her ikisinden de eşit sayıda bulunması icap eder. — Söz sahibi hakkında denilecek olan bu kadar. Lakin sözün içeriği de şu olacaktır: Sevilebilir *olmayan* hedefi sevmek. İşte, antik dönemin o mahut saf bilgisi, güzeli seven sevgiden o kadar güzelce söz etmeyi bilmiş olan o zat, bahis *çirkini*, *kaba sabayı sevmeye* gelince, yine de ara sıra farklı tarzda konuşurdu. Sevmek denen şeyin güzeli sevmek olduğunu inkâr etmezdi ama, yine de, *çirkini*, *kaba sabayı sevmekten*, evet, bir tür şaka yollu söz ederdi.

O halde *güzel*¹⁰ ile demek istenen şey nedir? “Güzel” dolaysız sevginin dolaysız ve doğrudan hedefidir, temayülün ve ihtirasın tercihidir. O halde tabii bir insanın güzeli sevmesi gerektiğini telkin etmeye hacet yoktur. Lakin *çirkini*, *kaba sabayı*! Bu, yüzünü öteye çeviren ve: “bu da sevicecek şey mi” diyen temayüle ve ihtirasa teklif edilecek şey değildir! O halde bizim sevgi fikrimize göre “güzel” nedir? Sevilendir ve arkadaşır. Zira sevilen ve arkadaş dolaysız sevginin dolaysız ve doğrudan hedefidir, temayülün ve tutkunun tercihidir. Pekâlâ o vakit “*çirkin*, *kaba saba*” nedir? O, insanın sevmekle mükellef olduğu “komşudur.”

İnsan onu sevmekle mükelleftir, o mahut saf bilgi buna dair hiçbir şey bilmiyordu, o, komşunun varlığından ve bir insanın onu sevecek olduğundan bihaberdi; onun *çirkin*, *kaba sabayı sevmeye* dair dedikleri müstehzilikten ibaretti. Komşu sevilebilir-*olmayan*¹¹ hedeftir; ondan yüz çeviren ve “bu da sevicecek şey mi,” diyen temayüle ve tutkuya buyrulacak bir şey değildir!

⁹ Veya *gerçeklik âlemi*. (Dan.) *virkelighedens verden*. -çn.

¹⁰ (Dan.) *den skønne*. “Den” ön eki, insan (erkek) için kullanılan bir ek. Dolayısıyla burada güzel insandan bahsediliyor. *Güzel şey*, *güzel nesneden* bahsedildiği takdirde, nötr olan “det” ön eki kullanılarak, “det skønne” denmesi gerekir. -çn.

¹¹ (Dan.) *u-elskelig*. Bu sözcüğü, olumsuz ön ekinden tire işareti ile ayırarak kullanmak normal kullarıma ters düşse de, metne bağlılık açısından aynı şekilde çevirdim. -çn.

Fakat sevilebilir-olmayan hedefin tam da bu yüzden sevilmesi gerektiğine dair söz söylemenin de hiçbir yararı yoktur. Ve yine de hakiki sevgi tam da komşuya sevgidir, veya sevilebilir hedefi değil de, sevilebilir-olmayan hedefi sevilebilir bulmaktır.

O halde hakiki sevgi hakkında hakikaten doğru söz edebilmek için söz sahibi kendisini öz sevgisi en fazla olan kişi yapmak zorunda kalmış olduğu, ve sözün muhteviyatı sevilebilir-olmayan hedefi sevmekten dem vurmak olduğu vakit: herhangi bir fayda veya kazanç imkansızdır.

Söz sahibinin kendisi bunun mükâfatı olarak sevilir duruma gelmez, zira öz sevgisinin ne kadar fazla olduğu, zıtlık sayesinde haliyle sadece daha barizleşir; ve sözün muhteviyatı kendisini, temayülün ve tutkunun o kadar kolayca ve seve seve idrak ettiği şeyi duymaya can atan, ama temayülün ve tutkunun hiçbir surette haz almadığı şeyi duymayı hiç istemeyen insanlara hoş görünmeye uygun nitelikte olmaz.

Yine de bu kurgusal deneme gayet münasiptir, ve diğer şeylerin yanı sıra, tüm Hristiyanlık âleminde kendini tekrar tekrar belli etmiş bir aldatmaca ve yanlış anlamayı aydınlığa çıkarmaya da belki hizmet edebilir. İnsanlar kendilerinden elbette bir bakımdan feragat etseler de, bunu kararlıca yapacak cesareti göstermeyerek, Hristiyan tevazuya ve nefis feragatine saygısızlık eder; bunun için de bir insan kendi tevazusu ve kendi nefis feragati içinde anlaşılmaya özen gösterir, velhasıl o vakit insan kendi tevazusu ve nefis feragati için saygı ve itibar görür — lakin bu tabii ne de olsa nefis feragati değildir.

Velhasıl, sevgiyi övmek, *içe dönük olarak* nefis feragati, ve *dışa dönük olarak* özverili yüce gönüllülük gerektirir. O vakit bir insan sevgiyi övmeye kalkıştığında, böyle yapmasının onun açısından gerçekten sevgi olup olmadığı ona sorulduğu vakit cevap şu olmalıdır: “Buna başka hiç kimse kesinlikle karar veremez; bunun gösteriş, kibir, kısacası kötülük için, olması mümkündür, ama sevgi olması da mümkündür.”

Sonuç

Bu küçük yazı çalışmasının yukarıdaki kısmında, “birçok kez ve birçok yoldan”¹ sevgiyi övmeye gayret ettik. Çalışmamızı, temenni etmiş olduğumuz gibi, tamamlamaya muvaffak olduğumuz için Yüce Tanrıya şükrediyor, ve sözümüzü Elçi Yuhanna’nın şu sözüyle noktalamak istiyoruz: “Ey siz sevilenler, gelin birbirimizi sevelim.”²

Haliyle Apostolik salahiyeti haiz bu kelimeler, aynı zamanda, sen onları dikkate almak istediğin takdirde, bizzat sevgideki zıtlıklara istinaden bir ara tonu veya bir ara duyguyu da haizdir, ki bunun temelinde sevgide mükemmeliyete ulaşmış kişi tarafından zikredilmiş olmaları yatar. Bu kelimelerde vecibenin katılığını duymazsınız, elçi, “birbirinizi seveceksiniz,” demez; lakin onlarda şair tutkusunun, temayülün fevriliğini de duyamazsınız.

Bu kelimelerde yüce ve mukaddes bir şey vardır, ama bir o kadar da, hayattan mütehassis ve ebediyle teskin olmuş bir hüznü de vardır.

Elçi şöyle demiş gibidir: “Aman Tanrım, o vakit seni sevmekten alıkoymak isteyen bütün her şey nedir ki, öz sevgiyle kazanabileceğin bütün her şey nedir ki! Buyruk, senin sevecek olduğun şeydir, ama sen kendini ve hayatı anlamak istediğin vakit, bunun sana buyrulmasına tabii hacet yoktur; zira insanları sevmek her şeye rağmen yaşamaya değen yegâne şeydir, bu sevgi olmadan sen aslında yaşıyor olmazsın; ve sonra insanları sevmek de yegâne mukaddes tesellidir, hem burada hem öbür tarafta; ve insanları sevmek senin Hristiyan kul olduğunun yegâne nişanesidir” — işin hakikati, kelime-i tevhit yetmez. Hristiyan anlayışında, sevgi buyrulur, ama sevgi buyruğu her daim yeni kalan eski buyruktur.

¹ Yeni Ahit, İbraniler 1:1: “Tanrı eski zamanlarda peygamberler aracılığıyla birçok kez ve çeşitli yollardan atalarımıza seslendi.” -çn.

² 1 John 4:7: “Sevgili kardeşlerim, birbirimizi sevelim. Çünkü sevgi Tanrı’dandır. Seven herkes Tanrı’dan doğmuştur ve Tanrı’yı tanır.” -çn.

Sevgi buyruğu, yıllarla eskiyen ve körleşen, yahut ona riayet edecek olanların aralarında fikir birliği ettiği şeye istinaden değişen bir beşeri buyruk gibi değildir. Hayır, sevgi buyruğu en son güne kadar yeni kalır, o en eski hale geldiği en son günde bile hâlâ aynı yeniliktir. Yani buyruk en cüzi şekilde bile, bir elçi tarafından zerre kadar değiştirilemez.

O vakit değişim sadece sevginin buyrukla gitgide daha fazla sıkı fıkı olmasında, buyrukla adeta tek vücut olmasında olabilir, ki o da bunu sever: O yüzden komşudan o kadar yumuşak, o kadar hüznle, sevginin buyruk olduğu adeta unutulmuş gibi söz eder.

Buna karşılık sen, söz söyleyenin sevginin elçisi olduğunu unuttuğun vakit onu yanlış anlarsın; zira o kelimeler sevgi hakkındaki sözlerin başlangıç hali değil, kemale ermiş halidir. Biz bunun için öyle söz söylemeye çekiniriz.

Miadını doldurmuş ve çoktan kemale ermiş elçinin ağzında hakikat olan şey, daha başlangıçta olan kulun ağzında öyle kolayca cilve olabilir ki, emir okulundan vaktinden erkenden kaçıp, “okul esaretinden” kurtulmaya bakar. Biz elçinin sadece sözünü tanıtıyoruz, onun sözünü kendimize mal etmiyoruz, lakin kendimizi şu sözün dinleyicisi yapıyoruz: “Ey siz sevilenler, gelin birbirimizi sevelim!”

Ve sonra bir tek husus daha var, *Hristiyanlığın kısasa kısaslığı, ebediyetin kısasa kısaslığını* hatırlayın. Hristiyanlıktaki bu kısasa kısaslık öyle önemli ve belirleyici bir Hristiyanlık hükmüdür ki, ben Hristiyanlık inancını elden geldiğince işlediğim her yazımı olmasa bile, bari birini bu düşünceyle sonlandırmak isterdim.

Hristiyanlık zamanımızda nispeten (yani diğer zamanlarda aşırı fazla söz konusu edilir olmasına nispeten demek istiyorum) daha bir az söz konusu edilir. Lakin kulağa gelen söylem tarzına bakılırsa (ki dil uzatmalar tabii Hristiyanlığa dair değildir), Hristiyanlık esaslarının neredeyse şekilsiz şemalsiz bir hal almış mahzun, baygın bir sevgi kisvesi altında sunulması ender değildir.

Her şey sevgidir ve de sevgidir; kendini, kanunu ve canunu hiç boşa harcama, günlerin aydın olsun veya günlerin kendin icat ettiğin endişelerden uzak, hoş geçsin, zira Tanrı sevgidir ve de sevgidir; — katılığına dair hiçbir şey duyulmamalıdır; her şeyde sevginin azade dili ve varlığı olmalıdır.

Lakin bu şekilde anlaşıldığında Tanrı sevgisi rahatça masalsı ve çocuksu bir sahne oyununa döner, İsa figürü fazlasıyla yumu-

şacak ve iç bayılıcı bir kisveye bürünür, öyle ki bu onun Yahudilere göre bir utanç, Yunanlara göre enayilik olmasını doğru çıkarabilir hale gelir. Yani, Hristiyanlık adeta çocukluğa dönmüş gibi olur.

Mesele gayet basittir. Hristiyanlık Yahudiliğin kısasa kısaslığını: “Göze göz ve dişe diş”³ bir tarafa atmış, bunun yerine Hristiyanlığın, ebediyetin kısasa kısaslığını koymuştur. Hristiyanlık anlayışı dikkati dışarı dönüklükten topyekûn alır, içe dönüklüğe çevirir, senin diğer insanlarla olan her ilişkini bir Tanrı ilişkisi haline getirir: O vakit de sen her iki anlamda da yeterince kısasa kısaslağa maruz kalabilmiş olursun.

Hristiyan anlayışında bir insan her ne kadar bu dünyada ve ona nasip edilmiş dünyevi hayat koşulları içinde kalmak zorunda dahi olsa, nihayetinde ve özü itibarıyla her şeyde sırf Tanrıyla muhataptır (dolayısıyla o vakit insan hiçbir zaman bilgi tarafından, beşeri yargı tarafından, sanki belirleyici olan buymuş gibi, yolda, yarı yolda durdurulmaz). Lakin her şeyde Tanrıyla muhatap olmak aynı anda hem en yüksek teselli hem de en büyük gayrettir.

Bu insanoğlunu terbiyedir; zira Tanrıyla ilişki bir terbiyedir, terbiyeci de Tanrıdır. Lakin hakiki terbiye aynen yumuşak olduğu ölçüde katı, ve katı olduğu ölçüde de yumuşak olmalıdır. Peki o halde terbiyeci bir insan aynı anda birçok çocuğu terbiye edeceği vakit, nasıl bir yol izler? Bir alay söze ve azara ve laf kalabalığına tabiatıyla vakit olmaz, ve vakit olmuş da olsa, onca laf kalabalığı terbiyeyi kötüleştirir; hayır, ehil bir terbiyeci gözle terbiyeyi tercih eder. Her bir çocuğun gözlerine sanki el koyar, yani, her çocuğu her şeyde onu gözlemeye mecbur kılar. Tanrı da böyle yapar; O bütün dünyayı yönetir, hadsiz hesapsız sayıda insanı bakışlarıyla terbiye eder. O halde vicdan nedir?

Vicdanın içinde, Tanrı o insanı gözlemektedir, böylece o insan her şeyde Onu gözlemeye mecbur kılınır. Tanrı böyle terbiye eder. Ama terbiye sırasında, çocuk arkadaşlarıyla olan ilişkisinin, onların yarattığı o küçük dünyanın gerçeklik olduğuna kendini rahatça inandırabilir durumdadır, terbiyeci de bir taraftan ona bütün bunlardan sırf onun terbiyesi için istifade edildiğini bakış-

³ Eski Ahit, (Mısurdan) Çıkış 23:25: “Ama başka bir zarar varsa, cana karşılık can, göze karşılık göz, dişe karşılık diş, ele karşılık el, ayağa karşılık ayak, yanığa karşılık yanık, yaraya karşılık yara, bereye karşılık bere ödenecektir.” -çn.

larıyla öğretir. Aynı şekilde yaşlı biri de bu dünyada yapıp ettiklerinin gerçeklik olduğuna kendini rahatça inandırabilir; ama Tanrı onu bütün bunlardan sırf onun terbiyesi için yararlandırdığını idrak edecek şekilde terbiyeye sokar. Velhasıl Tanrı terbiyecidir; Onun sevgisi en büyük yumuşaklık ve en büyük katlıktır. Tabiatdaki duruma benzer, ki orada yer çekiminin verdiği ağırlık⁴ bir o kadar da hafifliktir.

Gök cismi bu hafiflikle sürgit rahatlıkla döner durur — yer çekiminden dolayı; fakat yörüngesinden bir çıkacak olursa, fazlasıyla hafifleşir, o vakit de hafiflik yer çekiminin ağırlığına döner, ve o ağırlıkla hızla düşer — hafifliğinden dolayı. Aynı şekilde, sevgi dolu ve mütevazî olan için Tanrının katılığı yumuşaklıktır, lakin katı kalpli için Onun yumuşaklığı katlıktır.

Tanrının bu dünyayı halas etmek istemiş olması, onun bu yumuşaklığı, halasın kabul görmediği kimse için haliyle en yüksek katlıktır, hatta öyle ki, Tanrı bunu hiç istememiş de, sırf bu dünya hakkında hüküm vermek istemiş olsaydı olacağından bile kat kat daha büyük bir katlıktır. İşte, katlık ve yumuşaklık arasındaki ittihat budur; senin her şeyde Tanrıyı kendine muhatap kılman en büyük yumuşaklık ve en büyük katlıktır.

O halde, gayet isabetli olarak müjde⁵ denmesi icap eden şeyde bile sen, iyice kulak verdiğin vakit, bu katılığı kendin de duyacaksın. Nitekim Kefernahum'un kabile başına, "Nasıl inanıyorsan öyle olur,"⁶ denildiği vakit, evet o vakit elbet bundan daha mutluluk verici bir öğreti, daha yumuşak, daha alicenap bir ifade düşünülemez! Ve yine de burada ne denmektedir? "Nasıl inanıyorsan öyle olur." O halde bu sözü kendim için diyecek ol-

⁴ (Dan.) *tyngden*. -çn.

⁵ Veya *İncil*. (Dan.) *evangelium*. -çn.

⁶ Yeni Ahit, Matta İncili 8:5-13: "İsa Kefernahum'a varınca bir yüzbaşı O'na gelip, 'Ya Rab' diye yalvardı, 'felçli uşağım korkunç acılar içinde evde yatıyor.' İsa da, 'gelip onu iyileştireceğim' dedi. Ama yüzbaşı, 'Rab, ben layık değilim ki, çatımın altına giresin!' karşılığını verdi. 'Sen yeter ki bir söz söyle, uşağım iyileşir. Ben de buyruk altında bir adamım, benim de buyruğumda askerlerim var. Birine, 'git' derim, gider; bir diğerine, 'gel' derim, gelir; köleme, 'şunu yap' derim, yapar.' İsa, duyduğu bu sözlerle hayran kaldı. Ardından gelenlere dönüp, 'size doğrusunu söyleyeyim' dedi, 'ben böyle imanı İsrail'de kimsede görmedim. Size şunu söyleyeyim, doğudan ve batıdan birçok insan gelecek, Göklerin Egemenliğinde İbrahim, İshak ve Yakup'la birlikte sofraya oturacaklar. Ama bu egemenliğin asıl mirasçıları dışarıya, karanlığa atılacak. Orada ağlayış ve diş gıcırtsısı olacaklar.' Sonra İsa yüzbaşıya, 'git, inandığın gibi olsun' dedi. Ve uşak o anda iyileşti." -çn.

sam şöyle demem gerekirdi: “Nasıl inanıyorsam öyle olacak, yani halasa inanıyorsam, halas olacağım.”

Bu ne yumuşaklık, ne alicenaplıktır! Peki ama benim inanç sahibi olduğum o kadar kesin midir — şöyle ki, kabile başının inanmış olmasını ben tabii öyle ezberden kendime mal edemem, yani kabile başı inanç sahibi diye benim de muhakkak ki inanç sahibi olmam gerekmez.

Gelin şöyle bir düşünelim; biri kalkıp Hristiyanlığa “peki o vakit benim inanç sahibi olduğum da kesin midir,” diye sormuş, Hristiyanlık da şöyle cevap vermiş olsun: “Nasıl inanıyorsan öyle olur” — peki de, o kabile başı İsa’nın yanına inanç içinde değil de, inanç sahibi olup olmadığını gizlice öğrenmek için gelmiş olsa, acaba İsa o vakit nasıl düşünürdü!

“Nasıl inanıyorsan öyle olur,” yani, inandığın gibi olacağı ebedi olarak kesindir, Hristiyanlık sana buna dair teminat verir; yoksa senin, özellikle “senin”, inanç sahibi olup olmadığını, inanç sahibi olduğunu sana tebliğ etmek üzere, Hristiyanlık inancının ve öğretisinin tasarrufunda olan bir şey değildir. Senin içinde belki inanç duymadığına dair korku ve endişeler uyandı mı, Hristiyanlık aynı minvalde tekrarlar: “Nasıl inanıyorsan öyle olur.” Bu ne katlıktır!

Kabile başına dair hikâyeden onun inanç sahibi olduğunu öğrenirsin de, bu esasen seni hiç ilgilendirmez; ve ondan sonra da, Hristiyanlıkta esas olanı, ona nasıl inanıyorsa öyle olduğunu, öğrenirsin — ama sen o kabile başı değilsindir ki. Şöyle düşünelim; biri kalkıp Hristiyanlığa şöyle dese: “Ben vaftiz edildim, bu gayet kesin, o halde inanç sahibi olduğum da haliyle gayet kesindir,” o vakit Hristiyanlık ona şu karşılığı verirdi: “Nasıl inanıyorsan öyle olur.” Kabile başı, vaftiz edilmemiş dahi olsa, inanç duyuyordu; bu yüzdendir ki ona nasıl inandıysa öyle oldu; ilkin onun inancıyla, Müjde⁷ bir müjde⁸ olur. Şayet o kabile başı gelip İsa’dan yardım istemiş dahi olsa yine de İsa’nın ona yardım edip edemeyeceği hususunda ruhen bir parça şüphede olmuş olsaydı da, İsa o vakit ona aynı şeyi, “nasıl inanıyorsan öyle olur,” demiş olsaydı: Peki ya sonra? Bu o vakit bir müjde mi olurdu?

Hayır, kabile başı için olmazdı; zira onun hakkında verilmiş bir yargı vardı. Bu “öyle olur” ifadesi göze pek hızlıcaymış gibi

⁷ Yani İncil. (Dan.) *evangeliet*. -çn.

⁸ (Dan.) *et evangelium*. -çn.

gelir, ama ibarenin başındaki “nasıl inanıyorsan” ifadesi onu sımsıkı tutar. İnsan bu ibareyle katılık kadar yumuşaklık da vaaz edebilir; zira bu ibarede katılık da, Hristiyan katılık da, vardır, ki o ne de olsa ürkekleri Tanrının krallığından hariç tutmayı hiç itibara almamıştır, yahut belki daha doğrusu, ödleğlerin kendilerini dışta bıraktıklarını öğretmeyi itibara almamıştır, velhasıl o vakit insan Tanrının krallığından içeriye karşı koyarak da, ödleğçe ve çıtkırıldımca ağlayıp sızlanarak sokulabildiğinden bir nebze daha fazla sokulamaz. Fakat devlet işlerinde güvenceden ve de güvenceden o kadar dem vurulan zamanımızda, insan tabii sonunda bunu Hristiyanlığa kadar yayar, ve vaftizi güvence sayar — ki işin doğrusu, sen bunun “nasıl inanırsan öyle olur”un güvencesi olduğuna gerçekten inandığın takdirde, öyledir de.

Eğer vaftizin öyle uluorta güvence haline getirilmesi münasip olmuş olsaydı, o vakit işin doğrusu, katılık maziye karışmış olurdu. Lakin Tanrı alaya alınmaya meydan bırakmaz, aptal yerine konulmaya da meydan bırakmaz. O gökyüzünün o kadar yükseklerindedir ki, bir insanın gayretinin onun için övgüye değer bir şey olabileceği aklından bile geçmez. Yine de bunu talep eder; ve sonra bir şey daha var ki, bunda övgüye değer bir şey olduğunu aklından geçirmeyi insanın kendinin de gözü yemez.

Lakin Tanrı gökyüzünün, namert ve ihmalkâr bir insanla çocukça iyi Tanrı oyunu oynamayacak kadar da yükseklerindedir. Sana nasıl inanıyorsan öyle olacağı ebedi olarak kesindir; ama inancın kesinliği, yahut senin, tam da senin, inanç duyuyor olmanın kesinliğini sen her an, herhangi bir dışsal yoldan değil, Tanrının yardımı sayesinde kazanmak zorundasındır.

Senin vaftiz ile halas bulmuş olduğuna inanabilmen için Tanrıdan yardım görmeyi gerektir; senin komünyon ayini ile Tanrının lütufkâr mağfiretine nail olduğuna inanabilmen için Tanrıdan yardım görmeyi gerektir. Zira günahlardan arınacağı taahhüt ediliyorsa, bu elbette sana da taahhüt edilmiştir, ancak rahibi sana, senin iman sahibi olduğunu söylemesine müsaade yoktur, yine de, nasıl inanıyorsan öyle olacağı sana taahhüt edilir.

Nasıl inanırsan öyle olur. Ancak senin içinde et ve kan olan, ve de dünyevi hayatın ve ürkekliğin takıntısı olan ne varsa, sen dışsal bir kesinlik, tek kalemde, ve en kolay yoldan, kesinlik kazanamayasın diye, yeis duymak zorundadır.

İşte, bu senin her gün muhakeme edilebilme mahali veren inanç mücadelesidir. Müjde yasa değildir, Müjde seni katılıkla

değil yumuşaklıkla halas etmek ister; ama bu yumuşaklık seni halas etmek ister, seni kandırmak istemez; ondaki katılık bundandır.

Ve bu kısasa kıyaslık en kesinlikle müjde denebilecek şeye istinaden muteber ise, o vakit, yasaı Hristiyanlığın kendisi tebliğ ettiğiinde, daha ne kadar fazlası söz konusudur: Ki orada, "Bağışlayın ki bağışlanasınız,"⁹ denir. Ne var ki insan bu kelimeleri, bağışlamamış da olsa bağışlanmasının mümkün olduğuna kendini inandıracak şekilde yanlış anlamayı belki yine de başarabilir.

Bu hakikaten de bir yanlış anlamadır. Hristiyanlığın fikri şudur: Bağışlayıcılık *bağışlayıcılıktır*, senin bağışlayıcılığın senin bağışlayıcılığındır, bir başkasına karşı bağışlayıcılığın senin kendi bağışlayıcılığındır; sen sunduğun bağışlayıcılığı geri alırsın, bunun tersi olmaz, sen sana sunulmuş olan bağışlayıcılığı verirsin, yani Hristiyanlık şöyle demek ister gibidir: "Tanrıya, tevazuyla ve bağışlayıcılığına inanarak dua et, zira O yine de hiçbir kulun olmadığı şekilde merhametlidir; lakin bağışlayıcılığın nasıl bir şey olduğunu imtihan etmek istiyorsan, o vakit kendini müşahadeye alacaksın."

Eğer sen düşmanını Tanrı önünde samimi olarak, tüm kalbinle bağışladığın vakit (unutma ki, Tanrı bu yaptığını görür), bağışlanmayı ümit etmeyi de göze alabilirsin, zira bu ikisi¹⁰ tek ve aynı şeydir; Tanrı seni, sana karşı suçlu olanları bağışladığından daha fazla veya daha az veya daha başka türlü bağışlamaz. Bir insanın, diğerlerini bağışlamakta isteksiz olmakla beraber yine de kendisinin bağışlayıcı olduğunu hayal etmesi sadece bir algı yanılmasıdır.

Hayır, ta tepedeki gökyüzü ile onun denize vuran görüntüsü arasında — ki bu, mesafe ne kadar yüksekse bir o kadar daha derindir, bağışlayıcılıkla bağışlayıcılık arasındakinden daha kesin bir bağdaşım yoktur. Bir insanın, bağışlamaya istekli olmadığı vakit de kendi bağışlayıcılığına inanıp güvenmesi boş bir tahayyülden ibarettir; zira kendi hayatı bağışlayıcılığın varlığının bir tekzibi gibi olan bir insan bağışlayıcılığa hakikatte nasıl inanabilir! Ama insan Tanrıyla sırf kendi hesabına muhatap olduğunu,

⁹ Yeni Ahit, Matta İncili 6:12: "Bize karşı suç işleyenleri bağışladığımız gibi, sen de bizim suçlarımızı bağışla." 6:14-15: "Başkalarının suçlarını bağışlarsanız, göksel Babanız da sizin suçlarınızı bağışlar. Ama siz başkalarının suçlarını bağışlamazsanız, Babanız da sizin suçlarınızı bağışlamaz." -çn.

¹⁰ Yani bağışlamak ve bağışlanmak. -çn.

buna mukabil diğerk insana ilişkin olarak, her şeyde Tanrıyla muhatap olduğunu değil de, sadece o insanla muhatap olduğunu hayal eder.

*Dolayısıyla, bir diğerk insanı Tanrı önünde itham etmek insanın kendini itham etmesidir, kısasa kısas.*¹¹ İnsan, beşeri anlamda, gerçekten haksızlığa uğramış da olsa, suçluyu Tanrı önünde itham etmeye aşırı heveslenme hususunda temkinli davranır. Ah, insan kendini aldatmaya nasıl da can atar, insan kendi hesabına Tanrıyla güya şahsi, özel bir ilişki içinde olabileceğini hayal etmeye nasıl da can atar.

Fakat Tanrıyla ilişkide de durum, resmi erkanla ilişkilerde olduğu gibidir; resmi erkandan biriyle onun işi olan şeyler hakkında özel olarak konuşamazsın — ama Tanrının işi Tanrı olmaaktır. Eğer, sair zamanda belki iyilik beslediğin bir kamu hizmetlisi bir cürüm işlemiş, örneğin hırsızlık etmiş, ve sen bu mesele hakkında ne yapacağını bilemiyor isen: O vakit her şeyden önce yetkili makamlara başvurmaya kalkmayacaksın; zira onun hırsızlık konularından şahsen bir şey anladığı yoktur, o suçluyu derhal hapse tıkmayı ve dava başlatmayı bilir.

Şu halde, ortada hiçbir mesele yokmuş numarası yapıp, sonra da hasımlarını Tanrıya özel olarak şikayet etmek isteyecek olursan da durum böyledir; o vakit Tanrı işi kestirip atar ve senin aleyhine dava açar; zira Tanrı nezdinde sen kendin suçlu durumdasındır — bir başkasını itham etmek kendini itham etmektir. Sen Tanrının güya senin tarafını tutacağını sanırsın; Tanrının ve senin müştereken, senin düşmanına, seni haksızlığa uğratmış olana karşı cephe alacağını sanırsın.

Ama bu bir yanlış anlamadır. Tanrı herkese eşit gözle bakar, ve O, senin Onda kısmen de olsa görmek istediklerinin tümüdür. Sen Ona, ondaki hâkim sıfatına hitaben başvurursan — evet, o vakit seni ikaz edip sakınmanı söylemesi ondaki yumuşaklıktan ötürü gibidir, zira O seni bekleyen şeyi, bunun sana ne kadar katı geleceğini elbette bilir; lakin sen yine de söylemekten kaçınmaz da, Ona, Ondaki hâkim sıfatına hitaben başvurursan: O vakit senin kalkıp da, Onun, hakkında hüküm vereceği kimsenin bir başkası olduğunu sanmanın bir faydası olmaz; zira sen kendin Onu bir kere kendine hâkim kılmışsındır, ve O, kısasa kısas olarak, daha o anda senin hâkimin olmuştur, yani O senin hakkında

¹¹ Veya burada *al gülüm ver gülüm* anlamında. -çn.

da hüküm verir. Buna karşılık eğer sen birini Tanrı nezdinde itham etmeye ya da Tanrıyı hakim kılmaya yanaşmadığın vakit, Tanrı lütüfkâr ve merhametli bir Tanrıdır. Gelin şimdi bu keyfiyeti misali bir olayla aydınlığa kavuşturayım. Bir vakitler bir hırsız yaşarmış, bir miktar para çalmış, ve paraların arasında bir de yüzlük banknot varmış. Bunu bozdurmak istemiş ve onun için de aynı evdeki bir başka hırsıza başvurmış; adam banknotu almış, bozacakmış gibi yapıp yan odaya geçmiş, sonra geri gelmiş, parasını bekleyen hırsıza sanki hiçbir şey olmamış, birbirlerini sanki ilk görüyorlarmış gibisinden, buyur hoş geldin, demiş: Uzun lafın kisası, adamın yüzlük banknotunu iç etmiş.

Adam aldatıldığı için öyle öfkelenmiş ki, yetkili makama gidip durumu ihbar etmiş, nasıl alçakça aldatıldığını anlatmış. Tabii öbür hırsız tutuklanmış, bir sahtekârlık davası açılmış — maatteessüf, davada yargıcın ilk sorduğu soru şu olmuş: Davacı bu parayı nasıl edindi? Böylece iki dava ortaya çıkmış.

Şimdi şöyle, ilk hırsız bu sahtekarlık davasında haklı taraf olduğunu gayet doğruca anlamıştır, ve şimdi dürüst bir insan, iyi bir yurttaş olarak, hakkını aramak için bir yetkili makama başvurmuştur. Ah, ama yetkili makam kişisel iş görmez, veya birinin seve seve önerilerine getirdiği böyle emsalsiz bir meselede kişiselliği işe karıştırmaz, meseleye her zaman davacırun ve müştekinin yönünden de bakmaz. Yetkili makam ilişkide daha derine iner.

Tanrıyla ilişkide de bu misaldir. Sen bir diğer insanı Tanrı önünde itham ettiğin vakit, ortaya derhal iki dava çıkar; zira sen daha gelip de öbür kişi hakkında ithamda bulunduğun anda, Tanrı bunun seninle nasıl münasebetli olduğunu düşünmeye başlar.

Kısasa kısas; evet, Hristiyanlık o kadar katıdır ki, ağırlaştırıcı sebep teşkil edici eşitsizliği bile savunur. Şöyle yazılıdır: “Sen neden kardeşinin gözündeki kıymığı görürsün de kendi gözündeki kütüğü fark etmezsin?”¹² Dindar bir zat bu kelimeleri dindarca şöyle yorumlamıştır: “Senin kendi gözündeki kütüğün, kardeşinin gözündeki kıymığı görmekten, onun hakkında hüküm vermekten, ne bir fazlası ne bir eksiği vardır.” Ama tabii en katı kısas kısaslık insanın bir başkasının gözünde gördüğü kıymığın kendi gözünde kıymık olması olurdu.

¹² Yeni Ahit, Matta İncili 7:3: “Sen neden kardeşinin gözündeki çöpu görürsün de kendi gözündeki mertegi fark etmezsin?” -çn.

Lakin Hristiyanlık daha da katıdır: Bu kıymık, ona peşin hükümle baktığında, bir kütüktür. Ve sen o kütüğü görmesen dahi, ve hiçbir insan da onu görmese dahi: Tanrı onu görür. Velhasıl o kıymık bir kütüktür! Bu sivrisineği fil yapan bir katılık değil de nedir! Ah, ama sen Hristiyan anlayışıyla ve hakikaten Tanrının her daim her şeyde var olduğunu, her şeyin sadece ve münhasıran ona dair olduğunu kale aldığın vakit, bu katılığa elbet akıl erdirebilirdin, kardeşinin gözündeki kıymığı — Tanrının mevcudiyetinde (ve Tanrı tabii her zaman her yerde mevcuttur) görmenin en muazzam cürüm olduğuna o zaman akıl erdirirdin.

Ah sen o kıymığı göreyim diye, Tanrının hazır bulunmadığı bir andan ve yerden istifade edebilmiş olsaydın! Fakat Hristiyan anlayışına göre, senin tam da sıkı sıkıya sadık kalmayı öğrenmen gereken şey, Tanrının daima her yerde hazır bulunduğudur; ve o her yerde hazır ve nazırsa, seni de görür. Tanrının heryerdeliği üzerinde hakkıyla düşündüğün bir anda, kardeşinin gözünde kıymık görmek de, bu korkunç katı kıstası kullanmak da senin hiç aklından geçmez — sen ki, bizzat suçlusundur.

Ama mesele şudur; daha iyi insanların hepsi, Tanrının heryerdeliği düşüncesini, ancak kendi hayatlarına istinaden, sahip lenmek için ellerinden geleni yapsa bile (ve Tanrının heryerdeliğini uzaktan uzağa düşünmekten daha mantıksız bir şey de düşünülemez), yine de, diğer insanlarla ilişkilerinde, Tanrının heryerdeliğini sık sık unuttur; Tanrının bu ilişkideki mevcudiyetini unuttur, sırf beşeri bir kıyaslamayla yetinir.

O vakit insan kıymığın farkına varacak huzur ve selamete sahip olmuş olur. Peki şimdi kabahat nedir? Senin kendini unutmandır, Tanrının her yerde hazır bulunduğunu (ve O tabii her zaman hazır ve nazırdır) unutmandır, veya Onun mevcudiyetinde kendini unutmandır. Tanrının mevcudiyetinde bir kıymığa hüküm giydirecek kadar katı hüküm vermek nasıl da ihtiyatsızlıktır, — ama kısasa kısas değil mi; sen o kadar katı olmak istersen, Tanrı da seni geride bırakır — ki o vakit kıymık senin kendi gözündeki olur.

Yetkili merciler, bahsini ettiğimiz mücrimin, haklarının yasa ve yargı yoluyla takipçisi olmasını bilen adil kişi rolü oynamaya kalkmasını zaten bir tür küstahlık addetmiştir; maalesef ki, asıl o, yasanın ve yargının takibe alması gereken bir mücrimdir: Ama Tanrı bir insanın safiyet rolü oynamaya kalkmasına ve kardeşinin gözündeki kıymık hakkında hüküm vermesine haddini bilmezlik nazarıyla bakar.

Bu Hristiyan kısasa kısaslık nasıl da katıdır! Yahudi, dünyevi, işgüzar kısasa kısaslık şudur: Başkaları sana karşı ne yapıyorsa, sen de aynısını onlara yapmaya dikkat göstereceksin. Lakin Hristiyan kısasa kısaslık şöyledir: Sen başkalarına ne yapıyorsan, Tanrı da sana tam aynısını yapar.

Hristiyan anlayışta, başkalarının sana karşı yaptığı şeyle senin hiçbir işin yoktur, seni ilgilendirmez; seni, sanki sen hiç yokmuşsun gibi, zerre kadar ilgilendirmeyen şeylere burnunu sokmak tecessüstür, sırnaşıklık, mantık eksikliğidir. Senin işin sırf kendinin başkalarına yaptığı şeyledir, ya da başkalarının sana yaptığını senin ne şekilde içine sindirecek olmanladır; istikamet içe doğrudur, senin işin Tanrı nezdinde temel olarak sadece kendinleedir. Bu içsel âlem, diğer insanların gerçeklik dediği şeyin temsildir¹³, gerçeklik budur.

Hristiyan kısasa kısaslık bu gerçeklik âlemine has bir şeydir; döner ve sana dışsallıktan yüz çevirtmek (lakin seni dünyadan çekip almaksızın), seni yukarıya, yahut içeriye doğru yöneltmek ister. Zira Hristiyanlık anlayışında, insanları sevmek Tanrıyı sevmektir, ve Tanrıyı sevmek insanları sevmektir: Sen insanlara yaptığın şeyi, Tanrıya yapıyor olursun, ve dolayısıyla, senin insanlara yaptığın şeyi Tanrı da sana yapar. Sen seni haksızlığa uğratanlara küersen, esasen Tanrıya küsmüş olursun; zira son kerte, sana haksızlık yapılmasına müsaade eden ne de olsa Tanrıdır.

Buna karşılık, eğer sen bu haksızlığı Tanrının elinden “hayırlı ve mükemmel bir armağan gibi”, minnetle alırsan, o vakit insanlara da küsmezsin. Bağışlamak istemezsen, o vakit sen esasen başka şey istersin, Tanrıyı taş yürekli yapmak, o da bağışlamasını istersin. Peki bu taş yürekli Tanrı sonra seni nasıl bağışlayacaktır? Sen insanların sana karşı işlediği kusurlara katlanamazsan, Tanrı senin ona karşı işlediğin kusurları nasıl bağışlayabilecektir? Hayır, kısasa kısas. Zira Tanrının kendisi esasen bu katıksız kısasa kısaslıktır, senin kendinin nasıl olduğunun katıksız bir uyarlamasıdır. Senin içinde hiddet varsa, o vakit senin içindeki Tanrının hiddetidir; senin içinde yumuşaklık ve merhamet varsa, o vakit senin içindeki Tanrının merhametidir.

Sonsuz sevgi dolu olan her surette sırf seninle alakadar olmak ister, ve hiç kimse ama hiç kimse senin içindeki en azıcık sevgiyi, Tanrı yaptığı kadar sevgi dolu olarak keşfetmez. Tanrının insanla

¹³ Veya tefsiridir. (Dan.) gengivelse. -çn.

olan ilişkisi, insanın içinde her an olan şeyi her an sonsuz kılmaktır. Herhalde bilirsin ki, yankı yalnızlığı kendine mesken tutar. Ve tıpatıp uyuşur, her bir sesle, en azıcığıyla bile, ah hem de nasıl tıpatıp uyuşur, ve onu tıpatıp temsil eder¹⁴, ah hem de nasıl tıpatıp.

Şayet sana söylendiğini duymak istemediğin bir söz var ise, o vakit onu derken tedbirli olacaksın, yalnızlık içindeyken ağzından kaçıvermemesi için tedbirli olacaksın, zira yankı onu derhal öylece tekrarlar, ve onu “sana” söyler. Şayet sen hiçbir zaman yalnız kalmamış olsaydın, Tanrının var olduğunu da hiçbir zaman keşfedemezdin; ama şayet sen hakikaten yalnız kalmış isen, o vakit senin diğer insanlara dediğin ve yaptığın her şeyi Tanrının öylece tekrarladığını, hem de sonsuzluğun artan yeğinliğiyle tekrarladığını da öğrenmişindir; bir başkası hakkında ettiğin lütufkâr veya yargılayıcı sözü O aynen tekrarlayıp senin hakkında der: Ve bu aynı söz artık sana yönelik bir lütuf veya hükümdür. Lakin insan gece gündüz şehrin hengâmesi içinde yaşıyorsa, yankıya kim inanır; ve kim inanır kısasa kısaslığa o denli katiyetle dalacak bir müşahedeci bulunduğuna; ta küçücükliğünden itibaren karmakarışık bir hayat sürmeye alışmış olana kim inanır! Böyle karmakarışık durumdaki biri Hristiyanlığa dair bir şey duysa da, hakkıyla kulak verebilmekten acizdir; Hristiyanlık bu kişinin iç varlığında hakkıyla ses vermeyince de, Hristiyan kısasa kısaslığın tınısını da fark edemez.

Bu hayatın arbedesi içinde belki de o, dile getirilmiş o sözün ebediyetin veya Tanrının tekrarlaması olduğunu kestiremiyor, belki de karşılığın dışsaldaki ve dışsal yolla olabileceğini kendince tahayyül ediyordu; zira dışsallık tını olamayacak kadar kesif bir kütledir, ve beden kulağı ebediyetin tekrarlamasını ayırt edemeyecek kadar ağır işitir. Lakin bir insan bunu ayırt edebilsin edemesin, yine de onun hakkında, onun kendinin demiş olduğu söz sarf edilmiştir.

O vakit böyle bir insan kendisi hakkında denen şeyi bilmeyen biri gibi yaşamaya devam eder. Şu halde, eğer bir insan şehrin onun hakkında söylediklerinden bihaber kalırsa, bu belki de iyidir, ve sonra şehrin onun hakkında dedikleri belki asılsız da olabilir: Ah ama, ebediyetin onun hakkında dediği — her halükarda hakikat olan — şeylerden bir an veya birkaç yıl için bihaber kalmak ne hayra yarar!

¹⁴ Yani tıpatıp bir kopyası gibi görünür. (Dan.) *gengive*. -çn.

Hayır, kısasa kısas! Bunu elbette bir insanın netice itibarıyla yine de lütufkârlığa layık olmadığı kanısındaymışız gibisinden demiyoruz. Ah ama, her şeyde Tanrıyla muhatap olmak hususunda ilk öğrendiğin şey, tam da, sende zerre kadar liyakat olmadığıdır. Ebediyete “layıktım” demeyi dene bir, ebediyetin sana cevabı, “layıktın ...” olacaktır. Liyakat sağlamak istiyorsan ve bir şeye layık olduğunu düşünüyorsan, o vakit bu sırf cezadır; eğer ki bir başkasının liyakatini inançla kendine mal etmek istemez isen, o vakit layığı bulmuş olursun.

Bunu sanki kanımızca bir kimsenin, ebediyetin tekrarlamasını dinlemek için, günlerce ölüm korkusu içinde oturması daha iyi olurdu gibisinden de demiyoruz; zamanımızda Tanrı sevgisinden, daha riskli ve daha zahmetli her çabadan muaf tutulabilmek için, mazeret satar gibisinden istifade eden küçük fikirlilikten bile daha iyi olurdu dahi demiyoruz.

Hayır, ama nasıl ki sıkı disiplin almış bir çocuk katılık hakkında unutulmaz bir izlenim içinde ise, Tanrı sevgisini kendine muhatap kılmış bir insanın da, eğer ki niyeti onu “cadalozca”¹⁵ (1 Timoteyus 4:7)¹⁶, veya pervasızca saygısızlık etmek değil ise, unutulmaz bir korku ve titreme içinde olması icap eder, Tanrı sevgisi içinde huzurda bile olsa.

Böyle biri başkalarının ona ettiği haksızlıktan¹⁷, kardeşinin gözündeki kıymıktan, Tanrıya söz etmekten elbette kaçınacaktır; zira böyle biri Tanrıya sadece lütufkârlıktan söz etmeyi tercih eder, ki o meşum “hak”¹⁸ kelimesi, kendisinin harekete geçirdiği şey, katı kısasa kısaslık, sayesinde onu yok yere her şeyden mahrum bırakmasın.

¹⁵ (Dan.) *kællingeagtigt*. -çn.

¹⁶ Yeni Ahit, 1 Timoteyus 4:7: “Kocakarılaraya yaraşan bayağı masalları reddet. Kendini Tanrı yolunda eğit.” -çn.

¹⁷ (Dan.) *uret*. -çn.

¹⁸ (Dan.) *ret*. -çn.

SEVGİNİN İŞLERİ

SØREN KIERKEGAARD

Kierkegaard, 1847’de yayınlanmış bu kitabında beşeri sevgiyi, beşeri hareket ve davranışları, hareket tarzlarımızı tahlil ediyor, yorumluyor ve önerilerde bulunuyor. Kierkegaard’un fikrinde, beşeri sevgi Tanrı tarafından bahşedilmiş bir şey, ve kitapta bu ışık altında, Tanrıyı ve komşuyu sevme buyruğu üzerine bir dizi tahlil okura sunuluyor. Kierkegaard’a göre burada odak noktası, komşunun kim olduğu, bir insanın komşusuna (karşındaki, yanındaki veya bir özne olarak “öteki”), ve dolayısıyla, hareket tarzı itibarıyla sevgi sahibi denebilecek kişiye karşı nasıl doğru davranacağı; bu bağlamda karşılıklı sevgi, sevgiye karşılık koşulu, ve buna ayak direyebilecek birtakım olgu, bu başlık altında alışkanlık, itimatsızlık, bencillik, kıskançlık, gıpta, haset, kibir, kusur buluculuk ve eleştirelilik de, insan yapısına has vasıflar olarak mercek altına yatırılıyor.

Bir insan topluluğunu bir arada tutan şey nedir? İnsanları birbirine bağlayan şey nedir? Kişiliği ne/neler oluşturur? Bunlar, Kierkegaard’un bu kitapta sorduğu, izah ve yanıt sunduğu ana sorular. Ve bu sorulara zaman içinde birçok farklı yanıt verile gelmiş. Ve bu sorular politika, terapi ve tedavi, eğitmenlik, danışmanlık, teoloji sahalarını geçmişte olduğu kadar bugün de meşgul eden merkezi sorular, dolayısıyla bu sorular çerçevesinde tahmin ve öneriler sunula gelmiş. Kitap bu açıdan güncelliğini korumaya devam ediyor. Yazılışından 173 yıl sonra bile dünya dillerine sürekli çevrilmekte olması da buna işaret ediyor.

ISBN : 978-605-7768-16-2

9 786057 776816

pinhanyayincilik.com

/pinhanyayincilik

/pinhankitap

50 ₺ (K.D.V.'den muaftır)